

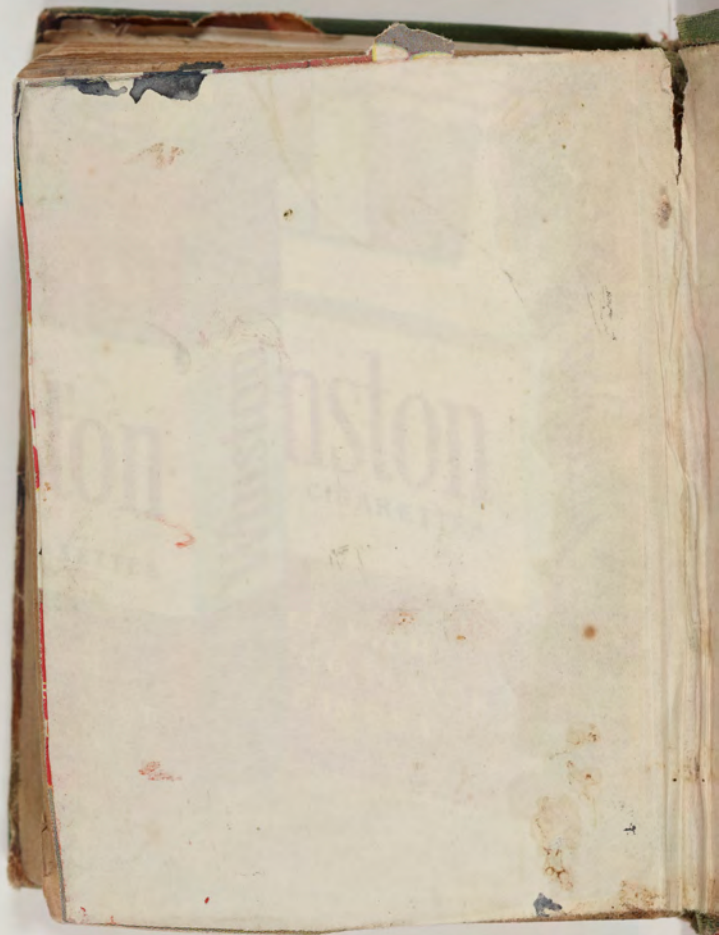
IJA # 2564

[Books of Proverbs and Job]

לפיך זכונת זמירות אהיה
עלך מעתה ונת

כי אורחך זכור
עיר סלעם
בגן עדן
לפיך

قطعة شظية مرثية من كتاب مجلدٌ visible fragment from bookbinding

قطعة شظية مرئية من كتاب مجلدّ visible fragment from bookbinding

قطعة شظية مرئية من كتاب مجلدّ
visible fragment from bookbinding

הוקדשה הדפסה מיוחדת מהלוח
הזה לעילוי נפש רוח ונשמה של

הזקן הנכבד המרוחם

ציון יוסף דוד מראד ולכד

הכהן

הנצ"ב ב"ר בנ"ע

נלב"ע יום ש"ג יג' אב סליו התשכ"ז

• 727 •

מואפסה 26 נוסמבר 1967

190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210

[Faint, mostly illegible handwriting, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

CIVIL SERVICE COMMISSION

פני מנוח הגורו ענין מנוח
 משלי א
 תרגום

סג 19100 שנת 19100

א (א) משלי

א (א) מתלוי

אמת וצדק יצאנה מאת ה' וצדק יצאנה מאת ה' וצדק יצאנה מאת ה'

שלמה בן דוד מלך ישראל : (א) לדעת
 חכמה ומוסר להבין אמרו בנה :
 (ב) לקחת מוסר השכל צדק ומשפט
 ומשרים : (ד) לתת לפתאים ערמה
 מ' רבתי
 לנער

שלמה בן דוד מלך
 ישראל : (ב) לדעת חכמה
 חכמה ומוסר להבין אמרו
 חכמה : (ג) לקבל פרוקא
 חכמה וצדק ודעה
 צדק : (ד) לקחת לשבתי
 ערמותא

רשי

(א) משלי . כל דכרו דוגמות ומשלים ומשל החזרה בלשון טובה
 ומשל הט"ו בלשון זונה : (ב) לדעת חכמה ומוסר .
 משלים האלו אמר להודיע לבריות [חכמה ומוסר] שיבין עמלים
 חכמה שהיא חכמה ומוסר ובינה : (ג) צדק ומשפט ומשרים .
 וכן . לדקה ממומנו . ומשפט . לשפוט אמת . ומשרים . היא
 המורה דרך חלק ומשורר שזה לזה ולזה : (ד) לתת לפתאים ערמה .
 משלים אלו אמר שלמה לקנות בהם הפתאים ערמה :
 לנער

מצודת דוד

מצודת ציון
 א (א) משלי אמר . ר"ל אלה הם
 המשלים אשר אמר שלמה כי הם
 מורה המכיל לשון טובה והמיוחס לשון
 טובה הדברים אשר יקרא משל :
 דעה . טעמה הדברים להודיע לפני
 אדם חכמה ומוסר ואחר כאלו לאמר כיון
 לא דברי טובה כי הוא מוכר גדול לקנות הכנסה : (ג) לקחה . ללמוד מוסר
 ואם : צדק . היא מורה הבלשים : ומשפט . מה שבין אדם לחברו : ומשרים .
 על המדות והכנסת האדם : (ד) לתת . הדברים האחרים מה יוצילו לתת ומוסר
 הפתאים

לְנֶגֶד דַּעַת וּמוֹמָה : (ה) יִשְׁמַע חֶכֶם
 וְיִוָּסֵף לֵקַח וְנִבּוֹן תַּחְבֻּלוֹת יִקְנֶה :
 (ו) לְהַבִּין מִשָּׁל וּמְלִיצָה דַּבְּרוּ חֲכָמִים
 וְחִידוֹתָם : (ז) יִרְאֵת יְהוָה רֵאשִׁית דַּעַת
 חֲכָמָה

גריסותא וּלְסֵלָא יְדִיכָא
 וּפְרִיעִיתָא : (ה) יִשְׁמַע חֶכֶם
 וְיִוָּסֵף מְדַבֵּר וְיִקְנֶה
 מְדַבְּרֵנוּתָא יִקְנֶה : (ו) לְהַבִּין
 מִשָּׁלָא וּפְרִיעִיתָא וּמְלִיצָה
 וְחִידוֹתָא : (ז) יִרְאֵת חֲכָמָה
 דְּמִלְתָּא דְּבִי וְחֲכָמָה וּפְרִיעִיתָא
 סבלי

רש"י

לנער דעת. וגם לנער המנועל מכל למוד שלא למד עדיין כלום : מומת
 מהשבת עולה : (ה) ישמע חכם. המשלים הללו : ויוסף. על חכמתו
 לקח. למוד : חכם. זה בעל השמועה : ונבון. מוסיף על ידיעת חכמת
 שידע להבין דבר מחוץ דבר ומוסיף על שמועתו : (ו) להבין משל
 ומליצה. שיתנו לב להבין במקראות שני הדרכים המשל והמליצה
 שיצונו את מה המשיל למליצה ואף מן המליצה לא יסירו לבם שגם
 היא לריכס להבין כשחומר להליץ מאשה זרה ונכריה על ע"ז נאמר
 הרי המשל ואף המליצה שהוליא משלו בלשון אשה הבן בה והוא
 מאשה זרה [ס"א זונה] : דברי חכמים וחידותם. דורשי רשומת
 מקרא מלא וחסר רמז דמיון וחידה : (ז) יראת ה' ראשית דעת.
 ע"כ פירש לזורך מה עשה שלמה הספר הזה ועתה מתחיל הספר
 [ס"א ה'] : יראת ה' ראשית דעת. היא תרומה עיקר הדעת והיא
 תהיה

מצודת ציון

יערם הוא [ס"ה כ"ג] : ומומה. ענין
 ומחכה כמו זממה שדה ומחכה [לקמן
 ל"ח] : (ה) תחבולות. ענינו דקות ענין
 כמו וכתחבולות עשה מלחמה [לקמן כ"י] :
 יקנה. מנינו לבון קנין אף אם אין שם
 מוכר כמו. קונה שמים ואלון [בראשית
 י"ד] וכמים שמוה : (ו) ומליצה. ענינו
 למרים לחים המקובלים על לבם : וחידותם.
 ענינו דברים שתומים קמי הכנה :
 חוילים

מצודת דוד

התחכמות להסיר הפחית מלפני : ונער
 למי שהוא רך בנים אשר יעשה משל
 בכלי דעת וכלי מחשבה קדומים כדכתיב
 ססס יועילו לקות דעת ומחשבה ו'
 מעשה יחשוב בדבר עד לא יעשוק :
 (ה) ישמע חכם. ר"ל וגם להסם יועיל
 לדברים כי כשישמעם יוסיף עוד ללמוד
 מדעתו והנבון יקנה ע"י תחבולות ו'
 דברים עמוקים ענין רב דקדוק המחשבה
 (ו) להבין משל ומליצה. ר"ל הדברים
 האלו : ואמרום על בני דרכים להבין את
 וגם את המליצה עומה כחומר בהמליץ
 בהם ים להבין בה להיות חכם ממנונה גם
 חכמה זונה ולתוספת כחומר חכם יד
 חכמים וחידותם ר"ל הדברים החמושים
 בהם מלא והרמוזים בדרך חידה : (ז) ירא

משלי א ג

חכמה ומוסר אצילות בוז : (ח) שמע
 בני מוסר אבך ולא תחיש תורת אבך :
 (ט) כי לוית חן הם לראשך וּעֲנָנִים
 לגרירתך : (י) בני אס־יפתוך חטאים
 אל-תבא : (יא) אס־יאמר לכה איתנו
 נאדבה לך נצפנה לגקי חנם :

חכמה ומוסר אצילות בוז : (ח) שמע בני מוסר אבך ולא תחיש תורת אבך : (ט) כי לוית חן הם לראשך ועננים לגרירתך : (י) בני אס־יפתוך חטאים אל-תבא : (יא) אס־יאמר לכה איתנו נאדבה לך נצפנה לגקי חנם :

רשי

חסידי לך הראשונה לדעת לפני חכמתך הקדש ליראה את יוצרך וסוף החן בלבך לעסוק בחכמה ודעת כי האוילים אשר אינם ירחים את ה' הם בזים את החכמה ואת המוסר : (ח) שמע בני מוסר אבך . זה שנתן הקב"ה למשה ברחב ועל פה : אבך . אומתך כנסת ישראל כמו [יתחזקאל י"ט] מה אמך לביאה והם דברי סופרים שהדפו והוסיפו ועשו סייגים לתורה : (ט) לוית חן . חבור של חן : הם לראשך . כלומר התורה והמוסר יהיה לראשך לוית חן ובענקים של עדי וסבי יחיו : לגרירתך . ללוארך ועל שם שהקיס עשויה טבעות טבעות קורא הלואך בלשון רבים : (י) חטאים . חוטאים : אל תבא . אל תאבד להם : (יא) נאדבה לך . הכחוד אומר שלפונתם לגקי חנם . לשון מארב : נצפנה לגקי חנם . הכחוד אומר שלפונתם לגקי חנם הוא

מצודת ציון

(ז) אצילות . כל רשעים כי חן חכם עובר עביסה הח"כ כנסו צו רוח שמוס : (ח) חמש . ענין עיניה כמו כי לא יוסם ה' את עמו [ש"א י"ג] : תורת . ענין למוד וכוונת : (ט) לוית . ענין חבור ודבוק כמו הפעם יום חזיו [גראשיה כ"ג] : ענקים . ענינו עדי הלואך כמו ולגד מן הספרות [כופותים ה'] : לגרירתך . מלשון גרין וזארי : (י) יפתוך . מלשון פתוי והסתה : תבא . ענין רזון כמו לא חסה יבצו [דברים כ"ב] : (יא) נאדבה . נכס במארב [לרזון] : נצפנה . ענין הסתר : יק

מצודת דוד

ה' . עמם הול לרוב דבריו וחמור יראה ה' וכו' ר"ל ברחמים למוד דעתם יקנס יראה ה' כי הול חוילים ורשעים כזו את החכמה והמוסר ואם לא יקנס יראה ה' הראשונה מה קועלת בלמודם הול יבוס הול וימאם כס : (ח) שמע . קנב מוסר מחזיר כי בורח הפך הוא כחוקתך : תורת אבך . מה שאמר מלמדך : (ט) כי לוית חן . המוסר והלמוד הוא הם לראשך חבור כל חן ועדי ענקים סביב ללוארך : (י) אס יפתוך . ללכת את הרשעים : אל תבא . אל קרבים : (יא) לך . לשפוך דם : נצפנה . נסתר

תרגום
 א (ח) ושמע
 ב (ח) ושמע
 ג (ח) ושמע
 ד (ח) ושמע
 ה (ח) ושמע
 ו (ח) ושמע
 ז (ח) ושמע
 ח (ח) ושמע
 ט (ח) ושמע
 י (ח) ושמע
 יא (ח) ושמע
 יב (ח) ושמע

טדין כלום : כי
 ויוסף . על חנן
 וסוף על יוסף
 (ו) לחבון
 כים המשל והו
 לא יסורו לנס
 בלויה על פ"ו
 שם הן כס
 חמשה
 ה' ראשות ד
 וסוף ממחיל
 ה' שיקר הדעת
 חסד

ה' דוד
 ספרים מלש :
 ה' דוד
 ספרים מלש :
 ה' דוד
 ספרים מלש :
 ה' דוד
 ספרים מלש :
 ה' דוד
 ספרים מלש :

משלי א

תרגום

(יב) נבלעם כשאול חיים ותמימים
 בוזרי בור : (יג) כל-היון יקר נמצא
 נבלא בתניו שלל : (יד) גורלק תפיל
 בתוכנו כים אחד יהיה לכלנו : (טו) בני
 אלי-תלק בדרך אתם מנע רגלק
 מנתבתתם : (טז) כי רגליהם לרע
 ירצו וימרו לישפך-דם : (יז) כי-
 הנם מזרה הרשת בעיני כל-בעל

(יב) נבלעו כשׂוֹל חַיִּים
 וְלֹדְלָא סוּם הוּר נַחְתִּי טַקָּא :
 (יג) קַל עוֹתְרָא וְיִקְרָא נִשְׁבַּח
 וְנִמְלָא כְּתָנָא בְּחָא : (יד) דִּיקָא
 אֲרָמִי בִּינְתָנָא כִּימָא תֵּד יִתֵּו
 לְקַלָּא : (טו) כִּי קָרִי לֹא חִיָּל
 קְדָרְתָא עִפְרִיזֵן מַנַּע בְּרִלְדֵּן סוּן
 שְׂבִיגִי-הוּן : (טז) חִסּוּל
 דְּרַגְלֵיהוּן לְבִישְׁתָּא רַבְרָסוּן
 וְסִפְסַרְתְּהוּן לְסַפְשַׁף דְּקָא :
 (יז) חִסּוּל דְּפִתּוּן אֲרָמִי קְדָרְתָא
 על

כנף

רש"י

הוא : (יב) נבלעם . לנקיים גשהס חיים : כשאול . הכולע כל
 גיף שלם : ותמימים . אינו לשון דיקים אלא מלשון שלמים כבלעם
 כשהם שלמים כהדם היורד בחוך הכור כשהוא שלם כלומר בעודם
 בעשרתם נהרנס ויכש נכסיסה : (יג) גורלק תפיל בתוכנו . אם
 תלזה תחלוק . או אם תלזה תהא בשותפות : כים אחד יהיה
 לכלנו . ביחד : (טו) לרע ירצו . לרעת עלמס הס לזיס ואינס יודעיס
 לתת לב לדבר : (יז) כי חנם מזרה הרשת . כי העופות הכולות
 חסיס

מצודת ציון

מצודת דוד

(יד) כים . אמתחת וסך : (יז) מזרה . פנין נסתר וארוב על דם נקי לשפוך חנם על אל
 פאר ופריסה כמו מזרה בעיניו כל דע
 חמס כספו וכפל הדבר כמ"ס בדרך המלוכה
 [לקמן כ] : בעל כנף . האפרים שיש להם
 השאון כולע כל הגוף כן נבלע הכל כהס
 נכסיס
 כחיים ר"ל בעודם בחיוק השבור : ותמימים
 וכמו היורד לבור סיורד כו שלם כל איברייו וסיח סיה וכפל הדבר כמ"ס : (יג) כל-היון .
 כן נמצא אלנו כל הון יקר וזה בנינו נמלא מסכל אשר נקח ממנו .
 (יד) גורלק . ויסיפו לומר לך וזה תלזה אחס תפיל אח סגורל אשר תלזה תלזה לברר לכל
 אחד תלקו : כים . אם תלזה יכיה כים אחד לכלנו ר"ל נאלל ונסתה בשותפות מדמי
 הגוים : (טו) בררך אתם . ר"ל בדרך אשר אחס אשר הם הולכים בה שלא הנמוד
 ממשיכס : מעובתם . מחדרך שהם הולכים בה : (טז) לרע ירצו . ר"ל עם כי
 לא יומר לפיו סדרך הוה הוא רע מ"מ סוף מונחה על הרעס וימרו לשפוך דם
 האר קמולו יוס : (יז) כי חנם . רלף לומר כמו טרמק בעיני כל בעל כנף על הנס

פירוש

משלי א

כִּנְיָהּ : (יח) וְהֵם לְדַמְסֵי יִלְדֵי יָעֲפְנֵי
 לְנַפְשֵׁיהֶם : (יש) כֵּן אֲרָחוֹת כָּל־בְּצֵעַ
 בָּצַע אֶת־נַפְשׁוֹ בְּעֵלְיוֹ יִקַּח : (כ) חֲכָמוֹת
 בַּחַיִּין תִּלְוָה בְּרָחֳבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ :
 (כא) בְּרֹאשׁ הַמַּיִת הַתְּקָרָא בַּפְתָּחַ
 שְׁעָרִים בְּעִיר אֲמַרְתָּ הַאֲמָר : (כב) עֲדִי
 מְחִי

על פתחא דקמא: (יח) והנני
 לקמון קמיו ומשניו
 לנפשתי: (יש) כן ארחות אנו
 ארחות דכל העריו יקח
 גשקתא דקמיתון גסיו :
 (כ) חכמות בחיין תלואה
 ומשקמיו קמא קלה: (כא) בראש
 פתחא דמאייתא ומשקמיו
 דמריי דככרי סלקא אקמה:
 (כב) עד איתא שקרי דמסיו
 שברוחא

רשי

חטים וקטניות מזורים על הרשע חנם הוא בעיניהם שאינם מזורים
 על מה היא מזרע ויורדין בה ואולכין : (יח) והם לדמם יארבו .
 והליידים יארבו לדמם של עופות : (יש) כן ארחות כל בצע בצע .
 גזול גזילה לאה ונחמדת היא לו וחנם היא לו וכופו : את נפש
 בעליו יקח . נפש עלמו שנעשה עבדיו בעל המון גזול מחבירו :
 (כ) חכמות בחיין הרגה . הרי חכמותיה של חכמה בחולותיה
 תועקנה להסירם לכור אליהם ומה הן חולותיה בתי מדכשות :
 ברחבות . במקום שמחייבין אותה כך דרש רבי תנחומא :
 (כא) בראש המיית תקרא . במקום שהיא נשמעת ונקראת שם
 היא קוראת ואומרת ענין שלמטה עד מתי פתאים וגו' : בפתחי
 שערים

מצודת דוד

מצודת ציון

כופי: (יח) ארחות. ענין הכנה וסדר : בצע
 בצע . ענין גזל כמו מה תקח חק כי יבצע
 [היוב כו] : (ב) הרגה . ענין הכרזה
 והשמעת קול כמו ויעזר הנה בשמתי
 מ"ה

פירוש דרש ואין הכוונה על הלכודים
 ומאור כך יורד כמות להגול המזדמנים
 אשר הם : (יח) והם . אבל באתא מדמי
 הרשע לא כחם פרטום כי הם יארבו
 דמי העופות ומסמיקים עלמם לקח
 נפשות וילד פרטום : (יש) כן ארחות . כן
 הדרך כל המון נפשות החבנות
 וגם יקח נפש בעל הטובות למען לא יודע : (כ) חכמות . הוא כל חכמת
 מהחכמות חכמו בחון במקום דרשום : (כא) בראש המיית . בראש מקום שמעמ
 שם המיית בני הרש : בפתחי שערים . מקום חכמות והיולאים : בעיר . כל עיר
 ופיר קמאר כל המקום אף המיית והוא ענין מילוא והואמר הוא המיית גלויים
 לקום

על פתחא דקמא: (יח) והנני
 לקמון קמיו ומשניו
 לנפשתי: (יש) כן ארחות אנו
 ארחות דכל העריו יקח
 גשקתא דקמיתון גסיו :
 (כ) חכמות בחיין תלואה
 ומשקמיו קמא קלה: (כא) בראש
 פתחא דמאייתא ומשקמיו
 דמריי דככרי סלקא אקמה:
 (כב) עד איתא שקרי דמסיו
 שברוחא

הכולל כל
 לגימט
 לומר כמות
 ירובנו . אם
 אחד וזה
 אינם יודעים
 אותם הרגום
 חטים

חכם על
 דרך חכמה
 יאמר . מן
 כל המון
 חכמות
 (י) ביה
 ממו
 על גזול
 חכמות
 חכם
 על גזול
 חכם
 חכם

יִצְרֹרְתָא וּפְסִקְיָי קִסְקִיטָא
 רִיבִי לִיטֹן וּפְסִקִי קִינֹן
 יִדְעָתָא : (כב) תִּרְפֹּסִין
 לִפְסִקְטִי אִפֵּעַ לְכֹון רוּחִי
 וְאִדְעִנֹן סִלִי : (כד) עַל דְּקָרִיב
 וְלֹא תִפְסָחֹן אֲרִיסִית אֲרִי
 וְלֹא אֲצִיחֹן : (כה) וְשִׁנִּיתֹן כֹּל
 תְּרַעֲשִׁי וּפְסִקְטִי לֹא אֲבִיתֹן :
 (כו) אִף אִנָּא פְתַרְכֹּן אִנְפִּךְ
 וְאִדְסִךְ בְּדִ יִבְעִי דְלוּחִיא
 עֲלִיכֹן : (כז) בְּדִ יִימֵי בְשִׁלְיָא
 דְלוּחִיכֹן וְתִרְכֹּן עֲשִׁלְיָא
 יִתָּא

פְתִי ו פְתִיִם תִּאֲהָבִי פְתִי וּלְצִיִם לְצִיֹן
 הַמְדִי לְרַחֵם וּכְסִילִים יִשְׁנֹאֲרִידֶנָּת :
 (כג) תִּשְׁבוּ לְתוֹכְחֹתַי הִנֵּה אֲבִיעָה לְכֶם
 רִחִי אִרְדֵּיָה דְבַרְךָ אֲתָכֶם : (כד) יִצֹן
 קָרָאתִי וְתִמְאַנֵּנוּ נְשִׁיתִי לְדִי וְאִין
 מִקְשִׁיב : (כה) וְתִפְרַעֲנִי כִלְיֵעֲצִי
 וְתוֹכְחֹתַי לֹא אֲבִירָחֶם : (כו) נִסִּי אֲנִי
 בְּאִדְנִים אֲשַׁחֵק אֲלֵעַג בְּבֹא פְתַדְכֶם :
 (כז) בְּבֹא כְשֹׂאֵהוּ ו כְשֹׂאֵה קְרִי פְתַדְכֶם
 וְאִירְכֶם

רש"י

ישעריה . הם מקום ישיבת הזקנים : (כב) פתים . המתפתים ע"י
 מסיתים ומינים : תאהבו פתי . הסתה שם דבר לפתיות כמו כלי קרי
 [שני סה"ח] שפי : (כד) נשיתי ידי . לרמוז להם לסור אלי כאלם המרמוז
 להכזיבו בידו וטסה ידו אליו לסור אליו : (כה) ותפרעני . ותבטלני :
 כל עצתי . שיעלתי לגדל אתכם בעולם ע"י מסיתים ומינים : (כז) בבא
 כשואם

מצודת דוד

לכולם ומזכירם על קיומם : (כב) ולצים .
 מוסב על עד מתי כאמור בתחלת המקרא
 וכן וכסילים וכו' : (כג) לתוכחתי . לשמוע
 תוכחתי : אביעה . הלא הדבר לכם רוח
 פי . ר"ל הלא אני מזכיר לכם בכל עת :
 אודיע וגו' . כפל הדבר כמ"ש : (כד) יצן .
 לכן הואיל ומאגתם לשמוע מס שקראתי
 נשיתי . כדרך היום המרמוז בעייתו סיד
 להקשיב מהמרמוז : ואין מקשיב . אין מי
 שיקשיב : (כה) ותפרעני . שטחם עלתו ולא רציתם לקבל תוכחתי : (כו) גם אני . לכן גם
 אני לא אחוק עליכם ותשחק בנפול אידכם : (כז) בבא . בעת כוה' לכם פחד פתך
 ואידכם

מצודת ציון

[מ"א כ"ב] : (כב) פתים . כמו פתאים ר"ל
 טאפים הספחים מהר : (כג) אביעה . הדבר
 כמו יביע אשר [תלמי"ט] : (כה) ותפרעני .
 ענין בטול וסבחה כמו למס ממש והסכרן
 המרמוז וגו' [מתח"ה] : לא אבירחם .
 לא רציתם : (כז) באירכם . ענין לעד
 ומקרה רע כמו הלא חיד לפול [חיוב
 ל"ה] : (כז) כשואה . כחשך כמו חמש
 שואה
 מקשיב : (כה) ותפרעני . שטחם עלתו ולא רציתם לקבל תוכחתי : (כו) גם אני . לכן גם
 אני לא אחוק עליכם ותשחק בנפול אידכם : (כז) בבא . בעת כוה' לכם פחד פתך
 ואידכם

תרגום

משלי א

ה

וְאִירְכֶם כַּסּוּפָה יֵאָתֶה נְבֵא עֲלֵיכֶם צִדָּה
 וְצִדָּקָה : (בח) אִי יִקְרָאֵנִי וְלֹא אֶעֱנֶה
 וְשִׁחַרְטֵנִי וְלֹא יִמְצָאֵנִי : (כט) תַּחַת כִּי
 שָׁנְאוּ דַעַת וַיִּרְאֵת יְדֵיהֶם לֹא בָחֲרוּ :
 (ל) לֹא-אָבֹוּ לַעֲצֵתִי נֶאֱמָרוּ כְּלִימִכְתִּירִים :
 (לא) וַיֵּאָכְלוּ מִפְּרֵי דְרָבָם וּמִמְעֻלֵּיהֶם
 יִשְׁבְּעוּ : (לב) כִּי מְשׁוּבַת פְּתִים תַּחֲרֹגֶם
 וְשִׁלְתֵם כַּסִּילִים תֵּאָבְדֶם : (לג) וְשָׁמַע לִי
 יִשְׁכַּן בְּבֵיתִי וְשָׁאֲנִי מִפֶּהד רַעָה :
 בְּנִי

נחמך בך ויהא עליכם עקמא
 וצדקה : (בח) איהו יקרוני
 ולא אענה וקרני ולא
 השכחני : (כט) על דסני
 ידעתא ודחלית דלקח לא
 אחרע : (ל) לא אבוי פתיעתי
 וישליאו קל מסנורתי :
 (לא) ואכלו מן פרי
 דארתהון ומעליותון קפעון :
 (לב) מסול דנהפקותא דשכרי
 הקסול אנון וסוני דסקלי
 חודטון : (לג) וכן דשמע לי
 גשרי בסברא ושרא מן
 דלוקא דישקא :
 בני

רש"י

כשוואה . לעני העולה פחוס : כסופה . טורלכ"א בלע"ז : יאתה .
 יכה : (בח) ישחרני . יבקשוני : (לא) מפרי דרבם . הפירות
 שאוכלים בחייהם בצרות המולכות אותם וקרנן שמורה להם בגיוס :
 (לב) משובת פתים . את אשר לבס טוב : ושלות כסילים
 תאבדם . לפי שזוים הרשעים הם מללחים נדקיס ברעתם ואינם
 חוזרין : (לג) ישכן בתי . בעולם הזה : ושאנן . לעולם הבא :
 מפחד רעה . מדינה של גיהנם : ושאנן . ויהי שלו וסקני ושאנן
 לשון

מצודת דוד

מצודת ציון

ואירכם כמות סערה ולחוספה ביחוד אמר
 כמות פלגים זרע וזקס : (בח) או .
 כמות חרה : יקראני . יקרוני אני :
 (כט) תחת . בעבור אשר שאלו דעת :
 (ל) לא אבוי . לא רלו לטעם עליהי :
 נאני . כיו הכונה : (לא) ויאבלי .
 ר"ל כמו כטעם חין לזבל הוא מפירותיו
 כי יקבלו פרי יקבלו המול פתים
 ממול עליהם כי יקבלו המול פתים
 (לב) משובת . ר"ל מה שכתרו וספק
 ספק . ומרגוע מעלי עורה עול חרה
 בגומס : ושלות . חין הוא ופסל חרה
 סהא ומשאה [סס ל'] : יאתה . ענין
 יזאה כמו מלפון זכב יתסה [סס ל'] :
 (בח) ישחרני . ענין דרשע כמו לשחר
 פיר [לקמן ו'] : (ל) נאני . הוא לשון
 מושל על הכיון וכן כי נאני האנושים הם
 מנחה ה' [ש"ה ל'] : (לב) משובת .
 ענין הספק ומרגוע כמו בזכס ונתה
 חושבו [ישעים ל'] : (לג) ושאנן . ענין
 ספק כמו לעשותה ספק [חזק יב'] :
 ומשמעים
 המרגוע סהא סהרוג אותה כי יכח
 (לג) ושמע לי . זכר סוף דברי
 הקמם

בירא וקסני עקמא
 א : (כט) על דסני
 ידעתא ודחלית דלקח לא
 אחרע : (ל) לא אבוי פתיעתי
 וישליאו קל מסנורתי :
 (לא) ואכלו מן פרי
 דארתהון ומעליותון קפעון :
 (לב) מסול דנהפקותא דשכרי
 הקסול אנון וסוני דסקלי
 חודטון : (לג) וכן דשמע לי
 גשרי בסברא ושרא מן
 דלוקא דישקא :
 בני

כמשואה
 עית כמו ל' ק'
 חלי חלום סהרו
 וסמני :
 ימים : [כ] בני
 כשואה

דוד

ד' : (כט) על דסני
 ידעתא ודחלית דלקח לא
 אחרע : (ל) לא אבוי פתיעתי
 וישליאו קל מסנורתי :
 (לא) ואכלו מן פרי
 דארתהון ומעליותון קפעון :
 (לב) מסול דנהפקותא דשכרי
 הקסול אנון וסוני דסקלי
 חודטון : (לג) וכן דשמע לי
 גשרי בסברא ושרא מן
 דלוקא דישקא :
 בני

ב (א) בני אם תקח אמרי ומצותי תצפן
 וסודי תשגי נקד :
 (ב) ומצלי אנך להקטמא
 ורזני לבא לקינא :
 (ג) ואפא לקיננטא קברי
 ולקינא סמו קלד : (ד) ומשגי
 חיה סיקא חיה סיקתא תצביה :
 (ה) חידו תצבו דמלטיה
 דאלקא ודעמא ון קדם
 אלקא חשבה : (ו) סבול
 דאלקא יתב חקמקא ון
 סוסיא דדעמא וקינא :
 (ז) ישי לחריצי שבחור
 ופסיע

ב (א) בני אם תקח אמרי ומצותי תצפן
 אתך : (ב) להקשיב לחכמה
 אנך תפד לנך לתבונה : (ג) כי אם
 לבינה תקרא לתבונה תתן קולך :
 (ד) אם יתבקשנה ככסה וכסמנים
 תחפשנה : (ה) או תבין יראת יהוה ודעת
 אלהים תמצא : (ו) כי יהיה יתן חכמה
 מפיו דעת ותבונה : (ז) יצפן יצפן קרי
 לישרים

רשי

לשון עמיד ולכן נקוד פחה :

ב (א) בני אם תקח אמרי . בני תסיה חס תקח אמרי : (ב) להקשיב
 לחכמה . לעסוק בתורה : (ה) או תבין יראת ה' . מוסב
 על עיני שלמעלה שאמר כי חס לבינה תקרא : (ו) כי ה' יתן
 חכמה . ה' למדה שגדולה היא שהרי נתנה מפי הקדוש ברוך הוא לנך
 חסה לריך לקומתה : (ז) יצפן לישרים תושיה . גזרה הקדוש ברוך
 הוא

טעורת דוד

טעורת ציון

ב (ד) וכסמנים . חלונות טעונים :
 (ו) תושיה . תורה נקדחת תמידי
 מלבן ים כי יכסה לעולם ולא תבוק לחין
 כשאר הדברים טעונים . ודל אמרו ט"ס

ב (א) בני . אמר מלמה במקום ה'
 לכן תחבב לי חס תקח אמרי כנכר :
 חצפן . למרס מן הכחמה : (ב) להקשיב . ר"ל אמרי סמא לסקביב חונך לחכמה
 ויכסות נכד לתבונה : (ג) כי אם . בלשן תקרא לבינה להקדש חלום : (ד) בכסה .
 טעמקס חס חספ : (ה) ודעת אלהים . סס כיו סעורה : (ו) יתן חכמה . וכן לך
 חכמה מפיו רוב למד יגלה לך מסקרי חכמה בליו מפי' יחלה לך : (ז) יצפן .
 ק' רפער רוי הקורה ופאפדק לקקס לישרים בלעוקס ומגן הוא להונוי חוס

רע יגילו בתהפכות רע : (ט) אשר
 ארחתיהם יקשיים ונלוזים במעגלותם :
 (טו) להצילך מאשה זרה מנכריה אמריה
 החליקה : (יז) העזבת אלוך נעוריה ואת
 ברית אלויה שכחת : (יח) כי שחה אל
 מורת ביתה ואלי רפאים מעגלתיה :
 כל

ודיצין מהוסאך דבישתא :
 (ט) דארתהון קשקשו
 יסתליון שקיליון :
 (טו) דתתפצי קו אתתא
 חילוניתא מנכריתא דמלאה
 חלון : (יז) דשברה פרבייתא
 דסליותהא וקמא דאלהא
 טעת : (יח) דבעסקא דמורתא
 ביתה ולנברוא הלכתא
 דשבוילהא

רשי

אחר דעתו המשובת : (טו) ונלוזים במעגלותם . כל לשון נלוז לשון
 עקומנות הוא שבכל מקום הוא סמוך לעקש ועקש הוא לשון עקום
 כמו שנאמר ומעקשים למישר [ישעיה מ"ב] : ונלוזים במעגלותם .
 הם עקומים בדרכיהם המקולקלים : (טז) מאשה זרה . מנכרסיה
 הזלתי מאמינים כי הסורה מן השמים ולא יתכן לומר שלך דבר אלה
 על המנאפת ממש כי מה שבחם של תורה שאמר כאל להליך מאשה
 זרה ולא מעבירה אחרת אלה זו פריקת עול של כל המצוות : (יח) כי
 שחה אל מורת ביתה . מוכס על להליך וגו' כי הבא אל ביתה ישח
 ויחליק כמדורון היורד אל מות והסורה תשזור עליך מנפילה זו הרי
 דבר גדול הוא לך : רפאים . נרפים מדרך הטוב ונעזבים מאין סומך

עד

מצודת ציון

מצודת דוד

וערבות : (טו) עקשים . עקומים : דרון : בתהפכות . נפת ימלאו מקום
 יבדוים . נוסים מדור הישר וכן נלוז
 דרשו נוסים [נקמן י"ד] : (יז) איוה . מן
 תמו איופי ומיודעי [סלסל ל"ב] וכל
 כסבל : (יח) שחה . עיין כפיסס
 וספסלס
 זרה לך מנכריה . מאשה הנכריה הריא אבר מחלקת אמרים נפתו וספסלס :
 (יז) איוה נעוריה . בעל ועוריה : ואת ברית . כי גם הנוסים נכסו כנרית כי
 לייים מצות כי ולא העטול מעל כלים : (יח) כי שחה . בית הונו הוא מקום
 דרון לרע כי הן המוקש . מעגלתיה . סגולתם אל ביתם הולכים כמו אל מקום
 הרפאים

משלי ב ג

(יט) כָּל־בִּיאָה לֹא יִשׁוּבוּן וְלֹא יִשְׁגּוּ
 אֲרָחוֹת חַיִּים : (כ) לְמַעַן תִּלְךָ בְּדַגְדָּג
 מוֹבִים וְאֲרָחוֹת צְדִיקִים תִּשְׁמָר :
 (כא) כִּי־יִשְׁרִים יִשְׁכְּנוּ־אָרֶץ וְתַמְיָמִים
 יוֹרְתוּ בָּהּ : (כב) וְרִשְׁעִים מִיָּאָרֶץ יִכְרְתוּ
 וּבֹגְדִים יִפְחוּ מִמֶּנֶה :
 ג (א) בְּנֵי תוֹרָתוֹ אֶל־תִּשְׁכַּח וּמְצוֹתַי יִצַּר
 לְבָבָהּ : (ב) כִּי אֲרֹךְ יָמִים וְשָׁנֹת חַיִּים
 וּשְׁלוֹם

ישי"ב

עד שנופלים בגיהנם : (יט) לא ישובון . יקשה בעיניהם לפרוש
 ממנה ולהזכור בהם : (כ) למען תלך בדרך טובים על המקרה שלמעלה
 להליך מדרך רעה למען הוליך בדרך טובים : (כא) כי ישירים
 ישכנו ארץ . לעולם הבא : יותרו בה . כשירדו השמים לגיהנם .
 ג (ב) ארך ימים וגו' ושלום יוסיפו לך . תורתו ומלותיו :
 בטח

מצודת ציון

והשפלה כמו ויחז אדם [ישעיה ח'] :
 (כא) יותר . מלשון עזר : (כב) יסחו .
 ענין עקירה ממקום כמו ויפתח מחוהל
 [חכמים ג'] :
 לוח
 הצרות היים וגאמר חף למשל על דרכי הכפירות כי קשה מאוד לפרוש ממנה אחר
 שסורגל בה : (ב) למען תלך . מוסב למשול לומר החכמה חסומה עליוך עזר מזה למען תלך
 בדרך טובים אשר ימנעו ללכת בדרך הזה וארחות וכו' וכפל הדבר במ"ג :
 (כא) ישכנו ארץ . יסיו סוכנים בארץ עד עולם : יותרו בה . בטח יגרשו ממני
 הכשעים אז המה יבארו בה :
 ג (א) בני . אמר במקום ס' אחת יבארו החיוב לי כגון לאה בני משהיון
 תוכני אל טענה : (ב) ושנות חיים .

ג'גום

דַּשְׁבִּילָהָא : (יט) כָּל הַשְּׂלֵן
 לֹא חֲרִין בְּשֶׁלֶם וְלֹא צִדִּין
 אֲרָחָא רְחִי : (כ) גְּדִיל בִּלְךְ
 בְּאֲרָחָא דְקָבִי וּשְׂבִילִי
 דְצִדִּיקִי חֲנֻמָּוֹר : (כא) מִשׁוּל
 דְהַרְוִיצִי עֲמָדִין בְּאַרְעָא וְאֵלִין
 דְלֹא מִסֵּם מִשְׁתַּחֲרִין בָּהּ :
 (כב) וְרִשְׁעִיא מִן אַרְעָא
 נְסוּסִין וְכוּזִין נִתְקַרְוִן מִנָּה :
 ג (א) כִּי יִמְאֵס לֹא תִגְשִׁי
 וּפְתָקְנִי יִגְסַר לְבָבִי :
 (ב) מִשׁוּל דְנִיבְרָא דִיבְרָחָא
 וּשְׂנֵא

מצודת דוד

כרפלים הם המהים שגרפו ונתלו וכוהם
 הם ורלה לומר הבח אל ביהם יוכל בה
 ויחבר נפשו : (יט) כל באיה . כל הבאים
 אליה לא ישובון מדרבם הרע כי קשה
 מאוד לפרוש ממנה ולא יסיו עוד מעשה
 הצרות היים וגאמר חף למשל על דרכי הכפירות
 היים וגאמר חף למשל על דרכי הכפירות
 היים וגאמר חף למשל על דרכי הכפירות
 היים וגאמר חף למשל על דרכי הכפירות
 היים וגאמר חף למשל על דרכי הכפירות
 היים וגאמר חף למשל על דרכי הכפירות
 היים וגאמר חף למשל על דרכי הכפירות
 היים וגאמר חף למשל על דרכי הכפירות
 היים וגאמר חף למשל על דרכי הכפירות

ג'גום
 דַּשְׁבִּילָהָא
 כָּל הַשְּׂלֵן
 לֹא חֲרִין
 בְּשֶׁלֶם
 וְלֹא צִדִּין
 אֲרָחָא
 רְחִי :
 (כ)
 גְּדִיל
 בִּלְךְ
 בְּאֲרָחָא
 דְקָבִי
 וּשְׂבִילִי
 דְצִדִּיקִי
 חֲנֻמָּוֹר
 : (כא)
 מִשׁוּל
 דְהַרְוִיצִי
 עֲמָדִין
 בְּאַרְעָא
 וְאֵלִין
 דְלֹא
 מִסֵּם
 מִשְׁתַּחֲרִין
 בָּהּ :
 (כב)
 וְרִשְׁעִיא
 מִן אַרְעָא
 נְסוּסִין
 וְכוּזִין
 נִתְקַרְוִין
 מִנָּה :
 ג (א)
 כִּי יִמְאֵס
 לֹא תִגְשִׁי
 וּפְתָקְנִי
 יִגְסַר
 לְבָבִי :
 (ב)
 מִשׁוּל
 דְנִיבְרָא
 דִיבְרָחָא
 וּשְׂנֵא

מיון ג'גום
 ג'גום
 מ'עגלותם
 ממנסה
 ח' דבר אל
 ג'גום
 : (יח) כי
 ביהם יח
 ג'גום
 מ'חן טען
 עד

וְשִׁלֹּם יוֹסִיפוּ לָךְ : (ג) חֶסֶד וְאֱמֶת אֵל-
 יִצְבֹּדְךָ קִשְׁרָם עַל-גְּדֵרֹתֶיךָ תִּתְּבֵם עַל-לִחַת
 לִבְךָ : (ד) וּמִצְאֵתָּהּ יִשְׁכַּל סוֹב בְּעֵינַי
 אֱלֹהִים וְאֵדָתָה : (ה) בְּמַחַ אֱלֹהִימוֹת בְּבִלְ-
 לִבְךָ וְאֵל-לִיבְנֵתָה אֵל-תִּשְׁשֶׁן : (ו) בְּבִלְ-
 דַרְבָּרְךָ דַּעְוָה וְהוּא יִשְׁרֵךְ אֶת־הַתְּוִךְ :
 (ז) אֶל־תְּהִי חֶכֶם בְּעֵינֶיךָ וְיָדָא אֶת־יְהוָה
 וְסוֹר מִרָע : (ח) רַפְאוּת תְּהִי לִשְׂרָךְ
 וְשִׁקְוֵי לַעֲצוֹמוֹתֶיךָ : (ט) בְּכֶךְ אֶת־יְהוָה
 יוֹשֵׁי דְגֻשְׁתָּא מַהוֹכֵךְ

וְשִׁבְיָא דְחַיִּי וְשִׁלְמָא נִכְסָא
 לָךְ : (ג) וְיִשְׁבֹּתָא וְקוֹשְׁמָא
 לָא וְשִׁבְקוֹנָא קְטוֹרְטוֹ דְּעוֹרְךָ
 וְכִרְיֹב אַטוּן עַל לִיחַ לִבְךָ :
 (ד) וְחִשְׁבַת חֶסֶד וְשִׁלְמָא
 וְשִׁבְתָּא קִשְׁרָם אֱלֹהָא וְקִרְם
 בְּעֵי אֱנִישָׁא : (ה) סְבִיר
 בְּאֱלֹהָא סוֹ עֵלְי לִבְךָ וְעַם
 בְּיִנְתָּא דְּלִבְךָ לָא תַחֲסִיב :
 (ו) בְּכַל אֲחִתְךָ דַּעְוָה וְהוּא
 וְתַרְצֵ שְׂבִירָךְ : (ז) לָא תְהִי
 חֶכֶם בְּאִשְׁךָ דְּחִיל סוֹ אֱלֹהָא
 וְקָסָא סוֹ בְּיִשְׁתָּא : (ח) אֲסִימָא
 תְהִי לְכִוְשֶׁרְךָ וְדוּחָא
 לְכִרְסִיךָ : (ט) וְכֶךְ לֹא לִבְךָ
 סוֹ

רשי

(ה) במח אל ה' . פור מעומך לבקש לך רב ללמוד ממנו ואל שינתך אל
 חסדן : (ז) אל תהי חכם בעיניך . להיות מואם בדבר מוכיחך :
 (ח) רפאות תהי לשרך . החכמה . שרך כמו [שורף] שרך וזהו
 מכוון : ושקוי לעצמותיך . הוא המוח כעטין שחלוצ ומוח עלמות
 יסקה

מצודת דוד

מצודת ציון

(ג) לוח . נסר וכוה עיני מליצה ר"ל עמם השקט וזלזה : ושלום
 וזלזה : (ח) לשרך . הוא העמוד יוסיפו לך . החוכה והחלמה הם יוסיפו לך
 כמו שדרך חנו הסבר [מש"ס ז'] : כי הם ילמדו עיניך וזוה : (ז) אל יעובד
 ושקוי . ר"ל המוח החסד העלמות : אל תהיה נעזב עמם כי אם אחוז בהם :
 חסדיך . השמש . ר"ל כול עמם הסה מדבר עם
 וחוכב בעיניו : (ד) ומצא חן . זכום תחלה חן ותהיה ידוע למצביל בכל טוב
 בעיני וגו' : (ה) אל תשען . אל תחבוב כדחלי חלילה וחוליה ועמם סוכר בעיני
 כי הכל ביד ה' ולה כד כיום חכם : (ו) בכל דרכי . כל מעיניך דע את ה'
 ר"ל חן דעמך לחבוב לשבות ממצוד . יתכן יבוא בדבר חופנה לקיים דבר ה' ותי
 סוף ויעזב חלוצת מוכוב ותלוצת עם : (ז) אל תהי חכם בעיניך . להקל בדבר
 החלוצת לשבות נסר וסימור כיוסכך חלון חכם נמוקת לייך נסר חלוא יחל את ה'
 שן עם כל חכמך חסד : וסור חסד . החזק מאלו ופסה נסר : (ח) רפאות .
 ר"ל הוא הגוד לא ייפק כי סוד וישלף ותהיה דקלוח וכו' ר"ל יתכן חומר כדיוס
 כמאז

תרגום

משל נ

מהנהך וקראשית בלי תבואתך :
 (א) וימלא אסמך שבע ותירוש יקבוך
 יפרצו : (א) מוסר יהיה בני אל תמנע
 ואל תקין בתוכתו : (ב) נה את אשר
 יצא יהיה יובת ובלב אתה בן ירצה :
 (ג) אשרי אדם מנא חכמה ואדם יפין
 מנול בלי חק תבונה

פו קסוד יפיש בלהן
 עללה : (א) ומתלן אוקר
 שבעא ומעצרת סמא
 נשפון : (א) פרו מרהמא
 דאלה לא סמלא ולא סמריק
 פכסמיה : (ב) קסול
 דלמן דרמס ליה אלקא דבו
 ליה ותיך אפא דרבו לקריה :
 (ג) מוסרין לבר נשא דאשמה
 קבמא ובר נשא דמביט
 כיונמא

ד ש"י

ישקס [חייב כ"ח] : (ט) מהנהך . מכל מה שהנהך חסילו מקול
 ערב אל תקרי מוסך חלף מנהוך] : ומראשית . חנו תרומות
 ומעשרות : (א) מוסר ה' בני אל תמנע . חס יבואו ענין יסורין
 יהיו חביבין ענין : ואל תקין . מלשון קלתי בחיי [בראשית כ"ו] :
 (ב) וכאב את בן ירצה . מרוב שבנו להטיב לו ופייסו לחסר
 שמכו שבבט כן תערב לך הטיבה חסר המכה : (ג) אשרי אדם
 מצא חכמה ואדם יפין תבונה . מלומד חכמה עד ששגורה היא
 להטיבה

מצודת ציון

(א) אסמך . הם חזונות המבואה כמו
 חת סכרס כלסמך [זכרים כ"ח] :
 יקבוך . הם המורות אהב הין יודי כסס
 כמו גס יקב חלב בו [ישעיהו ה'] :
 יפצו . ענין החזקות כרובי כמו פרו
 לרוב [ד"ה ד] : (א) הקץ . ענין
 מלום כמו קלמי בחיי [בראשית כ"ו] :
 (ב) ירצה . מלשון רצו ופיוס : (ג) יפין .
 יוציא כמו ויפק רצו [קמן ח'] :
 ומחנך

מצודת דוד

המלום : (ט) מהנהך . להפריש ממנו לרעה :
 ומראשית . לחת תרומות ומעשרות :
 (א) וימלא . ר"ל לא תחסר כלום בעבור
 זה כי המורה ישלח כסס ומדו הוסף :
 ויקבוך . סיון אהב יקבויס יתרכס :
 (א) מוסר . זהו כה לך מתי' מוסר
 יבויס אל תמנע כסס חלף מוסר
 מהכסה : ואל תקין . ככל הדבר במ"ס :
 (ב) ויבית . לגלות חזנו לייסר דרבו :
 וכאב . וכמו סלח חסר כסלס
 לרעות חס כנו לבייביס דרבו ולא לנקוס
 חסרי לחס חס מוליה חס שחכמה מן
 החכמה ר"ל מפין דבר מסור דבר

וְלִמְעֹלָיִים וְלַעֲשׂוּתֵי קִרְיָ וְיִתְדֵיהֶן : (א) כְּבוֹד
 חֲכָמִים יִנְחֲלוּ וְכֹסְלִים מֵרִים מְקוֹן :
 ד (א) שְׁמֵנוּ בְּנִים מוֹסֵר אֵב וְהִקְשִׁיבוּ
 לְדַעַת בִּינָה : (ב) כִּי כִּי קִרְבָּה שׁוֹב
 נִתְתִּי לָכֶם תְּהִי אֵילֵתֵיכֶם : (ג) חֲרִיבוּ
 זֵיתֵי לְאָבִי בְּךָ וְהִירֵד לָפָנַי אֵמִי :
 וירני

רשי

אדם נמשך אחרים לטוב חף הוא יסוף לן עמם : ולענוה יתן חן .
 אם לענוה יתחבר טוב שיחמו מעטיו חן בעיניהם של בנות :
 (לה) כבוד חכמים ינחלו וכסלים מרים מקון . לענוה מעטים
 קון לחלקו :

ד (א) שמעו בנים מוסר אב . הקב"ה : (ב) נתתי לכם . הנהיה
 מתבונה ויחדר בעליותיו של הקב"ה והרי הוא כפוי : (ג) כי
 בן הייתי לאבי . אם תחמר שלמה היה בונה הנרות שהיוטק על
 סגול ועל הערות דבר משפכו של אם מתחום להם לכן נאמר כי
 בן

מצודת ציון

כמו טע היין [כמים מים] : (לה) מרים . ללעום . ר"ל לכל הדת משום נחול מצד
 מלאך הרוח והסוד : קון . ציון וכו' שאר אם ללעום כאלעמוס כתיב אם
 מלאך קון כל [ויקרא ב'] כי בעשור יבט סוכה אשר ויחולל סוכה כנחל יום
 כציון ויחלס העם חלילי קול כלל , לו
 כוח מלאך קון :
 ד (א) והקשבו . ענין שמעו וכו' : (ב) נתתי לכם . ומהיום ועומם
 (ג) ד . מעונת .
 וירני

ד (א) שמעו בנים . אם בני אל חי שמעו ומוסר הלב ככמים הייטב על כבוד
 והקשבו לדעת חוכה : (ב) כי ילקח שוב . וכן תגר כמסורו כולל נתתי
 לכם למי שוב ומקום ה' המנוח חת החוכה סוד : (ג) כי בן . האם משום אל
 החשו כלני טוח חת הכוונה וגם חי מוסרם מן הכרבים מוסר . על חם
 חומרו חל האצור בן כי ה' בן הכוב הייתי להבי ומעונת ויחדר לחמי :

אמי : (ד) ואלפני ואבני ליני
 ובפש עלי לך ושר קטני
 ותמו (ה) קנה חקיקא קנה
 קינא לא קניו ולא חסימו
 סאקרו מיני : (ו) ואל
 השקפה ומשקד רמיה
 דמסקד : (ז) ריש חקיקא
 חזי חקיקא ובכל קנה
 לא יקנא : (ח) ספקה די
 הרומטנד

רשי

בן הייתי וגו' כך יחיד וגו' שנים חוכה אומי ביוה : (ד) וירני .
 על כך יוכיח ויחמר לי : יתמד דבריו לךך . ולפי שהיומי בדכיום
 חלו לכן חמי מוסרם על כך [כפי יוסף ק"ה] . ד"ה כי בן הייתי
 לאבי . הנהיה אומר בן הייתי להקב"ה שהסדה חומו עלי . ומעני
 שקרלו הקב"ה שלמה בן שנאמר חמי חוכה לו לאב וגו' [ש"ב
 ז'] : ד' ויחדר לפני אמי . לפי שזוהי חמי נבחר וחסדי כן כן
 ויחדר לךך וירני חמי : (ו) אל העובה וגו' . אהבה . אהוב אותם :
 (ז) ראשית חכמה קנה חכמה . תחלת חמאך למוד מאחרים וקנה
 לך שמוטה מפי הרב . ואחר כך : ובכל קנינך קנה בינה . תחזוק
 זה מעמך להכשיל המעטים דבר מחוך דבר : (ח) סלסלה . חפסה
 סיה חוזר עליה לדקק בה כמו סולר על סלסלת [כמים ו'] החוזר
 ויאך

מצודת דוד

(ה) וירני . ועם כל הכבוד חלי לפני
 הכרובים האלו ואמר לי דברי חוכתי
 סודו וכן לשון הכבוד שומר בראש ח' :
 אשר שמו . האלו אשר חמי דוד
 חלי כס כ' : וזה . כמצינוהו חמי חוכים
 ויבטו קנינו לן ונשים חלי וזו חוכה : (ה) קנה . דלא סבה חוכה
 העובה . לה עובד חת החודים ח' ח' חוכה חל מכלול : (ו) אל
 בראשית למוד חוכהם דלא סבה קנינו לך ר"ל מעט תחיל למוד חמי חוכה
 דרך קנה סבה חוכהם כן : ובכל קנינך . חמיותם ככל הכרובים חקיקים לך
 וסוקים חלי חוכה קנינו סוכה : (ח) סלסלה . חל אכמהם כס כניטוס
 ויחמו

(כב) קרייתים הם למצואתם והכל בשורה
מקרא : (כג) דבר למשורר נגד להגיד כי
מפני הוצאות חיים : (כד) חסר מקור
עקשות פה וקנות שפתים הרחק מקור :
(כה) ענין לנבואה נבואה ועפעף ישרו
נגד : (כו) פלם מעגל הרקוד וכל דרדוק
יבנו

רש"י

(כב) למצואתם . לשון מליצה : (כג) מכל משמר . מכל מה
שחמרה חוכה השמר לזכר לך (מעבור טעו) בין עבודה קלה בין
עבודה חמורה : כי כמנו הוצאות חיים . כי מזהו שיהא קלה
יטו לך חיים ושכר גדול אם תקיימנה . כך דרש רבי תנחומא :
(כד) חסר מקור עקשות . עקשות הם . לשון מקום כמו הם אני ועקשתי
[לוי ט'] וכמשה שנים שקומות ועקשות : ולות שפתים .
קטומות שפתים שלא יחזבו הכוונות פה ענין : (כה) ענין
לנבואה יבשו . יסתכלו אל האמת ולא הושר : יישרו נגדך .
יסתכלו על השרה לישך דרך : (כו) פלם מעגל הרקוד . שקול
דרכך

מצודת ציון

(כב) ולות . ענין עיני וקריית : (כג) למצואתם . האולה האמת
(כד) ועפעף . ארזון טעו : (כ) פלם . החורב סתם לו חיים וישרא לכל כבוד :
ענין יבשו ועפ' נקרא טעם סתומים פלם (כ) מכל משמר . יומר ענין הכוונות
ומצוי וגו' [לוי ט'] לפי שכן עיניהם שהם משמרים כבוד לך וליחוב טעו כי
עיקר הולאת חיים כלה מן כבוד ודוך
נפח .
(כד) חסר מקור . ר"ל אל תעשה דבר טובה ש מקור לפני הדס לכן החסר
וירוח הכתו טעקות ספק וטעיות הספקים כדרך סתומים כעמו : (כה) לנבואה . ר"ל
בהטעות וקירי מלות המעשה אשר מעשה והו פעמיון ולישר כדרך כבוד :
(כו) פלם . ר"ל לישך מעגל הרקוד ולא פלם כפי הקני והסתמון והו ילם כל
דרכך

(כב) משול דמע אנון לשון
המשבח לזון והכלל בשורה
מקרא : (כג) מקל זמרא נמר
לדך כסול דמניה הוא פסקא
רמז : (כד) אצטר סוד
עקרא דמיקא ומאקא דשפתא
ארתא סוד : (כה) ענין
קריצואק נאמן והסוד
נתרצו לקובלך : (כו) אצטר
רקוד פשטי' ביש' וקרייתו
ארחך

ארתא פסקא : (כז) לא
הפסי לישא ולשפאלא אצטר
רקוד מן לישא :
ה (א) קרי וקריצו צור
קריצו צלי אדוך :
(ב) לקיטר פתריקא וקריצו
שפתא נקוד : (ג) משול
הסודיקא קטמו שפוקא
דתיקביקא ושעני מן שפתא
סוד : (ד) וקריצו קריצו
דוך קרא חריץ מן פופא
קריצו סוד : (ה) קריצו
סוד למקא שילם חלפיקא
ספקו : (ו) קריצו דמי קא
דרכא

יבנו : (כז) אלהים יצון ושמואל רסר
רקוד סוד :
ה (א) בני לחבתי בקשיבה לחבתי
בט אונך : (ב) לשמה מומות
לדעת שפתיה וקריצו : (ג) כי נפת הספנה
שפתי ורה וחלק משעו חכה :
(ד) ואחריה מרת בעננה חדה כחבר
פיות : (ה) רגליה וקרות מרת שאל
צערה וקריצו : (ו) ארח חיים פן תפלים
געו

רש"י

לדך הספד מלוה כנגד סברה ושכר עבודה כנגד הפסדו ואו כל
לדך טעו : (כז) אל הם יצון ושמואל . מן החשקל טעו :
ה (א) בני לחבתי הקשיבה וגו' : (ג) כי נפת הספנה וגו' .
לשון מתוק : שפתי ורה . חפיקוס : וחלק משעו חכה .
לשון חך : (ה) רגליה וקרות מרת שאל צערה יחמבו . לשון
קורכה : (ו) ארח חיים פן תפלים . כך דרשונו חננים סבכל
הקב"ה

מצודת דוד

דרכך נמוס : (כז) אל הם . כל דבר אל
טעו ענין יצון ושמואל אצטר
ה (א) בני לחבתי הקשיבה . מן זה
מכריז דוד לחבר לנמוס בני סעם
להחכים חבר נאמר : (ב) לשעו . חכה
למורס סאחטות ופכתי יצונו לומר דעמו
(ג) בישא . ר"ל מתח לזכר לכות וסוד
לכל יצוה כי אצטר כוונת סוד ערבים
סעון וסוד גם לשלם כל הציבות : (ד)
לנעס ואמות סופוס כחכס כזו כי מן
נגי הספוי אצטר חיות : (ה) רגליה . ר"ל דרך
סלם כס : (ו) ארח חיים . ר"ל חכס סוד : (ז) חפיקוס . פן תפלים . פן עינך לך לנרנום
ה"ה

מצודת ציון

(כז) נפת . ענין מלת והקב"ה וקו וסוד
אצטר (הספד יצו) וספד מרת
יצוה וסוד ענין חסנו טעו סלם סלם
ליות כדכס : הספנה . חך טעו :
חכה . ר"ל אצטר סלם כננייה סלם
סוד : (ד) סלמה . סס סכס חך :
ענינה (ענין ספוסות וסוד) : (ו) חלם .
החכס
החוקוס נכנס אצטר וסוד חסנו וסוד
לכל חיות סכמו אצטר . כלל חיות סכמו אצטר
נגעס ואמות סופוס כחכס כזו כי מן
נגי הספוי אצטר חיות : (ה) רגליה . ר"ל דרך
סלם כס : (ו) ארח חיים . ר"ל חכס סוד : (ז) חפיקוס . פן תפלים . פן עינך לך לנרנום
ה"ה

נעו מעגל־היה לא תדע : (א) ועתה בנים
 ישבעו־לך ואל־תסורו מאמרי־י :
 (ב) תרתק מעגל־ה דרכך ואל־תקרב אל־
 פתח ביתה : (ג) פרתקן לא־תרים הודך
 ישנתיך לאמורי : (ד) פרו־ישבעו זרים
 כחך
 דרכא פלסליון שבי־לרא
 ולא נדעה : (א) ונשקא
 גניא שפטו לי ולא חסונון
 פירי דמוסי : (ב) ארתק
 מנה ארדו ולא תקרב לתרא
 דביתה : (ג) ולא תפתח למכני
 חילך ושנעך למוקראו :
 (ד) ולא נשבעון נוקראי חילך
 ולעורך

רש"י

הקב"ה מתן סכנן של מזה ולא פירטן כדי שלא יראה הדם מזה
 שמתן סכרה מרובה וידבק בה ויטח שאר המעות . וזה פתרונו
 כדי שלא תפסל אורחות התורה או זו ליקח ולי זו להניח לכן נעו
 מנוגותיה . הטע הקב"ה פי' נתיבותיה ולא סודיעם . זה מדרש
 אגדה . אבל לפי סדר המערכות שכתבו אחריו התקן מעלה דרכך .
 נראה שדוין לה הפסוק צעוין אשה הוונה וכן יש לפרש אורח
 חיים פן תפסל אל תשקול אורח חיים אלל אותה זרה לומר אלו
 לשבות זו או זו . כי ועתה בנים שבעו לי ואל תסורו מאמרי
 אשר תטע ותסול : (ג) ועתה בנים שבעו לי ואל תסורו מאמרי
 פי : (ג) פן התן לאחרים הודך . פן תפסל לכן להלכות אחרים
 תהא להם תפארת הודך ושנתיך לאמורי . אשר כל
 גיטס : (ד) פן ישבעו זרים כחך . נבואי הצטל הגוים ממון
 בשקיעוס

מצודת ציון

הייבס : בע . מלבון נע ונע : מעגל־היה . חלום : נעו . דע לך כי נעו המעגלות
 דרכים
 שכל מן אורח חיים ודקרו ממנו ולא תדע
 להם טוב דמיון ומבטלה כי לא קרב אל אלו : (א) ועתה . מוסק (מטלה לומר
 וזאלי ומשפטם שכל דוד אלו סוכונו בדברים האלה עם כי הייתי חביב לו
 חזק האהב בני אלו כי חשבו לו וכו' כי לא מנאח הביתו אלו מוכיר על כל
 אלו : (ב) מעגל־ה . מן אורח האורח למעשים : (ג) הודך . הודך כהוון מן הן
 שכלים שהן משעבר לאחרים כי חסיד נקח מתן וחתן לאחרים ותמוס בחלו
 שטתור וטעוים תמסור לאמרי וזהו מה של גיטס ב' א' אסכים מוכר כינו לכל הפנו :
 (ד) פן ישבעו זרים . סודים . מעך שאינם דלויים לזכרם הם ידעו יתור וזהו הפסוק
 כחך

ולעורך חלל לבימת דאחרתי :
 (יא) ותחוסם כפיסך ער פיה
 דמור בשדך ונשקדך :
 (יב) ותסיר היקנא מניה
 סדריה ומקניקתא אשלי לבי :
 (יג) ולא שפטיה קלא דפרותי
 ומשפטני לא צלית אדני :
 (יד) ער כדיל דמית לי ככל
 פישיו בני הנשקא ושקא :
 (טו) אשתי פיא מן מוכר
 ורניא מן פירי : (טז) נשפטון
 סגנוד לקרא ובסתי קוסי
 רשא
 כחך ו עֲצִיבֶךָ כְּבִיטָה נְהוּרָה : (א) וְגִדְמִיתָ
 בְּאַחֲרֵיתֶךָ בְּקִלְוֹת בְּשֵׁדֶךָ וּשְׂאֵרֶךָ :
 (ב) וְאִמְרִית אִיךְ שְׂאֵנִיתִי מִסֵּר וְתִפְסַחַת
 [נֶאֱמַר לְבִי : (ג) וְלֹא־שִׁמְעִיתִי בְּקוֹל מוֹרֵי
 דְמִלְלֵי לִבִּי לֹא־תִשְׁתִּי אֲנִי : (ד) כְּמַעַס
 הַיָּרֵחַ בְּכִלְיָהּ בְּתוֹךְ תְּהִלָּה וְעֵדָה :
 (ה) שְׂתִדְרִימִים לְבוֹדֶךָ וְנִזְלִים מִתּוֹךְ
 בְּאַרְךָ : (ו) יִפְצוּ מִיַּדְיֶךָ הַצִּדָּה
 בְּרַחֲבוֹת

רש"י

בשקיעוס ובפחזותם : ועצביך . ויעטך שבעלמך ושלמת זו בבית
 נבוי . בדיח ט"ו : (יא) ונבמת באחריהך . סוף שנתוס
 באחריהך : (יד) כמעט הייתי בכל רע . כמעט בתי וכן יגיהס
 [לומר בשביל דבר מוטע שיחיי טעמו בכל רע שלא שמתני להם לקול
 מורי שאלו שמתני לה אירע די כך [כי יוסף קר"ה] : (טו) שהה
 טים מבורך . מבור שנתן לך הקב"ה לתקן הלא חוכה משה .
 צורך . מים ממוסוס : ונזלים מתוך בארך . מים חיים ללומר
 תהלה כמים ממוסוס ולנסוף נטעים הם והולכין : (טז) יפצו
 מעיניך

מצודת דוד

כלל בנת והתאצות וכן כהנס נתנו לאמר
 [מורה ב'] : ועצבוד . כפיסך חכה בעגלות
 וייגוס וסכל דרכך כמ"ס : (יא) באחריהך .
 האחריות ועוד . ימים המוחם שעה יגלה
 כדור או הנסוס עתה לב : (יב) נשקד לבי .
 חלל לבי כפיות : (יד) כמעט הייתי .
 כמעט הולח קניסו כשישוי חיות מוטע
 כיומי טעה ככל רע כתיב לך כל דברים
 גדוים כפסוקים דב : (טו) שתי חוים .
 כלל הכתוב באצרה וזהו טעם : נזלים וכו' . ככל הדבר כמ"ס : (טז) יפצו
 אלו יפצו מעיניך חלום שדי כי יגלו כרחוקה כליו מים ל"ל חסד נכסים חבר
 יג

אפוא בני הנצול לוי באה בשר דרך
 עד דהכרך אול בני המול
 לך התרפס ורחב רעד (י) אל תתן
 שנה לעיניך תנומה לעפעףך (ה) הנצל
 נצני מיד וקצפור מיד ידע (י) הל
 אדומלה נצל וראה הכונה והכם
 (י) אשר אורגלה קצין שפר ומשל
 (ה) תבין בקצין להנה אגרה בקציר
 מאכלה

רשי

הרבה עלו רעים לבקש ממנו שומחל כך : נוקשת באמרי פיר .
 שתקעת קף להדבק עם הזויס : עשה זאת אפוא בני הנצל .
 הומל ונחל בקף רעו כסיו וקבלת אלוהיו עיך : התרפס . הכניע
 לפניו כחוקוס הנרפסה ונרפסה : ורחב רעד . הרבה רעים
 שתפללו עיך לפניו וכן נדעש בעדכס תהלים : (ה) הנצל כצבר
 מיד . מהר והסמט ממש כלבו הנמלט מיד האדם : (י) לך אל נמלה
 עצל וגו' ורחם . והתחכם : (י) אשר אין לה קצין . שוכיה חותה
 ויזרזס ויולא מידס חס תגזול דבר מחברתס ואף על פי כן :
 (ח) תבין בקיין להנה אגרה בקציר מאכלה . מוזהס כל חסס
 ולהס

מצודת ציון

1] (ב) אפוא . מנו עשה וכן עד חיות
 [ועיניו לבין] : התרפס . עניו דריסה
 ונמסה כמו ואלחס כנגדס רפסס [הנחל
 2] : ורחב . עניו החתוקו כמו ירבו
 הכניע עיך [עשים ב'] : (י) נמלה . חס
 כדום קעוס : (י) קצין . עד ומוגל :
 (ח) אגרה . עניו חמיסה כמו חוגר בקיין
 לקצן
 כך אל הנמלט ולהס מוזהס ומה ממש חסס : (י) אשר אין לה קצין . הנכרית של
 מעשים לבקין : חסלס לכל הגזיל מחברתס : (ח) תבין . עליו מעלמס כחמססס ציון
 נחמס

מאכלה : (ט) ערמיתו עצל . השקב לתי
 תקום משנתך : (י) מנעט שנתו מעט
 תנומה מעט . חקק ידום לשבב :
 (א) ורא כמלה ראשית ותחברתו מאיש
 (ב) אדם נבלע איש און האלה
 עקשות פיה : (ט) קרבן בעיני
 מולל ברנול ברנול קרי מרה באצבעותיו :
 החסכות

רשי

ולהס חויה גוזלה מחברתס : (י) חקק ידום . הסין חונק ידיו
 ללחמלר בלע"ו : (יא) ורא כמהלך ראשית . חס תעמס כן יצה
 הסכוך ודבר שחסס רש ממנו יצה לך מיד כדסס האזקל מסר
 ונחסוכך יצה ויתמולל : כאיש מנון . סכא מהר להנין על אלוהי .
 התקולות אלו עקין מכל על הסתעלעלין לעסוק בחורס : (יב) הולך
 עקשות פה . החוך עקמותה ספסום : (יג) קורין בעיניו . רמזות של
 מניחם : מולל ברנולו . כלו משפך . זה על זה : מרה באצבעותיו . כולם
 מין לבין רמזים חס זה מופל על הסין וזה מופל על הרגל וזה מופל על
 האצבע

מצודת דוד

לחם כקוד עם המול ע"ס סדום וממס
 למה להסין סכל כעור יד ללל ידך :
 (י) דעם שנות . מן חסוכו חיון מעט
 ורח"ל חסס מעט ורח"ל לשבב כחכוכ
 ידום למה ין מן דוד כחוככ לחקק ידו
 זה כום : (א) ורא כמלה . כעור ידו
 יצול לך עניות פחלום לחורס חסוכו
 כדוד הלא פחלום וכן עניו ולא נדע
 חסס כווא : (א) קצין . דבר החסס עושה
 חסס יוא חלום כחלוםס כמן נודת אל
 סחוקתס חלון דרבו וסחוקת כדוד חסלסו :
 קובס חוה חום חון וקורן סקתוס סס ר"ל מעקס פיו ללח ססד : (יג) קיין
 בעיני

מצודת ציון

1] לקין : (י) תנומה . סוף טעם
 קלס : (יא) אשר . עניו עניו ונחל כמו
 לחם עמס כן דרוס [סס] : (יב) כלימל .
 כלי עני ר"ל כחוקר עול סמיס : (יג) קיין .
 עניו כדודו לרבו סלעס וואו מלכו חוה
 מוסס [דרום ח"ל] מ כדוד כדודו כלימו
 טורס ומכסר עמיסס מולל . חס מלכו
 מעס ודבור כלל חלוי מערב כמולו דבר
 סלעס : מרה . חלוי מלח דבר סלעס
 סלעסו

התפלות | בלבן הריש רע בקלי
 עת מרגלים סודנים קרו ישלחה : (א) על-
 לו פתאם יביא אידו פתע ישבר ואין
 מרפא : (א) לשיהבה שגא ידחה וישבר
 התעבות נפשו : (א) עינים רמות לשון
 שקר יודים שפכות דמיןקר : (א) לב
 ריש מחשבות און בקלים מתהרות לרון
 לרעה : (א) ופיה כובים עד שקר
 וקשלה מרגלים בון ארמים : (א) נצר
 יתור

רשי

הללצע והעיקר הוא מדבר על הכסטים : (א) מרגלים ישלח :
 בין חכם לכוזב : (א) פתאם ופתע . לשון תוסס היא ולא ידע
 את המגלה סקרובס ויפול עליו : (א) שש הגה שגא ה' וישבע
 תועבת נפשו . כלומר גם הסודנים עמם : (א) ימיה . לשון
 דבר

מצורת ציון

הללצעו : (א) מרגלים . אלוין ציון בעיניו וכו' . עין טובה הם ראוות לסי
 ואמיה : (א) ישלח . עין גדול וכו' כמו : (א) התפלות בלבו . תחשבה לכו יסמן
 וכן הסגול מלכו הם [מרגלים לכו] : (א) סודר תמות סודו : (א) ריש רע . חובב יע
 (א) אידו . עין לב וקרוס רע פתע . כל עש ומרגס מתחזק בין חכום ל'ל
 הוא כמו זלזה : (א) יפיה . עין דבר סיוןפסק עול המקום בודלה לת כל חכם
 עין שיה
 ופיה : (א) ואין סודו . זה יכוס רעוזה
 ופיה : (א) וישבע . הסודנים יפיה פתע כמו ה' זלזה מרגל : (א) עינים רמות
 זה העתלה המרים עיניו כפי מעלה לא מרן כפי רמות חכר ופיהו עינים
 יסגול כמו מוט : (א) לב ריש . המפסס לבנו לחבוז מתכונות חון : לרון לרעה .
 ישבות כסטרות ר' לא יקום : (א) ישלח וכו' . ל'ל עד שקר אכיר מרגל וזלזה
 היא : בין ארמים . בין חוכמים וקרוס מתוקם כמסור לסי וזלזה הסודנים סקסס מרגל

בני מצורת אריות | ואל תאפש תורת
 אפקה : (א) קאשם עלילכה המיד
 עגדים עלגרגרתיקה : (א) בהתהלכה |
 מנהגה אריות השקרה תשבו עליה
 ורקיעות היא תשיחה : (א) כי גר
 מצות ותורה אור ודרך חיים תוכחות
 מוסר

רשי

דבור הוא כי כל דבור צרות הסס הוא : (א) עגדים . לשון קבר
 הוא כמו אעגדנו עטמות לי [איוס ל'א] : (א) בהתהלכה .
 כסיד : תנחת אותך . כמו תסיעך . בשבכך . קצבר : והקוצות
 היא תשיחה . לתחיה המתיס לעמוד דין . הוא תשיחה . חין
 עגדך : (א) כי גר מצות התורה אור . כמו סהאור מלכו לעולם
 תמיד כך תחוסר עומדת וזכות לעולם אל האדם וזכות עגוזה לפי
 שפה כחור הנר . ד'א כי גר עגוזה וכו' מצות סהא הוא גר כל מי
 שנקיים מצות אביו מלכו מוטל גר בידו להדליק במקום חשך וזלזה
 חבד שוס דבר שם הוא מוללו לחוכו . וכן מי סהא מוקים סודלמי
 חמו חורה הוא לו וכן הוא חומר אל תמוס תורת חמן . וכן הול
 ודלי שבמקרה זה מדבר במלות אביו ואמנו דכתיב [לקמן ל'] מקבל
 אביו ואמנו ידעך כרו באשון חשך וזלזה גר של אדם ידעך [כוסה] שחון
 מוקים מצות חבותיו מנלל כשנקיים מצות מלכו כרו [ל'וספ ק'א] :
 ודרך חיים תוכחות מוסר . תוכחות המוסר הם מתיס את האדם
 לחיים

מצורת דוד

כי בור הורג סלסס את פלמו והמקבלו
 והלחמ עיו : (א) מצות אכיר . כי סלס
 כדתי חסן נקוקתך : תורת אכיר . חס
 סכיל מלמדך : (א) הנהיה אכיר . גינתר
 סכיל חומר ברור סוכר : תשיח עיך .
 סכילי ללס : היא תשיח . חכר עך
 סכר סוכ להדבר עם הכילו להספיק עמו : (א) כי גר משה . סכיל סלסס
 סכס

מוקד: (כד) לשמך מאשת רע מחלקת
 לשון נקרה: (כה) איתחמד יפה
 בלבבך ואיתחמדך בעשפיה: (כו) כי
 בעד אשה זונה ערבו כרתם ואשת
 איש נפש יקרה תצור: (כז) היתה
 איש איש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה:
 (כח) אהיהך איש על ההלים ורגליו
 לא תכווה: (כט) הן תבא אלי אשת
 רעהו

והקדמה: (כד) המוקד
 כי אמתה בישא וכן
 ששומא ולישא דמקריא: וכן
 (כה) לא תרנן שופרה סלקך
 ולא תשרננד מבינתא:
 (כו) משול דקריא קלמא
 דמיקא הוי נרעא ודקמא דקמא
 וקמא דקמא נפשא שקרא
 ציקא: (כז) דלקא קמ בר
 נשא טרף העיניה (כח)
 קמוביה ולמשייה לא יקרי:
 (כח) או דלקא סהל נקריא
 צלז טפרי ונקלוי לא
 קמקוני: (כט) תיקא קה
 דעאל

רשי

לחיים נמלא ססס דרך החיים: (כד) לשמך מאשת רע. המורה
 שמך מאשה של זונת רע. מחלקת לשון. משתוק מינים של
 לשון נכרים: (כה) ואל תקחך. ואל תטול חמקך ממך בעשפיה
 עינים שקולות כסס נגדך: (כו) כי בעד אשה זונה עד כבר לחם.
 לדי עניות וחוסר כל טוב: נפש יקרה תצור. נפש סתמה יקרה
 קודם לכן כסא ולזה לניסים: (כז) היתהה איש. הישאל איש
 גמלים כספולו בגדיו ולא יסדפו. כל לשון חתייה גמלים לשון סתמה
 הוא כעממנו כעממלא סהלי כמון המדורה: (כט) אל אשת רעהו.
 כעממנו

מצודת ציון

ספרה מסתובב: השחק. מלכו סתם
 לו כחור ביום והשמש תותיה מוכר סוף לו
 דרך כעציה חיים: (כד) לשמך. כי המוסר
 יושל למסד מאבש אום: מחלקת.
 מחלקות פתוי נכונים וסוף כל ענין
 כמ' (כה) ואל תקחך. אל תקח נדך
 לסיוע נאמר החיים ע"י דמיו בעשפיה:
 (כו) כי בעד אשה זונה. בעבור המדח אשם אום כל האדם יבד העיני עד כי
 יבא עליו כסס לחם: צור. בחלק חמרים תורף חם כסס עם כסמיה יקרה וקיום
 משון: (כז) היתהה. ובי אשכר טיבאל איש חקיקו חם האל ולא חסדיה בגדיו.
 (כח) אהיהך. ובי חקיקו איש על גמלים ולא ספרנס רגליו: (כט) הן תבא, כי
 סוף

דעאל אל אמת חקריה לטור
 טיה לא יבוי כל מן חקריה
 קה: (ול) לא למשדרי לנשא
 דגב דחשבנ נפשיה כספול
 דכס: (לא) יו דחשבנ
 פרי עידי שפיקת וקריה קולא
 דכרתה חכ: (לב) מן דגרי
 נאחא חסר דמקמא וכן
 דמאי דיומפל נפשיה הוא
 קמ קה: (לג) סקמשי
 בער

דעאל לא יבוי כל מן חקריה
 יבוי לנשב בני וגבול למלא נפשיה כי
 ידב: (לא) ונמאא עילום שפיקת
 איתקליריו ביתו יקו: (לב) נאף אשה
 חסריה משתת נפשי הוא יעשפיה:
 (לג) נגע וקלון יבוא וקלון יבוא

רשי

כעממנו: (ל) לא יבוי וגי: (לא) ונמאא ישלם וגי: (לב) נאף
 אשה וגי. שלשת מחוברים בדבור אחד אם יגזב כגסס נכסה חין
 לבזוחו כל כמו הטוף לנס כי לרעון נפשו סוף עשם ואלוי חין
 לו עם יחבל וכעממלא כי לו תקסס כחמלונין וכלל סוחר בעשמים
 ישלם כעומר השלמוי כפל הכנס ואפוי לו על אחד. ויש מאכדיס
 בעשמים כמו גוב סוף ואלוי וטבוו סהדן סיה בשלם חמסס בקר
 וחשלווי כפל על הכלים (סרי בעשם): (לא) את כל חין ביתו
 יתן. ואפולוי חסך למסור כל אשכ לו על זה מכל מקום כי לו תקסס
 ונחלסו נקמט רעב עשם. חבל: (לב) נאף אשה חסר לב. סוף
 שסרי לא לרעון עשם: משחית נפשו הוא יעשנה. חמסם:
 (לג) נגע וקלון יבוא. על ע"ו ועל גילוי ערות המעטס בלום:
 כי

מצודת דוד

כוח ככל אל אשכ רעמי לו כל כגסס
 כס לא יקסס מעונב סחלוי: (ל) לא
 יבוי. חין מרובס נכסו חז כגסס כחבר וגבול למלא נפשו כי רעב סוף אב
 לבזוחו כרעון ומאכט לאונס יכס: (לא) ונמאא. ונאכר יחול ויכל לשי
 כחמלונין חין כסע עממס כשיוו נכסיה חו יחול ממנו כפל כגסס:
 את כל חין. ר"ל סוף לא יתן ויבד חסר כל טובו חסר לא כגע עד כסס:
 (לב) נאף אשה. חבל הטוף עם אשכ סוף חסר לב וסדויה לסתמו נפשו עשם
 יעשה סוף חסר חין לו סתמוס כגונ ממון: (לג) נגע וקלון יבוא. וכל
 יחל

משלי ז

הרנום

שית זונה וצרת לב : (יא) המנה היא
 וסירת בתייה לא יושקני הנה :
 (יב) פנים ברוין פנים ברחבת ואצל
 כלפיפנתו הארם : (יג) והחוקה בו
 ונשקה לו חוקה פניה ואתמר לו :
 (יד) ובהו שלמים עלי חיים שלמתי
 נדרו : (טו) עליהן יאמתי לקראתך
 לששה פנה ואמצאך : (טז) מרברים
 נא החיים א קחנכם רבדתי

לעוקשה האסמא העתא
 לפקדא לכא דלמי : (יא)
 ופדדא היא ופדדא
 בביחא לא שגנו הנהא : (יב)
 בעלמא בשמי בעלמא
 בשמנו ובעל כל פנתא נראא
 פנתא : (יג) ואתפתי ביה
 ונשקתי ואתצפתי אפתי
 ואמרת ליה : (יד) רבתי
 דרתי עלי וקמא שלמתי
 קרתי : (טו) כסיל הכנה
 נפתי לאיתר דפסקא תיה
 לנדיא ואתמר אדרתי :
 טו) כשיתקא שית קמי

רש"י

ל"ט אחד מן המסורים : שיה זונה . כמו שיר נאורה [ששים ל'] הווקפה כדכוס
 ערוק זונה : וצרת לב . כמו שיר נאורה [ששים ל'] הווקפה כדכוס
 וכן לבס כל זו עוקפה זונה וזולה : (יא) וסירת . סרה מן הדך :
 (יד) ובהו שלמים עלי . כלומר סעודה גדולה הכוונה כי היום
 קרבתו נדתי ושלמי : (טז) ואמצאך . כדי שהמלך : (טז) מרברים .
 בגדו חופס וני ודינאמו בסוף הספר שאלמר מרדום עתה לב :
 רבדתי

מצודת ציון

מצודת דוד

כמו חלון חודר [קמן ל'] : (יא) שית .
 פני שמש וקין : וצרת . מוכן מור
 וכן וזרים חלים [דומה ל'] : (יב) וסירת .
 מנו דמיסל [טו] מרברים . מלכות חיים
 קצום כמו מרברים עתה [קמן ל']
 פה
 דוד המוש : (יא) עם ברוין . עם
 חלמיש : האים . חב מחלוד עד חב
 דלמי כהא כיוונת חלום בער וקסק לו :
 (יד) ובהו שלמים עלי . שמו חים
 וכלמיס וים ח'י ערד כהא הכוונה :
 להחליץ לם יחתי קרחתן למה מרד
 למה ח'י וזנה מוחלין : (יז) מרברים .
 כסמי

משלי ז

הרנום

ובקמא חרמא סקרא :
 (יז) רשית של ערפי סקא
 [וכרמא וקמא : (יח) קא
 להקם ברחמא עד צמרא
 וקסק מי לחר ברחמא :
 (יט) דברא ליה הוא בביחא
 ציל באובת וקמא : (כ) צמרא
 דפסקא נכס בידיה וליקא
 דברא אמי לבויחא :
 (כא) וקמתי ומה קמתי
 דסקלא ובקשיעוהא דספתהא
 חתיה

רבדתי ערשי . קשתי : חטבות אטון מצרים . מאלולת קנדי כל
 פסתן חטובין כהלים מנלמי שש הפסתן מניו כדכתיב בספר
 [ששים ז'] ויטו טובדי פסתוס חטון הרנום מיתרוס חטוביון
 (יז) נפתי משכבי . הכפתי סיה כמקו בסודר ציח כבוש לביל
 סיה מלמעלה למטס . וזוגס פ' נשון קסוד ואמר שאין לו דמיון :
 (יט) כי אין איש בבריתו . לחותם סילק הקד"ס פסתחו וכל
 טוב נקן למנוס : (כ) ליום הכסא . לזמן כמועד הקצות וכן ככסה
 ליום חגמו [הסלים ס'ל] : (כא) חתוה . לחותו חסר לב אליה :
 ברב לקחה . שיה למודס להרגיל בכך חגשים : בחלק שפתיה .
 רש"י

מצודת דוד

קשתי מטוי כקשט כלה : חטבות .
 כדי המשס חסס חטובין כיועד רב
 ובקמתי סהא כמיתדי פסתן כהא ממנוס
 סהולת צוחר : (יז) נפתי . חתויה על
 משכבי פור וכו' : לביחא סיה : (יח) צמרא .
 וככסה כהכוס עד סוקר וכמחה כס :
 (יט) כי אין איש . או חסדו בעלמי כי
 ח'ינט כעתי כי סלך ברוד חתון : (כ) צמרא
 הספר . הל חתום סן גלילה יזוח מדרתי עד
 לקח צויד נזור כסמי וחתהר ברוד עד
 כי יחוס ככקא לקטת כלו סחורות רבות :
 ריוב הכסא . לזמן כמועד חבד קשט יזוח
 סיס וכסון עדין ח'ל ח' : (כא) חתוה .
 חתר

מצודת ציון

ל'ט : ערשי . מטוי כמו ערש זועי
 [הכלים ק"ל] : חטבות . ערש כיתה
 וחוקן כמו חוטני עליס [תובס ז'] :
 אטון . חנוס על מיתרוס [תובס ל'] :
 סה חטוביון : (יז) נפתי . פתון סהא
 וככסה כמו נפת חטובין [עליו ז'] : ח'י
 איליס וקבחו . פתון שמתו כמו כסי
 (יח) חתויה . פתון שמתו כמו כסי
 חתויה וזה יענה [חזון ז'] : (כ) צמרא .
 מ'ן : חכסא . ענינו זמן קצות כמו
 ככסה . ליום חגמו [הגלים פ"ח] :
 (כא) לקחה . פתון . אמר וברגל כמו
 בלוקתיס

אֲרֻבְנֵי אָדָם: (לב) וְעֵתָה בְּנִים

שֶׁמְעוּ לִי וְאֲשֶׁר דָּרַבְנִי יִשְׁמְעוּ:

(לג) שֶׁנִּשְׁמַע מִיָּד הַבְּתוּלָה וְאֵלֵי הַפְּרָעָה:

(לד) אֲשֶׁר אָדָם שָׁמַע לִי לִשְׁקֵד עַל־

דָּלֶתוֹ וְסוֹ וְסוֹ לְשִׁמְרֵי מוֹת פְּתוּ:

(לה) בְּרִי מֵצֵא מֵצֵא חַיִּים וּפְסֵק רֵצוֹן

מִתְּהַה: (לו) הַמֵּאָה הַמֵּסָה נִשְׁמָה לִי־

לְשִׁמְרֵי אֲהַבֵּי מוֹת:

(א) הַתְּבוּתָה בְּתֵהָה בִּיתָהּ הַצִּבְרָה

עֲבוּדָהּ שֶׁבַעֶה: (ב) טְבַחָהּ

רַשִׁי

כל דור המדבר והקלוגי: (לב) ועתה בנים שמעו לי: (לג) ואל

תפגעו: ואל כהטלו מוסרי: (לד) לשקד, לשמור: על דלתתי.

להסגסג לאסוף לביית המדבש ולביית הכנסה וללא אחריו:

(א) חכמות בנתה ביתה. כהנחם בנה סק"ם את העולם: הצבחה

עבודיה שבעה. שבעת ימי בראשית ד"ה ו' א' פסלים שיש

בחוכמה ויש בנסות האסוף ספר לשלמו במסכת שבת: (ב) מבחנה

עבודת ציון

ענין המסוקול לשמור: (לז) ואל תפגעו:

אל כהטלו כמו תפגעו את העם [אנח] [אנח]

ל: (לח) לשקד. ענין מסירות כו"ו

שקד אתי [בנימין א'] [הל] יושק.

יולח כמו יושק במעט [על ג']:

(א) הצבחה. ענין מיתוס ותוף

הקטן לב יולחם: (לח) לשקד. לעבד

במנוח פתחי דרך המור היצב ונחמך בקטב: (לה) יושק. והולח' חו"ו מ"ו

ל' כ' יקיים עולמו ל: (לו) וחשתי. אל החלוטות לי ונחמתי כי הוא כהטלו גוול

כמו לי תפגעו: כל השמא' וו'. כל הדבר ב"מ"ו

(א) חכמות. כל אחת מהסמוכות בנה עין: המאס: הצבחה. בטיה על

הסנה

מבחה מסכה יינה אף ערכה שלחנה:

(א) שלחנה בערתיה תמרא על־יָמֵי־

מִלְּיָמֵי קֶרֶת: (ב) מִי־פִתֵי יִסְרָהֵל הִנֵּה חֲסֵד־

לֵב אֲמִירָה לָהּ: (ג) לִבִּי חָמַט בְּלִבִּי

אֲשֶׁרֶנּוּ בְּנֵינוּ בְּחֶסְדֵינוּ: (ד) עוֹבוּ פְּתָאִים

וְחַיִּי וְאֲשֶׁרֶנּוּ בְּרִבְרֵי בְּעֵת: (ה) יִסְרָאֵל

לקח

לפניה חקרתי ופירתי חוקרתי:

(ג) ולפניה שלחתי החקרתי

על יביל רפתא ששיקתא

דעשרו: (ד) בן דשבר נאחא

לוינו נחמיר בעמא אמרת ליה:

(ה) אמו אמרלו לחמי ואשמי

תמרא דקענית: (ו) שבוקי

מגולו חסידות כעיוננו חינו

ופלחי בארמא דבינא:

(ז) דרבו חסידיה נסבי ליה

צמרא

מבחה מסכה יינה. מנוחם באים כמו יין מוק שאין לאוי לשחוט חי:

אף ערכה שלחנה. כל יוצרת לח יבש: (ג) שלחנה בערתיה. חסד

וחסד ד"ה מאס והסך: (ד) מי פתחי יסרה הנח. ויילמדו אותה ויחמס:

(ה) לבו לחמו בלחמי ושהרו ביין מסכתי. בין שמנוני: (ו) עוֹבוּ

פְּתָאִים וחיו. את דרך הפתוח: ואשרו. לשון פסח כמו בלחמי

החוס

מצורת דוד

הרבה עמודים והאינים האם זה כיש

כשמואל נחמס וכוזל דבר כהנחמך

לענין הרואה: (א) מבחה מסכה. חסות

והוא יומא יינה ודף כנסה שלחנה

לחלמי ויהי חסות: (ב) תמרא. כל אחת

הקבוצה ע"י בעדותיה על נכתי מרוס סעיר

מבחה מסכה יינה. מנוחם באים כמו יין מוק שאין לאוי לשחוט חי:

אף ערכה שלחנה. כל יוצרת לח יבש: (ג) שלחנה בערתיה. חסד

וחסד ד"ה מאס והסך: (ד) מי פתחי יסרה הנח. ויילמדו אותה ויחמס:

(ה) לבו לחמו בלחמי ושהרו ביין מסכתי. בין שמנוני: (ו) עוֹבוּ

פְּתָאִים וחיו. את דרך הפתוח: ואשרו. לשון פסח כמו בלחמי

החוס

מצורת ציון

העול כלבנים: (א) מסכה. ענין מעשה

סיון כמס כמו למסוך סך [יבשה ס']:

יבשה. ענין סוּר: (ג) נשי. ענין כקף

ובדנ'ל עד בין אגוס [חוטין ע'ל] וכל

במקום כנסה כסוף יבשה סם חלבוני:

קיר. מל' קירוס ובי: (ה) לחמי. חלבו

לחם ופסוקות כירול חמך לחמי וכן

מסך פתח [יבשה ס']:

(ז) ואשרו. ופדו כמו וחבר כנדר לבן [קטן כג']:

יבס

מבחה מסכה יינה. מנוחם באים כמו יין מוק שאין לאוי לשחוט חי:

אף ערכה שלחנה. כל יוצרת לח יבש: (ג) שלחנה בערתיה. חסד

וחסד ד"ה מאס והסך: (ד) מי פתחי יסרה הנח. ויילמדו אותה ויחמס:

(ה) לבו לחמו בלחמי ושהרו ביין מסכתי. בין שמנוני: (ו) עוֹבוּ

פְּתָאִים וחיו. את דרך הפתוח: ואשרו. לשון פסח כמו בלחמי

החוס

מצורת ציון

העול כלבנים: (א) מסכה. ענין מעשה

סיון כמס כמו למסוך סך [יבשה ס']:

יבשה. ענין סוּר: (ג) נשי. ענין כקף

ובדנ'ל עד בין אגוס [חוטין ע'ל] וכל

במקום כנסה כסוף יבשה סם חלבוני:

קיר. מל' קירוס ובי: (ה) לחמי. חלבו

לחם ופסוקות כירול חמך לחמי וכן

מסך פתח [יבשה ס']:

(ז) ואשרו. ופדו כמו וחבר כנדר לבן [קטן כג']:

יבס

לֶחֶם לֹא יִקְחוּ וּמִקְרָה לְרֹשַׁע מוֹטוֹ : צָרָה וּבִקְשֻׁמָה לְחֵישָׁה
 (ח) אֲלֵי־תוֹכְחָה לִין פְּרִי־יִשְׂרָאֵל הַיְהוָה : מִטָּה הִיא לֵיה : (ח) לֵיה
 לֶחֶם וַיִּהְיֶה־לָּהֶם : (ט) מִן לֶחֶם וַיְחַבְּסוּ : הַבֹּס לַמְּדַמָּה וְלֹא יִסְתַּחֲ
 עוֹד הַיָּדוּעַ לְעֵדוּת וַיִּסַּח לֶחֶם : (י) תַּחֲלֵת
 תִּכְסֶּה יְרֵאת וַיִּהְיֶה וְדַעַת קָרְשִׁים בִּינָה : אִים לְחֵישָׁה וַיִּסַּח מְדַמָּה :
 (יא) בִּירְדוֹ וְדָבָר יִמְנָה וַיִּסְתַּח לָהּ : (י) שְׂרִירֵה לְחֵישָׁה וְחֵישָׁה
 שְׁנֵת חַיִּים : (כ) אֲשֶׁר־תִּכְתַּבְתָּ תִּכְתַּב לָךְ : דְּאֵלֶּה וְדֵעַת קָרְשִׁים בִּינָה :
 וְלֵצֶף לְבֹדֶה תִּשָּׂא : (כ) אֲשֶׁת כְּסִילֹת
 הַיְהוּדָה פְּתִיחַ וּבִלְ־וְדַעַת־תִּתֶּנָּה : דְּאֵלֶּה וְדֵעַת קָרְשִׁים בִּינָה :
 (כד) וַיֵּשְׁבֶה לַתַּחַת בֵּיתָה עֵלִי־לְפָא : כִּינָה : (יא) מְסֻל דְּבַר
 מְדַמָּה

רש"י

אֲחִיהֶם רַגְלֵי [אֵיבֹב כ"ג] : (י) וַיִּמְנָה לְרֹשַׁע מוֹטוֹ . מוֹט הוּא לְמוֹטוֹת
 שֶׁנֶּס אַחֲרָיו וַיִּלְטוּ שׂוֹמְעֵי לוֹ : (ט) הֵן לֶחֶם וַיְחַבְּסוּ עוֹד . לְחַלְמֵד
 הַגּוֹן [כָּסֶף] וּמְדַמָּה אֲחֵיהֶם נִלְמָד לֵהֵאמָר לֶחֶם הַכְּסֵימָה כְּסִילֹת וְגו'
 [כְּסִילֹת ו'] וְכִשְׁמָל וַיִּקַּח מִלֵּל כְּסֵימָה וְגו' [שֶׁם] אֲחֵיהֶם נֶס כֹּסֶם
 הַקָּרִים לְחֵישָׁה בְּאֵלֹו אֵלֶּה מְדַמָּה שֶׁחָקְרָיו לוֹ מוֹן : הַיָּדוּעַ לְצִדִּיק .
 חֵישָׁה : וַיִּסְתַּח לֶחֶם . וְדַעַתוֹ עַל שׂוֹמְעָיו : (י) תַּחֲלֵת חֲבִיבָה
 יְרֵאת ה' וְדַעַת קָרְשִׁים . הוּא עוֹקֵר הַכִּינָה : (יא) וַיִּסְתַּח לָךְ שְׁנֵת
 חַיִּים

מצודת דוד

(ח) וַיִּשְׂאֵךְ : יֵי אֵלֶּה חֵישָׁה וְדַעַת
 וְדַעַת לְבָנוֹ : וַיִּהְיֶה־לָּהֶם : יֵי אֵלֶּה חֵישָׁה וְדַעַת
 מְדַמָּה וְגוֹמֵר מִלֵּל אֵלֶּם : (ט) הֵן לֶחֶם :
 רִל חֲמוֹד לוֹ רַגְלֵי מְשַׁלְּחַת חֵישָׁה :
 פִּי יִסַּח : הַיָּדוּעַ לְבָנוֹ . מְשַׁלְּחַת חֵישָׁה :
 וַיִּסַּח לֶחֶם : מְשַׁלְּחַת חֵישָׁה לְמוֹד עֲשׂוֹת
 פְּתִיחַ לְמַעֲרֹה : (י) תַּחֲלֵת . וְיֵתָה' :
 הוּא תַּחֲלֵת חֵישָׁה וְיֵתָה' כִּי הַיָּדוּעַ עֲשׂוֹת
 לוֹי חֵישָׁה : דַּעַת חֵישָׁה . לֵקֶט עֲשׂוֹת
 כְּסִילֹת : מִלֵּל לוֹי חֵישָׁה : (יא) כִּי

עַל בּוֹרְקָה נִקְרָא נִקְרָא נִשְׁחָא : מִלֵּי בּוֹרְקָה נִקְרָא נִשְׁחָא
 (טו) וְקָרָא לְקַבְּרֵי אֲרָמָה : (טו) וְקָרָא לְקַבְּרֵי אֲרָמָה
 דְּמַרְיָצִי אֲרָמָהֶן : (טז) מְסֻל
 פִּי לְשִׁבְרֵי נִמְאָה לְמוֹת מְסֻר
 בְּעֵינָי וַיִּסְתַּח לֵיה : (יז) כִּינָה
 וַיִּנְיָא מִלָּן וְלִקְרָא דְּמַרְיָצִי
 בְּשִׁמְיָא : (יח) וְלֹא יִדַע דְּעִטְבֵּר
 אֲשֶׁת מִן וּבְקִשְׁמָה דְּשִׁילֹל קָל
 דְּקִסְרֵינָה לֵה
 (יא) פְּתִיחַ דְּשִׁלְּחַת בְּרִיחֵימָה
 נְעַרֵי אֲבִיו וְבָרָא פְּקָא
 מַחְמָן

רש"י

חַיִּים . טַעַם שֶׁל חַיִּים וְשֶׁל פְּרִימָה וְעוֹשֵׁר : (טו) וְחִסֵּר לֵב . [וְגַם חִסֵּר
 לֵב] וְאֲמַרָה לוֹ . הַדְּבָרִים הַלְלוּ . מִסֵּ אֲמַרָה לוֹ : (יז) מִיָּם גּוֹבִים
 יִתְחַקֵּוּ . אֵין טַעַם הַיְהוָה וְזִמָּה לְטַעַם הַיְהוָה אֲסוֹר לָךְ לְטַעַם הַמֵּלֶכֶה מִיָּם
 גּוֹבִים יִתְחַקֵּוּ שֶׁהוּא יְרֵאִים לְטַעַם בְּגִלּוֹ וְעוֹשֵׁן כְּסֵמֶר :
 (א) מִשְׁלֵי שְׁלֵמָה בֵּן חֶבְסִי יִשְׁמָה אֲבִי . זֶה הַקְּבָלָה ד"א אֲדָוִי מִמֶּשֶׁת :
 וְבֵן כְּסִיל תּוֹגַת אֲמוֹ . תַּמִּיד הוּא עִם אֲמוֹ בְּבֵית וְיוֹאֵה אֲחֵי
 עֲשׂוֹמו

מצודת דוד

מִיָּם קָרָה . עַל כֵּהָם עוֹמֵד כְּתוּבָה מְסֻר
 לְמַעֲרֹה קוֹלֵל לְמַתְחוֹן : (טו) לְעִבְרֵי דָד
 לְכַעֲבוֹרֵי עַם דָּד מְסֻלֵּם כְּסִילֹת בְּבֵית מְסֻר
 מִלֵּל לְמוֹד כְּסִילֹת כְּסִילֹת בְּבֵית מְסֻר
 (טז) מִי פְּתִי . מִי הוּא הַסִּי . מְחַסְרֵי וְגוֹמֵר
 עֲרֻחַת וְגוֹמֵר עֲרֻחַת : (יז) מִיָּם גּוֹבִים :
 וְכִינָה חֵישָׁה וְכִינָה מְסֻלֵּם יִסַּח מְסֻלֵּם וְיִזְוֹל
 הוּא חֵסֶר לֵב כְּמוֹת עֲשׂוֹת מְסֻלֵּם וְהוּא כְּלֵל
 מִן כִּינָה : (יח) וְלֹא יִדַע : וְחִסֵּר לֵב . מִי
 לוֹ : (יז) מִיָּם גּוֹבִים . מִלֵּל מִיָּם גּוֹבִים
 וְיִתְחַקֵּוּ מְסֻלֵּם וְחֵישָׁה גִּבּוֹת :
 ח"כ נִמְעַת עֲלֵיהֶם מִסֵּ : (יח) וְלֹא יִדַע .
 הוּא מְקוֹת כְּרַחֲמֵי הַסֵּ מְסֻלֵּם וְגוֹמֵר מִי
 חֵישָׁה רִל כְּסִילֹת אֲחֵי חֵישָׁה הוּא מְעוֹדֵת
 לְמוֹת עַל יֵדֵי : בְּקִשְׁמָה . עוֹמֵק
 חֵישָׁה יִזְוֹל קְרוֹחִים מְחַלֵּה וְחֵישָׁה :
 (א) מִשְׁלֵי שְׁלֵמָה . וְכִי עֲבַר כֵּהָם
 חֵישָׁה חֵישָׁה וְכִינָה חֵישָׁה חֵישָׁה חֵישָׁה
 מִלֵּל חֵישָׁה חֵישָׁה חֵישָׁה חֵישָׁה חֵישָׁה
 חֵישָׁה חֵישָׁה חֵישָׁה חֵישָׁה חֵישָׁה חֵישָׁה

יבן קפיל תגבר אמו : (כ) לא יעלה
 אצרות רשע וצדקה תציל ממות :
 (ג) לא יצדקו ידו והוה נפש צדיק והוה
 רשעים והוה : (ד) ראש עשה בקדמיה
 ויה הרוגים תעשיר : (ה) אגר בקרן בן
 בישול נדבם לקצור בן הקיש :
 ברבות

רש"י

שטחו ומלואו . ולפי המשל בן כסול כמו ירבעם בן נבט . חותה
 חמו . חותה כנחותו : (ב) לא יועלו אצרות רשע . שיהו משהכה
 בשטחו שלמה [כס] וסע [כ] וילאגו אפרים אך עשרתי וגו' וצדקה
 (ג) לא יצדקו שיעבדו נכסיו ללדקם מטיבן והפרנס :
 ומפול : (ד) ראש עשה כף רמיה . מי שטיי בחוכה מורה הוראות
 בק . כף רמיה מהוה של רמיה ולפי שפוטו משמע בחכמה :
 ויד הרוצים . יסורם ספורים דבר בלמה ומשם בלא עולה .
 ופי

מצודת ציון

(א) הנה . מלבו וגו' ומלכו :
 (ב) וחת . ענין כתר כמו יוח
 כחור [חבור] ל' : ויהי . ענין קדושה
 כמו סדוק עין [כ] : (ד) ראש .
 ענין כמו רמיה וצדק [כ] : כ .
 ורמיה : (ה) ענין חכמה
 ורמיה כמו ח' חתור [כ] :
 (ה) אגר . ענין חכמה כמו חתור
 בקרן [כ] : נדבם . מל' חכמה
 ויה .
 (ד) ראש . כף כמות עובד אל חלום לה
 יג' כעבור ז' יור הרועים . חלום כד
 שיהו והן שפוסים לרעות חלום כד
 ענין דברו חסוק גרנו בראי קרן
 וצדקה על דבר חמו : (ה) אגר . רצ
 כסיו

ברא הוא שפתתא : (א) ברקמ
 חרניו על רישי רעיוקו
 ובוסתו רדשישי נפי
 משאש : (ו) וירקא רדדמו
 ברקמא וקפא רדשישי קדעו :
 (ח) רעפים רשיה ופול
 עוקרא ופולא רשעיה
 יראתו : (ט) הרכלה
 ברמיסוקיה צול פשעא
 והשקלו אררמיה נלדע :
 (י) רדמו קצויה ויה

פאקא [פול] רשעיה

חחחח

רש"י

(ו) ופי רשעים יכסה חמס. החמס יכסה על סיו' והכנסו : (ז) וזר צדיק
 לברכה . כמאמר לדיק מברכו : ושם רשעים ירקב . קצקון עולה
 כשם שלין אדם חפן להאכור שמו וסוף עשה מאליו : (ח) חכם
 לב יקח מצות . [ז] משה רבינו כלל ישראל סיו עוסקין בבניה
 מלכים וסוף סיו עוסק במלות שלמה ויקח משם את עמלום ויכף
 וגו' [שמות י"ג] : ואויל שפתים ילבם . לשון יעושה ויש כספתי
 כפדשם ויהי חכם כמחלונס [במדבר י"א] חמרו כמה נתלכטו
 בדרך : (ט) ומעקש רדכו יודע . ישבר ויחסיב כמו יודע כסם
 חכמי סתיה [שופטים ח'] : קרין עין יתן עצבה . המאסו אדם
 בקרולותו

מצודת ציון

ויחל עובד עוקש : (ח) ילבם . ענין
 עיפות ושבטן וכן וסם אל יבן ליבם
 [חומר ד'] : (ט) יודע . ענין כבוד כמו
 יודע כסם חכמי סתיה [שופטים ח'] :
 (י) קרין . ענין נהנה וממנו כמו קרין
 כשינו
 צדיק . והוא חסוק סוף לברכה כי כלל עת
 ולו הסגות וללו ככה עלו חלוו נקב : (ח) יקח מצות . יקחם ככל עת ולא יחלו
 [כ] כיה . כמחיות לב : והשם . השקט רדמו לכה רמיה הוא יבסל
 ויודע : (י) קרין עין . חכמו ענין נצות רסם למי חו דבר זה ינו שפוטו
 ככ

חרגום

(יא) **תִּקְרַח חַיִּים פִּי צְדִיק וְפִי רָשָׁעִים יִכְפֹּה**
הַמֶּסֶ : (יב) שְׂנֵאָה תַעֲרֵךְ מִדְּנִים וְעַל
כָּל־רָשָׁעִים תִּכְבֶּסֶה אֶדְרֵבָה : (יג) בִּשְׂפָתַי
נִבֹן וְתִמְצָא חֲכָמָה וְשִׁבְעִים לִגְוֵי חֲסֵד־לֵב :
חכמים

תקראת : (יא) פהאק דמי
 פקא דצדקו ופוחו דרשי
 נבא תסאפ : (יב) קניצא
 תבני תבני ועל קלחו סורתי
 נבא דרשיא ושאי דסכנא
 ציובתחו : (יג) עקרי
 דצדקא למי עלתה דרשיא
 לחסוא : (יז) אינה דמי
 נבא פרדוקא ושכ סכנא
 תמי : (יח) סכמו נפל דקא
 סאפא דשקרא ופסיק ספא
 חבישי

רשי

בקריתו לרעה : (יא) מקור חיים פי צדיק ופי רשעים וגו'
 שיהם יכסה המם סכלבם סמתליקן את סתחיסם ונלהם טמונה בלכס
 ולון סתרון מקרא זס דומס לסתרון סטלון וסעין יורס עולסס :
 (יב) שנאה תערר מהגים . אפילו עבירה סתהס לטכסה נזכרת על
 יד מרביט טוונת בזה סנאה אחרונה ומסוררתן סכן יחוקאל סויהס
 את ישראל על עבירות מלרס ולומר להס איז את סקולי עינו
 סלכו וגו' [הוקלל כ] כמס [טנס סיהס] סנאה זו כבושה ולא
 הזכיר להס הקודם כיון הוס עד טכשו סהרכו עבירות על
 פסעיסס : ועל כל פשעים תכסה אהבה . כשני ארס מטיבס
 מטעיסס הקודם כיון הוס מכסה על פסעיסס : (יג) בשפתי נבון
 תמצא חכמה . כשארס מוכיח נבון מטיב לו סתאפי כגון דוד
 סאמר נתן סתאפי [ש"צ יצ'] : ושבע לגו חסר לב . אבל חסר
 לב

מצודת ציון

פעילו [לשון ז'] : (יא) קורו . פשוט : כלל לרמז עליו כי לא יקומו עד ונאור
 (יב) חרגום . מל מן חרובים : (יג) לבו . דברו כחיל ולא הויה כספיו לא יח
 לגוף כמו גוי נתיי למסו [פסוק ז'] : התמו אכל חילי סהכר כספיו לנאור
 מחסה
 סהס לו כח התמו כנסו דבריו : (יא) מקור חיים . פי צדיק הוס מקור
 כונס חיים כעולם כי בודק למי פיו סניה חיים כעולם אכל פי רשעים ידבר
 מרמה לכבוד על מחסה סתחם סכלבס : (יב) שנאה . סנאה פיס לרעס על פי
 הוס מעורר מרסס לעשות מרסס ולהקטיל על דבר קל אבל אכזה ארס
 לחברו קטסה על כל דבר סע לכל יקוד חף על דבר קטס : (יג) בשפתי נבון .
 סאמר יתלו מס מהגון סתאפ כסנאס למי ספיקו גס סתאפי כגון דוד
 סאמר לגו חקר לב כי דבריו יגוה מטסה סהר לב וסחפס לו לבטי ספיקו :
 יאמר

חרגום

משלי כז

(יד) **חֲכָמִים יִצְנַנּוּ דַעַת וְפִי לֵאמֹל מַחֲתָה**
קִרְבָּה : (טו) הוּן עֲשִׂיר קִרְיָת עוֹן מַחֲתָה
דְּלִים רִישָׁם : (טז) פִּעֲלַת צְדִיק לְחַיִּים
תְּבוּאָה רִשָּׁע לְחַטָּאת : (יז) אֵרָח לְחַיִּים
שׂוֹמֵר מִוֶּסֶר וְעֹבֵר תּוֹכַחַת מַתְעָה :
(יח) מִכְפֶּה שְׂנֵאָה שְׂפָתַי שְׂקָר וּמוֹצֵא דְבַר

חכמים יצננו דעת
 קרבה : (טו) הון עשיר קרית עון מחתה
 דלים רישם : (טז) פעלת צדיק לחיים
 תבואת רשע לחטאת : (יז) ארח לחיים
 שומר מוסר ועובר תוכחת מתעה :
 (יח) מכפה שנאה שפתי שקר ומוציא דבה

רשי

לב אינו שומע עד שיקם כמו פתע : (יד) חכמים יצננו דעת
 ישמרוהו בלכס שלא ישכחוהו : (טו) הון עשיר . בתורה : קרית עון
 היא לו : מחתת דלים רישם . עוונתם שלא עסקו בתורה היא
 מחיתתם : (טז) פעלת צדיק לחיים . כמאמרו . ומלמד ארדה
 שלום עשה פעולת החיים של יסדלג לכפרתן : תבואת
 רשע . תבואתו [ס"א הנלחם] של מנשה סהכנסו כו סמלל היא :
 היתה למטאת : (יז) ארח לחיים . השומר מוסר הוס סהרך לחיים :
 ועובר תוכחת מתעה . את עלונו ולא לחיים : (יח) מכפה שנאה
 שפתי שקר . החוקר ספחו שקר ומכסה סנאה בלבו : ומוציא דבה
 הוס

מצודת דוד

(יד) יצננו דעת . חף הרעז מכפרים
 נבל בליות כל' להרדוף לס כחובס סן
 יסיה ומוקד לפי סנא יכירס על סהכת אכל
 פי ככל חרד דבר סתמסה קרובס
 וסוקד סנא כפנורס וחילו חובס :
 (טו) הון עשיר . פמון סעבור סיל לו
 סתחס סעור מלר ועל סעבור כמורס
 ידבר : סחחה . סברון סולס כמורס סיל סעורסס כי כמור סכמו סהורס יצננו
 סרר : (טז) עילת . סעכס סורקו סיל סוכס וחיים אכל כו מטכס סרעס סיל
 כונס לסחסור ופי חיו : (יז) שומר מוסר . כל סמור סמוכ סיל סורס לחיים :
 סחיה . הוס סועס מלורס חיים : (יח) מכפה שנאה . סחיס סנאהס כל
 וחילו סוקדס גרסס עוד פצורס קרבי ספתי סקר לסליקס עליו לחיים : ומוציא דבה
 ס

תרגום

אָהָה הוּא קָטִיל : (ש) בְּרַב דְּבָרִים
 לֹא יוֹדֵל פִּשְׁעֵי וְרוּשָׁה שְׁפָתָיו מִשְׁפָּלִים :
 (כ) כִּסֵּף נִבְחַר לְשׁוֹן צְדִיק לֵב רָשָׁעִים
 כְּהַנֶּמֶס : (כא) שְׁפָתָיו צְדִיק יִדְעֵה רֵעִים
 וְאִוְלָאִים בְּחֶסֶד לֵב יִתְרוֹ : (כב) בְּרַבְת
 יוֹדֵה הוּא תַעֲשֶׂה וְלֹא יוֹסֵף עֲצֵב
 עִמָּה

רשי

הוא כסול . לשו סיחז המשל דובנין בו על חכיו : (ש) ברב
 דברים לא יודל פשע . המרה דכוס מביא חטא : והושך
 שפתיו . הוא המסיל : (כ) כסף נבחר לשון צדיק . מידע
 להוכיח : לב רשעים כהנמס . הלשו מונע להוכיח לדיק ומדרש ל'
 תחומה אומר על עדו קבל חוכמה לאחר שקבל על המונה כדתי חל וירכש
 אפי' סיכס ידו לו קבל חוכמה שלאחר חל נח אח פני ס'
 אלהך וגו' [מלכו א' יג] ותשד יד המלך לחו ותי כבלאשוס [סס]
 עמד ומקטר לעבודה גלוס וקף כסוף כן : (כא) שפתי צדיק ידעו
 רבים וגו' . שרכס אובלס בזכותו וכתלחו : (כב) ברכת ה' היא
 תעשיר ולא יוסף עצב עמה . ואין לדיק להשייב לה כסולטו כי די
 ככרס

מצודת ציון

מצודת דוד

כמו חסד הו חמסס ומס : (הו) דבר . פי אליו חמסס כהמס ומלה כמס
 עניו ופי ומולת מס רב כרכוס דוכנס
 ואחריכיו בו כמו דתה רש [בדלחיו]
 [י] : (ש) חושך . עניו חמסס כמו ור
 חמת [סס ל] : (אא) ידע . מל' חמסס
 הדרכים לה יחול חמס דבר פשע בו ה'
 לחוסר מנוס עו בו מצויס הסה :
 וחוסר . האנוס אמרי שפתי מכל וכל
 הוא מסיל : (ב) לשון ריב . המנוס
 סיו קטע כפוסר סיחור פשע יל' חין
 רכוס . רכוס אובלס חמסי פשע יל' חין
 ואילים . הלל הלויס חמר לא פתחו
 דקרו : (כב) ברכת ה' . הכנסס מתקן
 ל' היא עשירה חל חלום ועס כרכוס
 סיו

תרגום

משלי י

כה

עֵמָה : (כג) כְּשֹׁחֵק לְכַסִּיל עֲשֵׂת וְזֶה
 וְחִכְמָה לֹאִישׁ תְּבוּנָה : (כד) מְנוּחָה
 רָשָׁע הוּא תְבוּנָה וְתִמְנוֹת צְדִיקִים
 יָתֵן : (כה) כְּבִצְרֵי סוּפָה וְאִין רָשָׁע יִצְדִיק
 יִסֹּד עֵינָם : (כז) מְתִיקִים לְשׁוֹנֵם וְכִעֲשׂוֹן
 לְרֵעֵים כִּן יִתְעַלֵּל לְשֹׁחֲרוֹ : (כח) יִרְאֵת
 הוּדָה חִסְפָּה יָעִים וְשִׁנְתֵי רָשָׁעִים
 תִּקְלָרְנָה : (כח) תוֹחֵלֶת צְדִיקִים שְׂמֵחָה
 וְחִקוּת

רשי

ככרס עס ססול מנכרו : (כג) כשחוק לכסיל עשות וזה . עלת
 חסמים : וחכמה . כשחוק לאיש תבונה . למונר קלס הוא כעניו
 לעשות : (כד) מנוחת רשע . עס פסול ורל יבל לו . דור הסלס
 יכלו ואמרו [ברשית י'] סן : מןן וכסו כתיב וסן ס' חוסס ומס
 [סס] : ותאות צדיקים יתן . מי כעידו ליתנס [לחן] : (כה) כבצור
 סופה ואין רשע . ספסול כל עכרת רוח סערה ונכרת כרשע
 ממקומו : (כז) תוחלת צדיקים שמהה . סוסס מחקיימת וסמחוס :
 וחקוה

מצודת דוד

מצודת ציון

לא יעמד לחסוף עוד מנוח ויעיבס
 לכרכוס חין כי יסיל די לו ככרכוס
 הכלס : (כג) כשחוק . כמו כשחוק סול
 דבר נסל וכסיל לעשות זמס וכל' קל'
 לחוס חכוס לעשות דבר חמסס : (כד) מנוחה . מוכרר חמר יפתר כרשע
 היא חמה עליו דבר הכוס חמר יתחוס לה כרזוק יתן לו מי כעידו יתן וכל
 סקס' : (כה) כבצור סופה . מיד כשסר ועבור ספוסס ל' לחמר חמול ספורעיות
 ויכרת כרשע ויעניו חלל חזוק דומס סול יכסור ספוסס חלני ו' מחקומו :
 (כז) כעשן . כמו . סחחוסן עוק סול למס וכו' סן חוק סלל אסרתי לו כוכר
 עניו וכול מחקול ככר : (כח) חוכמה יעיס . למי כמחור לו יצוה : חף
 הכוסס כוללסוס לו סקלסוס כי סמחין לו חמס : (כח) תוחלת . חקוה ילויס סיה
 לקס [סמחסי כי חלס ומחוסס חמס . על חמר סיו פקוסס לה חל חקוה כרשעס
 סקס

תרגום

ותקנת רשעים האבד : (כט) מעו לאם
 ה' דך ומהה לפעלי און : (ל) צדיק
 לעולם בלי ימוט רשעים לא ישכנגד
 ארץ : (לא) פ' צדיק יגב חכמה וישון
 תהפכות תברת : (לב) שפתי צדיק ידעון
 רצון פי רשעים תהפכות :
 מאוני

תרגומי דעסן ציינא ופוסון
 תרגומי דעסן
 מסאח

רש"י

ותקנת רשעים האבד . כי לא תכל : (כט) מעו לאם דרך ה'
 ומהה לפעלי און . שאין סולכין בה ויהא נכרעת מוס :
 (ל) צדיק לעולם בלי ימוט . כסווא מט אין מוטו מוטת עולם כי
 יסול וקס : (לא) פי צדיק יגב חכמה . ידבר לשון יגב שחוס
 [שטיס ל'] : (לב) שפתי צדיק ידעון רצון . יודעים ללוח ולטיס
 אח צורלן יודעים ללוח אח הכריות ולהטיל שלום בימיס :
 כל

מצודת ציון

דוח טעם : (ל) ימוט . לשון נמיס :
 ישימו . עינו תיב טעקט : (לא) יגב .
 עין דבור כמו בורח יגב טעמס [שטיס
 ל'] :
 (ל) לעולם . אח אח סווא מט לא לעולם ישוט כי יחור ויקוס : דא ישימו . לשון
 מרובס אח אח טעמס מללח סווא לפי טעס : (לא) יגב וי' . דא נאמר
 כחפרי פיו ויגל חכמס וזכר ומרמו לומר שפי הטעמוס תברת ח'ל סהכס
 הכתס הטורס נעמוט ויכת : (לב) ידעון רצון . יודעים ללוח ל' : החפכות
 פוסק על ידעון לומר ידעון הספכות לספן דבר ס' כי כל טעס כנס
 וסורגו דבר :

תלמי

תרגום

י' 00 סקמא דנכלא
 קרנמקיס נאקמא
 ובסמקלא דרמא צביותה :
 (ב) סוד דמלא ויזנאט מכל
 אצרא ולאלין דצנין חקמא :
 (ג) חס סומא דרמא דכד
 אנו ופסקלו קונו וקדנו :
 (ד) לא ספני שקרא בוסא
 דרמא וקרא ספסקא סו
 סוקא כישא : (ה) צדקמא
 דרמי תפי אנו ובנוי
 כשוקרו סתאדנו :
 (ו) צדקתו דרמי תרין
 א דמיה וברשעה ספ
 כישא : (ז) פ' סירא בקרא
 רשועא

י' (א) מאני מרמה תועבת יתה וזאנו
 שלמה רצונו : (ב) בא דרון ויבא
 קלון ואת צנינים חכמה : (ג) המת
 ישרים מתים וספן גברים ישרים :
 (ד) לא יזעיל הו' ביום גברת צדקה
 מציל נמות : (ה) צדקת תמים תשר
 דרבי וברשעהו יפל רשע : (ו) צדקת
 ישרים תצילם ובהת גברים ילכדו :
 (ז) במות אדם רשע האבד מקור
 ישרים קו' יתולת

רש"י

י' (א) בא דרון ויבא קלון ואת צנינים חכמה . חכה חכמה :
 (ג) המת ישרים תנחם . תהלס : וספן בגדים ישרים .
 ישדס : (ד) ובהת בגדים ילכדו . כהות ססס עושים הס ללכדים
 וסנקס ממסס סו' ללכדו ונגדים כהות ילכדו : (ז) במות אדם
 כשע

מצודת דוד

י' (א) מאני מרמה . השו' לכרסו ספ
 ח' ילס לכסו סקוס : וזאנו
 שלמה . ח'ן ספן סווא כלימסו מעלי
 סכרון סווא ללעו ל' : (ב) בא דרון .
 כלכר כל איס דון כל עמו קלון כי יבס
 ח' סכריות וע' צנינים כל חכמס :
 (ג) המת . תמומות סרבים סתובס כדכ
 סובס לסס : וספן . עקמיות סובגדים
 כיום כל כסס מ'ח סתקוס לא ויעיל סעוב' לעופר סכס כי עמוד עליו כח וכו'
 נמריס סכס חלל וקס מניס מן ספיה : (ה) תשר . סתקס עמוס סווא
 מויליס חו' כדכ סוב' לטוב לו : וברשעהו . כסלכס עמוס סכסו סכסס
 מוילת ס' עמוס יסול סווא : (ז) רצונו . סתקס חלל סוב'ס מרמס : ובהת .
 כסכס סכסו סכסוים וליסו וקדו קס לעמוס קס : (ז) האבד סווא . מ'ס
 כשעמס

בנימין

תרגום

וְהוֹחֵלֵת אֵינִים אַבְדָּה : (ח) צְדִיק
 מִצַּרְהַן תִּהְיֶה וְיָבֵא רֵשַׁע תַּחֲתָיו :
 (ט) בִּפְהֵי הַתֵּן יִשְׁתַּח וְרַעְיוֹ וְכִלְעַת
 צְדִיקִים וְחִלְצוּ : (י) כְּטֹב צְדִיקִים תִּשְׁלַח
 קִרְיָה וְיִבְאֵלֶה לְעֵשִׂים הַגֵּד :
 (יא) בְּקִרְבֵּית הַיָּשִׁים תִּרְוֶם יִבְפִי
 לְשֵׁשִׁים תִּתְרַקֵּם : (יב) כִּי לִבְרַעְיוֹ חֲסִיר
 לֵב
 רש"י
 רשע תאבד תקוה . תקוה כל הכוונות זו : והוחלת אינים אבדה .
 מוחלת בניו שם אוט אבדה כי כוונתו לא חסא לם טובה אכל
 כמות לרוקים יש לבנים מנחה בדרקס : (ח) צדיק מצרה
 נחליץ . כמות רשע ומקרה העליון זה ממוכר : (ט) בפה התק .
 התק המסית חסירו כדרך רשע משחיתו כפי : וברעת צדיקים וחלצו .
 והלרוק נחלן מוננו בדתה הטובה שהטובה עליו לה תחכה לו וכו'
 [דברים י"ג] : (יא) הרומ קרה . התקיים תקרה טיבה בזה
 מלפול . כבוד כפי מלכי יהודה שרים העמידה שלמה אח בית
 המקדש

מצודת ציון

[א] : (י) אינים : בנים הנשים נמחו . הכוונות זו : והוחלת . תקוה בניו אבדה
 כמו כתי והחית אוני [בראשית ט"ז] : כי לא היה לו זכות להגן על בניו :
 (ח) נחליץ . ענין כוללם ורובם כמו (ח) צדיק . כשנראה זרע על הדיק ועצמו
 חללה עליו [דברים ל"ט] : (י) חלצו .
 המה
 כי מן זרע הדין מתקיים עד יבוא החר תחתיו : (ט) בפה התק . דבריו מופיע
 ישימה החר ירעבו המתקין לו כי ילדונו להסבך החר רעמו : וברעת . כשנור
 רשע הטוב וינילו מלכ דברי התק והינם מנשים . חלצו : (י) חלצו קרה .
 כי משפיעים עליהם המטובה חצר . חלק מ' לם : רבי . מן צדקה כתיבים קרס
 לבריות : (יא) בברכת : בשם הוא המכיר טיבית וק חסר המעט וינסנו את בני
 הטוב בברכת וברא את התחום ע"י : וברא הוי' . אכל לחם סביבית הוא כפי
 קריית וקן קים המעט וקן יקיס וקיס כל דברי קריית את החרם ע"י : (יב) זו .
 מקומו

תרגום

וְהוֹחֵלֵת אֵינִים אַבְדָּה : (ח) צְדִיק
 מִצַּרְהַן תִּהְיֶה וְיָבֵא רֵשַׁע תַּחֲתָיו :
 (ט) בִּפְהֵי הַתֵּן יִשְׁתַּח וְרַעְיוֹ וְכִלְעַת
 צְדִיקִים וְחִלְצוּ : (י) כְּטֹב צְדִיקִים תִּשְׁלַח
 קִרְיָה וְיִבְאֵלֶה לְעֵשִׂים הַגֵּד :
 (יא) בְּקִרְבֵּית הַיָּשִׁים תִּרְוֶם יִבְפִי
 לְשֵׁשִׁים תִּתְרַקֵּם : (יב) כִּי לִבְרַעְיוֹ חֲסִיר
 לֵב
 רש"י
 רשע תאבד תקוה . תקוה כל הכוונות זו : והוחלת אינים אבדה .
 מוחלת בניו שם אוט אבדה כי כוונתו לא חסא לם טובה אכל
 כמות לרוקים יש לבנים מנחה בדרקס : (ח) צדיק מצרה
 נחליץ . כמות רשע ומקרה העליון זה ממוכר : (ט) בפה התק .
 התק המסית חסירו כדרך רשע משחיתו כפי : וברעת צדיקים וחלצו .
 והלרוק נחלן מוננו בדתה הטובה שהטובה עליו לה תחכה לו וכו'
 [דברים י"ג] : (יא) הרומ קרה . התקיים תקרה טיבה בזה
 מלפול . כבוד כפי מלכי יהודה שרים העמידה שלמה אח בית
 המקדש

מצודת דוד

טמונה לבניו הוא חסר לב : ואיש אם
 מן משפחת חזקו כוח אדם המנוח או יחידים
 ולא ישנו כל כל דבריו ולא יחום ודברי
 חסר לב : (יב) מלה סוד . מנחם סוד
 הכינוי הכי הוא הולך דעל וקף את לא
 ספר הדברים לפני מי מחתך עליו כי
 חזק : ותגן רוח . מי יצונו ומנחה לי
 (י"ד) באין . כאשר לא יתקנו החבולות כדבר המלחמה או יפול סעם כד
 חזק כדור וינילו מלכ דברי התק והינם מנשים . חלצו : (י) חלצו קרה .
 כי משפיעים עליהם המטובה חצר . חלק מ' לם : רבי . מן צדקה כתיבים קרס
 לבריות : (יא) בברכת : בשם הוא המכיר טיבית וק חסר המעט וינסנו את בני
 הטוב בברכת וברא את התחום ע"י : וברא הוי' . אכל לחם סביבית הוא כפי
 קריית וקן קים המעט וקן יקיס וקיס כל דברי קריית את החרם ע"י : (יב) זו .
 מקומו

חרגום

(י) נָמַל גִּפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד וְעָבַר שְׁאֵלוֹ
 אֲבוּרָיו : (יח) רָשָׁע עֲשָׂה פְעֻלַּת־שָׁרָר
 וְרָע צְדִיקָה שֶׁכֵּר אָמַת : (יט) כִּן־צִדִיקָה
 לְחַיִּים וְהִדְרִף רָעָה לְמוֹתוֹ : (כ) תִּהְיֶה
 יְהוָה עֲקֹשְׁתֵּי־לֵב הִרְצֹנוּ תִּמְנִיחַ דָּרֶךְ :
 (כא) יָד לֵיד לֹא יִגְרָה וְרָע צְדִיקִים
 יִדֹּשׁ רֵעֵהוּ
 נִמְלַט

רש"י

הוא והוכחו : (י) גמל גפשו . וגמל טובה לקרוביו איש שהוא חסד .
 ועבר שארו אבורי . והאבורי הוא טובך את קרוביו : (יח) רשע
 עשה פעלת שקר . פעולתו של רשע משקרת לו כסבור בתהקים בני
 הללחתו והכל אכז : ורוע צדקה שבר אמת . והזרע לזרקה הוא
 פעולה של אמת כי בודאי בטוח הוא שיקבל פעלו בסוף . שכן
 קרוני"ל בלע"ז כלדס הסוכר האמת העיס כדי לנקוט דגים ובטוחה
 הוא שימלא בס דגים הכדס ודומה לו כל עושי שקר אגמי נפש
 [ישעיה"ע] : (יט) כן צדקה לחיים . האמת של לזרקה סופה לחיים
 כמו כן בטוח לנפשה וזכרות [במדבר כ"ו] : (כא) יד ליד . כלומר

מצודת ציון

(י) עבר . עינו החכמה ויגלו כעו
 בנחת אהיו [כחא"ת ל"ז] : שארו . שרור
 כערו כמו אם יכין כחל [הנ"ס ע"ח] : די
 (יח) אמת . ענינו דבר מקיים וכו' ודבר
 יסיו אמת [מחול ב' ז'] : (יט) כן .
 ענינו כמו אמת ודק כמו ון כעול לנפשה
 וזכרות [במדבר כ"ו] : (כ) עקשי . ענין
 עקש

ר"ל פעולתו משקרת בו הוא משקר קרובים : ורוע . הרוע דקדק כערו כל נחמה ח"כ
 מעולתו הוא גמול הזקק איש כלם ומתקיים : (יט) כן צדקה . אמתית
 ידקק כלל הכוונה נשמה היא ככה והכ"ס הקיים אצל המדקק עם הזקק את הרשע
 לרמות כס את הכריות ימנן וחיוקו לזקק הוא עוד סיכס למוחו כי לא
 תחשב לנפשו כלל לחובס : (כ) עקשי דב . מזהל לנפס ישרו ומתנפס לבו לעקשם :
 חסיסי ויד . פקס דרדדיו ומקס מקשו 'אלקו קוח ורס לט' : (כא) יד ליד
 סיני

חרגום

משלי יא

שֶׁל־מִקְרָא לֹא מִנְיָו מִן יִשְׁמָא
 וְרָקָא דְצִיבֵי מִקְרָב :
 (כב) תְּרַשִׁי דְבִחָא בְּמִיבֵי
 דְּתִירָמָא וְתִנְקָא אִתְקָא וְרִשְׁמֵי
 וְקָבִי שְׂמָא : (כג) רָקָא
 דְצִיבֵי מִקְרָא וְסִימָא דְרִשְׁמֵי
 קְרוּיָא : (כד) אִיה דְּשִׁבְר
 וְסִימָא חֻבֵּל מִן תִּירָמָא
 חֻקְרָא לֵיה : (כה) נְשִׂאָא
 דְּרִקְרָא תִירָמוּ וְסִי דְרִשְׁמֵי
 וְרָקָא

ת"ח

רש"י

מיד הקדוש ברוך הוא לידו תהא לו שכר פעולתו ולא ינקס מן
 הכדס אשר עשה : (כב) נום זהב באף חזיר . שמלכלך לוהים
 באשפות כן הלמיד הכס הסר מן הכדק הטובה : וסרת טעם .
 סיכס מן הסורה : (כג) תקות רשעים עברה . כוטחיס ומקויס
 לגיסס : (כד) יש ספור . ממונו כעון לזרקה ומסוף עוד :
 וחשך . עלמו מיוסר : אך למחמר . יסיה לו : (כה) נפש ברכה .
 נשוא

מצודת דוד

מיד על מקום יבא הנפול ליד המחויב
 ולא ינקס כדס מעני כי לא תחבו לזקק
 אצל זרע לזקק לפעמים נחלשו מן
 הכדס חזר יפולת פליסס כפסור וכו'
 כעון טעסס כלמות : (כב) נום זהב .
 כמו ילדו ימיו חס וכו' בלף מיר חס אצל
 לא תחמר כערו חס להקסס כס אצל
 מלכלך איהס כולאה כן דרך איהס יפס

חזר סרס ממוס טעס וזלס החלמה כי לא תחמר יפס לספוג לה כלל להאכר
 לה ונחמר למל על מי שמה חמה וזלס שפתת כס תחמה כמורס כלל לנמה
 הכריות וזכרס : (כג) מכל תחלות כוטחיס אי תחוס מפסס כוטס
 ומקויס כחל : (כד) כל תקות למחל דבר מה לנפוס ולסחףף של מי
 (כד) יש ספור . ר"ל ימלא דבר אם מפירו כענין מס יחוסף עוד וזכר וחס
 ימנן מ'ימין ממוס חף כחולו לא יסיו סיכס לקיוס הכדק כלל לתחמרו וסוח
 כעון כעון לזקק כי כעמר וכו' : (כה) נפש בירה . תחפסס חפסס טובה
 נשוא

(ו) לא יקוץ אדם ברשע ורשע צדיקים
 כל ימים : (ז) אשת חיל עמרת בעלה
 וברקב בעצמותיו מבישה : (ח) מחשבות
 צדיקים משפט תהלות רשעים מרמה :
 (י) דברי רשעים אבידם ופי אשרים
 יצילם : (יא) הפוך רשעים ואינם ובית
 צדיקים יעמד : (יב) לפי שכלו האל
 איש

פרשית : (א) לא נתון
 נשא ברשעא ונקרה וצדיק
 לא נש : (ב) אמת ברשע
 כלילא לבעלה ואמתא בישא
 בוד משפיקא מקמא מבישא
 מבישא גמלי דנבנה :
 (ג) מחשבתיו דצדיק דיא
 מבישא רבישי רשיקא :
 (ד) מלי רבישי קמנו לקא
 ומוסרין דתריצי קמנו לקא :
 (ה) תחמיו רבישי לקא
 נשמחון וביהיון דצדיקי
 דמוכלתויה

יקום : (ח) בקרא שפתה במקא

רשי

[קבלת ט'] : (ג) לא יכון אדם ברשע . לא יתכנס : (ד) וברקב .
 חולמת הנכנס תוך העלמות וטוהן אותם כן אדם מבישה וטה
 שמועטס בזוים : (י) דברי רשעים ארב דם . יועלים לרלוט
 בידים או על ידי עדות שקר : ופי ישרים . כשמועטס את עלתם
 יליוס לנרדסיס שנגלים את עלתם או אס עדים הם מזוינין אותם :
 (יא) הפוך רשעים . כמו להפוך כמאפכת רגע הנפכים : ואינם .
 להיות כגון סודם : ובית צדיקים יעמד . יתקיים : (יב) לפי שכלו
 האל איש . אס חכס מעט או הרבה הכל לפי שכלו וטול שכו
 ונעוה

מצורת ציון

וצבינו [בגמרי ל'] : (י) ואינם . ואין הנמנך אחר מחכמו לנו הוא ורשע אס
 נכס כל העולם כי מכריעס לחוכס : (ב) לא
 יכון . האלם לא יכיס גוון כעטס ברשע רל לא יעמוד על גו וכוסיס עם סיון
 אשק ברשע אכל כוכס דוקיסי לא יכיס טוטל יטול רל חף אס יטול לא ימוט עם
 הכזבס כי יחוד ויקוס : (ד) עברה בעלה . רל בעלס מחסרל כעטסי : מבישה .
 אהכס טמאל כס כל דבר זוכס היל לבעלה דקמנו כעמטויו : (ה) שמש .
 לנפוש חכסס אמת לגויל השקון מוד עסקויו סימה . לנפוש מדיס : (י) ארב .
 ארבו על דס נקי כעדות שקר : יצילם . יליו אס הניוסיסי כי ילבו לחקור עד
 יאכחו זס מוסי : (יא) הרב . כאכר ימכיו הרבסיסי או איסי ריעולס ויהנד
 נכד ימו אכל בית הדיקסיס יתקייס לפי : (יב) לפי שכלו . כל אס יזכנה לפי
 יעמוד

מצורת דוד

שיעור שכלו אס רב וחס מעט אכל מי
 שלבו נעס פחכמס יכיס לגיונין : (ב) טוב .
 יוחר טוב לפי שטיס קלות בעמיו וזול
 עבר נעמנו לנפוש מלאכחו להכחריס כס
 פמי שמחיקו עלמו למענד זכס כול נעמד פכודמו ונעכור זס יחכר לחמו :
 (י) יודע צדיק . הצדיק טוח לב ריעס חף לזון כעמטו למלאוס מחוכס כי קנו
 אלו מרס כרמחמס אכל הרבסיסי חף כרמחמס עיס ככס היל אחימיוס כי
 לערלס טעין ורמח זלז כי ככס : (יא) עבר אדמיו . כתיביס וכויל :
 ושרדק ריקס . הודק חכר דכייס אלו ככס מועלס כול חכר לב כי טוב נעמק
 אלו כעמקס כרמחסי : (יב) חמד . היכעס חומד לככס כמכר לככס אכל ימחוק
 כס לנפוש חכס אכל הצדיקסיס איסי לזיכסיס לער מחכון כי שרס יקי
 סרליו

דמוכלתויה חכר רביקא
 יתני לטוסימא : (ס) טוב הוא
 זלילא ועבדי איה ליה קו הוא
 דתמכר וחסר לקא :
 (י) ריש צדיקא נפשא
 דרבייה ורמחיון דרבישי
 בקריותא : (יא) קלה קאמתי
 קבע לקמא ודבר דמס
 קריוקא חכר רביקא הוא :
 (יב) דאנ לשימא מביקמא
 בישקא ונקריון דצדיקי
 נחיקס

איש וג עוהו יתב יתב לבו : (ס) טוב
 נקלה ועבד לו כמחבבד והסר לתם :
 (י) יודע צדיק נפש בקמתו ורמיו אשלים
 אכרוי : (יא) עבר אדמתי וישבע לתם
 ומכר ריקים חסרתי : (יב) חמד רשע
 מצור רעים ורשע צדיקים יתן :
 בפשע

רשי

ונעוה לב . שטיע לבו לגמרו מן החורס הוא יכיס לבו . כעוס . כמו
 צעויו משמוע [שטיס כ"ח] וכן כן נעוה סמכדות [שמואל א' כ']
 ייש לומר כעוס מי שלבו נעוס מנזרת נע וכד כאשר יאמר זעוס
 מנזרת זע : (ב) טוב נקה . צבינו ונעסס עבד לעמנו : ממתכבד .
 צבינו וזומר גכוי הוא לי נעמול כמלאכס שלי מנבי ארס גדוליס .
 וסוסי להיות חכר לחס : (י) יודע צדיק נפש בחמרו . מס כעמטו
 וכני ביתו לזיכיס : (יא) עבר אדמתי וישבע לחם . כעשמוע ולסי
 משלו שחור על תלמודו חמד שלז ימחקה : (יב) חמד רשע .
 להיות מון ומתכריס ממומד רשטיס שרדן אס ככריות כגולוס וחמסס :
 ושרס

מצורת דוד

שיעור שכלו אס רב וחס מעט אכל מי
 שלבו נעס פחכמס יכיס לגיונין : (ב) טוב .
 יוחר טוב לפי שטיס קלות בעמיו וזול
 עבר נעמנו לנפוש מלאכחו להכחריס כס
 פמי שמחיקו עלמו למענד זכס כול נעמד פכודמו ונעכור זס יחכר לחמו :
 (י) יודע צדיק . הצדיק טוח לב ריעס חף לזון כעמטו למלאוס מחוכס כי קנו
 אלו מרס כרמחמס אכל הרבסיסי חף כרמחמס עיס ככס היל אחימיוס כי
 לערלס טעין ורמח זלז כי ככס : (יא) עבר אדמיו . כתיביס וכויל :
 ושרדק ריקס . הודק חכר דכייס אלו ככס מועלס כול חכר לב כי טוב נעמק
 אלו כעמקס כרמחסי : (יב) חמד . היכעס חומד לככס כמכר לככס אכל ימחוק
 כס לנפוש חכס אכל הצדיקסיס איסי לזיכסיס לער מחכון כי שרס יקי
 סרליו

ויש בפשע שפתים מוקש רע ויצא
 מורה צדק: (יד) מפרו פיראיש יעבע
 טוב וגמול ידי אים ישוב ישיב קרי
 לו: (טו) רדך גמול ישר בעינו ילמע
 לעצה חכם: (טז) אויל ביום יודע כעס
 וכמה קלון ערים: (יז) יפח אמונה יגיד
 צדק

רש"י

ושרש צדיקים יתן. מה שהוא ראוי ליתן והוא הפרי: (יג) בפשע שפתים. כפשע שפתי דור המבול שאמרו מה שדי כי נעבדנו [אויב לאל] באל להם מוקש רע. ונת הדיק ולא מהלם: (יד) מפרו פיר איש. משכר פיהם של עוסקי תורה אוילוס טוב בעולם הוא והקדן קיימת להם לעולם הבא: (טז) אויל ביום יודע כעסו. ביום שהוא כועס בו ביום מודיע כעסו שהוא מתגרה ומתקח חזירו כרזי וזון מעורר לרועו. אבל הערס כוסה קלון וזינו מנחה לרוב ונ"ח ביום שנכבד אדם הראשון נודע סרחומו והקב"ה שהוא ערוס לה לה שחה ברוחיו כעס קלנו ודחה לגזרתי מיום של אדם ליום שלו שהוא חף שום: (יז) יפח אמונה יגיד צדק. מי שמדבר אמונה

מצודת ציון

יו יפח. ענין דבור כי בא בהמה הראוי ל"ל עמלם יחזקו לביטוי לעשות רוח (יג) בפשע. בעבור פשע שפתים המדבר פרה יבוא עליו מוקש רע. אבל הדיק כועס אמרו יואל מהלם הכאה (יד) מפרו. אל לומר אלם ממלרי פי ח"ט מר"ל יבטע בעבורם טוב ל"ה סו. גמול מפכה ידיו ישיב לו המקום אלם טוב ואלם רע: (טז) ישר בעינו. כי מחזק עמלו להם: ויטע. כחומר אלם להן כי הכופע לעמל וזוהו להם יבט: (טז) ביום. ענין ביום שבעה על מי ביום הוא יודע כעסו ויחמסם ב כעונו כי מיד יתקוט עמו ויכרו אלם הכעוס עם כי יכעס כוסה רוח אלם קלון ולא יבוא אל רעשו מיד כפרסו: (יז) יפח אמונה. המורגל לדבר דברי האמונה כלם בעשותו יגיד ד"ק אלם המורגל לדבר שקדים עם כי כמה דברי-ם על פה עק עליו קרוב דברך חמר גם דובר העדות מרמה כענין והרבה

לד
 צדק ועד שקרים מרמה: (יה) יש בוסה
 במדקרות הרב ולשון תבנים מרפא:
 (יט) שפת אמת תבן לעד ועד ארמייה
 לשון שקר: (כ) מרמה בלב הרשע
 רע וליצני שלום שמתה: (כא) לא-
 יאנה לצדיק כל און ארשעים מלאי רע:
 תועבת ידוה שפת-שקר ועש
 אמונה

רש"י

אמונה מגיד בדין עדות לזכות כסאלי: (יה) יש בוסה. מדבר כמו לכסא בשפתים [ויקרא ח':] במדקרות הרב. שממכסך אדם הכריות וגורם להם להרוג: ולשון חכמים. המביא שלום בין אדם לחבירו: מרפא. למצוא. שפת אמת תבן לעד. מתבסס ומתקיים: ועד ארביעה. כמעט רגע הוא למה וסולך שהשקר אין לו גגלים: (כ) מרמה בלב הרשעי רע. ומתוך שהם טרודים במחשבות של חרשות אין להם שמהם ולוסי' שלום שמתה: (כא) לא יאנה לצדיק. לא יכעס לא מזדמן לו מעורר כל

מצודת דוד

לחקור דבריו: (יה) יש בוסה. יש מי יבטע בשפתיו ויזיק בזה כחילו מדקיר כחבר וסוף המדבר לבן הרע ומזויף עם רע: ולשון. אלם אמרי לבן חכמים כהם עוד למרמה כי במתק אמרי נטע יסות חלום המכזב וזכ ורפח לו (יט) תבן לעד. מתקיימת עד עולם אלם לבן שקר לא נקתים לרא עד עולם כוח עם האנושי כי לח"צ ויכרך השקר: (כ) מרמה גוי. בלג החובב רע הפלילי פרטם וסוף מיר ודואל טלל יתגלה אלם חיופלים על הכלם פוד זממחו אים ימנלה: (כא) לא יאנה. אין הוא מכירם מודעו לזדיק להיות נכבד על אלם הרשעי שממלאו מרע כי עכירם גורם עכירם עד אין סגלים: (כב) שפתי שקר

משליוב

חרגום

אָמַנְתָּ רַצוֹנוֹ : (כג) אָדָם עָרוֹם לִפְנֵי
 יְהוָה וְלִבֵּי כַסִּילִים יִקְרָא אוֹלַת : (כד) יָד
 הַרְצוּסִים תִּמְשֹׁל וְרַמְיָה תִּהְיֶה לְעֵס :
 (כה) דֹּאגָה לִבְרִיאִשׁ יִשְׁתַּחֲוֶה וְדַבָּר טוֹב
 יִשְׁמַחנָה : (כו) יִתֵּר מִרְעוּי צִדִּיק וְהַרְדֵּךְ
 לְרַשָּׁעִים תִּתְּנֵם : (כז) לֹא יִתְרַדֵּךְ רַמְיָה
 צִדוּ

דְּשִׁקְרָא וּבְאִלּוּ דְּשִׁקְרָא
 וְיִמְטָקָא קִתְרָי : (כג) פִּי
 גִשׁ מִרְמָא קִסְפָּה וְדִשְׁמָא
 וְלִדְהוֹן דְּפִקְלִי מִי דִּישְׁמָא :
 (כד) אֲרָא דִּתְפִיִּי תִּשְׁלֵם
 וְרַפְצִי יִתֵּן לְקִסָּא : (כז) קִלְקָא
 דְּחִלְקָא לְבִיחִי דְּזִקְרָא סִתְּחֵלָא
 וְסִפְיָא סְפִינָא מִתְּרוּן לִיה :
 (כו) קִב טוֹב מִן מִכְרִית צִדִּיקָא
 וְאִתְרַדֵּן דְּרַשָּׁעִי מִתְּפִי לְהוֹן :
 (כז) לֹא יִתְקַבֵּל צִדָּא
 לְכַבְרָא

רש"י

דעה : (כג) אדם ערום כסה דעה . אפילו בהכמתו הוא לעט וכל
 פניו לדברי טעות הוא מכסה . אכל : ולב כסילים יקרא אולת .
 פכרוי אולת בקול רם : (כד) יד הרוצים . ישרים : תבשול .
 מעשיר : (כה) דאגה בלב איש ישחנה . וסימנה מדעתו : ודבר
 טוב ישחנה . יעסוק בחורס ויהי השמה את כדאנה שכלבו
 והלילו ממנה . ולדברי המומר יסימנה להחריס כך כופו של מקרא
 ודבר טוב שיחממו חבדו ישמה את כדאנה : (כו) יתר מרעהו
 צדיק . הליק מוחר מוחיו ועובר עוליס . יתר לבייש בלע"ז :
 ודרך רשעים . שטא למודה לקטע סא חמס : (כז) לא יחרך .
 מחובר

מצורת ציון

מצורת דוד

(כג) חֲרוּצִים . נְרוּסִים : לֵסִם . מִלְשֹׁן
 שִׁמְשָׁה וְהַמָּגֵס : (כד) יִשְׁחַח . מִלְשֹׁן
 חֲרוּצִים וְהַמָּגֵס כִּמוֹ שֶׁחַר רְעוּסִים
 יִצִּי : (כז) יִתְרֵךְ . עֵינֵי שִׁיבֵק כִּמוֹ שֶׁשֶׁר
 רִחֲשֵׁהוֹן וְיִפְרֹסֵם חָף דְּבַי אוֹלַת : (כד) יָד
 חֲרוּצִים . פִּי כִסוּת עֵרָא נִשְׁכָּחוּ וְסוּרָה
 יִדוּ מִלֵּן אֶל הַלֵּן יָד רַמְיָה רִבֵּל סִמְרוּת
 דְּרַמְיָה . קִסְפָּה דְּחֵלֵק כִּבּוֹ אִישׁ יִמְטֵן
 וְיִשְׁלֵם וְחֵסֵק מִכְמוֹת סִיחָ דְּדַבָּר
 מִיֵּן אוֹת אִישׁ יִוֵּל לְעוֹר כַּח
 נִשְׁמַח מוֹר אֵת הַדְּלֵגָה וְלִחְבוּשׁ
 כִּי לְעוֹבֵד כַּח עֵם : (כו) יִתֵּר .
 הַרְצוּסִים יֵשׁ לוֹ יִתְרוֹן וְעַמְלָה
 מִרְעוּי אִישׁוֹ דְּזִיק חֵלֵן דְּרַךְ
 לְרַשָּׁעִים הַמְלֹחֵת סִיחָ מִתְּנַה
 אֵת כְּרַעְסִים לְחַחוֹ בְּרַעֲסִים
 וְלֹא יִמְנוּ אֵל כִּיִּתְרוֹן הָאֵל :
 (כז) לֹא יִתְרֵךְ . וְדָן סֵדָּה
 לְחַדֵּךְ רַמְיָה כִּמוֹ כְּמוֹת לְבִי
 יִעוֹבֵן מִמֶּנּוּ אֵל הַכְּתוּבִי
 חֵלֵן

חרגום

משליוב

לח

צִדוּ הַדּוֹן אֲדָם יִקְרַח הַרְצוּ : (כח) בְּאִרְחֵי
 צִדְקָה תִּיָּם וְדַרְךְ נְתִיבָה אֲלֵימּוֹת :
 וְג (כ) בֵּן חֵכֶם מִיִּסְרָא אֵב לְבִי
 לֹא שִׁמְשֵׁעַ נְגֵרָה : (כ) כִּפְרֵי פִי אִישׁ יֵאָבֵל
 ח'רפה
 חתחפה

לְזִקְרָא וְיִקְרָא וּבְאִלּוּ דְּפִקְרָא אֲנִישׁ
 דְּהִקְרָא יִקְרָא : (כח) בְּאִרְחֵי
 דְּצִדְקָא מִי וְאִרְחֵי דְּשִׁמְתָא
 לְסִימָתָא :
 יָד (כ) בֵּן חֵכֶם מִיִּסְרָא מִכְּפֵל
 סְפִדְרוּתָא צִדְקָא וְיִקְרָא
 קִתְרָתָא לֹא מִכְּפֵל מִשְׁמָתָא :
 (כ) לְזִקְרָא מִן פִּירֵי מִשְׁפַּחַת נִקְטֵעַ
 סְפִקָא וְנִקְשָׁתוֹן דְּרִינְוִי

רש"י

מחובר למקרא שלפניו כלומר דרך רשע מתעטו ולא יחוקר את ליד
 של רעים שלו . לא יחוקר . לא יליה בחמתו ולפי שדבר בלשון
 ליד מופל בו לשון חכמה שהלד המלכה לד את טעמותו ומורכב באש :
 ודון אדם יקר הרוץ . מקרא מוסרם הוא . והון אדם שהוא חרוץ
 יקר הוא . ממון אדם כשל יקר הוא . חרון . עושם אמת . כמו יד
 אצוליס מעשיר [לעיל ז'] : (כח) ברה צדקה חיים ודרך נתיבה .
 של לזקס : אל מות . לא יעוט :
 וְג (א) בן חכם מוסר אב . מקרא קלר יהוא בן חכם שולל אווסר
 מוסר אב . וי"א שבילי מוסר האב הוא חכם : ולק לא
 שמע געה . שמינו מקבל והמות : (ב) כפרי פי איש יאכל טוב .
 משקר מורמו יאכל טוב בעומו" וסקרן קיימת לעוס" : ונפש
 בגדים חמס . והמן בוגדים חמס כמו אס"י את נפשכ [כראשית
 כ"ג

מצורת דוד

מצורת ציון

לא יחכם על פי חכם ונחלים ימים חלבו
 ענינים מליכ ועח לרמה את חוקתים
 ותפוד זה יאמר כל כי יעושו להם והוא
 וכל על הקופ יד מלגת עם מהו
 לזקס כי יפטר את כל האון : והן .
 אכל סתן של אדם יקר סמרים
 סמרים סמקיים לתן
 מרובה לא יפטר כלל מיני פסחת וילע עשיר
 חלקק לא ימוא את סתום ומל יאמר חיים : ורד . דרוי נשיר
 וְג (א) בן חכם . אֵת נִרְחַח חֲמַסָּה
 חֲלַס נִרְחַח אֵת חֲמַסָּה חֲלַס נִרְחַח אֵת חֲמַסָּה
 וְחֵסֵק מִכְמוֹת סִיחָ דְּדַבָּר
 מִיֵּן אוֹת אִישׁ יִוֵּל לְעוֹר כַּח עֵם :
 פִּירוֹת דְּבַי כְּרַעֲסִים יִבְעֵן סִיב
 כְּרַעֲסִים יִבְעֵן סִיב כְּרַעֲסִים יִבְעֵן
 סִיב כְּרַעֲסִים יִבְעֵן סִיב כְּרַעֲסִים יִבְעֵן
 סִיב

יָבִיב וּנְפֵשׁ בְּגֵדִים חָמָס : (ג) נָצַר פִּי
 יִשְׁמַר בְּנֶפֶשׁ פֶּשַׁק לִשְׁפָתָיו מִחֲתוּתָא לִי :
 (ד) מִתְּהוֹרָא וְאִין בְּנֶפֶשׁ עֲצֵל וּנְפֵשׁ הָרִיצִים
 קִנְיָנָא לֵאלֹהִי לֵת וּנְפִשְׁהוֹן
 תְּדַשֵּׁן : (ה) דְּבַר־שִׁקְרָא יִשְׁנָא צְדִיק וְרַעֲוֵה
 יִבְאִישׁ וְיִחְפֹּר : (ו) צְדִיקָה תִצְרֵךְ תִּסְבֵּד רַךְ
 וְרַעֲוֵה תִסְלַף הַפְּסָאָה : (ז) יֵשׁ מִתְעַשֵּׂר
 וְאִין

רשי

כ"ג אל סתמי בנפש לבי [הטלים כ"ז]: (ג) נצר פיו שמר נפשו
 משמר שפתיו. סומח סתמי לזכר חמד כל כוחו מן ותפסקי כגלך
 [יחזקאל ט"ז] ל' רחם: (ד) מתאהב ואין נפשו עצל. מתאהב נפשו
 לכל טוב ואין: ונפש הרצים תדושן. ישרים האוכלים יגיע כפיסה
 וזה עשמו לפי פשוטי. ולפי משלו לעמיד רחם בכבוד ת"ח ויחלוס
 ולא ישיג לו: (ה) דבר שקר ישנא צדיק. הדיק שונא דבר שקר
 לכל פקעט מקבלו: יבאיש ויחפור. אח הכריות ככך: (ו) ורשעה
 חסלה הפסא. כמו חוטא ועל סהוא רעש גמור קולחא חסלה
 ומשמעותו אח: סמועא חסלק רעעותו קולקל אותו ותפלוהו. כל
 יבולק קלקול וכשלון הוא כמו בולח אדם חסלק רכז [לקמן י"ט]
 ונפלא עניו רעס: (ז) יש מתעשר ואין כל. מלאה עלמו עשיר.
 ד"ה

מצודת ציון

מצודת דוד

ל"ג (ג) פֶּשַׁק. ענין פתיחה ורחוקה גמול חמס: (ג) נצר פיו. מלכד רכר
 כמו והבטק רגיל [יחזק' ט"ז]: הכאור: (ד) פֶּשַׁק. כמחזיק פתחו לזכר
 חמס: ענין ככ: (ד) חרצים. כל הטול על לב סיוה לו נחמה:
 איוס: תדושן. ענין שמון: (ה) יבאיש. (ד) נפשו עצל. נפשו כל על כל
 ל' ימא דבר הכאף: ויחפור. ענין חסלה לכל ואין לה כי לזכר עלומו
 מוצב כמו ותפרס כולס: [מש' כד]: לא ישיג דבר אכל נפש כריוס חרוב כי
 (ו) חסלה. ענינו מוקבל ומקטק כמו יבול חסלה כרוב הכריות: (ה) ישנא
 ויחפור. הדיק שונא לזבל דבר שקר ולשון הרע
 אכל הרע מקבל הוא מיד ויחלם אח האחזר עניו ויחפור אותו: (ו) צדיקה
 תצטרך תסבד רכך. חסלה חמל וזה יחלם אח חסל דרך. זה חסול דק. כמציאות
 חסול: רשעה. רכעס חמה מולין אח בכל חסלה: כדרך עוקל להכל כס:
 (ז) יש. ר' ל' נפשיס יחלם כמחסלק (הכאור)

בְּנֶפֶשׁ יִלְחַץ כָּל מַדְמֵנָה וּמַדְמֵנָה
 עֲשִׂיחָה וְיִפְלֶה פְּנֵיהָ: (ח) אִיה
 לֵית מִפְּרִיקָא דְנֶפֶשׁ הַדְּבָרָא
 יִתְרִיב וּמִקְנָא לֵא קִפְל
 גְּמָא: (ט) מִתְרַא דְצִדִיק
 יִרְוּ וְיִרְאָה דְרֵשֵׁי כִדְעָה:
 (י) לִחֹד בְּיָדֵיהּ אִתְרָא מִשְׁמָא
 וְאִלּוּ דְהִסְפִּיקוּ דְשִׁיבִי אִינוּ:
 (יא) מִלְּאָא מִן יִקְלָא דְרַבִּי
 וְיִגְד

רשי

ד"ח יש אדם סהוא מתעשר בסמוע ואין לו כלום בחמלתו. ויש סהוא
 בצל לדי עניות ממנו גדול. ד"ה מתעשר בגול עניים. וסוף אין
 לו כלום: בתרושש. ט"י ספח וקטן לאריות וסוף רב מוכן
 לו: (ח) כפר נפש איש עשרו. עשיר של אדם הוא כופר נפשו
 בטעם ממנו דקס: ורש לא שמע נערה. ובלבד שלא ישמע נפשו
 לרש שמון לו ואינו מכלימו. ד"ה כפר נפש איש עשרו. חורמו:
 ורש. בדברי חורה לא שמע נערה. אינו יודע לבסור מן הרעם לפי
 שלא חסר. ומדרש אגדה על מחלתי הסקל מדבר שהשיל כמחוב על
 כל ישראל וספוס צו דל ועשיר שאין הרש שמוע נערה וכלמה מן
 הסעיר לומר לו חלקי גדול מחלקך בקרבנות כבוד: (ט) ידעך.
 לשון קפילה שהסלכת קופלה וכדחת: (י) רק בודין יחן מצה.
 מחלוקת: ואת ניעצים. ועם המתייעלים תלויין חמסה: (יא) הון
 חבבל ימעש. טעם הרסותו חסלות חסלות ימעש שימכת מעט
 מעט

מצודת דוד

מצודת ציון

לספח ואין לו כל חמסה ומחמסק
 לרשע אח עלמו ישיג כוס כור רב כי
 סמלכס סון בגול ימי ומחמסק סון
 פלדק יעבור: (ח) כפר. כמטבד יזל
 חיש לרעות נפשו כאכר ימן חמנו זל
 חרוב נאכר הרש לא שמע נערה זל
 סכילמו כעס הכריוס: (ט) אור. וכאם
 כוליק חסמה כן שדו אכל בשה הרע
 סריו כניו וזה חסיר: (י) רק בודין.
 מריכס כין בני אדם. וזה חלומס
 סכילמו פכיוס כמלס וכמחון מחסל
 סחמסה כי לא חסול מריכס על יום: (יא) הון חבבל. סון ככא חבבל ר' ל'
 (ח)

חרומו

וְקִבֵּץ עַל־יַד יְרֵכָה : (יב) תַּחֲלֶה
 מִקְשָׁה מַחֲלָה לֵב וְעַן חַיִּים תִּבְאֶנּוּ
 בָּאָה : (יג) בּוֹ לְדַבֵּר וַחֲבַל לוֹ וּרְאָה
 מִצְוֶה נְרָא יִשְׁלֹם : (יד) תּוֹרַת חֲכָם מְקוֹר
 חַיִּים לְסוֹר מִמְקַשֵּׁי מוֹת : (טו) שֶׁל־סוֹב
 יתן

רש"י

מטע מעט : (יב) הוחלה ממשכה . מבטיח עלמו על חזירו ואלו
 טוטה : מחלה לב . מביאה חולה ללב ואין מחלה זה שם דבר כמו
 וסכריו מחלה מקרבך [שמות כ"ג] אלא כמו מעלת גרה [ויקרא
 י"ב] : ועץ חיים תארה באה . מסורס הוא כלומר תלוס בזה הכי
 סיא כען חיים : מוחלת . שחוקל הקב"ה לשראל ולפס שיטובו וזה לא
 שבו סוף בל לסס מחלה ולכ וכשתאוות בזה שפס עושין לרנו
 ען חיים סוף לסס : (יג) בו לדבר יחבל לו . סגוה אחד מדברי
 חורס סוף מתמבאן עליו : וירא מצוה הוא ישרלם . יקבל סכר ועדרס
 סהלים דוכס בז לדבר יחבל לו על דוד שאמר לפני סקב"ה רכנו
 על עולם מה סכא כשעוים סכרלס אמר לו חייך סוף סחלטרך
 לשמות סככל לפני חכיס סולך לסתפג יורד יריו על זקנו וגו'
 [שמואל א' כ"ב] : (יד) תורת חכם מקור חיים . סהיס מלמדו
 לסור

מצודת ציון

(א) על די . עיר וכן עמדתם על הכנסת לא עניני כפיס ראל מגול והמס ססון
 [ויחזקאל ל"ג] ומשום סכרסס : סכוא יפסס ככל פח ולא סמקיס אכל
 (ב) חחלה . מלוא חולי ומחלוב : סקובן סור על די רל עס מלחכ סיר
 (ג) יחבל . מלכח חחלוס ופסס : ססון סכוא ימרכס : (יב) תחלה .
 חיון
 סחיל לרבר מה סיוול נפסכס ומסחורס
 סחיל סכוא חל יר וסלצר בלס סכוא סיר לו נען סמגול חיים וירכ"ל
 פכאכ סלכ : (יג) בו לדבר . סכוכס מה סמחול ס' סרול סובל כעמול אכל סירל ען
 סמולס ומגול סמולס יולול לו סכר נסכוכו ז : (יד) סקור . סיר כחקיק
 סעכס חיים די סלמדו לטור ססוקקיס סכוכיס אכ סמילס וסס סעמוס : (טו) סמי
 סוב סכל סכוכ סול לרלס סרל יפן חלרו חן כפיו כל ועל'דוך סעגוריס סרול חק
 סחל ורל ויפיל כפי סכל עס סל ורל חס
 וסכרס

חרומו

יָבֵב חֶסֶד וְאֶרְקָה תְּקִיפָא
 יְכַוֵּנוּ תִּיבְר : (טו) כָּל מִרְסָא
 עֲבָדְתֵיהּ סַעֲקָא וְסָקְלָא פִּירַס
 לִיה לִשְׁמִיחָא : (יו) שְׁלִיקָא
 כִּישָׂא : פִּל דְּכִישָׂתָא וְאֶרְקָא
 סַחֲסָנָא אֶקָא : הוּא :
 (יח) סְקִינָא וְסוֹ לִיה צֶעֱרָא
 קִבֵּץ : פְּרִדְתָּא וְדִסְטִיר
 דְּסִקְטִיטָא סַתְעִיר : (יג) דְּרָקָא
 דִּיאִיא

רש"י

לסור מעוקשי מוח : (טו) ודרך בגדים איהן . קסה לו ולאחרים :
 (טז) כל ערום יעשה ברעת . מטססו כגון דוד יבקשו לאלוהי סעלך
 נערה סחולס וגו' [מלכים א' א'] ומלכים א' א' [ויקרא כ"ג] וסכרס
 וספך סעלך [ספסר ב'] יודעיס כיו סלל יסל כולוס ועי ססיס לו
 בח סעמינס : (יז) מלאך רשע יפל ברע . כגון בלעס סלמנר לו
 סקב"ה לך עס סלססיס וסרסיס לססיס לבלק עלס רעס סלמנר לו
 סחרכ : צריר אמוניס סרפס . זס מלס רכינו : (יח) ריש וקלון .
 ללות וקלון בלסס על פורע מוסר : (יח) תערב לופש . כסכסס
 סלוקו לו ללדס סיא ערסס לנפשו ולכך חוטכס כסיוס לסור מרע
 לפי סערב לסס למלל סלוקס : נהיה . כוס ד"ל סלוק כסיס סקב"ה
 סמלוק סעיוס יסרלל אכ לרנו וכסיוס סלוקו בלס כרסס לו ומועסס .
 לסעיס

מצודת דוד

לסכרס מולך סכוא : (טו) כל סעוס .
 פטסס סכוכס סכס ברעס וככוכוס פסחוס
 וסל כי לל יכיו לו אכל כסכיל פורב
 אולנו מלמן יכיו סכיל כי חולל סול :
 (יז) מלאך רשע . סליח רעס סכוכס
 סדכרי סחלוס נרסס סרול כעמול יפול
 סרפס סכוא אכל יר סחכני אמוניס
 יפח סוד חול סר סל סלסלוחס אכ יוללס
 סכר חוללס מלז מה יפסלס כמק
 סלכון : (יח) ריש . סיוס וסיון סעמוס
 ללכ על סכככל סכוכ אכל סכוכס סרול סכוכס
 (יג) סלוק נהיה . סלכר כככרי סלוקס כעניני סקול אכ סעכר לסכוכ
 סכככל

משלי יג

יָתַרְתּוּ וְהָדָד בְּגָדִים אֵינָהוּ : (טו) כָּל־
 עָרוֹם יַעֲשֶׂה בְרַעַת וְאֶסְבֵּל יִפְסֹל אֵילֶת :
 (יז) מִלְאָךְ רָשָׁע יִפֹּל בְּרַעַת וְצִיר אֲמוּנִים
 מִרְסָא : (יח) רִישׁ וקלון פורע מוסר ושלטר
 תלבושת יבקר : (יג) תבאנה נהיה חסר
 לגפש

לֹא פֶשַׁע וְחַוְעָהוּ כְסִילִים סוּר מִרֵעַ :
 (כ) הַרְדָּה אֲחֻרְכֶמְתֶּם וְחֹכֶם וְרָעָה כְסִילִים
 רֵעוּ : (כא) הַטָּאִים תִּרְדָּה רַעַה וְאֵת
 צִדִיקִים יִשְׁלֹם-סוּב : (כב) טוֹב יַחֲדָל
 בְּנִי-בְנִים וְצִדִיק וְצִדִיק תִּלֵּל חֹמֶת :
 (כג) רַב-אֶבֶל נִיר רָאשִׁים וְיֵשׁ נֶסֶפֶה
 הוֹדֵד קָרוֹ יִחַבֵּם קָרוֹ

רשי

רשעים שיסורו מרעהם למלכות החומת : (כ) הולך את החבמים יחבם ורעה כסילים . המחבר לו כסילים להיות לו רעים : רוע . ירוץ : (כא) הטאים תרדף רעה . אדם רשע רשעו יודפתו עד הסמרו : (כב) טוב יחזיל . את זכותו ואת מעונו לבט בניו אבל חומת איתו ענחיל לבניו כי לפון חילו ומעונו ללדיק כמו שכחוב והסם לפחד את מרדכי על בית האן : (כג) רב אבל ניר ראשים . ראייתו במסורת האדולה רב אוכל שלשים ושלשה רב קמליו וזהו חסך ין ומחבר עם אוכל במקור וכוכל ראייתו עם נקוד פחה [ל"ל] סגול שהם פחה קטן] ומעמו לטילא כמו את כל הכל שהמים הטובות [כראשית מ"א] ופי נקודו . זה פתרונו הרבה הכוזה בזה לעולם מ"י ניר ראשים היום כלומר הרבה הכוזה יולא על ידי הנעדרים שכחותיו

מצודת דוד

ל' מוח [מחלי ג'] : (ב) ייוע . ענין כשגלה כי אז השניו אל כרעיים דבר צבור וז"ל כמו חוקים שבט כנל [תהלים ג'] : (בב) נשח . ענין הסמרה : מחרון התלוס כי יוקר יחפנו שיחול חיו . עובד : (בג) ניר . ענין חרישה ועוביה וישבס : (כ) יחבם . כי ינמד כמו יורו לם ניר [רמיה ד'] וראשים . מים : רועה . המחבר עלונו לכסילים מלכו רש ועני : נספה . ענין מיהב ילמוד מים ומגולו יב לו : (כא) תרדף כמו חיי חלק א' עמי [כרלש מ"ט] : חמד

אזכר עד שהסמי כי קטורג עינים : וזה צדיקים . היות עם לדיקים הוא יבול לם שר טוב כי יוק טוב עליהם : (כב) טוב . חים טוב : יחזיל . נתלחו אף בני בניו אל עובד החוקים הוא לפון לדיק וחפיו לבניו אז יחזיל : (כג) רב אבל . הרבה מאלו כל לשום מ"י חריש הפניים החורשים כהנה סגולה

סִתְּנָה בְּלֹא דַעַת : (כד) דַּחַשׁ
 שְׂבִיחָה קִי בְרִיה וְדַרְתָּם לִיה
 קִהֵמ לִיה בְּרִדְוֹתָ :
 צִדִיקָא אֶבֶל וְרָבִיעָא
 פְּשִׁיטָה וְקִבְרִיטָא רְבִישִׁי תַחֲסֵר :
 דִּי (א) תְּקִימָא דְרִשָׁי בְּנִי
 בְּרִיה וְשִׁמְרָא
 בִּידְחָא

רשי

שכחותיו למדון מסס מחוך מלפולס שמלפולס בהלכה : ויש נספה . יש הרבה מסס שהם לים מן העולם כשציל לא משפט שאינו עושין כשוכה . ולענין הכוזה יש תבואה לוקה בשביל פעליה שאינו עוילא מעשכוחים ומתנות עניים כמשפט . וכחותיו פירשו במסכת חגיגה ויש נספה על שלוחו של מלךך המוח שמחלק עם כשם וממיה את שלל הגיע זמנו אבל אי"כ הוא אף ענין סוף הסכום לראשו : (כד) חושך שבטו . כושו שכוחה את בני שוכוזה כסופו ילא לתרבות רעם : שחרו מוסר . תמיד לבקרים מיישרכו : (כה) לשבע נפשו . דומה שיחל שבע [ש"א"א ונכתב תחתיו] : תחרה . אינו דומה שיחל שבע

יד

(א) הכחות נשים בנתה ביה . חכמות נקוד פחה שאינו עם דבר אלל החכמות שכנשים בזכות חם כחיים שמתקיימות על ידין כמו אשתו של און בן סלח . כמו שפירש בפרק חלק : ואלוה

מצודת דוד

פוטוה והסם העשירים אשר לא עמלו בו אכלוה וז"ל יש מי אשר נחסף מן העולם בלא משפט מוח כי לא עמל דבר אשר יומה כעטרו והחם הוא כעון אחר : (כד) חושך . הסודת מבט מוסר הכס נלחה וחב"ו כי סופו יולא לתרבות רעם וישבו כעונו : ואיבנו . כאלוה חם בני מיישרו כנה השחר ר"ל ייחודו עם עוול ולפולס וכל אשר יחפנו : (כה) לשבע . אינו חסן כמעדים ורק כדבר השבועי את הכסף אלל הכספים שימחו כחילתם פעמים תפוקים וערבים ותמי כענו חסרה : כי יוחח לכסיה שימחו יוסט עוד למלכות : (א) חכמות נשים . כל אחת שהחמות נשים כהנה ביה חל עמדה יחיה על כסיה : תרימו . מפרנסת יבית כדוים :

ואולת בידיה התרסנו : (א) הולך
 בלשו ירא יהוה ונלזו דרכיו בזהו :
 (ב) דסלד פריצותא דחל
 סו קנס אלקא דחשיק
 (ג) בפי איוול חסד גארת ושפתו חכמים
 (ד) קטומה דשטיא וקטא
 דאקרא וספוחו דחמיס
 נשמו און : (ה) אפר דליח
 חורא וקן אורוקא וסנא
 בשלמא בחיליה דחרא :
 (ו) פקא פתוקא לא מביב
 דמפלל פתוקא פקא רולא
 הוא : (ז) פני סקיקא דקקא
 וליח

רשי

ואולת . ואסע שוטס : בידיה התרסנו . תסרוס ביתא זו אשמו של
 קרס : (ב) הולך בישרו ירא ה' . מי שסוא יכא ה' ומי שסוא נלח
 דרכו כלומר טוקס דרכו : בזהו . להקב"ה : (ג) בפי אויל
 חסר נאוה . מקל של גאוס גוון פרעס שטמר ומי ה' אשר לשמע
 נקולו : תשבורס . כמו שטמרס השמור את סחממס : (ד) באין
 אלפים אבוס בר . באין שוכס סכוס רוקס שטיפו חנן לין מלז
 כניה בר . נקי ויוקס כלומר בצוקס שאין ס"ח און סורכס נמלאת
 סכסל : (ה) ויפה כובים . וממיד מדבר סז עד סקר : (ו) בקש
 לך חכמה . כסוא לך אל סכמס איו מולס כלבו :

מצודת דוד

מצודת ציון

(ב) הולך בישרו . סולג נודד ישר סוא
 דל חל ס' וסמסר דרכו סן סושר
 יכוס את סולג כיומי כי מחסיו :
 כסול : (ג) חסר נאוה . גאוס ופוס :
 נמקל : תשבורס . מלעבר נזוס :
 (ד) באון אלפים . כסעבר כקקי יוכס
 וזל סכוסל כדור וקני ר'ל כמקס [ג]
 וליח מ"ח לין סורכס מניס : רוב סרכס
 כזולת כחא ס' כח סזר כי יחיוס כזר ר'ל
 סקבל מלז מול סורס כזר מול
 סרל ס' סורס סרכס : (ה) עד סמונכ
 סזל אכר ימסר לזר סמונכ כדול
 סל יכז כזר סכוס חלל סנילי לזר
 מניס ופס סכס כדרכיס של סז כק"ס
 וזגל כזר יכד ר'ל סקר וס לחקור
 סרכס כמאסי : (ז) באון . יכא

קליה וירוקתא למס דסרפנו
 קליא : (א) אול קארקא
 פתריקא סו קנס סקלא דליח
 קלסורכיה דייקתא :
 (ב) חקמקא דצריקא כיונא
 דארסא וקשפיקא דסקלי
 כשויקא : (ג) כסילי סקלי
 דקסא ובינא חריצי דסיקא :
 (ד) לכא דייש כרירוקא
 דקשית ויקסרמיה לא
 דקשכב נוקרעא : (ה) כיקא
 דרשיטי

רשי

(א) לך מנגד לאיש כסיל . מוסחכר סמיד חללו : ובל דיעת . סוסך סלח
 ידעס חכמס : (ח) חכבת ערוס . מי שסוא חכס דהין דרכו .
 לפלס אורכוסיו : ואולת כסיליס . יוא סמכס סלכס סוסס
 שמכוסס לדי טפסות : (ס) אויליס וליח אשס . ססס חוסטיס
 סלריכין לתח מנוון למי שחטאו לו וליין כדסס אשס ססס מביסס
 ממונס לו כמו ספלסמס סלמכר קחו לכס סחובו זכס ועכרי זכס
 זגו וסכסלס לאלכו יסכאל כדוד סולי יקל את ידו מנילכס (שמואל
 א' ו') : אשס . אמגד"א בלע"ז : ובין ישרים רצון . אפיועיס"ס
 בלע"ז סקב"ס מכו"ס חסס : (י) לב יודע מרת נפשו . סרמס
 ויעושו פעמל כחורס לסיכך כשמחטו לא יתעכר זר כסקבל סככו
 לטקד

מצודת דוד

מצודת ציון

יכא כלבו חכמס כי סכסן למ חלל לנכון
 קול למול דפס כי סורול כס : (א) לך
 סנג . לך פתוקא לכסיל : ובל דיעת .
 זל כל דיע פכטי דעס לחומר זל דרתק
 פמו זל סוסך לטיוס כמיוס : (ח) חכבת
 סרוס . יכוד חכמת כערוס כיוס לנכין
 דדו לכל יעסכ כמי סכמנון יכוד חלול
 כסיליס יוא עמוס כמכמס סכמס כי
 (ס) וליח אשס . חלסס סמכוס יוא סלין
 פניו לסכסל של סמו חלל כיו יכוס יס
 יכס כעל כחורס ולין חלמו מניס כלע"ז
 של זל ככחוסו כמירוס
 יכסר לא יתעכר זל לחוק סו יכד
 לזר יקבל סזרו סמס : (ה) ביה . ר'ל
 סכא

ואהל ישרים יפרים : (יב) יש דרך
ישר לפני אלה ואהריתיה דהכרמות :

(יג) גם בשחק יבא בלב ואהריתיה
שמתה רענה : (יד) מדרכיו ישבע סוג
לב ומעליו איש טוב : (טו) פתי יאמין
לכל
(טז) שגרא סתמו לקל
רשי

רשישי ישימי ושימי ושימי
דריצי ספרים : (יב) איה
אורקא דקבריו גני נשא
דמריצא תיא ומסא אורקא
דמסא : (יג) אף מעיקא
דקאב לקא ומסא דתקומא
מסא : (יד) סן אורקתיה
דקבע סן דקרים לביה ונכרש
קבע קבע סן דקלטיה :
סלי

לעתיד : (יב) יש דרך ישראל לפני איש . טובך עבדתי ואומר אין עם
עבדתי . [דל] יש דרך ישראל לפני איש . דרך עלל יסרה סתה בעיניו
ואחריתו וגו' : (יג) גם בשחק . שהקב"ה משחק עם פועלי רשע
בעולם הזה יכאב לבם למתיד לבא וכן הוא אומר והסם תלעקו מכלב
לב [דעסיה ס"ס] : (יד) מדרכיו ישבע סוג לב . רשע : ומעליו
איש טוב . לדיק : (טו) פתי יאמין . לדבריכם ויסם אחריכם :
ד"ס כשחוק יכאב לב . כשחוק לכסיל עשות זמה [לעיל י'] וסומו
יכאב לב . סוג לב . רשע כמו כסף סינים [לקמן כ"ז] סוג הוא עם
הספולת סוג הוא כסף המעורב בספולת : ומעליו איש טוב .
וממטל לו לרשע יסא הדיק : (טז) פתי יאמין . לאנשי רכיל :
וערום יבין לאשרו . לפסיפוחיו כלומר יפסא מלריב ומתין עד יודפ
לו

מצודת ציון

מצודת דוד

(א) חנה . מ"גן יגון ומלכו : (ד) סוג .
סוג בנין חוק ונדוד הכים . ואהל .
סן החזר לאחור כמו וסוג אחור
עם סוג עזלי כדך האהל פ"ע יפיה
משפט [מטיס ל"ט] : (טו) לאשרו .
ועלם משלם מעלם : (יב) ישראל לפני איש .
סני דרך ומסיתים כמו לאשרו אחס
דחא בעיניו יכר הוא : ואחרית .
חבל סוף דכר הוא מדני מוס : (יג) גם
רנלי
בשחק . אפילו בעבור רכיו כשחוק עם כי
לא עבר כול על מוס ס' מ"מ יכאב לב
בעי יקבל המול על שמו לנו לנטלם : ואחרית . ר"ל א"כ סופס חסיה ארד
בחסה חסר למות : (ד) סוג לב . סוג כסוב מ' יכאב מדרכיו כי גמולו
כחפשו : ומעליו . כמט יקבל המול יסא סוב ומר מעליו לב יסא
מקס ממו : (ט) לכל דבר . לרנלי לטון חרם האהל לו : לאשרו . לרנלי האמשיד
8

פלי וצריקא סתמו לסתיה :
(טו) חריקא תחל ומסא
סן כישקא ומסא סתמלם
דחלקותא ומסא פה :
(יז) סן דכריא רומה
סתחשיב שפא וסניא לברא
באריקא מרשימיה : (יח) רחון
שקרי שפוחא וקלילרון
דכריקא דקמא : (יט) סלי
בישי מקם פבי וכשיני נקרון
דכריקא דכרימו : (כ) אף
לקמריה סני סקמא דחסי
דמריקא משיני : (כא) חסיא
שאם

לו אל כנון : (טו) חכם ירא . מן הסודמות : וסר ברע . מן
הרעה : ובסיל מתעבר . מתחוק לעבור בחוקים : ובוסח . ומחליק
נופל בארץ כמו בלחם שלום בוסח [ירמיה י"ב ס'] וס' חס
מתבטח וסל מחליק . וי"מ דמחון ממם בחיללו בוסח לומר לא
שכוחי רעה : (יז) קצר אפים . המנוסה לנקוס כעסו : ואיש
למות . מתבטח עלה רעה : (יח) יבתרו דעת . יעשוכו כתר
לרשע וסוף : (יט) שחו רעים לפני טובים . לעמיד : (כ) גם
לרעהו ישנא רש . אפילו לטובי בעיניו ואהבו . גם לטון אפילו .
ישאל

מצודת דוד

מצודת ציון

רנלי [חוב ל"ג] : (טו) מתעבר . מלכו
כרסו ונדוד הספחיה וסכר ממו
עכסו ועס : (יט) שחו . ענין כמיס
כחל הכסיל מתחל עכסו להחליף על כל
יבוסח בעלמו סל יחוס לו : ז' חל כן הוא וקל דכר סתמו מעלמו : (יז) כד
אפים . מי שחיו מאריך חבו ומכר לבעוס סיה לו חלות : ואיש שגח לל
המתך חרם מתחוסו כיו לכו יסל דכר בעוס סיה חס דקס יכיס שגח לל
יחוס ולכריות : (יח) חלו . ר"ל חוחיס ויפסולו חס : (יט) שחו . ככף דכר כי יכרו חוחיס
דעתו ועובדי חוסה חרם האהל והספחיה : (כ) ככף דכר כי יכרו חוחיס
כפוסים ונכעסו לפני טובים והספחיה יככרו על סערי ביה לדיק לחלו חס :
(כ) גם לרעהו . לפני מחומו עם כי כדך לסויה חוחיסו סוים דכר
הכריות : רבים . בין עינים בין עשורים : (כא) בז לרעהו . המנוסה
5
לרעהו

עֵינַי אֶשְׂרֹוּ : (כב) הֲלוֹא יִתְעוּ הַיָּשִׁי
 רַע וְחָסֵד וְאַהֲבַת הַיָּשִׁי מֵרַב : (כג) כָּל-
 עֵצֵי יְהוָה מִתֵּר דְּבַר שִׁפְתָיו אֵךְ
 לְמַחְסֹו : (כד) עֲמַרְתָּ חֲכָמִים עֲשֵׂרֶם
 אֲוֵלֵת כְּסוּלִים אֲוֵלֵת : (כה) מִצִּיל נַפְשׁוֹת
 עַד אֲמַת וַיִּפְתָּה נְבוֹכִים מִרְמָה :
 (כו) בִּירְאֵתָ יְהוָה מִבְּמַחְדֵּי עֵץ אֲלִבְנֵי
 עֵנִים קִי יִהְיֶה

שׂאם לְחִבְרֵיהּ וְפִן יִתְעֵב
 לְסַפְּנָא מִבְּוֹתוֹ : (כב) הֲלֹא
 תִּשְׁנֵן דְּתַשְׁלִין מִיִּשְׂמָא וְתִסְרָא
 וְקִשְׁוֹס תְּשַׁלְּוֹן קִפְיֹו : (כג) כָּל
 פִּן דְּאִצְפֵּא לֵד יִתְרֵא
 וְתִסְרָא וְתִרְמָא לְחִסְרָנָא :
 (כד) קִילֵא דְמִפְּיֹו עֲתִירָוֹן
 וְשִׁבְחָרְוֹן דְּפִלְיֹו שְׂשִׁירָוֹן :
 (כה) כִּפְסָא נִשְׂפָא סִתְרָא
 דְּקוּשְׂשָׂא וְדִפְלֵל פְּרִבְוֹתָא
 בְּקִיָּא הֵוָּא : (כו) דְּתַלְמִית
 דְּאִלְתָּא סִתְרָא דְּקִשְׂוֹא וְלִקְטִי
 נְוִי

רש"י

ישאל רש. עוב הארץ שאינו יודע לכוון כשורה : (כג) בכל עצב .
 בכל יגיע מלאכה יסיה ליה אצל דברי הכל אך למחסור :
 (כד) עמרת חכמים עשרם . שס עשירים בבורם : אולת כסילים
 אולת . קלקלתן על כסילים טא האולת שנתעללו מן החכמה :
 (כו) ביראת ה' שבחה עו . לאמר באכרסה כי עתה ידעתי כי ירא
 אלהים אמת [בראשית כ"ו] וכביתו כי בך אברך וגו' : ולבני
 יסיה

מצודת ציון

מצודת דוד

(כב) יתעו . יתעו על כוונת ללכת בדרך
 ש- וסוך כלאר וכוונתו ללך הכוונה
 בדעתו : ענין מחכמים : (כג) עצב .
 גם העל קראו כפי כי על ענינו : מותר
 מליה תבין אכל החכמים טוב הוא
 חזק ואמת כי בעבור מה-במה הטובה ימך
 אחר הטוב בעל עני : (כד) בכל עצב .
 ברוך דברים לא יתרון וכוונתו כי הוא אך
 מחכמים וכוונתו ללך כחמה לאבינו
 גמעה אולתם יוד האולת הסטות כלכל כי
 גדלה מה כי ים עוד הרבה אולת תפוס
 (כה) מציל עו . יד אמת הוא מציל נפשו
 מיו נפשו כי אדם אמת יעד לפרו או יל
 כוונת מציל כוונתו אה אים מרומה כי
 כוונתו מציל ביראת ה' האל לו מנצח עו
 וכן נצו יסיה מחכמה לחסות כל
 וסו

בְּיָד חֹזֵקוֹן : (כו) דְּתַלְמִית
 דְּאִלְתָּא פִּסְוֵי דְחֵי לְקִסְפִּי
 פִּן סִתְרָא מִסְרָא : (כז) כְּסוּנָא
 דְּקִצְרָא תְּרִיבֵיהּ דְּתַלְמִית וְתִד
 דְּקִצְרָא שְׂמָא מִתְּרִבֵּי פִרְסִיָּה :
 (כט) פִּן דְּתִירָא רִחִיבֵיהּ פִּנְקֵא
 בִּינִיבֵיהּ וְפִן דְּתִרָת רִחִיבֵיהּ פִּנְקֵא
 שְׂשִׁירָא : (ל) דְּפִלְיֵי תִסְרָא
 דְּלִבְיָהּ אִסְרָא הֵוָּא דְּתִסְרֵיהּ
 וְתִד סִלְפִּיתָא בְּקִיָּא הֵוָּא
 מִתְּרָא מִגְּרִמִּיהּ : (לא) דְּשִׁשְׁק
 לְקִסְפָּא סִתְרָא קִבִּיד לְבִרְתָּהּ
 [דְּקִרְסֵם שְׁלִיבָא יִקְרִיָּה :
 בכישותיה
 רש"י

יהיה מחסה . יסיהו ויתחכאו כלל זכורו : (כז) ברב עם . שהלכות
 זכאים הרבה הקב"ה טוה : ובאדם לאום . כשאינו דכרס עו :
 (כט) ברוב אולת . משריטה לחלקו : (ל) חיי בשרים לב מרפא .
 לב בשר שהוא רופא אה הדעה ועומר על עזמותו טוה חיי כדמותו של
 סקב"ס עטן בער דם : ורקב עצמות קנאה . אדם בעל חמש
 לקטון

מצודת דוד

מצודת ציון

יסיהו : (כו) סקו . יראה ה' כיון סקור
 כטוב חיים כי יראה חסידו לטוב
 שמוקדי מוח סס עונת חסידו :
 (כז) ברב עם הדרת מלך . הדרת מלך
 נראה כעבור רוב הכס אחר אה :
 ובאדם . ובאין עמו סס רב חיי יראה
 סדרתו כמה סהרטיס יתחיי ויפחדו מפניו
 אהוא נמשך ומה הדרת החקוס סיה
 לברנים מוכים אה הפלוס ומה מופטיס
 ספה אה יעפטו כימר כלם וכוונת לנביס
 סס מהסרטיס אה החקוס : (כט) אד
 אפיה . מי אלוה ממכר לנעוט טוה רב
 מרים החלוט על הכסוט כי פ"י כעס
 יופר מן החכמה : (ל) חיי בשרים .
 לעבור קנאה טוה לו חיי בשרים כי לא
 לעו וטמר קנאה טוה ככ לכוכל רקטון
 משלי יד' 1 T. VIII. 6
 ססו

משלי יד טו

חרגום

אָבִיו : (לב) **בְּרַעְטוּ יְדָהּ רַשַׁע הַחֶסֶד**
בְּמוֹתוֹ צְדִיק : (לט) **בְּלֵב נְבוֹן תְּנוּחַ**
הַכְּמָה וְבִקְרֵב לְסִלְיִים **תִּדְרַע** :
 (לו) **צְדָקָה תְּרוֹמֵם נֹזֵחַ וְחֶסֶד לְאִמּוּם**
הַפֹּתָת : (לה) **רְצוֹן מַלְכָּה לְעַבְדֵי מַשְׁכֵּל**
וְעִבְרָתוֹ תְהִיָּה מְבוֹשׁ :
 טו (א) **סִלְתָּה רַבְכָּמָה בְּרַבְכָּא**
סִקְתָּה וּסְלִמְתָּ דְרִינְיָא
סִקְתָּה וְרִינְיָא : (ב) **לִישְׁוֹן**
 דְּחִיבִים

רשי

רקבון עלמות הוא לכל : (לב) והסה במותו צדיק. כשמות הוא
 כמות טיבה לגן עדן : (לט) בלב נבון תנוח חכמה. תשכון ותשקומו
 בנחת. לשון מנוחה ונרגנות : ובקרב כסילים תודע. מטעם חכמה
 שכלבו מכרוהו חסרתה בניגוא קיש קיש [מלועס ס"ב] :
 (לה) [ועברתו תהיה. לעבד מביש] :

מצודת ציון

מצודת דוד

דוד : (לה) ועברתו. מלכות עברה זמנה : עשוה. כי בעבור חולשתו עסקו וחושבו
מ (א) מנה. מלשון עניו והסובס : הוא חלון בית המקדש ששבו ונכילו מיד
 חיסבו. טעמו חלל החזק את החלונות הוא מנכר
 זה המקום ששבו : (לב) ברעטו. פתח הוא רשע על הרשע הוא דהה מה'
 וזה יוסף לנפשו עוד כי חלל מי בוחסה ע"ה אף כחיותו קרוב למהות יחשב לזיק
 או בעבור הרשע ששטח דהה הוא לעטוב עוד רשע אחרת כי עבירה גורמת עבירה
 חלל הדרק פאשר הו"ב כרע יסיתו לעבור עבירה יחסה עליו (מתוך הסתמו כדעוס
 לו יום סליחו רחמי לה : ובקרב. מעט החמס אבר הוא בקרב הכסילים עודפ
 גמי מרדיוס וכאשר אחרו דול : (לה) תנח. תחול מנוחה ולא יודיענה
 יברחלו כי פתח ותרוממו בעבור דהה : (לה) רצון מלך. נקבו יתכלל המלך לעבד
 עבדיו כי אף אם יגועם עניו ותכלל לו בעבור רוב שגלו חבג עני עבד הנמולח לו כל
 דבר צדק. לפי רוב סכלות עבדיו עבירה עניו שגורם נח :
מ (א) חסרת דוד. הכסופים על מי וכוה עביר לו מעטם דך כזה עשיר
 הפשוט

חרגום

משלי טו מב

דחילי משפר יריעתא וסוליון
 דהכלי נמי ששיותא : (א) בכל
 אפר עיטו דיי חסון דבישי
 ובקבו : (ד) אפיותא דלישא
 אילנא דמי הוא ודאכל טן
 פרוזו נשבע : (ט) שמיא מפלי
 פדריקא דאבוי דרמניסר
 בפכסנותא שריקא הוא :
 (ו) בביקא דרצונו פני חילא
 ושלחתינו דבישי חקארי :
 (ז) שמויה דחילי פדריקא
 מרעא

דחילי משפר יריעתא וסוליון
 דהכלי נמי ששיותא : (א) בכל
 אפר עיטו דיי חסון דבישי
 ובקבו : (ד) אפיותא דלישא
 אילנא דמי הוא ודאכל טן
 פרוזו נשבע : (ט) שמיא מפלי
 פדריקא דאבוי דרמניסר
 בפכסנותא שריקא הוא :
 (ו) בביקא דרצונו פני חילא
 ושלחתינו דבישי חקארי :
 (ז) שמויה דחילי פדריקא
 מרעא

רשי

מ (ד) וסלף בה שבר ברוח. כשסלף בלשון סופה להביא עליו
 שבר הכא ברוח קדים המוכנת להפדע מן הרשעים כמו
 שנאלק ברוח קדים טוח [שמות יד']. כרוח קדים חפיה [למטה
 יח']. ברוח קדים השבר אצות ששטש [סלילים מ"ח] : (ו) בית
 צדיק חסון רב. בית המקדש ששטש דוד הלדיק חוסן רב ועגול
 טוח לישאל : ובתבואת רשע געברת. ששכלת מנסכה שהביא מנסה
 לו נערכת : (ז) שפתי חכמים יזור דעת. יתחורז דעת כמו זר
 זכך

מצודת דוד

מצודת ציון

חמה פשוטא חלל אס יסיב דבר הפפויב
 פסנה את חסן להסגבר יוכר : (ב) חיסבו. ענין סקן כמו וסיסב
 דעת. תהקו את הרשע כי אף אצוי
 דעם דבר כהקו ימנך ובמלח קלוח חלל
 פי כסילים אף דברי חלל ירבו כאצוים
 נמעיין טכונב : (ג) בכל מקום. אף אם
 יסתרו כמסתרים מ"ס זמנע עיני ס'
 לנחות מעטה הרשעים והטובים ולא כחזר
 אלא ודבר קטון לשון. מי שבוט כרמיה
 וזה ידבר קטון ודך ודבר רמיה היא לו
 ידך הסגול חיים חלל הכעוס בגלותו
 לדבר קטון כל חבר בגלותו כי יתן יחוס
 דבריו ולא ימולא רגזו : (ה) ינאן. יחוס
 כל חסור ומתנחן לקבלו ודמי. האמר כלבי את החמסה יחוסה כסו : (ו) חסון
 רב. מחזק הוא מלך ולא יחזר : כנס הוא פו כרעש בחפץ
 טיב

משלי טו

הרגום

הקמים יחיו דעת וגל קטילים לא
 כן: (ה) ובה רשעים תועבת יהוה
 תפלת ישיר רצונו: (ט) תועבת
 יהוה דרך לשע וצדק לא קה יאהב
 (י) בוסר ורע לעוב אבה שונא תוכחת
 ענות: (יא) שאל וגברון נגד יהוה
 אף בייבות בגן-אדם: (יב) לא-
 יאמב לן הובת לו אל-הקמים לא
 יבך: (יג) טוב לב אמת ימב פנים
 ובעצבת

רש"י

זכר: לא כן. אמת זכר אמת: (ה) ובה רשעים תועבת ה'
 בלך ובלעם: ותפלת ישרים. זה משם: (י) בוסר רע לעוב
 ארה. יסורין קשים מוכנס לעוב אורח של הקב"ם: (יא) שאול
 יאבדון בגד ה'. גלו לפשו כל אשר בחוכם: אף כי. קל והומך
 א-ב: (יג) לב טמא ייטיב פנים. אם תשמה לבו של הקב"ם בלכתך
 יצדכנו ייטיב לך פניו לעשות כל לזונך ואם תשכחו ירחם לך רוח
 נכח

מצודת ציון

ובגלו כמו פסוקים חוסי [בראשית יד]: כיום סכא: (ז) יחיו דעת. כשם
 (ז) יחיו. ענין מור כמו יורח על טוב מפנים אף כדעת לומר כל: לא כן.
 פסוקים [איוב יח]: (יא) אף כי. ענין ר"ל אף כי תחזו לומר כאשר הסמיכם
 כמו כל שק וק אף כי אף האכסו חפנים לומר: (ה) תועבת ה'. כשעדין לא
 שבו מרשעם וזה הסללו על כמחית: יחוקל
 זמרת ישרים. כמאליס מחילי בעם
 סכא סכח הסלס סכא קול לזון ל': (ט) דרך רשע. כסולך לעשות רעע ומכ
 שאל עכא: וסרף. כרודף לעשות זקק אף אם תחוס וזה עכא מ'פ יאהב ל':
 (י) מוסר רע. יסורים רעים מוכנס לעוב אורח סמוכס וכו'אוי: (יא) שאול.
 הכזו וכו'אויס כמס כד ס' וידע כל אשר כמס ומכ'ס יודע כולל מהתנסות
 לזכר בני אדם: (יג) לא יאהב. כעבור שאל יאהב כמכנס לזו לא ילך אל המכנס
 ויחזרו מן יוביתו: (יב) לב טמא. עתה סכ כסייב מלור כמיס וכזר
 ובכזר

הרגום

משלי טו

אפי וקבא לקא רוקא
 סקכא: (יז) לקא דסקבון
 גשי ודישא ווסרון דסקלי
 שיקא: (טז) קל יופי
 דסקנא ישינו ופו דקב לביה
 משקא תירא: (טז) סב קליל
 דקלמיה דלקא קו סקכא
 ברקדא וקאמא כתי: (יז) סבא
 שרויא דקא וכהסוקא פיו
 סו

רש"י

נכח כד"ל וימעט אל לבו ויאמר ה' אמתה את החדם וגו' [בראשית
 ט'] רוח נכחה. טל"ש רוח לא טמא: (טז) כל ימי עני רעים.
 ואפילו שבתם וימים מוכים דלמר שמואל שני וסת תחלת חולו
 מעיס: וטוב לב. מי שלכו טוב בעשמו: (טז) טוב מעט ביראת ה'
 שמוחו דזמנת לו יעו משתה ללמדך טיבא אדם שמה בהלקו: כל
 וכדחיתו דרשו מה שדרכו בהלק: (טז) טוב מעט ביראת ה'
 מואצר רב ומהומה בו. קול בני אדם לועקים שבעסה האוצר מגול
 והמס כמו ורלו ומסומה כחוס ועסוקים בקרבה [עמוס ג']:
 (יז) משור אבוס. שאובסין לו המאכל כפיו על כדחו כדי לפשמו וכן
 כדבורים אבוסיס [מלכים א' ד'] יש לעשונו כמד קומץ מעט כל עני
 שהביט משור חטאת של רעל. ד"ל טוב חרוקה יבך. לתת לעני
 ואססה שס להרחות לו פנים יפות. משור אבוס. להאכילו בכר שטן
 וירלחו

מצודת דוד

ועצור עצנת לב וכדכס כרוח ויסל [יחזקאל ט'] (יג) כחיה. ככדס כמי
 כפיו פלמו: (יז) ויקבש דעת. יחזר ונחלה ככל [מלכים ט'] (יז) ארת
 יחזר הדעת ללמוד: ידעה. ידעס את ענין האליה המעידות: כלל זיה כמו
 בחולת לריע וחכר לזרות גבול עמס: ול-חח
 (טז) כל ימי עני רעים. עס יו מליו לו יד מחסורו כי יחוקל כעניו כמס ורשע
 מינו ככלס אלמ מי טיב לו כל טוב לכל יעס מינו כחולו יעמב כחוקו וימיו דמיוס
 לו חסור כמי עכא ופחא: (טז) טוב טעס. ויקר טיב מעט כון הכז בירלח ה'
 אבוסר מאלר רכ וכו מכוס קול בני אדם לועקים על כשעור אכר כו.
 (יז) ארת. סעודס על יבך כעקס שאובסין אמוס א-ב ויקר כשעורת ש"י
 פסוק

שֵׁשׁ קְשׁוּר אֲבָהִים וְשִׁנְאֵיהֶן : (יח) אֵילֶשׁ
 הַקֶּה יִנְהַר כְּדוֹן וְיִנְהַר אֲפִים יִשְׁקִים
 רֵיב : (יט) הַדָּבָר עֲצֵל כְּמִשְׁבַּת הַדָּק
 וְאֵרֶחַ יִשְׁרִים סִלְלָה : (כ) בֵּן הַחֵם
 יִשְׁפֹּחַ אֶבֶן וְכִסִּיל אֲדָם בּוֹהַ אִמּוֹ :
 (כא) אֲוִילֹת שְׂמֵתָה לְחֶסֶד־רֵב וְאִישׁ
 אֲבוֹנָה יִשְׁרֵי־לִבָּת : (כב) הַדָּבָר מְחַשְׁבוֹת
 בְּאֵין רִשְׁיִי

אֲרַלְמוֹ פִּטִּים וְעוֹסוֹת : (יח) אִישׁ הַמָּה יִגְרֶה מִדּוֹן . חָדָשׁ סֵלִין
 גְּעוֹלָד לְכוּחַ לְהַסְרִיךְ הַמְתוֹחַ יִגְרֶה מִדּוֹן : וְאִרְךְ אַפִּים . שְׂלִימוֹ מִמֵּכֶר
 לְהִסְנֵק וְלוֹבִי : (יט) יִשְׁקֵם רֵיב . שְׂהוֹל כֹּלֵל וְשִׁקְטָ מַעֲלוֹ [ס"א]
 מִזְלִינִין : (יח) דָּרֵךְ עֲצֵל כְּמִשְׁבַּת הַדָּק . דוֹמֵה דַעֲיִנוֹ כִּלְטֵי
 הַדְרָכִים גְּדוּרִים לְפָנָיו בְּגִדֵי הַדְרָכִים . וְכִסִּיל אֲדָם בּוֹהַ אִמּוֹ .
 מִשְׁכָּחוֹ [יִשְׁטֵטֵס ס'] . חֶדֶק . קוֹלִים : וְאִרְחַ יִשְׂרִים סִלְלָה .
 כְּבוֹשֶׁת וּמוֹסֶפֶה : (כ) בֵּן חֵמֶם יִשְׁמַח אֵב וְכִסִּיל אֲדָם בּוֹהַ אִמּוֹ .
 גְּלוּס לְאִתּוֹ שְׂמֵכִים חוֹסֵס : (כא) אִוִּילֹת שְׂמֵתָה . יֵהִל לְהַסְרֵ לֵב :
 (כב) הַדָּבָר מְחַשְׁבוֹת בְּאֵין־סוֹד . בִּלְלַ עֵלֶה לֵלֵה תְּקוּם מִחֶשְׁבֵּת :
 שְׂמֵתָה

מצורת ציון

וְאִרְחֵתוֹ חֹרֶחַ חִמּוֹן [מ' צ' ר'] : אִבּוֹם .
 כֵּס הַקֶּהֶם שְׂמֵכִים כִּי הַכְּמוֹת כְּמוֹ
 וְחִמּוֹר חֹזֶם כְּעִינוֹ [יִבְעִישׁ ח'] :
 (יח) יִגְרֶה . מִזְכּוֹן מִכֵּר וְהַחִמּוֹר כְּמוֹ חֵל
 הַחֵמֶר כֵּס מִלְחָמָה [דְרָכִים צ'] : מִדּוֹן .
 מִזְכּוֹן דּוֹן וְמוֹרִיעַ : (יח) כְּמִשְׁבַּת .
 מִצִּיּוֹן גִּדֵר כְּמוֹ הַסֵּר מִשְׁכּוֹ [יִשְׁטֵטֵס ח'] :
 יִשְׁקֵם . כִּי קוֹלִים כְּמוֹ טוֹסֵס חֶדֶק [יִשְׁטֵטֵס
 ח'] : סִלְלָה . ל' עֲשׂוֹמֵתָם לִי כִי הִסְכֵּס
 נִסְרִי
 (כ) יִשְׁמַח אֵב . כְּדַחֲלוֹ חֹרֶחַ כְּבוֹשֶׁת הַחִמּוֹתִים : בּוֹהַ אִמּוֹ . כִּי דָרֵךְ נִשְׁקֵם לְעַפְפֵּה
 עוֹלָד פִּיטִים וְחִמּוֹשׁ מִסֵּס עוֹסֵר וְכִבְרִיּוֹת מִצִּיּוֹן חֹרֶחַ לְזִמֵּר לְחַד שֵׁה גִלְד
 [כא] אִוִּיל . חֶדֶק יִעֲשֶׂה חֶסֶר לֵב חֹלֵק יִחַבֵּד כְּעִינוֹ מִשְׁכָּתָה : וְאִישׁ הַמְתוֹחַ
 יִשְׂמַח לְשֵׁר יִלְךְ בְּדָרֵךְ יִסְרֵ : (כב) הַדָּבָר
 מְחַשְׁבוֹת

שְׂמֵכֵימָה דְרָכֵינוּ דְמִשְׁפְּלִין
 שְׂמֵכֵימָה חֶקֶם : (כט) חֶדֶקֶה
 לְבָרָה בְּמִלְחָה דְמוֹסִיָּה וְסִלְלָה
 דְעִרְקָה סֵטִי סָבָא : (כד) אִרְחַה
 דְחַמֵּי מְסִלְיָא לְמוֹקֵלְחָה דְנִסְפָּה
 מִן שְׁוִילֵי חֲתוּמָה : (כה) בִּיקָה
 דְבוֹחֵמָה נִסְמַר אִלְתָּה יִשְׁתַּר
 תְּחִיקָה דְאִרְשִׁלָּה :
 (כו) סִרְסַתְפִּיה דְרֵאֲלֵתָה
 פּוֹחֶשְׁבֵּרְתָּה דְבִישְׁמָה וְכִינֵן סִלְיָ
 בְּסִיקָרָה : (כז) מוֹכִיר בְּיָמִית
 מִכְשֵׁשׁ

רִשְׁיִי
 (כג) שְׂמַחַה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּי . כְּמַשְׁמַעוֹ עִי . כְּמַעֲנֵס כִּךְ וְדוֹכֵר
 נַחַח הַכְרִיּוֹת אוֹסִיִּים אוֹסוֹ וְרַכּוּתוֹ דְרַכּוּהוֹ עַל דַּעֲלֵי גִירְסָה אֶס
 מוֹזְלִים כְּפִיטִים מַעֲנֵה אוֹ תְּחִיקִים כֵּס וְשִׁמְחוֹ : וְדַבֵּר בַּעֲתוֹ מַה
 מוֹב . שׂוֹלֵים סִלְלוֹת סִסְפָּה וְכִסְלוֹת סִסְפָּה כּוֹמֵנו : (כד) אִרְחַ
 חִיִּים לְמַעֲלָה לְמִשְׁבִּיל . כְּמוֹ שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ [יִשְׁטֵטֵס ו']
 לְזוֹמֵר לְפָנָי הַחֵסֶם קָשׁוּטֵה וְמוֹכֵנֶה לֹרַח חִיִּים : (כז) עֶבֶר בֵּיתוֹ .
 שְׂהוֹל כּוֹלֵעַ כֵּעַ : וְשׂוֹנֵה מִתְּנַת יִדְחָה . מֵאֲחַר שְׂהוֹל שׂוֹנֵה מִתְּנַת
 כִּי

מצורת דוד

פְּחִשְׁתָּה חֶדֶרָה יוֹפֵר וְיוֹסֵל כִּלְאֵי יִימֵן
 פְּלִמּוֹ עַם יוֹפֵטִים לְמַחֲמִיק סוֹד חֵלֵב פִּי
 וְהַזְמוּמָן [בִּילֵד ד'] : (כב) פִּי . עִינֵין
 כִּרְכֵּס יוֹפֵטִים חֶקֶם הַמַּחֲשָׁבִים : עֵלֵה מִדְרֻכֵי לִיכּוֹת כְּסוֹד לְכַל יוֹדֵעַ . אוֹ
 (כג) שְׂמַחָה . כֵּל חֵלֵב יִשְׂמַח כְּחֵלְמֵי פִּי
 כִּי יוֹמַחֵךְ לוֹ עֵלֵה נִסְבֵּי חֵלֵב דְכַר כְּעִתּוֹ
 פִּסֵּס מֵלֶךְ סוֹד סוֹב וְיִלֵּךְ חֵף חֵף לֹא יִהְיֶה
 פִּלַּח נִסְבֵּי כְּסִסְלֵל וְחֵף חֵף מִלְחָמָה כִּיחֵה כְּדַבֵּר סוֹלָה כִּי מִ'עֵ אֵין כֵּל הַסְּפִיטִים
 שׂוֹחַ וְחֵלְמֵי כִּיּוֹפֵטִים יִגְלוֹ חֵלְמֵי חֵלְמֵי עֵלֵה עֵלֵה לְשׂוֹחַ חֵלְמֵי : (כד) אִרְחַ .
 מְשׁוֹרֵה לֹרַח חִיִּים לְנֶפֶשׁ מִשְׁכָּלֵל לֵלֵת לְמַעֲלָה אוֹ לְזִמֵּר אוֹ לְחֵלְמֵים לְמַעַן מַחֲמִיק
 סִסְפָּה מִלְגָּדֵה אוֹ חֵלְמֵי חֵלְמֵי וְכֵהָ גִירְסָה חֵלְמֵי כִּי מִ'קֵּרֵס לְכַר חוֹלְסֵה
 עִמּוֹ : (כה) יוֹצֵב . כְּמִקְוֵי עִמְדִין גְּעוֹל לְזוֹמֵר חֵף כִּי טַחֵס כְּחֵה וְחֵלְמֵים
 עוֹדֵקֵס : (כו) מְחַשְׁבוֹת רַע . הַמְדַבֵּר רִטּוֹת וְחַתְּמוֹתוֹ לִיטֵס : וְהַדְרָכִים . לְאוֹיֵם חֵלְמֵי
 שְׂרָפִים לִיכּוֹת סוֹרִיִּים מְגִלֵי מַעֲרֻבוֹת מִחֶשְׁבֵּת רַעֵס : (כז) עֶבֶר וּנְיֵ . סִסְפָּה
 מִזְכּוֹן לְכִיּוֹת לְיַחֲמִים כִּיּוֹס כִּי עֵלֵה אוֹ חֶדֶק חֵף אוֹ חֵלְמֵי כִּיּוֹס חֵף מִתְּנַת

הדרגות

בוצע בצע וְשֹׁנֵא סִמְלָה יִהְיֶה : פגוש פגשו סמון דשמו ודקדק
 וכו' לֵב צָדִיק יִהְיֶה לְעֵנֹת וְיִי מִיִּבְרִיאָה דְכִפּוּן חַי : (כח) לֵב צָדִיק
 וְשֹׁנֵא יִבְעֵ רַעוּת : (כט) רְחוֹק יִהְיֶה
 מִרְשָׁעִים וְהַפְלֵת צְדִיקִים יִשְׁמַע : (כס) רְחוֹק הוּא אֶלְקָה מִכְּשִׁיעֵי
 וְצֹלֵחַ הוּא דְצִיָּבִי יִשְׁמַע : (כא) הָרָחֵק רָחֵק מִפְּנֵי הַמָּוֶה לֵב צָדִיק
 שׁוֹמֵר אֶת אֲדָמָה וְנִקְיָה : (לב) אֶת אֲדָמָה דְשִׁמְיָה מִכְּסוּמָה
 הַיִּבְתָּה חַיִּים בְּרִגְבּוֹ חֲכָמִים תִּלְוֶן : (לג) אֶת אֲשֶׁר
 לֵב פּוֹרֵעַ מוֹסֵר מוֹאֵם בְּפִשׁוֹ וְשֹׁמֵעַ
 מוֹבְתָה קוֹפֵה לֵב : (לד) יָרֵאת יִהְיֶה
 מוֹסֵר

רש"י

כ"ט ששואל את הגזל : (כח) לב צדיק יהיה לענות . יתשוב ויכין
 מה ועש קודם שיעיב דבר וידע מה להשיב . וכו' ששואל כעשמו
 לב . ששואל ממונו דבר וידע מה להשיב . ולפי ששואל כעשמו
 דבר ששואל תחלה למרות שיעיב משמנה הלב ומלחמה תוגת הלב
 ענין

מצודת ציון

פגוש [קמן ט"ז] : (כח) יבו . פגוש כ"ו או הפגוש יתן לו עוד תימ
 פניו עקורם כמו ונסתחם מעל כהרם
 [דברים ל"ח] : (כט) בוצע בצע . הגזל
 סון כמו ובוטע בך [מלכים י"ז] וכו' מה
 בוצע [בדברים ל"ז] : (כח) יתנה . יתשוב
 כמו עניו ויב [הסלים י"ט] : לענות .
 מ"ג עניו ויבוס : (ל) חיש . עני
 אמן : (לא) תליו . עניו הסמוך כמו
 דק ילי כס [יבמים א'] : (לב) פוע .
 עניו סכנה וכו' וכו' והפועו על עניו
 [על א'] :
 מרטי
 הסיו כוונת אחר התקנה והליו כדקדק חכמים למוע דבר חכמה
 המבטל את המוסר הוא עושה כעס כי מה שחלו חכמה בתקנה : קונה
 יב . יקטש מ"ג על מ"ט ומבטל : יקד

הדרגות

משלי טו טז

מוסר חכמה וְלִפְנֵי כְבוֹד עֲנוּה : דר צמר יבש יעניו :
 מו (א) מו פר גש מציירא : (א) לאדם מערכי לב ופיתוה מַעֲנֵה
 לְשׁוֹן : (ב) קל דְדַבְרֵי אִישׁ וְ
 גַעֲנֵיו וְתָבֵן רוּחוֹת יִהְיֶה : (א) גַל אֵלֶי
 יִהְיֶה מַעֲשֶׂה וְלִפְנֵי מַחְשַׁבְרֵיהּ : (ב) קָלוֹן עֲבָדוֹ בְּאֵלֶּהָ
 לֵאמֹר דְּמִשְׁפָּסֵינוּ לִיחַ וְיִשְׁמָא
 לְיוֹסֵא יִשְׂא : (ה) קַרְסָמִיָּה
 בְּאֵלֶּהָ קַל דְרָם בְּלִבִּיהּ סוֹ
 בִישָׂא

רש"י

ענין מן ירק וסכנות השמיים : (לב) ולפני כבוד ענה . הסגולה
 גורמת שהכבוד בא :

מז (א) לאדם מערכי לב . הוא סודר עמו ודכיו בלבו ; ומה'
 מענה לשון . כעבד להשיב הקד"ה משכילו בדכיו או אה'
 זכס ממנו לו מענה טוב ; (ב) ותבן רוחות ה' . ומוסר סלבוות .
 מי סעוב ומו סרע : (ג) גל אל ה' מעשיך . גלגל והסגן עליו לרדך
 ויכמו מהסנומך . ד"ל גל אל ה' מעשיך . הספלג לפעו על כל
 לרכיך ; ויכנו . יתכסמו ויתקיימו ; (ד) כל פעל ה' למענהו .
 סכל עשה בשביל קלוסו כמו עני לה' בחדוה [סלטים קמ"ז] . ד"ל
 להסעד עליו כלוואר פעלו מעיד עליו על גזומוסו סטיסם בחדוה
 סלטים : וגם רשע . עשה להסעמו ליוס דעס וכל זס לקלוסו ;
 יד

מצודת ציון

(לב) מוסר חכמה . יורה"ש חכב (מוסר
 לכוין חכמה וא"כ יורה"ש הוא כסס
 לחכמה וקודם לו וכו' לפני כבוד על
 כבודו יוסר הכוונה כי הפועל הוא כסס
 לכוין את הכבוד אל ה' הוא לעניו ;
 מו (א) לאדם . ציד האדם בעליו הכרבים בלבו כבוד גלות אצל מה' בא המור להכריז
 חאמיו גלגון לכל יבסל כסס : (ב) דן בעניו . כי חינו מורה חכמה
 למענו : וחבן . ה' הוא בתוך רוחו כל על האדם ויודע הוא אם נדכו ואיזה חז'
 לא : (ג) גל . כסס מעשיך אל ה' לכוין מוסר מעבודתו ואז יוסר ויסתפח
 מהסנומיו : (ד) כל . סכל ברא ה' מענו
 קלוסו

משלי מז

תרנום

בְּחַסְדֵּךָ יְיָ לֵדֵךְ לֹא יִנְקָה : (א) בְּחַסְדֵּךָ
 וְאֶבְרַת יִכְפַּר עַל וּבְרִיאַת יְהוָה מִן
 בְּרָעָה : (ב) בְּרָצוֹת יְהוָה דְּרַכֵּי-אִישׁ נִם-
 אֹיְבָיו יִשְׁלֹם אֹתוֹ : (ג) טוֹב מַעַם
 בְּרָצוֹךָ מִרֵּב תְּבוֹאֵת בְּלֹא מִשְׁפָּם :
 (ד) לֵב אָדָם יוֹשֵׁב דְרָכָי יְהוָה יִבֶן
 עָדוֹ : (ה) קָסָם וְעַל-שִׁפְתֵי-מִלְכֵךְ
 בְּמִשְׁפָּם לֹא יִמְעַל-פִּי : (ו) פִּלְסֹם וְ
 וּמֵאוּנִי

דִּישָׁא לֹא דְרִי : (א) בְּחִיבֵיתָא
 וְקִישָׁא מִכְפַּר סוֹרְקָא
 וְהַשְׁלִיחַ וְהַלְמָא קִסְמֵי מִן
 גִּישָׁמָא : (ב) פִּד אֲחֵרֵי אֵלְמָא
 בְּהַרְחִיבֵיהּ דְּבָרָא אִתְּ לִבְעֵלֵי
 דְּכָלֵי בְרָצוֹתֵיהּ לֵיה : (ג) טוֹב
 חֲלִילָא בְרָצוֹךְ מִן מִשְׁפָּא
 וּבְשִׁלְמָא לְלֵב דְּרִי : (ד)
 (ה) לִבֵּיהּ דְּבִר דְּרֵי נִשָּׂא מִשְׁמַב
 אֲרִתְרֵיהּ וְאֵלְמָא קִסְמֵי
 הַלְמָתֵיהּ : (ו) קִסְמָא עַל
 שִׁפְתֵיהּ דְּמִלְכָא דְּרִי לֹא
 דְּטַל מוֹפִיָּה : (ז) רִנְיָא
 וּמִסְחָא

רשי

(א) וּבִרְיַת ה' סור טרע . ע"י ירחא ס' יסור מעט : (ז) בְּרָצוֹת
 ד' דרכי איש גם אויביו ישלם אהו . ירחא לו שיסו שלמים עמו :
 (ט) לב אדם יושב דרכו . לנכח דרך יסר : ו' יבין צערו
 כמו שטינו [שכת ק"ד] סבל לטער מטייעין לו : (י) קָסָם על
 שפת' מלך . על שפתי חכם טישב דבין : (יא) פִּלְסֹם וּמֵאוּנִי
 משפט

מצודת ציון

(ז) ישלם . מלכו טעם : (י) קָסָם . קלטו וגם טעם טרעו וכן טעמו טעון
 ענין יחוסו כמו קוסם קסמים [כרסו] זו כוח לטיות מוסר לרועה מדרוש כיום
 [חן] : ישלם . ענין גרוד ורחם : הוא היסוד לטיות בעט חסו חסו וגם לו
 (יא) פִּלְסֹם . ענין יסור כמו פלס מעגל הוא למטהו : (ה) ד' ילך . מידע אל
 מנעו כי לא חסו ריבא : (ז) בחסד . בעבור חסדו והלחם אהר יעסא הלחם
 (ז) ברצוה . מאר ירחא ס' טרע בעבור ירחא ס' לא מירחא הכריות
 ומל'ם אל יספורו ענין אויביו הרעים : (ח) טוֹב . יסור טוב סו ממש סבל ברוך
 וצויר סרביה טעווחא חלמסוים בלא ממש כ"א עגל ובעוסק : (ט) וישב
 דרבו . חלמי דרך יבין : מנין מטייעין לנכח בעוסק טרעה סו :
 (י) קָסָם . חלמי סמך כרובים חלמי סו קס על סחיו כי אין דבר נכד
 שפתי סמך לבי עגל חלמסו יחורו מלואו סו בענין ולמי ימלא ככל דבר פי
 גמול חוץ כפון סו א' ישלם פיו בעמסו טעום סרין מחמס טעום ונגס :
 (יא) פִּלְסֹם . סבל ע"פ ד' ס' פלס ומחויים

תרנום

משלי מז

מז

וּמֵאוּנִי מִשְׁפָּם לִירוֹה עֲשֵׂהוּ כְּלֵאבְנֵי-
 בָּיִם : (יב) הַתְּעַבַת מַלְכִים עֲשׂוֹת רָשָׁע
 כִּי בְרָצוֹךָ יִבֶן פִּסָּא : (יג) בְּרָצוֹן מַלְכִים
 שִׁפְרֵי-צֶדֶק וְדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל יֶאֱהָב :
 (יד) חֲמַת-מֶלֶךְ מִלְּאֲבֵר-מֵת וְאִישׁ אֲלֵכֶם
 וּבִפְרָגָה : (טו) בְּאוֹר פְּנֵי-מֶלֶךְ חַיִּים
 וְרָצוֹן כְּעֵב מַלְקוּשׁ : (טז) קְנֵה-חֶבְרָמָה
 כַּח
 (טז) דְּרֵי חֶבְרָמָה קָא ליה סו

רשי

משפטם וגו' . לשלם לחרס כפעלו : משפטם . יחסי"א כלט'
 כפעון טעום חרסם כפלס ומחויים : מעשרו כל אבני כים . כלשר
 יס חלמי כים משקלות וגדולות וקטנות הכל לבי פעלו של חרס :
 (יב) תרעבת מלכים עשות רשע . דבר טעום סו לדיעים ואין
 סגון לסס לעשות רשע : (יג) חמת מלך . סו ס כמלמי מוח
 כשלוהי מיהס : ואיש חכם יכפרנה . יפייסס : (טו) בְּאוֹר פְּנֵי
 מלך חיים . מי סהמלך ומכסיר לו פנים חיים סו לו לכך לרין
 חרס לייסר דרבו לסמו : ורצונו כעב מלקוש . מי סו סו
 מלוס

מצודת דוד

שחויים לבקל כהם משפט טעווחו
 ימשכסו כדכר סהטווחי סו כחו כל חמי
 כים סס חמי סהמלך וקטני סהמלך וס
 יסקול סהקוס סהטווחי ל'א לבי כגמול :
 (יב) תרעבת . דבר טעום סו למחיס
 ופחט רב כי כגמול טעפס חרס יבין
 כסו וס חסב סרס לסעמיר כסס על
 כעו : (יג) חמת מלך . חמי זקן . ויחב . חל סהמלס : (יד) מלכי סו .
 סהסו סו סו חלמי יסלח חרס . מלמי מוח : יכפרנה . יעביר חל סהסו סהמלס
 סלמי פיו : (טו) בְּאוֹר . כסהמלך מליר פיו ומי ומחלס פיו . לכונס וסחוקס
 סו לו לחיים כי כרס סוכס כיר סמך : ורצונו . רצון סמך סו יסב סחבי
 פוקס

משלי מז

הרנום

מה-רעב פתרוך וקנות יבנה נבחר
 דקקף : (יו) מסלת ישראלים סוד מרע
 שטר נפשו נצר דרבו : (יו) לקנני
 אשר צאון ולקנני כלשון נבנה דוח :
 (יש) טוב שפלה דוח את ענינים עניים קר
 בהלק שפלה את-גאים : (ס) מושביל
 גל-דבר ימצא-טוב ובוסף ביהודה
 אשריו : (כא) להבנם-לב יקרא נבון
 חצי חסר במסוקים ומוחק
 רש"י

אחזה לו לאו טוב לו כעס המצוה את המטר : (יס) טוב
 שפל רוח טוב להחזיק את עניים ולהיות החס טפל רוח
 מסיח מחלק טלל את האים : (כ) משכיל על דבר ימצא טוב . הנותן
 לב להחזיק על דבריו מפלם את דבריו ימצא טוב . ובוסף בה'
 חסרון כיס פועה בהקב"ה ועושה טובו . אשריו . הן אשריו שלו :
 (כא) לחכם לב יקרא נבון . שלמד חכמה מערו . יקרא נבון סופו
 טיחם נבון בדברים מפולסל בהכמתו ויקראו אותו נבון :
 ומוחק

מצודת דוד

אחז : (יה) גאון . ענין ממשל כמו
 גאון ושקל [טעום ז'] : משלן . ענין חלש
 ונפלת ככה : (יש) שלל . הן רב :
 (זי) סתלה . דרך הטיהם הוא לכוד מרע כי יתבוננו בדלים שלא יבזו וידי הדוד
 טון וירושלם ויבזו נפשו ויבזו דרכו לבני לבם כפי הכוונת : (זי) לפני שבר
 גבר רוח . על רוב הטובים הכלה לו טרם הכלון וכלל הדוד כח : (זי) טוב
 ויחר טוב להיות שפל רוח להחזיק עם העניים וחק זה כעט ידועה עמכם
 מלכות מתקן של דב אשר ידועה כי סן ילמד מהעושים : (ז) השבור
 כשמוטע וטפס למוך כדבר ימצא טוב כי ילמד וזה חזק כל המבטות יבטח
 ע"ה אשר לו : (ס) יבא יב . לנו למד חכמה מערו טוב יקרא נבון כי
 יחסה

הרנום

משלי מז

וסתק שפתים יסוף לקח : (כב) מקור
 חיים שגלל בעליו ובוסר גאולים
 אהלת : (כג) לב חכם ישגלל פירוה ועל-
 שפירו יסוף לקח : (כד) צוף דבש
 אמרו-עצם מתוק נפש ומרפא לעצם :
 (כה) יש דרך ישר לפני איש ואתחלתה
 דרכי-מות : (כו) נפש עמל עמלה לו
 כי

רש"י

ובתק שפתים יסוף לקח . כשאלם מעשים דבריו לתלמיד וממחק דברי
 צעטמים יוסף לקח : (כב) מקור חיים שכל בעליו . וכן פתרון
 המקרה שכל הכפלים מקור חיים הוא לו : ובוסר אורלים אולה .
 יסורי אולנים ע"י אולה באים להם וכן משמעו אולה יסורין היא
 לאילנים : (כג) לב חכם ישגלל פירוה . לבו מלמד את סו לדבר
 לחות : ועל שפתיו . יוסף לבו לקח : (כד) צוף דבש . מתק
 דבש . ערשק"ה בלע"ז : אברי נעם . דבכי חוסם : (כה) יש
 דרך . טעום ישר לפני אדם : (כו) עמלה לו . ללמדו סוף עמל :

מצודת דוד

אחזם לבני דבר מתוך דבר : ומחק .
 אהמיק אפרים לולת למען יפרכ לו
 לטיות מקובל על כוב סוף יעיל גם
 נלמדו כי כזה יוסף נלמד לבני חוכים
 ידבר : (כב) שכל . הכל הוא לבניו כמפון הנוגע חיים כי בצטרו כל לו
 חיים : ומסר . היטורים כבאים על האוילים הם כעבור אולנס : (כג) ישביל
 פירו . ילמד את פיו להחזיק אחרים ולאכר יסו כעבור אולנס : (כג) ישביל
 למד לבניו טיחום כדבר אל כל כזה הכלכל מן הכול אל כזה וחזרת למאן מן
 ספס אל כל עבד אין חילום : (כד) צוף דבש . הממחק אחרים לבימות רכ הכס
 ערבים (אופטיים) כחזית סדבס ומסר טיחום לכס ולגוף כי כזה ימכון לכס
 ע"ה חסר דעתו כי כדבר ספוסר הן כדבר סגור : (כה) לפני איש . לפי
 קלות טיחו : ואחריתו . אחרים סרנן כסוף סוף אל דלי פום : (כו) עמלה

קיי אבא עליו פירו: (כז) איש לליל

כרה רעה ועל שפתיו שחיו קרי כאש

צרבת: (כח) איש תהפכות ילשח מדון

ונרן מפריד אלוף: (כט) איש המם

ופתה רעה ודולו בדרך לא טוב:

(ל) עצרו עיניו לחשב תהפכות קרן

שפתיו

רשי

כי אבא עליו פירו. כשפיו כחפו ומוכע לו מאלל לו עמלו טומדה לו שכולל מה שמעל ככר: (כו) כרה רעה. כלכו חורב כרעס: ועל שפתיו כאש צרבת. כרעס כאש שורפת על שפתיו עד שמולוהו בשא וגומרה כלש. לרבת שורפת כמו ונרבו בה כל פנים [מוקלל כל"ה]: (כח) נרנן מפריד אלוף. ועל ידי רגונו ומרעומו מפריד ממנו חלוטו של מולס: (ל) עצה רעה. לשון קריעה וכן חלועה עלוך טויו [סלסל ל"ב]: כלה רעה. כמו כי כלחה אלו כרעס וגו' וגורס כלכ

מצודת ציון

(מ) אבא. מן כרס וגרסו וכן אבא עליו לא יכבד [אזכר ל"ג]: (כז) כרה. חופר כור כמו כור כרס [הכניס ו'] פנים [ויקהל] ונרנן כה כל ענין מלוכ כמו ונרננו כהליכס [דברים א'] אלוף. שר כמו ואל מנחנו כללוק [שם ד'] עצה. ענין חסומה כמו רעוה לא מייכס [שם כ"ט]: קרן. ענין מדרג נמוך כמו קרן ענין [משל

לחייב: (כט) ישרה רעה. לחוה גם הוא בדרי חסם ומולש בדרך לא טוב בעמיק לחבוט מה יכחו לו טויו לל יכלנו לחוה הכפר חצוים [כי דרך המערה כשפיו רעו למו ל"ה]: מלה רעה. כנס זה גמר כרעס אשר עליה כי

תרנוס

דמן מופא אתי לה ביסא

(כז) גברא סוקמא דער בישתא

ובשפתיה נוקא והכא וליכי:

(כח) גברא סוקמא גברי חבדי

וטרנא קשריק רחמיה:

(כט) גברא חסומא שרנג

מבריה מבייל ליה בארעה

דלא שפיקא: (ל) רפו שפיקי

וחשב תפקא קניס בשפיקמיה

ונמר

תרנוס

ונמר בישתא: (לא) קלילא

דשקריא סוקמא בארעה

דצוקמא ששפיקא: (לכ) קב

גנדי אפי רוקא בן גברא

ודשקריש נשפיה קב סן ווא

דקמד סוקמא: (לג) מנבא

דשקרא קלא פקא וכן אלקא

קס דרמיה:

יו (א) סקא היא לחמא

שרקא ושקמא כה

סן פיקא דרמי דקמא:

(ב) עקרא סוקמא ושאמס

בברא

משלו מז יד

שפתיו כלה רעה: (לא) עמרת ספארה

שיבה בדרך צדקה תמצא: (לב) סוב

אנך אפיס מגבור ומשל ברוחו מלכה

עיר: (לג) בחוק יוסל את הגורל

וצייהוה כל משפטו:

יו (א) טוב פת הרבה ושלחה בה לבית

מלא ויבתי יקוב: (ב) עבד

משכיל

רשי

לכא רעס לעולם: (לא) צדקה חמא. ז"ל סלקה משריון וימוס: (לב) ומשל ברוחו. כובס אס ילכו: (לג) בחוק יוסל את הגורל. בינו לבין עלמו חרס מטייל גורל: ומח' כל משפטו. לבחור לכל אחד ואחד חלקו:

יו (א) טוב פת הרבה ושלחה בה. טוב סיה להקד'ס להחריב בינו ויכרו וכוס בשלום מעצומותיו של ישראל: טבוח מלא ובחי רוב. טהו מקריביון וזחי ריב דטוחו: (ב) עבד משכיל וגו' על סהסיל גכודלנר לפסוט שלם פסעות לכדודו של הקד'ס עלה לגדולס

מצודת דוד

רעוה וקסס מעסס: (לא) שרית וגו'. סכונן בדרך דרסק תמלה זו פסית תפלות מיכ כי ירעס כנדולס והסרת: (לב) מגבור. כי הגבור לא ימגבר לא בשמס הגבור והחזיקו חף ימגבר על כל כסס ואל תפסס: ומשל ברוח. מי כדירו לכפס טעסו סוא טוב מנבור הלוד עיר מנרסכל כדרי כ"ה:

(לג) בחוק. דוד מטייל בגורל לבינה תפקין בחוק או גוללו מנפיקס וסחר ופסס יקוב לבינה על כמות דעת מה למי וסר כיה אל הסריכו על בגורל למר אכא קרי וסודמן כי כדור סכילו פתיי בגורל אל חיקו עד לא סוויאוו ככר גור' תפסס סריכ מה' וזכס כל א' תלנן אכר חק לו אלוה תפסס:

יו (א) טוב. יוסר טוב לחולל פס דרעס כפלו מפיסיה לו מלא כביה ככר וזח כריב וקססס: (ג) בבו כביש. כן אריון אכר סוא מלא ערס

בס

שְׂפֵת יִחְשַׁל בְּכֹן־מַבִּישׁ וַתַּרְוַךְ אֲזִימֹס
 יִחְלַק בְּחֶלְהּ : (ו) מִצְרַף לְכַסֵּף וְכֹר
 לְדֹבֵב וּבָהוֹן לְבָהַת יְדֵהָ : (ז) מֵרַע
 מְקַשֵּׁב עַל־שֵׁפֶת־אֶזְוֹן שֶׁקֶר מְלִיץ עַל־
 לְשׁוֹן תְּלֹת : (ח) לִנְעִי לְרֵשׁ תְּרַף עֲשֵׂהָ
 שִׁמְחֵן לְאֵיד לֹא יִגְקָה : (ט) עֲמַרְתָּ
 וְקַנִּים

רש"י

לגדולה ומשל בשרלא שחויבו מעטיוסו וחקל נחלסו לעיטוסו .
 ד"ה גר זקק שסיה בזקן ישראל טוב מאזכר רשע . ולעמוד לבט
 יחלק שלל ונחלס כמון בני ישראל שחאמר וסיה שזכט אשר גר סגור
 ונו [יחוקאל מ"ו] : (ג) מצרף לכסף . כלי שזוכסין בו כסף ועושין
 אותו מאסף מקלס על גבי חסם קרני מלרף : וכור לוהב . כלי
 שזוכסו בו אה הזכט כלי שזוקקן בו אה הזכט כמו קדיס שזוכס
 קרוס כור . מלרף לכסף וכור לזכט . המלרף עשו לזרוף כסף
 למלאכמו וכן כבור לזקק הזכט . אכל כלזכות הקב"ה זוקקן וזומן
 יודע מחשבותן : (ד) מרע . מקשיב על שפת און שקר .
 שקבל לשון סכט ועדי שקר : מויץ . מלזין מי שסוס משקר מלזין
 על לבן סוסו : (ו) עמרת וקניב . שזוכס בני כניסו ולזכין בדרך
 טובס

מצודת ציון

בשט : (א) מצרף וכר . שפות כנלסו .
 אכר יקובי סוכט וכסכ : (ג) מויץ .
 כמו מלזין ר"ל מקשיב מלזני : הות .
 מעין סקר וריכס כמו מדבר כות [תכלס] לרשע כנס יג כנס מן כסיניס יקח
 א"ה : (ה) לרע . עין קולו ומקור רשע
 כמו סוף ארד לעול [איזו ל"ה] : יצרן וזכר כספך וזכר וקו וזכר
 יכח סל לכל לזכות בני אדם ויכחס י"ו
 חכוס סוף אה רע : (ד) מרע . איש רשע מקשיב לשמוע זכר און וזכר וק
 סכודי יי איש שקקן מלזין לשמוע לבן סוף סכוד בני אדם ולרשע לסס ור"ל
 מלזוכסו כסס . יג וסס ולל יסכודי : (ה) ארץ עשוש . יי כלמו כללנו יאמר
 מלזכסון רשעו . כעני ולל י"י פלל כל זכר : יסחא לרע . סכמח פל קקל
 חנינו

כִּי כִנְיָ וּשְׁכָרְהוֹן דַּעְיָא
 אֲבָקְתָהוּ : (ו) לֹא יֵאֵר לְכַסֵּף
 שִׂקְרָא וְיִצְרֵהָ אִף לֹא
 לְשִׁילָא שִׁפְהָ אֲשֵׁרָא : (ז)
 בְּנִלְוֹתָא עַל לִשְׁנָא קְשָׁמָא :
 (ח) דְּקַבִּי לְכַסְפָּא מְרַזָּו
 לְכַרְתָּ וְהָרִיב לְכַרְתָּ וְסַרְתָּ
 לֹא כְּנִיבִי : (ט) דְּלִי לֹא קְסִי
 בִּי

רש"י

זכוס : והפארת בניס אבותם . כסאכזוסים לזקוס סיה חסאכר
 סכניס : (ו) שפת יתר . דברי גאוס : אף כי לנדיר . וכ"ס סלא
 נחס ספח שקר לנדיר : (ז) אבן חן . כסאכר כל לפטי סקב"ה
 ומסייסו דכדריס ועב לו . אכין חן ומכנלות סיה כעיינו : אל כל
 אשר יפנה ישוביל . כלל מה שיקס ממנו מללינו : (ח) מכסח
 פשע מבקש אהבה . סס יחסא איש לניס וזס מכסח עלי ולינס
 מזוכיר לו חסאלמו וריני מנאס לו פניס וזעפוס גרס לו שיאכס אוריו :
 ושנה בדבר . שטטר איסע ומזוכירו כך וכן עשית לי מיד : ספרדי
 סלוק

מצודת דוד

חנינו לא יקוס מן חקלסו סיוה י
 אף חף כניס : (ו) בני כניס .
 כניס יזוסס עסרס לזכסו לטכסלר כנס
 אה רבוניס סס אכל כניסו לזין כנס
 כזא לתכסלר ככוסס כי יזכר מהחויבוס
 ככוד איסיס כככוד איזי איסיס וזיס
 עירך ככסלרז ככוסס : (ז) לא נאח .
 לא נחס כניסו סככל דברי סכסב ויחזון ולל יחסון כנס וז"ס סוף נחס עש
 שקר כעיי מי עסדכ לו ככמס כי יזכר יחסא כחכס ככקר ככסימח סככל
 כדרי כניס : (ח) אבן חן גוי . סכודר סוף כעיי כחכס סכסגו לרזוס
 חן סכסלו כי כמו ק יחא סכסן חן כעיי סכקל וזל כל אכר ייסס יכיל
 למלוא עסס וריסו לכזוק אה סכסן : (ט) מכסח . ר"י יחסא איש לני : וסול
 מכסח על כעיי ולל יזכרס כנס כוס סכק אככס ר"ל סוף סינע סכסו מאכסכ
 פל ככריכס : ושנה כרי . ככסכר כככס וריסו סל כככס עייס לכל יכסחס סכריד
 סככסו

אלוף: **ח** תחת נערה במבין מהכות
 כסיל מאה: **(יא)** בקד-מרי ובקש-רע
 ומל-הך אכזרי ישלח-בו: **(יב)** פגוש
 דב שבת באיש ואל-כסיל באגלתו:
(יג) מישיב רעה תחת מורה לא-תמיש
 חסו כי רעה מביתו: **(יד)** פושט מים
 איליו ראשית

קישתא קול שתייה: **(יז)** אשד
 קישתא קול שתייה: **(יז)** אשד
 דמא

רש"י

אלוף. או מפרד ממנו אלופו של עולם שהוא הקב"ה שהזכירו לו
 תקום ולא תהיה **(ויקרא י"ט)**: **(י)** תחת נערה במבין. תחה זו
 שטמו למעלה בחי"ו מה שאין כן בכל המקרא לכך אני אומר שהוא
 שם דבר כמו תחה. וכן יפוש הכנעת גמרה ונכרת במבין יותר
 ממהל מכות שמבין את הכסיל: **(יא)** אך מרי יבקש רע. כלועבר
 מי שכל דרכיו מרי וסרבות הוא יבקש רע תמיד: **(יב)** פגוש דוב
 שכול באיש. טוב לאדם שיפגע בו דוב משלל ואל יפגע בו אחד מן
 הכסילים המסומים אותו לסור מים ומחורו: **(יד)** פושט מים
 ראשית מרון. המהחיל במריבה הוא כמותה חוכ בגדרי אכזי אמם
 המים והמים ילאין זו. והחור הולך ומחריב כן המרון הולך וגדל
 תמיד

מצודת ציון

(י) תחת. מין פחד ופחד כמו אל המרון
 ולא תחת **(יבוסף א')**: **(יא)** ישלה. ענין
 נדיו ופשו כמו וכן כמותו אלהה כס
(דברים ל"ג): **(יב)** ענין גמירה: שחרת
 שכול. מי שבניו מתים קרוי שכול כמו לא
 היום שכול **(שמות ל"ג)**: **(יג)** חמשה. כס'
 ענין סמס כמו לא ישוב **(ל"ג)**: **(יד)** חמשה.
(יד) מוש. ענין חסו מה שר החם
 שמה שכול המרון אל דברו להרוג את אחר
 שסמס מדינה הלב ועל"י יותר טוב שיפגע
 ואלוהו להכין לעינים: **(יז)** חרות מורה. כמקום
(יר) אשר יסו וגו'. החיות במריבה הוא כמותה חוכ בגדר
 חמס המים והמים ילאין חמס המים והמים
 ילאין

דשא מרד פיא קברי חברי יקדם
 אצטרקא אשעי דינא: **(טו)** דנפיו
 לצדיקא מרסקתיה דאלקא אף
 פריהו: **(טז)** לקא ביו אלקא
 ליה מרוקא לקבלא דלית ליה
 לקא והקפאה: **(יז)** קל עשו
 פקרא דמים הוא וקאא לקפאה
 תתוליד: **(יח)** פר נש חסיר
 דקינא שפלים ביה וקרב
 קרבוקא של תקריה: **(יט)** דרמס
 תובא

רש"י

תמיד: ולפני התגלע. קודם שתתגלע חרפתך נטוש את הדיב:
(טו) למה זה מחור ביר כסיל לקנות חכמה. לנמנוד חוסה: ולב
 איון. ואין לבבו לקיימה ואינו לועד חוסה הלא לקנות שם:
(יז) ככל עת אהב רעה. לפולס היו אוהב רעים לקנות אוהבים:
 ואח לצרה ולרס. למת הלרס יולד לך הרע כחה לעזור לך ולהסתפק
 בלדך: **(יח)** אדם חסר לב תקע כף. ערכות חסר. ד"ה חוקע
 כף לרעשים כדי ללכת בדרכיהם והרי כבר: ערב ערבה לפני
 רעהו. כבר ערב להקב"ה לשמור ממותיו: **(יט)** אהב פשע. לפשע
 כחכירו

מצודת ציון

יחזיק דרך בו ויחור כולך ומתחכס
 כן דרך המרון סכורו וגדל: ולפני
 פד לא תקנה המרון בני אדם נטוש את
 כריב כי חרד שיגלה יאלו מתחמתי
 ולא כמסרה יקט: **(טו)** מצדוקו'.
 וקף רק דרכים כי מרחליו לגנות מעסה
 פ"ע ועל נכבת מפסח הרק: **(טז)** למח זה. ז"ל הכסיל המרון מחור כף
 ומורים לקנות חמס למט לו מ החמיר מה מעול בו ולא לקנות חמס למט
 סלה אין לו לב סמיך ודעים מושלים: **(יז)** אהב רעה. ז"ל אהבת חמסם
 ככל שם כן ביום טובם כין כפת וזה הכל אהבת כחה חמס חמס כ"כ וכן
 פתח וזה על חריו ולא ישוב למחול בו כי פלמו וכבר הוא וא"ל שיי הוא מלכו
 אהב טיר לטעות ולזרם: **(יח)** תקע כף. דרך חסר לב תקוע כף כפירות ממון
 לפני רעיו ז"ל כעילי רעה: **(יט)** אהב. מי שחוכב נפשם נחמתי סלק ילכ מס

אהב מצה מגביה פתחו מבקש אשר :
 (כ) עקש לב לא ימצא טוב ונהפך
 קלשלו יפול ברעה : (כא) אף כסיל
 ליתנהו לו וילא ישלח אבי בגל :
 (כב) לב שלמה יטיב גדה ורוח לבאה
 תיבש יתרגם : (כג) שלח מחק רשע
 יקח להפלות ארצות משפטם : (כד) את
 פני מבין חכמה ויעני כסיל בקצרה
 ארץ

חבא רחם ספונא ומריס תרעיה
 בעי תבא : (כ) מן זבקים
 לביה לא משקח סתמא
 ותרבהסדף בלשניה נפל
 דרשתיא : (כא) אף כסיל
 סקלא סמונא ריה לא תני
 אבי דפשיש : (כב) לבא
 תרין טיש גוסא ורוחא
 דריתא טרפשא נרשא :
 (כג) שולחא מן חקא ופכ
 רשימא לקאלי ארמא דרניא :
 (כד) אפוי דסבילתא תרין
 דהקפרא ויעני דקרא
 בטובא

רש"י

בחינו : אהב מצה . להקוטט ולריב . מגביה פתחו . מדבר
 בגאון כמו שמור פתחי סך [מיסה ז'] : (כב) לב שמה יטיב
 גחה . כשארס שמה בחלקו פניו מאירין : (כג) שחך מחק רשע
 יקח . סקב"ס מקבל דברי הכנעה ופיוס מחק הסעשים כלומר כחכר
 דינו לנכס : להטות ארצות משפטם . להסוך דינו מרעם לטובה :
 (כד) את פני מבין חכמה . הסכמה לפני מבין הוא : ויעני כסיל
 בקצה ארץ . לומר אין הסכמה מניס לפני כי כחוקק הוא ממני
 אך

מצודת ציון

מצודת דוד
 פרנסתו : (יג) מה . עני מריבס כי יפשה מריבס פשו : ומגביה . מריס
 כמו סן לביז ומלס חטו [סל לח] : קול פתחי פיו דרך גס כוח הוא מבקש
 פתחו . על מה חסב יאמר וכן נחמד
 סמור פתחי פור [פיה ז'] : (כא) להונה . (כ) עקש לב . הכחשכ פקוס : ונהפך
 בלשנו . סתמך פלמו ככוסו ידבר
 המיעות וקורבו יסו חרבו הוא כמלך
 יפול ככרע חכר חכב לולתו
 (כא) להונה לו . ילד דבר להיות לו
 יתום : (כב) יטיב גדה . סמחה סתמכ
 פלס
 גוף ככר רפואה וסכנו כוח חכב מוח סעלמות : (כג) שחר ווי . כרע יקח
 שחר מתיק סתנו כסחר רב למסן סתוה ארצות משפט זמטו דרין : (כד) את
 פני . סחמס מניס לפני סמניו כי ילמד מכל חרס אלכ סכסיל ויטוטו שיער
 בקס סלחן כי יחבו חק מי בקאטו לנודו פמט כל סמחהמס חייבס
 מרחס

אקץ : (כה) בעם לאביו בן כסיל זמיר
 לילולתו : (כו) גם ענוש לצדיק לא
 טוב להפלות נדיבים עשירי :
 (כז) חושך אמריו יוצג דעת יקריו
 איש תבונה : (כח) גם גיול פוריש
 חכם יחשב אדם שפירו בן :
 כלי יס יי לתאוה

רש"י

אך אוכל לשוט סדר נזיקן סטוס לי פקוס מסכה כלס לי פקוס
 מסכה שכה כ"ד פקוס . על כל סחס סוא דכר כל חיס סוגס שני פקוס
 זמחר סיס וסור כך פשו סופן סיו לפני מעולס : (כה) בעס לאביו בן
 כסיל . כגון ירעס כסס סוא לסקב"ס : וסמר לילולתו . לכנס
 ישראל ססחסיא ארס : (כו) גם ענוש לצדיק לא טוב . לא אגד
 סקב"ס למחוס סס ישראל מעל סלחן כי לא טוב צעניו לעמוס מולס :
 להכות נדיבים עלי ישר . להכות סעוים שכס סיו נדיבס עלי
 ישר סגמגד וססחרו בישראל סכעס אלפיס כל סכרכיס סמר לא
 כרעו לבעל [מלכיס ח' יט] : נדיבס עלי ישר . דוגמח סלמור
 צעקוס אחר ונדיב נדיבוס יען סווא על נדיבוס יקוס [שעיס ליכ]
 סמלל נדיב על נדיבוס : (כז) חושך אמריו . מי סטוס יוצג דעת
 סינו מרכס בדכריס : יקר רוח . יקר דכריס מונע דכריס איס סכונס :
 סלסוס

מצודת דוד

מצודת ציון
 פרחק : (כה) בעס . בן כסיל סוא סעוים . פלס כמו גרס [קסן כ"ס] : (כח) וססי .
 ללוי וסמכר ללמו אכר ינקו : (כז) גם ענוש . מלון פכרוס : (כז) חושך . מוכס :
 ענוש ווי . ר"ל מי סכוא לא טוב ומלס . סנין סמיס ומנו ארס סווא
 כ"כ כקד על אכר גם יעניו נזיק על
 דקו ויחסיד לכוט ודיבס על פכס
 סיכר כי צעניו לע סחכב : (כז) חושך אמריו . סכונע דכריס ככליס סוא יודע
 דעת : יקר . מי סחח פיו סוא יקר וסכבו וימסס כסס סוא לוי סכוס וכל
 סכר כמ"ס : (כח) גם גיול פוריש . מי סיוול לסחוק גס חס סוול סל וסיסך
 לצר חולס סמחיס סוא לחס יחכב כי דבר נגז עס : אסס . סחכס ספיש
 סליל

יח (א) לְהַאֲוִיָּה יִבְקֶשׁ נִפְרָד בְּכָל־
 תְּהִיָּה יִתְגַּלֵּעַ : (ב) לֹא־יִחַפֵּץ
 קָסִיל בְּתוֹכָהּ כִּי אִם־בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ :
 (ג) בְּבֹא רֶשַׁע בָּא גַם־יִבְוֶה וְעַם־קִלְוֹן
 תִּרְפָּה : (ד) מִיָּם עֲמֻקִּים דְּבַר־פִּי־אִישׁ
 נֶחַל

רשי

יח (א) להתאוה ויבקש נפרד. מי שהוא נפרד מהקב"ה שלא לשמור
 מזמיתו להמות לבו ויזר הרע הוא כוהן. וסוף : בכל
 תושיה יתגלע. בין המעים תגלה הרפסו ורבותיו דרשוכו בלוט
 שנפרד מאברהם על תאוה לבו שנאמר ויבחר לו לוט את כל ככר
 סירן [מלשתי יג] כל המקרה הזה על שום ויטוף לאמר וסוף
 כתגלה קלמו בבתי כמיות ובתי מרשכות לא יבא עמיו ומואבי [דברים
 כ"ג] : (ב) כי אם בהתגלות לבו. כי אם גלוי לבו הוא הפך
 לגלותו מה שגלבו : (ג) ועם קלון. חרפה. מי שנוחר
 בקלון ויטוף חרפה היא לו : (ד) מקור הכמה. כנחל טובע וכמים
 עמוקים : דברי פי איש. כל אדם שנמקרה לשון גבור גדול בגבורים
 הוא

מצודת ציון

יח (א) תושיה. כן נקראה הכורה והוא
 מלשון ים כי יבוא לשלם ולא
 משוב ולזון יבוא הדברים. יתגלע. כמו
 יתגלה כאל : (ג) בוז. ציון :
 למתלות
 תורה תגלה חרפתו על כי מלא היה פתחה ויורם מהם : (ב) בהתבזה
 והסוף בים על פני שפרו : בהתגלות. להספיע לרבים משם חכמה שפרו להפאר
 בם : (ג) בא גם כן. כי דרשו נמות בני אדם : ועם קלון. עם אדם טיב כי
 קלון כן יבוא עמו חרפה כי דרשו להרץ בקלון והפסול בצומו : (ד) מים עמוקים
 הוא. ר"ל דברי אדם מרוב הדברים שאינם מתקמה הבורה מהם כמים עמוקים אשר
 פרועים למות מהם יסדית ללוחם כלי כי המים לא יבזו עמונים אל פי האדם
 וכן יחד הדברים שאינם מתקמה הבורה ע"כ מעלמו יסרה לרבים כי היה לא
 יפיוטו לו חבל חכמה הבורה ריח כחל הטובע אשר עמונו יבצר אל פי האדם
 אם יספרו לו וכן חכמה הבורה טעיל
 אם

נח לטסב אפי לכושיט לא
 שפיר אף לא לטאלי דינא
 לצדיקא : (ו) שפתייה דטבלא
 סתו ליה לדינא ופתייה סתפי
 ליה לתקא : (ז) פופיה
 דטבלא שצינא הוא ליה
 ופתייה פחא אנון לנפשיה :
 (ח) סלוי דנשואא סרנגן ליה
 ופתייה ליה לשקס דשיל :
 (ט) ואף דתקראא בשדדתייה
 תברא הוא לתברא סתבלנא :
 מרלא

רשי

סוף : (ה) שאת פני רשע לא טוב. כאשר פורש רכומיו לא
 טוב להם לרשעים שמשאים להם פנים צדוים ונפרעין מהם לעולם
 כאל : להמות צדיק במשפט. טוב להם לצדיקים שמכרעין להם
 קף מאוים לחייבם בעולם הזה ונפרעין מהם בחייון וזוכין לעולם
 הבא ולפי פשוטו כמשמעו : (ו) שפתי כסיל יבוא בריב. כל דבריו
 צדוים לשון נגד : ופיו למהמות יקרא. קולא ליסודין להביאם
 עליו : (ח) דבריו נרגן כמתלהבים. מנהלומות : (ט) גם מתרפה
 במלאכתו. פורש מן הסורה וסוף תלמיד חכם : לבעל משחית.
 לשטן

מצודת דוד

אח הסופקים כח : (ה) שאת. הווא
 פני השעל לעמותו במשפט מה פופיה
 חתולתו כי נכא פני השעל וסטה משפט
 הצדיק אשר שסטה לא מרוב ופלות לה
 טוב חוזה למשל ולמסח : (ו) יבא
 בריב. אל דיבר נחמה וכוונת לא צדדיים והרעם קול ופיו יקרא לשלם
 סכמות גדלות התכחוח כי בצבור חמרים חלוי יוסם מרחים : (ז) חרפה לו. מביא
 על עלמו מתחה וכבר : מוקס נפש. מביאים מוקס לנפש : (ח) דברי נרגן.
 דברי מתקן סתם קשיו. מכות המכחוח ועוד הם יורדים חרדי כמן חבל הכספים
 מהם ממפל על סוף דרך מליים חלוטר כהם הסתם אשר הם ממלא מלא
 לרפואים מאל"כ מסות חרדי כען וכן קשה לרפואם דברי המתקן : (ט) גם
 מרחיה. חלטי מתקטל במלכות סחורים וכוונת היא כדו כואל את וחבר לפי
 שמתקום את דברי האדם בדיוטה טובות כי טופו יוסם כעונו מלא יבנה דפי
 סחור

לְבַעַל מִשְׁחָת : (י) מְגַדְלֵעוּ שֵׁם דָּוָה
 בִּירוּחַ צְדִיק וְנִשְׁגָב : (יא) הוּא עֶשֶׂר
 קָרִית עַו וְחֻמְסָה לְנִשְׁבָּה בְּמִשְׁכָּתוּ :
 (יב) לִפְנֵי־שֹׁטֵר יִגְבֶּה לְבִי־אִישׁ וְלִפְנֵי
 כְּבוֹד עֵנָה : (יג) מִשְׁעִב דַּבָּר בְּמַרְם
 יִשְׁכַּע אֶלֶת הָיֵאֱלֹו וְכֹלְמָה : (יד) רֹחַ
 אִישׁ יִכְלַע מִתְּלָתוֹ וְרוּחַ נִכְאָה מִי
 יִשְׁאָנָה : (טו) לֵב גְּבוּן יִקְנֶה־דַעַת וְאָזְן
 חֲכָמִים

רש"י

לשון: (י) מגדלעו שם דוה . והוא מתחזק :
 (יא) ודבחה נשגבה . שכו לו בחדרי משרתו מפני שהיה כולף
 בזלמה כניסו סוכניו על הארץ קרוי חבן משכית: (יד) רוח איש .
 רוח נכר שהוא לוח גבור ורומן מן דאגה בלבו ומקבל כל כחה
 עליו בשמחה ובחכמה: אי כלל מוחליו . אין כמו סר מעליו :

מתן

מצודת ציון

מצודת דוד

שמערת והוא סוף מן כלום: (יא) קרית . קמור: (י) מגדל . משכן שם ס' הוא
 מלפני קרית ועיר: במשכיתו . ענינו ממגדל חזק ועוד יותר כי מתחזק במגדל
 וכלו ברובת הגנים והוא מלאן סוף כהן יוכב בו לוח ולא יפסד לנכח הארץ
 וכוונתו כמו חבן משכית [ויקרא ל'ו]: והוא חבן משכית שם ס' ירוח חזק ככל
 (יד) ויבלי . ענין ככל והחזק כמו מקום בירלה ומתחזק שם: (יא) חן .
 שהיה וגו' לא יכלול [מלכים א' ח]: יחזק בו לפדות נפשו ממה: במשכיתו .
 שהיה . מל' חולי: נבאה . סגורה: יחזקו בו לפדות נפשו ממה: במשכיתו .
 הארץ אשר בחדרי משכיתו הוא לו בחומה
 חזק וכל כדבר במל' (יב) ויבא לב . כי התקום מגדלו בעבור יגבה לבו למען
 וכל מצו בנות הספר: והפני כבוד ענה . כי הכבוד הוא גמול הכונה אל' כ
 שהיה קדקו לו: (יג) בשרם ייטעו . עד לא יבין דברי סבול: היא לו . והמשכ
 יתכן אולם וללמס י לא יעוב ויבא: (יד) רוח איש . רוח סבול אשר
 חלי: יסבול ויחזק חולי כגוף כי הוא מוסבה את כגוף בנייתו וחקי כי בחלו
 אל' כשהיה פלטה נלחה וצורה בעצב ויגון מי יחלסו כי חן כגוף הוא אולם
 להחיות לא היה את הגוף: (טו) לב גבון . מי שיה לו לב גבון היה מעמל
 יקום דעת נבנים כלל חלל החומים חלון בידם: הוא חס שמעו סוף אולם

חֲכָמִים תִּבְקַשׁ־דַּעַת : (טו) מִתָּן אֲדָם
 יִרְחֹב לוֹ וְלִפְנֵי גְדוּלִים יִנְחֶנּוּ :
 (יז) צְדִיק הִרְאִישׁוֹן בְּרִיבוֹ הִמָּא וְכִי
 יִלְעוּהוּ וְחָקְרוּ : (יח) מְדַרְשֵׁים יִשְׁכִּיתוּ הַגּוֹזֵל
 הָיוּ עֲצוּמִים יִפְרִיד : (יט) אֵחָ נִפְשָׁע
 מִקְּרֹתֵי־עוֹ וְדַרְשֵׁים וּמְרִינִים קְרִי בְּכִרְיִת
 אֲרָמוֹן : (כ) מִפְּרִי־אִישׁ תִּשְׁלַע בְּטָנוֹ
 הַבּוֹאֵת

רש"י

(טו) מתן אדם ירחיב . כפשוטו ומדרשו בנותי לדקה מדבר שמרחיב בו
 חלקו לעמוד לבד . וגם דחיו: ולפני גדולים ינחנו . ואומרים עליו שהוא
 חשוב: (יח) ובין עצומים יפריד . אלו בעלי דיוין כמו הגיטו
 עלמאומים [שעים מ'ה] ובמשנה שנים שמתלמו בדין ע"ש שמריכותם
 עלמות קרויה עלומים . לו לשון חזק או לשון אוטם כמו עולם עיני
 [שעים ל"ג]: (יט) אח נפשע מקרית עו . ש אח הנפשע מלחיו
 ומאכז בחדרו קרית עוה כגון לוט בזכרסה עשו דיעקב: ומרונים
 כבדיה ארמון . ומרנים שניעסם מפנידם לעולם כדכתיב זה
 שועלים

מצודת דוד

מצודת ציון

ענק ותחולו חרד דעת למוע מוולף (טו) סמן . מהרה דודון: (יח) ויבחר .
 כי חן להס ביום הכנין המלמס: יבטל כמו שבת וגם [יפסיד יד]:
 (יז) סמן אדם . הולך בעסקיו לנכח (יט) כבירה . הוא כעין מקל שמלמס
 לפי גדולים הסמן שמתן ירחיב לו סדרך . לזכור סלה למרו: ארמון . סכל מלך:
 ויפס
 סנה לחון ברבי ידמה לזיק כרבו כי יוכל להטעים דבריו ולהכניסו בלב סוהל
 ולא חרד מי בחלף והאשר יבחר יפסידו יחמרו החוף ידמו לקרון ויבטל לחקו
 בדבריו: (יח) מרונים . סגול יבטל המרונים כדבר חוקות דבר מה כי פ'
 סגול יצטר חלק כל חרד וחרד: ובין עצומים . בין המתחזקים במריכי יפסידו
 סגול ולא יצטר עוד מעשה: (יט) אח נפשע . אח הנפשע מלחיו מ'מ כח
 עליו לרס יחזק כעשה לחיו כמנע ויחר מקרית עו ומרונים שניעסם לא
 פחדו וכי הוא כבדיה המבדיה לנעול כעני חרמון סגול אשר לא יחמד לריות
 בעול כי חבוסי רבים גרמים לנול בשער סמן: (כ) מפרי . מאחריו מיו תבטע
 בענו רכל למר סמול הסמול שטופס סוף חל חל רס: הבואת . הארנים סכנה

הַבּוֹאֵת שֹׁפְתֵנו יִשְׁעֶ֑ב : (כא) מוֹת הַחַיִּים
 בְּדֵרֶשׁ לִשְׁוֹן וְאֶהְרִירָה יֶאֱבֵל פְּרִיָּה :
 (כב) מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב וּפֶקֶד רָצוֹן
 מִדָּוָה : (ג) תַּחֲנוּנִים יְדַבֵּר רֵשׁ וְעֵשִׂיר
 יַעֲנֶה עֲזוֹת : (ד) אִישׁ רַעִים לְהַתְרוּעֵעַ
 יִשֵּׁשׁ אֲהָב דְּבַק מֵאֵת :
 לַמְדַעְתָּא הַבֵּיתָא מִכְּבִירֵי וְשׁ טוֹב

תקבע בריקיה וכן עלתה
 דלשון כריה נסבע : (כא) מות
 וכן בידא דלישנא ודקחם ליה
 נכילט מן שרי : (כב) דפספח
 אקחא סבאחא פשחא וספפח
 רעוריה מן אלתה
 (כג) תחננו קפיל ספגא
 ופריא נפלל עשירא :
 (כד) אית פקדי דתפתרון
 ואית דקפא דבק מן אה :
 טב

רש"י

שמועלס צו שפרי ארמון של אהביה ואכל
 פריה . אוכב אה לשונו ומרגילה לתורה אוכל כסרה דעו"ל :
 (כב) מצא אשה מצא טוב . מלא תורה . וכמעטמה אשה טובה :
 ופק רצון . ויולא זהו פשוטו ד"ה אדם שמלא אהם ומלא טוב ופק
 רצונו אותו אהם מלא רצון הקדוש ברוך הוא . רבי יוסף קרא :
 (כג) התנונים ידבר רש . דרך זה בך ודרך זה בך . למדך
 דרך ארץ שאף על פי ששפיר יענה עזות השם ידבר תחמוס וכן
 סעניו סרב לתלמוד : (כד) איש רעים להתרועע . אדם שקונה לו
 רעים עוד יבא ויס שיערך להם ויקרבוה ואם תאמר מה בך פ
 אוכב דבק אהם שיקרבוה יותר מקרובי ואחיו :

גם

מצודת ציון

(כב) ופק . ויולא כמו ופק יפיק סבוים [לעיל משפתי טבע וסל הדבר כפ"ט : (א) בפי
 ג' : עזת . חקוק וקאום : לשון . כה הכין פסוק סבות והחיים
 (כד) להתרועע . פלשון ריע והגר : אה ידבר דברי טורה יחיה ואל בלדי
 וכן ימוס : ואהביה . האוכב האוכב לארבעה כס
 אמרוים יאכל פריה אה טוב וזה רע : (כב) מצא טוב . פי הוה טורחא כעמלו
 יפק רצון סר' . פי מילתו מן סחטו : (כג) תחנונים . סס פי סעני ודבר דכ"ו
 בתחנונים ונכסוהם על זה יאמר לו ששפיר לעסמים דברי עוה : (כד) איש
 רעים . האיש יאכל אה כרעוים לעמן יתרושעו עמו ויתחזרו אליו פי לפעמים
 יבא אהב טדק לאהבו בלכתי עם יוחר מן סחא וזה יחשון כחכרס
 בעבור כטוה כהלם לפעמים :

שליך

יח (א) סב ספגינא דפסלד
 פחמיסוקא מן הוא
 דפסקאן : דתריה ורוא סבל :
 (ב) מן דליא דיע נפשיה לא
 שפיר ליה ודקליל דרנאו
 לדישקא סקיא הוא :
 (ג) שפוקא דבר נשא
 סקלשלא ארפתיה נשל אקחא
 סתקסם לפיה : (ד) פוקא
 מוסרף סקרי סניצי וספגא
 פריש סכריה פניה : (ה) סקרא
 דשקרא

יח (א) מוב רש הולך בתמו מעקש
 שפיהו והוא סבל : (ב) גם בלא
 דעת נפש לא טוב ואין ברגלים חוטא :
 (ג) אולת אדם תסלף דרבו ועליהוה
 זיקת לבו : (ד) הון יסוף רעים רבים
 ואל מרעהו יפדר : (ה) עוד שיקרים לא
 ינקה

רש"י

יח (ב) גם בלא דעת נפש לא טוב . אין עוד לאדם שסוף בלא
 תורה : ואין ברגלים חוטא . החוטא רופס ודס הטומא
 בעקביו ואומר קל הוא זה אכבוד עליו . וכדומיו פירושו גם בלא
 דעת . כדופס אה אסחו לתשמיש המטה בע"כ ואן ברגלים חוטא זה
 סנועל וסוה . דבר אחר זה הסנהלך על גבי עשבים כשבת :
 (ג) אולת אדם תסלף דרבו . בעונו בל לו הרע כי באלותו סלף
 דרכו ועבר עבירות ופסרעין ממנו ובעוה לו הלכה זוטף לבו על הקב"ה
 ומסכרה אחר מדת הדין כגון אחיו יוסף שאמרו מה זאת עשה אליהם
 לנו [בלשנית מ"ב] : (ד) הון יסוף רעים רבים . אוכבים רבים
 ויש

מצודת דוד

יח (א) הולך בתמו . שאינו מרמה בפיו
 לחסוף מן וברי הוא פעויו :
 סקיש . מתי סווא מפקס כספיו לנמות
 בני אהם וסוא הלא לכסיל יחסי כי לא
 ילית כס : (ב) גם בלא דעת . אפילו
 ספוכר עכרים בלא דעת וסוה מ"מ כדלי לא סוכס נכסו פי לא יאוה לדיק
 סל חון : ואין . המסכר ברגלים ללח אל סמכא ארבי נשאו לבו כסס להוסיף יחסי
 פי מסרואו לסתקון סחלס מן יבוא מיה דבר פסע : (ג) אולת . האולת סחלס
 טוהה הוה סתקמה דרשו פי מ"מ אולתו וככל ולבו לא מן ידמה פי יוסף על פי
 להסיר אחר מדויו : (ד) הון . הווצר יוסף ובעליו רעים רבים פי הוה אהבו
 ללל בין לפנים בין לפסוים אכל סלל נפדר הוה אפי' מרעבו סלל כחבור :
 (ה) לא ינקה . פס פי לא סחא בלד ולא קלל פסע לא ינקה מדון של מנלם :
 לא יסלם . פי בעבור סרגיל דכר מכ סוה לסעיד שדף ווא ימלס מן ספוקס
 סכר

משלי ים

חרגום

גִּידָה וְיָפִית וְיָפִית לֹא יִמְלֵךְ : וְשִׁמְרָה לֹא נִדְבְּרִי וְרַמְסֵי
 (א) רָבִים וְיָחֵלּוּ פְּנֵי־גִדְיָב וְקִלְ־רַע
 לְאֵלֵשׁ מִתָּן : (ב) מֶלֶךְ אֲחֵר־לֶשׁ
 אֲנֹנִי אֶפֶר כִּי מִיַּדְהוּ רַחֲמֵי מִמֶּנּוּ
 בְּרַחֲמֵי אֲמָרִים לֹא־ לוֹ כִּי הִמְתָּה :
 (ג) קִנְיֵה־לֵב אֲהַב נִפְשׁוֹ שֶׁמֶךְ תִּבְנֶה
 קִטְרֵי רֵחַב לִמְצָא

רש"י

יש לפתור בני שלמד תורה : (א) רבים יחלו פני גדיב וכל הרע
 הכל נעשים רעים : לאיש מתן. יש לפתור בנותי זקוקים לפתור
 בעמדיני תורה : (ז) כל אחי רש. קרוביו אף כי מערערו רחוקי.
 וכל שכן מערערו ופושעיו וחסדיו : מדרך אמרים לא המה. אומר
 פלוני ופלוני קרובי ופלוני ופלוני מעמי וכל דברי הכל. ויש לפתור
 בני שהוא רש בחסדו ונמנעם טובים. מדרך אמרים לא המה.
 מחזר לטרוח הלכה ולא בידו. ומכרש פתורו ביוסף שהיה מוילא
 על אחיו דגם אמר מוילא דכה שקר עליהם ומחזר אחר אמרים לא
 וקרא רש לפי שהיה מוילא אחר שחן חשויון על אבר מן החי לכן שנאמר
 המה לו קריון ומדרך אמרים להסתור ולענין ומחזר אחר אמרים לא
 חסדו דכה. הוא היה אומר שהיו חובלים אבר מן החי והכתוב
 משיד עליהם אפילו בשעת הקלקלה היו שומעין שמיר עזים שנאמר
 יבחו שמיר עזים [בראשית ל"ו] הוא אמר שהיו מעוללין בבני
 שפחות לכן לעבד נעבד יוסף. הוא אומר שהיו מוחטים עיניהם
 בבנות

מצודת דוד

(א) יוסף. ענין אמרים : (ז) רבים. שאמר יוס : (ז) רבים. גזולי טעם פתלים
 פתלים ומוטים : מו רבי כהנן [יבמות] מי כמדוי לטעי דרבה לבו וכל הרעים
 פתלים : יהיו. ויבשו מו ויחל פתה ותחברו לאיש היתון מתן : (א) אף כי.
 שאל
 שכל אחד מערכו רחוק ממנו עד כי רחוק כולם : אף כי יודך אמרים
 להחביב עמם כדברים שנאמר לא יחטאו לו והמה לו לפתור החיל ואין
 ששפט נכס : (ח) קנה לב. לפי שהמה הוא בלג אחר קוים לב וריל קוים הדעם
 הוא

חרגום

משלי ים

סָבָא : (א) סָבָא דְשִׁמְרָה לֹא
 גִּדְיָבֵי וְרַמְסֵי כְּכִבְוֵא נֹאבֵד :
 (ב) לֹא יֵאָדָר לִסְבָּלָא פְּנֵינָא אֶפֶר
 לֹא לְשִׁמְרָה דְשִׁמְרָה
 בְּבִרְדָּנֵינוּ : (א) שִׁמְרָה דְבִר
 נִשְׂא נִיגְרוֹת אֲרִיזוֹת וְשִׁמְרָה
 דְשִׁמְרָה שֶׁל חֲמָא : (ב) קָטֵם הַיָּד
 אֲרִיזָה וְשִׁמְרָה דְשִׁמְרָה וְהַיָּד מֵלֵא
 שֶׁל דְשִׁמְרָה רַעוּתָה : (ג) כִּי כִּי
 סָבָא קָטֵם הוּא לֵאבִי בִיר
 קָרִיבֵי וְהַיָּד דְשִׁמְרָה דְבִלְבֵי הַיָּד
 דְאֲקִישׁ : (ד) בְּיָתֵא וְסָבָא
 וּיְרַחֲמָא

רש"י

בכנסת סלמן אמר הקדוש ברוך הוא חייך שלמי מנחה בך את הדוב
 לכן ותשא אשה אדומו וגו' [שם ל"ט בכ"ז] : (א) לא נארה לכסיל
 הענגו אף כי לעבד. קל ותומר הוא שאין נאה שיעבד ימשול
 בעדיבים : (א) שכל אדם האריך אפו. כמו להאריך אף שם
 בן שכל הוא לו : ותפארת. הוא שיעבור על מצוותו : (ב) נהם
 בכפיד זקף מלך. סקב"ס : (ג) ודלף שרד. דלף גשמים סווד
 בנים

מצודת ציון

הוא חובב נפשו וסבאמר הטובם בלבו לכל
 ויבחה הוא טובה מלאו טוב : (א) לא
 יבקה. אף לא הוא לא יבקה מדוי
 על מלך : יאבד. סופו להחזיק כי
 יבוא ליד עיניו שקר : (א) לא נאה
 בו. כי כדוים מתענג כבוד החוק
 בכסילות : אף כי. כ"ס שלא נאה שיעבד
 רוע וקטנות אחר קוט בעבודתו : (א) שכל. שכל כהמרה היא מחרטה
 אפיו כי הוא חייסורו הוא ללא לרוב חסד : ותפארת. התפארת הנחמד בו
 הוא שחומר עליו שהוא עובר ומחל למי שפגע בו : (ב) נהם גור. כעם החלק
 יחריד נכמת כבוד אריות ורוען החלק הוא טוב ככל סווד על השבץ כי בוד החלק
 להשפיל אף לרועם : (ג) חות. בן כסיל יבכב הוא לחלו : ודלף. כמו שיפס
 במטה כדוף לתוך כניו אחר ישודי את בני כדוים ללבו מעט בן מרדכ סלס
 ישודי את כעסו להכרתק מעט : (ד) נחלה. ינחל אדם מחלוטיו וסוד
 בו. כי אין דבר שפיו בוד אכזויו :
 פלס

יִמְרֹתֶיהָ אֶשְׂרָה מִשְׁבַּלְתָּ : (טו) עֲצֵלָה
תְּפִיל תִּרְמַמְרָה וְנִפְשָׁה רַמְיָה רִזְרַעַב :
שֹׁמֵר מִצְוָה שֹׁמֵר נִפְשׁוֹ בַּיּוֹם דְּרָכָיו :
יִמְתָּ יִמּוֹת קָרִי : (יו) מְלִיקָה יְהוָה תִּלְוֶן
דָּל וְזִמְלוֹ יִשְׁלֹם לָו : (יח) יִפְרֶה
בְּיָדָה בִּישׁוֹתָה וְאֵלֵי-לְחֵמֶיהָ אֶל--
תִּשְׁאֵל נִפְשׁוֹ : (יט) גְּרֵל-חֲמֹרֶה נִשְׂא
עֵצֶשׁ כִּי אִם-תִּמְצִיל וְעַד תֹּסֶקֶת :

תרגום

יְרִימָתָא הַיָּא דְאַבְקוּ יִסְוּ אֶלְהָא
סִקְסִיקְרָא אֶתְהָא לִבְרָא :
(טו) שְׁמֹרֵת מִצְוֹת יִבְהָא שְׁמֵתָא
וְנִפְשָׁא רַמְיָה רִזְרַעַב :
(טו) דְּשֹׁמֵר מִצְוֹתָא לְשֹׁר נִפְשֵׁיהָ
וְיִמְתָּ יִמּוֹת קָרִי :
(יו) מְלִיקָה יְהוָה תִּלְוֶן
(יז) מִן דְּקָמִי דְקוּף לֹא-לְהָא
סִתְרָתָם עַל סִסְבָּא וְסוֹרְעֵנְתָא
סִתְרָתָם שְׁלֵמָה לִיח : (יח) רַבִּי
בְּיָדָה בִּישׁוֹתָה דְּאֵת סִקְוִיא
בְּרַךְ קְשׁוּל דְּאֵת סִקְוִיא
וְלִקְוִיָּתָהּ לֹא תִרִים נִפְשׁוֹ :
(יט) בְּרַךְ אֶתְהָא קְשׁוּלָא קְמַל תְּהָא
וְקָא רַתְשַׁעִי עַל סוֹמְנִית
כֹּסְפָא

גול קיי ששע

רש"י

כביה ומטריה וסודר לוישי כהני כן מדוי אשה רעה : (טו) עֲצֵלָה
תפיל הרדמה . העללות מביאה לידי סינה . זו היא המליצה . אבל
המשל על המתעלל בתלמודו כוף ששולטין דבר הכמה ממנו והוא
הגדס : ונפש רמיה תרעב . כוף שיהא עמי וכן הרמיה בתלמודו
לעשות תורתו חבילות כוף שהוא : (טז) שומר מצוה שומר
נפשו ביום דרכיו וימת . שאינו נותן לבו לסקן : (יז) מלכה ה'
דעון דל ובטל ישלם לו . כשהלכה ינטה למות לזקתו מליצה עליו
לפני עמד הדין לומר הטעם היה נפשו מפרכסת ללכת ברעב וזה
פרכסת והחזיקה לגוסס חף אי החזיר לו נפשו : (יח) ישר בנה כי
יש תקוה ואל המיתו אל תשא נפשך . אל תכסה בערות מות :
(יט) גדל חמה נשא ענש וגו' . אם תעבור על חמתך ותפיל
חם

מצודת דוד

(טו) עֲצֵלָה . השלום תפיל על בנייה
וכזה יפרע לו דמי הכלואה ויכופי עדי
מינה עמוק עדי השוב בני : ונפש
המאכזב ליות שון מן הרמה
ולא שמעתי וידו כוסה הרבי כי לא
בגל עת ויל למות : ביום דרכיו .
המחזיקה אף הרמיה הלוני ימות .
ביום שבו : (יז) מלכה ה' . החוטא אם
כגל כח לו יזקק סוף נכסה אם כי
וכזה יפרע לו דמי הכלואה ויכופי עדי
מינה עמוק עדי השוב בני : ונפש
המאכזב ליות שון מן הרמה
ולא שמעתי וידו כוסה הרבי כי לא
בגל עת ויל למות : ביום דרכיו .
המחזיקה אף הרמיה הלוני ימות .
ביום שבו : (יז) מלכה ה' . החוטא אם
כגל כח לו יזקק סוף נכסה אם כי

תרגום

מִסִּיחַ : (כ) שִׁשֶׁת עֶשְׂרֵת אֶתְכֵם
כִּרְחֵקָא מְסוּלָה דְחִסְתִּיב
כְּמֹסֵף : (כא) פְּנִינָן כְּחִשְׁתִּיב
לְבַיְתָא אֵלֶּשׁ וְעֵצַת יְהוָה הִיא תִקְוָה :
(כב) תִּפְאוּתֶיהָ אֶתְכֵם חֲסִדוֹ וְטוֹב דָּשׁ
מֵאֵשׁ כָּבוֹב : (כג) יִרְאֵת יְהוָה לְחַיִּים
שֶׁבַע עֶשְׂרִין בְּלִי-יָקוּף רַע : (כד) סִפְּרָה
עֲצֵל יְדוֹ בְּצֵל תֵּת גַּם-אֶל-יָפְתֵיהָ לֵּא
יִשְׁבֶּנָה

רש"י

אם שונאך אם רמית רעה בזה לו עוד חסידך ימים וטובה :
(כב) תאות אדם חסדו . עיקר שהכריות מתאווים לאדם בעבור
חסדו : וטוב רש שאיש כזב . ואם איש כזב הוא ומצדקה ואינו
עושה טוב איש רש ממנו : (כג) שבע עין . כיצד אם השם שלא
יפקד בשום רעה : (כד) שפן עצל ידו בצלחת . בזרע המה
שנמשעבידות מן האור וסוטים רקיות מתמסס ידו בצחוקה ודומה לו
כשלו בסירות וכדורים ובלחות [דכתי הימים ב' ל]ה ומשום רבינו
יזחק הלוי שמעתי בללחת מלשון תרגום ויבקע וללה בשעת הלכה
והגלגל על שם שהקור והגלגל מצטמין וולוחים הדיים . ואמי שמעתי
בללחת קרע שהלוק שקורין פלנדאדור' בלע"ז כלומר טומאה במקור
סא"ח

מצודת דוד

עודאי יבשה רע על מי אבר יבסע כי אם
כמו נר טרדן [גילאל ד'] : (כב) ילון .
תפיל אוחו מידו כיה עוד חסידך חמטו
עין חמטו כמו חק ילון כס [יבשים]
כי מן דרך גדלי החמט ואם מעמוד מנגד
[ח] : יפקר . עין זכרון והבטחה :
יעשה מעשהו ומשורה כוח אל הסובב :
(כד) בצלחת : שם עלי כשול כמו זבדוים
(כ) לשון חכמה באחריה . אם לא
ולחמות [דכתי הימים ב' ל]ה :
חמט כדאשים ימין : (כא) רבות .
לפעמים יחשוב האדם מתכונן רבות אהה
אז הדבר אבר יעין ה' היא חזקה ומה לא
יהיה מן התחשבות שחשב כוח :
(כב) רחאת . מה שהכריות יחזרו אל בו
אדם הוא בעבור חסדו שחשב סכנתו להם
אלו בעבור החכמות חסד וכזה היה עדי
טוב ממנו כי על בו לא מולת דוד
חיו דרכו [הכתי] וזמן מביא אכזבי לידו
ליון עינים : (כג) לחיים . היא סיפס
לחיים ופקודי יבשים ולא חסד אל
הוא רע [ל] לא פתח עדי : (כד) ספן
עצל
כס

תרגום

ישקנה : (כה) לץ תבנה ופתי יערים
 והקית לנפול יבון דעת : (כו) משדר
 אב וברית אף בן מביש ומחפיר :
 וכו חבל-גני לשמע מוסר לשמות
 מקמרי-דעת : (כה) עד בליעל יליץ
 משפט ופי רשעים בליעל-גון :
 נכנו
 רש"י

[כ"א"ל] : (כה) לץ תבנה ופתי יערים . על ידי ממות פרעס ומלתמת טמלק החכים יתרו ותגור : (כו) משדר אב בריה אם . מכרת אם : בן מביש ומחפיר . דרכו על ידי שראתס טרה אם בן גמר המלרית משחק עו"ס וגולו עריות גרס זה שגשלתה אמו ורע סדר כעטי אכרסס [כראשית כ"א] : (כו) חדל בני לשמע וגו' . מקרה קלר סוף וסוף פירושו חדל בני לשנות מעמדי דעת כשכל יאמנו מוסר : חדל לשנות . כמו מלשנות וכן וחדל לעשות ספסם [כמדבר ט'] וכן יד חדל לספור [כראשית מ"א] : (כה) עד בליעל יליץ משפט . יעד לאדם מליט מעשיו יסורין ומיהם : ופי רשעים

מצודת ציון

(כה) יערה . מלון טרה : (כו) שדר . הספול יתפל מלחיה וכל סוף סוסק מלון סודס וזאס : ומחיר . עין נוסה : כחיסה ודיו סמויה כלהת לקח (כו) לשנות . מלון גבנה ומשפ : הסכיל כמחזקן זו סויה סויה גכ אל (כה) יליץ . מלון מליט : סיוס לל יביב ידיו כי לא ימלאם לא חולל לכביב אל סיו : (ה) לץ תבנה . תבנה ססס אל כמחולין על החכמה סס כי לא חטול לו סיה ספי סהכור כסיה יתחס כעור ול לכל לבון אף דברי החכמה יטילו לו ייען דעת יתר ספס סריו : (כו) שדר אב וגו' . סכו ססוף מנייס ומחפיר סיו אכיו גורס סכיו מנרז וזמו על זמר כדריסכו כדרכ סוף וכע"כ יכיו וכסיו לקח לה כסכסס ורדי סכו ססוף גול חל אכיו דסי ססכסס וסיררי אל זמו ספס : (כו) חדל בני לשמע . ימאל חסס כמות מחפיר דעה כרליות סרור וסחרי סחרי כמוסר סל כסל וססיה לגמה מחפיר דעה ולא חתיה אל ססוב ככל וזל סרס לא קכל על ססס כלד כספיו : (כה) יליץ משפט . ככפסס יסוף סחרי כמייס סליטס למסן יספנו על סכו וזמיוט לו : יבלע אין . דברי סוף יתמר ככליסס לכל ייריש ספסס

תרגום

משלי יט כ

(כס) סקניו לסקנני דעי
 כ (א) דסקנא וזא סקנא
 וכו סקנא וזא סקנא
 דשני ביה לא נחמסס : (כ) נסס
 סדי אקנא וסקנא דסקנא וזא
 דסקסית ליה ספי על נסשיה :
 (ס) סקנא וזא סקנא דמב
 דלא דקנא וכל דשני ספסדי :
 (ד) ססססד סקלא לא סססס
 ישאל כמקדא וליח : (ה) ססס
 ספסיו סקנא דסקנא דקנא
 ונכרא

רשעים יבלע אין . סוף ובלעו : (כס) נכנוו ללצים . סקכ"ס
 זיען לו ספסיס של לרעת לוח סלן ססססר כלסון סרס :
 כ (ב) גרס ככפיר אימח מלך . סזעכרו . מכסיו : (ג) ככחי
 לאיש שבת מריב . למוח ממריסיה וכל חויל סחיו סנה יכיס
 סנלה קלמו : (ד) מחרף עצל לא חרש . מפטי כלסס יוסב ססלל
 וזמו מוסס מלחסס וזמו סוסק כחוסס : (ה) סיס עסקיס עצת
 עלג

מצודת ציון

(א) סה . עין נקסס : שעה . שפסס כסוסס על דמ סוף ססוף כי מלון סגנה : (ב) גרס . כן קרלה סלחס כרליוס אימח . מלון חיסס וסוד : מפסס יסרסס וסחלוסס : סוסס כסכרוס סזעכרו . מלון סכרס וכסס : וזסס . עין סלן כססליוס : עין ססרון כמו קולס כזקן אל ספסס וזל יתסוף [וספסיס כ'] : (ג) וזגלע . כמו כססו לחכב וזאלי וסין ספסס סרסס אלכ כססיוס סיה כזסלס לא יתחס סי אף אל מוסו יסר רובו קסס : (ד) גרס . כסססס ככפיר כן מחלסס סוד ססר על מי חכר יכעס סיו וכמסיוס מחס וכסו כי יסססן כעזמו וסוכר על ידו אל ס' סז ומלך : (כ) ככרו . כסססס סוף ססססס סוף ככוד לזסס וכו חויל ימגס כזס סכרסס כי ככר יכסס סחריס יגולס חולמו לכל : (ד) מחרף . סססב לנת סחורס לא יתסוף ססלל אל סרור וכעס כקיר סקנא ססולס וזמיוס כי אל למסס ססיו סחולו וזל חרסס : (ה) סיס נקסס . דרך סססס לסססר סלס

עמקום עצה בלב אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה
 יְדִלְגָה : (ו) רַב־אֲדָם יִקְרָא אִישׁ חֶסֶד
 וְאִישׁ אֲמוּנִים מִי יִמְצָא : (ז) מִתְהַלֵּךְ
 בְּתוֹמוֹ צָדִיק אֲשֶׁר יִבְנוּ אָזְרוּ : (ח) מִלֵּךְ
 יִשָּׁב עַל־כַּפְאֵדוֹ מוֹדָה בַּעֲיָנוּ כַל־עַיִן
 (ט) מִי־אָמַר וַיַּחֲזִיק לִבֵּי שֹׁדֵדָי מִחַפְזֵמָוִי
 (י) אָבֹן וְאָבֹן אִיפֶה וְאִיפֶה תִּעָבֵת יְהוָה
 נִם־שְׁנֵיהֶם : (יא) גַּם בַּמַּעֲלָוִי יִתְקַבֵּר
 נַעַר

וְקָרָא דְפָתְחוֹ נְדָלָה :
 (ו) סוּמָן דָּבַע לֵשָׁא סַמְרָנוּ
 זְכָרִי בְרַחֲמֵי וְנָקְרָא מְהֻמָּא
 בְּנוּ פִשְׁפָּה : (ז) דְּהַסְתָּךְ
 תְּקִיפוֹתֵיהּ צִדְקָא הוּא
 וְסוּפְרוֹן לִבְהוֹן בְּרוּחֵיהּ :
 (ח) סְלָכָא דְרָבִבֵּי עַל מוֹרְכָא
 דְרֵינָא דְפָרוּ מִן־מְסֻמְרָה קָהֵלוֹן
 מִשְׁמָא : (ט) מִן דְּעוֹפֵר וְצִי
 הוּא לִבֵּי וְאֶבְיָתִים מְחַבְּוֵי
 (י) סַמְלָא וּפְתַקְלָא בּוּלְא
 וְכֻלָּא מְבַדְּמוֹ אֲמֵן מְרֵא אֶלְתָּא
 אִף מַרְעִיָוִי : (יא) אִף
 בַּעֲבוּדָה

רש"י

בלב איש הלכה בלבו חכם סמומס : ואיש תבונה ידלגה .
 וחלמד ביון כל דבר אותה מנמס : (ו) רב אדם יקרא איש
 חסד : הרבה כי אזי אדם הסומס על אוהבים המבטחים אותם
 חסד וקוראים להם בעת דוחקם : איש חסדו . המבטח לו לעשות
 חסד : ואיש אמונים מי ימצא . המבטח ועושה : (ח) מלך יושב
 על

מצודת דוד

כמו יתגלה כסוף : (ה) ידלג . ענין בעומק הלב ויקום לעומת הסגים ויבי
 שחיה כמו דלג דלג לנו [שמוס] : כיון כמים עמוקים שלי אשר לאחז
 (ח) מורה . ענין מייסד וסחיה כמו המים הסחחונים הכל לזר המוס ידלג
 כי חס ממש הכנס [עיל א'] : כי מתהלך יסלג הטלונים ויכל לאחז
 (ט) ויבוי . מלכו ונקי : (י) איש . אח"כ זה החתומים וכל מתהלך ויתקור
 שם מדה כג' סוף : (יא) במעילוי . סכנים החתומים עד אשר יבין זה
 במעילוי כמו שולג לי [אכס א'] : העלם המנוים בלב : (ז) רב אדם .
 רוב בני אדם יכיר כל איש החסד בעומס
 יסכר
 עם הכרום ויפתלר בוס אצל מי ימלא כסס זה אימונים כי רבים יקרו :
 (ז) אשיר בניו . אחרי לבניו אחרי מוסו כי יהיו בלי זכוסו : (ח) מלך . כאשר
 יושב ה' על כסא דין [ח] מפור וטוח בעניו כל רשע בני האדם אף אם עשית
 סכר : (ט) מי יאמר . רשע לומר האוכל וסכל גווי לבניו מי יוכל להכריע ולומר
 סנה לבי זנס וכסירם מבני סוג עון ואלי כבר סטריה עמי מחתלי כי עשיתי
 הכנס פליס : (י) אבן ואבן . השוסע שני אבני משקל גדולה ויקטום מרלם זה
 פגדולס ואבן קטנים סנה מופת ה' גם מייסס כי גם סגודו עשיתי רק
 לפרוס ולל תקול כס : (יא) גם במעילוי וגו' . כל גם סגור כמים אף בעת ימס

שְׂפִירְחֵיהִי סַתְרֵנִי פְלִיא אִין
 דְּבִי וְאִין תְּרִיזֵן מְרֻדְרֵיהִי :
 (יב) אֲרֵאָה לְשִׁמְתָא וְשִׁנְאָה דְּהוּא
 אֶלְתָּא אֶבְרִי מְרִיזוֹן : (יג) לָא
 דְּהוּס לְשִׁמְתָא דִּלְקָא חֻסְפָּסוֹן
 פְּתַח עֵינֵי וְשַׁבַּע לְחָסָא :
 (יד) תִּקְרָא לְחַבְרִיהָ נָאֵפֵר
 דְּקֵצִית וְתַרְבִּין לְשִׁמְתָא דְּעִיטָר :
 (טו) דְרֵאִית דְּבָבָא וְסוּמָא דְּכַפְרִי
 קְטִיפָא וְכִפִּי דְּקִרְנֵי שְׁמַרְיָא
 דְּרִישָׁתָא : (טז) נָסִיב לְבוּשִׁיהָ
 קְסוּלֵי בְּעָרִיב לְחֵילֵינוּ וְלֵאָ אִפִּי
 נִבְרִיחַ קִרִי
 חֲבֻלָּה

רש"י

על כסא דין . כפשוטו . או יש לפרשו כנגד הקכ"ס ויש לפרשו כנגד
 זבוסטי שמת : (יב) און שמעת ועין ראה וגו' . כלומר מעשית
 דיו סס וסוף חסן כדאון שומעם מוסר ועין הכוסה את הכולד :
 (יג) אל תאהב שנה פון תורש . כי חסמסה רש : (יד) רע רע
 יאמר הקונה . הקונס מוסר ע"י סדמק ויסורי רעוון לומר או לי
 על

מצודת דוד

פעליו מדמס עולמו לא מוסס אחסיה
 עולמוס מ"מ ויכל סוף להסכר ולכריח
 ספס בלזוס בני אדם אס פעלו דן ויסר כי
 כקטור מגדול עולוים סס לרמוס ולסחכר
 בעמשינו לכל יכיר כזי האסס : (יב) און
 שססע . ר"ל גוף הכולן וזוס סססע אחר
 כיון אסססע וכן גוף כסין וזוס
 כגוים והסחריס וכל פעל ה' למעסור ולמודמו :
 סחכסל זן סחלסס : ססס . פסח עיניך למעס סכריסס ספטיים כסוים וזו סכסע
 לחס וגחמל למכל פל עסס סחור : (יד) רע רע . דורך סקוס ספן לסוס
 פכני סחוכר ויסכיל אחריו לומר סחור רע למסן ימכורו כול וסכר יקסרו וסוכר
 לו לו יסכלו לפלר זה עולמו לומר סחור סחור רע למסן ימכורו כול וסכר יקסרו וסוכר
 סקוסס סססס סחורס סמקן למר ודחק אחר ימכורו אז פ"י סחור סחורס חלסס
 לחל"י יסכלו כעולמו פל סחור סכסל יד לוסס מרס חל"י ססס סחורס חלסס
 סת כעולמו יד וכס וכסירם פטיים ח"כ חול"י וזו סכסס חל"י : (טז) שו ורב . סוס
 חלל פסיו דסס פס כללי זקן ר"ל כללים סכסוים מחכני יקן ססססוים רב ססס
 פלר עולמו ומולקס ספטיים וססס דכריס חל"י סוים : (טז) ליק בניו . לק
 וסססן

תְּבַלְתָּ: (יח) עָרַב לְאִישׁ לֶחֶם שִׁקְרָא
וְאָחֵר יִמְלֹא פִירוֹ הַצִּין: (יח) מִחְשְׁבוֹתָ
בַּעֲצֵה תִכּוֹן וְתִבְלֵלוֹת עֵשֶׂה מִלְחָמָה:
(יש) גִּזְלוֹת־סוּד הוֹדֵךְ רֵבִיל וּלְפָתֶה
לְשִׁפְרֵיו לֹא תִתְעַרֵב: (כ) מִקְלָל אֲבִיו
וְאִמּוֹ יַד-עַד יָזוּ בְּאֵינֵיו הַשֵּׁף:
 יח"ו
 נחלה

רש"י

פל כעס זמם והכרם הזמם וכסוהך לו מלא חכמה אז יתחיל על הכשר
 שגלשטער: ואזול לו. והוכן לו. (יח) ערב לאיש לחם שקר. יטוף
 אשה ליש: ואחר ימלא פירו הצין. אכזבי דקות וכן יוגדם בהלך
 [ארכס ג']: (יח) מחשבות בעצה תכון ובתבלות עשה מלחמה.
 אם גזלה להחם כנגד כספן טוה בתחבולות השוכס ותפלו ותענים:
 (יש) גזלה סוד הולך רביל ולפתה שפתיו. העדבר חלקום
 לפסוקן ולכסיקן: (כ) מקלל אביו ואמו ידעך גור באשון חשך.
 דכסיף

מצודת ציון

(יח) תבלו. ענין פסוקן כמו אם
 חבול חבול [צמח לב]: (יח) ערב.
 ענין מתיקום כמו ויערם לה' מתח
 [מלאכי ג']: וצין. אכזבי דקות
 כמו ויערם בחיך שז' [ארכס ג']
 (יש) ולפתה. מלאך פני הוכס:
 תחריב. מלאך מערבות: (כ) ידעך.
 ענין ימור וקפיצה כמו דועט כחף קופים
 [תלים ק"ח] וזוה כתיב יר' בתלסכת
 הרוח ונקדן מן הכפירים: באשון. ענין
 מצרות והוכך וכן כחשין גילס [ישליח י']
 מנד

מלונך לתסכת ציור: (יש) גזלה סוד גור.
 פ' זה סוד וזו יוכל לעמוד פל עמוה לכתור דבר מה ולא שם פ' שסוף רביל
 כטוונס פירוחה וזו עם מי טכניו חסויה סתם פתויה אחר כטוור סתלויה יגלה סודו
 לטומו: (כ) ידעך גור. יכוס כספו כסחוקו הוכך ר"ל גזול יום גמולו שם
 חליר יתם סודי ופי עינים את כוסם לגר דיטם את גמולו לעם אורך הארם
 ט

שִׁמְתָא בְּחִישׁוּקָא: (כא) וְהִתְקַמַּת
דְּפִרְתֵּיָא בְּקוֹרְפֵּיָא וּבְסוּפֵּא
לֹא תִתְגַּדֵּי: (כב) לֹא תִסָּר
אֶשְׁלֵם בְּיִשְׁתֵּא קָבֵא לֵאמְרֵי
וְהַיָּדְוּ: (כג) כְּתוּבֵי אֲנִי
קָרַם אֶלְתָּא בְּסוּפֵּא וּבְתַקְלָא
וּבְסִשְׁתָּא בְּיִשְׁתֵּא לֹא שְׂפִיר
קָרַם: (כד) מִן קָרַם יי
דִּלְקִפִּית דְּבִקְרָא וְגַר וְשֵׂא לֹא
פִּתְפִּין אֶרְתֵּיָא: (כה) פְּתָא
טַא לְתַקֵּא דְּבִר לְקוֹרְשָׁא
פִּתְרַתְּ קָבֵא לֵיָּה שְׂפִיָּה:
 מברר

רש"י

כסמיף וכסמיור הסחך כלומר בעה כרעס: (כא) נחלה סבהלה
 בראשונה. שגכהל למכר וליטול חלה כגון בני גר וכני לרובן סמכהלה
 למול חלקם בעבר הוכדן ודכור כככהל סמלמר גדרום לאן ככסה
 למקניו סס וערים לטמון [במדבר ל"ב] ישו את העיקר טפל
 שסרקיוו לאנס נפסס: ואחריה לא חברך. שגלו כעס שטס
 קודם שחר ספכטס כמו שמוטעס בסדך טולס ובמרש רכי סמחומס
 כשנח סחיס לחסו ויטר ס' את רווח מלך אסור וגו' ושחר סכטס גלו
 כשנח סע לחוקיסו חסו סחשטעס לכוסע בן אלס: (כה) מוקש
 ארם יע קרש. ככחלום כככל וטוקש כעצירות מקללך את קדושו
 כמו ושמו וטמו [צוידס אז]: ואחר גדרים לבקר. לךך ארם לחזור
 אחר

מצודת דוד

שחר: (כא) נחלה סבהלה. נחלה סכלה
 חלום כדלשונס ככחלו וכחשין ופחלס
 עס כ' סחפת ככחיס סוה חתריסס לא
 סמור כ' שלסר כס ערנה ציאל חין כס
 סימן כרסס: (כב) אסלה ער. לפי
 כככס כגרי וכל יוסף טור מי לפטועי כ'. קוה. אר קוס אל ס' וסוה יוסף נר מיד
 ככחיל לפטוע כ': (כג) אבן אבן. אבן פסלן גדרות וקטס מרלה חס ככחול
 זכוקל ככטס: וסמוני. מחורס ככחיסו לעמוס ככס לכקול ככחום לא טור ככניו
 ס' וכל סוכר כס'ס: (כד) חיל. מדרי כף גרי חלס חיל ס' חלל חלום
 חלום סס ירין דרס' יל לא ידע כול כמו ומוטע סס [צמח ט"ז]: (כה) מוקש ארם.
 כככול

(כו) מורה רשעים מלך חכם וישב עליהם אופן : (כו) נר יהיה נשמת אדם אפש בלי חרירי בטון : (כז) חסד ואמת יצרי מלך ועד בחסד כסא :

(כח) תפארת בחורים כח ורודי וקנים שובה : (ל) תברות פצע תבריק תמרוק קרי ברע ופזרת חרירי בטון :

מלכי

רשי

(כו) קבצר לשישי מלכא מביטא ומספר עילתו ולולא : (כו) שרנא דאלהא נשמחא דבני נשא ובצא בליליו ציא דבריקא : (כז) חסדא וקושטא יקאר למלכא ומתקן בוריקא קמיקא : (כח) שבתרא דעלוביא תוסהון ושבתא דקבי סיקתא : (ל) שומני ופרקתיו פגעו בבישא ומתקטט בגנה דקריסא :

היך

אחר קרנכות נלווד ולהביא ולבטק על נפשו : (כו) מורה רשעים . פרכס ומילו : מלך חכם . הקדוש ברוך הוא : וישב עליהם אופן . גלגל מדהם השיב עליהם וינהגו כדכדות [שמות יד] כנגד והסכד אה לנו [שס ה'] : (כו) נר ה' נשמת אדם . הכשמה שבתרבו מעדס עליו ציון : (כח) תפארת בחורים כחם . כנוו שהפארס כחויס כחם קן הדתה וקניס שיבס : (ל) חברות פצע תמרוק ברע . דכשו רמזינו הממלכ עלמו לדבר עבירס סוף בל לדי פלעיס והמנוח : ומכות חרדי בפן . זה הדוקון :

כל

מצודת ציון

יצקר [ויקרא יג'] : (כו) מורה . עינו מנשול עוקב עבירס מחיית קדושה פלחיס פור כמו מדיס ימחלו יקבילו [ירמיהו ו] לבקט על נפשו : (כו) מורה . מן חכם עינו וזוך וכסירות כמו מרוק ארמחים דרט לפור אה סרפטיס לכל יכחו כחבורס [ירמיהו פ'] :

גמול מדיס כמיה חלוט : המגלגל וכו פמיון קן ישיב הגמול אל המקטס למטן ומסו : (כו) נר ה' . כמו שדרך חללס לחפס כחודך ע"י כונו קן חופס כ"ל ממשכות חרירי בטון ע"י כשמת חרס כי סוף יושפת ככל ומערה עליו ציון : (כח) חסד ואמת . אהר ועיס סתור סס שומרים אוחו כי כזס מורוכב אהוביו ואומרים נפשו . ומע . כחמד עשמה סתך כסח מוטוס לעמוד על פמזו : (כח) השפחה . ספוי סבה כחבוריס יהיה ססס למחלס קן שובח וקניס סוף אהס לטוד : (ל) תברות פצע . המכורות ופלעיס ססס המוכנס חל"ה דע לעצור ממנו עבירס סתון כי כחלוס יקבל הגמול ומלך פטור : ומכח . גם עשית סמלדי סתן יוכס סתון

כא (א) היך פניו דמיא לפיה דפלכא בצריו באלקא ולאכר דקמי קצון ליה : (ב) בלחון ארתיה דבברא חרין ציא אנו אפוי ומלקא חתפו לביה : (ג) מן דקבד ארקמא ודינא מתרשי פיה אלקא מן דבמא : (ד) רשות עיני וקניס לבא ושקנא דרשישי לקסאה : (ה) מחשבתא דבין ליתרניא ודקלא דסתרבתא לחסרניא : (ו) סקנדטמא דסיקריא בלישא

כא (א) פלגימניס לבנימלך בנדיהותא על-כלל אשר יתפץ פניו : (ב) כל-דרך איש ישר בעיניו ותבן לבות יהוה : (ג) עשה צדקה ומשפט גבור ליהוה מנחם : (ד) רום עינים ורבת-לב נר רשעים תפארת : (ה) מחשבות חרין אה-למותר וכל-אין אה-למחפור : (ו) פעל אצרות בלשון שקר

רשי

כא (ב) כל דרך איש ישר בעיניו ותבן . ומוס : (ד) רום עינים . נסות סרוח : ורחב לב . סתך למלכות סחוט לבו סוף ישר של כשעיס חסותס ומחשבותס סוף חטאחס : (ה) מחשבות חרין . ארס ישר המתהלך כחמט . וכמספס סתון : אך למותר להללסס ולכיווס כחלוס בלום אין . דוחק אה סהפע : (ו) פעל אצרות . לסכרות סון : בלשון שקר . חבל גרף וגו' . מוקשי ס"ס

מצודת דוד

כא (א) פלוי סוים . כמו פלגי מיס כהס ביד חרסס לטוסיס אל פוקס כוללו ע"י סחירות ומחויס קן לב סתך ביד ס' לטוסיס אל כל אהר סתון : (ד) נר . עינו חרופס כמו נירו לנס (ב) ישר בעיני . כי ארטו כחלוס חוכס כנו סכובאל לס לבון חרופס כמו סתמר לעלמו : ותבן . ס' סכוב כפור לבו ויוד סוף אה ישר דרט או לא : (ג) עשה . (ה) חרין . רציו וישר : אין . רציו סחירות כפויס ככרס כעניו ס' סככחל זמח : (ד) רום עינים . דרך גפס כחוח סתניס עיניס ככפי ספולס לא כטוסיס המספייס עיניס למסס לחין : ורחב לב . עינו כקסח סתנאוס כרכס וככחולס לס : נר רשעים . כדכריס כחלוס יהא כהס מחשבות כרכסיס יחשמי סתחט : (ה) למותר . לחין ככר כנוו אה וככרס יחרון פס : וכל אין . כמסכר כשעטיס לחין ככס ככר ככר אהר הככר סוד חסרון סס : (ו) פעל . כמחפף ולחום ע"י לבון שקר כהס ככל דקף כי לא יתקיימו בירו ודקטש עוד אהס כהס

לשקר תכל נדרך מבקשי-מתת : (ח) אשר-
 רשעים יגורם כי כגאנו לעשות משפטם :
 (ט) הפכפך תרד אלש ותר ותר אשר
 פועלו : (ס) טוב לשבת על-פנת-נג
 מאשת מרדנים מדיים קרי ובית חבר :
 (י) גפול רשע ארוד-הרע לא יתן
 בעניני רעהו : (יא) בגגש-גן יחכם
 פרוי ובהשגילי להם יחך דעת :
 משכיל

גלשנא דשקרא וחספסון
 ופירו אלו דכענו למורא :
 (ו) רבנא דרשעי ושלטו ולא
 זכו דעבודי דיא : (ח) דנפד
 ארדה וברא רוא נוקמא
 ורדי רדיון מוכרוי :
 (ט) קב לסיבכ על קרנא
 דארא קו אקמא מרנימא
 וביא מרמא : (י) גפול
 דרשנא נקיא בישא ולא
 סתבת געני תבתי :
 (יא) חכיה דשקרא וקמ
 שקרא וקמלקנותיה וחספא
 יכ

שכ דישא : (יב) סתפד
 פדיקא ברכיה דרשנא
 וסמלשל רשעי בבישא :
 (ט) דכספר ארניה דלא לשפע
 לצוחיה דכספא אר נקרא
 לאלקא ולא נקמא :
 (י) מיקמא בישא מרמא
 חקא ושותקא עקבא חקא
 קשיקא : (ס) חרקה דרשנא
 לקעבר דיא וישא קאלו
 דקריו עקא : (סו) בר נשא
 דרשי קו אקמא דקבולא סס
 בני

שכ דישא : (יב) סתפד
 פדיקא ברכיה דרשנא
 וסמלשל רשעי בבישא :
 (ט) דכספר ארניה דלא לשפע
 לצוחיה דכספא אר נקרא
 לאלקא ולא נקמא :
 (י) מיקמא בישא מרמא
 חקא ושותקא עקבא חקא
 קשיקא : (ס) חרקה דרשנא
 לקעבר דיא וישא קאלו
 דקריו עקא : (סו) בר נשא
 דרשי קו אקמא דקבולא סס
 בני

רשי

[ס"א מנקשי] מוח סס לו : (א) יגורם . יגור חסם : (ח) הפכפך
 דרך אש וור . אש וכו' זר מן המאוס לדכו הסכפך : (ט) ובית
 חבר . שוכנס לבית הניכור לדבר עם אשתו . ומרשע אנדה יבוא
 שמוך שטינה להסתלק מעל ישראל . שם כלשת מדיים . וית
 חכר . בית שמחכרים בו רעים להקב"ה נגון דמות שהעמיד ממש
 אכיל ה' : (יא) בענש לך יחכם פחי . על ידי יסורי סללים
 הפתחים

מצודת ציון

אזו ולא חן למו [ויסובי י'] : (ו) נרף . כי כמה סיבה למוח על ידם : (ז) שר .
 תני דחסי ומוסס כמו דחפס רוח [סללים] כגול עמו יבוא מליכס חסד : כי סאנו
 [א'] : (ז) יגורם . מל מגור ופחד וכן לעשות משפט . מחספך כעשוי פסח כ
 [מורם רכס] [על י'] : (ט) פנה . ויחם : (ח) הפכפך . מחספך כעשוי פסח כ
 חבר . חבורה אחוסי וכן חבר סללים [כסע] ופסח כהפך כוס פעם ודר חיל כ
 [י] : (י) ויתן . משון חן : (סו) בר נשא
 מצודת דוד
 כי כמה סיבה למוח על ידם : (ז) שר .
 תני דחסי ומוסס כמו דחפס רוח [סללים] כגול עמו יבוא מליכס חסד : כי סאנו
 [א'] : (ז) יגורם . מל מגור ופחד וכן לעשות משפט . מחספך כעשוי פסח כ
 [מורם רכס] [על י'] : (ט) פנה . ויחם : (ח) הפכפך . מחספך כעשוי פסח כ
 חבר . חבורה אחוסי וכן חבר סללים [כסע] ופסח כהפך כוס פעם ודר חיל כ
 [י] : (י) ויתן . משון חן : (סו) בר נשא
 על פנה ג . מבלי מחסס מרס ומפטר יחיוי מבלי חבורה אחוסי :
 משנה . מלכס עם אשח מדיים חף כבית חבורה אחוסי : (י) אשה רע .
 אלו מסיבה כרעס על כי ייעש לחאב כעשוי מוסי . חלג יודע הוא ברעסה
 ונכס חקא להס אלו לא יוח כעשוי רעהו רע כמפוס . כי אה חכנס לעובס
 ח' כחריה ונאוב דרעהו כעשוי חמוי כרס : (יא) בענש . כעס הוא מוכס על
 סלן חל לא ויעיל לעמו משיל הוא למי החאכל כוסס כי יחכס על כי
 יפתר לעמו : ובהשכיל . חלג לחסם חף כגמו דברי כעל הוא עמו יקבל מוסס
 ויח

מצודת דוד

דוק דעת טופך על חס סנוד : (יב) משכיל צדיק
 (יב) משכיל צדיק . לחבר הודיק טופד
 כבית רע כמכר כעללו וכו' סיכס לסף
 אה כרעפס נפוח רע כי יחאב כעשורי
 (ג) אכס . ססוס חונו כעני ח' :
 דל חמי יופס מפני נוכחי כמנונ כגס כוח
 יקח כעס דרס למרס חין מ' ייבוי לו : (יד) סתן . כמנון ממו ככר למי אחרס
 חסון אוד כחך ר' ככרר חו יכס חו חסס עיה וחוקר וכל כרר כמ' :
 (ט) סחמה . הודיק ימח כעס יכס ספס ועיני סחמה הוא סחמה למועיל
 סן : (סו) מדרך השכל . מדרך כסורס : בקהי . כ' חלר כעניק ככריס כסל
 כפסיס

מצודת ציון

משכיל צדיק
 (יב) משכיל צדיק . לחבר הודיק טופד
 כבית רע כמכר כעללו וכו' סיכס לסף
 אה כרעפס נפוח רע כי יחאב כעשורי
 (ג) אכס . ססוס חונו כעני ח' :
 דל חמי יופס מפני נוכחי כמנונ כגס כוח
 יקח כעס דרס למרס חין מ' ייבוי לו : (יד) סתן . כמנון ממו ככר למי אחרס
 חסון אוד כחך ר' ככרר חו יכס חו חסס עיה וחוקר וכל כרר כמ' :
 (ט) סחמה . הודיק ימח כעס יכס ספס ועיני סחמה הוא סחמה למועיל
 סן : (סו) מדרך השכל . מדרך כסורס : בקהי . כ' חלר כעניק ככריס כסל
 כפסיס

יגור : (י) איש מתבודד אהב שמתה
 אהב גורו וישמור לא ישלש : (יח) נכר
 לצדיק רשע ותחת ישירים בוגר : (יט) טוב
 שבת בארץ מדבר מאשת מורגים מדינים קרי
 (יט) קב למחב פארע מתקרא
 וכעס : (כ) אצרו ונמדד וישמור בנות חכם
 ויכסיל אדם יבלענו : (כא) רוף צדקה
 וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד :
 (כב) עיר גברים עלה חכם וירד על
 מבטחה

רש"י

השכל . פורס מן החוסר : בקהל רפאים . בעדת גוהסם :
 (י) כבוד מחסור . מי שזוכה שמחה משסה טמיד : (יח) כפר
 לצדיק רשע ותחת ישירים בוגר . לדיק נחלן וכטע כל מחסיו כגון
 מדדיו והמן : (יט) טוב שבת בארץ מדבר . גם זה על סלוק
 השכינה לאחר : (כ) וכסיל אדם . וכסילות של חכם : (כב) עיר
 גברים עלה חכם . כי משע רעיו שזלם לטין הסנלאים גבורי כח
 ויכד

מצודת ציון

(כ) בנה : כבוד : ובלענו . מלכן המסור אז יועה ולא ימסע עוד חלל כל
 גליטה : (כב) וירד . מלכן ירדו ימי חייו הוא מוסיף והולך לפתוע ככל
 הספול :
 ויחמר : (יח) איש מחרור גוי . הלוכה
 פירש במ"ס : (יח) כפר . אם נעור מוחם על הצדיק ובעלם הכוונה חין מהד"כ
 ממפיוס עד כי יוסר רעם לפדיון נפשו : ותחת גוי . ככל הדבר במ"ס : (יט) בארץ
 מדבר . במקום חלון חושים : אשמה . מלבנה במקום מיושב עם חכם מדויסם
 והמחמד כעס : (כ) אצרו גוי . דור החכם לאור בחלוני דברים המדיים ובין טוב
 המקיים ופע לומר חלל הכסיל שבנו חכם בעודו ככסו עד לא כתיחו מיד
 יבעטו ולא יחוש אם לא ימלא נפש הלוך : (כא) רוף . הרווף פועל לפעול וחסד
 עם הכוונה ימלא גם הוא עם חיים וזקק וכבוד : (כב) עיר גברים . כל
 לבנה הכוונה ממכונסיו ואמר כח החכם עלה לטין גבורים ולחם הוירד חוק
 פתוחם אשר הסחוף בעבור פורס :
 עשנא

עשנא וקרא : (כג) דופר
 פופיה ולישניה גפר מן עקתא
 נפשיה : (כד) עסקתא קריקא
 צדקא שמייה קדד טריגא
 קדינטיה : (כה) ריקא דקסיקא
 קסיקא ליה דלא אגה אריו
 דקדורו עבדקא : (כו) קל
 וקא דגא דקמא וצדיקא ינב
 ולא פקשד : (כז) דקמא
 דרששי פקשס הוא סטול
 דקשכרמא מתי ליה :
 (כח) עקתא דקדכותא ואבר
 וקרא קטפטיא שרביאיה
 סמלל

רש"י

(יירד וגוי . תורה) : (כד) יהיר . גם כוח סופו להיות לן שאינ
 חס לשמוע מוסר : (כו) וצדיק ותן . כל לרכי ביתו הסקד'ם מונק
 לו : (כו) אף כי בומה יבואו . וכ"ש כשהוא מציאו להרשימו ובעלם
 רעה כגון קרבות בעלם ובלק שלל היו מביאים אלם לקלל אש
 ישראל : (כח) ואיש שמע . שקבל מה שכתוב בתורה לא הטנה
 כדטך

מצודת דוד

שחר פיו . מוטרנסו דברים : והספול : (כד) יהיר . גם כוחו כמו גמר
 שחר גוי . כי אם יכסל אמרוס לא יחול
 מדבר פכע ותחול נפשו : (כד) וז יהיר . יסיר (הצדיק ב') : בעברה . מלכין עכרה
 ח"ס דיון המחיר כדבור הנה שמו
 הספול הוא קן כי בעבור הגוהים ילעב
 ויחולק כגון חרם אלם הסופס רע בעבור הגוהין הנה שמו ח"ס דיון : (כה) רשעה .
 החלוס הספול מהחלוס לחם על משכבו הוא חמיוס חרופ כי מלכו דיון לפופס
 מנהלם להפרינס פה ומה ח"כ ויחל ויכרי הוא פוז כרפס ב') : (כו) כל היום . סמלל
 הוא חמיוס כגון פם למחלות נכשו וקריק והצדיק ויחן לו הספול ויחמר ויחן ויח
 יבעת חמיסה ממש כי כי פכע צדיקס : (כז) ובר רשעים . אשר פורס כרפסס
 נעמ חמיוס הקרבו כי לא שרי ליה הנה הקרבו הוא חסס : אך כי . ויכ
 למספסס (כח) אבר . חף אלם לא יוס ככ"ד ולא קבל כסוב מ"מ יחמד
 פדיו פמיס : ואיש שמע . ילן וסם כי יאבר הכד הכוון בעלמ טובס מניו הנה
 דפרי לא נחדור להכנה מן סגן כי כל ח"ס כסופס דגרוי ספוס מן

משלי כא כב

תרגום

(כס) העו אִישׁ רָשָׁע בַּפְּנּוּי אִישׁ רָשָׁע וְהָיָה
 בְּדַרְכּוֹ דְרוּבּוֹ קָרִי : (ל) אֵין חֲכָמָה וְאֵין תְּבוּנָה
 וְאֵין עֲצָה לִנְגַד לַיהוָה : (לא) סוֹס מַעֲבֹן
 לְיוֹם מַלְחָמָה וְלַיהוָה הַתְּשׁוּעָה :
כב (א) נִבְחַר שֵׁם מַעֲשֵׂר רַב בְּמִסְפָּה
 וּמְזוּבָה תָּן מִטֵּב : (ב) עֲשֵׂר
 יִרְשֶׁה נַפְשׁוֹ עֲשֵׂת כָּלֶם יְהוָה : (ג) עֲרוֹם ו
 יבִין קָרִי רָאה
 (ג) צָרָקָה חַי הַיִּשְׁתָּא וּמְשִׁי
 סְפִיל : (כס) מְבַצֵּר אִשׁוּ
 נִבְרָא בְּשִׁיעָא וְהִרְיָצָא הוּא
 סְפִיל וְאַרְתֵּיהּ : (ל) לִית חֲכָמָה
 וְלִית עֲצָה וְלִית תְּבוּנָה
 וְלִית מַעֲבָרָה לְיוֹם מַלְחָמָה
 וְלַיהוָה סְפִיל וְהוּא
 לְיוֹמָא וְהוּא מְשִׁי
 חֲכָמָה :
 כב (א) שְׂמָרָא מִסְפָּה אֲחִישָׁר פִּן
 מְזוּבָה מְשִׁי וְהוּא מְשִׁי
 וְסוֹ מְבַצֵּר שְׂמִיר קָרָא :
 (ב) עֲשֵׂרָא וּמְשִׁי קָרָא חַי
 מְסִי וְהוּא מְשִׁי אֲחִישָׁר אִשׁוּ ו
 (ג) צָרָקָה חַי הַיִּשְׁתָּא וּמְשִׁי
 וְשִׁבְרִי

רש"י

בצדק וגו' (שמות ל'): לנצח . פניו . העו איש רשע
 בפניו . כרע מלא עזותו כרעו כעסו : בפניו . מלשון חף
 (ל) אין חכמה וגו' . אין כל חכס וגבון השוב לנגד ה' כל מקום
 שיש הלול השס אין חולקין כבוד לרב :

כב (א) נבחר שם מעשר רב . שם טוב : מכסף ומזבח .
 נבחר חן טוב : (ב) עשה כל ה' . כשעני חונק לטעור
 פרוסני והוא עושה קטור עושה מולס ה' הקב"ה עושה אותם השמים
 לזה עני ולא עשיר : (ג) ערום רעה . עושה של עבירה וחסד
 ולא

מצודת ציון

כמו זכר סוף ויקרא יח' : (כס) בפניו .
 בייסו וכן עושה לא יין [מחולף א']
 א' כי כנסת מרחק כמי האדם :
כב (ב) בפניו . עניו פניו כמו רש
 ואם תכסו נפשו [אקון]
 עני עני מוקי כסו ליום המלחמה ליום
 כ' :
 ג' בעת ידפושו מ' צד' כי הוא החפוע וזה לא יסיה טעם ממנו שקר
 כסו לחפוע :
כב (א) נבחר . שם טוב נבחר משוב רב וכן טוב נבחר מכסף ומזבח : (ב) עשיר .
 מ-ב למעלה נבחר לזו נבחר שם וכן מעשר כי השוב לא ישוב והשוני
 לא יגוה כי מה' ולא הנבחר בעת כיוודת מן האמים ומגם כסו כזה השובר
 פניה השוני כפי כנאיו כי ה' טוב כל חלו וזה כעבור רוב החמסם העשיר מעשיר
 חלו

תרגום

משלי כב

וְשָׂרֵי צִדְדוֹ יִחַסְרוּ אִינוּ :
 (ד) עֲקָבָא דְעֻנְיָתָא וְתַלְמֵיהּ
 בְּרֵי עֲתִירָא וְיִקְרָא וְשִׁי :
 (ה) וְשָׂרֵי בְּרִיתָא שְׂמִיתָא
 וְסוֹדֵיהֶם נִשְׁמִיתֵיהּ יִתְסוּ סוֹדוֹן :
 (ו) אֲרִיבֵיהּ לְשִׁילָא לְקַבֵּל
 אֲרִיבֵיהּ דְלֵא בְרֵי גִטּוֹ נִקְפִי
 פְּנֵיהּ : (ז) מְתִירָא בְּמַסְבֵּי
 נְשִׁתְלֵם וְעִקְרָא יִזְנֵה לְקַבֵּל
 מַחְסָא
 וְסוֹדֵיהֶם קָרִי
 רִשְׁי
 וְלֵא עֲבָר עֲבָר
 לוֹה

ולא עבר העבירה : (ד) עקב ענה . כשכיל העושה ירחס ה' באה .
 ד"ל עמו עיקר ויכרחס ספלה ענה לה מדרך לגלותה : (ה) צנים
 פחים . כמו ללמיס בלדיס [במדכר לנ'] וכלו עולך סולן [יחזקאל
 כ"ג] לשון גדודים ולמסיס : צנים פחים . סס טעמיס בדרכי הטעמיס
 דרכיו כלומר יסוריס ומכטיס לו : שומר נפשו ירחק מהם . שמיסר
 מעשיו יכל מהס : (ו) חנך לנער . לפי מה שתלמד לנער ותחנכהו
 בדברים אם לנער אם לרע גם כי יזקין לא יסור ממנה : (ז) עשיר
 נכרסיס

מצודת דוד

כלל הסס והסן כלו כחריס כאלס עלמו :
 (א) ראה רעה . סעודס דואס הרעס
 פתוהדס לנח וחסר ממס ל' שומר
 עלמו מן הרעס טרס כואס חלל פתוהדס
 פכרו דוד הרעס ולא כמרו וכסוי אוחס
 סעודס והספסד : (ד) עקב . סוף סעודס
 סוף ירחס ה' ר'ל סעודס חסב סרילס
 כי כביטו כפסלת עלמו גבול רומתו
 סמקוס וחסוי כלו ירחס סרומתו וימא
 קוים ופתי יקוים ומללס דרך סק ר'ל פספס דרכו יקיסר כקוים וליכר
 כח חלל כמאר נפס וסר מדרך ספס כסס ירחיק מלמס ופוסס ולא מלוי סיו :
 (ו) חנך . סחלל וברגל חל סוטר כסיס והסונו כמסדס ה' לפי דוד חמסו חס
 פסע זאס הרעס וכסוים מוגל כעודתס ה' או גם כי יזקין לא יסור ממנה כי יס
 לו וכסביל כדון המעסס סרילס : (ז) עשיר . סעביר כפס ימסול כפתי
 כדעס וכן עבד לוס לאיס מלוס ר'ל כמו ססלוס סוף מוגל לפסס על כי לוס פתי
 ד' פתקור כי ימסול כחסיס כפתי כדעס על כי יפסין לסס פתלוקס כדכר כחמסו
 ק

לִיָּה לְאִישׁ מִלֵּחָה : (ח) וְזָרַע עִלְיָה
 יִקְצֹר־הֶעָוֹל וְיִשְׁבֵּם עֲבָרָתוֹ יִקְלָה :
 (ט) מִוִּבְעֵזוֹ הָיָא יִבְרָךְ כִּרְעֵהוּ מִלֵּחָה
 לְאִישׁ : (י) גִּישׁ לֵץ וְנָצַח מִדָּוֶן וְיִשְׁבֵּת
 יְדוֹ קִלְקוֹן : (יא) אֲהַב מְתוּר־רֵגֶב תָּן
 שְׁלֵטוֹנוֹ תַּעֲרֹךְ מִלֵּךְ : (יב) עֵינֵי יִדְוֶה
 גִּצְרוֹ וְשֵׁת יִסְלַף דְּבַר בְּנֵךְ : (יג) אֲמַר
 עֲצַל אָרִי בְרוּץ בְּתוֹךְ רְחֹבֹת אֲרָצָה :
 יחיו 1 שוחה

מזקנה : (ח) זרע עיליה
 שאם וקצור דבריה נמור :
 (ט) מן דקצא הוא שביח הוא
 נהנה קסול דיהיב מן חסיה
 לקסיה : (י) חבד לקסיה
 ופסיק לתנהא נהשל דינא
 וצטרא : (יא) רחם אלהא דבי
 לאא וקסיהא דשפתיה יתפר
 לקסיה : (יב) עיני ידוה
 קצרו וישתא וסלסל מניהון
 דביוני : (יג) אמר פסלא
 פתיגניכיהא ארץא איה לקצא
 יפירא עמי פיקסיהא
 גבסא

ברשים ומשול. עם הארץ כרוך לח"ס לעולם : (ח) זרע עולה
 יקצר און. לפי זרעו קלוחו לפי פעולתו יהיה קבלת משכורתו
 ושבם עברתו ויכלה. קסה השכלת שלו כלס והולך לו. יש אומרים
 [סא"ל] שנת ממנו שרודס בני הרס כלס והולך לו לפי שמשפטי
 אלה יכלתו : (י) גרש לץ. יזכ הרע : (יא) אהב מתור לב חן
 שפתיו. מי ששפתיו חן : רעהו מלך. הקצ"ס אוסבו ומלחנו :
 (יג) אמר עצל ארי ברוץ. איך אלס לנמוד חורס :

מצודת ציון

[דברים ל'] : (ח) ושבם עברתו. כסאל
 לפי שנת על הכנרס והושט וק אהר
 שנת חיה [ישיבס י'] : וישבה. עיני
 ששולט עמי שנת עמי [סס ד'] :
 (יב) ויסיף. ויעסק :

שוחה

על וחס פחד יבורך כנכסיו ישיבם עוד וזר ולא ירע לנכו כמות : (י) גרש לץ
 גרש ממך את כלן ויאל המריב כי דרך חס
 דין וקלן. כי כסיהס רוב יגאל לנפש
 סבל : (יא) אהב. מי מאהיב חיה סבור
 בלאזי כפחו על כי ברשע יזכר כנס
 האהיב סאלס : (יב) עיני ח'. המקום
 דברי פלח כבוד אחר ידעו לנמד חיה
 שר. לעבור סעולתו לא יאל מפסח

יח שוחה עמקה פי ורות ועום ויחיה
 יפול-לשם : (ט) אולת קשורה בלב-
 גער שבטם מוכר ירחיקנה ממנו :
 (י) עשק דל להרבות לו נתן ללעשר
 אדל למחסור : (יג) חט אונאה ושמע
 דברי חכמים ולבך תשריר לדעתה :
 (יח) פרי-נגעים פרי-השמים בראנה ילכו
 יחיו 1 יחיו 1

ערו מפיא עסקתא סקא
 דיעברתא וסו דפרטו קרב
 אלקתא ופל סקו : (ט) עשיחא
 קסירא בלביה דשליא עסקא
 דפירוחא ורחיקא סניה :
 (י) עשקא לקסיהא סקא ליה
 בישתא ודריה לשמרא חוסקא
 הוא ליה : (יג) חר אילי אונא
 ושמע פלי דספיה ולקד שיש
 לדעתה : (יח) קסול דכסין
 אשר אטו דקרבד ונתתיו ציר
 חרא

רש"י

(יד) שוחה עמקה פי ורות. פי ע" : ועום ה'. מי שהקב"ס שואל נוסף
 ויכשל בכך. ועום מופך מלפניו : (ט) עשק דל להרבות לו. עושר :
 נתן לעשיר. סוף שיתן ממנו לעשירים : אך למחסור. הוא כ" :
 (י) חט אונך ושמע דברי חכמים. לנמוד חורס ממחכ כל שהוא :
 ולבך תשריר לדעתה. ואם רכב רשע לא תלמוד ממעשיו : (יח) כי
 נגעים. יחי לך לאחר זמן אם תשמעם ותלפסם בדעתך שלא תשכחם
 ושעמי יהיו שמורים בלבך בזמן שימותו על שפתך כאשר חולאים
 כפך

מצודת דוד

כימו נפשות מלחמו ויזכרם מלש לאמר
 סלא חלרי כחוק ויסרוף נשבי ונחור
 סרמונות איהיס נלחמ מן כמולמי סתוים
 עס : (יד) שוחה. כהפירס עווקה אחר
 כמולמי כה קסל לו לעלות מן סוא כולכד
 כפחוי פי ורות חיה כמיות אחר יקסש
 וסס עליו ותפן כמיהמו סוא ככל כס פי לא יחיה עיניו כחלוק ספחיו לכסין סלנות
 סוכר וכסין : (ט) אולת קשורה. דכוק סוא כמכסס חלוקה חליו קאורס ככר
 אלה כסס סתוים ירחיק יתפס חלוקה : (י) עשק דל. דכר כסוים על פי חן
 סתוים מניה לעלל ס"טו. חריבות לו. כחוביב סגוס יחרכס חונו
 בתו לעשיר. וקן כמון סמן לעשיר : אך למחסור. כפתי חוים לא יגוה יתפן
 כי חס סתוים כפכרו כי כגול יאכר עוד אלה עלו וצקת סמן לעשיר כעלמו סתוים
 דל לא סמיתס חלוק כולכד כי נג לקד שיש לעסס סתוים (כסיהס ולגורס
 פ') : כי כסיהס סתוים סתוים בלבך כמון ככמן ונאמר כל דברי סתוים

מקומות

מקומות
 יחיו 1 יחיו 1
 יחיו 1

משלי כב

תרגום

תְּהִי עַל-שְׂפָתָיִךָ : (א) לְהַיִּיחַ בְּיָהוּהּ
 כַּמְשַׁחֵךְ הַדְּרִיעָה וְהַיִּים אֶת-אֲפָתָהּ :
 (ב) הַלֵּא כְּרִבְתֵּי לֵךְ שְׁלֵשִׁים שְׁלֹשִׁים קָשִׁים
 בַּמַּעֲצוֹת וְדָעַת : (ג) לְהַדְרִיעַ קָשִׁים
 אֲמָרֵי הַצֶּמֶת לְהַשִּׁיב אֲמָרִים לְאִבְרָת
 לְשִׁלְחָהּ : (ד) אֶל-תִּגְלוּ-דֶל כִּי דַל-
 הוּא

רש"י

בפסוק (א) להיות בה' במשחך הדריעה. אני מודיעך שבמסכת
 כס' והעסקו בתורה ולא תאמר אין אכטל ממלאכתי ואך אחפרנס :
 (ב) הלא כתבת לך שלשים. תורה וכבאים וכמונים :
 (ג) להודיעך קשם. שלשים כתבתי לך כדי שתבין עמוק קושט
 אמרי המע : להשיב אמרים אמת לשלחך. לשולחך הולס :
 (ד) אל תגול דל. אל תגולנו כי תגולנו דל בעבור שהוא דל ואין
 לו

מצודת ציון

מחוקק ופירוט : (ב) שלשים. שנים
 ונכבדים כמו ומבחר גליון [שמות טו]
 ודל דברים טובים ונכבדים וכן שמעו
 כי עירום אבד [ש"ל ח'] : כעשות .
 מלפני פה : (ג) קשם. עינו אמת כמו
 ממי קושט פה [הכנים ט'] : לשלוחך .
 עינו חרוד גורשן כמו כי ט' אית [ירמ' י'
 ג']

לפנך ואין גדול הסגלמד להורים מ"א אף אהב בשם צ"י כי י"י מקום גם ב' :
 (ב) הלא כתבתי. ר"ל ובי תאמר אף אהב בשם צ"י לפנות לנבי מל עסקי לסמכות
 דברי מלמד שמה טובים גם כספ דברי הורים ואין מקום לנבואה כספ ולקבל
 טעם ולו"א כלה מנכסין לך כספ הורים דברים טובים ונכבדים לנבואה כעשות
 ודעה : (ג) להודיעך. ר"ל דברי הורים כספ טובים ונכבדים כעשות
 אמת ודעה לכבדו בין אמת וכן כספ ולא חרף אף עוד כי ידועך כענתה כי
 טעם להשיב אמרי אמת ומשובץ למה לסמכות ועגרות אותך מדרך האמת :
 (ד) כי דל הוא. ר"ל כחברך כי דל הוא ואין לאל היד לעמוד לומר :
 חל

תרגום

משלי כב

שוא ולא תפסיד עניא כמקרא :
 (כ) כסול באלקא דאן ד'יהוה
 עתה פכע שורקניחאן ד'משפחה :
 (כד) לא תחפר עם פרי
 סרירימא ועם נכרא חסמא לא
 מעול : (כה) דלא תילך
 ארמיה ותשכח פתא לנאשד :
 (כו) לא תהי פשלים ארד
 עקרימא על סכרד : (כז) אם
 ליה לך ד'קניש וקניו שפיתך
 ספקתך : (כח) לא תשגי
 יחויקא ד'טן שלקא ד'כפרי
 אמתך

רש"י

לו כה לעמוד נגדך : (בג) כי ה' ריבם וקבע. ויגול אם
 כספם קבועים. גזוליים ונלשון ארמי קבועים גזילה במסכת ראש
 השנה הנה הווא גזלה לקמים אמר לים קבען פליח וכו' : (כד) אל
 תחרע. אל תחבר לשון רעום : (כה) פן תאלף. סן תלמד :
 (כו) אל תהי בתקיע קף בערבים משאות. הולמות כמו משאת
 מואוס [דברים כד] : (כז) אל תהנ גבול עולם. אל תשיב
 חסור עמך אמוך ואמרו ר"ל העניח כללנה פחה אבן כעט
 בלרס

מצודת דוד

של תראה. אל תפחה טעני כעור סמפס
 כחשך יבטע פער : (בג) כו"ה. ר"ל אם
 איהו ואל ידו ריבם סנה ל' ייבויבם
 יתנו קבועים יקבע אז כספ כי יתום
 יולמד נפשו : (כד) אל תחרע. אל תחבר
 עם כפל אף ולא חסור דברך אחד עם
 בעל חמה וכפן הכרי כמ"ס : (כה) פן
 תאלף. סן תלמד דרשו וספק כוים מוקב
 לעשר : בתקיע קף. כחברת אמיס חוקקים קף עם בעבור ס ליתוס פרט
 כחוכו כעבור מקיים : כערבים. כחברת אמיס חוקקים פרט עם סכולות וכפן
 דכרי כמ"ס : (כז) אמתניו. ר"ל אז נה ימים לך נכס לעם סמולו ית
 עימן מנעום ממכר : (כח) אל תהנ. סכרד לפחות דכר לסימן כן דרס סחיש
 נכר

טלם אשר עשו אבותיך : (כס) חיות
 אש ו קריו בגל אהלו לפני מלקים
 יתקב בלתי יצב לפני השקרים :
 כג (א) קרית שב ללחום את מושל בין
 תבין את אשר לפניך : (ב) ושמת
 שבין בלעך אסר בעל נפש אתה :
 (ג) אל התאר למטעמותיו והוא לחם
 כובים

אקרקד : (כס) אין תקרוא
 נקרא דמיון פקדוניה קדם
 פלגי נקום ולא נקום קדם
 קטושי :
 כג (א) אין ותקרא למיכל עם
 שלישי ארבעו פסו
 רשים מקדק : (ב) וקשים
 פקיא קלוקד אין פקיא
 דגשוד את : (ג) לא תהרג
 לבשורי ותנו פיקוקיא
 דכרבותא

רשי

בלים כדי שיוכל כחוכה הפרט על זה נאמר אל חסג נבול גוי -
 חסג כגו יסוגו אחור [הסלים קכ"ט] :

כג (א) כי תשב ללחום . לאכול : בין תבין . תן לך לדעת מי
 הוא אם עיני לכה או יסם : (ב) ושמת שבין בלעך .
 נבחיך אם שמים עיני לכה אל האכל משלו : אם בעל נפש אתה .
 אם רעבון אהה ותאכל לאכול טוב לחמוד סכין בין שניך . ור"ד
 תלמודי הויכב לפני רבו אם יודע דברו שיחור לו תשובה על כל דבר
 שישאלו ידקק וישאל שמועו ואם לאו ישתוק : (ג) אל התאר
 למטעמותיו

מצודת דוד

אול [ס"ז] : (כס) חיות . עין דלויס כמו
 וזחיה אובי [קמן ל"ד] : השבים . שנים
 ונחוסים כי כמו שקלאים : הכים חרופים
 מל חור ונבן קרולו כפחותיה
 תכיסם מל חור והחיות :
 כג (ב) שכי . כמו סכין כסא"ך וכן
 הפחל ככותה מרו ארובי מ"י :
 בלע . עין מליה וכן יעלנו דה [ס'
 י"ט] ובי"ט סוף ג"ה השמש :
 (י) ולשכחותיה . דברים מוטעמים
 ומבוחים
 יפה או רשע : (ב) ושתי . רעל ומר אזוי החנון דברו וייטיב לך להסיס סכין
 פניס כנליסם כפחלל שט : אם בעל נפש איה . אם יען לך נפש משלה למאוס
 גרי : (ג) אל תארו . אל סחאס לפחלוי כפוטעמים ודוכים : והוא . ר"ד
 חאלו

דכדוכתא : (ד) לא תחבב
 לקחיא אלא כדיוקד פוק
 פניה : (ה) אין חסר עינך פיה
 לא תחתי לך קסול דקסוד
 עבד ליה נקחא חרד לקחיא
 דקסו בשפיה : (ו) לא תחבל עם
 נקרא דבישא שניה ולא תהרג
 לכשווי : (ז) קסול דא"ד
 פקיא קא הכו הוא רם
 ונקשיה אביל ונאשי אפר לך
 ולכה

מרת מאתנא פתך
 למטעמותיו . (ו) כי ו ככו אשר בנפשו קר
 הוא אביל ושתי יאמר לך ללבו בלעמך :

רשי

למטעמותיו . אלא פרוש מננו ולך לפני רב הגון ולא תביאסר
 בשאלות חסר-שלח ידע להשיב : (ד) אל תיגע אלהי עיניך . לעשות
 גירסאך היבילות היבילות כי סוף ששכחתי : (ה) התיקף עיניך בו .
 כדעש וכפסול עיניך לעמאן ולחן אוחה גירסא מליה כן . כסא"ך .
 כמו וכפלה ומעיק : (ו) כי ככו שער בנפשו . שער זה נקוד
 חלו פתח וחלו קמן וטעמו למעס לכן הוא פעל ולא שם דבר שחם
 שם שם דבר הים קמן וטעמו למעס ככל שער שמתקרא וסתמו
 כליט שפך האוכל הוא מרס כנפשו של רע הטון קן הוא . שער

מן

מצודת ציון

מפסותו כי דוד המלל
 לכריח טף האדם ולא כן כהא מבעל עין
 רשע : (ד) אל תיגע . לברנות ספק לברנות
 סון : מבינדך חיל . ר"ל וזה שכלי עולמי
 חל פס אצרכ עמך כי מם חופלת
 מצריים סכון : (ה) התיקף . ר"ל ה
 פתים אפר ככס קלס פודר מנשנש עיניך
 ואלו עם יפוטו נכוס למוך חרס מוכר נשד
 ונכסו סמקי : (ו) אל תיגע . למוספת
 מ"י : (ז) ככו שער . כמו השער
 ונחבס כעלמא ק סחללל סוס חף כי יאמר
 ולא יחטון סחללל כחמ וחי מפי

ומבוחים
 רעל ומר אזוי החנון דברו וייטיב לך להסיס סכין
 פניס כנליסם כפחלל שט : אם בעל נפש איה . אם יען לך נפש משלה למאוס
 גרי : (ג) אל תארו . אל סחאס לפחלוי כפוטעמים ודוכים : והוא . ר"ד
 חאלו

תרגום

(ח) פתח יתקבלת תקראנה וישנה דברך
 ונתעייבם : (ט) באונג כסול אליתברך
 בייצבון וישל מלך ; (י) אליתפג
 אבול עלם ובשך ויתום אליתפא :
 ישא כיראלם חוק הוא יקרב אתירבם
 איתך : (יב) הבראה לשכר לבך ואונך
 לאתיריעת : (יג) אליתפגע מפר
 בוסר פיתפננ תפננ לא ימות :
 יחד איתך בשכמ בשכמ ונפשו משאל
 יתפיל : (יד) בני אמתכם לבך ישלח
 לבי

רש"י

מן לשון כחמים השוערים [ימיה כ"ט] המרים : (ח) פתח .
 האכלת דכיתו סוף שתקראנה נפשי הכושה : וישת דברוך הנעימים .
 תוטט סתמוקם ודכח לו דכרים רכיס הכל אכזה : (י) ובשך
 יתומים

מצודת ציון

שוערים [נדרשום כ"ז] : (ח) פתח . ספס עמון לך אשר
 הוא הכורס הסחלל לחון וכן קורא וזהו
 [שעיר כ"ח] : (ט) סולך . מתפיר כמו
 חין מלם בנשיו [הסלים ק"ט] :
 (י) כסאל . מניהם :
 ותפלוהו
 (כ) אל חדרב . הם מדברי הכתובים כי חסריון דעשו ויהי מתפיר כחולצים
 [כסל : (י) אל חם . אל חמור לחמור סימן כגזול הכושע מעולה לקח עם
 גבול רב : אל חבא . לקור מרחסם לעמך כחבך שאין נאל ידע לעמוד
 חמור : (יא) כי גולם חום . אם הכס משביח כח כולו כ' חגול חום הוא חוק
 והוא ירוב עשר אף יכנס : (יב) הביאה . ככס לבך למשח אל המוסר ואחרי גר'
 (יג) מוסר . כחלם שנט מוסר : כי חבנו . אם חבנו בשכס כולו לא ימות וכן רוק
 יקור עבר בעלמח : (יד) ארה . כנס ארה חסרו ככחלם ככנס וכן חילי מן
 כשחלו כי יקיר מפשי ומוטע לו עבר הכנס מעבר כשחלו : (טו) אם חם .
 אשר וחסר לבך ער ששמה חמרי חום חם אל ימנה לבי גם חמי כשחלם לבך

תרגום

משל כג סד

אמא חבי אמא קלבי :
 (סו) וקרון קליתו פד נקלון
 ספודר תריצמא : (יז) לא נפון
 לקד גמפאי אלא כנתפמא
 באלקא כל יומא : (יח) סמול
 דתפני לקד איתפמא כנתמא
 ונסביר לא נסטר : (יט) שסע
 אף גר [אחמקם ותרין לקד
 לארמא : (כ) לא חבני קאליו
 באסיטון דקישרא ובאלין
 דרדנו ספרא : (כא) סמול דריו
 ואסיט

רש"י

יתומים . בלקט שכחה ופסול סלמו לנס : (סו) בדבר שפתך
 מישרים . ט"ו שחכס לבך : (יז) אל יקנא לבך בחמאים .
 כשלחתם לתיח רשע כמותם : (יח) כי אם יש אחריה . אם זה
 משמש בלשון אשר כלומר אשר שבעבור זה יס לחמיה ותקום חליך .
 (יט) שמע אתה בני וחכם ואשר בדרך לבך . מאלח שחתמס
 תוכל ללכס בדרכי לבך כי לב חכס לא יסוף לעצרים : (כא) כי
 סבא וזולל יורש . יתמסכן : וקרעים תלביש נובה . כעלום
 ותנומה

מצודת דוד

סולל ומידי חלם לך החמסם :
 (סו) דבר . כעס ודכנו מסמיו משעים
 לייצר עוד אף חולם : (יז) בהשאים .
 כשלחתם החוטאים : כי אם . רץ לק
 פוק כל כיום בירחם ס' ואל ספן אל
 הלחסם כי עקר טוכס מבלס : (יח) כי
 אגו . רץ כי עקר סוף דבר אשר זה
 נס לחמיה כי חוטס יטעוד לך בחמרים
 שימס ותקוס כגמול אל חכס
 ונור חטוב : (יט) וחכם . לעוד חכסם
 חמסם וא יסוף לעצרים : (כ) כסבאי יו . בחמור סוכתי סיון אכסו חרפס'
 לב . רץ לנחלם עמסם אל נפס כשחוס י"ט חמור גס על סיון : (כא) יורש .
 יסיר דם ופני : וקרעים . כשעפס סוחם מבלכס כעליס כגרים קרוטים כי כשחמסן
 כשחמסן

וְחֹלֶל יִגְדֵשׁ וְקָרַע מִתְּלַבְּשׁ נַמְסֵהוּ :
 וְחֹסֵם מִתְּמַסְקֵם וּבְנֵתָה לְלִבֵּי שָׁ
 וְיוֹסֵף : (כב) קַבֵּל מִן אֲבוּד בְּיַד
 יֶלְדְךָ וְלֹא תִשָּׂם מִסּוּל דָּפִיכָה
 אֲפָדֶה : (כג) קֹשֶׁטָא קָמִי וְלֹא
 תִּפְּסוּ תַקְרָתָא וּפְרוֹתָא דְיִבְנָא :
 (כד) מִרוּץ דְרוּץ אַבִּי דְאֲצִיטָא
 וְפוֹ דְסוּלִידֵי תַקְרָא תְמַי בֵּית :
 (כה) תְּבוֹי אֲבוּד וְאֲפִד תְּרוּז
 הַלְדֵקְדֶה : (כו) תָּבֵל לִי כִּי לֶפֶד
 וְשַׁבְדֵי תַמְסִירוּ אֲרֵיקֶטִי : (כז) מִסּוּל
 דְיִבְנָא שְׂמִיקָא וְנִיקָא יִבְרָא
 דְקָטָא נִיקְרֵיָא : (כח) וְהִיד
 קִשְׁרֵי שְׂמִיקָא קָנָא וְאֲצִיר
 אֲבַנָּא

צִדָה וְנָרְחֵי : (כח) אַרְיֵהוּא קַתְּתָהּ תֵּחַרֵב

הֲרַב רֶשִׁי

וְהַסְנוּמָה סַלְבִים אוֹמֵךְ בְּנֵדִים קַעוּסִים : (כג) אִמַת קָנָה . וְחַס לָה
 סִמְלֵה לְמַעַד בְּחַסֵּה לְמַעַד בְּשִׁכְר וְחַל תִּמְעַר כֶּסֶף שְׁלַמְדֵי בְּשִׁכְר כֵךְ
 אֲלַמְדֵּס בְּשִׁכְר : (כו) וּבָאֵר צֵרֶה . אֲשַׁעְרִיכָל בְּלַעַץ : (כח) קָח

סִלָה

מצודת ציון

טוֹסֵס : (כד) גֵּיל . עֵינֵי סַמֵּס : כְּסוּמָה יוֹסֵף גַם כוֹף וְלֹא יִמָּלֵךְ יַד
 (כו) בּוֹרָה . כְּמוֹ סַחֲף שִׂטָּה וּבֵיטוּ לְבוֹס בְּנֵדִים סְלִיִם : (כז) זֶה יֵלֶדֶךָ
 פְּסִיחוֹת הַקִּישָׁה כְּמוֹ וְחִסְמַסֵּס לֵסֶר רִצְהוּ אֵם יֵלְדֶךָ וּבּוֹדֵי יִחֲפֹז בְּסִנְקֵרָא
 שׂוֹמֵסִים
 בִּי וְקָנָה . אֵחִי יָד יִמְסַס אִמְרַן לֹא הִסְוִ
 אֲרַיִסוֹת לַמֶּרֶס לֹא בְּכַפִּי שִׁמְטָה אָחִי בִּי דַרְךְ כְּוִיִם לֹא לְכַרְכוּס אֲרַיִסִים מִעֵיִן
 סִנְסֵל : (ג) אִמַת קָנָה . לְמַעַד טוֹרֵס בְּשִׁיחַ אֵם לֹא הִמָּלַח לְמַעַד בְּחַסֵּס וּבִמְכֻר אֵם
 מַעֲטוּר לְמַעַד לְחָרִים לְחָרִים בְּכַסִּי כֹלָל לְמַעַד בְּחַסֵּס : (ד) לִמְדוּ סִתִּים
 בְּכַסִּי בִּי כְּמוֹ טוֹרֵס כְּשִׂפָּס וְחֹסֵר לְקָחַ עֵלַיִם כִּי אִיכָּל לֹא מִתְּרַץ
 כִּי אֵם אֲרִזָּל : (ה) וְיֵלְדֶךָ . סְחֻלִידֵי אֵם חָלָל לְקוֹרֵס מִקָּדָה יוֹנָל לֶקֶבֶץ
 סִתְלֵטוּר : (ו) יִשָּׂה וְגֵי . מִוּכַס פַּל כְּהַמּוֹר לַעֲמֵלֵס אֲשֶׁם קִסָּ לַמֶּר כֹּלָל גֵּיל
 יֵעָל וְגֵי וְהֵס קִסָּ אֲשֶׁם וְחֹסֵר אֲמִיר וְגֵי . יֵלְדֵדֶךָ . כְּהַלְמֵדֵם כְּהַלְמֵדִים
 אֲשֶׁלְמֵס בָּכֶם : (ז) תָּנַח . כִּי לֵבַדֵּי לְכַנֵּן אֲמִיר וְחַל עֵינַי דַּכִּי מַחֲרֵסִי
 אֲשֶׁלְמֵס טוֹרֵס מְחָר טוֹרֵס : (ח) כִּי שִׁוּרָה . רִצְוּ בִי בְּאֲמִירֵי סִבֵּי כְּסוּסֵי אֵיחָ כִּכּוּר
 מַחֲרֵס לַעֲמֵל מַחֲרֵס לַעֲמוֹת פַּמַּט בִּי כִּי קִסָּ לְכַפֵּד מִן כּוֹסֵס אֵיחָ כִּכּוּר
 אֲגַלְמֵי נְמֵל לִי מַחֲמוּסַת : גִּבְרִיָה . זְוִיס נְכִיִם אֲשֶׁר לֹא מַחְסוֹס יִשְׂרָאֵל כִּיִּם סִיח
 אֲבַחֵר לִי וְדוֹחֵס בְּחַלָּל לְכַסְטֵק כִּם מַעַד אֵל אֶךְ לַכַּסְמֵס לַעֲמוֹת מַמָּס :
 (יח) אֵם אֵהָו . וְגַם בִּי חָיִים מַמָּס

וְנִסְבָּא שֶׁבֶרִי : (כט) לִפְנוֹ רִ
 לְפָנוּ בְּיוֹמָא וְלִפְנוּ מַתְרֵי וְלִפְנוּ
 שְׁוֹחָא וְלִפְנוּ שְׁוֹקֵטָא מִן וְלִפְנוּ
 סִיבְקָטָה שְׁעִי : (ל) לְהִלְיוּ
 דְמִתְרִירוּ עַל שְׁתָרָא וְאֲלִיוּ
 דִּמְעִקָּבֵי בֵית מַמָּה : (לא) לֹא
 תְּהַיְסֵי מִשְׁתָרָא דְקָסוּס וְהִידֵי כְקָסָא
 עֵינֵיךָ

יָחֵא כְּחֹתָף . פִּתְחָס : וּבּוֹגֵדִים בָּאֵדָם תּוֹקַף . מַרְבֵּס עִשְׂרָאֵל
 עוֹבְדִים לַה' וְעַל הַסְּקִירֹכֵסִין מַדְבַּר : (כט) לְמִי אֵוִי לְמִי אֲבוּי .
 לִי כְמֵסֵף וְלֵלֵס : לְמִי מַדְיַנִּים לְמִי שִׁיחָ . לְמִי שִׁישׁ לוֹ מַדְיַנִּים עַס
 בְּכִרְוֹת שִׁיחַ יִסְרָס לוֹ אוֹי אֲבוּי כִי בְּכוֹב דְּכֵרִים כִּד פִּשְׁטָה : לְמִי
 חִבְלָלוֹת עֵינַים . מַרְוּב יוֹן מַאֲדוּמַיִן עֵינֵי וְנֹלַף טוֹב : (ל) לְחַקוּד
 מַמְסַךְ . מַסּוּקְרִין וְבוּדְקִין סִיבִן מַסּוּקְרִין יוֹן טוֹב . מַמְסַךְ מַנוּג וְחוֹס
 שָׂס דְּבַר כְּמוֹ מַמְסַךְ : (לא) אֵל תְּרֵא יוֹן כִּי יִתְאָרֵס . אֵל תִּמְנָן בְּוֹ
 עֵינַיִךְ : כִּי יֵתֵן בְּכוּס עֵינֵי תִחַלַּךְ בִּמְיִשְׂרִים . מַחְרַכַּס סְכַרֹת כֹּל
 עֵצוֹת דּוּמָוַס לוֹ לְעִשְׂוֹר כֹּל הַדְרָכִים יִסְרִים דְעֵינֵי . בְּכוּס . בְּכִסִּים
 פִּסְתֵי לְלוֹמֵר כְּסוּמָה טוֹמָן עֵין כְּסוּם וְהַמְסוּי בְּכִסּוֹ שֶׁל זֶס :

יִסְכַּס

מצודת דוד

יִשְׂרָאֵל וְחָיִים רִבִּיּוֹס לִכֵּס עִם סִיבּוּסִים
 יַעֲרֵב כְּחָסֵף סוּלֵל לַחֲמוּץ מִי מַסַּס אֵחֵ
 חִלְוָב עֵלְיוֹ וְעַיִ פְּסוּיִס סוֹלֵבֵס וְמוּסַסִּים
 בְּגוֹרִים כְּפוֹי חָסֵס . וְמוּסַס לַעֲמֵלֵס וְעֵמֶר
 כְּחָסֵף בְּכִי כְלֹא עַיִ אֲמִירֵי יַדְעֵטִי שְׁעִינֵיךְ
 דַּרְבֵי מְסוּרָס אֵל חַסְלָה בִּיס : (כט) לִי
 אֲוִי . לִמִּי מַיְחַד לַעֲמֵל אֵחֵ וְחֹזֵי וַסִּס
 לַעֲמֵלִים : לְמִי מַדְיַנִּים . דָּין וּמְרִיסוֹס
 שָׂס אֲכֻסָּה בִּיס . רִצְוּ דַכִּי דְכֵרִים כוֹל
 יִחְסוֹר מְכִירוֹ וְיַפְעוּ כִּי בְּנָחֵס חַלּוּוֹ פַּעוֹ עַל חַסֵּי בִי זֶס שְׂפֻטַת חָחֵס לֹא מַדְעַס
 פַּעַס בִּי כִּיס מְסוּבֵל בְּיַיִו : חִבְלָלוֹת עֵינַים . חֵמִיסוֹת עֵינַים מַרְוּב סְחִיִּים
 בְּיוֹן וְחוֹס דַּכִּי גַלְיָ : (ל) לַמַּחֲרִיִּים . כֹּל הַכְּדוּסִים כְּחָלָס מְיוֹמְדִים הַסָּס
 לְכַפְתְּחֵרִים סְכָם עַל סִיָּן וְלַכְּוִיִּים לְחַקוּד אֲחֵר יוֹן מַמָּה וְיַסֵּה : (לא) אֵל תְּרֵא
 אֵל תִּמְנָן עֵינַיִךְ בְּיָן אֲשֶׁר יִתְאָרֵס בְּכַחְשׁוֹ וְכוֹחַ תַּחֲמַד וּמַסַּכָּה : בִּי יוֹן

משלי כג

תרגום

יְהִי־לָהֶם כִּי־יִתְּנוּ בָקִים עֵינֵי יְהוֹדְהֶם
 בְּמִשְׁעָרִים (לב) אֲהַרְתֶּם הַיַּד הַזֹּאת וְכַתְּבֶנָה
 וּבְצִפְעֵי פְתָחֵי (לג) עֵינֶיךָ יִרְאוּ וְרוּת
 אֶלְדָּה וְיִגְדוּ תִּדְבָרֹתֶיךָ : (לד) וְהִינֵי הַיַּד
 הַשְּׂבֵב בְּיָדֶיךָ וְכֹשֶׁבֶת בְּרֹאשׁ הַחֵבֶל :
 (לה) הַקִּבְנִי בַל־חִלְתִּי וְהַמִּנִּי בַל־הִעֵמִי
 מִיָּדִי אֶמְצֵא אִסְרֵי אֲבִיקְשׁוּנִי עוֹד :
 בכום קיי אל

רש"י

(לב) יפרש. לשון עוקים סווי"ש בלע"ז במלמד הבקר תרגום
 כפרס חורי ובגמרא דנקט פדשא מגוילין בלע"ז. ויש סוחרין
 מפרשים מן הסוים : (לג) עיניך ראו ורות. כשתסכר סוין בוצר
 כך ומשאלך להסוים בנזכות : (לד) והיית. משוגע : כשכב בלב
 ים וכשכב בראש חבל. חוקן הספינה טוח לפול ממנו :
 (לה) הכוני בל חילתי וגו'. כשיקן מייטו אינו מרגיש בכל הכרעו
 שבערו עליו וחזור לשחום :

נצר

מצודת ציון

(לא) יתאר. משון אדם : כי מי אשר יתן מרחם עיניו וחפלו כספו
 (לב) ובפעני. הוא מין נחש : (לג) ורות. סוין הולך הוא צמירים. ר"ל אין דרך
 משון ע' ונצר : (לה) חילתי. משון חילתי. משון ע' ונצר : (לה) חילתי. משון חילתי. משון ע' ונצר :
 חילתי. המשון. עיני מוח השמעות
 כמו ילמני זיק [מל' קמ"א] : אקוין.
 חילתי מן הסוים : יבנס
 קראו מלאי כי יבטעו ויחפד עד הקדקד : יפרש. הכפפים חיי האדם ממנו פ"י
 ארסו וימל הכרז ב"ש : (לג) יראו ורות. דברים שונים בלתי כי מרוב
 הכרזות וימל כרזת מל ואין כל מלומד : תחפפות. הסוד הכל והלמדת
 (לד) בלב ים. חילתי. הכפפים הכולת בלתי כי הכרזת חוק דבר הכרז
 שכלים חלוק חוק השופע הכפפים : בראש חבל. הוא חוקן הספינה של
 שכלים חלוק כי ויבטעו שם דעתי מובלגת מפני רחום סוין והכרז
 החפפות : (לה) הכוני. טורד החממה סוין שפסיד דרנכות על הכרז לחת מ
 כך ספספי כספ הכרזות הוא לא חלתי וספ כן כסלמו חילתי ככלות הוא לא
 הרגשי

תרגום

משלי כד

כד (א) לא חפון קפרי כישתא
 ולא תתקני לשהיני
 שפדיו : (ב) פסול דרמוניא רגו
 לברו ונשלא שפתיחו פסולין :
 (ג) תתקניא סתמי ביקא
 ובדינא פסון : (ד) ויבדישקא
 מיאני סרסליו כל פולא
 שקרא וספיסא : (ה) סב גבר
 ספיסא סו. משיגא ובכרא
 דירשיקא סן היא רגרו בחילת :
 (ו) פסול פדן דרמוניא חקד
 לד חקרא וסוקנא כסוקא
 דסלכנא : (ז) סתקסם שטיא
 תתקנא ויבדיש' לא פסם
 מוטיה

כד (ה) גבר חכם בעוה. איש חכם הוא תמיד בעוה : (ז) ראמות-
 לאויל חכמות. מין אבן יוקרה שאינה מאוים כגון דמימל
 ראמות וגביס [איוב כ"ח] כלומר כל חכמה דומה לכסיל כלבן יוקרה
 ובמרגלות לקנות לונגר סין טעמוך בחורם מתי תעלה ידיו הכל
 סתקס

מצודת דוד

פדשני ולחמ מתי חקין סתקסם
 חוסופי כזה בלתי חל סוין וסוין סוין
 מלאי כי קספ לעדו ממנס :
 כד (א) באישי רשי. כוללת חלמי
 רעס : להיות אדם. לשון
 כפפייס : (ב) כי שר. כי מתחזקת על
 סגול ומדברים כמל לן כרחק מסס כי
 פסס החכמה יבנס בית חלוד וכפסור
 סתקס יוסקן ויחפיו ככית :
 (ד) וברעתי. כעסור דעת ימלאו
 סתקס יוסקן ויחפיו ככית :
 כחוקי דברי ילחמ' : ואיש רע. כעל
 דעת סתקין חתם הוא מלאך כח'
 כפפולח ומוסף וסוק' : (ז) כי בראובל.
 פ"י מתחזקת דעת סויל לפסום מלחמתי
 סול סולסל הכסית לעבדים : וישעיה.
 מתחזקת ממנו הוא חלח כרבות מעלמי
 סוין כעזולתו דעת וסו מלאך כח
 כל פסם לחכ' יסחם דעת סתקסם :
 (ז) ראמות. החכמות ספס
 לחילוי כלן יקד חלד סתקס
 סתקס סתקס וסול סתקס
 סתקס

משלי כד

הדרגה

טח מחשב להרע לו בעל מנוחה יקראו : מוסיה : (ח) טו דקשב
 טז זפת ארלת חמאת ותועבת לאדם
 לזן : (י) התרפית ביום צרה צר
 ברחק : (יא) הצל לקחים לפת וממים
 לזרז אספיהשוד : (יב) ברתאמר ון
 לא ידענו זה הלא תבן לבונו והא יבין
 וצד נפשך תא ידע והשיב לאדם
 כפעלו

רשי

החסם שונם סיוס מעט ולמחר מעט : (ח) מחשב להרע . מורס
 מחבולות כעט : לו בעל מנוחה יקראו . גורס לו כעט שסכריוס
 קוראים לו בעל מנוחה עלת כעטיוס : (ט) זמת אולת . עלת אולת
 הטלס לבעליוס : התועבת לאדם לזן . ללמס היל כמתטבת אס
 סלדס על הקב"ס ועל סכריוס : (י) התרפית . [מן] סהורס :
 ביום צרה צר כחכה . מולכסי סהרת לא היו ממעלן כחן זס מדרש
 סכמיס ולפי ספוטו סהרפית ביוס לרס אוסכך לעמוד מנגד : צר
 כחכה . ביוס סורטעמקן דכמיס אס סהרס סהרסי וגו' [אסכר ד'] :
 (יא) הצל לקחים וגו' . להיל אס סלקוחיס למוט ולת סמטיוס
 לסרנ . אס סהשוק מלהילס על זס אמרסי לר כחך : (יב) כיו סהמור .

מצודת ציון

מצודת דוד

כח : (י) התרפית . מלגון רפיון : לא יפתח פיו כבער מקוס סבת סהמסיס
 סכיס . כמו כחך : (יא) ומסיוס . מלגון כיו לא למד מלומס : (ח) מחשב להרע .
 פסו : סהרשן . סמטע : (יב) תבן . פס כיו לא עשה כרעיס סוף יגולס קלטס
 מ' וקראו לו בעל מחבולות רעווס : (ט) זמת
 סהמסס אולס ורעס נחסכס כחסלס פס כיו לא עשב מעסס : ותועבת וגו' . ר"ל
 סילוחס סהמסס אס סהרס כענין כל פס כיו און סס כ"א סקיומס סמסיוס :
 (י) התרפית . אס כיוס מרפס לעמך ככוס לרס עליו : (יא) הצל לזן ויס
 עומד לו דחוק מלגור לעמך ככוס לרס עליו : ביוס לרסו אזי יכיס
 סהשוק כחמוק ככוס סקריה נומר אס סהשוק סלילו אס סלקוחיס למוט וסמטיוס
 סלרנ : (יב) כיו סהמור . כיו סמסס עומר סן לא ידענו אס לקוחיס סהס למוט :
 סהמור . ר"ל לו וסילו כדכור כיו סהס סהס ככוס לרס כיו אורס סוה יבין אס
 ידעס אס לו ידעס : וצד וגו' . כול
 סרנ

הדרגה

משלי כד

ע

כפי עולו : (יג) אכל בני רבש כיו סוב
 ונפתה מרזק עליהך : (יד) גו ודעה
 חכמה לנפשך אם סמצאת ויש צרתיה
 ותקוריה לא תקרר : (טו) אל סתגלב
 רשע לנגח צדיק אל סהשוד רבצו :
 (טז) כיו שבעו ויפול צדיק וקס ורשעים
 יבשלו ברעה : (יז) כנפל אנדך אל
 סהשוק וביבשלו אל יגל לכה : (יח) סן
 יראה יהוה ורע כענינו והשיב כענינו
 יחור אמו

רשי

סמל סהמור חס כיו סמסס כלסון למנא : (יג) אכל בני רבש .
 כלומר דרך כיו ארס ללכול דכס כיו טוב סוה סף : (יד) כן רעה
 חכמה לנפשך . וכסס סהרס כורף ללכול דכס כן סהס כורף לדעס
 סמסס : אס מצאת . לומס או יס סהמיס :

מצודת דוד

מצודת ציון

כדנ כמ"ס : הסיב . סוה יכיס כמול
 סהרס כמפעל וסס ידעס וסכרפיוס יכיס
 לר כורף מרס כמס : (יג) אכל . כסס
 סהמלל דכס טוב סוה וכסס סמסס סופיון
 סכר כמול על חכך : (יד) כן רעה . סל
 דע סמסס למקן נכסך אס מלסס אוקס
 יוס לן לב מבי : וסס אחרית . ר"ל וסוכס
 סוה מן סכר כיו כוס יס אחריו טוב אכל
 כמול סהרס מקוס כעבורס סהס לא סכרס כיו סוה יכיס : וסל סכר כמ"ס :
 (טו) אל סהריר רשע . ארס רעס כרלחתן רס סכר יד סהרס אן סהרוב מל מדורו וסל
 כמול מקוס רכס כחכך כהר סהל לנולו לא יוסף לקוס : (טז) כיו שבע
 כיו אס סהריר טוב סכס כמסיוס יחור יכוס אכל סרעמיס סס כוכלסס כמול
 סקריה ככוס עלים כרעס : (יז) וכבשלו וגו' . ככל סכר כמ"ס : (יח) ורע כענין .
 על סהרס סמס כמקיסו : והסיב סהלו . ר"ל סון יכיס סהס סמס כיו ממו יכיס
 וסילו

חרנום

אפי' (יש) אלהיך בברקים אלהיך
 ברשעים (כ) כי לא יהיה אלהיך
 לך עך רשעים ידעך (כא) ראה את
 יהוה בני וגו' עם שונים אלהיך
 כי קרפאתם יקום אדם ופיר שניהם
 כי ידע (כג) גם אלהי לחרבם
 הפך פנים בנפשם בל טוב (כד) אפי' לרשע

רשי

(יש) אל תחרה להיות כמותם כמו ואך תחרה [רשעים י"ג] כי חסם מתחרה באלו [סס כ"ג] (כא) ראה את ה' בני ועלך ירח את המלך השום הכתוב ירחת ה' ומלך יחד. ועם שונים אל תמערב (כב) ופיר שניהם. שבר האסוטים ושבר הנכשלים הם (כג) גם אלהי לחרבם. כל הדברים שענין שלמטה אמונים להכמס סיפדין כדף של

מצורת ציון

כאילו [מצות מ"ט] (יש) תחרה. ועלן ויטל: מצורת דוד
 פניו הסעודות יהאום כמו ואך פס המרשים נבאום מתפסים ואל תמערב תחרה אל האסוטים [רשעים י"ג]: ככלהת הכרעים (ב) לא יהיה אלהיך (ג) ידע. ענין נוד וקוים [צ"ג]: רץ לא יהיה אלהיך והשוכל קוים [סכסס י"ח]. וחו סופה להבדיל ויכנס לו במחם (כא) שונים. מ' המכות ותלפן כמו ח"ב' והח"כ אה המלך המלך וראה ירא ויהיה שונה [אסתר ג']. תחרה. קודמת: עם שונים. עם מתחילים את ומקשר עם כמו אלהי לחר [נפיל י"ז]. עמסה אל המערב: מזה המלך דברי ה' שני. ענין כמו אה וק אה כפודו לון שו ועד שניהם. עונם טעור על שו
 גלות כי עונם התלך המכרית לזה: כי ידע. מזה שונים האלו כל חסם ידע (ב) גם אלהי לחרבם. רץ עם כי וראה סודרים האלו כל חסם ידע מרשם מ' מלכודו לטוירו מ' אמונים יהם גם להכמס. וסס ויסויו לקח הכין ששים הדברים. הר פנים. רץ ח' נאום ממשס וסס ויסויו לקח הכין

כרבי

חרנום

משלו כד

צדיק את ליטוניה שמי
 יצחניה אוקתא: (כה) ולקמני
 יקם וגלילו תירא פקתא
 פקתא: (כו) שמתרו נשקו
 דאלו דמקשוו פלי תרעמא:
 (כז) אקמו לקרא עתידת
 צמדתו לך מקלא וברור פו
 בנה ביתך: (כח) לא תרע
 פקתא בלילי פקתו ותשרג
 בטמדת

רשי

שלא יכירו פנים במשפט כי לא טוב: (כו) שפחים ישק. ראויים כל אפחים לנשקו: (כז) הכן בחוץ. זה מקרא. ועתרה בשדה זו משנה: אחר ובונית ביתך. זה גמרא. ד"ל כמשמרו בתולה קה לך שדות וכרמים ואחר כך ועמדם לשון עמודים [כראשית ל"א] שים לך בסמום שדה ואח"כ ונעם ביתך חקם חסם: (כח) והפחית בשמך

מצורת דוד

סכרתי מנין לטובת כסם לא טוב ידבר כי
 יש דברי ח"ק לפני כהני: (כד) יקברו
 שמים. כי כאשר ילחם הכעש מקוראים לטוב
 זרקו ופקדו עוד יתיר נשואו לנו על
 האומות ככל וזה יקלו טום את הקורא
 זרקו: ויטעו לאמים. ככל הדברי כמ"ס:
 (כה) ולמכוריים. חלל להמוניות את
 הכעש יועם דודי לומר לו כמכוריים
 פלה נחמה זרק אתה רק דברים אחרים
 עמם נחמה כסר מתן גם את חלו:
 זמילים. על המוכרים כסם תבוא כחם
 טוב כי סתיו נבאח כי חל יתארו כסם מלה כעש אהם פן יפיו פניו נעמ סתיו
 חשו. חל דברים כאלם יתאך לנבו אלו: נשואו כולו: (כז) שפחים ישק. כי
 לזכר עות מול המוכרים והרבים יתיר עוד שפחים כמחשבות ואל יפחם
 דברים כאלם אשכש כאשר אחרים: (כז) הכן בתחלה סיון מלאכת בחון וסס
 מלה: שדה ורס: ועתרה. סתיו לו כבוד די מחסורו ח"ז' כים ביתך לכסס זו כי
 חל לא חסין די מחסורו חל סתיו עבד כהן: (כח) ש

סס

משלי כד

חרנום

(כס) אלה תאמר פאשר עשה לי בן
האשוחו לי אשכב לאיש כפ עמי :
(כז) על שדה איש צעל עפרתי ועל
קום אדם חסד לב : (ל) והנה ענה
כלו קמשונים נפו פניו הלים וגר
אבניו בדרסה : (כב) ואחזה האבני
אשתי לבי לאירי לקחתי מוכך :
(לג) קעם שנות קעם תנמות קעם
ענה באחזה חבק

בשפתך . תפתח לרעך בדוכך : (ל) איש עצל שאלו חזק
על נרסח תלמודו : (לא) קמשונים . חומים : כסו . וכסו :
הלים . גדולים עקמשונים וידי סס הדום קקולים : וגר אבניו
גדרסה . כך עני שאלו חוזר על תלמודו מתחלה משכח רשפו פרקיו
יסוף מחליף דברי חכמים מום לום שאומר על סוכר טעם ועל טעם
סוכר

מצודת ציון

(לא) המשונים . הרלים . איש קוליס
זה קשם וחות תבוליס [מפסיל אדם]
ויבוא חזק וכל יסחו [חיוב ל] : גדר .
(לב) : הריחה . על היקום ויקום :
אחזה . עניו לויס : עני חזק איש
עביר [על צ] : (לד) תנמות . היא
הקיס
נפלו חזק חלמי ק אהמי ק אהמי ק :
(ל) על שדה עי . הוא עניו קוליס
בעבור הפלות א חרם דליו תמוך רבני
הקיס : עניו קוליס : (לג) אהזה . גרס
הקוליס : עניו קוליס : (לד) אהזה .
(ל) עממי כי יכינו על טעמה זעם
הקוליס : (ל) טעם שנה . יל לחימי כי
חבק ריים . דר האכז וסח וזכר דיו

משלי כד כה

חרנום

תקטו : (לד) ומתי ומדודי
קפנתו וארביקו טיו
עקרא טקלרא :
כה (א) אף אפיו מיהלי
דקטו דקטו דקטו
דקטו דקטו דקטו
דקטו דקטו דקטו
דקטו דקטו דקטו

סוכר וסוח מחריב אה טעולס : (לד) מתהלך רישך . סוכריס
שחאס רס מוסס יבואו לך במרוס :
כה (א) גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו . חזרו להרסס
כשתמננה חזקיס למלך וסוח סוכריס תלמדיס בכל עיר
דלאמרינו דפי חלק דיקו ממן ועד דאר שבט ולא מלאו טס סוכרן :
העתיקו . סוכריס : (ב) כבד אלהים הסתר דבר . גמון מעסה
מרככס ומעסה בראשית : וכבד מליכיס חקר דבר . כשחאה חרס
בכבוד מליכיס . אל כל כשחרוס כמעסה מרככס ובמעסה בראשית
ובחוקיס הכתוביס בחורס גמון חוקיס ודריס שחסן מקטרג עליסס
בכליטות אסוכות ולחאי כרס וטעטו טון לך לחקור רק לססמר
ולומר

מצודת דוד

ס כס : (לד) ובא . רל אס ק מעסה
חוק אס פסם יבואו לך סוכריס לא מעסה
ס חק . לס . מוכר סוכריס בדרד סאיש
סעכב זמן רב כמקום חרס : ומסרי .
אף אף יבואו לך חסרון מס סוכר
תמכר סחסרון ומדוך סלום סמוכס כגמון
לדס חל סחלמס סאין רעס סחעכס
כמקום מן סקקומות וכל סוכרי כמ' :
כה (א) גם אלה . יבאה כי סחחלס
ועד סוכו חל סיס מופתק לרד ביד אבי חקיס מני יסודר חזר סחוקו
סוכריס כחלס ספסרי סלמס חר מרון לסס . ולס חר גם חלס מני חלמס רל
פס כי חל מלאו ביד סלל פ' גם חלס דבריו חרס סחוקו חרס חקיס וסס
פאמסי חל סוכר ספסי סלמס יבואו : (ב) כבד אלהים . כבוד ס' סא וססוק
לך חומיס סחלס [סחסיס ס' ח' א' לבוא ער סחלמיס ומוטב סחלמיס מלכרסו וסס' :
סחלס

חרנום

דבר יבדל מללים תקד דבר : דפשי סמא וקרא דפלי
 (א) שמים ליום וארץ לעמק וכל
 מללים אין חקר : (ב) הנו סנים מבקף
 ונצא לעוף כלי : (ג) הנו רשע
 לפני מלך וינו בצדק פסאו : (ד) אל
 תחרת לפני מלך ובמקום גדלים אל
 תעמד

רשי

לומר גרים מלך הוא : (ג) אין חקר . לרום שמים ולעומק הארץ
 ולגב עמים אין חקר כמעט דיעם צאים לפניהם וכמה מלחמות
 לזיכים להם לב לכולם ואם כל כלמות מדברים וכל יודים כותבין
 אינן יולין לכחז חללה של רשות : (ד) הנו סנים מבקף . משוך
 כמו כאשר הונה מן המכלה [שמואל ב' כ'] כשם שאין סגלי של
 כסף יולא לעלאת טורף עד שויאלו ממנו סנים של נחשת שבו קן
 אין לבזבז נסתרין מעולם עד שויאלו ממונו סנים של נחשת שבו קן
 (ו) אל תחרת לפני מלך . להראות כבוד ולהתנאות לפני מ
 שגדול מעך כי מוד שיאמר לך עלה סנה משתכח בלל נשואו ויאמר

מצודת ציון

(א) חקר . עין חסד ודיוט : (ב) לרום . כולל ואמר נוח עד התלות א"כ
 גבולו כרמה ונכסות : (ד) הנו . עין הממשית יחשב כאילו יבדל עד התלות
 יכסר כמו כאשר כונה מן המכלה [כ"ג] ומוטב לרבות מלחמית : (ג) אין
 חקר . הוא פסולת כסף : חקר . דבר נמוך הוא שלם הדברים חזמים
 זה לזה שיהא חסד ונחמד ונדעת דום
 יסוד
 פשמים ומוקם הארץ ויחזק לב סמל כי סרסע ממשית צאים לפניו ויבד עיני
 צאו אדם וזרין להם רב נכס : (ד) הנו . כמו כאשר יוסר כסנים מן הכסף עיני
 יולו לעוף כלי סודר כי יולא או לעמו וייעשו כפי טורף המלחם : (ה) הנו
 רשע . כלל כאשר יוסר כרסע סמול לפני המלך יביא או ככחו נכח בלעך
 שח"צ כרסעו ופניו עומד ומתעלה אה המלך למוח אה סודק : (ו) אל תחרת .
 אל תפסע עמך כדך ויפס להנאות כנצויה מלך כאשר תעמוד לפני המלך
 סודק מלך לעמד במקום סגדולים והסמית עומדים עס :

חרנום

משלי כה

ענ תעמד : (א) כי טוב אמר לך עליה
 הנה בנשפלה לפני נדוב אשר רא
 עינך : (ב) אליצא רוב מרר פו
 פתח עשרה באחריות בתקלים אתה
 בעד : (ג) ריבך ריב אהיה עך וסד
 אתה אליצא : (ד) קרית חסדך שבע
 ידברת לא תשוב : (ה) מפותח וזהב
 במשכיות

רשי

לך 65 : (א) אשר ראו עיניך . שדכר זאת אמת : (ח) פן מח
 תעשה . פן תכח לידו שלל הדע מה לעשות בלחמית : (ט) ריבך
 ריב את רעך . ואם על כרחך אהם לריב לריב ולסוכח עם כעך
 מ"ע : וסוד אחר אל תבל . לא תזכיר לו דופי אכזויו שמתו שאין
 סכל יודעין אותו וזהה מגלותו : (י) פן יחסך כשומע ויקראוך מולא דכס :
 (יא) תפוחי זהב . כעין כפתורים מעוירין על משכיות כסף :
 במשכיות . כלים סמולין ככסף כמו וסמית כפי [שמות ל"ג] דבר
 דבר

מצודת דוד

(א) כי טוב . יומר טוב לך לכתב כנאוס : (י) יחסך . עיני חרסכ כמו חסד הוא
 פשמים והואמר יאמר לך עליה סנה לכתב
 פמקום סגדולים משתגבים לכתב ויאמר
 לך סכל ודל לפני מייב ואל סנה כמקום : אשר ראו . אשר קן עיניך
 יקיר סחא אהר לו אמרם לכתוב דרס : (ח) אל תבל . אל תהנאה כמריס סכר
 פד אשר תחקור אה יס דבר חמשה על תבגד כי פן לא הדע מה פסע
 בחמית : יריכס בעת יכנים אוקר רעך נומר סלה אין חמשה צירי וסוס סכלס
 פו להקטע עד לא תחקר סחמס : (ט) ריבך ריב . אף אה מלחם אהמס
 אחר סקירס מ"ע ריב ריבך רק פשו נכות חוסר לבד חלי לא מלס סוד על
 אחר לטיל פס בחמות ככריס סחיס יודיעס לבי מן לך לסס לבועס :
 (י) פן יחסך . פן כל סחאס יחרד לקרוע לך כולך כיל : דברת . סרס
 א"כ יחל ככר אל חוכ לבטי חזור וסחמית ונח סולל לסק : (יא) חמית
 יזב . כמו יודי . פמית ויכ סקוקיס על מכס על כסף סחא דבר פשויר קן סחא

בְּמִשְׁכַּבְתֶּיךָ יִשְׁכַּח דְּבַר דְּבַר עַל אֲפִנְיֹךָ :
 (יב) גַּם וְהָבָה וְהִלְחִיכְתֶּם מִכִּיבֵית יְהוָה
 עַל־אֲזָן שְׁמִיעַת : (יג) קִצְצֵת־שִׁלְטָן |
 בַּיּוֹם קָצִיר צִיר נִגְזָלוֹן לְשִׁלְחוֹ וְנִשְׁפָּא
 אֲדִינֵי יָשׁוּב : (יד) נִשְׁאִים רִוּחַ וְנִשְׁמַס
 אֲדִינֵי אִישׁ מְתָדָלָל בְּמִתְרֵי־שָׂקֶר :
 בָּאֲרָךְ

רש"י

דבר על אפניו. על כו דוגמתו שאתי אומר אפנים [הכלים
 פ"ח] מכוססת ומיוססת בקרבי ואין זה מגזרת אופן וגלגל [ישעיה
 כ"ח] שילוני כך היה נקוד סת"ה תחת ספ"א כמו [יחזקאל ט'] האופנים
 ולא יפול זו נקודה חתף קמן : (יב) גום זהב וחלי כהם. עדי
 קבוצת זכב חלי כמו [ישעיה ב'] ותעד גומה וחליטה וכע [שיר ז']
 חללים : כהם. לשון חכמים זהב וכן כהם [שם ה'] :
 (יג) בצנת שלג. כקור ימי שלג שאדם מתאוה לו בימי קיץ ולא
 שלג ממש שהשלג לא עוב כשעת קיץ : (יד) נשאים רוח וגו'.
 כאשר יהיה חומלת הוא כששמים מתקשרים בעצים והקנה מכשפה
 ואדם טהם שיבא גשם ולא כל והם מלמטרים וכלות עיניהם כך
 אים

מצודת דוד

דברי גנאי ומלצונו וכו' : (יא) בהשכיבוני .
 מ"י סך וכסוי וכו' חזק מכתב [שם כ"ז] :
 אמניו . מ"י אופי עגלה : (יב) גום .
 שם המזויז סתוון על האף : וחלי . ענין
 עדי וחכמים כמו חכמי תורה ותלמידי
 [שם כ"ז] : כהם . זהב יקר וטוב וכן
 יושב [שם] : (יג) חללים [שם] : (יד) בצנת .
 בתוך אופי וקור וברח"ל כבר זמן [מסחיים
 כ"ז] : יר . עניה כמו ויר גמול עולת
 [מטרידי א'] : ישוב . ענין הבקט והחכם
 כמו בצנת ונתח [שם] : (יד) נשאים . כמו הם
 (יד) נשאים . ענינם ש"ס שמתאכזם פתאם
 המלם : מתחיל . מלון כולל וכה :
 פסוק

דְּשִׁקְרָא (פו) בְּגִידֵי דְרִיחָא
 שְׁמִיעַתֵּי רִשְׁאָאֵי וְקִלְרָא
 דְרִיכְרָא קִרְרָא נִקְרָא :
 (פו) דְרִשְׁאָא שְׁמִיעַתֵּי אֲבִיל
 מִשְׁמִיעַתֵּי דְרִלָּא חֲשִׁבֵי וְחִמְרֵי כִיבֵית :
 (טו) בְּלֵא רִגְלֵךְ מִן מַרְבֵּית
 דְרִחְסָד דְרֵילָא וְתַקְדֵי וְסִקְרָד :
 (טו) צִיר פְרִישָׁא וְנִשְׁאִי וְנִקְרָא
 שְׁמִיעַתֵּי

רש"י

אים מתפאר לומר כך וכך דקס אתן לך גבאי וסוף משקר וכלות
 מיני עניים למתנתו וחיסים בלא : (פו) בארך אפים יפתה קצין .
 בעוד שהקצ"ס מחרין אפו ואינו נפרע יתנו לב החוטאים להתוודע
 עלם קושי כגורם : (פו) רבש משחק : תשבר גרם .
 שם שאלם מלאת דבש וסוף מחוק שחק אתם לרין שלג תחלל ממנו
 מן השכעמו והקלחו כך סוקר רגלך : מבית רפך . אע"פ שסוף
 מקרנך מנע מלגלג שם יום ויום מן יתבער וישאל אומץ וענין מדרשו
 אל הסי רגיל לחשוף שוגג ולכשיה מעד חטאות ואשמות לבים סי
 שנקרל כע לשרלל דכתיב זה דודי וזה רעי [שיר ה'] : (יז) משיך
 אים

מצודת דוד

דבשך לחמיו כי מה ירבה לך המלס :
 (פו) בארך אפים . זה קצין יבטע על
 פי וסוף מחרין אזי לטבול הכסם ולא
 ישיב חמרים אזי כעבור זה יפחה ממנו
 הקצין והחור חתמו : ולשון רבה . והם
 יסוף דלכר . למנו רטע אזי הכרס סוף
 שפבר והכפל קושי ככעס מכל וכל :
 (פו) רבש . כמו הם מלאת דבש מלכר
 סוף תחלל ממנו משם לטויה די קל לטבוב
 סופם כי תשחלל הרבס מדי שביעם מן
 קפול את הכל ותחבר גס המעט חללת
 והמבוס מבני יבואו הדיק כביס רבד כי מן ירבע ממלחתי פניך ויסוף חזקתי פי
 סוואס כרואס למקרים ארוב כיוסר וכשמעוד לרלואס מלכד כאלכס
 לרלואס : (יח) ספין וגו' . כפיעד חמיוו עזוס שקר כרואס לרלואס ככללי
 רב

אִישׁ עֲנָה בְרֵעֵהוּ עַד שֶׁקָּרַךְ : (יש) שָׁן
 רָעָה וְרָגַל מוֹעֵדָה מִכְּפֶתַח בֹּדֵד בְּיוֹם
 צָרָה : (ג) מוֹעֵדָה-בְּגֵדוֹ בְּיוֹם קָרָה
 תִּחְיֶיךָ עַל-גִּבְרֵת וְיִשְׂרָאֵל לְעֵשִׂיִם עַל לִבִּי-
 יָעָ : (כא) אֲסַדְעָב שְׁנֵי-אֶבֶד הַאֲכִיכֵיהוּ
 לַחֵם
 שִׁינָא בְּרִיחָא סְרָא לִפְיָ דְנִבְרָא : (כא) אִין כְּפֹן הַנְּיָא
 אוֹכִילָה

רש"י

וחרב . שם כלי מלחמה : (יש) שן רעה . לרואה : מועדת . כמו
 [סהלים ה"ח] ולא מעדו קרסולי : במבוח בוגד . מכזב זו ביום
 אהו כשן לרואה ומופדת : (כ) כעדה בגד ביום קרה . בגד עדים
 ובגד מוסר בלוי שהוא רלוי להסירו מעליו לפי שהוא בלוי בדמחמגמין
 יסר ויעדו וזה פסוקו בגד בלוי סרי הוא ביום קרה : חמץ על
 בטר . נחר מין אדמס רכס כגון אדמס שלנו סקרה קרוד"ס וזין
 חוקקין ארוה וזשין כלים ואס יפול בו חומן ממסמסו ושחה ואף
 וישר בשרים על לב רע . דומס לשיהס ומה הוא שר בשיהס זס
 סתלמד מורס לתלמד רשע אשר אין בלבו לריוהס : (בא) אם רעב
 שגאך . כממשעו ורבוהיו פירסוהו על יקר רעב אס רעב הוא
 ואומר לך להשיעו בעצרות עמוך אס עלמ"ג לבית המדרס והאכילסו
 מלחמה

מצודת ציון

(יש) יעה . ענין עבירה כמו חפוסם קרב : (יש) שן רעה . כמו שן המכש
 שפסג בורל [סהלים ז'] : מועדה . בעם יסוחו שן המהלל וכמו רגל היותם
 פניו החלק והכמסס כמו וזה מעד והחלקק בעם ירון בדרך כן הוא מועדת
 קרסולי [סס י"ח] : (כ) מועדה . משלשן כבוד גבוה פת זרס ויהא רעה סלוד
 עדי וקצו : קרה . מלי קריוהס : בטר . אל כמחזון ויהא בוגד או זו כשן והגל
 שין חמה רכס פשו לכנס בו כמו אל כמחזון בעת סלוד : (כ) מועדה . כמו
 סכסכי
 אחרת הוא גורסס ענין אכל אין כס טופסל לכן סמקור וכמו סשפוד חומן
 של ישר כעצור רכס וחרק וחרק חומן יוסק סדוקס משפל אכל ל
 יגבר כח חומן חלקו חלקו סמוריס כן הוא סר כשרי סמחה על לב סגור
 ספולס לב חוסס כי אף אם יסח פיו למלל סחוק מ"מ סלוד סמור בלבו ולא
 סלן לו : (בא) והבילו . ולא סמור לו

אוֹכִילָה לַחֵמָא וְאִין צָמִי
 אִשְׁקִיָּא סָיָא : (כב) סְרָא
 דְנִבְרֵי דְנִבְרָא רַחֲמֵי אִנְתָּה עַל
 בְּרִישָׁה וְאוֹלָאָה וְשִׁלְמָה לָךְ :
 (כג) רַחֲמֵי גְרִיחָא קִישָׁא
 סְרָא וְיִבְנָא אִפִּי בְּנִימָא
 וְלִישָׁנָא מְשִׁינָא : (כד) קָב
 לַסְתָּב עַל מְרָא דְנִבְרָא קו
 דְלִקְסָפֵר עַם אִתָּא תַרְנִיקָא
 וְיִתָּא סְרָא : (כה) סָיָא מְרִיבֵי
 עַל

רש"י

מלחמה של חוסס וכן חוסס מים מניחם של חוסס : (כב) כי
 גחלים . סס לו שחטה חוסס וסואכ מן המדורס להח על רלשו
 חחה . כל סלובת גחלים עמוך הססק קריו חוסס כד"ל לחחוח אס
 עיקוד [ישעיס ז'] : וה' ישלם לך . ישלמנו עמוך שלל יתגמך
 עולך : (כג) רוח צפון תחולל גשם . מולד וסכרל אס הגשם :
 ופנים נועמים . תחולל לשון ססר . לשון סרע גורס סכיו סמי
 סקב"ס מועמים וכן דעיון סהיון סמקלס רוח לשון עשוים לחולל
 גשס ולשון ססר עשוים לפנים מועמים : (כד) טוב שבת על פת גג .
 על סילוק סהסיהס לחמר : מאשט מריוהס . כנסת סכרלס סהרשימו
 אס מעשיוס וסקיעו להקב"ס : ובית חבר . בית סמכרו זו סללמס
 לשיכיס

מצודת דוד

גמל : (כב) כי גחלים . גמס סמחלל
 חוחו יגרו לו כחילו סלכס סמיקוד גחלים
 להח על רחשו כי יסב סחוד על אכר
 סמחול לו סוכס על סהיס . וסס כי
 סמחב זס לקוסס מ"מ יסח לך ס' סכר
 מוקד : (כג) רוח צפון . כמו סרוד חוחו
 מולך פנים גלפסס מן סלחמר עליו סכר
 סלחמר : (כד) על פת גג . מכלי סחסס ויחיד פגלי סרוד חוחו סלחמר
 פלכסס בית עס אכס מריוהס וחק כמקוס חרודס חוחו : (כה) טוב קריוס וגי'
 סרי אלו סחלסן סרו וסס פיוס קריוס כעפסיה פל עס כעפסיה סרוד חוחו
 סכסס

הר גום

על בקשא משלמא ויקבא
 שמועא פקא פן ארשא
 רחיקא: (כ) חוד דרפיר אנשי
 מענא ופוקא סחל צריא
 דגל קרם בשמא :
 (כו) לביב דוקא סו לא
 שפר אף לא לקבא סל
 פוקא : (כז) חוד פקא
 דרפיר ולא אית לה שוקא
 ויקבא גברא ולא ספיר רוקו
 אד

כשלב

רש"י

למטיס: (כו) על נפש עיפה. נשויס להשיב נפש עייס: ושמועה
 שובה. חף סיא שום להס וכן ביעקב ורחי רוח ועקב אטיס
 [בראשית ע"ג]: (כז) מעין נרפש. טבור כנולס: צדיק כס
 לפני רשע. כשכחוק מע לפי הרשע וירא להוכיח על פניו דכח
 נחוי דנרנ כמעין נרפש ומקור נסחת: (כז) אבל דבש. לאכול
 דבש וישר מודאי רמו דנרנ לרוכס בעמשה מרכבס וכמשה בראשית
 לגלות לרנסי ועמי סלרן מללגיס על דנרנרס ושאליס מע למעס
 עם למעס: וחקר כבוד סלרן סחקר כלוי להיחם בדכרי
 מעמיס סלר כבודס כבוד כנצחוקיס יס לשלול מע מעס נוח
 קך ולמס סינו ככל גירס וגירס:

מצודת ציון

(מ) נרפש. ענין רמיס כמו
 בעניניס מרפון [יחזקאל ל"ד]: סס.
 גלובן נטיס: (כז) שריח. ענין
 מביס: טער. ענין מיעס כמו וסל
 שמועס [מזכיר ל"ן]: לרוע. ענין דכור
 מעו וברוח ספיו [נפיש] ח" ע"ג
 סחל כרוח נסח:
 צדק

צדק

לשון: (כו) אבל רבש. לאכול דבש כריח לא סוב כי מעוטו יפס ורובו קס
 עלנ מרכיח קירח כבודס על צדיקס לעבד ירס ר"ל מרלווי לרנרוב לחקור כחמס
 ספיר כבודס וחלרס: (כז) עיר שריח. כמו עיר סנרלס חומס ולא
 נצוים חומס כמקום סרלס כנס כס חקלקלס מיער סעיר כי כל הרוס כל
 סס. כן א"כ ח"ו לא יוכל למעו רוח חמרי פוי כי כס חקלקלס מיער נסס
 ונכ"ס

הר גום

ס 00 אד סלמי בקשא
 וסוד סקרא סבארא
 זיקבא לא יא לסקלא וקרא:
 (כ) חוד צריא דשאיס וסוד
 שרחתא דרפרא ויקבא לוקמא
 דפנו לא תמל: (ט) לוקמא
 לסיסא וסלמא לסמרא
 לשוקא לטשוקו דפכלי:
 (ד) לא תמל פוקא לסקלא
 חוד שמיסיה דלא סרמי ליה
 אד

רש"י

כו (א) כשלב בקין. בשעס טעומוחן סחלטיס כחמס ליכין
 ולעסו קליעוה כדלמך סלחס וסין ללכול סנערסיס [ס"ב
 ס"ו]: (ב) כצפור לנוד. שסוד נד וכדכור שסוד חסור לקנו כן
 קללת חסס לא חסוד אלא למי שסוליס כסוי. דכור. סוד טוף סנקלס
 דוגדל"ט בע"ז וקרל דכור סדרס כביח: (ג) שום לשום.
 סוד עשוי וסך שטס כסין לנו כסיליס. וסין מוכניס להסם:
 (ד) אל תען כסיל. דכרי ריב ונמס כן חסוס לו:
 פנס

מצודת דוד

כפ"ס שומר פיו ולבוט אמר פלוח
 ספ"ו [נפיל ל"ח] ח"כ מי טהא עמר רוח
 חמרי פיו חקלקל מיער כנס:

כו (א) כשלב

כפס מיערס כליס ח"ו וסר כנס
 עפסיריס סחלטיס וסנולס כן לא נס
 לכד ח"כ כסיל אלו יחובו חלין יתרון
 לתמס: (ב) כצפור. כמו לעור ספרת
 עקט להיחם טוד להסי מלולו וכמו
 כדור ספרת עקט לעוף כסיליס כנס סס
 חמריס וכליס לקס כן קללת חס חמריס
 דכזיס ח"כ סקלקל פלמו מפיו יזלו וזלו
 קרבו יכילו: (ג) שום. כנס שוט כסוק להסס כי ספוס להסומו חרד ונמס
 סובן לחמוד חמס כי ח"כ חקוס כנסלס וכנס סוק לעוף כסיליס ייסרו [ספ"ו
 לשלמו כי לא יוכר דכריס: (ד) אל תען. ח"כ חסי לכסיל סלכר ידכר ח"כ חס
 שפיר ריב ונמס כי סכסכב לו ססי דומס כסוי כסמפייס כי ח"כ סרפס כן
 סלמי

משלי כו

כו 00 פלגלו ביקין וסמסר בקציר גן
 לא נגארה לקסיל כבוד:
 (ב) כצפור לנוד דכרוד לעוף גן קללת
 ח"כ לא תבא: (ג) שום לשום סרפס
 לחמוד וששם לגן כסיליס: (ד) אל
 תען כסיל כנאלמו סרפס חרדו ונמס
 ח"כ

רש"י

כו (א) כשלב בקין. בשעס טעומוחן סחלטיס כחמס ליכין
 ולעסו קליעוה כדלמך סלחס וסין ללכול סנערסיס [ס"ב
 ס"ו]: (ב) כצפור לנוד. שסוד נד וכדכור שסוד חסור לקנו כן
 קללת חסס לא חסוד אלא למי שסוליס כסוי. דכור. סוד טוף סנקלס
 דוגדל"ט בע"ז וקרל דכור סדרס כביח: (ג) שום לשום.
 סוד עשוי וסך שטס כסין לנו כסיליס. וסין מוכניס להסם:
 (ד) אל תען כסיל. דכרי ריב ונמס כן חסוס לו:
 פנס

מצודת ציון

כו (א) בקין. סוד עם סיחח סחלטיס
 יכנס כמו וקין וחקר [בראשית
 ח': טוה. חלס כמו נלוס סכל [סח"ס
 ל"ג]: (ב) כרוד. סוד ענין וסוקל
 דכור ע"כ סמקנס ככזיס חילטו סיחס
 ספסוס מפני חלס כי דכור סוד ספס
 חירות כמו וקראלס דכור [י' קרל ל"ח]:
 (ג) שום. כרודס וכנס כמו קול שוט
 נחוס ל': (ד) סרפס. כרוד כעין דסן עשוי
 סלמיס: (ה) לע. לגוף כמו חמרי גוד [יחזקאל
 ל"ג: (ד) חק. מלכ פניס וסמס:
 סס

כפ"ס שומר פיו ולבוט אמר פלוח
 ספ"ו [נפיל ל"ח] ח"כ מי טהא עמר רוח
 חמרי פיו חקלקל מיער כנס:
 (א) כשלב. כמו ח"כ יורד כסלג
 כפס מיערס כליס ח"ו וסר כנס
 עפסיריס סחלטיס וסנולס כן לא נס
 לכד ח"כ כסיל אלו יחובו חלין יתרון
 לתמס: (ב) כצפור. כמו לעור ספרת
 עקט להיחם טוד להסי מלולו וכמו
 כדור ספרת עקט לעוף כסיליס כנס סס
 חמריס וכליס לקס כן קללת חס חמריס
 דכזיס ח"כ סקלקל פלמו מפיו יזלו וזלו
 קרבו יכילו: (ג) שום. כנס שוט כסוק להסס כי ספוס להסומו חרד ונמס
 סובן לחמוד חמס כי ח"כ חקוס כנסלס וכנס סוק לעוף כסיליס ייסרו [ספ"ו
 לשלמו כי לא יוכר דכריס: (ד) אל תען. ח"כ חסי לכסיל סלכר ידכר ח"כ חס
 שפיר ריב ונמס כי סכסכב לו ססי דומס כסוי כסמפייס כי ח"כ סרפס כן
 סלמי

תרגום

אָתָּה : (ה) ענה כסיל באַלְהָתוֹ פֶּן יִדְחָה
רַבֵּם בְּעֵינָיו : (ו) מַקְצֶה רְגָלִים הַמֵּם
שִׁלְתָּ שַׁלְתָּ : (ז) וְהִתִּים בְּדַבְרֵי קְסָלִי :
וְנִלְוִי אֶשְׂרֹם מִפִּסְתָּ וּמִשָּׁל בְּפִי
 כְּסִילִים

(ה) ענה כסיל . הכה להסיק לעמו"ס וסודע לו אולחו : פן יהיה חכם בעיניו . טעם שני פסוקים אלו מפורש בחוכם אל הען בדבר שתשזה לו אם תענהו ענה כסיל בדבר שאם לא תענהו ישיה חכם בעיניו : (ו) מקצה רגלים חטם שהה . עי שולח דברים ביד כסיליו אשר מקצת רגלי שלוהים הרבה לחזור ולשלוח להקן מה שעינם שלוחות כסיל : (ז) דלוי שקים מפסח . גבוה כמו [שעשע ז"ח] דלו עיני הסוקים של כל אדם נראין לפסח גבוהים ממנו . ודבר זה משל כפי כסיל הסומר אותו על גמוד החכמה אך אנו בלויס לגמוד החכמה נבלהם וגבוהה היא ממנו המשל לומר דלוי סוקים מפסח : כמרמה

מצודת ציון

השוח . מלכו כהולת דמיון : (ז) מקצה .
מלכו קליה וכויה : חכם . דברי סרס
וקרוב לעיני החכמה מקצת [ימים] כי אין דרך החכמים להקשות זה בזה .
כמו דל עיני למוס [ימים ז'ח] : ומה כי מסוף הפקדא יבד שהוא בדין שקים . שיקי רגליים : מפסח . מתגר :
האוכס לכסיל כאשר ידבר אלוהו בדבר ולכן עטיו והוא מתבט בזה כחוכו כי הכל ידלו שדניו אלה ודבריך כסיל . וקצת מתבט בזה כפי סוילי ומחליו יבד מסוף הפקדא : (ז) מקצה עני . כרועה להם כפיכ לרדיו הוא נלמה רגליו ודכן סכרה להקן מה שקולל כסיל . ומהה עוד תחשו עמי פסאל : (ז) דלוי . כמו שסוקים כי ספחה כהה גבוהים מן סוף להם וקמו

תרגום

כְּסִילִים : (ח) בַּצְדָּר אֲבָן בְּמִתְרַמָּה בְּדַ
גֹּרְהָן לְקַלְתִּי כְּבוֹד : (ט) הִיא עֵלְיָה בְּיָד
שֶׁבֶד וְשֶׁלֶף בְּפִי כְּסִילִים : (י) רַב
בְּחַדְלָל כָּל וְשֶׁכֶר לְפָלִי וְשֶׁכֶר עֵבְרִים :
(יא) בְּכֶלֶב שֶׁבַע עַל־קַא' קְסָלִי שֹׁנְדָר
 באולחו

(ח) במרמה . פרונוול"א בלג"ז שאבן שאורכין בה לא להתקיים סוף חס שמועה להזקק כך הוסיף לכסיל כבוד איתו של קיימא וז"ל דרכו על המגמר חורס להלמד שיתו הונו שהוא חורק אבן למרקולים : (ט) חוה עלה ביד שכור . כחוח שהוא נדבק ביד שכור . כן המשל לממוד למטע נדבק כפי הכסיל שהוא לו לחוה ולקון מכלוב ומסו המשל : (י) רב מחולל כל . הקד"ה ברא את הכל וזן את הכל ככסיל כחכם אין אנו זריכין לשום חכמה : ושכור כסיל . לא כשכר ודם שלא ישכור אלא פולטס בקיאים ולא ישכור אלא הסוקים במלכה אבג הקד"ה מחולל כל ושכר הכסילים ושכר ווכרי דרכים הכסילים מכל מלכה ומדרש אגדה ושכר כסיל מל' ויסכרו מעינות חסום [כרלשית ח] ולשון מוטי שכר [שעשע ז"ח]

מצודת דוד

ק פסל כפי הכסילים לא שהו אלו (ח) בצדור . עיני קרסו כמו נזר כסילי שנשאל : (ח) בצדור . כמו הנזר אבן כבלי הקלע שזמן מועט יבחר בחוכו כי הוא עומד לזרקה הוסיף לכסיל כבוד כי פעם עין יבחר בכבודו כי מכה יביה את עולמו כעשיתו : (ט) חוה . כמו שקור כסיל ביד שכור שהוא טקב כפי ומקין בו לחתרים בו השכל אשר כפי סכסילים ידק למשוו לחתרים : (י) רב . אית ריב יבנה תלמיס כל סקרב וזין עי יבא אלו חלי ישכר את הכסיל וזה כעובדים על דם למסן יסיד כפי החכמה לפאזב פתחה את כסירות : (יא) ככלב . כמו ככלב אשר דבס לחזר ויחלו חפשי פתחל אשר קאה מגושו ולא יבין כי בשכור רוע כחאלה קאה אשור וסע לפי חלעו שוב ק כסילי בזה [שעשע ז"ח] אולמו אשר נכל על יד ולא יבין ד

בו (א) אל תתהלל ביום סחר כי לא תדע מה יקרה לך יום : (ב) תהללך וְלֹא-תִפְדֶּה לְךָ וְאֵל-שַׁרְרֶיךָ : (ג) נָבֵד אֲבָן וְנִסַּל תְּהוֹל וְנִעַם אֵייל כִּבְד מִשְׁעָרֶיךָ : (ד) אֲבֹרִית הַמָּה וְשִׁמְךָ אֶמָּה וְיָי אֶעֱבֹד לִפְנֵי קִנְיָה : (ה) מִוֶּבֶה חֹבְבֶתָה מִגִּלְגָּל מֵאֲחֵבֶתָה מִסְתַּרְרָה : (ו) נִגְמָנִים פָּצַע אֵיבֶה וְנִעְזָרוֹת נִשְׁקוֹת

תרנום

בו (א) לא תשתקבר ביוםך ולמחר דלא יבשת בנא וליד ימא : (ב) לשדודי חיליני וקא מוסד נכרעה וקא שוקתה : (ג) יקרא ביקא ונסול חלא ורועיה דשמיא יקור מן מרניו : (ד) בקורייתא דיא מיקאא ויקאא דיא רוקא וסנו מאס קמס קנאא : (ה) שקתא בקטמאא דקפליא מן נכסמאא דשמיא : (ו) שפרין אמין מרנשיה דקתא יקישא משקאא

שינא

רשי

בו (א) אל תהלל . אל תהפטר עשיו בדבר שטמדי להיות לזם מאר : כי לא תדע מה ילך יום . שמה סיום יולד שום רעס שיבעל מה שטמדי מאר : (ג) גסל . עשא : וכעס אויל . שסאול מעטים להקב"ה גורס להביא רעס לעולם : (ד) ומי יעמד לפני קנאה . מי יעמוד לפני קנאוו של קנא ומקס : (ו) ובערות . לשון

מצודת ציון

בו (א) תהלל . מל' הולל וסנח : בו (א) אל תהלל . אל תסנח עמך יד . עינו עקס ון אלס מודה יקב [בראיה לין] ולי סמון מן מולד הקודם חמר ילד יום : (ג) גסל [א] ענין מאה כמו ששיל כסף [א] ענין [א] : (ו) פצעי . סס מכות המולדות דס : ובערות . ענין רבוי כמו וסמר ענין הקטורת [יחזקאל ח' נכסו : (ד) אבורות . הכמה מביא לדי בעל קנאה מי יוכל לעמוד ולהקיים כי קסס הוא עוד יומר מהמחש וחק כי בעל קנאה יבחר כרע כמסויס גס ועוהו כמבחר סנון לו ועלונו : (ה) חובבתי . כמסורת בלב המוריס ונסונו זמכיס למות פ"א טובה היא אם בלה מלכסב סליכב כסוה לאסונו למן יודע לבס סיס סעמיס ססס נלמסיס ססס בליחוס

חרנום

משקתא דקנאה : (ו) גסשא דקבתיא דישא כבירתיא ונסשא דקנאה כל מינים דקריי חלי לה : (ח) רעד צרא דששא מן קמס חיקנא הוא נכרא דקשפי דקמיה : (ס) משקא ונסשא דקריין לבא חיקנא נכרא דקבסיס לחכניה דקרישא דקששיה : (י) סכרד וסכרה דאבדו

משלוי בו

שינא : (א) גפשי שבעה תבוס גפוד וגפשי רעבה בלמר סחוק : (ח) בצפור נודדת מרעבה בן איש נודד ממקומו : (ס) שצון וקפרת ישמח לב וסמך ועוה מצערת גפשי : (י) רעד ורעה אבדו אל תעזב

רשי

לשון גדול כמו העתתס עלי [יחזקאל ל"ב] : (י) תבוס נפש . תכמוס כרגל כמו יוםס לכונו [סהלס ס'] : כל מר סחוק . כל דבר מר מתוק לה . וס לפסוהו כחלמיד חסס סמלסס אם עלמוד כשבע שאינו מהלוח לרכוי חורס כחלוק נפס . תבוס נפש . אף סעמיס סמויסיס על הלב לויכ סמויסיס עליו . וסמלסס לה אפיס דכריס סכריס לו כמיריות וביועס סס מתקוס לו : (ח) נודדת מן קנה . ססולכת וסעלעל . כן הליס סוודד ממקומו ח"ס סוודד מן סלמוד מלחור על גרסו : (ס) שכן וקפרת . ריח . שמן אפרכסוון וריח קטורס עשמין לב : וסמך רעוה מצערת נפש . מי שחברו מקרבו ומנתק לו בדכרו הוא טוב ממה סנסשו ועלמו . ד"ס ומתק זעכו . סמכסיר מעשיו סכן מתקוס להקב"ה טוב לו מעס ססוה ונמלל ססוה לבו : (י) רעד רוע אבדו סקב"ס סקב"ס רע

מצודת דוד

ליחוסו וסמיט לו מי כעבורס ימיב דדו חלן כן סכונל חיליו סמיקות מרובות ססס וסס למא סחולו וכן כסס חופנה : (י) תבוס . כעבור כעסס כרסוס חף סנח עמיס : כל מר . כל דבר מר נחשב לו למסוק : (ח) כצמר . כמו שיקסס לנור מה סעודתס מקוס כן יקסס לויכ כמריס ממקומו : (ס) ישמח . כל סמך כמריס כחליס עמלס כסס ואל לחתין ולכמוס : (י) רעד . סחוכס חוסף וסס חל חרור חכב ומסנרסל סמריס סכריס וסס חל סשוו סכריס . וליכ ספספס לפר סיס כסוה פ"א יום חל חנוה חל כים חמי כחלול מסוה סמל כי יספ"י

תעוב גבית אחיך אלתבוא בתים אידך
 טוב שכן קרוב מאה רחוק : (יא) חכם
 בני ושפת לבי ואשיבה הרפי דבר :
 (יב) ערום ו דגיה רעה נסתר פרואים
 ערו געוש : (יג) קחבגדו בירעב ור
 ובעד נכרה חבלתי : (יד) מברך רעיו
 בקול

רשי

הרנום

באבוד לא השבוק וביקש
 דאחוד לא תפול ביום דתקרו
 שב שפניא קרוב פאח רחוק :
 (יא) אמתקם ברי ומבי לבי
 ואחוד סלחא לאלו דקספריו
 לי : (יב) עבדא תוא בישתא
 ומפשי ועברי קריו מלך
 ומקרין : (יג) חכמים פרומשי
 דמן דעריב לטקרא ועל אפי
 נוקריא מסקניה : (יד) דקברו
 לחבריה

רע לשתאל ועט ארץ שהכח את אבותך : אל תעוב . ואם עזבת
 יבא עליך פורענות : ובית אחיך . אל תענה בזכי עשו וישמעאל
 מיקרבוך . מלינו כשגלו ישראל לבבל היו אומרים למולכיהם בקולך
 בעקשה מכם ולווינו בדרכך אחינו בני עשו וישמעאל והיו בני ישמעאל
 יולאים לקרחתם ומקדמין אותם בנינו מלוחים ומדות נפוחים : מאח
 רחוק . טוב שיסכון ביניכם הקרוב לקוראיו ומשתדלו אלל את
 שמתהלך לאמר יקרבו ימי אבל אבי וגו' (בראשית כ"ג) : (יא) חכם
 בני . התחכם בני : ושטה לבי . ויסל לבי שמה כך : (יב) ערום
 ראה רעה . רואה פורענות הבלה על הכין וכסתר היענה שמשך
 ידו מן העטירה ופתאים לא נסתרו אלל עבדו בדרכ רעה : געשו .
 נססדו : (יג) כי ערב רו . אדם שטעם ערב נוסם שאומר סדין
 געלוס קח בגדו : (יד) מברך רעיו . יש מנשנה את החיוב ויס

מצודת ציון

מ"ל איד ומקרי בע : (יב) געשו . גם טוב עין הקרוב עמן ככל עין העש
 הספד ממון בקרה טובה וכן וטבה אותו
 מאה יספק (דברים כ"ג) : (יג) חבלתי . עמן : (יא) חכם בני . כן אחר שמש
 עיני משכנ כמו אל חבול חבול [מנוח
 כ"ג] : (יד) סכר . עיני התחלפות כמו
 אחר
 חבור : (יב) ערום . בראש הערום כרעם
 פן ירעה ערס צואה אלל הפחיתם עברו וכן הירעם ולא יספרו ויסעוים אותם כרעם
 וכל לכה העוים ערס כעבוד סיר והכניס עמו צוים : ובעד נכרה . ככל הדבר כמ"ל
 עמו ערס ערס כעבוד סיר והכניס עמו צוים : ובעד נכרה . ככל הדבר כמ"ל
 ונמרו בין ערס כעבוד א"ש בין כעבוד א"ש עיני עמוס : (יד) סכר . התחבט
 רעה

הרנום

לתקריה בקלא דקא באפרא
 בקרואא לקורא התחשיב
 ליה : (טו) איד דקא דגפח
 דקא דקריא דקא אמתא
 סקריא דקא : (טז) דקא
 גרביא משיא ובישא דמיא
 סתקרא : (יז) סתקלא דקרא
 קשיש ונקרא קשיש אפי
 לחבריה

רשי

משלי כו

בקול גדול בנכר השבים קללה תחשב
 לו : (טו) דלף סורד ביום סגיר ואשת
 סרנגים מריים קרי נשתתה : (טז) צפניה
 צפניה ושמן ימינו יקרא : (יז) ברול
 ברול יחד ואיש יחד פנידעיש :
 נצר

יום והסכרה נהפכה לקללה שאומרים עליו שהוא וחתך כמנומו ועשיר
 וסכל באין ושואלים ממנו יו' . כך נדרש בנמ' ערכין ועוד יש במדרש
 ר' תנחומא כנגד בלעם שהיה מבכר את ישראל בקול רם שנאמר
 וישל משלו וגו' [במדבר כ"ג] לשון נשיאות קול וסופו יען להחמיס .
 (טו) דלף סורד . גשם הסופק מן סגן לתוך הבית וסודר את בני
 הבית : ביום סגיר . יום גשם שהכל נסגרים בבתיים : ואשת
 מדינים נשתתה . טיטוס שוין : (טז) צפניה צפן רוח . מי שסכור
 לנשומה מהנזומים לפיכך כוח הוא כשם שאל' לנפון סרוח כן הוא
 לל תלפסס : ושמן ימינו יקרא . קורא הוא הדרגת לבוא עליו עד
 שגכרסנה כמלוכע המסכר בשמן כבסן ידו הימנית : (יז) יחד
 סי

מצודת דוד

רשיו בקול גדול כמסורס רב כל נוקר
 כמסמס ר"ל כמזירות וזמירוס הס
 לקולל מסבס לו כי באר יבחומו
 נכדיות לב רבים ותי פיו ומחכוס
 עבוד : (טו) דלף . סוס ספסוף הספר לא
 יספר בני הבית לאל בידי הוא הספר
 אכר דוד בני חוס לביות נכרים כחור
 כית כי חו יעספק הספר אל הבית ויסידר בני הבית מפוקס לתקוס אלל
 כהאין ספר חין ספסוף וכן סורד . אלל אכר מדינס כמסוס ככל ספסוס לספר
 אל ככלס : (טז) צפניה . הסובב לסכיר הסר בני ככרות דומס הוא לסכיר
 אל סרוח לנלוו אותו : י חו יכניס כקול נפלוס וכן ככלס מדינס כל סור
 סירוס לסכיר אל סרר יהו מוספס וכולס : ושמן . כמו סמוח פלוו כמין
 אל ירס לספסיל לא יוכל כי ידו הימנית אכר ימחא סו חו סכיר פל מספוס כי
 סיל ססוס ריח לל סקרב וכן אלל העלום מריכס הלסס : (יז) ברול . סו

ויהי נצח האנה יאכל פריה ולשמך
 אדניו יכבד : (יא) במים הפנים לפנים
 כן לב האדם לאדם : (כ) שאול ואברה
 ואברון קרי לא תשבענה ועני האדם לא
 תשבענה : (כא) מצרף לבסוף וכר
 לזרוב ואיש לפי מהללו : (כב) אס
 תכחוש
 פני רעור . ימדד . מ"ח ממדדון זה לזה בעלם : (יא) יאכל
 פריה . וכן שומר אדונו יכבד ויאכל פרי מעללו : (יא) כמים .
 הללו הפנים שמהם מראה לזכרון הם גרמים לך : כן לב האדם
 לאדם . הזכיר לפי מה שאלם יודע שחברו אוהבו כן הוא מראה לו
 פנים : (כ) שאול ואברון לא תשבענה . מלקבל את השבעים לזכום
 כשם שיעי סאלם רשע לא תשבעה משפט אחר ילך הרע ולנאלות
 תאוהו : (כא) מצרף . כלי עשוי לזכף כסף והכוו עשוי לכוון זכב
 ואש לזכף ועמשהש לפי מהללים ע"י שהכריות מהללים אותו דמעשו
 הסוטים
 מצודת ציון
 (כ) שאול . נור סקנר . ואברון . הלום בזה הספן כאלר געבות חרס
 פרינס : (כא) השף גוי אמי . שמה ומטה קי ימדד חוב פני רעור כ"ל מ"ח
 ללי
 ה"חזקים יחד ועוסקים בזכות הים
 מהדור חלו' : (יה) נצר . כמו סומר
 אלוף חלום פיה יאכל פריה וסוף על הסכר כן השומר אדונו יאכל פרי גמול
 פשאו יז פור עטור מן הארון וסוף על הסתמיון : (יא) כמים . כמו דרך המים
 פראה את הפנים דורס : הפנים הסתמולס עם את שחוקות שחוקות וחס
 בזות עלות קן לב האדם האדם חס לבו סוד על חניו יוטיב גם לבו וחס רשע
 סרע גם סוף : (כ) שאול . הקבר והגינס חנים שבעים מלקבל לזכום וכן
 עיני האדם לא תשבענה מן שומר וחוקת לרבות עור : (כא) מצרף . הסכף חכב
 חלק ילכו לזכום סוטים חס כס ע"כס מן סמי סים יקחו מהם כהקל יודע
 ש"מיו כסר וסמי יסף וחסל נקי ובי יתן הכל וסל"ס יתן לפי מהללו כמו
 שבעים אותו בני אדם קן הוא :

בפכתש כט שיטת ובאורכו
 לא משכיר כנה ששימיה :
 (כג) מה רבני אנת דע אפי
 קנד ושיס לקנד על קסיון :
 (כד) ססול קלא לעלם דיא
 אקסנא אר שלם דרא לקנא :
 (כה) קבא קמירא ואחסי
 דקסא וסאקנש שקבא דסורי :
 אמרי
 תכתוש את ה' ויהי
 ריחות ב'עלי לא תקרר מעליו אלקתו :
 (כג) דיע תדע פני צאנך שית לבך
 לערבים : (כד) כי לא לעלם חסן ואם
 יגור לדור דור דור קרי : (כה) גלה הציר
 ונראה דשא ונאספו עשבות הרים :
 השין רגועה
 כבשים
 דש"י
 סוטים נכחן לרבים חס טוב חס רע : (כב) הריפות . חסים
 סכונים במכתש . מכתש אסיה מורט"ר דלע"ו : בעלי . סוף
 כוכא פילון מורט"ר דלע"ו על שם שמעלין אוקו ומכין בו המוד
 קקרא עלי : (כג) פני צאנך . אל קולו שבעין להסתכן בס המין
 מה הם לריבים : (כד) כי לא לעולם חסן . שאלם אהס עשיף
 צכסף וזכום שמה לא יתקיים לעולם לכך אל פזוס דכרס קטנים
 שלך : (כה) גלה הציר . שנגלס החיור דינו יוסן וירלס הדשא
 וסלספו עשבים לנמוח אז ייסיי לך מיסיו גזוטים של כבשים לנכותך
 ומחיר

מצודת דוד

מצודת ציון

(כב) אם תכחוש את השם את האל
 פכתש כחון חמיס הכתבים ועמסס
 שכתבו אותו ביד המכתש ע"ל לא ססור
 שמתן אלוהו כי לא ימחה : (כג) ידע .
 שכן לך רשע בעלון פני זאנך מה הם
 לריבים : שית לבך לרעים . לתת להם
 ד' תחורס וכל הכרע ב"ש : (כד) כי
 יגור . עם כי כביר מאלה ידך מ"מ גם
 מה אל חסן דוד כי לא לעולם יתקיים
 חוקו כהסור וחסיו או טעב כדערי כאלו :
 אס נור . ופי מר כהסור הוא דבר
 שמתקיים לכל ימי הדורות וכל הכרע
 ש"ש : (כה) גלה . געפטים גלה החיור ונראה דשא ופעמים סאלס וכו עשסס
 כרים לאו כן דעתך לכוין לפס חסר לא
 כלי

וכו) **כְּבִשִׁים** לְלַבֵּשׁוֹת וּמְחַדְדֵי שְׂמֵרָה
 שְׂעוּרִים : (כו) וְדָו וְהַלְבֵּן עֵלִים לְלַמְּדָה
 לְלֵמַם בִּירְבֹּה וְחֵלִים לְעֵרְוֹתָיָהּ :
כח (א) נָטוּ וְאִוְרֵיָהֶן רָשָׁע וְצַדִּיקִים
כְּקַפֵּיר יִבְמָם : (ב) בְּשֵׁשׁ אֲרָץ
 רִבִּים

רש"י

(כו) ומחידר שדה. ישוה לך העמודים כי העמודים
 העמודים : (כו) ודי. פדנסתם ללחמן ולתם צימן תסתפק בחבל
 העמודים הרי מליחם והמשל כן הוא. פני אלך הרע העתמנה על
 הכזוב ישלם בחיובו ויהלם לאש כי לא לעולם חוסן וזאת יוכל
 פירוק והקצן קיימת בלה הציר. כשהפסעו שמועותיו ומגדל
 הסורה על ידו או יסיו הכבשים אל לבומו יסיו התלמידים לו לשם
 ולבט סוד והסר :

כח (א) נסו ואין רדף רשע. כמו הכבשים כשיבא אדם ויפלו
 בדבר קל מגולן רודף. וצדיקים. אמין לבם בהקב"ה
 כבפיר. אשר יבטח בזכותו : (ב) בפשע ארץ רבים שירה.
 שזה

מצודת ציון

(כו) ומחידר. ענין ערך דבר ופועל כמו
 קחו בחיוב [ה'כ"ז ח'] : עתורים. יסוה על נוצר מלפניו והעמודים יסוה
 עיני זולתם : (כו) ודי. ענין ספוק
 שארץ. ללחמן. למאכל : ללחם בידך.
 כמו ולחם בידך ציו"ן :
כח (א) כבפיר. עם המעטם חלויים :
 חף סתם קיימים לבטלים : (כז) ודי
 ח"ב עיני. יסוה כי די מחסורן חלב עיני מהחלף והמאכל אצלו ביהר וזה
 המלא חיים לעבודתך ולא ימותו כרעב ויהא למל לומר חף הם חמלה בדברים
 עינים למד גם בדברים שפטים קלי העיני ואוכל לפסוק כזה לפת חמלה כח העינים
 וילמד עם מי אשר קלה דעתו והטעם לדברים עינים וחמלה ויטוהו כדברים שפטים :
כח (א) כמו ודי. על הכבשים המול חמלה חלויים ויטוהו כדברים שפטים :
 אחר אחר אלסם לעיפודו בולם כי רודף אין ועל"י כוח המורכב בולם. אבל
 חלויים לא סתם חף כשהוא חמלה יסוה ביהר ויהא למל לומר חף הם חמלה בדברים
 שפטים : (ב) בפשע. כעבור פשע עם

דְּרֹאָה מִיָּשׁוּם הַקְּרִיבָהּ וְיָגִי
 לְפָא דְרִמְיָהּ וְיִדְרִמְיָהּ מִדְּרוּן :
 (ג) וְיָבֵרָא סִפְפָא דְרִשָׁק לְחַפְיָה
 עֵד סִפְרָא תִּמְיָא דְרִמְיָה בֵּית
 יָתָו : (ד) דְרִשָׁמִין יִטְסָא
 סִפְפָא מִן קִלְשָׁא וְחַלְוֵהּ דְקִרְוֵה
 מִדְּרֹמָה סִפְפָא דְרִמְיָה דְחַיָּו :
 טו גַּי נִשָּׂא בִישׁוּ לֹא סִפְפָא
 דְרִמְיָה וְרִמְיָה סִפְפָא מִן סִפְפָא
 דְרִמְיָה וְרִמְיָה : (ו) סִפְפָא

רש"י

זכור פורענות לארץ כסיה שרים כרים ואין שנמשין לאדם : ובארם
 פבין. וכשביל אדם מבין תחלקך הפורענות מלבוה : (ג) גבר רש.
 דין עם הארץ : ועשק דלים. גדון על שלטו מתון גדון סרי הוא
 כמטר הסוקף את הסדה ואין עושה פירוק : סחף. שוטף וכמנס
 כסתחפה שדוה וכן [ירמיהו מ"ו] נחפף אביבין נשטפו ומעורו וכשלו :
 (ה) אנשו רע לא יבנו משפם. אינם שמיים לב לפורענות
 סעתידה שיבנונה זה וישוה מדרכם ויללו : ומבקשי ה' יבנו כל.
 פוכה ורעה משפטם וישוה"ל בלפ"ח כך פירש ל' תחומה על דוד
 פצנול : (ו) טוב רש. חף פני פכאוס : הולך בתמו. כמטעים
 עובים

מצודת דוד

פאך יכנו שרים וכל פוסק עם הארץ : (ג) ועשק דלים. דבר כזוהו כי הפעול אין מניח
 ורעה וסחה : ובארם. כעבור אדם כמו נחפף אביבין [ירמיהו מ"ו]
 מבין יודע דעת להשיעם מפשטם יאריך : (ד) יתער. מעורן מרג ומניסה
 פמקום קיום הארץ חף כסיה ק ס שריים
 שריים כי לא יבנו ולא יחיו : (ג) ועשק דלים. דבר כזוהו כי הפעול אין מניח
 לגעול עבדו כי חוק הוא ממנו : פטר. כרי הוא כמטר שוטף בחוקם וגורק אדומים
 חלון נחם חף כי דרך כמטר לגעול כהפואל מ"ש לפעמים עוד יפסיד חן
 פכר כוס שחושב להכנסת סוה כגול ועוד יבוא לו חסרון : (ד) עובר תורה. חן
 שחושב בחוסר ועושהם יסלול עוד את הכסף אל"ף כשהוא נחוש ממנו כי הכסף
 ירעה כעמוהו אל"ף עושים מפעול חל"ף יפשא להחזיק חל"ף כי מהללם מפעול ופגם
 דל"ף עושים ויתר מעלה : יתער בה. יגשו מריבה עם הכבשים חף הם רבים
 סמה לא יחיוו חושים : (ה) לא יבנו משפם. חף כחוח עינים שפסע ונרשפוט
 לא יבנו כמבוא חל"ף כי חושבים סל למקלה : ויבנו כל. כל דבר כחל"ף מן
 פכשים יבנו למם כחל"ף על פני כחל"ף חושים טולים שזו ובר כבפיר : (ו) הולך בתמו
 חליו

התמו בעקש ודבנים ותוא עשיר : דסהלך בקיסוסיה סן ווא
 (ח) נוצר תורה בן מבון ורעה ואללים : דפסקון ארמיה ווא עשיר :
 יבלים יאיו : (ח) מרבה הונו בנשך : (ח) דגשר ארמיה ברא ווא
 ותרביית לחונן ובלים נקבעו : דמקפון ויקסמך לחליל
 (ט) מפרד אנו משמע תורה גס : דמקמא וברמיה לט דפרנס
 תפלתו תעבה : (י) משגרה ישלים : על מקפני סבשיה :
 בדרך יע לשוורתו הארפול והמיתים : (ט) דפסקי ארמיה דלא נשפע
 יתלדמוב : (יא) חכם געונו איש : ארמיה אה עליה קממא
 ורביה קר : (יא) נקרא שמרא חכים ווא : (י) דפצע תרבי פארמא
 עשיר : ישימא נקמא ווא : על
 ורביה קר : (יא) נקרא שמרא חכים ווא : ישימי וקפסי נרמון קמא :
 בעינו

רש"י

סוכים : (ז) ורעה וזולים . מהכר לחוללים וסוף לשון רעים :
 (ח) מרבה הונו בנשך ותרבות לחונן דלים . הכשות שומעין עליו
 סוף מהעשר ונטולין ממונו וכוונן בו גשמים ומתקנין בו הכרשים :
 חסו חמיט דליס כך דעשו ל' תנחומא : (י) מלשון שמת :
 (יא) איש עשיר ודל מבין . כנגד רב ותלמיד סוף מדכר שהתלמיד
 חוקר

מצודת ציון

(ז) ורעה . ענין חסור וריעות : וזולים .
 מרבים בלחילים : (ח) הונו . מלשון סון
 ועשר : בנשך ותרבות . כגון כנסת ותרבות
 מאולו וכן מאמר את בשר וגו' כגון
 ובמנוח וגו' חלון [ויקרא ל"א] :
 לחונן . מל' חמיט ומסוס : (י) שמה .
 מלשון גמס : בשוורת . מלשון שמת וסור
 ודל

את לבו כי יאמר כריות ארץ סיס ככל ולא
 (ח) מרבה הונו . המרבה סון בנשך ומרבות סוף לא נעלמו יקבן סוף כי
 הפקוס יקחו ממנו וימנו לפי שחוק את הלים : (ט) ססיר גוי . סל כי אינו
 מהשיר דברי כוונת וכן יפול ערס נמוס כי הפקוס ב"ס מתקן תפלות ואינו
 מהשיר ולא לרנן חסו : (י) שמה . סמכילי את סכרים לבנות בדרך
 פקוס סוף המשיל עמו יפול סכסוכ סוף חלל סממיים סוף חלל סוף
 ישר גס סס יתלן סוף : (יא) חכם . ספסיר מחזיק סמון לחס חלל לא ק

קפסי וספמא סוף חלמא ספסר : עשיר ודל מבון ויחקרו : (יב) בעלון
 ליה : (יג) פד ודמיון צרמא : צדיקים רבה תפארת ופקוס וישעים
 פניא שפחרא ופקוס : דרשעי ספרי בר קשא :
 (יג) דפקוס חלמי לא נצלח : ירמדין ספון נשכס נרמס מלוי
 חלמא : (יד) סופורי דבר קשא :
 דפסיליס לפיה תירא ופון : דפסיליס לפיה נפל כבישמת :
 (טו) ארמיה נהם ודוכא ספרי : על רשימא דפסיליס על ספא
 ספמא : (טו) שליקא ספסר : חוינא

רש"י

חוקר ועל די סכר מתחכם : (יב) יחפש אדם . יחפשו ככל מיני
 טעלות : (יג) וסודה ועוב . מודה פשעו וסוכס סמוס כס עוד :
 (יד) מפחד סמיד . דולג סמוס וכך מתחמק מעצירה :
 (טו) ארי נהם . סוף לסס : רב שוקק . סניסס לארו וסוקס
 לדוכ סניסס לשון טקס : (טז) חסר תבונות . עמוך סוף ססס
 פסוס סוף רב מעשקות כי ארט נומן לב על חייו ומרבה לעסוק
 סכרי

מצודת דוד

סוף כי אף סוף לא סוף מבין יחקר : ודל לומר פקוס ומסוס : (יב) בעלון :
 דבריה סמכס וסר ממנו כי אין סמכס : ענין סמחס סמו סמון קיום [עיל י"א] .
 ססס אל . ספסר : (יג) בעלון . כעס רבה . גדולס סמו על חלון וכס [סכלים
 יסמון חלוקים על כי גדול סלחמס וכל : יחפש . ענין סקור ודריס :
 דבר נסכס על יסוס אף רבס ספאלת : (יד) יסוקס . מלשון סקס וסוק :
 הפקוס כי לא יסעס כי קול נסכס ומספוק : (טו) נהם שוקק . סלמס סלוי סקור
 חלל כעס יקומו רשעים למשל כס אף : יסיסס וסלמס סדוכ סוקס : (טז) גידי .
 יחופס סלמס כי סרשעים ססס סמכס

לעסוק סמו : (יז) סכסס . סמכסס פשעי לומר לא פשעי מלופס רע : וסודה
 ועוב . סודוס סכסס וסוכס וסוף ולא יכסס עוד ויחוס פס' וספסיר ספסיר :
 (יד) ספסר סוד . ססכר ספסיר וספסר סמו : וסוקס . סמחון לכסו ולא
 יח סוכר ספסיר ולא ספסר סמו סוף סוף יפול כסרי סוף : (טז) ארי . כסו
 סלמס סלוי סודוכ ספסיר חל כריות סן ספסיר סמכס סרשע על סל כי דרש
 לסיק ספסיר סכס : (טז) גידי . סלבר יסוס ספסיר ספסר ספסיר רע ספסיר סס

רַב מַעֲשֵׂקוֹת יִשְׁאֵל כַּעַשׂ יִאֲרֹךְ יָמָיו : הַיָּמָּה שִׁינֵן מַעֲשֵׂקָיו וְאָמַן
 (יז) אָדָם עֹשֶׂה בְרָם גַּשְׁשׁ עַד רַבּוֹד לְאֵנֹם : דְּשַׁע טוֹלְמִיָּה נִרְוֹן יוֹמֵי ו
 אֶל יִתְחַבְּרֵן : (יח) הַרְלֵךְ תַּמִּים יִישַׁע : (יז) פֶּר נָשָׂא דְחַשְׁשׁ בְּקִמָּא
 וְנַעֲקֵשׁ וְדִרְבִּים יַפּוֹל בְּאַחַת : (יט) עֵבֶר
 אֲדֹמְרוֹ יִשְׁבַּע לְהֵם וְיַדְרֵךְ יִרְקִים : נַצְרוּבִיָּה : (יח) דְּסִלְגַּר
 יִשְׁבַּע דִּישׁ : (ט) אֲגִישׁ אֲמַנּוֹת רַבֵּי : פְּחִיסְטוֹתָא נִתְפַּרֵק וְדִמְסִקְסוּ
 בְּדִבּוֹת וְאֵין לִהְיֵשִׁיר לֹא יִקְרָה : אֲרַחֲמִיה נִפּוֹל בְּקִמָּא :
 (כ) הַכֶּסֶף נִיבֵן לֹא יִסְבּוֹב תַּלְפִּית לְהֵם : (כ) דְּפִלַּם בְּרַחֲמֵיה נִסְבַּע
 שֶׁמֶן קִיָּי דִּי זַיְתוֹ : לְחֵקָא וְרִדְדָה סְרִיקוּתָא נִסְבַּע
 דְּאִשִּׁי לֹא קִיָּי : סִסְטִינְתָּא : (כ) זִכְרָא סְרִיקוּתָא
 דְּאִשִּׁי לֹא קִיָּי : מַעֲשֵׂי בְּרַחֲמֵיה וְרִדְדָה בְּעִקְלָה
 דְּגִתָּה לֹא קִיָּי : (כא) סִפְּב
 יִפְשַׁע : דְּאִשִּׁי לֹא קִיָּי : זַל פְּתָתָא
 דְּלַחֲמָא

רש"י

שפטי כסוף בלע יאריך ימים : (יז) אדם עשק ברם נפש . [שם]
 עולו מושק דס] הוא המחטיא את הנירו ואכזה גפ על ידו : ער
 בור ניס . עד יום מותו ינוס לעולם שיחכפר לו : אל יתכבו בו .
 שפטיס להססיק בידו לשוב שלא יסא הוא גנן עדן ותלמידיו בניהים כך
 כדכש במסכת יומא : (יח) יפול באחת . ברטס אחת ואין תקומה
 למפלחו : (יט) ישבע ריש . עניות : (כ) איש אמנות . הטוקן
 מעשורויו בלמונס שאין עד דבכר אלס הקב"ה רואה ומכזה לו
 בכרס : ואן להעשיר . דומק השעס להמטער בשל עמיס :

מצורת ציון

שר ומוסל : משקוֹת . מל' מושק וגול : כי שונא ככלל מאריך ימים כי הסביל לא
 בצע . מושק וגול : (יז) עשק . גוול . יבין זה זאת : (יז) אדם עשק . פי
 ונכחה בעון : יחבשו . ענין סעד : שפכו עשוק בעון ספיה דמיס כוסי עד
 (יח) ונעש . ענין עוקס : (כ) ואן . כי ימות ויקבר יום מפתח רודפיס ולא
 ענין ספיה כמו ולא חן גוול [יחוסב ימלא מי יספור בידו כי מאוך כרטיס
 גמלוס : (יח) יישע . מן הכלות הרבוס
 אשר כסביוס : באות . כוול זכס אחת טול כס בלי תקומה : (יט) עבר אדמו .
 בחרטיס ובחריס : ומרדף . סבול אחר דכריס ריקס שאין ככס הוולת יחרכס
 בו הכויל עדי כי יטכ עמו גוול הרבו וסול ענין מליס : (כ) איש אמנות .
 כמחסיב כלמונס ולא ייכס את הכרוס מעוהר סול זכס ברטס חלל הממסר
 להעשיר את עמו ולא יחדל מלמנס לא ייסי קני מהגוול כרוול : (כא) הר .

דְּלַחֲמָא נְחוּב גִּבְרָא : יִפְשַׁע גִּבְרָא : (כב) גְּבַהֵל לְחוֹן אִישׁ רַע
 (כב) דְּסִסְטִינְתָּה לְפִלְגָא נִקְרָא : עֵין וְלֹא יִדְעַי בְּיַחְסְרֵי יוֹבָאֵנ : (כג) מוֹכִיחַ
 דְּבִישׁ מְנִיחַ וְלֹא יָדַע דְּחוֹסְרָא : אָדָם אַחֲרֵי חֵן יִנְצָא מִמְּחַלְתֵי לְשׁוֹן :
 אִשִּׁי קִיָּי : (כג) דְּפִסְס לְבַר : (כד) גּוֹזֵל וְאִמְרו וְאִמְרו וְאִמְרו : (כד) גּוֹזֵל וְאִמְרו וְאִמְרו :
 סוֹ הוּא דְּפִסְסֵי לְגִלְשׁוֹן : חֶבֶר
 (כד) דְּקַל לְאֲבִי וְלֵאמִיה
 וּמֵר

רש"י

(כא) יפשע גבר . המטס מפטס : (כב) גבהל לחון . מעסר
 לסרבוס סון וגוול מרומוסו ומעסורו : כי חסר יבואנו . חסרון
 יכא לו סמאכס משחלחה במעסר ידו : (כג) מוכיח אדם . על
 עבירוס עבירו ומפרישו מהס : אחרי חן . ללכר זמן חן ימלא
 צעניו יותר ממחליק לשון מנינו דבראשית ככס כל מקוס סללמכר
 אחרי אינו אלס מופלג אחר סמוך בכהנחומא על אלס הדכריס מוכס
 אדם אחרי זכ מהס ספויח את ישראל אחר הקב"ה שנקרלו אדם
 שנלמכר [ויחוקאל ל'ד] אדם חסס וגלמכר בו די מללח חן צעני [שמוס
 ל'ג] : במחליק לשון . זכו בלמס הומוכר לישראל דכריס מתוקמיס
 מה טובו סהליך יעקב [צמדכר כ"ד] משה מכרו סהמו לכס פן
 יפסס וגלמס מכרו ומתקיף . עשו חלוקתס ואינו מקפיד לא איס אל
 ויכז [שס] בלמונס חלל ככס אומוכר ולא יעסס ושלמס לוח על מיטס
 כלמניס פלעי אוכב וגעחרוס ניקוק שונא [לעיל כ"ז] : (כד) גוול
 אביו . הקב"ה : ואמו . ככסס ישראל סמחטייל את הכריס גוול
 סקב"ה שמפריד ממנו כניו וגוול מהס מוכס : משורח . ירכעס :

כח

מצורת דוד

מצורת ציון

לא שוב לניין לטיר פני החמד ולכמו י' : (כא) גבר . איס :
 כי כוז וסחמנו שפוח בשל דינו נחכזו
 צדעס דיין קרובס אינו ויחמין לו ויחסי דיין : ועל פת לחס . רל' סיקס שטענוד
 פתח מוטעס מחובס דיין לקבל פמי שמיר לו פניס פטעס נכסלו לוילל
 שמשטס מוטקן : (כב) גבהל . ככסלו לטריס מן בודלי סול רע עין כי ידע
 עניו לחת זקס מהו ולא ימן לב לרעס שטענוד מעטס חלוקס יכוח חסרון נכסו :
 (כג) מוכיח . מוכיח את מי ומפרישו מן העביר סול אחר שפירס מן העבירס
 יכלל סמויח ויחר חן ממי שדכר עס חלוקיקוס ויפס עפסוי צעניו : (כד) אין פשע .
 פי בול ככל של פתס אחרי מוס : חבר הוא . מ'מ סול חפירו על סליס ככסמיס
 אִמְרו

דשמת: (ט) יגע צדיק דין דלים רשע
 לא יבין דעת: (ח) אנשי לבון יפירו
 קרה ורובלים ישבו אף: (ז) אש-
 חכם בשפט את איש אגיל ורגו וישחק
 זמן נחת: (ו) אנשי דמים ישנאו-
 דם וישירים יבקשו נפשו: (יא) כל-
 רוחו

היה ותי: (ט) יגע צדיק
 דגילו דפגמי ונשי לא
 סתפיו דתעבא: (ח) זכר
 סתפיו סתפיו דבא ונשי
 סתפיו וקוא: (ז) זכר
 סתפיו דבן זס זכר אשתי ורגו
 וקדא ולא סתפיו: (ו) זכר
 דאשתי דאס סתפיו ונשי
 ויריבו קטיו לה
 בלא חוקרייה סתפיו
 סכלא

רש"י

(י) דין דלים. יסודי דלים ומה סס לריבין ומוקן להסס לכ:
 (ח) יפירו. ילטיבו כלסכת אש הספוסה ברוח: (ט) איש חכם
 גשפט. ממוכה עם האויל: ואין נחת. בין מראה לו פנים אוטוסם
 בין שמראהו פנים וסוקות און נחת לא בוא ולא בוא אינו מואל קורס
 רוח מנימו דלמניה סהרסס לו הקב"ה פנים שוקות ומסר בידו
 אדום וכסבו מהסכות "ד"ה ב' כ"ה] ויבא את אלוי וגו' ולמניה
 ישחוס. לאתו הרהס הקב"ה פנים אוטוס ומסרו ביד מלכי ארס
 [ש כ"ח] ויזכה ללתי דרמטק וגו' מנורס אום: (י) יבקשו
 נפשו. ל' חסס ונראה שכן הוה כמס שאמר דוד לאביהר [שמואל
 א' כ"ב] אשר יבקש את נפשי יבקש את נפשי מי שניגמו לו חסד
 יגמול לך וכן סותהרס מודסו י: (יא) באודור ישבחנה. כשיואלס
 סכלס

מצודת ציון

פרט: [תלים לת: (י) (י) פגסס: (ז) דין דלים. יסודי דלים ודחק
 יסודס: (ח) יפירו. ענין נביס כמו עינים: לא יבין. לא יבן. יב לסבין
 שופס בלש [משיה לד: סיה. עיר: ולדעת מחסוכס: (ח) יפירו. ילטיבו
 רוחו
 סתפיו בלש הסלות סלסכת כי דרכס לחרור ריב בין חכמים: ישיבו אף
 דרכס יסודן סלול סלול אף סלוי מלחיו: (ט) איש חכם. בלש סתסס
 יסוד בנפסס עם אף לויל סכס מלח יקסס להססס כי בין כעס ענין בין סתק
 פמו אל מוח סתס. י' כעס כעס חלום נסס סלול כעסס ובעס סתק נכס לכו
 בעבור זעז ואלתי סודי סתסוכס מן סלול: (ו) אנשי דמים. שופסי דמים:
 יבקשו נפשו. דורסס נכס ססס לטיבי כעס: (יא) כל רוח. דרך סכלס כעס
 יכפס

קללא ותיסיה דרשיס
 קאקה: (יב) שלקא דצאת
 סיל דשקרא בלחין סתפיו
 רשיו: (יג) סתפיו וזכר
 סתפיו סתפיו סד סתפיו וזכר
 סתפיו סתפיו דתתפיו:
 (יד) סתפיו דדאן סתפיו
 לקססו סתפיו דלעס סתפיו:
 (טו) סתפיו וסתפיו סתפיו
 סתפיו וסלוי דלא סתפיו
 סתפיו סתפיו אסיה:
 כסונטא

רוחו וציא מסל ודחם באודור ישבחנה:
 (יב) משל מקשיב על דבר שקר כל-
 משררוו רשעים: (יג) רש ואלש-
 תכבים נפשו מאיר ועינו שניהם יהוה:
 (יד) מלך ישפט באמת דלים סתפיו
 לעד יבין: (טו) שבט ותוכחת יתן
 חכמה ונער משלה מביש אמו:
 ברבות

רש"י

הסכול כל רוחו בא החסס ויפולנו במענה לשונו ודומה נו משיבה
 שאון ויסיס [תהלים ס"ה] כשוא גליו אהס משכסס [שס ס"ט]:
 (יג) ואיש חכמים. איש מנימות בעל חורה ורבותיו פירשו הלמוד
 שאלכו לרב השניו סרק א' ונלמדו: (טו) ונער משלה. ששלחו
 אכיו ללכת בדרכי לבו סופו: מביש אמו. ישמעאל על סהיה רשס
 זרס לעסס סתפיו ללכרסס גרס את סתפיו וגו' [ברלשות ל"א]:
 בלון

מצודת דוד

כעס הוא מוליא מן כעסס ולחון כל
 כעסו כולו סתפיו יסוד סתפיו
 וספסו כעסו ויפולנו במענה לון חכמה
 ובעק סתפיו דמס: (יג) סתפיו. סתפיו
 סתפיו סתפיו דרס סתפיו לט"ד א'
 כל סתפיו סתפיו סתפיו. כי לסתפיו
 ונלחו חן כעסיו מססססו נו לט"ד
 וסותפיו כעססס: (יג) רש וגו'. ר"ל בין כעס מעורר בין סתפיו כעסו וסח'ד
 סוכס ובער כחיו כעסו לא כעסוקס בל כי מל' יאל דכרס כעסו סתפיו סתפיו
 סתפיו וסכס כעס וסס וססס מן כעסו וכן סתפיו וגו' ר"ל וכן סתפיו
 יעציר סתפיו אל סתפיו כעסו וסכס כחיו כעסו סתפיו יסוד לקדמוס לא כעסוקס
 יסוד כי ס' סתפיו סתפיו סתפיו כעסו סתפיו כעסו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו
 כעסו ואל כעסוקס: (יד) באמת. ואל סתפיו סתפיו כעס דמו וסס סתפיו סתפיו
 (טו) סתפיו וסותפיו. סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו
 אל סתפיו סתפיו לכת כעסו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו
 וסס סתפיו סתפיו סתפיו וסס סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו סתפיו
 11

משלי כט

תרגום

(סו) ברכות רשעים ירבה פשע וצדיקים
 בצמחיהם יראו : (יו) פור בקד ויניחך
 יתן מענינם לפשעה : (יח) באן חון
 יפרע עם ולשמך תורה אשרתו :
 (יט) בדרים לא יוסר עבד בראיון
 דאן מענה : (כ) חיות איש אין בדריו
 חקקה לכסיל ממנו : (כא) מפנק מער
 עברו

רש"י

(יח) באן חון יפרע עם . כשנורעין ישראל
 מסס על ידי ססס מלעיים בנבואים יפרלו
 למצות רעס : (יט) כי יבין ואין מענה .
 כיון שזוהו שמותו עבד הוא חזר
 ומקלקל לך לריך לוסרו בממות ועושין
 ולא דבר על עבד ממנו אלא על כל הממרים
 דבחי השופטים : (כ) אין בדריו .
 ממנה ובהל להשיב : חקקה לכסיל ממנו .
 יש לכסיל חקוס יוצר מעמו : (כא)
 מפנק מער עברו . יר הרע : מנון .
 שלט וכן לפי

מצודת דוד

על כסין ח"י הוא גורם לביטח
 כי לא נאלץ בו חספה : (סו) ברבות .
 כעס גדלו כרעיים ומשלים בצס ומרסס
 הסעס כי החיחס על הסעס והדריקס
 על אחס כעסע יראו כעסותם וישמשו
 על חסר לא כעסו אחריס : (יח) ויניחך .
 יתן קי מנוחה ולא מרנז כעבורו . ויחד
 יתן מענינם לפשע : (יח) באן חון .
 כעסעו : (יח) באן חון . באן כעס
 ויסול כעס מקיין הסוסר . חלי הסומר
 כעסעו ובר ויחל כעסעו לא יקבל מוסר כי ח"י
 סיבין דברי הסוסר חין מעמו : (כ) חיות .
 חל רחיס ח"י הסוסר כענינו דע חסר יי
 כעסעו חקוס לפולח מענינו יוצר מעמו חל
 יפסק כעסעו : (כא) מפנק . כעסעו .

משלי כט

תרגום

לעבדא גבוי ובאנרסיה יתי
 סעסע : (ככ) ובכא ריקנא
 סעבד חגרי ובכרא סעסעא
 סאיסין חובוי : (כג) רסמא
 דבר נשא מסעלעיה יפו
 דספיקא חיותה נפלי קרא :
 (כד) דסלי עם נבכא סני
 גספסיה נססס סוקתא וקא
 סודה : (כה) סוקתא דבר
 נשא עבדא ליה חקילתא
 ודספסר פאלקא נעסין :
 (כז) סניסי דקעני אפי דסליסא
 וכן

רש"י

לפי שמש יתן שמו [חסלים ע"כ] וכן כל יתן
 כעמקרא סענין קס סמח חכיו
 לשלוט בכסיו : (כב) איש אף יגרה מרון .
 כעסעמו מדון מדס הדון : (כג)
 יתמך כבוד . יקרב אל כבודו וסומך
 בו סמדי : (כד) אלה ישמע . שמשענין
 אותו אלס רחיס סלוט סגכ לי כך
 וכן ומתוך שהוא חולק עם חזרת ארם
 יתן מוקש . מסורס הוא מוקש
 עיכס יתן חרדה ללסד ד"א כעסעמו
 עמוך סלרס לר עין וחרד אלס
 ישעס לרקס יעסוך אלס הכריות חרדה
 א חסן לו מוקש והרלסון מה לי : (כו)
 פני מושל . לדון לפסיו : ומס

מצודת דוד

העמק אה עבדו מנורחו עודו לא נסס
 עמנו וסכנז סול עבודת סוס כחחריות יתיו
 יתן שמו [חסלים ע"כ] : (כב) יגרה .
 יסיה סול עד זמנתי על הרלון כי יגכס
 עוט סחלח סמריס : (כד) אלה .
 לבו ויחלל מן סחלחס וכוה מוטל על
 הרלון לחם לו די מססורו : (כג)
 איש אף . כעסעו דרס לחרזר ריב
 סס כריות : (כד) כעס לא יכסין
 כחוקן מעסיו . וסמ"ס ר"ל סעסס
 חפיו סניס חייס חסור מרו : (כז)
 חסילינו . סחלוס עלחס ססיס סכס
 לסכיל חוחו : יחסר . סופין סול
 חל ככור סלל סחול פמס : (כד) אלה
 ישעס . ר"ל וזלח סולל נפכו כי סול
 ישעס כעסעיון סיכולו יודעיס ויעיד
 על כגניס ועל כי חלק עמו לא יגרו
 ויחס עונו ומחלד נפכו : (כה) חרדה
 חרס . חרדה סחלרס חורד ככול
 עיני מקרס רע סול וסופין לו עוד
 מוקש על כי נסז כל עמו קרוב סול
 לריוס נכס בצק קי . חלל סחסס
 סזי ולא יתד פיוצר כסס יסחוק
 חף סחמקרה חזר הכריססור סחל : (כו)
 מכסיס . יחלל ויקא

חרנום

משל ומורה משפט איש : (כו) תועבת צדיקים איש על ותועבת רשע ישראל : (כז) אגור בן יקה המשא נאם הגבר לאיתו אל לאיתו אל ואכל כי

והקדם אלהי דביה דברא : (כו) כהקמא דצדיקי נקרא שקלא ופרקמא דרשעיה נקרא דרביצי ארמיה :

ל (א) סלי דאגור פר יקה הקבל נביחא ואמר נקרא לאיתו אל לאיתו אל ואוכל

רשי

וה' כל משפט איש . אם יזכה או אם יתחייב ובמלכי העולם דבר הכתוב : (כו) ישר דרך . אדם שהוא ישר בדרכיו :

ל (א) אגור בן יקה . דכרי שלמה שאגר את הטינה והקיאה קד פרסוהו חמטים : המשא . כדואה זו אמר על כן : נאום הגבר לאיתו אל . אמר האגור זה שלמה המשא הזה על טלמו בשביל איתו אל על האסל . על חלמתי וזכר הכרות וזכר וסוסים ונשים שהוזהר מלכרותה וכן אמר איתו אל ואוכל לרעה נשים ולא יסורו את לבבי לרעה זכר ולא אסור לרעה סוסים ולא אשיב את העם מלרעיהם : לאיתו אל ואכל . בשביל שאמר איתו אל ואוכל לעשות ולא אשכל . לאיתו אל על איתו אל כמו ואמר פרעה לבני ישראל [שמות י"ד] על בני

מצודת ציון

שפחה כמו ובמטה קול אלו [ויקה ס'] : (כ) המשפ . מינו דבר כהויו וכן על השפוח במשפט [פליגי כ' א'] :

ל (א) אגור . ענין אסיפה כמו אגור כיון [לעיל י'] . בן . מל' בית : יקה . מל' הקאה : המשא . הגוואה :

נאם . ענין אמירה : לאיתו אל . כהמלך שהוא מורכב ממני שפוח אתו אל והלכתי הוה כמו שפוח וכן פחה פיר' לאדם [ק"ל י'] : ואכל . מל' יטלם :

עבר . ומשפט נאמר שאגר כעבור איתו אל ואוכל . ר"ל כי עמדו וכוף נאון כי הכמה נפשו חלה לזכר [שמות] מה שבי חסן להרעה נשים וכסף חסן כי עמל לא יסור וכפי אמר חסן כחיו ארץ גדר ואמר ח"כ על כי כסף על אסיפה רב הטינה אמר לרעה נשים ומי' ולא אסור וכו' ולנכסף נאמר כי נפשו חסן את לה

חרנוב

משלי ל

וחקל : (כ) קסול דבוקא דכני נשא אגא ולא אית כי קינא דכני נשא : (ג) ולא ילישיה חקמא ולא ישייה דקישא דרשי : (ד) פן סלק לשפתי ונתח ופן אסר רוקא בחסתי ופן ער סמא קשוישא ופן אמי ברוחא דארמא

וכו כי בער אנכי מישל ולא יבית אדם לי : (ג) ולא לגדתי חכמה ודעת קרשים אדם : (ה) מי עלה שמים ויברך מי האחרות : בחסתי מי צדר מים : בשמלה מי יקום כל אדם יתרון מה

רשי

בני ישראל : (ב) כי בער אנכי . על שממתי על חלמתי בדכר שהקב"ה דואג שמה יבא לדי עניה : (ג) ולא למדתי חכמה [ולא דעת קדושים] . ידעתי שגרעתי או סוספתי על דברי מש : (ד) מי עלה שמים . כמשה : מי אסף רוח . פיה סככטן : מי צדר מים . קסלו שהמוט [סס מ"ו] נלכו כמו ד [סס] בחסותו של מש : מי הקים . את המשכן שבקממו נתמסרו כל אספי ארץ

מצודת דוד

מצודת ציון

[מ"א א'] והא' נאמר ויחק וכו' כי נסה לבנו וגו' כנראה אליו פעמים . האומר מה כנראה אליו פעמים כבר כנראה אצל משפט זה הוסיף לבראות לו עוד ציון כי נסה לבנו חס' ח"כ מרבים אסיפת כהנים בימים סכס לנתיק הגוואה :

(ב) כי בער אנכי . ר"ל והנה דכדיו שאמר עתה דואג חלמי שחיי כעבר פרעה ליש וחיין לו ביתה חס' כי כיה דבר כי חלמתי וחכמתי מה לי : (ג) ולא יברא חקמי כלינו לא למדתי חכמה : ודעת . ולא האגור נתחם התורה שמשפט בחסתי כלינו חסר ולא דעת קדושים חזק ר"ל לא כחמתי דעה אמרי קודם כהם שאמר כחכוח ולא יירעט לו מיה ולא יסור וגו' [דברים י'] כי אין חסר לומר לומר כחכמה שמה יסור כלינו הוה כדבר סמיו ומספוק חלם כחכמה הוא לומר כחכמה יסור ואין חכמה נגד חכמת מש : (ד) מי עלה . מי עוד עלה הכפים כמו שמשפט פה הכפים ויודר כגוואה זה ר"ל עמלם לקחם הכורה עולה כחכמה : מי אדם נאמר ויק חס' חק' עוד כחכמה : צדר . כשכסף הוה עמד הכוס שירודים ולא סלטו כדרכם כלינו לר' אהם כחכמה . ומי נלך עוד כחכמה : מי הקים לי עוד לא פתח הכורה הוה כחכמה נלול ולאמר קים משכ את הכורה הקים קים חלכו

מִדַּר שִׁנְיָ וּמִדַּר עֲשָׂה לָנוּ כִּי תִדַּע : דַּקְרָא פִּן שִׁמְיָ וּפִן שִׁמֹּן
 כִּיָּה אִין דִּקְרָא : (ה) קִלְחִין
 כִּי־אֵמֶת אֱלֹהִים צִדְקָתָהּ מִן הַרֹא : בְּיָמֵי וְדִלְקָה צִדְקִין וְסִפֵּעַ
 לֵאמֹר דִּקְרָחִין מִיָּה : (ו) לֹא
 דִּקְרָחִים בָּן : (ז) אֲלֵהֶם תִּקְרָא עַל־דִּבְרֵיהֶן
 פְּרִיזִיכִיה בְּךָ וְנִבְכַתָּ : (ח) אֲשִׁמֵּם
 שְׂמֵחֵי מִתְּחִיל אֲלֵהֶם מִטְּעֵי בְּמֵרֶם
 אֲבִיבִית : (ט) שְׂוֹא : וְדִבְרֵי־כֹבֵד תִּרְחֵק
 מִנְּיָה
 רִשְׁוִי

פִּי נִדְרַשׁ בַּסְּפִיקָה: מה שבו ומה שם בנו. אם תאמרו כבר כיה דוגמא
 בענין מה שם בנו איוו משפחה ילדה ממנו ונדע מי הוא : כי תדע .
 אם תדע מי הוא ואיך לא ילדה לעבור על דבריו : (ה) אמת
 אלוה צדקה . מוקקס ולא כתב דבר מלה לזכך וסוה לי ליוסר :
 (ו) פן יוכיח בך ונבכות . יוכיח על פיך בעל ידי חספתך אסס
 בעל ילדי עתה וי"ם אם תדע : (ז) שתים שאלתי מתוך .
 עכשו

מצורת ציון

במקום זה : (ה) צדקה . זקוק מטיב כמו האין לעמוד על עמדם ומי הקים מה
 לשון זקף זקוף [כימים ו'] : (ז) יוכיח . זה האין כמוהו : מה שבו . הוא ענין
 ענין כבוד ודברים כמו לוט זה ונחמה פליט לאומר נחלה אם כיה פי כמסו
 [שפיה א'] : בך . כלס למר כדבריו : אומר זה שם זה לא סס כמחש שמו אומר
 סס כמו אם תדע ש"י מי מה דוגמתו וי"ל
 ונכבה
 שפאלמר הוא סוף משום פי יעורר אליו ואיך מלה לבי לשום מדבריו ע"י אומר
 פאלמר זקף זקוף [כימים ו'] : (ז) יוכיח . זה האין כמוהו : מה שבו . הוא ענין
 ענין כבוד ודברים כמו לוט זה ונחמה פליט לאומר נחלה אם כיה פי כמסו
 [שפיה א'] : בך . כלס למר כדבריו : אומר זה שם זה לא סס כמחש שמו אומר
 סס כמו אם תדע ש"י מי מה דוגמתו וי"ל
 ונכבה
 שפאלמר הוא סוף משום פי יעורר אליו ואיך מלה לבי לשום מדבריו ע"י אומר
 פאלמר זקף זקוף [כימים ו'] : (ז) יוכיח . זה האין כמוהו : מה שבו . הוא ענין
 ענין כבוד ודברים כמו לוט זה ונחמה פליט לאומר נחלה אם כיה פי כמסו
 [שפיה א'] : בך . כלס למר כדבריו : אומר זה שם זה לא סס כמחש שמו אומר
 סס כמו אם תדע ש"י מי מה דוגמתו וי"ל
 ונכבה

דְּמִתָּה לֹא תִפֹּן לִי וְיִי לִמְסָא : דְּמִתָּה לֹא תִפֹּן לִי וְיִי לִמְסָא
 קִסְמִי : (א) דִּלְקָה אֲשִׁבַּע וְאֲכַפֵּר
 וְאִפְרִיטֵי אֵלֶיךָ וְדִלְקָה אֲתִמְסָבִין
 וְאִנְיֹב וְאֲמַלְלֵי שְׁמִיתֵי אֵלֶיךָ : (ב)
 לֹא תִפֹּן עֲבָדֵי לִבִּי
 דִּלְקָה וְאֲצַוֶּךָ וְתִתְעַבֵּב : (ג)
 דִּקְרָא בְּאֵימֵי וְצִמְרֵי
 וְיִאֲשִׁיטֵי לֹא יִבְרָךְ : (ד) דִּקְרָא
 דְּרַבִּי בְּקִיטִי וְיִצְאֲמִיתֵי לֹא
 אֲשִׁתֹּב
 מִטְּעֵי רֹאשׁ וְעֵשֶׂר אֵלֵהֶם יִתְרַפְּלֵי
 לְהֵם הִקִּין : (ט) פִּן אֲשִׁבַּע
 וְיִבְחַשְׁתִּי
 וְאִפְרִיטֵי מִי יִדְוֶה וְיִקְרָא אֲדֵשׁ וְנִבְכַתָּ
 וְרִפְשִׁיתִי שֵׁם אֱלֹהֵי : (י) אֲלֵהֶם
 עֲבָדֵי אֵלֵי אֲדִרְגֵי אֲדִרְגֵי קִי
 פִּן יִקְרָא וְאֵת
 וְאֲשִׁמֵּם : (יא) דִּדִּי אֲבִיבִי יִקְלַל וְאֵת
 אֲבֹו לֹא יִבְרָךְ : (יב) דִּדִּי מְרִיר
 בְּעִינֵי

פ"ה באתה
 רש"י
 עכשו מדבר לפני הקב"ה : (ה) ראש . דלות : הטרופני . לי מוזן
 וכן טקף נתן ליראוו [הסלים ק"ח] : (ט) פן אשבע . עמזון טוסר :
 ובחשתי . בהקב"ה מרוב גאווה ומסו הכחש ואמרתו מי ס' כלומר
 אין אלסים : ותפשיתי שם אלהי . להעניל להשבע בו לשקר :
 (י) אל תלשן עבד . אל תמסור דין על אדם להשבע עליו להקב"ה
 וחסילו הוא רשע אשר כחיו יקלל וכל המושעות האמורות כאלו בו
 זראים לזכר מהושע בן בארי כלזיתא בפסחים בפרק הלשם שהלשין
 אם ישאלו ואמר החליפם בזוהם אחרת אמר לו הקב"ה קח לך
 אשם

מצורת דוד

נדר אמת וימאס בקר : הטרופני .
 פרנסתי פאלל קלוב די כסיסוק לסויות
 כנספ ולא יוסר : (ט) פן אשבע . ר"ל כי
 כסיסוק לי מוצר דב פן אשבע ביוסר
 ויאגאלה ואנחש כ"ל לומר מי ר' כלומר
 איון אלסים : פן ארש . זהל הסיס עני
 פן כבאיה דב ביוסר לאגוב סון נמלוות
 נכש כמחשוכ וחספתו כפי להסיר זה סס
 כי להכעז פ על שקר : (א) אל תלשן . אל מדי' לר' על סכרד לפני הרוזס
 דברי כסוה כי דרד לר' לאצרו לפני מי אשחמד עליו מונע לו וירא מניעו :
 יקלל . פן סכרד יקלל וחסתי ואחש . [אם ח"י כי לא יקללו כסס יוסב כ"ס
 פחד סרדו לפני מ"י הלטק ומקלן] : (יא) דרד וני . מוסכ לעסלה לומר חשי'
 סרד סרדו חזר יקלל חזיו וני ופן קחצב ללשין ביוסב למצן יוסב חשי'
 חשי' כרסו ויראדו בשוים ע"י חשי' כי אל תמזן : לא יברר . זה חשי' בלשין
 פרנס חלל בלשון קלום : (יב) דרד סרד . ח"י חס סרד סווא מתיק פלסו לטכ'ו
 12

יחן שלשה המה נפלאו ממני וארבע
וארבעה קרו לא ידעתם : יחן דרך
הנשר ו בשמים דרך נחש עלי צור
דרך יגיה בלבנים ודרך גבר בעלמח :
וכן ו דרך אשה מנאפת אלה ומהנה
פיה ואמרה לאיפה עליה יגון : (כא) תחת
שלוש רגוה ארץ תחת ארבע לא
תוכל בארחה

רשי

תרגום
(יח) חלה אמן דגינון סף
וארבע דלא ידעית אמן :
(יט) ארמא דנשרא דנשרא בשמיא
וארבעה דהויא על איגרא
וארמא דאלפא בלביה דגמא
וארמא דנשרא דנשרא בשמיא :
(כ) טרמא ארמא דארמא
נרמא אכלא ופספסא שוקא
וארמא לא עבדיה פדשם
דעמקא : (כא) תחת חלה
דנשא ארמא ותחת ארבע לא
יכלא

על אכרהו [דכרס ל"ב] : (יח) נפלאו ממני . וכמו משלחו מעיני
ואיני יודע לטכח הלכו שמתכרין להסתר ען השינ : (ב) ומהתה ,
כופס פיה שלמטה דכרסיה כאשר ימחה הללחם [מ"ב כ"א] מהס
וסכך

מצודת ציון

[פ"ו] : (יח) נפלאו . עיני פסלמס כמו
ויסו מן האסר : (יח) שלשה המה , ר"ל
כי יפלא מעין [דכרס י"א] : (יט) ברב
יה . חוק כדבר קודק לו וכן לו אשחיש
[ש"ד] וכוהו שחלש מכ עני חי שחיש
חוקו : ודרך . כנשיים חקלה כסס דרך
כן ארזיל [קידושין כ'] : בעלמה . כרסם
כנשים חקלה עמלום ועם פיה עמלום כח
סוס המלמס חקל [שביט ז'] :
(ב) והחמה . על גוש חמיה וקחה כמו חמה
וסכך על פיה [מגילת כ"א] :
(כא) רגוה . חרדס : שאר . ומל
חוק שוקא פיה חן לדעת ארזי כי מיד שחלקן
אלה ינונ : ודרך גבר . ויחוס לסס דבר הכישי
צבולום בלחז המכשיל לא יודר סודר גם כנשיים
כנחלם כנחלם : ר"ל כי מן הוא דרוך על
תהמה ומהו ומקחה פיה על משה אחר
סוסת ומקחה למר לא עמליה און
סודלי וזין מן חסר . ונאילו כנש כלילי
המה חמ חקלה . ונאילו יגוה חמה
למס סודר סודר סודר סודר :
אזם חלום מלחם וכס לשמוע משיבס
וכס מל' לא יחולו כי חין לו דבר
נפול מסש : (כא) תחת ארבע
דכרסיה

הקלא לקקרא : (כב) תחת
שקרא מדי וקלוה ופספסא
השלישי לחקא : (כג) תחת
שטמא דחמיה לנברא ואמקא
די נרמא לרבוהתא :
(כד) ארמא אמן דגמיון
דארמא ויחוס פדשיון ופספסיון :
(כה) שויששמי לא עשיו עמלון
וימקחין פמקא סיבילון :
(כו) ונמשי דעמלון לא סקרו
ועדיו לחלו ביקא חקרתיו :
(כז) נחמי דשקלא לית לחון
וימקחין לחון דלחון דנברא :
ואמקא

מצודת דוד

הקלא לקקרא : (כב) תחת שקרא
מדי וקלוה ופספסא השלישי לחקא :
(כג) תחת שטמא דחמיה לנברא
ואמקא די נרמא לרבוהתא :
(כד) ארמא אמן דגמיון דארמא
ויחוס פדשיון ופספסיון : (כה) שויששמי
לא עשיו עמלון וימקחין פמקא סיבילון :
(כו) ונמשי דעמלון לא סקרו ועדיו
לחלו ביקא חקרתיו : (כז) נחמי
דשקלא לית לחון וימקחין לחון
דלחון דנברא : ואמקא

מצודת ציון

דכרס ידעו ויכני כחון וכעסוק הכרסי
לא תוכל לסטול כדיוגו והחודס כי רב סוח :
(כב) תחת עבר . כאשר הוא בעבור
הספר כאשר ימולך . כי לא ידע הכרסי
המלוס וכעסוקו ינונ : ונכל . כנשים
כאשר כנכל יסעו לחס כי רבים למרס
מעשו כחמסם סוח לא יחמר לחס
וכעסוק זכ יחרכס כרוגו והחודס : (כג)
תחת עמאיה . כנשיים הוא בעבור
אזם המולה כנשיים זימס מנלחם
ואחר תכחא נכלל כי זה מולל למלום
כרוימס צבולום והרסם למחום
לחיסם יחוס כרסייה : (כד) ארמא
אמן דגמיון ופספסיון : (כה) שויששמי
לא עשיו עמלון וימקחין פמקא סיבילון :
(כו) ונמשי דעמלון לא סקרו ועדיו
לחלו ביקא חקרתיו : (כז) נחמי
דשקלא לית לחון וימקחין לחון
דלחון דנברא : ואמקא

חַזֵּן כְּלוּ שְׂמִיּוֹת בְּיָדֵים תִּתְפֹּשׂוּ
וְהָיָה בְּתִקְלָתְךָ מִלֶּךְ : (כט) שְׁלֹשָׁה
דְּבָרִים מִיִּשְׁבֵי צַד וְאֶרְבַּעַת מִיִּשְׁבֵי
לְבָבָה : (ל) לֹא גִבּוֹר בְּבַהֲמָה וְלֹא
יִשְׁבַּע מִפְּגַרְיָתוֹ : (לא) וְדוֹרֵךְ מִתְּהַנֵּן אִוֵּר
כִּי כֹל בְּשֵׁן שְׂמֹאֲלִית
תִּישׁ

(כח) וְאֶקְחָא דְסִיקָא כִּדְבָרֵי
וְקִיָּא בְּבִיתָ דְסַלְפִּי :
(כט) תִּקְחָא אִינוּ דְשִׁשִׁיר
הַלִּיקְחָנוּ וְאֶקְצֵא דְשִׁשִׁיר
סִיקָא וְלִי אֶקְרָא יֶקְרֵ דְקִיָּא
וְלֹא תִפִּיד קִין קָל סַעֲסֵס
(לא) וְאֶקְבֵּא דְמִקְרָבֵי בֵּיתָא
סַרְגִּילִית וְיִשְׁאֵר דְאֶל בֵּיתָא קִיָּא
וְסִקָּא דְקִיָּא וְסַלְפִּי בֵּיתָא
עֲסִיבָה

רש"י

והסך על פנים : אכלה . לשון נקיה דבר הכחוש : (כח) שמיטת
אנצו"ל בעל"ז : בידיה תפוש . בידה היא אוחזת ומתדבקת
במהלים : (כט) כשיבי צדד . הלכים ומללכים בגבורה :
(לא) ודורך מתנים או תיש . לא ידעתי מהו ולפי המשמע היא
חיה ששמה עתים . ומלך אלקום לא ידעתי מה הוא לפי פשוטו
ומדרשו אגדה פותרין חמש פרשיות אלו של ארבע ארבע דברים כעד
ד' מלכיות לפי שנחמלה ממשלתן על ישראל בעון שעברו על חמשה
חומשי

מצודת פינן

מצודת דוד

ס' : עזוב . ח' : וכן חזן . מ' : מ' :
וּתְקוּן וְכִן וְקָרָא לְסִימָה אֲנִינִי קִטְיִין
כַּמֵּ"ג וְיִשְׁרָאֵל חֲזָן [חִיבִי ב'] :
(כח) וְיִשְׁרָאֵל חֲזָן עֲנִיב : רַחֲשֵׁשׁ
מִשְׁתֵּן מַעֲסֵה וְיִסְרוֹ : (כט) צַד .
כִּיִן סִרֵּן וְסִימָה כִּיִן כִּי נִעְזָר
ל' : [ל] לֹא . עַם מַבְחֹת הַכֹּהֵנִים וְכִן
יֵשׁ אֲזוּר [חִיבִי ב'] : (לא) וְדוֹרֵךְ . רָל
עֲזוּר כִּי יִשְׁבַּע [כִּיִּשְׁבֵי ב']

הַדִּים מִסָּה הַיָּלֵד וְהָאֵל לִיִד אֵת סֹמֵךְ
וְיִלְמְדוּ דַעַת אֵת סֵפֶס אֲבָר חֶף אֵת לֹא
מִלְלָה מַעֲסִיב יִסְרוֹת מִתְּחַלְּחִים מִן יִיד
כִּסְסִימָה אֲתֵם מַעֲבֵה סֵה יִשְׁלַמְסֵה יִתְחַלְּחֵה
וְהָיָה חֲזִינוּ יִשְׁרוּ : (כח) בִּיִּים . כַּמַּעֲסֵה
יִידִים מַלְכֵי דִי מַחְסוּרֵי כִי אֲזוּרֵה כַּעֲזָר
יִידִעוּת וְכִסְסִימָה כִּסְסִימָה וְנִלְמְדִים כַּעֲסֵה
וְכַעֲסֵה לֹא לִמְחַל וְהָיָה כִי הָיָה כִּיִּילֵי מִלְכֵי
סִיקָא וְנִמָּה סֵה כִּיִּיבֵה מַעֲסִימָה מַעֲסִי
כַּחֲזָר לִחְזוֹן מַעֲסִימָה יִידִים וְיִלְמְדוּ דַעַת
חֲרָמוֹת

לפיו פארם עין מתיב כעין ולא ליהוה
שאלו כשגם הם אומרים וכולם כעין ר"ל
כשחזון וכלתם כי רביעי הוא פן
כשחזון וכלם וזמנם וזה כשחזון וכלתם : (ל)
[דניי : י'] : ולא ישוב . ברדו חזר פי לא ישוב
לחזורו פי יען ויען סוף : (לא)
וירד סוף . הוא רוב חליים כחלק דק
במחניו כאלו חזר בחזק וירד
מ' : הכי יד ידיו כשחזון גדול ופולח
דברו : א' תיש . גם הוא מטיב
עני

רש"י

חומשי חרס הארס חמשה פעמים : (מז) שאול ועצר רחם .
שאלו מלכות בכל שנאמר כנצודנלר
הרחיב כשאלו נפשו [חכקוק
ד] ועולר רחם זו היא מדי שמיטס
מלכו רחם משחל שנאמר
לסעמיד להרוג ולאבד [אסתר ג'] :
ארץ לא שבעה מים . זו יין שלא
שבעה מלאוזה גזירות על ישראל :
ואש לא אמרה הוין . כנגד עשו
שעסס בהמס בוטרת על ישראל
שנאמר להשמיד סף ושיס ביום אחד
וכן : (יט) דרך הגשר . זו ככל
הסגר כנגדו ארך הסגר : נחש .
זו מדי : דרך אניה בלב ים . זו
יין שיהא קלס ענומותי : ודרך
גבר בעלמה . זו אדום שיהא
אמרס אסיס גברת : (כ) כן דרך
אשה מנאפת . זו הרעס גרעס
להס לכנסת ישראל שנאסס כע"ז
וכדי סוֹל כסודעמיות לכל לה :
ואמרה לא פעלתי און . כדאמר
סניי ספס אוחך על אומנך לא
ססלתי : (כא) רגוה ארץ . א"י :
(כב) תרת עבד . זה כנצודנלר
ססיס עבד למכוך בלאך ומסס
אגרוחיה דגגרסיין כחולין :
וגבל כ"י ישבע אום . זה אסחוס
עשס עשס מלס וסמוניס יוס :
(כג) שנואה כ"י בבעל . כנגד
יין ושפחה כ"י תירש גברתה .
זה עשו ססיס לו לעבוד ליעקב
וכסך סדכי : (כד) הגבלים
עם לא עו . זו ככל שנאמר
[י"ג] כן ארץ סדסיס זה סעס
לא סיס : ויכינו בקיץ לחם .
וכנצודנלר עשס ככור אחד
לסקדוה ככוך סוֹל כ"יני מכוך
בלאך אכר סלה סססיס
לחוקיכו וככב כס סלס למללס
חוקיכו סלס לקרסס ד"יחלס
סלס לללסס רכל וכנצודנלר
רכל למללס חוקיכו סיס ולא
סיס סס וקניו לו מלס עשסס
רכל אגרוחיה סיס ולא סיס
סס וקניו לו סס כסוף כן
אכר ססלתי והכזירו כשכיל
רכל קריחו ל"ס למללס
ססיס סססין כקין לחמו
דרכך הנמלה : (כו) שפנים
עם לא עזום . זה מדי ופרס :
וישיבו כסלע ביתם . כענו
בית הסקדס : (כז) שמיטת
בידיה תפוש . זה סיס עשו
שנא' וכדיס יד עשו [כרססית
כ"ז] : בהיכלי מלך . סנכסס
להכיל מלך והכריכו : (ל)
ליש גבור בהמה . זה
כנצודנלר שנאמר [ויסיר ד']
עלס סריס מסככו : (לא)
וירד סתיב . זה מדי וסרס
שזרו מחססיס וסרנו
לכלסלר וסלנו מלכות ככל :
או תיש . זה יין שנקרא
סיס שנאמר [דלל ח']
והסלר סססיר [כול] מלך
יין : ומלך אלקום

עני

רַשֵׁי וְיִזְכְּרוּ אֱלֹקִים עִמּוֹ : (לב) אִמְזַבְּלַת חַפְּשֵׁי וְלֹא חוֹשֵׁי אֶרֶץ לְמַסְקָה : (לג) דָּפוֹן דְּקִיָּאָה הַלְּמָסָה גָּמָא חֲפָאָה וְיָמֵן בְּכַוְשָׁא דְרוֹנָא נְפוֹק דְּפָא וְיָמֵן חֲרָבָא : דְּאִפִּי נְפוֹק דִּיאָ : מַלְוֵי דַבְרֵי

רש"י

עמו . זו אדום שלאמר לוי ואספי עוד אין ללכ למנוחו : אלקום . אין עומד עמו : (לב) אם נבלת בהתנשא . אם נהכלת על ידי דבוכך שמרסת [וגדפת] את עלמך . סופך להשגח בדכר : ואם זמות . בלבך להקוטט עם יד על פה ושחוק : (לג) כי מיני חלב . כי כאשר תלח המלח עם מיין חלב ודם על ידי מיין המוטס יוצר מדין כי ילך ריב על ידי מיין אפיס של כעס : מיין . שמיס פרימדור"ל בלג"ל כמו [שפטיס ו'] ויען על גוי ורבוהו פירשו אם נבלת עלמך על דברי תורה לדרוש ולשאל ספיקותך לבדך . ואפילו נראה לו שטוס בלא לב סופך שתהא גנושא ואם זמות אם שמה זמם על סך והסתמ אוחו ולא שאלה לו הכל סופך כשיחלך דבר הלכה תהן יד לפס ותאלס שלא הדע לענות כלום בו . כאשר מיין חלב יולא המלח

קן

מצודת דוד

הרגוב דרין : חיש . כוח וכי העטם : אלקום . כמות הכוח מירכב מעטם אל קוס ר"ל אין עומד : עמו . נגוד כמו וזמן עמד להחיל [דברי היסוד ב' ר'] : (לב) בהתנשא . מלאך ההכלות והזמות : ומו . עיני מחבט : (לג) מיין . מלאך מליצה וימחה כח ויחל לו מן כעס [שפטיס ו'] . המאה . כוח שזון חלבו : חיש . חשט . מלאך חן וחסד : כעס . כעס כולוס כעס ופולחיס : (לב) אם נבלת . כי דבידור ועטת חזק וכל עליה אהם כעסאחזר ר"ל אל חשיבו בקמחור ונקטסו דכר אחר כעסו רק עמוד פחתי מין דכר אשתי העטס : אם שוח . אם הסיס מלך מחבט קמחור וקטסו עם יד לפס ולסתמו בזקס : (לג) כי מיין . כי כמו מליצה ומחיס החלב מוליא תמאה ומליצה חלף מוליא דע

קן

לֹא (א) סִלְוֵי דְלִמְוֹאֵל פִּלְקָא גְבִיחָא וּפְרִדָּא וְדָרְפֵי אִמְרֵי וְאִפְרַת לֵיה : (ב) קָרִי עֵי בַר בְּרִטֵי עֵי בַר וְיַהֲדִירֵי בְּרִי יַהֲדִירֵי : אֵל

רש"י

קן מיין אפיס שרכך כוונס כך שלא כביעות מהר ואתה מתנבל עלים סוף יולא עיפוך אחר זמן הלכות רבות וסולאות : לא (א) דברי לימואל מלך . דברי שלמס המלך שאמר לנו הקב"ה כלומר בשביל שטוס כנגד הקב"ה : לימואל . לאל כמו [איוב ט'] לימוסי דכריס לשמו של הקב"ה שאמר המלך : משא אשר יסרתו אמו . כשהסתקן עם בת פרעה ביום מנוכת כהמ"ק וסכטסס לו כעס מיני כלי זמר ועטור כל הלילה וישן והחרת עד ארכט עטור כדאיסא כפסיקסא וסיס מפחמות כהמ"ק תחת מנראשוחי וכל אוחס שטס שיטו על תמיד של שחר שקרב כד' שעות וכנסס אמו וסוכיחחו כל המשחא הוס : משא אשר יסרתו אמו . משא של משל שיסרתו אמו : (ב) מה ברי . מה זמח טעיס וסגדס שחיס ציי ולא כן אדכך סכל יודעיין שברכך לדיק גמור סיס זמח אהת רשע וימרו אמו גרמס לו : ומה בר בסני . כל נסי אדכך כיוון שמהעכרות לזין שבות לחשמיס ואני דחקתי וכנסתי כדי שיסא לו כן מלונך ומנורו שפסשמיס יסס כל שטס חדסיס אחרוסיס : ומה בר נדרי . כל

מצודת דוד

ס מליצה כעס מוליא ריב . ר"ל המעורבות פכסס מוליא כוח אה חת כריב וזה חסוס עיר וזל חשור כעס כמנבל אוחי כי עוד ויסף לריב ונכר כך דברי נבלס : לא (א) דברי לימואל מלך . ר"ל אה דברי המלך אשר יסרו כוח אל ס' ומשיחו : שסא וגי . ר"ל כוח וסכר אפי' שמיס עם בת פרעה יס חטק כהמ"ק כניטו כמחא דבר ס' . ודלול כשתתקן פילוס עם וסוכיין להחרתו ער'ל שצוח על כיוס ומפחמות העיסיס כיו מנראשוחי וכל יכלו לקריב חטפיו וכנסס אמו אלנו וסיסס יסמרתו כדכריס כחלס : (ב) מה ברי . אהס ציי אשר כגלחיק מה זמח טעסיס : ומה בר בסני . לוי כעסמיס קרול כן לוי ער'ל יורו כ"א גללו כמ"ס חפסס כיו פילס כח חלול [כ"ג ח"א] מימד

אשר

זתעשה בתפין כפפה: (יד) דויתה כנאנית
 סותר מפרתק תביא לתמה: (טו) ותקם ו
 בעוד לילה ותתן טרף לבריתה זרק
 לנערותיה: (טז) וזמנה עדה ותקתוהו
 בפרו כפרה נמט נטעה קרי ברום:
 (יז) חגרה בעלו מתנה ותאפין ורועתיה:
 יח) טעיה בירשוב סתרה לא ירבה
 בילד כליה קרי גרה: (יט) ודיה שלחה
 בקישור ופכה תמנו פלך: (כ) כפה
 מרשה

היה צבנא דאנה: (יד) ונת
 היה אלפת דתקרא דסו ותיק
 פתיא פלוקא: (טו) ותפת
 קלייא ותרפן סו קא לביה
 ופולקתא לשלוקתא:
 (טז) ואחשבת פקשיקא
 ונפת חילא ופן פרי ודיקא
 וצפה פקא: (יז) ונאפרת
 קשישא סתרא ונתן דהקא:
 (יח) וקשת מטיל הקקא
 סתריה ולא דעד דקליא
 שקרה: (יט) ודיקא פקשא
 במוטרא ונדקא לכין פקלא:
 (כ) דיה פקשא לגניא ורביה
 מוסיא

רש"י

(טו) טרף. מנון. ורק. גם הוא מנון הקלוד לס: (יט) בכישור. שקרין
 וורטול בלש"ן המכשור את הסלך לטווח: פלך. מושי"ל בעל"ז:
 נל

מצורת דוד

(טו) וזמנה. חכס כמו נאמר זמנין חזן עט י חין על כאלה אלא למוס
 [כריס ח'] (יט) פטמה. ענין עוב כמו
 פטמה וקיס יק [איב יג'] (יט) שלחה. עסקה מלאכה פ' מים וגיסי לא
 פון ר. טס כמו בלז אנכפ [שנים יח'] ובכישור. הוא כלי שמשך כרוז וזין לו
 וזוהו. ענין הכעס. פלך. כסחחים סולטט למרחוק כן סוף מרוא
 סוף סמל עט כפטום ודומה לו ומחוק
 נסיון ישינה מרס אף שפ' כפול לזום:
 כפך
 (טז) בעוד לילה. קודם אור יום: ונתן. מחלקת מעון לפני בית: ורק.
 שכן הקלוד פולק ונעמוס: (טז) וזמנה. כאשר חכס על סדה וזמנה עיניו כי
 אל חקיס עד ארז קיס: פשרי כפיה. פשרי מפת ידיו טעם כרס: (יז) חגרה
 ג' חקיס מתיס כמת ונודר ר'ל סיה מנברת כפמל עטות מלאכה:
 רמאס. חגרה ונעמוס וזמנה וזמנה כפ מעון כפ' (יז) פטמה נר.
 נאכל יעלה כפמל כי טוב סתרה למלוא כר ריה אז לא יסוד נר כמי
 עילום וטקס כפמלה חף גילוס: (יט) ודיה. חס י חוטמס כפמורס ש'
 לא יידי מלאכה כיס וזמנה ידיו נאחז כמיסר ונעמון כפך וסס כלי
 12 סחויים

פשיא ללפי: (כא) לא
 וזמלון בני בקה סו מלנא
 כסול דקלחון קני בקה
 לקישין יהו ודאוריחא:
 (כב) השקרהא עבדה לה
 בזיא ורמנא לבישה:
 (כג) ודיה מה בית מדיקא
 בעלה פד ותיב הוא עם פני
 ארשא: (כד) פקא עבדה
 וזכרת ונארא יתפת לנפנא:
 (כה) משנא ונדקא לבישה
 ונחא קיאס אפרקא:
 (כו) פוקה פסתה דהקקא
 וניסוא

פרשה לעני ודיה שלחה לאביו:
 (כא) לא תירא לבריתה משלג כי כל
 ביריה לבש שניום: (כב) מרברים
 עשתה לה שש וארמון לבושה:
 (כג) נודע בשערים בעלה בשבילו עם
 זקני ארץ: (כד) סדן עשתה ותמטר
 ותגור נתנה לבנ עני: (כה) עז וזרוד
 לבושה ותשחק ליום אדרון: (כו) פיה
 פחה

רש"י

(כא) לא תירא לביה. לבני ביתה: משלג. מליס: לבש
 שנים. כנדי לבעותין: (כב) מרברים. מלעות ליום למסס כמו
 מזכדים כדתי [גיל ז'] (כג) נודע בשערים בעלה. יכר סוף
 צין חכיו מפי מלכותו ססס ליום: (כד) לבנ עני. סגר
 (כה) ליום אדרון. ביום מוסס נפטרס כסס מוס: ותשחק. כל
 יעיס

מצורת דוד

סחויים: (ב) פרשה. לקח מירס מתנה
 זלז קלס די: שלחה. סוכסס לתן
 נר מ מנולס לקח כפמל: (כא) לא
 חירא. לא פחד כעורו ארזי ביתה
 מקירס כפל. כי לא מלאכי ביתה
 פטוב כפמלוב כנע עני מולע כי לבס
 כמי כחול ארוס טעמו לתסס חר:
 (כב) מרברים. מלעות נאור פסחה לפמל
 ולכסס מלכותי סס וזרמון ארז עטס
 מלכותי כחלר שטחסס לכל סוף נודע ויכר בין חכיו כעמ ויכס עטס
 חקיס פקס יביח סקלום וסכאזים כמ' ופלת יכמו כפסרס [גניס ל']:
 (כד) סרין ע' מלכ סס כפמלה לנרס ססס נעמול לתניס: חר. סוף חורר
 מלכותי חק וזכר סקססיס וסכור כיופי: ותשחק. כל יביח חפמל סל
 12 ככס

תרגום

פרתה בקמרה ותורתה חסד על לשונה : (כו) ונתן ארמא דביק בירתה וקרחם עצלות לא תאכל : (כז) קמו בנתא ויהבון לא טיקא בגלגה וקשקשה : (כח) קעין קנתא דקני קתרא וקת עקרה על קליון : (כט) מסול דשקרא הוא תנא וקריק הוא שוקרא קתתא דקתמיה צאלקרא ריהא קשקתא : (לא) וכו לא טו מר

פרתה בקמרה ותורתה חסד על לשונה : (כו) ונתן ארמא דביק בירתה וקרחם עצלות לא תאכל : (כז) קמו בנתא ויהבון לא טיקא בגלגה וקשקשה : (כח) קעין קנתא דקני קתרא וקת עקרה על קליון : (כט) מסול דשקרא הוא תנא וקריק הוא שוקרא קתתא דקתמיה צאלקרא ריהא קשקתא : (לא) וכו לא טו מר

רש"י

ימים על יום מיתתה סיכא נכד דשס מוין : (כו) צופיה : סיל ציבתס מוחת לב על לוכי בני טיהס אוך ינהו צלמתס ובלעמות : (כט) רבות בנות . כך מלשון אוהס בעלס וביטס : (ל) שקר הוין . אשס קו ויוסי אוך מהללון אוהס אלס הכל הכל וסקר אלס אשס ירלח ס' סיל לכד תחסלל : (לא) מעשיה . כשרון מעשיס מעיד

מצודת ציון

הכבוד עיסיס לס כיוס מוחס : (כו) מוח פתח . כל פתחויס סהס כחמס : ורתיס חסר על לשונה . ר"ל מוחס : וצדקס מלכו חסר על עס כרבוים : (כז) צופיה . מנכס כליסס חכו ביסס ויסיבת דכסס כליסס וברלח ס' : ולחס עצלות . ר"ל לא תכסס כליססס לכתיב כן וכן כרסס דרד סעל אלס חסר כס וחורסיס למחלסס : (כח) קמו . כצודר לז קמו כניס ובעלס ומכתיס ומחללס אוהס : (כט) רבות . וסס ורתיס כן חלח ס' כרסס כוח ארז קר וכוטו מר דר ענכסס דיוס אלס חלס גרלס נלחוס על טוסן : (ל) שקר הוין . חן וכלסס ויפסי סס שקר וכוכל . ר"ל אוך לא טכס טועלס דב עד ללל אלס כלחס כליסס אלס אשס ירלח ס' סיל כרבוים לכולס כניס : (לא) וכוטו ס' וסס ורתיס וכוטו מר . ר"ל כשרון

תרגום

ספר משלי נשלם ונגמר . תהלות לאל אשר בריתו שמר : ותללה בשערים מעשה :

חוק

חוק

ספר משלי נשלם ונגמר . תהלות לאל אשר בריתו שמר :

שם מסקי של ספר משלי תשע סאות ומחשה קשר וסוכנו ויהללה בשערים מעשיה . והציו למנו שבר וכו' . וסרריו סוכנו אל תוך לבבס סיוס . וקאסימולי שלשים ואחד וסוכנו חסר אל כל היום :

רש"י

שמד עיסיס לכוללס בשער העיר כל וולס וכו' ז' סמליס ספירססו אלל לפי סמל על סתורס ולומדיס ספרסס מתכרתס : (י) אשס חזיל . סיל סתורס : מי ימצא . אשסיס הוכסס למלוח אוהס : ספגניים . מתגלית : (יא) ושלל לא יחסר . חולל סירוס בעס"ו ובעס"ג : (יג) דרשס צמר ופשתים . לפי סהמסילס ללחס דכר לפי סמליס עלרבי מלחכס כעסיס וכמשל כך סיל דורשס סתורס סקרא עמסס מדרס

מצודת דוד

ספסיס יוללו אוהס כעריס מקוס מוכס ספסיס וזין ח"כ מולוך ונכסס ככחס י' מפסיס סס מפדיס עיסיס וכו' ספסיסניס אוהס . וכו' כעין חזרו כס מלל על כונס סמלל סדיל מר נכתיב כלכס בעמיס : (י) אשס חזיל י' ימצא . מי סול כמולל נכס סמלל על עמיסס ונכס וכוטין מעלמ על דב סמלל וכוכל וכוטמר כולל ח' קסס כעלוח וכו' מלל חן ומחללל נרעס ככל ויחל על פי סמירס כעלוחס נרעס סיל ספסר כעמיסס וזין לס ערד ונמיס ככס י' ספסר כעמיסס יקו כמחיר וכוטס חלויס פתח ידו חלל בעלוד חתמס שלום כמחיר למר חתמס חתמס כעלור

משלי לא

רשי

מדרכ ומחורס אחרים שסס לרכי התלמודים: היתה באניות מותר.
 מביאה סוף ללומדים ברכה ומזון: (טו) והקם בעוד לילה. משקמים
 באשמורות: וחתן שרף לביתו. שונה סכך לתלמודים החוק הקלוב
 לס: (טז) ומבה שדה. ומגמה בנמס ובכסן אח עשו איש שדה:
 והקחרו. מן העולם להאכילו: טפרי כפיה נטעה כרם. כהרכל
 ותיקו לחי העולם סכא: (יח) טעמה. דבוקס: לא יבבה בלילות
 גרה. צילב כחב חסר ס' צילב שמורים שנגפו העלרים האורס
 לשרכל והגינה עליס: (יט) בכישור. ככשרון מעשים: תמכו פלך.
 משטן ומשטנה כמו [שמואל ד' ג'] מחזיק כפלך: (כ) כבה פרשה.
 כל מי שמשים עלמו עליה כעני דו היא מתקיימת: (כא) לא תרא
 לביאה משלג. שדעין דו הכשעים מאש לשלג: לבוש שנים.
 בריח דס מילה ד' מלוששים ככפל תחן תחן [דברים מ"ו] פתוח
 חספה [ס] טעק טעיק [סס] כל אלו מילין אופן משלג גויסם
 כך סוף גרס כהנחומא: (כד) סדון עשרה. לבוש הפלרת מוחנה
 לתכמים: והגור נתנה לכנעני. למי שהוא חגור בסחורתה נותנת
 אור בעמטים: (כה) ליום אחרון. אין להס להתעצב מיום סדון
 י

מצודת

ורחוק מחולפות כפסים כולם המביאה
 חסרס מלך מרחק: (טו) והקם. .
 שודים נבוכס ומבוססס דבכר כהתקד
 עוד חכמו עובוס סוכים וזכרי הקלמס
 המלך אז בדרך עיוב דברים עובלסס
 מתכנס אחרים: (טז) ומבה. כל מי
 שמתקד לסביל סביל והשע ומתחנה
 שד לכו דבר פתור דבר ומבוס עוד
 אלוס ומכרס: (יח) חירה. ידוע סוף
 ומשנה מלך לחקור ולספיק דברים
 ומכילס: (יח) טעמה. כאכר חתל
 לחקור כשנבלס ומפול עולל סככר אז
 אל חרסס ידוע וזה חקוס עד כחול
 אל סככילס וזה יפגסס עומק סככב י
 מתחסס להקיר החפול לנרף ולנבן:
 (יט) ידוע. כמתקב כח סעיני סעיני
 דברים ק"י סעיני. (כ) כבה. מתקין
 אחרים כחילס חוחס לכניס חמסס וכסלס
 18

משלי לא

רשי

י יאלו עממו וכל ימי חייוס יסחקו ליום סדון מי שאלמו לרף לדלס
 מפל דבכר לשון לחוק כמו [איוב מ"א] יסחק לרשס כידון:
 (כז) צופיה הליכות ביהוה. סחורס מלומדס דרך סכוב לפרוש
 מעשירס: (כח) קמו בניה. התלמודים: בעלה. סקכ"ס:
 (ל) שקר הון. שצמלכו סלומוס סקדמוטס: והבל. גולתן חיוטס:
 (לא) תגו לה. לעתיד לבא: בפרו ידוע. ספארס וגדולס סח
 סלר ומשמשל:

מצודת דוד

הכחם וספסיס לעום אף כחכד צלי ימלך ככס דברים סוכיס אל סומלס
 סקוס נמול אס אל מללס ידו די חכמס חכמס סחורס נכרס על סון: (ל) שק.
 לקס וס סחורס חכמס: (כז) צופיה. כעיורס סוכיס והסחכמס סקוקוס
 כל פח מנכס ומעלס על זכרונס כליטס כמלואס ככ"ר סכמלס אין סומלס
 עולס י סס יקס כלמיני סלחיו וזלס דכ פול חמס סחורס י מוכס סלון
 אל חעל: בקרסס חכמס פורס כלון ערס: (לא) חלו. אל כוכס סכמלס
 (כד) קמ. סכוליס סכרלס כקיוס סמולס חכמס סחורס י סכר כפמלס וסל
 וסכילס חרון על סמולס סולס סחורס סכוליס מעש"ס כגויסס אל ק סל
 פכיליס ומפארס חוחס: (כס) רבוט. סכמלס סון לק היא מילס על כולס:
 אהס חכר ככל סכמלס חיוטס

ימול אהונך אזי עשורך מעל
 סלוק סכר משלוי בעזרת ראל
 קרענו סלסן י יו עכק קרענו ולכס
 ילן עקן עכר רח סל עכמ סכרס
 זמן אהול אפ ועס
 אינו כעמין דני אלך קרענו ל
 לרע ישר קטוז סכרס
 קרענו ל י עורקן ועס

בית איש יאפו ושלחו וקראו לשלשת
 אלהיהם לאבל ולשתור עמיהם :
 וט ויהי כי הקיפו וימי המשמה וישלח
 איוב והקדשם והשכים בבקר והעלה
 עלות מספר כלם כי אמר איוב אויל
 המאו בני וברתי אלהים בלבבם ככה
 יעשה איוב כל ימימים : (ט) ויהי היום
 יפבר איוב כל ימיו :
 (ו) ויהי ביום קדש
 ויבאו
 רש"י

תבדו שירותא בית גבר
 יפיה עד שלם יופי שבעא
 ושקריו וקפניו לתלמי
 אחריו לסיבלי וקפני
 שקריו : (ח) ויהי כד שלמו
 יופי שירותא ויפבר איוב
 וקפניו ושקריו בעשרא ופסא
 שקניו ספריו ליהון ארום אמר
 איוב דלקא תבון בני ואקניו
 קדם : קפניו ויהי קדשו
 יפבר איוב כל ימיו :
 (ו) ויהי ביום קדש
 ויבאו
 שחא

משה בית איש ימו . בעית כל אחד ואחד יומו : ושלחו וקראו .
 בענו וכולים וקולאים סטיו עושין סן תמיד : (ה) ויהי כיו הקיפו .
 כאשר כלו ימי הגשמה . ומוטג היה איוב בכל סוף שבעת הימים
 שחזרו וימי הגשמה חילום היה שולה ומקדשם כלומר מומנם וקדשם
 בענו הסקדשו למחר [במדבר י"ח] : והשכים בבקר והעלה .
 מלילו סטיו משכים ומעלה עולות . לכן כהב בל עמוד סטיו כוונג
 לעשות סן תמיד לסוף כל ז' ימימים : מספר כלם . הכנים והכנות
 וברכו . ל' ימיו כלמי מעלה : ככה יעשה איוב . כמו היה עושם
 תמיד שבכות בדבר הסוד ומדי פעמים שבות לו לשון עבר ופעמים
 בלשון עתיד : (ו) ויהי היום . אותו יום סטיו רלש הכנס :
 ויבאו

מצודת ציון

פועלים ומכונים יחד : (ח) הקיפו . היה תמיד עול כי לשון עבר קף לשון
 בענו כמו קף פעם אחת [ויקרא י'] :
 פחד וכמ"ל למקום כנס יעשה איוב גוי :
 ויקרשם . עניו כוונת כמו הסקדשו למחר
 [במדבר י"ח] : וברכו . לשון עני כלמי
 מעלה
 כי פשו ימי הגשמה בחזר חילום ואחר
 כל פעם הקיפו ר"ל חזר יום התעסק
 על הארץ ככנס סטיו עמוד היראהו להקחלו אור כחילום : ויקרשם . כוונתם
 לרוא ליהו יסיורים נדבתי ס' : הספר כנס . לפי מספר ככנסו וכוונתם . אויל .
 מלה בעבור סוף : כי תעשה תמיד חטאו ונדפו בלבנם לפני מעלה אויל
 ואלא עונו כי היה ככנסת על הכבוד סוף : ככה . ככנסת סוף כנס ואל
 יסיים : (ו) ויהי היום . ר"ל היום הסוף ליעוולו כי לפני תעסק מלאמי מעלה
 מלאמי

שקא וארו כפי סלמניא
 לקסום דרניא קדם : ואמי
 לחור סקניא דבציעריו :
 (ח) ואמר : לקסניא סן את
 אמי וארעיב סקניא קדם :
 ואמר מן שמו פארפא למכבס
 בעוקבי בני אנשא וסן
 סחלקא כה : (ח) ואמר :
 לקסניא אפטר דשקניא לנפ
 בעקבי איוב ארום לית דכמות
 פארפא דקסמי גבר שליח
 יקרו דפיל סן קדם : יעי
 סן גיש : (ט) ואמיב סקניא
 קדם : ואמר האפטר די
 לפסן איוב דפיל מן קדם :
 (י) הילא סיפקא

ויבאו בני האלהים להתיצב עליו
 ויבאו גם השטן בתוכם : (ח) ואמר
 יהוה אל השטן מאין פבוא לען השטן
 את יהוה ויאמר השטן בלעז
 בה : (ח) ויאמר יהוה אל השטן השמעת
 לדברי עלי עבדך איוב כי אין קמור
 בלעז איש עם ישר דרא אלהים וסר
 מרע : (ט) גיען השטן את יהוה ואמר
 רחמם דרא איוב אלהים : (ט) הילא
 אתה

אמת

רש"י

ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' . לריב עמו סאין להתיצב אלל
 סל דין . שחא [ושפתי ג'] נלכ לריב ס' : ויבוא גם השטן בתוכם .
 לקסניו על סכריות : (ח) מישוט בארץ ומהרהר בה . ושפטתי בכל
 סהרין ולא מלאמי כאלכרסם שחממר בו קוב סההלך בלרין [בדלשית
 י"ג] ואמרו כז"ל שטן לש"ש נכחין כדי שלא יהא נשכח לפני אלחיתו
 ופסו של אלכרס : (ח) השמתי לבך על עבדי איוב . שחללם
 לקסניו : (ט) והתם דרא איוב . בתעמי : (י) הלא אתה שכת
 בעדו

מצודת דוד

פלאמי וצמ וחונכ וסווא יום רלש הכנס
 פסווא יום הכנסת : בני האלהים . סס
 מלאמי כנסת : גם השטן . ללמוד חוב
 ולקסניו על סכריות : (ח) מאין פבוא .
 מה וס מקום חזק כל גלי סאין רשע
 לקטו ידבר עד סקדיל פשו הרגלו רשע
 פחד עמו וסלמו : מישוט . כל חמי סן
 וסל סכסויס בידן וסן סכילכות כס וסל
 סכר בעלו אנוח למחר סיטת תעמי
 פלאמי חיות קוליות ספטי בני חיים : (ח) השבות . פלח סמח לבר לקסניו
 גם על איוב חר כחמת חיו ככונו וגו'
 (ט) הרצם . ובי כחמות רלח איוב סס'
 בעלי

מצודת ציון

מלס : (ח) בני האלהים . סס ספלאמיס
 סקרויסי חל סכסויס לסיוט פכני כימי
 וכן ורישו כל בני חלסיס [קסמן יח] :
 עי ה' . סעור לו וכן וסחוינס עטיו
 [במדבר כ"ג] ואמר בלסון בני חיים :
 חסון . מלאמי פקסניו : (ח) מישוט . פני
 סכסויסי חום וסלמו כמו מישוט וקסמו
 סס
 לרואת מעסס בני חלסיס וסלסמר סוט
 פלח סמח לבר לקסניו
 חוור סלח בידו לא מלאמי חלסיס רס'
 בעלי

אֵתֵּן קוֹר עֲלֵיךָ וּבְעָרֹךָ וּבְעָרֵי בְיָרְעוֹ
 וְאֶסְפֹּל כָּל דְּבִלִיּוֹת מִן חוּר
 חוּר עֲבָדֵי דְיָוִי בְּרַחֲמָא וְיִחִיד
 קִרְסוֹ בְּרַחֲמָא : (יא) וְאֶלֶם
 אֲשֵׁרִים בְּרִון סִחָא יָדָא וְקִרְסוֹ
 בְּכָל דְּיָ לִית אִין לֹא בְּאַנְשֵׁי
 שִׁירָדָא וְהָוִיד : (יב) וְאֶסְרֵי
 לְסַמְנָא וְאָת כָּל דְּבִלִיּוֹת
 קִרְסוֹ בְּרִון סִחָא יָדָא וְקִרְסוֹ
 אֵל

רש"י

בערו . לפי שהוא יודע שאתה רגיל אללו לעשות לו נסים ופסע
 ורעם לפיכך עושה לך קשות כללו אבל לא נסית אותם : (יא) ואולם .
 לו סייט נוגע בכל אשר לו : אם לא על פניך יברכך . מיד בתמים .
 ואז : (יב) ויאמר ה' אל השמן הנה כל אשר לו בידך . ד"א ויסי
 סיוס . אותו סיוס שהורו תלמידי לזכות בדין אחיכם הכבד : צי
 האליס . זכא שמעיה הקרובים לשמיה לזכות בני ביתו ועל שם
 כך נקראו בניו : להחליב על ה' . סביבותיו כמו [בראשית ע"ט]
 לכל הלבוים עליו : (ו) מאין תבוא . דבר הכתוב דרך לרין שהגדול
 מדבר תחילה ומרעם קטן לעשות : משום בלרין . כאשר מפורש
 לעמלה ובהגדס דשמותין הוא : (ח) השמת . לשון חיתום הוא : חס וישר .
 שלם בעמטיו : (י) שכת בערו . סגנת בערו כמחילה זו כמו הכר
 משוכחו

מצודת ציון

[שם י"א] : (י) שכת . ענין גדר כמו
 פטר משוכחו [שם י"ב] : (יא) וע .
 מלת גיפס : על פניך . בעבור כעשר
 וק' אתה את פני [ויקרא כ'] וזכו על פי
 שפסיה יזכר כהפס : יברכך . לשון כתי
 (יא) אולם . וכאשר נסח ובלה סנה צו
 פסטי : אם לא . הוא ענין ל' כבוסת וגם
 לא ק' יסי יחול על ק' וכן את לא יסי
 גר . המורים פסח בידך לזכר כלי' אל
 644

אֵתֵּן קוֹר עֲלֵיךָ וּבְעָרֹךָ וּבְעָרֵי
 בְיָרְעוֹ וְאֶסְפֹּל כָּל דְּבִלִיּוֹת מִן חוּר
 חוּר עֲבָדֵי דְיָוִי בְּרַחֲמָא וְיִחִיד
 קִרְסוֹ בְּרַחֲמָא : (יא) וְאֶלֶם
 אֲשֵׁרִים בְּרִון סִחָא יָדָא וְקִרְסוֹ
 בְּכָל דְּיָ לִית אִין לֹא בְּאַנְשֵׁי
 שִׁירָדָא וְהָוִיד : (יב) וְאֶסְרֵי
 לְסַמְנָא וְאָת כָּל דְּבִלִיּוֹת
 קִרְסוֹ בְּרִון סִחָא יָדָא וְקִרְסוֹ
 אֵל

רש"י

משוכחו [שם י"ב] : (יא) ויאמר ה'
 אללו לשון כבדו ובפניו כמו וכפר בערו
 בערו ובפניו להיות הכפרים מן בערו . וכן
 יתקוף . וזו פשוטו וז"ל אמרו בהגדה פני
 וזו לשון מקום . כמו [במדבר כ'] שם על יד
 בהגדה שהטעימו וזו לשון מקום ומוזמן
 סיו וזרעם על סהרשס וזו לשון מקום ומוזמן
 (טו) ותפול שבה . נתקלה והתהם מלכת
 [בראשית כ"ט] על פני כל אחי נעל : ואת
 השוכחים

מצודת ציון

[שם י"א] : (י) שכת . ענין גדר כמו
 פטר משוכחו [שם י"ב] : (יא) וע .
 מלת גיפס : על פניך . בעבור כעשר
 וק' אתה את פני [ויקרא כ'] וזכו על פי
 שפסיה יזכר כהפס : יברכך . לשון כתי
 (יא) אולם . וכאשר נסח ובלה סנה צו
 פסטי : אם לא . הוא ענין ל' כבוסת וגם
 לא ק' יסי יחול על ק' וכן את לא יסי
 גר . המורים פסח בידך לזכר כלי' אל
 644

לְמַן יִדְוֶהָ לַקַּח יְהוָה שֵׁם יִדְוֶהָ מִקֶּדֶף :
(כב) בְּכָל־זֹאת לֹא־תִמָּא אִיּוֹב וְלֹא־יִרְאוּ
הַפְלָה לְאֵלֹהִים :

ב (א) יְהוָה הָיִים וְיִבְאֵהוּ בְּעַן הַאֲלֹהִים
לְהִתְעַבַּר עַל־יְדֵיהָ וְיִבֵּא בְּמִדְשֵׁשָׁן
בְּהֶם לְהִתְעַבַּר עַל־יְדֵיהָ : (כ) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־יִשְׁשָׁן אֵי מַה עָבָא וְיַעַן
הַשְׁמַן אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר מִשֵּׁם בְּאָרְצָא
וּמִתְהַלְלֵךְ בָּהּ : (ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
הַשְׁשָׁן וְהַשְׁמַתְךָ לְקֶדֶף אֶל־עֵבְדֵי אִיּוֹב לֵי
אֵיזוֹ בְּיָדֵי בְּאָרְצָא אִישׁ תָּם וְיִשְׁעֵהוּ יִרְאֵה
אֲלֹהִים וְסַר מִיָּד וְיִדְוֶהוּ מִחַיִּים בְּחַמְסֵהוּ

תחיתני

רשי

נהיכו: (כב) תפלה. לא שום שמן ותפלות נתן על הקב"ה כמו
[ימינו כ"ג] ונכניא שומרון ראיתי תפלה: לא נתן. לא סתיר
תפלה ועל אל הקב"ה כמו [שמואל א' י"ח] נתנו לדוד הרכבות ולי
נתנו הוללות:

ב (ב) אי מזה תבא. איש מקום שכולל למר מזה איז בל :
(ג) פחזיק. אוחז כמו [שמות ד'] וישלח ידו ויחזק ש

מחזיק

מצודת ציון

פשו יאחי חל"ף: (כב) נתן. עניו
פחזיק על דרכו ון נתנו לדוד כדכ"ג
י"א י"ח ויחן: סוף מלכו שם יתנו
תקוף ל' אופתי כ': תהלה. עניו
דבר גורם אח"ן ון טעם לו ונכניא
שמואל ראיתי תפלה [ימינו כ"ג]:

ב (א)

יחי היום. כיום פשוהו לביטול
ו מלמדו כוסת וכוונתו
ב (א) אי מזה. איש המקום אשר חלמו
(ג) ועדנו: (ד) ועדנו. שם כי הוכה

וכסיתי
פשו איז חל: (ד) ועדנו. שם כי הוכה

קג
וְחִסְתִּינִי בִּן לְבַלְעוּ תַחֵם : (ט) נִישׁוּ
נִשְׁתָּן אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר עַד בְּעַד־עוֹר
וְכָל־אָשֶׁר לְאִישׁ יָמָן בְּעַד נַפְשׁוֹ :
(ה) אִילֹם שְׁלֹה־נָא יְהוָה וְנַע אֶל־עַמּוֹ
וְאֶל־בְּשָׂרוֹ אִם־לֹא אֶל־פְּנֵיהֶּ יִבְרַכֶּךָ :
(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׁשָׁן תַּנּוּ בְּיַדְךָ
אֵד
יִקְרִי לְרַפְּסֵי וּלְפָרִי אִין לֹא יִנְשִׁי סִיקָה
(ז) לְקַסְיָא תַּא חֲסִיר בְּיָד לְשַׁר יַהּ נַפְשֵׁיהּ נְסַר :
נַפְסָא

רשי

מחזק באזוי כלב [משלי כ"ו]: ותחיתני בו. הסיתי לכולנו כל
לשון סתם איש אלא לשון המשמש שמחזק את האדם לטובו:
(ד) עור בעד עור. אכזר בפני אכזר. כן דרך בני אדם כשחוסס
סמך בלש על דברו מגין בזכותו לפניו ובלש כל אשר לאדם כשחוסס
ימן בעד נפשו בפני נפשו להגין לפי שום יודע בדברו שנתחייב
לסיק חימו מלמעלה על פניו. אמנו: (ה) אולם. אכל: אם לא.
סמך בו מיד מעל פניו ויברך: (ו) אך את נפשו שומר. שלל
פלא מכאן אמרו חכמים קשה סיה לעמו של שכן משה איוב.
כלומר

מצודת דוד

סדר כל סדר פורו ארוח כסמיסו: וחסיני. מ' הססס וסמי: לבלש.
פשו יתחייב דבר ביטוי בני אדם וכל קדמם לנחישו נעו כלב ס' [איסי כ']:
לנפשו: (ד) עור בעד עור. רל ק"ו כדכ"ס אז דרך חסוים לתת סור כעו
עור סחא יצוה מ' לנכופו כעור פניו סחא יצוה מ' יוד נגד פניו לקבל סחא כעור סיר
חלס מן סחא כעור נפשו אל קדמו כש סחא יתנו סחא חלס חל כל ח"ר לו כעור נפשו
לחומר סיה איוב ו'חזק סן נגד עניו סמיסס ונחלס כל ח"ר לו כעור נפשו
וישפדו מ' וסח סמך כעור פניו יסח: (ה) אי צמח ואל בשרו. כחלזני כפון
מלפני קסס סחלזני כעור סמיסס ונחלס: (ז) אף את נפשו שומר. כחלזני כפון
פפון כלב סמיסס: (ח) תנו בידך. סיה סחא בידך לנכופו פפשו וככרו לסחלס
18

בְּלִמְדוֹ אֶל־תִּבְּאוּ וְרַגְתֶּם בּוֹ: (ח) יִקְבְּחוּ
 אֶרְצֵי־יָוֶן הַעֲתִידִים עַד לְעוֹלָם: (ח)
 וְיִשְׁעֵי כַּסְבֵּי יִשְׁעוּ יִקְרָאוּר וְגִבּוֹן
 וְאֶל־יָמֵהּ בַּעֲפֵפֵי־שָׁמַיִם: (י) כִּי לֹא
 שָׁנָה דְלִמְתָּ בַּסֵּנַי וְיִסְתַּר מִפְּנֵי
 לַמָּה

פָּרָא לְמִקְלָאָן בֵּית: (ח)
 וְיִשְׁעֵי כַּסְבֵּי יִשְׁעוּ יִקְרָאוּר
 לְמִסְפִּין יִמָּא לְפִרְעוֹנְתָא
 וְדִאֲמִימָא
 בַּתְּחִיבְתוּן אֶל־יִתְרֵדוּן
 וְיִשְׁעֵי כַּסְבֵּי יִשְׁעוּ יִקְרָאוּר
 וְגִבּוֹן
 וְאֶל־יָמֵהּ בַּעֲפֵפֵי־שָׁמַיִם
 וְיִסְתַּר מִפְּנֵי לַמָּה
 וְיִשְׁעֵי כַּסְבֵּי יִשְׁעוּ יִקְרָאוּר
 וְגִבּוֹן
 וְאֶל־יָמֵהּ בַּעֲפֵפֵי־שָׁמַיִם
 וְיִסְתַּר מִפְּנֵי לַמָּה

רשי

(ח) יקבחו ויקללו כמו קסה לי (במדבר כ"ב): אררי יום
 המקלים את ימיכם לפי שם מכונים לקלל קללה מוקד נעם:
 העוררים ערר ליהן. ליהוה (פירושים) בעתהכח ליהוה ליווי
 שלכם ומתכנס יום ואשמו מלין צנים ובגמרה יושלמי רחמי
 מוכר ליהן לקון על ליווי שלכם כשימום כמו לא יערפר על מוח:
 (ט) נשמי. חסך אשמו: בעפפפי. חסרוכי כמו ופעפפו חלו
 מים (ירמיהו ט'): כי לא סגר. מי שיכלה בידו לסגור וגם
 זה מן המקלות דומין ללילה אמר: דלתי בסני. שילתי מעט
 שם

מצודת ציון

(י) בלמדו. יחידו כמו שם חק בלמדו רגם: (ח) יקבחו וי'. הספדים
 [קמן ט"ז]: (ח) יקבחו. ענין קללה
 כמו לנכ קסה לי (במדבר כ"ב): העתידים. אבד
 הספדים ומונים סבה למורד אלנות
 הספדים כמו ליהוה ספדים ליום סוף
 [חסר ט'] עיר. מבוא הספודות:
 ליהוה. ענין אכילת וציה"ל לא תמורד
 אש ליהוה כחופד [מ"ק פרק שמיני]:
 (ח) נשמי. חסרה הליה וכו' ערבים
 קרואים כהן ונדבלי מן בניו וכו'
 [בשבת ט'] וסוף ענין רבך כמו צדק
 סבב וים [שני י"ד] ונשמי. סוף
 ליהוה סוף והכלל כהנה סוף חסר
 יגום כהנה סוף והנה כהנה סוף
 המוש

שם מקולות מן על אשר לא
 14

(יא) למה לא מרחם אמרת
 יצאתי ואניגו: (יב) מדוע קרמוני ברקנים
 וצדתי שמים בני אינק: (יג) קרמוני
 שבתתי ואשקשתי אשתי או יצית לי:
 עמם מלכים ונעמי ארצן תבליט
 הרבות

שקלא סו עין: (יא) למה לא
 סו רבשא אמת סברא כד
 נפתי ואניגו: (יב) קס דין
 אפרימו יתי רובכאי וסא
 קביא ארום אינק: (יג) ארום
 נשאת שבתתי ואשקשתי
 אשתי לי: (יד) גם סבראי
 נעמי ארשא דקשקלתי צדתי
 תמן

רשי

שם עשה כן ויסתר עמל נשמי: (יא) למה לא מרחם אמרת.
 מילתי מרחם הייתי (ס"א חינו) מוכן לנחם עיר ומדבר בלשון
 עמיד. כאלו עומד עשוי ביום יליהה סרחס ואומר (למה לא האום
 (יב) מדוע קרמוני. דברי אמי קרמס לנשמי: כי אינק. ט'
 דכיום על ליק מוס. לפי שהוא מורכב ביום ידה. הוא מוכר
 (יד) הבנים הרבות לבו. (יג) שבתתי. הייתי שוכב בקבר:
 תהרסם לוכרן לסם כמו [שעיהו כ"ח] ובנו מנגן חרבות עולם
 וקורא לך נגור סין כלומר עם שרים ובעלי שם. או הלואי שלא
 גולדתי ואסיה כנפל. ומה שכתוב לא היום כנפל עממי שמועד
 על לשון שסתחול לדבר בלשון תמס ומוסב על נחם מרום קדמוני
 ברכים

מצודת רוד

פטרור אבר דרו י יוחס סתחול לכות
 סודל לוי סוס נסבר הייתי או חם כשמי
 אמי וסיה ח"כ נסחר מעיני סעמל אב
 אמי פסח טו: (יא) למה לא מרחם אמרת.
 כאומר וחס כעבור סכנס אמי נשאתי
 ח"כ כשמי למה לא חמי מור נשאתי
 הכה: סמון. כאמר יצאתי פסנס סיה טו
 (יב) מדוע קרמוני. מדוע כה לפני כרכי סמילת יקבל אחי סלחו מן סרחס
 ככספי סמילת סוף סוף סיה יו לפול כלרן וסמוס: ומה שריה. למס נחלמי
 עתה. חס מן סיה סיימי ח"כ עשה סוכב כרכר ככספי וסכספי מת כרכס: (יג) כי
 סיה יו סמחס וספל כדבר סמ"ג: (יד) גם סבראי. הייתי ח"כ סוכב גם מלגוס
 14

תרגום

אֲנִי שָׂמַן מַנְהוּ: (יג) בְּשֵׁעִים מַחֲזִינֹת
 לַיְלָה בְּנִפְלֵי תַרְדֵּמָה עַל-אֲנָשִׁים:
 (יד) פָּחַד קָרָאֵי וְרֵעָה רָב עֲצוּמַי
 הַתְּחִיד: (טו) רוּחַ עֲלֵפְנַי יִחַלֵּף הַסְּמֵר
 שַׁעֲרַת

רש"י

אלי דבר נבואה יגוב מן הסגנון כדבר גבוה. לפי שאין רוח"ק נגלה
 על כנפיו עו"ג בפרסיהו. משל לנמך שהיה לו אשה ופלגש כשכח
 אלל אשתו בא בגלוי ואלל פלגשו בא בסתר ונגנינה כן הקדוש ברוך
 הוה לכנפיו עו"ג' (בכרשית כ') ובה אלהים אל לען ונומר לנלמך במלום
 היללה וכן [סס ל"א] ובה אלהים אל לען ונומר לנלמך במלום
 [כ"ב] טפל וגלוי עינים לאלפים בחזיונות היללה אבל בכנפיו סתכל
 כתיב [סס י"ב] סס אל סס אדבר בו במלכה ולא כדודות. במנחם
 תחומא מלתי מוגה ול"ש: ורחק אוני שמוך מנהו. שגן מקלמ
 רוח הכנה: (יג) בשעפים. במחשבות: (יד) פחד קראני. מן
 כרוח שכל אלי ורוח הוא מלאך שאלמר [מהל"ס ק"ד] עשה מלאכיו
 רוחו: (טו) הסמר. הרוח שערך כשני. הסמר. הוא לשון
 סרס

מצודת ציון

ענין מעט ומכאן וכו' ומה שגז' דבר
 [לקמן ל"ו]: (יג) בשעפים. ענין מחשבת
 וכן לכן טעמי יסודות [קמן ל"ב]:
 חזיונות. ענין נביא כמו ומה שחם
 [מנחם י"ח]: תרדמה. ענין טיף
 עמוק: (יד) קראני. מלאך מרדכי:
 (טו) רוח. ר"ל מלאך: מתיף. יעבור
 כמו חף הלך רן [ס"ב]: תחסי.
 מלאך מסמר ויהי ר"ל תהיה ממסמר
 וכן סמר מתחד כשני [ההל"ס ק"ט]:
 וכל

י' פחד וגם רפוד והפחד הוא הפחד זה הרוח
 (טו) רוח עו"ג כשחף הרוח חף ועבר לפני
 הסמר. קולות שערך כשני הפחד
 ומכאן

תרגום

איוב ד

אֲנִי יָקִים וְלֹא אֶשְׁתַּדַּע
 דְּמִיָּה דְּמִי לִקְבֵּל עֲלַי חַיִּי
 וְקָל סוּגֵינִי אֶשְׁקֵעַ: (יח) אֶכְרוּ
 נֶאֱמַר אֲשֶׁר דָּבַר נֶשׁ אֶחְלֶמָה
 וְיָבִי אִם טו דְּשִׁבְרֵי יָדַי
 וְזָר: (יח) קָא בְּעִדְדֵי נְבִיאַ
 קָא יִסְוּ וְכַאֲוֵי יִשְׁנֵי עֵילָא:
 כָּל

שַׁעֲרַת בְּשָׂרִי: (טו) יַעֲמֵד וְלֹא-אֲמִיר
 בְּרֵאשִׁית הַמְּבֹרָה לְגַד עֵינַי דְּמִטְּמָה וְקוֹל
 אֶשְׁמָע: (יח) הַמְּבֹרָשׁ מִכְּלֵי־יָדַי יִצְדַק אִם-
 מַעֲשֵׂי־יָדַי יִתְחַד: (יח) הָן בְּעִבְדֵי
 לֹא יֵאֱמָר וְכַמְלֵאֵי יֵאֱמָר תַּרְדֵּמָה:
 אָף

רש"י

אדם שממדו שערותיו: (טו) יעמד. עומד סיס בפני ולא הייתי
 עמיר מלאכו: דמטמא וקול. קול דבר חשאי הייתי שומע ד"א
 דממס וקול אשמע קול שמעתי מדממס אבל דממס לא שמעתי דממס
 אלו המלאכים שאומרים שבה בחשאי כדמממס ואחר הדעס קול
 דממס דקס [מלכות א' י"ט] קל דממממס בחשאי ממס דממס שמע
 מעלן שהמלאכים שמתממו בקול והמלאכים שבת קול. כלמס הממס
 בפסוק וקול הסכרס שמע לנרחוק וכן הוא אוצר: (יח) האנוש
 מעושה יצדק. בתמיס: אם מעשהו ישר גבר. ולא יוחד
 מעושהו יסכר גבר ומה זה חזירך זעק: (יח) הן בעבדיו. הלדיקים:
 לא יאמין. שלא יסתאו לו ומסלקס מן הטולם לפני זמנס: תהיה-
 לשון

מצודת דוד

ותקפה כמסמר קדך המתחד ונכנס:
 (טו) יעמד. ענין כי כעס חף לני סיה
 עומד וכו' מה עם ח"י לה הייתי עמיר
 מרדכי חף כי ירסה הממס עניו נגד
 עניו: דממס וקול אשמע. שמעתי קול
 ממו מחר כאלו הייה מורכבת ממסרס וקול: (יח) האנוש. וסוס שמעתי אומר
 כלום מה ובי ידעך ל"ל כלס אשמע כיהס כלום מלאך כדד. כממסס יחד מן
 הממס כ"ס וחס הממס ירסה עמיר כממעתי יחד מה' אשר כשני יאמר
 לנע ונמוס חף ח"י חמיו מן הממס כ"ס א' יסכרס כלמס ירסה חמיר חמד
 עד כי ירסה מקרס חמד לנרקן ורס ידעך ח"י כלום מלויס: (יח) הן כממס
 כס בעבדיו מכלמס עס כי ירסו מלום כממעתי רב כמס לא ית' כממס
 כממס לנע יסכרס כמס פס הממעתי חמס עמיס: ובממס. מה לא מממס
 כמס כאלו חמד וכלמסו לא יעס חמס ורס כלל עניו כמס לנע כמס

לשער ויצא מצייל : (ה) אשר קצירו וישתחפון פסליה ונתקם
 ביום דינא רבא וליה דפיזי :
 (ה) די מנציה וקתרו יצא
 ופולסותו פגמי וזאב ידעוניה
 ויבזו לפסיון נכדורו :
 (ו) ארום לא נפק טפסורו
 שקר ופון ארמקרא לא ירבי
 לעות : (ז) ארום בר גש
 לסלמי

רשי

מנעם ודכאו את אחריס : (ה) אשר קצירו . של רשע . רעב
 יאכל . כי בנות רשע יבואו הרעבים שקלן בחייו ויסתלמו גזולותיו
 מנכסיו : ואל מנצנים וקתרו . כמו ויקחו חלק [שמות ל"ח] כלומר
 לזורך הטעו הנושע מלנייט וכלי זיון של רשע זה ויקחו השופט
 המנוונה לכך : ושאף . ובלע איש איש מן הגלמים שגול בחייו :
 חילם . מנוונם שגול זה בחייו : (ו) כי לא יצא טפער . מנע
 הבאה על האדם לה לחנם היא ולא מן הספר תמנע לו : אין . הוא
 לשון סבר : (ז) כי אדם לעמל יולד . כי א"ס בלא יתעא ויקבל עמל
 גבשתלו לקבל פורענותו ואינו כבני רשף שסם מלאכים ודמות ססם
 יגבישו עוף ואינם מן הסחמונים [ס"א] יגבישו לעוף ולהיות מן
 הסחמונים

מצודת ציון

מלשן פתוי : (ה) ואל . כמו ואלו וזן ויכדפו לו מרין [אפסטי"י] וטענו מן
 אבך קציר שדכו יחלו כל מי אבך ירעב
 כמו נלחיו את טעור [שמות ט'] : ויהאסו לו ואל פסניו וקתרו . יקחו חלק
 מנצנים . ענין קודים וכן זכום סתם [מגיל י"ג] : ושאף . ענין בליעה והסבסב
 אל ססם כמו שאסם רוח [ירמיהו ב'] : מן החושים לא יכדור דבר אשר יסתדר
 צמיו . כמו תחיים : חילם . שערס : כל ולא יצא מי ימחה בידו להוסיף
 (ז) אין . ענין סבר : (ז) גתלת את עיקרו הקציר עם סקולו ולא יחזירו בלום
 כמו רשעים רשפי את [ס"א ח'] : לא דרך הסתפרד שדמחם ביסם ומתבר
 וקודים וקודים

שערו ססם כסוף גתרו ובר גלף יחוד ויבטל את עובר עלמו ססם גלול זה וכל
 אחר וקח את שני : (ז) כי לא יצא גוי . ר"ל בלא שנינו דורות אבך תהאסו יצולום
 עמל וזון וזכום ארום ומתחום ויזולום מן הארצים לנחל מהימים במקרה כ"א חלום
 שגלל גמול התפעל . וכל כדאי רחמי החיובי המשרים טפסיו סטוח כדלוי לביה מן
 סמקתניס ספסל ואון כי לו נהא כי נו יחא : (ז) כי אדם . בלא האדם וברא לביים
 14

לסלמי בארמקרא אבכרי ובי
 פסיון גתקדרא וסוסון :
 היא ארום בר גש ללישור
 ארזילור [מסותו סוד ענין
 דתתרו מן וקבאי וקתנבזו
 סכדיו יעוף : (ח) ברם אבך
 חתבם אילופו מן פקיסא ולאלתא
 אשוי סלמי : (ט) עבר ברקדו
 ליה ססם סריושו עדי דליר
 סגנו : (י) ויבכ סתקרא על
 אפי ארמא דישדאל וסלשור
 ביא על אפי סחיוו עקסיוא :
 (יא) קשול לשואה סכיוו
 אללנא

רשי

סחמונים] לשלום כס עטן וילך רשע . רשף . כמו רשפי קסם
 [ההיטו ע"ו] כשהתן מעוספת נקרא רשפי לשון עוף סא"ס :
 (ח) אולם אני אדרש . אם היו בלטים עליו וימורים סללו . הייתי
 דורש אל הקב"ס בתפלה ובתחינה ואלו הייתי סם דכדכי בכקסם :
 (יא) לשום שפלים למרום . הוא עותן את המעט והוא מעט
 ממשכות עמונים שמרמין להספקע שפלים ולקנות שדות סעניים
 בעמעט

מצודת דוד

פמל סל סרפו לא לקחם מוזהבו דבר אבך
 לא עמל בו : ובני רשף . וזהבך ילויז
 רשפי את סחוק טעסם לגבזים שנתם לשון
 מן מנסי האדם לעמול עי
 שטלם : (ח) אולם . באתם את הייטי חרי מוזהבו סכיווריו לא הייטי מהרעם מתוק
 אבך דורש הייטי א' כי להסחוק ופניו : ואל גוי . ככל סכדכ בנ"ס : (ט) עשה
 גרלות . כי הוא שודס גדולת אדלף לתקוד חותם ולדעסם ולחומר ליה הייטי דורס
 לפי כי בידו לכואפי ומעול סתכרסם סתמים וכל אבך יסחון יסח יסח כי
 מירא סכאכ ספסוט סתכרסם ס' כוח ע"כ סכדכ מ"מ סכל בידו וסם כי לא רכס סתפדו
 סכדכ כוח סכדכו כי קורס דעס סחלס וסכאכ חין סקק לכל גרלות סתכס
 ספוקס ב"ס : עדי אין סככ . לגרול כסויס : (י) גתנו סכר . עדי סכי כדכ סתפדו
 וירכ סככע על סתכר ע"ל יסו כוח זולת סככע נכסגאס מרסיוס : וסחא גוי . כל
 סכדכ בנ"ס : (יא) לשום . כדדי לביסם ומחום נכסגאס סתכעלס את סכפלים סחכירי
 סחא : כי סכיוס סמסדך הארצים סחן ויבטל וכל ליה סכדוהס ובראס כס גס גוד
 סכסגאס : וקודים . סתכרסם סתקע סעטנו סתכדו כסעל חלסיס וכל סכדכ
 14

יב) מפר פחשבות ערומים ולא תעשינה ידיותם תשיה : (יג) לכד הכמים בערמם ועצת נפתלים נהרה : (יד) יומם ופגשו השך וכלילה תמשו בצהרם : (טו) וישע מחרב פתיה ועד חוק אביון : (טז) ותודי עגל תקנה ועלתה קפצה באת תולתה פיה

תרגום

אולגנא לרוקא ואקסי ספיטותא תקסי מוקמא : (יב) דכפל פחשבותא דמארי דממיס לכפאשא לישראל וקא עבדא אציון סלבת דקפחון : (יג) פאטר ממיס פרעה תקפיוהון וקלבת אפסנתוהי עוקמנא אדית גליון : (יד) מים יערעו השוד ועד ליליא וספסוון פשיבא : (טו) ופכ עמיה סן דרשיע

תרגום

דרשיע פסון פוסה : (יז) הא סביה דאברקס זברא חסיה דרכנניה אלקא ואנת ישראל פרוקא דרשי לא תרמיס : (יח) ארום הוא מימי מיא ופול פפירא יקמי ודיו פסון : (יט) דרשי עתיו ופצון דכשיבא לא יקריב ביד פיש : (כ) זבסן דפצרוס פרקד פסותא זבקרמא בעלקל פסול סא : (כא) גנוקא דלישון דכלעם

איוב ה קיג

פיה : (יח) הנה אשתי אנש יקנינו אלהי ובקר שמי אל המאם : (יח) כי תהי יבאבי ויחגש ימיו ויהי עמי תרפנרו : (יט) בשש צרות יצילך וקשבעו לא יגיע בך רע : (כ) ברעב פנה ממות ובטלחמה מדי דבב : (כא) בשום לשון תחבא ולא יצרא משוד

עלילה ודעטעס . כמו [תסליס ס"ד] יפסו מלות עלילות : קפצה . סגסו כמו לא תקפון : (יז) הנה אשרי אנש וגו' . דיסוכין וכסס שסא מרפא מלכוו של אלו כך לוי אדלוש אלו על יסוכין אלו זבניו וסיה לך לקבלם וכל לעמס : (יט) בשש צרות . כשיבאו לעולם יצילך ע"י יסוכין שמיסוכת בהם . וגם כשישיע . כשחבא לא יגע כך ופסו סא מוכס אומס : (כא) בשום לשון . של שטן מחבא אלו סן סו' לרוס רעב ומכר לשון ושוד ותיס וסס תסליס : אכני

מצודת דוד

דעס חקמ סיס לנלוחת פוקס דול אבר ייהל פלים : ועלחה . וסס ספוס סתמס פוס ולא סובל לרע לו ונדלס : (יח) ויטולס כזו למכס לגבדי כל יאמיס סאול וכל סל כהנחס : (יח) איה . אבר יויתו איויס כמכס יסוכין וגם חתס זס וימק ספון לרטיב חריוונו וגם חתס אל חתמס מוסר מדי : (יח) כי הוא יבאי . דיסוכין סוא מכלוב יסכס עלפן עכס חתמס ורסולס כי ססס ממוק סתו ותך לס : ודיו . סדיוס אבר ימח דרוס סס עמלס מרסולס כוס חל החקון סתו ספון וכל סדינ כמ" : (יט) בשש סלוח לעפ כר כי יולך ס' כעס יולח כעולס חתמס פולר וממק ספון ועוד חל סיסוס למס : ובכעס : ובכעס ככעיות אבר חל חתמס לניס מוכס מ" לא יגע כר כעס סו : (כ) ברעב . כעס סוא דעפ כעולס ימך כי סלח חתמס חתמס סלול וכמלחסי ימך מיד חרס חכיו : (כא) כמס לישן . כעס ימכרס נפשי

מצודת ציון

דיסע : (יב) תשיה . מלוב יב : (יג) נחלים . עקמס כמז און כים נפתל [פסלי ח'] : (יד) יוםס . כיווס : ימכסו : ימכסו . ענין חיווס כידים לכמר מכתול כמז כלש ימכס סמור [נכרס לח'] : (טו) ספצה . ענין ספצוס נכסיעס ענין מלוב נמר סוליו סוא יעס ולחיו סובו ח"כ עכסו ככריוס רכ כי חלס קרוז אל עמזו און לעלס מרחה לנמ : (יד) יוםס . כלור כיה ימכסו חל חסר ל' דכר מרז סרלס לען כל סככל עמלס וימכסו ס : וכליה . כמז סיוער כחכס סילוס אבר ודכו נפשו כוד ללל יוכל דכר מ" ס ימכסו כעס סוסרס וכל סדינ כמ" : (טו) יועס . ובסור דעס יועס ס' חל מי אבר סיס עמלס סולו וסיס נועס מחרב סוא מוסס על ככעיס ססס אבר חסו לנללו חיס כי פסו ולא ידעס מ" יכסו חתמס : וסד חוק . כוס יועס חלכיו מיד חסר פמס וכל סדינ כמ" : (טו) וחי . ססל

איוב ה

תרגום

יָשָׁר כִּי יָבֹא : (כב) לְשֵׁךְ וּלְכַפֵּן
 תִּשְׁתַּחֲוּ וַתִּתְּרוּ הָרָצִין אֶל-הַרְיָא :
 (כג) כִּי עַם-אֲבֵנֵי הַשָּׂדֶה בְּרִיחֵךְ וַתִּתֵּן
 תְּשֻׁלָּה הַשְּׂלֵמָה-לָּךְ : (כד) וַיִּדְעַת כִּי-
 שָׁלוֹם אֲחֵלְךָ וּפְקַדְתָּ לָּךְ וְלֹא תִחַבֵּא :
 (כה) וַיִּדְעַת כִּי-רַבֵּךְ וַרְעֵךְ וְצִיָּצִיאֵךְ
 כַּעֲשָׂב

דבליס השפר בני עניני ולי
 חדל סו חבל סרניא בד
 יתי : (כב) למבל סחון
 ולאילצו פדקרא תהוד וסו
 משרתי עו דמחיל למירא
 דארשא לא חדל : (כג) ארום
 עס לחי אקנא דאחתיכו
 קמוסיי תמקלא קמוס וקננאי
 דמחיליו למעתי קרא ארום
 עשד : (כד) ותבע ארום שלם
 בית אולפנד ותפיו קדור ביר
 עמבא

שפנדו ולא חפיק : (כו) ותבע ארום פניו בדו ובני בדו ביד

רש"י

(כב) אבני השדה . מין ארס סן : וחית השדה . הוא שנקרא
 גחום בלש"ן : וזו היא חיה שרס ממש ובלשון משנה חיה כהמים
 נקראים ארטי שרס : השלמה לך . יהיה לה שלום עמך :
 (כד) וידעת כי שלום אהלך . ולא בכל מקום חסיה בטוח כי שלום
 חסך : ופקדת נדך ולא חבוא . כמו קולע אל השטרים ולא יחטאו
 שופטים

מצודת ציון

[פיל א'] : (כב) ולכפן . מין חסיפס
 פנל כפס סרטי : (כג) ויתרו הרצין
 ים טיפיה : (כד) וידעת כי שלום אהלך .
 וידעת כי שלום אהלך . ולא בכל מקום חסיה בטוח כי שלום
 חסך : ופקדת נדך ולא חבוא . כמו קולע אל השטרים ולא יחטאו
 שופטים

מצודת דוד

פנל כפס סרטי : (כג) ויתרו הרצין
 ים טיפיה : (כד) וידעת כי שלום אהלך .
 וידעת כי שלום אהלך . ולא בכל מקום חסיה בטוח כי שלום
 חסך : ופקדת נדך ולא חבוא . כמו קולע אל השטרים ולא יחטאו
 שופטים

תרגום

איוב הו

שָׂפָא דְתַקְלָא : (כו) תַּשִּׁיל
 פְּשִׁילֵי-מַחַת שְׁנַיִךְ קִבְיָא
 לְקַמְרָא יוֹד טַפְסָא דְרִישָׁא
 דְקַדְרֵיהּ : (כז) הָאֵרָא שְׁשִׁפְשָׁנָא
 יָתֵר תְּרִינּוּ וְיָא קַמְלֵהָ וַאֲתָה
 נַע לָךְ :
 וַחֲתִיב

רש"י
 [שופטים ל'] וזו היא השנינית שמתנו למעלה : (כו) תבוא בכלל
 אלי קבר . שתכל מן הדבר . וככלה לין סמך במקרא להבין
 מלילתו . ולפי עיני המליצה יסתר וילמד מעיניו שהוא ל' גמר
 ביטול הסגולה כמו שביטלה כל אורכה וכו' ל' סירשו ככלה בגימטריא
 ששים סנה : כעלות גדישו . כלשך נחמלק סדיש מן הקרקע בעתו :
 [מענה ארין] :

שפא דתקלא : (כו) תשיל
 פשילי מחת שנייך קביא
 לקמרא יוד טפסא דרישא
 דקדריה : (כז) הארא ששפשנא
 יתר תרינו ויא קמלה ואתה
 נע לך :
 וחתיב

והוסי

מצודת דוד

פנל כפס סרטי : (כו) תבוא בכלל .
 פנל כפס סרטי : (כז) הארא ששפשנא
 יתר תרינו ויא קמלה ואתה
 נע לך :
 וחתיב

שפא דתקלא : (כו) תשיל
 פשילי מחת שנייך קביא
 לקמרא יוד טפסא דרישא
 דקדריה : (כז) הארא ששפשנא
 יתר תרינו ויא קמלה ואתה
 נע לך :
 וחתיב

שפא דתקלא : (כו) תשיל
 פשילי מחת שנייך קביא
 לקמרא יוד טפסא דרישא
 דקדריה : (כז) הארא ששפשנא
 יתר תרינו ויא קמלה ואתה
 נע לך :
 וחתיב

הדרגות

באפיק נהלים יעברו : (טו) הקדרים
 מני-קרח עלינו ותעלם שלג : (יז) בעת
 יורבו נצמתי הנהו נדעתי ממקומם :
 (יח) לפתו ארדתה דרכם יעלו בפתו
 ויאברו

רשי"י

בענין : באפיק נהלים . מואל נהלים יעברו ממדע נכוחה וריעות .
 ומא הלא בעידתו של נחל : (טו) הקדרים מני קרח . אם כל עליהם
 קרח קמטים ונעשים קרים [קדשים] ועלנו יתעלם מהכסה השלג
 שטפל על הקרח . כפי בעידה אהם שנתכסה מן העין ולפין הלמלא
 מואל מים לשמות : (יז) בעת יורבו . לשון יורבו כחוס השמש :
 בצמרתו . כרטי"ט בלע"ז כמו וחומן לוממן בלשון גמרא ל' מתחלפת
 זו' כמו למקס ועקס . וזכרו . לשון ולכרו זה כל פטס [הזקאל
 כ"א] וכמו אש לרבה [מנשי ט"ז] : נדעבו . נקפלו ממקומם :
 (יח) יפתו . יאחזו אורחות דרכם כמו וילפת שמשון [שופטים ט"ז]
 וכן

מצודת ציון

(טו) באפיק . ענינו ודס מואל מים
 כמו באפיקים צבג [נהלים קצ"ז] :
 (טז) הקדרים . ענין שחיות וחודר כמו
 שמש יורח קדרו [יחזקאל כ' . טז . מן :
 טז] הוא כנוד הקוסה מסוקו כמו
 שגלן קרח נהלים [הנהלים קצ"ז] :
 חש"ל . לשון טעלס ומנוסס : (יז) יורבו .
 פנו יורבו כי ויגבין מהנהלים וכווא
 פנוין החוס כמו זרבה כחתי [ויקרא
 כ"ג] : נצמתי . ענין כריסה כמו נכדים
 אהלים [נהלים קצ"ז] נדעבו . ענין
 יורו וקדושו כמו דעס אלא קוליס [שם
 קצ"ז] : (יח) יפתו . ענין אחיסה כמו
 וילפת שמשון [שופטים ט"ז] : ברתו .
 במקום
 ע"ה אחיסה : כהנס עסק וברי סם האודיס
 חלרו וכל מים עול : ברתו . מקום א"י
 מאחיס

תרגום

איוב ו

והחברו : (טו) אפתכו אקפסי
 שיפא הליקתא דופרנר פפרו
 לחון : (טז) קדונו ארובס
 אחרתו אשפוקרין אהו
 לבה ואחסיפו : (כא) ארום
 קרו ופיתון קלא ופיתון פיתון
 תברא ואתחלתון :
 נכב הקולישא אפרת הבו לי
 וכן וקפיון שפרו אפסולתי :
 (כב) ושביון קו ג' פיקא
 וכן

רשי"י

זכן וימחד סה"ס וילפת [כוח ג'] שחקמו סה"ס : (יט) תמא .
 ד"א לשון קיוו העינים : (כ) בשו כי במה באו עדיה . נושבו שופים
 כי בעת כל איש ואיש לשמות מהם : (כא) כי עתה הייתם לו .
 סייסם נמשלים לאחוזי נחל : תיראו תחת . ופחד סמנכ וסירלו
 לעבר סה"ס ומחטיסם את בעל ריבי : (כב) ובכרובם שחדו בעדי .
 וממנוכס

מצודת דוד

אחיסה : (יט) הריבו . העינים סה"ס
 כנישו ארחות חתה ללכס חרן
 סודין עננה עבדו ונפלו קו יזר ללכס
 ש ורוא מניו מליה טור לא טוד איס
 סה כאלו הלוו כרוק מואד להיפת
 ולבא : (כ) בשו כי במה . הנה לא אבר
 פתח לבתו ממי כנהלים סה"ס
 באו . תבאר בוא אליה סה"ס תבאר בוא
 (כא) הייתי לו . דומים אהם לנחלו ז' כי מים וכל כרוב כמ"ס
 כהוס אבר ירא סה"ס סמולרן כיוסר להיט ז' אהם ענדת כי בעת לנס פת כהמנד
 לנחונות סה"ס : תראו תחת . תבאר דחיס סבבר כהאל עלי ספחז אבר
 לחמת מול סמקוס כ"ס שלג יקרב לנס כחקוי : (כב) הרי אסירי . הנה ארבי
 עני לו מן מן סה"ס : מתון סלס סה"ס עמו וכן ממש טו שוד כעבוד
 ילא אחרתי תחא סיה מקוס להובי כי בעבור כלה סה"ס חריטו אחי על לא
 פתס : (כב) ומלשוני . ע"י סאזר מלוו אוסי מיד סה"ס ופדו אחי מיד כפרייה
 וסאזר סה"ס אין מקוס לפס סאזר ואין מחטמי עניו ומועז אל' חריטו אחי :
 סודרו

הרנום

ישאף אל וקשלו יקה פעלו : ע 2
 דנהלתי לי ידו שאו ולילות עלל
 בגדלי : (ח) אם שבתתי ואמרתיו
 יתני אקום ומד ערב ושבעתי נדדום
 עדי

רשי

ישאף ויחאום מני ויס : 25 : המכר . וכשכיר . אשר יקום סמלו
 למכר לפי שסיס לו כל היום למעל ויחאום לביאח כשמש : (ג) כן
 דנהלתי לי . משמים : ירדו שאו . וסודין אוהו לכל היתן לאנשו
 עלי אכן : ולילות עמל מנו לי . [מן השמים] : (ד) אם שבתתי .
 דנילס לפיתי : ואמרתיו וגו' ומד ערב . ממי יאיר ויבוא עת קימס
 ועם מידוד הספן לשון ומד שתי [כראשית ל"ח] והמ"ם הוא טיקר
 גוסל כמו מאמר . משער : ושבעתי נדדום . ואשבע נדודים על
 מסמי ביום עד עק לפי שלא יתני יכול ליתן מפני יסודים מד
 עק

מצודת דוד

פתי [קמן ז'] : (ב) יסאף .
 יחאום מני אל השאף הילול [קמן ז'] :
 (ג) כמו . חמיש כמו יום ל' דג [ויס]
 (ד) (ר) ויוד . מלבן מידס : נשף .
 פרס כמו עק השף [יסיס ל"ח] :
 וגם

פתי

ר' ז' וז' דבר הילול עם כי אופס מפי יסאף ליתן סמל אשר חמיש י'
 על כל לית סמולות אופס מפי סמור דיה לוא סוחתי : (ד) אם שבתתי .
 כאשר אכב ניילס אמרתי פדי אקום ומד ערב וז' ק' כי אוני יקל עלי
 ביום ומאני יא סוק אופס כל עס סביב מפי מטר כשעס וז' ק' כי
 אוני יקל כשעס האחרת וברו ארי כעס כל היום עפעשטו מידס עד הכרס וק'
 יסאף ח"כ הכושר כן דוד כל סובלי יסודים וימי חלום סוק קוויס
 יסאף ח"כ האחר כן חזק סוק קרב עס מיה כי יסוד לו מחיי יעד ויסודר מס
 יסודר עס סווס . סכל כל כסאסס וסכססי יבדו כעווס וימואו חל לכוויקס
 יסודר עס סווס פ"י יסודים כי כיווס קן עסלס כל כסאסס יחכ עד יסוד
 יסודר עס סווס סיה מחיי יעד ורפס ח"כ גמול כוויקס עמול סרעססי :
 (כז)

הרנום

איוב ז

קיס

חס לבש כפרי סוכני ונלשאף
 וסאף משיכי רפס ואקסי :
 וח יופי כלילו מן גרדיר
 פתי וספיקו סדליה סקרא :
 (ו) אדבר ארום מיד ודאח פתי
 לא חתוב עיני לקחסי סב :
 (ח) קא חפזי יתי עיקא
 ודקאי יתי עינד בסיקרי וקא
 שפי : (ט) דקסא דקסא חננא
 ואל

עק של יוס לפי שלכס כשרי רימס : (ה) וגוש עפר . גיפת עפר
 ויסא סעללח סלודס סדך גוש עפר ללחלח ולסעלות סלודס רבע .
 נקמטו כמו רוגע סיס [יסעיה ז'] ס"א עיורי רגע לשון טוח גל סלל
 [סחר] גל כקמטוס הללו : (ו) ימי קלו . ימי סוכתי מהרס ללכס :
 מני ארג . מניי סריוס סעשית מהרס . וכן אמר חוקים [סס ל"ח]
 קסדתי כחורג חיי : באפס תקוה . ליני מקום עוד לטובס : (ז) לא
 תשוב עיני . ללחלח גיפת . וכלן עפר אויב כסחית סממיס : (ח) לא
 חשורני . לא סרלטי עוד עין סמחפון לרדוסי אחר סלמוס עינד
 וואיני . לסקב"ס מדבר למס סולרלכ לפלמטי ולדלמטי דיסויס
 כדלרי

מצודת דוד

(ח) לבש . סיה סרוב סלמי סעסיס עילק
 סרמס על כברי וסוה כלילו לטובס ססס
 ונגוש עפר סרלך כ"ס נעלמס וסוה יסד
 כשון סלכר וספר וסר חדר סיה :
 עיני . עור כברי סנקקס וסמס : (ז) ימי
 קלו . סכיר ללכס כקלות יסוד מן סרבר
 אחר עססר ללכס כקלות כין חוסי סכסי :
 יסלו . יסוי כלום סבלי תקוה כי יא חוקס
 עוד לחור ליקמתי כי נחלימי מחור עד ס"א לבס וסחתי : (ז) וי . חור פתי
 לפי עס ס' אחר ססס ס' אס כן סרבר כ"ס חליפס סללו סריוסס למרס ססון
 לסייבי סכחית עדי מתי סריוס סעווס כן עסין אמר אחר יסוד חיי עזיס סכר
 סכו סרור וסל סמחפון עוד סכס לא סכוב עיני ללחלח סוכ כי סחוט סרס כוה סוכס :
 (ח) לא חשורני . סעיני סרורל חוסי עסס לא סרללס חוסי עוד כי סחוט חוסי :
 ולמר ססיס עינד כי לסייבי י' לא סריוס עוד כטויל : (ט) כיה ענו . ר' ז' לא
 חוקי סמכוב וסחייני לרלו ככוב כי סכו סען כלס סוה וסולן לו ו"ל יסוד

חרגום

(ו) וְהָיָה רֵאשִׁיתָהּ מִצֶּעַר וְאַחֲרֵיהֶּיךָ יִשְׁבֹּת
 מִאֵד : (ח) כִּי־שָׁאֵל־נָא לְדָר רֵישׁוֹן
 רֵישׁוֹן כִּי וְכֹנֵן לְחֶקֶר אֲבוֹתָם : (ט) כִּי־
 תִּמְלֹךְ אֲנַחְנִי וְלֹא נִדְעַע כִּי צַל יִמְנִי
 עַל־אֲרָץ : (י) הֲלֹא־הֵם יוֹדִיעַ יִאֲמָרוּ
 לָךְ וְאֶקְלָמֶם יִצְרְאוּ מַלְאִים : (יא) הֲרִגְוֹה־
 נָא בְלֹא בִצָה יִשְׁנֵא־אֲרוֹ בְלִי־מַיִם :
 עֲדֵנוּ

רש"י

(ו) והיה ראשיתך מצער ואחריה ישובת
 מיעור : (ח) לדר ראשון : על דור ראשון כמו [דברים ד']
 כי שאל נא לדר ראשונים : ובגון : סבן והודמן לעמוד על הקרי
 אבותם : (יא) היגואה במא : זאת יאמרו אין הגומא גדול לאלה
 כעמוד שהביא להם בעינים ובלתימומים בימם מתי"ק בע"ז :

מצודת דוד

נסתרים : (ו) מצער : מעט כמו הלא
 מעט כח' [בראשית י"ג] : ישנה יתגדל
 כמו חדר לבנות יבנה [תהלים ל"ג] : (ז) ראשיתך מצער : הטובים שבידך
 (ח) רישון : כמו ראשון : (ט) המול : כדאימים ימיר מחשב למעט כי הטובים
 גוף כמים [יחזקאל י"ג] : כיגדל סוף כי
 סתם לך בלתי ית ימיר יגדל מהל עד
 סתם לעולם החשב למעט הטובים שבידך
 מהל : (ח) כי שאל נא : טעם שאל דבר
 לדר כמו טעמו כדון רבניך [ירמיה
 ר"ח] : אחר : טעם שאל מה וכן הרעיונים
 להלך
 לעינים אחרת לעינים כאלו ביום המול
 נולדו ולא ידע כל בקורות לביא להם
 זו הסודת : כי על ישיעו : כמו הלא אחר
 לא יספור וכן רב במקום אחד כי ישיעו
 במקומו כעבור כדור כהמשך ק
 אחרת מקודם נולדו ולא עבר עדיין
 וכן : (י) יודיע : יאמרו ויאמרו לך
 טעם שקבלו מלכותם אחר הקדש
 המכריזים אחר
 ומפורסם לטעם כי הן : אף מלב
 עולם יולילו דברים אחר הקדש
 במלכות לטעם כי הן : אף מלב
 עולם יולילו דברים אחר הקדש
 שאל נא בלי בצה יישנא ארו
 בלי מים : (יא) היגואה במא :
 16

חרגום

איוב ה

כָּא : (יב) עֲדֵנוּ בָּאֵבוּ לֹא יִקְרָם
 וְלִפְנֵי קָל־
 חֲצִיר יִקָּשׁ : (יג) בֵּן אֲרָחוֹת
 קָל־שִׁבְחֵהוּ
 אֵל וְתִקְרָתָהּ הַתֵּף הַתֹּאבֵד : (יד) אֲשֶׁר־
 יִקָּשׁ כְּסֵלוֹ וְבִית עֲבָדָיו
 מִבְּחֹרָה : (טו) יִשְׁעֵנוּ
 עַל־בֵּיתוֹ וְלֹא יִעֲטֹה
 הַחֲזִיק : (טז) וְלֹא יִקָּשׁ : (טז)
 וְלֹא יִקָּשׁ : (טז) רָשָׁב
 הוּא לִפְנֵי־
 שִׁמְשׁ

רש"י

(יב) באבו : בלחולומו ובפריו : לא יקרא
 רמו [דברים כ"ג] וקטפת מלילות : ולפני כל חציר יקבש
 כל חציר ייבש כשהשמש כלים והביאם הריבם : (יג) בן ארחות כל
 שבויה אל : לכללות בעם ששטחו משחק לו עד שתמלול סלחתי
 ותקרת הנה : סופו של חקף ואבד : (יד) אשר יקבש : יקולר ויכרות
 כסלחו והכשתחו : כסלו : היא מחשבת מנחתו : כמו [קצ"ג
 ל"ח] אט שמתו זכר כסלו : יקוט לשון קליז כמו [יחזקאל ט"ו]
 כעטס קט : ובית עבדיש : שאינו קיים יסיס מנחתו : (טז) רשב הוא
 לח

מצודת דוד

גדל הלא במקום הכוים טעם מרבים
 סלחולותי ובפע הדשיות : (יב) עינו
 באבו : כשהוא עדיין בלחולו הרחוי סוס
 זה לא יבדל חלף חלף טעם סלחולותי
 דבר להשייב טעם לו חזיר כי דב
 סלחולותי שבו הוא כסל להשייב מר
 חלף ספור אמת : (יג) בן ארחות : ק
 הוא דרך של לגבייב כסס עם כי בעט
 סלחולת כסל ממוחלים טובים חלף חלף
 זה הקודם קחם ללא חדרה חיש [ש
 (יג) רשב : אחר או יוקט
 כשחשו וכו' הוא חריגת הכעבים חלפים מחקיות : (טז) ישעו : עי כי הוא נכס
 על חזק ביותו להסתחן כי סוס לא יעמד בדרו וכן כי ירחשו כי בחוקו לא יחיקים
 בדרו כי יחד מוט בעת יבול דר גמול מעט מעט ספוי טעם ואלו מרבי
 ירכיב סוסים הוא לו לרעם לקרב את הברזן חלף מרבים סלחולותי אל סלחולות
 וסלחו סוס הוא לטעם להשייב מר : (טז) רשב הוא : כ"ל ודבר רעום סלחולות
 16

אָנְשׁוֹ בְּעֵלְזָנוּ וַיִּגְתְּרוּ תַצֵּא: יֵשׁ-עֵל
גַּל אֲרָשׁוֹ יִסְבְּכוּ בֵית אֲבָנִים יְהוּה:
וַיֵּט אֱמִירֵיבְלָעֲנוּ מִמֶּקְמָו וּבְקֶשֶׁת בֹּר לָא
דְּאֲרִיגָה: (יט) הָרְהוּא מְשׁוֹשׁ דְּרָבָו
וּמַעַפְר

רש"י

לח וחוק מולו טרם כל אלו עת פקודת מכת חמושו המייבשתו ולפי
 בדימטו בנומא מדבר לפי הטעם: ועל גנתו ויגתרו תצא. וילאס
 סוף על גנה שטרס טורס סיוק. או עקף סילדה סגדל כסנה זז כמו
 נלש ויקוחו קרף: (יז) יסבכו. ותלחשו בעקף וסכך: בית
 אבנים. מקום חיון רואס ובוטס לו למורס. ומנחס פי יחוס לשון
 גבול יגבול אותו יבנו עד גבולו וכן מוחו הפלס [הסליס ק"ז] וכן
 מוחס אל מוחס [מ"א ז'] כל אלס לפי מכתו: (יח) אם יבלענו
 מפקטבו. וכסילענו ממקומו הספרט ממנו ומקרא חסר סוף זס:
 זכחש בו. מקומו: לא ראייתך. סלס כשכר ממני לא טורס ולא
 עקף וסרי סוף כלל סיס סלון כסילתו מתעלת כמפלס לרק. כי סלרק
 יסול ויקוס וס יסול כלל מקומוס: (יט) הן הווא מישוש דרבו.
 סל רשט סכל ממשו וגס סללחחו ללל תקוס סטוב: ובעפר אחר
 ילמחו

מצודת ציון

פרסו כמו ויעל סיוק לפני [שנים] ימשלו למר סנה סהן דקס ארס סוף
 [ז]: (יז) גל. משין כמו גולת מים. רסוכ חף כעמדו אל מול כסחס ונפשו
 [סוכס ס"ז]: [סוככו. ותלחשו כמו עד סמכססו על סן אחר סוף סוככו ז:
 סריס כסוכס [כוח ח']: ענין. (יז) על גל. ומכריו לתחיס חלל גל כסיס
 וסול כמו מוחו חסלס [ק"ז]: וסמד גבול סן דקס לרניס הווא דרס
 [יח] יבלענו. יסמיטו. סטוחו ז'ח' חלון: (יח) אם יבלענו. חס
 ענין
 רל עפעקו סס כל כסיו ללל יכרר סלרוס סס עד סחלון יכחס כעקומו למר
 חל חלוחין מוטלס רל על לא כרר סס אריון עס וכו' ענין מליטס: (יט) חן
 חווא סטוש דרבו. על עס כי כררס סכססו חל חלון סנה לל סן סוף כי
 יכר סלס כי על חלון כי מעפר אחר חרס סס יכסס בו ילמחו לו ויקוס חלוחין
 סקומוס ירששו כקוס אחר ח' כררס סס סכס סוף על רעס חלוקיס למוסו

וַיִּקְלְכוּ: (כ) הָא אֲלֵהָ לָא
בְּרִיחַ שְׁלִים וְלֵא יִתְקַף בְּרִי
מִבְּאֲשֵׁי: (כא) עַד דְּיִמְלֵא
חֵיבֵא סוּקָד וְסוּתָד חֵד דְּבָרָא:
(כב) סוּקָד יִקְשׁוּן בְּרִיחָא
וְיִשְׁכְּנָא דְרִשְׁעֵי לְחֵיתֵי:
ס (א) וְאֵחִיב אֵיב וְעַפְר:
(ב) בְּרִיחַ בְּקוּשְׁטֵא בְּשִׁית
אֲרוּס וְיִקְנֵא וְקַי יִרְבֵּי עַד לֵש

עס
 עס

ס (א) וְרַגְן אֵיב וְיִאֲסֵר: (ב) אֲנָתָם
דְּרַעְיָי בִּירְבָּן וְיִהְיֶה יִצְחָק אֲנִישׁ
עס

רש"י

יצוהו. ומניי ארס ססיו עד סנה ססיס עד עסר ילמחו. אחר
 ארס אחר ילמח לקביל גדולתו של זה כסס סמליו ולחוסל ססן
 ענין וגו' [קבלת ב' ס"כ דב על עמקן חס רשט סייח חן תקווס
 למסלתך חס חס סייח כו': (כ) הן אל לא ימאח חס ולא יחוסק
 ביד טרעיס. מעסלך סמריטס לך עד אסר יסוב לכחס עסך
 ועלל סחוק סך: [מענה איו"ב].

מצודת דוד

פחב ועס כי לא דעס כירך סוף כעכור
 סלחט דעס: (כ) חן אל. כי כח לא
 ילחס סס לרסע לו על לא סלחט טוב
 ובלכר לא יחיק ביד מרעיס ססוי על לא סלחט רע: (כא) עי ילחח.
 רל ון לא ילחס כר ילמח חריורס עד ארס ילמח כיר סחוק וסרעס סחחס כעסר
 רוב סטוכס: (כב) סוּקָד. סמכסו לרין וסוכסי רשט סס יכבו כוסק
 חלר ילרו חוחר כעכוס: אחר. חלל חלל כרעיס סוף ילכד וחו' לו סכוס
 לקדמו ואל כי סחלך כי סכוב וסמק כחל: ססויס סמכסו סוף ילכד סחל
 רעס חליוס סכל כל כסכסח ויכיס מלחן כיוו כרס סכסח כקוס כרעס
 סס כספס ויחוס דפשו סטוכוס כרעסו סכס חליוס רע ככ כרעס סחלסו סרעס
 כעקל לתחיס חף רעס סלרקוס סטוכס פחב כמו עקוד כלל סחחיס וסלחשו
 לא דעס סילך סקלר סעס חף יכחס חל חו' עסר כי יכחס חליוס:
 ס (ב) אטמנ עי. כל סכסי על דכרי כוד וזמני סי יכחס חליוס:
 מנעט עי סני כלחמ דעסני סס חלי כי סן סוף כעכור ס סמכסי ססל
 גל ער סמכסר חלל כל חלונטי מוכ סמחל חלר ילדק חלס עס חל ללס
 כררסי סלל גס סוף עסכ ללככס סרעסו וסיס ספיק רעסס וסרס חלר ללס ז

תרגום

יד על-שגנינו : (לה) יקר מעלי שבמי
 ואמרנו אל-תבערני : (לה) אדברה ולא
 אדאגנו כירא-כן אנלי עמדי :
 י (ט) נקמה נפש בתי אענתה עלי
 שתי אדברה בתי נפשי : (כ) אמר
 אלאלה אל-תשעני הדיעני על-מדי
 תריבני : (ו) השוב לקו בירעשק בי
 תמאס יגיע כפך ועל-עצרת רשעים
 ב רבתי
 הופעת

ישו גיה על תריבני :
 (לה) יקר מעלי שבמי
 ודמקה לא תבעת נני :
 (לה) אפלה ולא אדברל כפתי
 ארום לא תבעת אנה בדי :
 (ט) אענתה נפשי בתי
 אשמוק עלי מלי אפלה
 במרירות נפשי : (כ) אמר
 לאלקה לא תבעני אדע נתי
 קסול סה תעני מי : (ו) תפס
 קדקד ארום תמלוס ארום תרבת
 לשה ידך ושל סלפת רשעים
 אופעה

רש

הסוק את הכסף. (לה) כי לא כן אנכי. ע"כ שאנכי ירא את מוחק
 כי טלה אהיבך בדון :

י (א) נקמה נפשי. נפשי מתקוממת על שאנו חי וסוף לבון
 ונקמתם כפטיס [מוקאל כ'] : אעזבה עלי שחי. לרסר
 לטוק ולקבול ולא אוכל לשכחו ולהעלינו : (ג) השוב. צהמים : בי
 תעשק. ומגול מן הדיק את דקו : ועל עצת רשעים. ומקטיס
 טופעת

מצודת ציון

האיה ס' בראיתו [צ] : (לה) אמרת.
 על אימה ודח :
 י (א) נקמה. נכחה כמו אחר וקט
 כעלי [עלי ח] : אעזבה. עני
 ואל תבעת אותי פתו : (לה) אדברה. אף
 אדבר דברי נהמוכה : על מה כתיב כרס
 עלי על לא תמס כפי ולא אורח ממש
 כי לא ימנע בדי דבר כפי : כי לא ק אורי
 כפי טמא נאמר אתי בעיניס אחר תחשובי לבי כפי אחר לא ק כוח :
 י (א) נקמה נפשי. מדידו נאמר ודחה נפשי כפי טמא שני חי ואל תמנע על נאמר
 אף ספור תלוחו והרעו בעינינו נפשי : (ב) אחר. אף תמנע אל אורח
 אל תבעת אותי לרע לרעה עני מן כרסו כמאס הרחי לרע טודע לי על מה כתיב
 פדוי דיו אחי כמאס כרסו מה כפי : (ג) השוב לקו. וני טוב בעיניך אחר תמאס
 גוף תלום על לא תמס : כי תמאס. טוכ על סודו על לופי וני טוב לך אחר תמאס
 פונו ידך כלה מחוק טופעל נאסוכ [מאס דיוו ואל תמאס : ית דבר רשעים .
 י

הפעת : (ד) תעניו כבר שרא
 קד את קפתי בר גש חפתי :
 (ה) תכוסו בר גש יסודי אין
 שבעו יד ימי נקרא :
 (ו) ארום חפתי לקוהי ולקוהי
 תפעת : (ו) על פן קדך ארום לא
 תמנע וליה סוד ידך עני :
 (ח) ידך עזרתי וצדתי ותי
 תתאם חזר חזר תפלקתא
 חיי : (ט) אדבר בדון ארום
 אף

הופעת : (ד) תעניו בישו לקו אס
 כראות אנלי תרואה : (ה) תכוסו אנלי
 ימדי אמלענו לקודי מימי נבר : (ו) כי
 תבקש לעני ולחפאתי תודוש : (ח) על
 דעתך כירלא ארשש ואין מידה מציל
 (ח) ידך עצבוני וישעני ידך סביב
 ותבלעני : (ט) וברנא כירכאמר עשיתני
 ואל

רש

טופעת ציון כסרלוח להס פניס טחוקת : (ה) הכימי אנושי ימך .
 לסתגרות בו ולכדוף : (ו) על דעתך. ידע אתה : (ח) עצבוני .
 טשואי טכ דפוס כמו אין מעלכין את סקטן כמסכת שבת ועסה
 טלוקך יחד מפיכ : ותבלעני . סס סתומים : (ט) תשיבני .
 לכסוף

מצודת דוד

יזי סוד פתך טחופים על עלה רכמיס ר'ל
 שמיס פניסס וצדך כמסס עד שמיסס
 וצאמר מדוב סמקוק סודק וספס סוד
 לרסב אב שמיס לא ידקו : (ה) העני
 בדי לך . וני יג לך מיסס חמיס
 לבי כו רחל רחל חסל על פתלוס יודע מי סודק וני כרסע ודעו חתולף
 סמסס : אס סרסח . ככל כדיר כמ' : (ה) הכימי . ר'ל וקף אס חתולף
 לפס וס ספרס כמלמיס . כמול בראיתו אחר כחזר יונשו וני ימיר סני טיש
 חונס אחר כמסוד וס ימסר יחוס : כמול כל כמול כמסנו מן ימיר על לא ישי
 לטול כל כמול אכל חסל חי וקייס ועד וככל עת חני כדך : אס סנידך וני
 כפי כרס כמ' : (ו) כי בחקש . אר כמק על עוני ותדוים על סחלתי חמס
 אחר כולס לרסס יחד לטול על כל סחד סמלי ספס כמיס סחלו לא
 סיימי סכור כדך כולס פס : (ו) על דעתך . ר'ל סס לטעמיס ימסר חמס
 לטול כמול כרס כמסנו מן ישוע דרנו ולי ימטווס חמיס מלכוס פמנע פמנע
 חלס אחר סס ספרס לטול סל על ידע חסל בל חלס עוד פמנע חלס
 פוא אין פתן סירד וני ימס כדך טשוס ככל פס כחלף מן לקוס סוד כו
 נרסס : (ח) ידך עצבוני . ומדע אר כמס דירי יעיוסי חוסי וכסו חוסי וכסו
 שילס יחד סכיר ומתחם חוסי כסס וסס אס ספרס : (ט) וברנא . פו ספס
 דפס

מצודת ציון

יזי סוד פתך טחופים על עלה רכמיס ר'ל
 שמיס פניסס וצדך כמסס עד שמיסס
 וצאמר מדוב סמקוק סודק וספס סוד
 לרסב אב שמיס לא ידקו : (ה) העני
 בדי לך . וני יג לך מיסס חמיס
 לבי כו רחל רחל חסל על פתלוס יודע מי סודק וני כרסע ודעו חתולף
 סמסס : אס סרסח . ככל כדיר כמ' : (ה) הכימי . ר'ל וקף אס חתולף
 לפס וס ספרס כמלמיס . כמול בראיתו אחר כחזר יונשו וני ימיר סני טיש
 חונס אחר כמסוד וס ימסר יחוס : כמול כל כמול כמסנו מן ימיר על לא ישי
 לטול כל כמול אכל חסל חי וקייס ועד וככל עת חני כדך : אס סנידך וני
 כפי כרס כמ' : (ו) כי בחקש . אר כמק על עוני ותדוים על סחלתי חמס
 אחר כולס לרסס יחד לטול על כל סחד סמלי ספס כמיס סחלו לא
 סיימי סכור כדך כולס פס : (ו) על דעתך . ר'ל סס לטעמיס ימסר חמס
 לטול כמול כרס כמסנו מן ישוע דרנו ולי ימטווס חמיס מלכוס פמנע פמנע
 חלס אחר סס ספרס לטול סל על ידע חסל בל חלס עוד פמנע חלס
 פוא אין פתן סירד וני ימס כדך טשוס ככל פס כחלף מן לקוס סוד כו
 נרסס : (ח) ידך עצבוני . ומדע אר כמס דירי יעיוסי חוסי וכסו חוסי וכסו
 שילס יחד סכיר ומתחם חוסי כסס וסס אס ספרס : (ט) וברנא . פו ספס
 דפס

קִשְׁרוּ עֵשֶׂה : (א) וְיִדְרֹקָהּ | תַּעֲלֶמְתָּהּ
 רִכְבָּהּ בְּרִכְבָּיִם לְתִישִׁיהַ וְעַ | בְּיִישִׁיהַ
 לָהּ אֲלֹתֶיהָ מַעֲלָה : (א) הַחֵקֶר אֲלֹתֶיהָ
 הַמִּצָּא אִם עֲדֵתִיכֶלֶת שִׁבְי תַּמְצָא :
 (ח) נִבְדְּרֵי שָׁמַיִם בְּהַדְפַּעְלֵךְ עִמָּךְ
 מִשְׁאֹל בְּהַדְפַּעְךָ : (ט) אֲרַבֶּה בְּצִרְךָ
 מִדָּה

רשי

(א) תעלמות הכמה . ומדע כי כפלים לתושים . יש לתורם שלא קיימת :
 כי ישוה . כמו [דברים כ"ד] כי תהם כרעך הרבה יש לו עוד חוב
 פלך דבריו עוין : (א) החקר אלוה המצא . טהרה סבור שקיימת הכל :
 (ח) נבדרי שמים . דבר שהוא [גבוה] כגבתי שמים מה הטפל בו
 חסה ועמוקה היא ההכמה משאלו : (ט) מדה . מדד שלה . [כ"א]
 מדה שלה והוא כחוצי עידוד גששון וזכר שלא אמר מדה :
 חכ

מצודת דוד

גבור וקני : (א) לחשיה . כי נקראה
 חממה הורס וכו' משכן כי על כי ימיה
 לעולם ולא תחור לזין כעאר דברים :
 ישה . ילום כמו באר ישם כדעשו [דברים
 ט"ז]
 לא ישר כלום כי דע אשר הוא כלום נה
 ותם כפי כסוליה אלן : (א) חרקי . מה תהרעם על דעות הדיק וטובות הרע
 ודי חסם תפלה חקר טעם כי' והלאו ובי יודע חסם מי הוא הרהוי להקרא
 דרקי ודי רעע יחב כי הכל הוא לפי עשור מדגרת הכת האדם כי מי סכנתו
 מרובם וקור בעבודת אלילים לא לדרוק יחבז ומי סכנתו מעט הוה כל דבר
 נרכי יחבז ומי הוא כיווד העולמות לב מי ככנתו מרובם ומי ככנתו מועט
 והלוי יקטום על יסירי איוב כשאלו על אשר קור כחמה ומרובם רובם ככנתו :
 שי חבליה . כחומר חף חס חמת רעם מה ובי תפלה פד הפלית : (ח) גברי
 שמים . כסם סוד אלוה כשעלום כגמולו לרעים ולטובים הוא חסם רה גברי
 שמים ומת ח"ל הפעל לאו לעמוד על איתחמה והוא ריה עפוקה תפאלו עם
 מולך לרעם : (ט) אירבה . מדד הסוד היות אורכם מן הארץ והרבה מן ארץ
 17

קִשְׁתָּהּ וְהִתְחַיֵּיר מִן מָאָה :
 (א) אִין נִמְלֹחַ וְיִחַדֵּר שְׂמֵינָא
 בְּגִנְיֵי הַקִּטְשׁ מִשְׁרֹנֵי מִן
 יְהוּבִינָה : (א) אִרוֹם הוּא סָבִים
 בְּפִרְיֵי שְׂקָרָא וְאִשְׁרֵי זַמְפִּי
 שְׂקָר וְלֹא אֲתַמֵּן : (יב) וְזָכַר
 חֲרִיף . תַּחֲסֵם לַפִּיחַ וְיִמְלֵא
 דְּחִירָדָא בִּיחַ בְּרַגְשׁ אֲתִילֵד :
 ח"א ובר קש פסלם יבין ועולם פסרן דאקוה נגרא
 רבא

רשי

(א) אם יחלף ויסגיר . כיסוכין חת מן שירלה ויקולו כל פעולות
 בפעלו ואם מפני שהטון שליו וקטע ינוים רבים . כי דרכו : (יא) כי
 הוא ידע מתי שוא . וירא און ולא יתבוין . שסם עושים ישים
 וישים ודומם כמו שלא יתבוין [יתבוין] כי מחזיקו אפו : (יב) ואיש
 גבוב . הלול בלא לב אשר לא סבין דרכו [לבב] יקנה לו לב
 לשוב ולכרוח ולפספט במעטיו או אדם אשר היה כעור פרה לגוד
 מדבר קל בלא דעת : אדם יולד . ילמד עמלו לטועה אדם חכם
 כסדר

מצודת דוד

במקור חם העולם וחקי ח"כ חפשי לסגור
 בתחמת סגל : (א) אם יחלף . לאלה חף
 חם ימלוו מרובים חפשי חזר יבין דבר
 המעל ועליו ועשבו כעושים מתחלפים חם
 מי מעט יריות מן העולם חם מי יסגור
 במחשבי הסוכין חף חסם יקביל לחפשי
 חל משמר נלחם כס חסם חלף חון מי
 לחפשי על גמול תשלומיו : (א) כי הוא
 ידע . ר"ל חם לפי דעת האדם יבין כולם דבר המעל הוא על מי חונו יודע עשור
 כחמה ר"ל וחזר חלף המקום ר"ל יודע הוא חפשי הוא ר"ל מי חס חזר מעלו
 בסקרי כי סבין המעל ובקרו במחשבו . לומר שאין כלן מעל חלוב ומו הוא אשר ראה
 חון כלבו ועטם במחשבו . לומר שאין כלן מעל חלוב ומו הוא אשר ראה
 כי עשור הכנתו חסם מרובם חלף קור כחמה יודע מי הוא אשר לא יתבוין
 כלל כי גמולו על מעל ועטם המעל מחסוכין הרעם ועל כולם יודע במחשבו ולפיכן
 יבין משפט לאלה לפי הרהוי לו כי נחמת לא יבין דבר המעל : (יב) ואיש גבוב .
 כי דם הסכל הריק מחממה עם כי עטם המעל מחסוכין הרעם ע"ז עשור יעטם כי
 חלוי לאלה נבוב ודיק מחממה חסכל לב כהמלך כחמה לרע כי כי כל
 17

איוב יב

תרגום

יב (א) וַיִּבֶן לֵיבוֹ יוֹמָר : (ב) אֲמַנִּים
 כִּי אֲחַסְדֵיכֶם וְעִמְלֵיכֶם תְּמַוֵּר
 חֲכָמָה : (ג) גַּם לִי לֵבָב כְּמוֹכֶם לֹא
 נָלַל אֲנִי מִכֶּם וְאֵת־מִצְוֹתַי כְּמִוֹתֵיכֶם :
 (ד) שִׁחַתְיָהוּ לְעֵינַי וְאֵתֵר קִרְבִּי לְעֵלְוֹת
 וַיַּעֲרֵהוּ שְׁדֵיכֶם צִדִּיק תְּמִים : (ה) לִפְדֹּת
 בַּח לְעֵשְׂתוֹתַי שְׂאֵגָן וְכֹחַ לְמַעֲדֵי רַגְלִי :
 יִשְׁלִי

רש"י

יב (ב) תמות חכמה . כשחמוקו תמות עמכם כל חכמה כי כל
 חכמה ככם . אבל : (ג) גם לי לבב כמוכם . ואת מי אין
 כמו אלה . ספקים שלים לעשות ראונו ולהאריך שלות רשעים .
 אינם אלא כשחמקו צי . והני הוא [הסוה] : (ד) שחוק לרעהו .
 קורא להקב"ה ויעניו מעט הקטנתכם ועם יעניו לתת לו שחוק
 ללדיק : תמים . שלם : שחק צדיק תמים . הוא הענינים אשר
 עשו וידעתי אי כדאשר אמרתם : (ה) כי לפדד בוח . את של גיכסם
 עומד

מצודת דוד

יב (א) אֲמַנִּים : האמת . האמת כי אהם הכריש
 ומולי תחשבו עמי כי נאחזק
 לבדי וזמן מי וחוקי בדי אכלו בני עמור
 כי אהם הכריש ומולי תמות האמתם
 עמכם ר'ל וי כל החכמה הוא ככם עדי
 אהם תמותו תמות גם הוא ולא תהיה
 בעולם : (ג) גם לי לבב . כנס לך כי
 הוא גם לי יב גם מנין כמו לנס ואיני
 סגל כעולם להיות גרוע ופחות מכם :
 ואת מי . ועם מי מהאבות אין לב חכמה
 כמו עם של אלה הכרישים וכל המצוי
 גדולה כי ככם אשר לא תהיה כדאר
 הכריש . על כי הכריש נכחוהו אשר הנה את האדם
 לתחוק ולנעם לתחשבוהו אשר בעבור גדול הוללותו
 אשר יגיע כל האבות האלו ככל
 אשר יקרה לחיוב האלו יענה וישיב לו ומאזות האלו
 לה גבר לבו עדי שחוק עלי אשר
 הוא חכמה צדיק תמים : (ה) לפדד בוח גוי . כי
 מן הדרך אשר
 למחשבות

תרגום

איוב יב

קלב

יב (א) וַיִּבֶן לֵיבוֹ יוֹמָר : (ב) אֲמַנִּים
 כִּי אֲחַסְדֵיכֶם וְעִמְלֵיכֶם תְּמַוֵּר
 חֲכָמָה : (ג) גַּם לִי לֵבָב כְּמוֹכֶם לֹא
 נָלַל אֲנִי מִכֶּם וְאֵת־מִצְוֹתַי כְּמִוֹתֵיכֶם :
 (ד) שִׁחַתְיָהוּ לְעֵינַי וְאֵתֵר קִרְבִּי לְעֵלְוֹת
 וַיַּעֲרֵהוּ שְׁדֵיכֶם צִדִּיק תְּמִים : (ה) לִפְדֹּת
 בַּח לְעֵשְׂתוֹתַי שְׂאֵגָן וְכֹחַ לְמַעֲדֵי רַגְלִי :
 יִשְׁלִי

ואת

יב (א) וַיִּבֶן לֵיבוֹ יוֹמָר : (ב) אֲמַנִּים : האמת . האמת כי אהם הכריש
 ומולי תחשבו עמי כי נאחזק
 לבדי וזמן מי וחוקי בדי אכלו בני עמור
 כי אהם הכריש ומולי תמות האמתם
 עמכם ר'ל וי כל החכמה הוא ככם עדי
 אהם תמותו תמות גם הוא ולא תהיה
 בעולם : (ג) גם לי לבב . כנס לך כי
 הוא גם לי יב גם מנין כמו לנס ואיני
 סגל כעולם להיות גרוע ופחות מכם :
 ואת מי . ועם מי מהאבות אין לב חכמה
 כמו עם של אלה הכרישים וכל המצוי
 גדולה כי ככם אשר לא תהיה כדאר
 הכריש . על כי הכריש נכחוהו אשר הנה את האדם
 לתחוק ולנעם לתחשבוהו אשר בעבור גדול הוללותו
 אשר יגיע כל האבות האלו ככל
 אשר יקרה לחיוב האלו יענה וישיב לו ומאזות האלו
 לה גבר לבו עדי שחוק עלי אשר
 הוא חכמה צדיק תמים : (ה) לפדד בוח גוי . כי
 מן הדרך אשר
 למחשבות

רש"י

יב (ב) תמות חכמה . כשחמוקו תמות עמכם כל חכמה כי כל
 חכמה ככם . אבל : (ג) גם לי לבב כמוכם . ואת מי אין
 כמו אלה . ספקים שלים לעשות ראונו ולהאריך שלות רשעים .
 אינם אלא כשחמקו צי . והני הוא [הסוה] : (ד) שחוק לרעהו .
 קורא להקב"ה ויעניו מעט הקטנתכם ועם יעניו לתת לו שחוק
 ללדיק : תמים . שלם : שחק צדיק תמים . הוא הענינים אשר
 עשו וידעתי אי כדאשר אמרתם : (ה) כי לפדד בוח . את של גיכסם
 עומד

מצודת דוד

יב (א) אֲמַנִּים : האמת . האמת כי אהם הכריש
 ומולי תחשבו עמי כי נאחזק
 לבדי וזמן מי וחוקי בדי אכלו בני עמור
 כי אהם הכריש ומולי תמות האמתם
 עמכם ר'ל וי כל החכמה הוא ככם עדי
 אהם תמותו תמות גם הוא ולא תהיה
 בעולם : (ג) גם לי לבב . כנס לך כי
 הוא גם לי יב גם מנין כמו לנס ואיני
 סגל כעולם להיות גרוע ופחות מכם :
 ואת מי . ועם מי מהאבות אין לב חכמה
 כמו עם של אלה הכרישים וכל המצוי
 גדולה כי ככם אשר לא תהיה כדאר
 הכריש . על כי הכריש נכחוהו אשר הנה את האדם
 לתחוק ולנעם לתחשבוהו אשר בעבור גדול הוללותו
 אשר יגיע כל האבות האלו ככל
 אשר יקרה לחיוב האלו יענה וישיב לו ומאזות האלו
 לה גבר לבו עדי שחוק עלי אשר
 הוא חכמה צדיק תמים : (ה) לפדד בוח גוי . כי
 מן הדרך אשר
 למחשבות

איוב יב

תרגום

ואת : (א) אשר ברוך גַּפְשׁ כְּלִי לַיְדָיִם
 כְּלִי בְּשֵׁר־אֵשׁ : (יא) הלא־אֵפוֹן מִלְּנִי
 תִּבְחַן וְחָרָה אֶפְלָה יִמְעַמְלֵנוּ : (יב) בְּיִשְׁעֵי
 הַכְּמָה וְאָרָה יִמְעַם תִּבְנֶנָּה : (יג) עֲמוֹ
 הַקְּמָרָה וּבִמְרֵה לֹא עֲצָרָה תִּבְנֶנָּה :
 (יד) הֵן יִרְדּוּם וְלֹא יִבְנֶנָּה יִסְמַר עַל־אֵשׁ
 וְלֹא יִפְרָחַם : (טו) בְּהֵן יִעֲצֵר בְּמַיִם וַיִּבְשֵׁא
 וַיִּשְׁלַחֵם יְהוָה־מִּכְּרִיבָיִן : (טז) עֲמוֹ עוֹ
 וְתוֹשִׁייה

בני עֲבָרָה דא : (א) די כִּיבִיח
 נִשְׁתַּחֲוֵי דְקָלִי מִי וְחֻקָּא דְקָלִי
 דְּפִרֵי זֶרֶר : (יא) הלא אֵפְוִנָא
 מִלְּנִי תִּבְחַן וְחֻקָּא וּבִמְרֵה יִמְעַמְלֵנוּ
 וְעַמְסֵ לֵיה : (יב) בְּקִישְׁעֵי
 הַקְּמָרָה וּבִמְרֵה יִסְמוֹן יִסְמוֹן יִסְמוֹן
 (יג) עֲמוֹ הַקְּמָרָה וּבִמְרֵה
 דְּלִיהֵא מִלְּנִי יִבְנֶנָּה : (יד) הֵן
 יִצְרִי וְלֹא יִבְנֶנָּה יִסְמַר עַל זֶרֶר
 דְּקִיבְרֵהָ וְלֹא יִפְרָחַם :
 (טו) הֵן יִבְשֵׁא דְּפִרֵי וְתוֹשִׁייה
 וְדִי וְשְׁלַחֵנוּן מִכְּרִיבָיִן
 דְּנִרְבָּא : (טז) עֲמוֹ עֲמוֹ עֲמוֹ
 וְחֻקָּא

רש"י

אם טוב אם רע : (יא) הלא און מלין תבחן . ולמה לא דעמו
 זאת השונעים פעלו כאשר כתיב יעמם לנכול : (יב) ביששים
 חכמה וגו' . לדעם כי עמו חכמה : (טו) וישלחם וירחפו ארץ .
 בשליחמו

מצודת ציון

(יב) ביששים . סוף הכנה וקרא יעם
 וזכר מלשון ים כי עמדה זו סיועו ימים
 רבים : (יד) ותה . ענין הכתוב מן
 המאמר : (טו) יעצר . ענין מניעה :
 רוח וגו' . זכר לעמו רוח הרוח על כי
 הוא הטהור על כוונת : (יא) הלא און

האון המעטת חכמן הכריזים מתי נאמר
 קשר הוא אם מתוך כי זו יתן הכנה כיו
 שחוש : (יב) ביששים הכמה . ובמקור
 כי בעבור רוב בימים רחוק הכנה והמה
 שרד . כתיב מן ביששים משתפת בשמים
 כעל ענין מים ועל כי זכר היה עמנו
 לפתח וזו יעם וזמן מתן : (ג) עמו .
 שם כי תכלית החכמה והכנה : (ד) עמו .
 הכנה : (יד) הן יירדו . כאשר יתחזק
 הכנה דבר מה כשה לא יבנה כוונת רע
 כשה לא יפתח כוונת חסד : (טו) הן יירדו
 וישלחם . ועמם ירעם מייסדם וישלחם
 מלכדים הכנה : (טו) עמו ע . כי הרוח

תרגום

איוב יב

וְחֻקָּא דְּלִיהֵא מִלְּנִי יִבְנֶנָּה : (יא) הלא־אֵפוֹן מִלְּנִי
 יִבְנֶנָּה : (יב) בְּיִשְׁעֵי הַכְּמָה וְאָרָה יִמְעַמְלֵנוּ :
 (יג) עֲמוֹ הַקְּמָרָה וּבִמְרֵה לֹא עֲצָרָה תִּבְנֶנָּה :
 (יד) הֵן יִרְדּוּם וְלֹא יִבְנֶנָּה יִסְמַר עַל־אֵשׁ
 וְלֹא יִפְרָחַם : (טו) בְּהֵן יִעֲצֵר בְּמַיִם וַיִּבְשֵׁא
 וַיִּשְׁלַחֵם יְהוָה־מִּכְּרִיבָיִן : (טז) עֲמוֹ עוֹ
 וְתוֹשִׁייה

בשליחמו כאשר עשה לדור אנוש שהיף שליחו של מולך
 שנג . האדם השונע : ומשנה . שטן המטננו : (יא) שולל .
 אם דבר הוא שטות מוליכם בשטות כשחם רואה לערעב ולבלע
 חכמתו כמו וסר מעט משחולל (ישעיה נ"ט) אשחוללו אדירי לב
 חכמים ע"ן [ו] ותי' אשר במשחולל ואשחוללו כן דרך לשון עבירה
 כתיבה שיסוד ש"ן לו סע"ך והוא דא לדבר בלשון נעשה ונפעל או
 מנפעל מוח ה"ו אחר אות ראשונה של יסוד כמו נעשמו בעיר
 [ק]הלת ח' וישתאר חקום עברי [מכס ו'] משחולל בעמי [שמות
 ט'] ויסתכל סתגב [קבלה י"ג] : יהולל . יחוס . לשון כוללות
 ושלכות : (יח) ויאמר אזור במתניהם . בתחילתם כשהוא חסן כנס
 חקר הליטה ומזרס כח לעלוכה : (יט) כהנים . שרים . כמו כסן
 שרין [שמות ג'] יסן און [כראשית ט"ז] : . (כ) לנאמנים .
 אף

מצודת דוד

לחוסת כח זמון : זו שונ . יודע הוא
 שגנת האדם עם כי לא יודע האדם כוונתו :
 משנה . יודע הוא סדר האשר האדם
 שגנה זו הח כוונת עם כי לא יודע
 כוונת : (יח) מולך . חכמי לב כעלי פנה
 שונע כי מתא חכמו : (יח) חמה . חסד .
 קשר כשרים : ויאמר . והלך יתחזק
 יקשר האזור כמתניהם ר"ל יתחזק כוחם
 כי אשר האזור כמתניהם הוא מתחזק ומצוה :
 (יט) מולך כרבים . יעות החקום בעלי
 כחה לבן ולבן דרך הנימוס והראוי :
 (כ) לנאמנים . לנכרבים בעלי השליטה
 ישר

רפאי אלל כולם: (ה) כוונתו הרהש
פחורישון ותהי לבם לחכמה: (ו) שמעו

גא תחכמי ורבות שפתי בקשבו:
(ז) הלא תדברו עליה וגו' תדברו

רמיה: (ח) הפניו תשאון אם ילא
תירבו: (ט) הטוב כוונתו אתכם

אם כהתלל מאנוש התתלו בו: (י) הובת
דגש אחר ה' יובית

רש"י

רפאי אלל כולם. כל אליל שבתקרא לבון אל וכוונתו פירושו זה גיד
הוא זה שאין לו רפואה ושמו אלל: (ו) רבות. סוכות: (ז) הלא
תדברו עליה. אחרי אשר תהא אל באתם לרוב לא טוב שתדברו
טובה: ולו תדברו רמיה. בעבורו תדברו דמים כמו [לקמן י"ג]
סן אי כדך לאל. וכמו אל הארץ אשר דבר להם [דברים ט'
לזרכם. וכמו יתם לבם [שמות י"ד] האתם תביעו לבטל [שיפטים
י"ז] סוקסו בעיני לדמותו כאן והוא דוגמתו מיד משם לו. על קח
[במדבר י"ז]: (ח) הפניו תשאון. וכי להתיף לו לשאת פנים
בחסד: אם לאל. כשיעלו המוכחון על רמיה: (ט) הטוב. לבס:
כי יחקר אתכם. ומתאלו שקרים: אם כהתל באנוש התהלו בו.
לומר לכבודו עשיתו עלמנו שקרים: (י) הובת יובית אתכם. הלא

מצודת ציון

אלל. אל ולא לכו יקראו מצודת גלולים
אלילים בעבור זה: (ח) כהתל. ענין רמיה הסלוח לכל לואת שחקו ואולי
לעג כמו התלה בו [שופטים ט"ז]: ויחבו מי שאתם חכמים: (י) שמעו.
שאלו
סיומת וכל דבר בש"ס: (ז) הלא. וכי בעבור להלויך את האל תדברו טובה
תלוח בו עון ד: וזו. וכי בעבורו תדברו דמים בחמיה וכי הונו דבר:
(ח) הפניו. וכי תאלו עניו להתיף לו כחבר תביעו בעבורו וגו' לנוט כוס:
(ט) הטוב. וכי יהיה טוב לבם כאשר יחקרו אתכם במשפט על הדברים האלה
אזי הסלוחו בו לומר אז לפניו מתהלוח הטב לכבודו רמיה כל אלה ובאשר יתלו אים
דברים: (י) הובת. דעו שיוכת אתכם אם

אין שוקרא אפיו חכיון:
(יא) הלא באוקספיה של
דומיה דגא רחמיה תבשת
תחזון ורחמיה יאול עליכון:
(יב) דקרבון קיול לקסא
לבט מאנ גמיון: (יג) שחקו
פיו ואפלו אנא ועבר עלי
פדקס: (יד) כסול קה אשול
קרו בקבו נקשי אשנו כד על
גב

יובית אתכם אפספתר פנים תשאון:
(יא) הלא שאנתו תבשת אתכם ופחדו
יאל עליכם: (יב) וקרובים משלי אשר
לגבי אשר גביכם: (יג) החרישו מקמי
ואדברתי אני ויעבר עלי מה: (יד) על
מה אשאר כשיר בשני ונפשי אשום
בכפי

רש"י

יודיע לבם דכחם וכי בחרת שתעמדו לפניו פנים תשאלו לומר
שם נשאתו פניך: (יא) הלא שאנתו תבשת אתכם
וים אומרים שאתם שופת אמו כמו וישאל דוד ואלשו [שמואל ב' ח'
וכמו משאת העשן [שופטים ל']: (יב) וקרובים משלי אשר.
זכרויכם ומשל לפאר. אתם סבורים להמשיך לאכרסם שאתם
ואנכי עמר ואפס [בראשית י"ח]: לגבי חמר. שום לעסר יסי
גביכם. גביכם גובה שלכם כמו [תנכי לך גב דיוקחל ט"ז]:
(יג) ויעבר עלי מה. מה שיעבור עלי בעון לעקתי ועבור עלי ואל
תחובו על מה אני לרץ לשאת ולחוח: (יד) בשרי בשני. יוסרני
ולכופני אל השחקים: ונפשי אשום בכפי. להגיש נפשי למוט
בייסורי

מצודת דוד

תחפשו לו לשאת פניו כבחר בעמקי הלב
כי יודע הוא העלמות לב האר כדון
תדברו ולא פגסו במו: (יא) הלא שאנתו.
תבשת אתכם ופחדו וזו
ואיך חוללו להלויך במשפט: (יב) וקרובים. ר"ל הלא בני אדם כולכם
וזכרויכם משלוח לזכרון האשר ויבוסכם דומה לגוף החומר וזה זה אל יראתם
מפחד המשפט: (יג) החרישו. לואת שחקו משתה מלדבר מה ממיני תלוח בו עון
דב ואני דברך דברי וחקי אם יעבור עמי מהרבות מה שיעבור את רב ואל
משע ר"ל לא תחולל מלדבר משתה יראת בעונם: (יד) על מה. בעבור מה כי
מה הוא שנון אשר בעבורו האל כל בשר בשני כי כל הכשר לנפש ויבשת ואל
נותר מכם ר"ל לבד הכשר הדברים בעניו מ"א והמתלסס אשר עו [לקמן ט"ז]:
נפשי. על מה נפשי קול להסדר ממני תלוח יוסה בכפי אשר טיד כסתת יוד
17

מצודת ציון

תחפשו לו לשאת פניו כבחר בעמקי הלב
כי יודע הוא העלמות לב האר כדון
תדברו ולא פגסו במו: (יא) הלא שאנתו.
תבשת אתכם ופחדו וזו
ואיך חוללו להלויך במשפט: (יב) וקרובים. ר"ל הלא בני אדם כולכם
וזכרויכם משלוח לזכרון האשר ויבוסכם דומה לגוף החומר וזה זה אל יראתם
מפחד המשפט: (יג) החרישו. לואת שחקו משתה מלדבר מה ממיני תלוח בו עון
דב ואני דברך דברי וחקי אם יעבור עמי מהרבות מה שיעבור את רב ואל
משע ר"ל לא תחולל מלדבר משתה יראת בעונם: (יד) על מה. בעבור מה כי
מה הוא שנון אשר בעבורו האל כל בשר בשני כי כל הכשר לנפש ויבשת ואל
נותר מכם ר"ל לבד הכשר הדברים בעניו מ"א והמתלסס אשר עו [לקמן ט"ז]:
נפשי. על מה נפשי קול להסדר ממני תלוח יוסה בכפי אשר טיד כסתת יוד
תפול

בכפי: (שו) הוֹקֵמְתֵנִי לֹא לִי קִרְיָא אֲחִיל
 אֲרִי־דְרָכֵי אֶל־פְּנֵי אִוְכִית: (טו) גַם־
 דִּוְאֵלֵי לִישְׁעָתָה בִּירְלָא לְפָנֵי חַגָּה
 יבֹא: (יו) שְׁמַע עֲשׂוּעַ בִּלְחֵי וְאֲחֻרֵי
 בְּאִנְיֹכִים: (יח) הַגְדִּינָא עֲרַכְתִּי מִשְׁפָּם
 לְדַעֲמֵי בְרִי־אֲנִי אֲצַדֵּק: (יט) מִי־הִיא
 זָרִיב עֲמִי בְרִיעָתָה אֲחֻרֵשׁ וְאִגֻּעַ:
 (כ) אֲדָ־שְׁתִּים אֶל־תַּעֲשֶׂ עֲמִי וְאִגֻּעַ
 מִפְּנֵךְ

רש"י

צייכובי שתיקס: (שו) הן יקמלני. איני נספר ממנו ותמיד לו איחל. על כן אין מרד ושפט בדבריך אך דרכי ועדותי שהסגתי בזה. אל פניו אוכיה. לדעת מה יפשיעני: (טו) גם הוא. וכאשר אני שלם עמו כן הוא גם הוא לי ליטועה ולה תמלולו אתם הן בעיניו: כי לא לפניו וזנף יבוא. וזה שהאמר להם [לקמן מ"ב] כי לא דברתם אלי כמות: (יח) ערכתני משפם. הוכחת דברים סדרתי עשומי בזכי מה להשיב: (יט) אחריש ואגוע. אם לא לריב אחיכם ואגוע: (כ) אך שתיים אל תעש עמדי. דין של מעלה

מצודת דוד

הכמו [סבלים ציון]: (שו) אל פניו. תפול ממנו: (טו) הן יקמלני. ר"ל הן לפניו: (יח) אחריש. אחרישו כמו יחוס דעת תחשבו שפשיעני יודע שעל אשר אחת עש עש טהרה טוהלת טיה טמני בעבור זה יראה כי לי לא כן הוא כי חף את יקמלני עוד אקום לו לעדו את נפשי כשענו החיות ומרוע אי"כ תסור ממני טיהם וכל דברי לא להחיות נגדו הן חפני לברר דרכי לפניו כלום אחת: (טו) גם הוא. וזוהו ידעתי כי מלגד זמיתו אשר רבו וילמו על זכות ויהי גם הוא לי ליטועה בעבור יושב אחרי כי חפני כלמת ולא להחפשו ולמר לפניו הן יזקק הן תמס תחתי וזה לא כן הוא כי בעל חף לא יטועה לפניו כי טוהר הוא לו: (יח) שמעו. הכינו אחרי ויכנסו ציונים: (יח) ערכתני משפם. סדרתי אחריכם לשעון במשפט יודעתי אשר אהרן על פיהם: (יט) כי הוא ירוב. ר"ל כי הוא אשר ערב לנו לגש לרוב עמדי להשיקני ממני טענות ודקות: כי עתה. אם אחריש עתה בעבור טענות טוהרות אשר יגידו הרישום הלא אחות ואגוע מכלל מניעת הדברים: (כ) אך שתיים. חזר

קָדָדוּ לֹא־אִפְשַׁר: (כא) קָדָדוּ אֶפְשַׁר לֹא־אִפְשַׁר: (כא) בְּפֶה מַעֲלֵי
 דִּי־תִקַּח וְאִמְתָּהּ אֶל־תְּבַעְתֵּי: (כב) וְקָדָדוּ
 וְאִנְיֹכֵי אֲנִינָה אוֹ אֲנִינֵי וְהִשְׁבִּינִי:
 (כג) בְּמַה לִּי עֲנֹתֵי וְהַסֵּאתִי מִשְׁעִי
 וְתִסְאֲרֵי הִדְעִינִי: (כד) לִגְדֵי־פִנְיֹךְ
 תִּסְתַּר וְתִחְשְׁבֵנִי לְאִיבֵי־ךָ: (כה) הֲעֵלֶתָ
 עֲשֶׂיךָ תִּעְרֹץ וְאֶת־קֶשְׁ יִגְשׁ תִּרְדָּה:
 כִּי

רש"י

מעלה ודין של מעלה ואם בזה החסד הכוה למשפט אז מפניך לא חסרת. אם בדין של מעלה איני חומר חסותי. מכסה פשעו לא ילית [משלי כ"ח]. ואם בדין של מעלה חף אכתי לא חודס. כסוי טהאס ל"ש [סא"ח]: (כא) ככך מעלי הרחק. כפייקן כמו שהשיבו לטיכול והכסי עליך לא יכבד [לקמן ל"ג] יש פוסיחם ככך. כלומר יך וקסו לי לאומרו כי לא מלימו קף לרעס כי אס להגן. כמו שמוסי כפי [שמות ל"ג]: (כד) פניך חסותי. לראות את דרכי יושי: (כה) תערין. הסמדי:

מצודת דוד

שיר פניו כלפי החסות והמד רך אל פשטה עמדי שמי הדברים הם החסות למטה וזו לא חסר מפניך כי האלה עשית להחובת: (כא) ככך. הלאה יזח אשר בעת הויחוס כרחק מעליכם ידך ללל יסדרונו והשנים אשר זו אל עתה אחי חמתך שלא יסחמו טעומי: (כב) וקרא. אז קרה לומר שם כפתי וחלי השכיב קר או חזרתי חני יושב דרכי וזהו השכיב לי: (כג) ככה. כמה כספר הטעות והסחמות אשר תבט לי כמה הם הן הדיעתי פה הם כפתי וחסותי כי חני לא ידעתי מלוותה בידי לא כפתי ולא חסותי: (כד) ליה גידי חסותי. לחי כעל מדרך הכוהם לייכר את מי ומסכיר פניו לכל יראה נו שלא יכזרו חמיו עלי: ויחשבינו. וזהו חובב אחי קר. לחיוב ומרד עד אשר מפתול ככחלם כרעס עלי: (כה) תהלה. וכי פערין מלס דרו וכי מרדוף את

(כ) כִּי־תִקְרָב עָלַי מִרְדּוֹת אֲתִירֶשְׁנִי
 עֲנֹת נַעֲרִי : (כו) וְהָשֵׁם בְּפִי וְיִבְלֶה
 וְהִשְׁמַר כָּל־אֲרָהֲרֵי עַל־שִׁרְשֵׁי רִגְלֵי
 תִּתַּחֲפֶה : (כז) וְהוּא בְּרַק־יְבֹלֵה לְכַבֵּד
 אֶבְלֵ עֵשׂ :

יד **ס** אָקוּם וְיִלְדוּ אִשָּׁה קֶצֶר יָמִים
 וְשִׁבְעֵי־רָגְלוֹ : (כ) בְּצִיּוֹן יִצְא
 וְיִבֵּל

רש"י

(כ) מִרְדּוֹת . סכרנות . אשכ מרותי פך אהם מותב ולא הטובות
 שפעלתי : (כו) הַסֵּד . בלשון ארמי סדנא בסדמי יתבי . ען גדול
 שמתקין בו רגלי האסורים ובלשון יוני אשתי"ק : תתהק . אהם
 עמך מתהק על פסיעותי כן פסע זה וכה פעל וכמו ממך סהרן
 [יחזקאל מ"ג] ויחך אהם [שם] זה סיסוד אפיקו"ל . ען כל כשיש
 מקופך [ישעיה מ"ט] : (כז) והוא כרקב יבלה . הגוף

מצודת ציון

(כ) מִרְדּוֹת . מל' מרי וסכנות : והרשינו .
 מל' ייחוס : (כו) בַּסֵּד . עוים חקוקים
 בעוים לסכניו כסר רגלי הסופו וכו' וס'
 כסר רגלי [למון ל"ג] וידרלו סדנא סדמיס
 [סמיס ל"ח] : ש"ש רגלי . סס
 עמאם הרגל ססס סטיקו לוס : תתהק .
 וידקק הלוס אחר סדמיס לו : (כז) והשם
 שש . כן עמו על תולעת האוכל סגגריס
 וכן עש אהלס [עשתי ל'] :
יד (א) ירו . תרדס כמו מרגי אהרן
 [שם י"ד] : (ב) בְּצִיּוֹן . כרמל :
 ויבל

לפי מדה אשר רגלי הם עמאום הרגל והסד ודחיקס כסר הרגל ומצדמי ביוקר
 ור"ל סס חיסר אוחי כנחאוב על מנאוב אר לא אויל אהם : (כז) והוא . הלא
 סגוף סדקוף מתן סלס וכלס ויושח אחר סד סגקב סכנב אר סלנו סולעס
 וכי כנודר סולס ו' לרדוף אחר סדמיס פעלס זמח :
יד (א) ארם וגי . הלא הלוס סולס יגוד מלשס ור"ל מקורו מפתח פי סולס חפס
 מלא זמח וסיס מלא דס ארס סולס קרל ימיס ומגורס כהרדוס עד פי יסב
 ססס לגרול כרמיס : (ב) בְּצִיּוֹן . דומס
 סולס 17

וְהִמְלִיל וּבִמְקַי הוּד מוֹלֵא וְלֵא
 קוּם : (ט) לְחֹדֵר עַל צִיּוֹן
 פִּקְחָהּ שִׁמְךָ וְיָחִי חֲשֵׁיל דְרִיבָא
 שָׂדֶד : (י) פִּן יוֹן יִחַר פִּן גִּבְרָא
 דְּאִסְתָּאב כְּחֹבִיטן אֵילָפֶן אֶלְקָא
 דִּי וְהָא סַר דִּי יִשְׁלֹט לֵיהּ :
 (יא) אִין לֹא יִחֹב קִרְיוֹן וְיִמְרִי
 כְּכֹן רִחִיץ בְּיָד גִּזְרֵיהּ אֶפְרָתָא
 וְלֵא יִקְפֵר : (יב) פִּסִּיק פִּתְהַ
 דְּפִסְקָא סְתִיפָה אֶד דְּפִסְל
 מוֹסְרֵיהּ

רש"י

סגוף סוס אשר סדקוף כרקב יבלס ואין כנודר כנדיפסן :
יד (ג) אָף על זה . הסכל והנקב : פקחה עיניך . לרדקס
 כחטאיו ואותי אהם מביא כנמספ על טוונתי : (ד) כִּי
 יתן סהור . מדבר טיפס סכומס וכסכס זרע סכיס סמא' לא
 אהד . כסס טכור סלא יחסא : (ה) אם הרוצים ימיו . סס נמוס
 זס סול משהלס . שחרוסיס וקוויסיס לוחס קבוע ומועד לניחאס :
 ובספר חרשיו אהרך . קלויסיס . וחוק זס עשית לו ולא יתקיים עוד
 יחכר כעולם די לך כחשמונין סללו : (ו) שעה מעליי . דלותו מיטוס
 חרן סיימיס ויחדלו לו מנמכאוב עד יבלס כזקנותו ומתן כחו אר יום
 פומו כסכיר סרוסל לסלמח עבודת ימו כי עכרמו סן כעולם סולוס
 וכלמח

מצודת ציון

סול לגין ארס יוכחס פוד כלסר יול יול
 ויסל . ויוכחס כמו יעול ויסכ [סלסיס
 י' : (ג) פִּקְחָהּ . פקחה כמו פקח
 כעולם סל אר סכר לא יעמוד זמן רב
 כקוקס אחר כי כלסר ייסס סכסן קן
 יעיסס כלל מעקופו : (ג) אֵף על זה . חף
 מל כריס ספלט כוס פקחס מיניך לסכניו
 כמעשיו ולדקק אחריו ויזמר מזה עגס
 ונעשית על אר קרניס כחכמס לפי שיור
 ככחי וכלסר אחר זמר : (ד) כִּי יתן .
 וי אכסר סכנולך סן סמחא יוסכר כ"כ
 עד שמתקין ככל קס לסכניו לנו
 כחכמס וסלס ארס וסמי סייכס לא סיו
 סטריוס זס סרס ומלך קס לסכניו סנול
 סמס סטור כ"כ : (ה) אם הרוצים . חף
 חמוס יפי חלוס סכס קלויסיס
 כרדמיס כסס עמך כי אהס סמח
 לכס סכסר וספס לו חוק קבוע עד כמס
 פייס וולס יעבור סכנול : (ו) שעה .
 לולח סכר מעליו מוסס ידך ויכיל
 חלל סמס
 (איוב ח"ח) י"ח VIII. 18

יִצְחָה כְּשֶׁכִּיד יוֹמָו : (ו) כִּי יֵשׁ לִעַן
 תִּקְרָה אִם־יִפְרָרו וְעוֹד יִחַלְפוּ וְיִיִּתְּלוּ
 לֹא תִחַדְדֶּה : (ח) אִם־יִקְוּוּ בְּאֶרֶץ שְׂרֵשׁוֹ
 וּבְעֵפֶר יִמְוֶה נַעֲשֶׂה : (ט) מִרְחֵם מִיֵּם
 יִפְרָה וְעֵשֶׂה קִצִּיר כְּמוֹנֵמֶע : (י) וְגַבֵּר
 יִטְמֵה וְיִי חֲלָשׁ וְיִגְוֶעַ אֲדָם וְיִאָּזוּ :
 (יא) אֲזִלְרַמֵּם מַעֲרִים וְגַבֵּר יִהְרַב וְיִבָּשׁ :
 (יב) וְיֵאֵשׁ שָׁכֵב וְלֹא־יִקְוֶם עַד־בְּקִלְתִּי
 שְׁמִים

סוכרית הך בארץ בימית :
 (ו) אדם את לאילנא ספר
 אין יתקן טוב לשבש ונתקומת
 לא תסמק : (ח) אין און תסמב
 נקרא שרשית ובעפרא יסוף
 נצבית : (ט) סונחית מוי וילבלב
 יתפיר ואנא יוד נצבא :
 (י) ונקרא יסוף ויתקסק
 אתגיר בר נש ון הוא :
 (יא) אזיל מוי סו קא דסוף
 תברי לבית קלשתאן וירדנא
 אתגייב ויתפש מקס אזנא
 ניי תברישל בית פראציון :
 (יב) ובר נש שקיב ולא יקום
 עד

רש"י

והתחם משאר על הסוכרים : (ז) לעץ . זה יש מקום שחליף :
 וינקרו . אשר מגזעו לא תחדל מסיח ענף : (ט) ועשה קציר .
 הוא יונקת כמו [תהלים פ] תמנה קלינים עד ים : נטע . שם דבר
 יאז וטעם סכריתו למעלה בזמן ונקד כולו קמן מפני שהוא סוף
 פסוק אך מנודע נטע הוא : (יא) אזור מים בני ים . ממקום שסכר
 על ויזל מעקרו כהלא מגליו מן סיס . ומסכר הכל מעס יתכס
 ויכס

מצודת ציון

[לעץ] : (ז) יונקת . פנפני הרבים : כמעט מיו עד אשר יבואו ימי הקצת
 (ח) נוע . גם הוא ענין ארבע כמו מגזע וילך כמיסה ויקום לה כשכיר הורס
 ימי [עשית יח] : (ט) קציר . ענף כמו כסגלת סיוס ויקום לה : (י) כי יש לעץ
 פלח קלינים [תהלים פ] : (יא) אזיל . תקוה . כלה האדם הוא נוטל ונודע מען
 סלס כמו וזאל לו אז יסכל [מגיל ב] : קציר כי יעץ יש קוים נחמד לקדמותו
 יתכ . גם הוא ענין יוצא כמו הרבו אף אם יבדע עוד יחליף לתדע ענינים
 פנפני [בראשית ח'] : (יב) בלתי . מניט אחרים סוכרית ולא יוסק ממנו ענינו
 כמו

גשו עליו עד שאל יבאר לו תלוחות : ובעשר גוי . ככל דברי בגמ' :
 (ט) ירח סיס . שם . כיבוא עליו מעט מים מיד כבידת את הסיס יחזור
 ייבדח ויגדל ענף כאלו נטעו את מקרו : (י) וגבר . חלל גבר כאשר ימות הלא
 מחור נחלש כי לא יחזור עוד לקדמותו והאשר יבדע איו הוא כלה לא יבדע עד
 עולם : (יא) אזיל . כמו כאשר ילכו להם המים מן סיס והסכר נמשך מעט
 פה יתכס ויכס ולא יבדע כי הסיס עמולו מולם מי סיס : (יב) איש . וק
 חלש

עד דליה שמיא לא יתפרו
 בשמיא ולא תפרונו פתח
 דסכרוניא לוי צבית סוכריתא
 תאשני תסרני עד דתיוב
 וקוד תשני לי נערא
 ותרדני : (ד) אין [סוף] וקרא
 בשמיא אשפר דיי ססול
 תיבא קל יסי חילי ארד
 עד דתי חילי סי : (ט) תיי
 מרי נאנא אמיב קד לעבדי
 ארד תרנב : (טו) ארום קרוו
 אסינתי מקע לא תגסור על
 סורתי

שמים לא יקצרו ולא יפרו משנתם :
 (ט) מי ימן ו בשאל תפצנני תסרני
 עד־לשוב אפה תשית לי תק ותרדני :
 (י) אם־צמית צבר יהיהת כלמי צבא
 איהל עד־לוא תחליפתי : (טו) תקרא
 [אנכי] אנהג למעשה ידך תכבא :
 (טז) כרעמתה צערי תספור לא תשפיר
 על

רש"י

יבם למוס . קן רוח סכר ולא יקום : (יד) כל ימי צבא איהל
 לחיים : (טו) תקרא ואנכי אענך . תמיהה סוף קלח חלי ואנכי
 לויך להוכיח דברי : תכבא . תחמוד : (טז) כי עתה . אחס מיע
 לי : צעדי . אחס סופר : לא תשבר . לויך מנחני על חטאתי
 מעלספר . כמו ואני שמר את דברך [בכזש"ה ל'] הסומן שתקיים
 וצלבון משנה לא יאמר אדם להכירו שמור לי כו' לשון העמית .
 חסס

מצודת דוד

כאשר ימות האים לא יקום עוד : עד
 בלתי שמים . עד יכלו ויפסדו השמים
 דל' עד עולם לא יקצרו המים ולא
 יפרו מן השמים : (י) מי ימן . ר"ל אם
 שיה משאכל לחיות אחר המות סוכר
 גלתי מי ימן שסכרני כאלו עד ישוב
 אק תמני ותשני לו חוק מתי יבוא אפר
 עמני וזו סוכרני להזחיני משם לחיות
 ע"פ הדרמה : (יד) אם יבוא . חלל אין
 זה אפשרות כי כאשר ימות האים הם
 יחזור ויחיה אף כל ימי הזמן הטובין

מצודת ציון

כמו בלא : יקצרו ישר . ענין שמיס
 הסוכרות מן השמים : (י) תפצנני .
 מלחן זמן וסכר : תק . זמן קטוע :
 (יד) צבא . אמי כמו כלה לכל הלומע
 [על ז'] : איהל . מלחן סוכרות וקום :
 חליפתי . ענין סכרני מן העולם וכן אם
 יחליף ויבדע [על ז'] : (טו) תכבא .
 תחמוד כמו כסוף כספתי [בראשית
 ח'] : (טז) צערי . פטיוטי : תשבר .
 תמתין כמו ואני שמר את דברך [שם
 ז']

אקום להשאר חי עד כוא עת תליפתי ולא לחי' : (טו) תקרא . מי ימן אשר תקרא
 לשבר מדוע סוכרני ואנכי אשוב להחיות עמר וכן ידעתי כי תחמוד חוטי כוהיל
 חלי מעשה ידך וזמא א"כ תמאס כי אם אלה זכאי : (טז) כי עתה . רש
 לסכר מעשה סוכר עשיתי כסס ססור ופד לרקק חלי ז' ל פסית ופסית
 זל

על-תפאתי : (י) הָרַם בְּצַרֹר פִּשְׁעֵי יִסְרָאֵל : (יז) וְהָיָה כְּפֶתֶר
 וְתִמְסַפֵּל עַל-עֵינָי : (יח) וְאוֹלָם הִרְגוּפֶלֶל
 יִבּוֹל וְצֹר יַעֲתֵק מִתְקַמּוֹ : (יט) אֲבָנִים ו
 חִמָּא וְקָבִים לֹאֵם דְּתִתְּשֵׁב
 שְׁחָקוּ מִיָּם תִּשְׁתַּחֲוֶה-סִפְרוּתָה עַפְרָאֲרֵי
 וְתִקְוֵת אֲנִישׁ הַאֲבָדֵת : (כ) תִּתְקַפְרוּ
 לנצח
 הִקְטָא שְׁמַרְי דְּאֲרָקָא וְקַרְי דַּרְגֵּי הַבְּרֵתָא : (כ) תִּשְׁלֵטְנִיה
 לעלמא

רשי

(י) חתם בצרור . חתם ומסוגר בלרוד בגד כסוף ומגולות של
 סלד : ותספל על עיני . נתחכרת על טוי : (יח) ואולם הר גופל .
 סר . הסופל גבהו יבול וימטה עפר וחסה לו תקום ליטות ממנו .
 וצור אשר נעקק ממקומו . גם הוא יבול לכוון תבואה : (יט) או
 לכניס אשר שחקו מים . בעצרה עליהם תמיד : השטף . שטפיהם
 ספוחים של אבן ליםך לעפר לגמח צו דבר כאשר יאמחו ספיה
 הקציר כן יתהפך עפר זה ספוחים להבן : ותקות אנוש . אינה כן
 אשר עשימות אדם סלם : (כ) התקפרו . מחוק ממנו ותאנשו

חקקת

מצודת ציון

[י] : (י) חתם . ענין סגור : בעיור . ולא תמחין מליכרע על חטאיך ר"ל
 ענין קצור כמו לצור כסנו [סס כ"ב] : הפרע מעט מעט ל"א על הכל ביחד :
 ותספיל . ותחבר כמו סופלי שקר [לעיל (יז) חתם . ועליו מגולות ספעי בצרור
 י"א] : (יח) יבול . מלבוש גבוה וספד : מעולה ולא ינוכה מה מע"ה ריכודים
 (יט) שחקו . ענינו כמו וחקקת מנהג אשר חלמו ועברו עלי : ותספל . ועוד
 הדק [משום ל'] : ספוחיה . הם הגדלים חתבר על עני דבר עון אשר אין ראוי
 שיתגדעין כגופלים תחליטה כעת הקציר לעטש עליו כי תורישני עונות עשורי אל
 ימו ספח קלוד [וקרא ל"ב] : אשר שפסר מעשה הטוב אשר עשיתן כן
 (כ) תתקפרו . ענין התיחוס תחוק כמו ידעתי כי תספוק חלי : (יח) אולם .
 ונאמנה כמו הר הסופל אשר נעשה בלם
 ותוספת כי לא יוסף לקום וכמו אלוד אשר יעקב ממקום גדוליו היה לא ישוב
 לנצח מעשה כאשר חלו : אבנים . וכמו אכניס אשר הים שחקים מה חסם
 כאשר יעברו עליהם בתמורות היה השטש שחקת לא תשוב לתקומו : השטף
 ספוחיה . וכמו ספוחים של עפר הארץ אשר באה ממעל היה בצוא שטף מים
 בלא כלל השטוף אולם ולא יחזור לתקומם : ותקות אנוש . ודומה להם
 שחיקת תקות האדם כי לא יקום לבנו לקדמותו חתם ספוחיה : (כ) תתקפרו .
 18

לְעֵלְמָא נַעֲלָ סַמְרֵי קַלְסִיכִיחַ
 חַתְשֵׁרְדִּיחַ : (כא) שְׁרֵינֵי בִּינְרֵי
 בְּמִי וְלֹא יִדְעֵי וְיִפְשְׁעִירוּ וְלֹא
 יִתְּבוּ לְהוֹן : (כב) קָבִים סְפִירָה
 סוֹן דְּרִשָּׂא עֲלֵי קָבִים וְנִשְׁפִּיתָ
 גְּבוּיָה דִּיקָא עֲלֵי סַחְפְּרִיקָא :
 חִמָּא וְקָבִים סְפִירָה עַד לֹא
 יִסְתַּסֵּם וְלִיקָא עֲלֵהֵי קָבִים
 דְּנִשְׁפִּישָׁא שְׂבִיקְתָא יִסְרָאֵל
 עֲלֵי כְּתִיבְתָא קְבִיבָה קְבוּרָתָא :
 מוֹ (א) וְנָחִיב אֲלִישׁוֹ דְּסוֹן
 חִיָּין וְנַפְרִי : (ב) תִּתְקַפְרוּ
 דְּמִיָּקָא יִתִּיב בְּקָתָא דְּרַמְיָ לְקִנְיָא
 וְיִפְלִי חֵיד רִים קְרוּפָא קְרִיפָה : (ג) דְּרַבְשֵׁן קְסִלֵּין
 וְלֹא

רשי

כתקפת ויהלך מן המולס : (כא) יכבדו . יסיו כדכוס בכסף וזכוכ סווא
 לא ידע : ויצערו . וימטמו מכל טוב וסוא לא יבין : (כב) אך בשור
 עליו יבאב . קשה רימס למת כמחט בעשר סחי : (מעטס אלספן] .
 מוֹ (ב) החכם יענה דעת רוח . תניס סוא וכי מי שסוא חכס
 יעס ויכוס קול נדעס של כוח וסכל : (ג) הוכח בדבר
 לא

מצודת ציון

שאלוהו תלמו אמו בחוק רב בחיזים
 ספתיים עד לוח וסרי סוא סודך לחוח
 כס וסון סור ל סנה פני . וסוא
 פסנה סתלה לחוח סלוח סולעס
 ולא יסוכ סוד : (כא) יכבדו . סן סס
 בניו יסיו מכוזדים לא ידע מוס סוא סס
 וימטמו ככור לא יבין סח זכס : (כב) אך בשור עליו . אך סודו סח כאשר ככור סוד
 עליו סח וסכ סודכ סכחליכ וכוסיסה נפסו סלנו סח סכחלס ככור עבר וסוד
 סקסר סכל לחחר כסיסה לא ירעס סוד דכר סמכרדיס ויחמר כוס סוא סל אסנס סן
 סוא סוף סלרס עסס ממנו כמעט ימי חיו כי די לו כוס [סלולס סמפסנס סכסס
 כי יסכל אמרי לופר לומר עליו כי מעט סכבי סן חתמס סן סוא ויודע יופר
 ממנו אף יגסו רעיו ככללס על אשר יחנפו לה' : וסולס סן סן סר אכר לא
 סן ויסכוד דעת לופר סלרס כסליו עליו סיסוריו על כי קול כמחט לסי סוד
 סודגת ככסכו כי יסרי אמריס סלל ל' כוא כעבור כי סול סוא כמחט וסן סל
 לסיס מוסטר ל'כ ולא יתכן סינעס סקסוס ע' כי יאניס דכר סלסרין :
 מוֹ (ב) הוכח . סתכן חכס סיניס סודעס דכרי סוח וימטמו ככור סן מחסנס
 דנת קריס ודכריס סלין כסס מנש : (ג) הוכח . למוספס כילוד יסרי
 סמרי

אֶמְלִים לֹא יַעֲיֵל בָּם : (ה) אֶף־אֶתְהַפֵּךְ
 וְרֵאָה וְתִגְרַע שִׁיחָה לְפָנַי־אֵל : (ה) קָר־
 יֵאָלֶף עֲלֵיךָ פִּיהַ וְתִבְחַר לְשׁוֹן עֲרוּמִים :
 (ו) וְשִׁשְׁעֵת פִּיהַ וְלֹא־אֶגְיֵי וְשִׁשְׁפִּיךְ
 יַעֲגִירְךָ : (ז) הֲרֵאשׁוֹן אֲדָם תִּלְבַּד וְלַפְגֵי
 יִחַר וְיָד
 נִבְעוֹת
 אֶתְבְּרִיתָא : (ח) אֶשְׁפֵר דְּקָרָה
 אֶלְקָא תִּשְׁמַע וְאֶשְׁפֵר לְוִדָה
 חֻקְתָּא : (ט) קַה דְּרִגְתָּ וְלֹא
 בִּבְע תִּתְבּוֹן וְלֹא נִלְקָא הֵא :
 (י) לְחֹד סִיב [נְשִׁישָׁא קָא
 וְדָבַב בְּאֲבוּד יִמְנָא : (יא) אִמָּא
 לְחֹד אֲלִישׁוּ דְסִיב וְקִלְדָּר
 דְּשִׁישָׁא בְּתִנְיָא וְאִשְׁרַר דְּבַב
 בְּאֲבוּד יִסְיוֹן : (יא) תִּשְׁפֵר
 קָדָּה תִּתְקַתָּא דְאַלְקָא וְיִלְקָא
 אֶתְבְּרִיתָא

רש"י

לא יסבון . לכתובתה דבר שלם הוא מהן הנאה כמו ומהי לו סוכנת
 [מלטיס א' א'] כמו יסבון בס [קהלת י'] יהנה בס : (ד) אף אתה .
 כ"ס אתה שהכס מאלד אתה : תפר יראה . בזמנית דברך :
 ותגרע שיהיה . כמו כי יגרע נטפי עש [לקמן ל"ו] . וכמו ותגרע
 אליך הכמה : (ה) כי יאלף עונך . ילך הכע את פוך לדבר
 כדברים האלה ויהיה לך לבחר לשון ערומים : (ו) ירשיעך פיך
 ולא אני . כלומר השיבני על שאלותי ונעלם . פיך מעשיעך כי טוב
 לי שישיעך פוך ולא אני . וזו היא שאלתי : (ז) הראשון אדם
 הולד . הכתוב אדם הולד ה"ה הוא שמשפת לשון תימה לפיכך
 נקודם בחספ פתח ומליטו הראשון לחדם הטורח מאלדמה ולחדם
 שידעת

מצודת ציון

אמרו : (ד) תפר . הטבל : ותגרע . אמרו לומר וזי ראו הכתובת דבר
 משון גרעון . שיהיה . ענין תירע . שאין בו כחא ותחבר מליס אשר אין
 סתפול וכן ויאז יתקל לשון כבדה כסה חופתי כי פה לנו כזה ויחיה את
 [כדלטיס כד'] : (ה) יאלף . ילמד כמו תחם מתאו או את ממך : (ו) אף
 פיך חלף ארחותי [שמעו כב'] : אמר . ר"ל כלה את חף עם רוב החתך
 (ז) יענו . ישידו כמו לא חסנו [שמעו כ] מר היראה כי כחם שחאמר שכל כל
 מרד המערכה תפר היראה מהמון הכס
 חף אתה מגרע ותמטע החפלה לפני האל כי את כסות הכל מרד המערכה אין
 פוקס התקלה וכנה שחאמר רכס תחד : (ה) כי יאלף . אמרי פיך ילמד את עונך
 לזונה ר"ל דבר הכון אשר כך האר החשוב כי שוא עבוד אליהם כסה הכון השון התמד
 לזונה לארזו כסה הכון : ותבחר . אבל חרת לשון ערמה להסדוד הדבר בתקן
 אמרי העולה ולא התמזנס כסה מלה ותספך כמליס חולס מתוך הדברים נחלם
 סבוכים : (י) ירשיעך פיך . אמרי פיך יגידו רשעך ולא האסרך אני לאמרם
 חמני שמעני ישידו כך על הכון אשר ביד : (יא) הראשון . ר"ל מרד דברי
 מרד

נִבְעוֹת חֻקְתָּא : (ח) הַבְּסוּד אֲלֵיהַ
 תִּשְׁמַע וְתִגְרַע אֲלֵיךָ הַקָּה : (ט) קָה־
 יֵאָלֶף עֲלֵיךָ פִּיהַ וְתִבְחַר לְשׁוֹן עֲרוּמִים :
 (י) וְשִׁשְׁעֵת פִּיהַ וְלֹא־אֶגְיֵי וְשִׁשְׁפִּיךְ
 יַעֲגִירְךָ : (יא) הֲרֵאשׁוֹן אֲדָם תִּלְבַּד וְלַפְגֵי
 יִחַר וְיָד
 נִבְעוֹת
 אֶתְבְּרִיתָא : (ח) אֶשְׁפֵר דְּקָרָה
 אֶלְקָא תִּשְׁמַע וְאֶשְׁפֵר לְוִדָה
 חֻקְתָּא : (ט) קַה דְּרִגְתָּ וְלֹא
 בִּבְע תִּתְבּוֹן וְלֹא נִלְקָא הֵא :
 (י) לְחֹד סִיב [נְשִׁישָׁא קָא
 וְדְבַב בְּאֲבוּד יִמְנָא : (יא) אִמָּא
 לְחֹד אֲלִישׁוּ דְסִיב וְקִלְדָּר
 דְּשִׁישָׁא בְּתִנְיָא וְאִשְׁרַר דְּבַב
 בְּאֲבוּד יִסְיוֹן : (יא) תִּשְׁפֵר
 קָדָּה תִּתְקַתָּא דְאַלְקָא וְיִלְקָא
 אֶתְבְּרִיתָא

רש"י

שידעת לקיים כל חכמת מלות הסבור : (ח) ותגרע . ומרס
 מלמעלה למטה לרדת עליך : (ט) כביר . מרדוס ימים מאריך :
 (יא) המעם סמך תנחומות אל . אשר הטיב לך סאור עד פמה
 יעמיס כרים . ודברו הטוב אשר לאט עמך בלאע ומתס דשנו . לאט
 פנעיס ולשון פעל הוא ולא שם דבר . ולכן הוא נקוד חלוי קמ"ו
 וחלוי

מצודת דוד

אמר על כי יחיה לעיר ליימים והוא ישיש [ז] : (ז) ובשח . הכיסי : חוללה . נבדלם
 וזי רחשו סולדת לחדם וזי נבדלת לפני כמו ותחול ארץ [מלטיס ז'] : (י) כביר .
 הכנסתו עד שלא קדם לך מי מנני חלם הכנסתו כמו מוזיר לא כביר [שפטים ט"ז] :
 וזכאמר מהו אשר הוא לעיר ליימים כלה
 יתכן שקבל אמריו ממי שקדם לך אשר פטע שם הוא מן הכוח אשר ראה בזבז
 הימים : (ח) הבסוד . והם תחפזר למולו בזמנית ירדעיה הכלה עמלה הכתמה
 הלה כתחנות כבוד אלוה לביני משחוריו : ותגרע . וזי הגרעת את הכתמה מיתר
 הכתמה לקחה אליך וזכאומר וזי כל הכתמה לקחה לעמך לך לבדך ואין לזרים
 אתך : (ט) מה ידעת . מהו הכתמה אשר ידעת חלם והאמת לא דע ומה
 כדבר אשר תבין ואין היבנה הכיסי מעט : (י) שם שב . זכאומר והם תחפזר הכתמה
 עם סוקנה ללה חף בני ים גם איש סביב גם ישיש חוקן כרסה יזמר מאריך ועם
 זכר כיה לעיר ליימים כיה אמר זה על גבול זה על פלגו : (יא) המעם . שם
 המרסע על כסופים על כי שפוח חם מן הטוב ויכבד וזי מעט היה פתח המוזכר
 מן האל על מלאכו כסופים מן כסודו ובהכלתה עשית לך מלא אשר קבלת כסה
 די גמול עמשה הטוב עשיתם וכהו דבר הכון הנמאל כך עדיין הוא עמד נסגר
 וסמון ולא נקוד עדיין מעטו ועמה כיה חקבל גם גמול הימים כאשר קבלת גמול
 עמשה הטוב וכנה סמכותו מלא תחפזר להחמוצין על הכסה כלה עמס עליך :

בני

דְּבַר לַאֲזַנֵּי עֵמֶד : (יט) מַה־יִּקְרָא לְבָרֵךְ
 וּמַה־יִּרְמוֹן עֵמֶד : (יט) כִּי־תִשָּׁב אֶל־
 דִּוְתָךְ וְהִצָּאתָ מִפֶּה מִלִּין : (יז) מַה־
 אֲנֹשׁ שֶׁ־יִרְוּהוּ וְכִי יִצְדַּק יִלְדוּ אֲשֵׁרָה :
 (טו) יֵהָן בְּקִשְׁיוֹ בְּדִשְׁוֵי קָרִי לֹא יִלְבֶּן
 אֲשֵׁמִים לֹא־יִבְעִי : (טו) אֶף כִּי־
 בְּתַבֵּב וְנִגְלַח אִישׁ־שִׁתָּה כַּמִּים עֲוֹלָה :
 (יח) אֲהַרְהֵן שִׁמְעֵלִי וְהִדְהִיחֵתִי וְאֶסְפְּרָה :
 אֲשֶׁר

רש"י

והלוי פה"ח : (יב) יקחך . כמו ירמון . כמו שלמה שלמה [שמות כ"ב] :
 (יג) : ירמון . כמו ירמון . כמו שלמה שלמה [שמות כ"ב] :
 (יד) מה אנוש כי יוכה . מה כמו שירל להיות זכאי נגד הקב"ה :
 (טו) ושמים . אלה השמים . וכו' . ילכו כל לשון זך הוא לומר :
 (טז) אף . כל שכן : ונאלח . נסעב ומעורבב זך כלו סג ירדיו
 נאלחו

מצודת ציון

(יא) לא . ענין הסכר והטמון כמו לאט
 לה ענין [ש"כ יח] : (יב) יקחך . כדמשה ומה תרמו להקב"ה כענין ומה
 ילמדך כמו לקח טוב : ירמון : ירמון .
 הוא הסוף מן ירמון וזהו מלאך רמייה :
 (טו) יאמן . ענין קיים וכן כן בעבדיו לא
 יאמין [לעיל ד'] : (טז) ונאלח . נכאש
 כמו ירדיו נאלחו [לעיל ג'] :
 כהדו

מצודת דוד

(יב) מה יקחך . מה תלמד לך לכת
 כדמשה ומה תרמו להקב"ה כענין ומה
 דעה כדכח : (יג) כי תשוב . אשר תשוב
 רוח סוף חל"ה' ותוליד מלין לעולו :
 (יד) מה אנוש . מהו האדם אשר יוכה
 כדמשה עד שיתמר מה' מעות משפטו
 למעט על לא דבר : וכו' יצא . השמים
 וזהו כפל ענין במ"ש : (טו) הן בקרישיו .
 אלוה : ושמים . אלה השמים הם כי יוכה וכוהים מהם הם בעיניו לא יוכה
 חל"ה' לנפשו וכן הסודין לעולו : (טז) אף כי . כל האדם הנהגה בעשיו והנבלה
 כי אין סדר להם בענין חמור ואם כל אלה זו חל"ה' כי הוא ענין לו הסודין רב
 שול שמוט הסקוד כ"ה ואף חל"ה' יצא : (יז) אחר . אחר לך דבר ושמע חל"ה' זה
 אחר

יח די סביבא ימיון ולא
 סביבא וקוס קמא באקהו :
 ח"א דקשיו דעקב סביבא
 יחובין ולא קמו סביבא אלסוין
 באקהו : (יט) יחין
 בקלחיתוין אקיהב אקא ולא
 עבר חילוי בקצישוין : (כ) כל
 ישי בשיא הוא ספסא וסגן
 שניא אקישו לחפשא :
 (כא) קל דלוחיא קנהם
 רש"י
 באלוה באוריה

נאלחו [טהלים ג"ג] : (יח) אשר חכמים יגידו . ויחודו שפסם
 ולא כהדו עוונם מלכותם זהו אשר ראיתי וסני חספר לך וסני
 ראיתי יסוד הודה ולא בום דמעטע חמר . לרובין הודה ולא בום
 דמעטע בלסם ומה סיה שכרם : (יט) להם לבדם בתנה הארץ .
 שכר זה זכר יסודם למלכות לחי ונטלו שטיס מן הנחלה חלקם .
 ולא גורשו מן נחלתם בעוים מלחר סודו : ולא עבר דר בתוכם .
 שכל משה דברכס שנאמר יחי ראוין ואל ימות [דברים לג"]
 וזהו יסודם ד"ה ולא עבר זכ דכוסס בתלם שלעמד לבוא סלוקם
 דכסר יחוקל [מ"ח] : (כ) אבל היטע שחינו ש מהטעו ואינו מודה
 פשעיו . כל ימיו הוא ממחולל ומחאון על היטעוהו שישלם דעמו
 אשר פעל כל מספר שטיס אשר נלפטו ונחולל . ממחולל . מחולל
 לשון חטיטם ולא שמשעו : (כא) קול פהדים באוניו . לאמר טעס

מצודת דוד

אשר ראיתי בעיני אספר לך : (יח) אשר
 חכמים יגידו . מוסב למעלה לומר האסר
 לך מה שראיתי בחוש הדבר אשר יגידו
 החכמים ולא מעט מלספר מה שקבלו
 מחכמים : (יט) להם לברם . החכמים הם משלו כדוב המחמה על כל סעולם כאלו
 לנס לבדם מהם הולך ולא עבר בחוסם לנחול עמכם אים דר אשר אינו מוסב
 ונאלחו הולח וקבלו הדבר מלכותם ואין דרך האל לסריש דבר כוז בלב סכו
 ודמקבלים סיו חכמים גדולים משכילים לבחון חלחם סוף או כוז ואף עיני ס
 דחו כחם חל"ה' כדחלי חמם כזון דכר : (כ) כל ימי רשע . וזהו הדבר אשר ראיתי
 חל"ה' ענין מה שקבלו החכמים הם מחכמות אשר על ימי רשע כמלוא ספר עס כי
 ילח דואר סוף כל עת סן יגיטשו סע ומספר סעום אשר נלפטו לבלחם סעריין
 ילחו והחלם ואל סדכר במ"ש : (כא) קול פהדים . ואשר יגור יצא לו ס

בְּשֵׁלוֹם שׁוֹדֵד יִבְאֵנוּ : (כב) לֹא יִצְמָח
 שׁוֹב מִנְּהַר יְרֵדוֹ וְצַפּוֹ הוּא אֶל־הַר־בָּרֶב :
 (כג) נָדָד הוּא לִלְחָם אֵתָה יָדַע וְכִי־
 נָכַן בְּרִדוֹ יוֹם הַשֶּׁשׁ : (כד) וְבַעֲתָהּ צַר
 וּבְצַדָּהּ תִּתְקַפְּהוּ כַּמֶּלֶךְ וְעֵתִיד לִבְרִדוֹ :
 (כה) כִּי־נִפְתָּה אֶל־גִּלְגָּל יְהוָה וְאֶל־שְׂדֵי
 עַמּוּי קָרִי יִתְגַּבֵּר

באקדמה פר שרן צדיק
 בשלמא בחגי שלמא קוזותיה
 יתמייה : (כב) לא יצמח
 קחי לקחמ מן השואק ואמיסמ
 הוא למקליו בחרבא :
 (כג) נבדד הוא למקלוי פאן
 הוא ודע ארום קשתו בידיה יום
 השואק : (כד) ובעתיה צר
 קמא ופיקא ותקוניה תיד
 קבר דאמיסמ ללוקווא :
 (כה) קטול דאמיסמ לאלקא

תיה ולתו שרי יתקב : ירהוס

רש"י

עם תשלומו בשלום. וכסאו סבי בשלום אז הסודר יבואנו :
 וצפוי הוא אי הרב. ומדור הוא אלי חרב ועווי לגוד ללחם איס
 יבואנו : (כג) נדד הוא. כלומר מוכסה הוא לגוד : ידע. לו
 בלמה : כי נכון. ומזומן לבד בידו כלומר אליו ועמו יום השך .
 כמו מן הכה בידו [כראשית ל"ב] : (כד) תתקפהו. תחוק המלוקס
 ממנו ותלכסו : כמבקר עתיד לכידור. לא מלאחי דמיונו ויש לומר
 בלחיות המתהלפות ר"ש בדל"ת. כמו אשכח ויכתי שבחורס [סג]
 [ובד"ס א' א'] אשכח ודעה וכן כתיב וכודעס [סג] אף כן
 לכידור

מצודת ציון

כמו עריו גויס [וחקאל כ"ח] ור"ל החוק
 ברע : (כב) צפוי. ענין הכסה כמו נוסף
 רע [סמלים ל"ח] : (כג) איה. איה : איה :
 (כד) וצפיה. גם הוא ענין לרי : צפוי.
 תתקפהו. יאחזו בחוקו : עתיד. עמונן
 כמו סמיתים עורק לוימן [לעיל ג'] :
 לכידור. עשויו הוא לשחוק לו לעקו מיד
 ליד וכן כדור אל אהן רחמי דייס [ישעיה
 כ"ג]

אלו הכתוב ובעבור זה יוסף לרלוז בל עה : (כד) יבטיחו. הלכות יתרו
 אמו : תתקפהו. כחך. הלכס לחמונו ארום בחוקך מלך לחמונו במתשלו :
 עתיד ללכור. עמונן הוא להיות דומה לכידור נע ונר ומעוטל ככדור היום
 כסמולל ורעס מיד לוד : (כה) כי ביה. על שאלה ויהי אל ה' למות כלפי מעלה
 כיוויה

(כו) ויהיט לתיח בתקופא
 בקשיו רום תרמי : (כז) ארום
 קמא אפוי בשומקת עבד
 רוסקא עליו הפלא :
 (כח) עבדן שמונן בקריון ארום
 יתיב בקמא דלא יתבונו להון
 די איתקדורו ליתרון : (כט) לא
 יתקשר ולא יתקם עתיה
 דקרה

יתגבר : (כו) ירוח אליו בצואר עינו
 גבר כנגדו : (כז) קריספה פניו בחלבו
 ויעש פתחה עליהם : (כח) וישלמו
 עינים נבחרות בתים לא יושבו כמו אשך
 התערתו לעלים : (כט) לא יתקשר ולא
 יקום

רש"י

לכידור כמו לכידור כחותו האלך סהוא עתיד ליקוד באש של גיהנם
 והוא סתריב שנתכנה הכדור עליו [ישעיה ל'] כי ערוך מאתמונל
 הפסה גם היא למלך הוכן לשחוק חייליו וקד יקוד. ודומה לו כידוד
 אש יתמלעו [לקמן ע"א] אש [ס"א אש] לפדים אש [ס"א אש]
 לבנות : (כז) ירוח אליו. היה כן אל הכורס בעגוס חקיסה לואר
 להכשיו : בעבי גבי מנורו. וחוקת כחו. גבי. לשון גובה. כמו
 והכני לך גב [ומחלל ט"ו] : (כז) פתחה עלי ככל. עשה פהטל
 חיים שהלכו ועוטי שמונו כדול על כסליו ונראין כמין פס פטינה מגורס
 וסחתה הפליטה פים [ש"א י"ג] אז הוה לע"א של נכחיס שפיו לו פיוס
 פרהה הפלך פיוס : (כח) וישכון ערים נבחרות. כן דרך בעלי
 גאוס בוטס חרבות לסס : (כט) ולא יקום חילו. לא יתקיים לעינים
 ריטס

מצודת דוד

נסיות היו וסיו מתגבר עלמו למולו כ
 חשב אחר כמו ונולד ידו עשה לו אש
 טעוטר : (כו) ירוח אליו. סיוס קן מול
 ס' בלואר זקוף ובגלוח בעבור עוטי גופי
 פגמיו חזק עליו ר"ל על פי סיוס בוטח
 ברוב חזק ותקפו : (כז) כי בכה. כי
 השתגר ברעו נפשו לשפון אה חת כסליו
 כי כסה מניו בחלבו ופכה על כסליו
 כפוליס כפוליס מרוב האונון והמה גרואס
 כפתי פסיוס ומניכור רוב הכוסס ככה
 לב וצפת ברוב ח"ן ליות כלפי מעלה :
 כי כיה חותם לעמונו כדך כגודלים אחר יכט ערים חרבות ליות לסס לשם וס"א
 כבוטס חרבות לעמו [לעיל ג'] : בחים. סין כתיבס אחר לא סיו ראוים לעבה יס"א
 אחר סוכנו וסומענו ליות גליס ודגורין כדך חרבות : (כט) לא יקום. וכשכס

מצודת ציון
 מישון טב : גפי .
 גופי כמו לגבי חוסר גביכס [למל י"ג]
 יואמר על גוף כל דבר : (כז) פתחה .
 הוא חלק הדורס
 מלשון פס : ככל . הוא חלק הדורס
 המורך לליות כמו אהר על הכסלים
 [ויקרא ז'] :
 נבחרות כמו ונבחר מן הארץ [שמות ט"ו]
 להם . להם ר"ל כסס : התערתו . סומנו :
 נגלים . ענין לו דגור : (כח) חילו .
 עברו

יָקוּם חֲלוּי וְלֹא יִזְכֶּה לְאָרְצוֹ מִנְלֵם :
 (ל) לֹא יִסְדֹּר וּמִגִּישָׁה יִקְחֵהוּ תִבְבֶּשׁ
 שְׁלֹהֶבֶת וְחֹדֶר בְּרוּחַ פּוֹי : (לא) אֶל־
 יִאֲמָן בְּשֵׁן נִתְעָה כִּי־יִשְׂאֵף תְּדַרְבֵּהּ
 תְּמַדְרֵהוּ : (לב) בְּלֵא־יֹמָו תִּפְלֵא וְכִפְתֹּו
 חֹסֵר אִי

קָבַח וְלֹא יִתְקַם לְאָרְצָא
 מִדָּוָו וְשִׁלְוֹ סָקָא דְרִתָּו
 וְנִסְרִים : (ל) לֹא יִקְבִי סוּ
 חֲשִׁבָא שְׂבָשְׁיָה תִבְבֶּשׁ
 שְׁלֹהֶבֶת וְחֹדֶר וְעִבְוֵי כּוּפָא
 דְּמוּסָה דְאֶרְעָא : (לא) לֹא
 יִתְרַשֵּׁוּ דְבַר נֶשׁ וְשִׂקְרָא חֲשִׁי
 אָרוּם שְׂקָרָא חֲשִׁי פְרוּבִיָּה :
 (לב) בְּלֵא יִפְתֵּי תִתְקַלִּי
 כְּבוֹרָתָא

רש"י

יָקוּם: ולא ישה וכו'. לא יעס. מללחו וישו אחרי הכלע [שמואל א' ח'] ויטו הס עלמס לא נטס מן השמים לארץ מתה תאוסס ויומון מתשבותס. והוא כשתי תיבות מן להס. מן הכנחס כמו וימן להס המלך [דטל ח'] דומה לו הפלירס פיס בשתי תיבות [שמואל א' י"ג] אֶרְשֵׁתִי חֲשִׁי אחו לטון [ישעיס ג'] זס נלחס בעיני. וימחס מסייעני. (ד"ט) מנלס נטון כלותך לכגוד וכו"ו שנו יסוד טפל. לטון תלית. לא יטס לארץ. לטות בעינלס עגורס חרוץ : (ז) ויסוד. מן העולס : ברוח פיו. של שלט בעולס. חס עקלה חסר ויש פותריס בעיני רוח פיו שטרע לדבר סרס : (לא) אל יאמן. אותו אשר בשוט נתסס : כי שוא תהיה תמורתו. יעשו כמו [רות ד'] ועל התמורס : (לב) בלא יטו. תעמוד פמורס על מלחחס מניגדל ומללחלס עוד כמו [ברלשס כ'] ומללח לו

מצודת ציון

פשו: מבלל. תליתס וסלחחם כמו מלונך לכגוד [ישעיס ג'] : (ז) ויקרו. וסו כל טל ענין כמ"ס : ולא יטו. לא עקד כד : (לא) תמורתו. מלכו תמורס וסוס טווי מוס לטול חלד תליתס ותלון : (לב) תבולס כמו ובעלחות וסלחח מולס כ"א על רלשס יחול ויקבלו א"י טרסס [ויקלח י"ב] ובחטו. עניני טוד טור לטוב לקדמח : ויקחו. עניני סרטיס מייבס אוסס סלכחס טד טיסוד מתקומס ויטעו כרות פיו על סמכס כדך דבר טיכס חסר לטוב קלות וימרו כרות קומעח ר"ל כדכר קל ויכד סלחח : (לא) אל יאמן. החוטס ללכס כדך שוא לל סיס מחפין חסר תמורתו טסיס שוא פ"ל עגמולו יסוס כחפעלו : (לב) בלא יטו. לוס תמלל וסולכס ומנו כלל חסר ר"ל ימור קודס ומנו : ובחטו. עניני יסו רטוביס ר"ל לא יכח טוכס לרשו חחיו

קְסוּרָא וְעִבְוִיָּה לֹא חֲשִׁי
 כּוּפָא : חִיָּא פִד לֹא יוֹפִי
 תְּחַסְלִי סְבִיבִיָּה וְכִלְעִיָּה לֹא חֲשִׁי
 נְגָא : (לט) יִתֵּר טַרְדַּ עֲטָא
 חֲסִיקָה וְנִפְלוֹס חֲדָד וְנָחָא
 לְכִלְעִיָּה : (לר) אָרוּם סִיבִיָּה
 דִּילְמָו לְעִקְרָא תִּשְׂקָא נִתְרָה
 פִּשְׁבָּגָה שִׁחְרָא : (לז) דְּחִשְׁלִין
 לֵטוּ וְכַפְלִין יִסְר וְדַחֲזִי בְּרִשְׁתֵּוּ סְפִדְוֵו וְקָא :

לשון ופסליו יסר ודחזי ברשתו ספדויו וקא :
 רש"י
 לו ארכטוים וסלטו: וכפחו. כסית עספו. כל עספי חלון דומין
 לרסס : (לז) דרה עמל וילד און. עסס רעס ויסתלמו סכר הלירס
 לפי ססריון : חכין. טמון : מרטה. למרעס ססך לסס תסווסס :
 [עעסס חיוכ] :

ימין

מצודת דוד

אחיו : (ז) יחס. מי כפוד לטסיר
 טוה יסוד רעו כסכס קלס כגון סוס
 סמסיר ככרו כעסס סכס : ויסלך. וכו
 ילך רעו מחר כות ססלך מחר לטו
 וטו כל טנין כמ"ס : (ז) כי שר
 חר. כי ין כרלוי ססחיס פרת חק וסרדו
 ולא מלח סס לא כניס ולא כות : וסס.
 חרון חף ס' הכוערס כלס חללל סלחלס
 כניסיס כממון טוד : (זח) דרה עמל.
 כמו ססרס עמל כן ילד חון ר"ל כמו
 ססלירס סיו לא ססריון כן כגמול לפי
 סמפס : ובכס. הלכ כחצו ככסו כלל
 סיו כניסס סמרסס וסס יקבל כמולו סמלס

לפין מחסור [העולס סמכעס ססיו כי יסוב
 חסחסי כלל כדכרין חלכ חסחסי עוד חל חסריו כי ססריס כלכס חל סכול טוד
 לחטוב שאין פסחיי וסכס רעון רכס ועל חלל אשך ימיעס על חסוריס כעבור מעסס
 סטוב עסס יסוב לומר כלל חלל קבלת עליסס כמול וסוכ סטון עינין כוה כודך
 וקבל כמול כסרורין חלכס ויניס על ססכסחס חמללס כרעסיס מכלי סקוסס
 חפ"ל כיומי סוככו חמלל וסכו סמחולס ויסוסס ככל עס חסר ררסס סכח עסר
 אשך לא כן כקיי ודריין :

מז טו וְעַן אֵיבֹב וְיֹאמַר : (ב) שְׁמַעְתִּי
 כְּבִלְהֵר רִבּוֹת מִתְּהַמְּי עַמְל כְּלֵבִים
 וְט תִּקַּח לִדְבָרֵי יְרִיבֹת אֵלֹהֵי מַתְיָרִיבֵיךָ
 כִּי תַעֲנֶנּוּ : (ו) נִסֹּם וְאִכְלֵי כֶבֶם אֲדַבְרָה
 לֹא יֵשׁ בְּפִשְׁכֶם תַּחַת נִפְשֵׁי אֲחֵיכֶרְהָ
 עֲלֵיכֶם בְּמֵלִיִם וְאֶנְיָהֶם עֲלֵיכֶם בְּמֹר רֹאשֵׁי :
 (ח) אֲנִי אֲמַצְעֶכֶם בְּמִרְפֵּי וְגִיד שְׁפָרְתִּי

יחשך

רשי

מז (ג) מיריצך . יסעךך סך להשוב דברך נמרלים על אופטיס :
 (ד) ככם אברה . ככס אלטי יודע לקתח : לו יש
 בפשכם . ביסורין תחת נפשי גם אני הייתי מחבר עליכם במילין
 ומניע עליכם ראשי בעקתכס ומאמין תחכם כמו סי לאמר הקרישו
 סחמלמו ועמדו ביסוריים כאשר תאמרו אלי : (ה) וגיד שפתי .

שמי

מצודת ציון

מז (ג) יסעךך . יחזקך כמו מה נמרלו
 אמריו וישל [לשיל ז'] : (ד) לו .
 כמו אם וכן על החיים חוחם [שנטיס]
 ח' : במי ראשי . בראשי וכן כמו פי
 תהתין [לקמן ט'] : (ה) אהאככם .
 תלשון חושך וחוק : וגיד . משגון פדיד :
 תהוכס : (ג) תהן . וכי ימלא סוף לדבר
 מני

זהו כול דברים חלה חובל להכבות מד בלי די וזה כולם יפה הרוח : או ימי .
 פשו הדבר אשר מחוק חוקך ומזכרך על הכסבס עד שפכ' תביב ועם כלי דש
 ונאמר כול חן בדברים תחכם וחק חוקך כפוי ומזכר להביב ח' חל לך ולא
 חוסף לדבר עד אז חאמר לו מדע לא אהרם הדברים הולל בראשונת כי לדבר
 תלשון יתמו החאמרים חרע חשב עליהם עד כי יחזור ויתשב מה להביב
 תחכם כפ' חן רוח חן קן די חן על מה להביב אז מה חוק ועוד תלחוף מסדריים
 אכל לדברי רוח חן קן די חן על מה להביב אז מה חוק ועוד תלחוף מסדריים
 כפ' חן רוח חן קן די חן על מה להביב אז מה חוק ועוד תלחוף מסדריים
 כפ' חן רוח חן קן די חן על מה להביב אז מה חוק ועוד תלחוף מסדריים
 כפ' חן רוח חן קן די חן על מה להביב אז מה חוק ועוד תלחוף מסדריים

קסתי יתקע : (ו) אין אפסל
 לא יאסוק כיבי ויאסוק מה
 פני יתיל : (ז) לחוד קרוו
 שלחני צריאת קל קושה :
 (ח) ונאמני לקטור הנה נאמס
 לקאקרא עלי קדמברי על אפי :
 (ט) ודונה תבר גמר לי דבבו
 שפי עלי קבמו קשמו חוד
 אפסל חרף קשני לי :
 סחחין

רשי

שאינו נד וקובל עתה וזעק אז יחשך ולא ללעוק ולא אטוד עוד .
 אכל עתה אם לדברתי וכו' : (ו) השמות . שיתקת כמו אסתומס .
 ודמו שמוני שמיים [ירמיס ב'] שתקו וסתמו : (ח) ותקמוני לעד היה .
 הקמטמתי וסקדדתי בשבים עד שיהי לעד על מוני להסתייני :
 (ט) ילמושי . יחדד כמו עלט כחוסש וגו' [בראשית ד'] וספטן סול
 סלר

מצודת דוד

סיימי מחוק חאמרים כפס מלא : וגיד
 שפתי . כדוד שפתי כדבור סיס מחדיל
 חאמרים כי הייסם מנחמיום כדברי כי כן
 דוד האלשער כאשר ירחם שפליגין בעלמו
 ומתלוננים עמו להלשער בלרמו מתחכם
 סוף כוס : (ו) אם אבריה . כאומר וזה
 צוה חאמר להחדיל חאמרי כפס חאמרו
 שאני יספר הירחם אשר הוה עוד כפס
 לגל ילמו היסורים כוס לא כן סוף כי כמו
 אלא הדברם לא יתחך כלפי כי לא יתחך
 ילך לך פ' עזרוק היסורים עד שאשוב
 לכות קני לבינו היסורים חאמר
 כול חן כירי עון ומתהלל כחוס כלו
 חאמר חף לא אפחד מהסופס היסורים עד שאחול חאמרי כי הלא חף עתה סלחתי
 עד שא' להכחות יוסר וכבר עפס שמתם כל עמתי כניו ונבטויו וכל כניו כניו
 ופס ח'כ יוכל לוסיף עוד : (ח) וחקמני . הקמטיס שפי עפס לעד על גודל סלח
 זככתם וזכרון קס יי לעד כי ככתם כדלח כניו סוף יעפס על חוחך סלח :
 (ט) אפי טף . חף ט' סרף חוסי וסטר חויכס פלי וסני לבוד עד כמל הירחם חרף
 סלר

סלר

מצודת ציון
 (ו) מני . מני : (ז) חאני . ענין מייסוס
 כמו כוסס דבר חליך מלחם [לשיל ד'] :
 השמות . מלי שמתס : (ח) וחקמני .
 ענין חוק וכן אשר קמטין [לקמן כ']
 וכדנ' וחסמני כקמטין [כ' ק'] :
 כחסי . ענין רון כמו וכברי כחס שפתי
 וסדנ' וחסמני כקמטין [כ' ק'] :
 חסלטיס ח' : יענח . יעד כמו לא חסנח
 חסלטיס ח' : (ט) וישלחני . ענין חסר
 חאכיס כמו ויחסם שבו [בראשית כ'] :
 חרי . ענין חתיקת וסתיחת כפטיס חלו כחלו
 כספקף חלום על שון חוק וחרקון פי חויס
 ח' : ילמושי . יחדד כמו חרבו ילמושי
 חסלס

י פערד עלי ו בקינים בחרת הכי
 להי יחד עלי ותפלאון : (יא) יגדתי
 אל אל עול ועליתי רשעים ורמתי :
 (יב) שלל היתי ותרפתי ואחו בערתי
 ופצצתי וקמתי לה לפסטה : (יג) שבו
 עלי

רשי

סלג : (י) פערד עלי בפינים. פתחו . כמו ופטרס פיס [ישעיש
 ס'] : יהמלאון . יתאספון . והרכס לו דמיון במקרא קראו אחרין
 גלג [יזשים ס'] אשכ וקראו עליו גלג רושים [ישעיש ל"ג] ואינו
 משתנס מלשון כי כל מילוי נאסף הוא : (יא) יגדתי אל אל
 עול . כסודתי הקב"ה אל אויל לך עול לגון כי : ועל ידי רשעים
 ירשני . טעייח תחומי וכפואתי מסר לכשעש שאין אלה מקטישים
 ד"ח ידעתי כמו ידעתי . לשון רזוי ותחומים : (יב) ותרפתי . אוחו
 טויל לשון טיורין : ופצצתי . לשון שבכ לשבדים הרבה בתכנס
 רכס . כמו ונפלתס איש אל אחיו [ירמיהו י"ז] ונפן אח טולניך אל
 הסלג

מצורת ציון

[פסלים ז'] : (י) פערד . פתחו כמו
 ופיסס פערד לתלסון [קמן כ"ט] :
 בפינה . כבי"ח נוסף : רזוי . הוא גובה
 סגוים : יהמלאון . יתקבלן כמו מלא
 רושים [ישעיש ל"ג] : (יא) יגדתי .
 פטרס אוחו כמו לא סגיר עבד [דברים
 כ"ג] : עול . כמו עול : רשמי . ענין
 עקס ון כי ידע הכרך לגדי [במדבר
 ל"ג] : (יב) ותרפתי . ענין טיורין לחיכות
 רכסו כמו פור סחפורו [ישעיש כ"ד] :
 רשמי . הוא אחויו הרחל והאורל :
 ופצצתי . ענין כליזס עם הפיור ון
 ונפתי וטויל סלג [יזשים כ"ג] : רשמי .
 הוא הכרך אשר הכוים כתיים יטונו
 אפיל בו חייסס וכוו ענין טעריס כי
 פצצתי תרגומו טערת ויקרא ק ע"ג
 18 סטוריים

קלתי ולא יחוס יצדי לאקרא
 פרייתי : (יד) ותקפני קחתי
 של אפי חקתי ירהים עלי תי
 וקרא : (טו) סקא תיפית על
 פשרי ותללית בקרא
 וקרי : (טז) אפי סתשקשין
 סו בקואת ועל חסיתי סולי
 סקא : (יז) על דליח סוסקא
 בדי

רשי

סלג [תסלים קל"ז] : (יג) רביי . מורי חלוו כמו רוכס קס [כראשית
 כ"ב] : פררתי . מרס עלי : (יג) גלדי . מרס יבסס וסעלס גלג .
 ולסון משנס וסעמידו על גלדו : ועללתי . ולכלכתי ונטיתי כמו ויחטלנו
 כס [שופטים י"ט] לשון כיוון וגלוי וכמו טוללס לנטיס [אזכס ג'] :
 קרי . זוי . לשון וקרטיס מרדו [ב] : [מקוק כ'] : (טז) חמרמדי .
 קתמו . כמו נחמרו כתי מטיס כלסון משנס וכן עמי חמרמדי [איסס
 ח'] : צלמות . סחשכו מחמת כתי ודעס : וסלסתי

מצורת דוד

אשר לו סכנו עלי חסכיב וע"י יפלה כלייתי
 ולא יחמול עלי וחס מי חסרס ישפון על
 סלרו וסוה מל על יסוריס מחלסים :
 (יז) קרן על מי קרן . כעוד סהמס
 סרלסוים קודס על סקון לה סגוים
 ולא סתקין סגוים עד סקלך לה כרלסוים :
 יי . חיס מרס יוצא עלי סקורס כגבור
 ספסכר לרין כמלחמס : (יט) שפיחתי .
 על מי סהמס סחחלסו להסחפא וסעלס
 גלד הכרך לסוס עליה כגריס ריסי כומר
 גק ודוקס אכל אי חרוב סיגון וסערי
 פקדי ק לנכס משפל לגלדי סהמס
 ולכלכתי וסר מי כחשר כרדך לחלסיס רני
 סיגון אשר ילכסו ק וסעלס אפר על
 יחיס : (טו) מני חמרמי . מן סככי
 פרוס סחכס סמוס : (יז) על לא סוס .
 וכל ס כאל י לא ספטר סחס כ"ח כחסי
 וספתי

בְּכַף וַתִּפְלְטֵי זָכָה : (יח) אֶרְצָן אֱלֹהֵי
הַכֶּפִי דָמָּה וְאֵלֵיהֶי מָלְאֵם לֹא עָקְרִי :
 וַיֵּם בְּמִצְרַיִם הִנֵּה בַּעֲמֻסָּם עֵרִי יִשְׁתַּחֲוֶי
בְּמִצְרַיִם : (ט) מִלִּצְיָן רַעֲי אֵלֵי אֱלֹהִים
הַדְּלָה עֵינַי : (כא) וַיִּזְכֶּת לִגְבֶּר עַם אֱלֹהִים
וּבֶן-אֶרֶם לְרַעְרֵי : (כב) כִּי-שָׁלוֹת מִסְפָּר
יֵאֵתוּ וְאֶרֶח לֹא-אֲשׁוּב אֶדְוִלֵי :
 רוחי

רש"י

(יא) ותפלתי זכה לא קללתי חבירי ולא פללתי לו רעם: **(יח) ואל**
יהי טיבתי בזכתי להבליע בו זמקתי כי לשמים העלם: **(יט) הנה**
בשמים עדי יולתי הודיע דרכי: **(כ) דלפה** דוועט וזולפת דמטס.
לפון דלון: **(כא)** ויזכתי לגבר. והלואי יעשה לי זאת שישן לי מקום
להסוכה גדר עם אלוה להשנות שני סריבס ריב גדר עם קונו.
ויזב בן ארם לרעסו: **(כב)** כי שנות. שקלטים מעספר לניחי תי:
יאתיו ייעשו אזו טרם לא אשוב אהלך: **נעמו**

מצודת ציון

הוא חשקת סקני: (יט) ושהי. כמו
וסקני כמ"י והוא עד גלגל ארצי: **זכ** ונקים מבלי כרכור מתעבס המבטל
 במימיס. **בשמי מרזם:** (ב) מליצי. כוונת המלה: **(יח) ארץ**. אהס הדין
המדבר במיטב סרכור דברכי כוונת יקרא אל המלע את דמי כעגרי מפלטי לכוונת
 מלי: **דלפה**. ענין דמטס כמו דלף מן הסין אלה יהיו נהרס לכל ויבקשו עלי
 טורד **משלי כ"ז** כי דמטס סכני וירדס דמתי: **ואל יהי מקום** להסתר עם
 טמס **טמס:** (כב) יאתיו. יבואו כמו
אהס בקר יאשימי אלה:
 מנבו

שרי כ' נגמס כי חזרו להלות כי עון רב הלכ בשמים נס פתח מאלתי עד לי על
יזכר לבני וזכתי הודיע עמי. ככל דרכי כמ"ט: **(ב) מליצי רעי**.
אקס רעי הכדריס עמדי כדבר צוילת טויוכות כלה אל אלוה דמטס עמי והלא לפניו
 גלוי יזכר דמי: **(כא) וזכתי**. עלואי הוים עמוס לגבר להסוכה עם אלוה כהלך
 אזו עם רעסו: **(כב) כי שנות**. כאומר הוים ימי עמדי עם להסוכה כי הלא שנת מספר
סקלוב לפי זמן העמדות הלחות כלה יבואו לי כי קרסם השמלות עמבור רוב המכאוב
המי שריו לייבם אם הלחות והמיסה קרובס לכוז והלא א"כ הלוכה אהר לא אשוב
 עוד ופתח א"כ אקבל גמול ויזכר דמי:

י' (ט) נפשי סתמקלא יפסי
 לא תחפיו ארמי ולא יהי אחר
 לקמלתי: **(יט) לתור** כיוון
 דאית קשמיא סתמי וסתידי
 עלי בסרמיא: **(כ) סתקליס**
 חברי קרס אלקא ונקת עמי:
(כא) אפטר דמבשו בר נש עם
 אלקא ותיד אנש עם חבריה:
(כב) סתול דשני סקין אית
 נאפרשא דלא איתב א"ל:
 נפשי

רש"י

י' (א) נועבר נקפלו כמו דעכו [לפלו ו'] קברים לי. מוכן
 חטי לקצר: **(ב) אם לא** זמח זכוי. שכני אלס סתוים
 מעדו עמי בזמנומי להטל בי: **ובהמרותם**. כמו וימנו בי [יחזקאל
 כ'] ממרים סייסם [דכריס ט'] בזקטטס: **תלן עיני** שמי וזסי
 ומתשכתי לניס בזן: **(ג) שמיח נא** הכורס: **שרבני** שתקע כף
 להסוכה יחד. כי מי הוא מאלס לודי יתקע וישיב לי: **(ד) כי**
 טמס: **ללבם** צפנת מסקלתי סתול:
(ה) לחלק. לחלקקות יגיד כל אחד מהס את ריעו. וזמח סתול
 לכס

מצודת דוד

מצודת ציון

י' (א) רוחי חבלה. הלא ככל רוחי
 נבחסה וימי חיי כלה נקפלו
 ממני והלכו לסס והסרכס קבריס לי ל'ל ככל
 עמוס מדרך כף רגלי חמי קרוב למיסה
 חלילי ככל עמוס עונן לי קר: **(ב) אם**
 לא תחליס. סכס מגודל הכאוב חמי קרוב
 למיסה חף חס לא חיי עמדי עמי
 כהמלטי כי זחף חס לא תחמידו עמי
 לרוח נבס סמס ממרים ומקטיסו אחי והוא ככל ענין כמ"ט ור"ל סכס כלה סמי
 חמי קרוב למיסה והסס ומסיס לי עוד עמי ויגון: **(ג) שמיח נא**. חר שמי נלפי
 סתמלס כהסווכות כויטי לכוז על סתמס ויזו כוח אהר יתקע יוד לתור ידי לקבל
 פל עמפו כקיום גמור להסלטי את כהסווכות: **(ד) כי לב**. אין לי חפץ
 בזמי אלה כי לבס סתמס מפלס ולא כחמס ידברו על כל מרזמס פ"ט
 כי אין יודס מעסס 'לדיק' זוכר לרוסם סתמלכר: **(ה) יגיד ריעם**. הלא מן כרמיס

בני הכלבה : (ט) והציני למשל עמים :
 והפת לפנים אדרה : (ו) ותבה מפעש
 ציני וצני בצל כלם : (ח) ישמו ישראל :
 על-ואר וגין על-הנהג יתעדר : (ח)
 וישקו תרבי על דא
 וצני על דילסור יתעדר :
 (ט) וישר צדיק ארסיה
 וקני צדיק יסוף
 ב"א הכלה
 יסוף

רש"י

נסס מינו כדו תלנה : (ז) והפת . כמו חוף . לפניו . של כריות
 טי : (ז) וצני . ארבי שתי נולך בהם : (ח) ישמו . יתעו .
 וקני . אם יש דיק שומע בהטווח התנסים האלה : יתעורר . לריב
 צסס : (ט) וישמו . כל דיק דרכו . לטמוד כנגד כח הטיפים .
 ואולם

מצודת דוד

שוקטים [מפני ציני] : (ה) הכלבה . יגד לדבריו תלקווח ותק וכל כדעם
 שמתוה לרבר ולינו משיגה קרוי כליון
 עינים : (ז) והציני . תעמידני כמו מציג
 אלוהו לבר [שופטים ז'] : ותח . כן יקרא
 צניכס כמו כי עורח מתחולל תפסה
 [ושטיח ל] על של המתפסה בלדו ופול
 עס : (ז) ובה . ענין עירודת כמו כסה
 סנע [ויקרא ז'] : וצני . כן יקרא תחול
 ילך כי הוא עוהל בהשפעות כמו וכל
 ענין מתפנות לבו [כדלשית ז'] :
 (ח) ישמו . יתעו כמו פנו אלי והטמו
 [למן ציני] : והער . מלשו בהטוררו :
 (ט) ויש . כהטמו : אסין . חוץ :
 אחר לא יתקיים בתקום אחד כי בכל פת
 ינסה מתקומו כאשר ינסה השפע : (ח) ישמו . יסריסו יתעו על גורל
 מלחוכי מבלי חסם וסוקי ותסדר להסוף על המתוץ לה' מלי טענה מספק :
 (ט) וישמו . ועליו יתחל דיק דרכו ולא יעזבה בחושבו הלא הוא כבוד אליהם כי
 יודע הוא שאל שמו סבו יקבל כהטמו הכפז : וסדר ידים . מי שחול טער
 שסלחחו כי משה מחד יתחל בו ויש קטווי כהלחה הכפז ויתחל כמו משה :
 אשר על השפי על יבד' ארצו אשר לו שטיח ידלס ואלו דררס ה' :
 14

אחמילוקא : (י) וברם כללוח
 תחובון צמי קרוין ולא אשבת
 בכו סרים : (יא) וסוי
 קברו בעיניו אהפסילו לוחי
 לקבי : (יב) ליליא ה'ד
 וקמא ישוון וסרקה קרוב
 קסלקוין סו קרם חסוקא :
 ניט צין אקא קבר דפי
 קברתא
 יקרם אסין : (י) ואלם בלם השש
 וקא יבאו קר נא ולא אמצא בכס חכם :
 (יא) ימו עברו וסרתי נתקו סו
 לקבי : (יב) לילה ליום ישמו אור קרוב
 מפני הששק : (יט) אם אצקתה אול
 בתי

רש"י

(י) ואלם כלם . הני אומר לכס כולכס תשובו נל ונולו נל : ולא
 אמצא בכס חכם . כמה שחלם מלעצים על קבלתי : (יא) ימו
 עברו . סהס ימו טובחי שסורנלחי כסס סכרו : וסחי . לססרין
 צסוסס : נתקו מורשי לבבי . מהשפוט שלני מורשני . שסיס לני
 אומר לרס טובה לני דררי : (יב) לילה ליום ישמו . ססולסי
 חלס סוססיס לי לילה ליום . כי מלרס ססוליס לל אשן בלנה :
 אור קרוב . וקל לי מפני לרס חשך לילה . אור קרב כלשר יבס
 סשעס כרלס לי שעתס מקרוב סלרי סוס וקלר וסלף לו . כסו
 [כדלשית י"ט] סעיר סולת קרובס משישכס מקרוב מלרס . וסמו
 כי כנכס רשטיס מקרוב [למן כ'] מרשיס מקרוב כלו [כדריס ל"ב] :
 (יג) אם אקור שאור . כמו אם מרזים יעו [לעיל ז'] כלומר
 מלחל

מצודת דוד

סיסו כס : (י) ואלם . וכלתס חכס [כדריס י"ט] : נתקו . ענין ספסק : מורשי .
 סולס סכרו וכולו להכילו חמייה דרבר
 ולא מלחל כסס חכס כי לא כחכמס שפססס
 לומר שתי עיפי סרלס : (יא) ימו עבר .
 ססס מרוב סככולוב עברו ימו חיי וסני קרוב לפוט ומרוב סכולוב סדסס וספקי
 מתכסוטי אשר כיו אל לבני למורס ר"ל סס על מלח חושב כייסו מתכסוטי חכמס
 אלוהו לבני נחל חוזה לה נלחלס כסס עסס נעשקו וסרו : (יב) לילה ליום
 ישמו . רוב סככולוב יכלנלו מתכסוטי וישמו עסס לי סכסוטיס וספוליס כלססס
 סלילה חל כדריסו סככולוביס ונגלסס חלור סיוס : אור קרוב . חלרס סכססס
 סריסס מלח קרובס לי סלסס לה שפני סכסס כלרות וסו סקרב קל כלילו אשר
 חור קרוב אינסס מפני חשך : (יג) אם אקור . חלומר וסכס ככל סנלסוטי ססר
 סחלרטיס יסנא מלור כי סלח חלני לכי כחוק סככולוב חר סר חוקס צייסיס
 15

תרנום

(ו) אור נשך באתהו וגו' עליו ידעך : עניה (ו) נהר חשך בשבט
 (ז) יצור צעיר אנו והשליכו עצה : וצורה אסמוליה יפי :
 (ח) קרשלה ברשת ברקליו ועל שבכה : (ו) תשקו פשעו חקפיה
 ותפלותיה סלקתיה: (ח) סמל
 דאשתר בקדמא קרליו
 (ז) יצו סקמא ועל: (ט) יאחד
 דהמלא דקמא וחקמו על
 גברא: (י) סקש בארמא
 אשליה וארמיה עלי
 שקילא: (יא) חור חור
 בלרות
 רש"י
 יבעתיה

ושביב : אשכולילא : (ז) יצור. ויו קלרים : צערי. פסיעות כמו :
 והשליכו. ממלו פלחו שיען אשר לא יתקיים : (ח) כי. סוס
 אשר טולה כנשה [שולח] רגליו לטוד על הרשע וליחסם : ועל
 שבכה יתהלך. יח רשע כל שבס עשויים כמו רשע וסא קיים א
 שכלאש סבשים : (ט) יאחו. בעקב פח : (י) טמון בארץ. תחס
 רגליו : חבל. חבל מודו אשר ילכד כס : ומלכותו. טמון על
 נמינו כחם שמועמן חבל מלודם למוסות : (יא) בלרות. שדים
 וסילוסו

מצודת ציון

מקום [לפי ר'] יח. חיר יצח
 כמו יגוס חשי [הלויס יח] : שביב .
 (ז) אנו. כמו מלחי חו' :
 (ח) שבכה. מנסת ר' :
 רשע ארונג מנסת וכן כד סבס
 [מלסי ב' ח'] : (ט) פח. רשע :
 כמו מלחיס : (י) טמון : נסח : חרוב .
 דוד : (יא) בעתה. על נסח : בלרות.
 חו
 כולכס כי סקום וסל פלחו ויובל כס :
 חור ודחוקים ועל פלחו סליכוס כפל
 סולכ כי סקום וסל פלחו ויובל כס :
 חור ודחוקים ועל פלחו סליכוס כפל
 סולכ כי סקום וסל פלחו ויובל כס :
 חור ודחוקים ועל פלחו סליכוס כפל
 סולכ כי סקום וסל פלחו ויובל כס :

מצודת דוד

פסיעות סמלו כמחוסו גדים מכילוס
 ורשו ספח אל רגליו נפול כס מתרד
 סכסח : (יב) ויר יעב. הרעב יסס על
 נניו ומקד רע מונן על אשח : (ג) יאבל,
 יעיה עניו עור גופו כס האבדים סכס
 נגדים אל חילון חור ופכס אר כס
 סחוס סח ויחיס חר בדיו וזכר סבור
 ולא ככר לפי סעור רחש על שח סחוק
 פשען : (ד) יתק. יסחוק מאחוס :
 סכסח. רל סכסח סלו מס סחיס
 סוסח עליו : וצעריו. סח סוין
 חוסו אל סקר למסוד ביד גדול סבסי :
 (פ) חשכון. וסח חשכון כחלו מעלי
 י י סח פס ולינו ובסוק סחכ סוכ
 כאלו
 סכסח

תרנום

קממ

איוב יח

ובמחיה אקדשין וקדדו
 ויה לרגליו : (ב) יפי קפו
 ביר מוקיב וצנא קמו
 לאנתיה : מ'א יפי קפו
 באנתיה וצנא קוין
 לספריה : יפי ייכול מוצין
 דתקו לספריה גבר כתי
 סלצ סריה : מ'א ייכול סקמא
 סקופ ספריה גבר כתי
 שרי סקמא : (ד) חור ספסקיה וקמיה וקמיה קלכו קטמא :
 (ס) חרוב אנתיה כספסקיה סקלר ליה [חור על סחריה
 נוסחא

רש"י

הפיצוה לרגליו. [ינפלו] יחכטו על סאכין : (יב) אנו. כט :
 לצלעו. אשחו : (ג) יאבל בדי עורו. ויאל כל שר כדו ככר
 ובטויו : בכור מות. שר סמוט. כמו [סלסי ס'ט] גס אז ככר
 אסכו : (ד) יתק מאהלו. מאסחו : סחיס כוסח סו .
 [מכסחו] מכסחה סלו סחיס כוסח עליו. וסח סלסיו וסלסו
 [מעלס] לקכר לסלסון סדסי : (פ) חשכון. סח כחלו אלמס :
 כבלי לו. [סל סח סלו] סכר מס. וסוף יורס על מוסו נסכיס :
 יסרסוסו

מצודת דוד

סח סוכן מן כסלון וכן כסלון אסר
 [יחזאל כ'ן] : והפיצו. יסרו כמו
 וסויו כ' [כרסי כ'ן] : (יב) אנו. כטו
 סחיס מכחו וכו רחשו חויו [כחסיס]
 ס'ן : איר. סקיס רע כמו סל חר
 לעול [קסן ל'ן] : לצלעו. נאסחו ע'כ
 סח' ייכן גו' : חל סל סלע גו' נאסח
 [כרלסיס ב'ן] : (ג) בדי. מוסי ככר
 וסע גדים [יחזאל י'ן] וסח מוסל ע'כ
 כחסיס : בכור. עניו כס כמו ג'כ
 ח' ככר אסכו [סלסי ס'ט] :
 (ד) יתק. יסח : סחלו. ח אסחלו :
 וכסן ח חרל' על וסכ כחול ל'כס'
 [ויקד י'ד] : אצעריו. ח'כס גרסי
 וסוק

ג' וְהוּא נִפְרֵית : (טו) מִתַּת שְׁרָשְׁיוֹ יִבְשֹׁ
 לְמַעַל יִבֹּל קְצֵירוֹ : (יו) וְכִרְוֹ-אֲבָד
 מִנְיֹ-הָרִץ וְלֹא-שָׁם לוֹ עַל-פְּנֵי-הַחַיִּץ :
 (יח) הַיְדַפְרוּ מֵאֵד אֶל-הַשָּׁךְ וּבְתַבֵּל
 יִדְהוּוּ : (יט) לֹא נָזַן לוֹ וְלֹא-נִכְדָּר בְּעַמּוֹ
 דָּאָן שְׂרִיד בְּמִגְרֵיו : (כ) עַל-יִזְמוֹ נִשְׁמוּ
 אֲחֵרֵינִים וְקָרְבָנִים אֲהוּוּ שָׁשֶׁר : (כא) אֲדִי
 אֱלֹה
 וְשָׁמַנְיָ אֲחִי שְׁלֵטָא : (כא) וְיִסְרוּ לְהוֹד אֲלֹ
 מִשְׁרֵת

רש"י

(יח) יהדפרו. מן השמים : (יט) נכד. כן הכן : (כ) נשמו
 אחרונים. חנניה בשמועס אל ליד אשר בל לו : שער. לא יתקן
 לטוח מנורת שער שאין טעם שער [כשי'ן אלל כטי'ן]. וטעם
 כהן

מצודת ציון

פלוך : (טו) יורה. יפוצ כמו זורח אה
 נזון (הס ג'ן) : נזור. מדורי :
 (טז) יבל. יכח כמו יפולל ויכח [הכלים
 קצירו. עמו כמו וטכ קיר [לעל
 [י' : חייץ. ענין שוק כמו וחוזות
 פסוק לך דמשק [פ'א כ] : (יח) יהדפרו.
 ענין דחיס ויחסיס כמו אל ידפנו [לקמן
 [צ' : יגירה. מלשון מדיה : (יט) גין.
 אש הכן : נכד. זה כן כן : שריד.
 העולם אל תחבת הקכר : ומתבל. מן
 העולם יידרו אהו ובל הכר כמ' :
 (כ) נשמו. תחורו כמו אלי והטמו
 [לקמן כ'א] : שש. כמו שער כמ' :
 גיון

ג' אל עם אחי : (כ) על יחו. על מקרס יומו
 וימחו באחרונים הרחיים מלשו
 וסקרמונים אשר רחיו עוד כרוס הלחוח
 כה עס יחרו מחד ויחוסו רחם כמו
 גרות טכר : (כא) אד אה. ר'ל כה
 לנדוק לא יקרב כואח אך מקראות קטום
 חלה כחיס על משכנת העול וכמו
 זה כמלוח כל על מקום איש אשר לא ידע
 אל ר'ל מקרס כחמס לעם אח
 תחיהס הכהו כי ישיב ל'יוכ
 לנכר

שְׁרֵת עֲלָא וְכוּן אֲסַר דְּסוּ
 דְּלָא יָדַע אֲלֵהָא :
 יֵשׁ טַא וְחַיִּב אִיּוֹב נְאֻמָּר :
 (כ) דַּד צִיִּיק תְּקַסְמוּ
 נִשְׁי וְיִחְסִימוּנִי כְּפִלָּא :
 (ג) דְּקוּן עֲסַר וְקִינוּ וְחִסְמוּנִי
 לֹא תִבְהַתוּ תִשְׁתַּמְדִּישׁוּן לִי :
 (ד) וְיִבְהַס כְּקִישָׁא שְׁלִימִי
 מִי תְבִית שְׁלִימִי : (ה) אִין
 בְּקוּשְׁטָא

רש"י

הסך לקמן כהתחבחה וסוף פסוק. ל'ש. (כא) אלה משכנות
 עול. זה אחריתם : [למעט ארוב].
 (ב) תניין. לשון חונס : עשר פעמים. עשר פעמים יש עד
 כלן : תהכרו לי. תהכרו לי : (ד) אתי חלין. אני סוף
 פלוק מכוס על משנתי. (ה) אם אמנם. אם כן נוספים עלי ללרטי :
 ומוכוסו

מצודת דוד

לפיר שלח יודע לדבריו שאין המקום
 פשיגה בעולם אף כי יזקק לפיר שהו
 פיורס על לא חמס וכחיל רחיים ממלכת
 שרשים בעולם עמס עד כי ישחח חמס
 ולא יקיר כן כלדוקים וסס כעבור הרעס
 טכאל על איוב כה יתכן כי כהל לו כעבור שקר כעבורה
 כהל ויעש כחמס לפי
 כמנו המרובס אשר יאסו להל'ס טעוס עול :

(ב) עי אנה. עד מתי הלערו חל נפשי ומדלחו
 רחיי כלמדי קמור : (ג) זה עשר פעמים.
 כי עד כה ענה איוב חמסס מענות ודעיו
 כפיכו למולט חמסס פעטוס כדרכי קמור וליס
 חמר הלה הכלמחס רחיי זה עשר פעמים
 כי גס פס על קבלו מאמריו
 ללמס חמסס לו : לא חבשו. לוד לא
 מכוכו לפעיו מיס למולי ומכור
 חל עלמיס כלולו חלס כמרוס ודעיס
 ממי לו וליס חוחי : (ד) וסס אככו
 וכו' : חל חל חמסר עמיני לעשוס
 כהר הלה חיל'כר חלין סובחי ר'ל כהל
 לא רחיקס ממני מאחוס רע
 וזלס יכל לסיסו שפטיסי כהר כני
 לכו עמי כהלס וסס לנס עלי כי
 חודו לעס חמססי : (ה) אם אככו.
 אשר לחמס מם חלסס
 עגדיניס עלי עוו כי כטיחו
 יכר עלי חמסס עוני מרוב סוכנו
 כסס יסכס

תרגום

אָמַנְסָ עָלַי מִתְּהוֹלָה וְתוֹכִיחוּ עָלַי הַרְפָּתִי :
 (א) דַּעֲרֵא אִפּוּ כִּי־אֵלֹהִים עֲרִיתִנִּי וּמִצִּדּוֹ
 עָלַי הַתְּרוֹף : (ב) הֵן אֶצְעֵק רַגְסִים וְלֹא
 אֶעֱנֶה אֲשֶׁנִּי וְאֵן מִשְׁפָּם : (ג) אֲרִית
 גִּדְרִי וְלֹא אֶעֱבֹר וְעַל־תְּהוֹלוֹתֵי חֲשָׁךְ
 יֵשִׁים : (ד) כְּבוֹדִי מַעַל הַשָּׁמַיִם וְיִסֵּר
 עֲטֻרַת רֹאשִׁי : (ה) יִתְעַצֵּן מִבְּיַד אֱלֹהֵי
 יוֹפֵעַ לַעֲנֵךְ מִתְּהוֹלָה : (ו) אֵיךְ יִתְרַד עָלַי
 אִפּוּ וְתִשְׁבְּגֵנִי לֹךְ כְּצִרְיִי : (ז) יִתְרַד וְ
 יִבְאֵר גִּדְרוֹי וְיִסְלֹו עָלַי דְּרָבָם וְיִתְנֶן
 מִבְּיַד אֱלֹהֵי : (ח) אֲנִי מַעַל הַרְתִּיק
 יוֹדֵעִי
 רִשְׁיִי

תוכיחו עלי חרפתי. מראים ומוכיחים חרפתי על פי : (א) אצעק על חסמי. ולא תענה : (ב) ויסע. לשון עקירה : (ג) ויסלעו עמלשון

מצודת ציון

אָמַנְסָ : ואין משפט. אֵן לִי משפט. כְּבוֹדִי : כבודי. וְעַל־תְּהוֹלוֹתֵי חֲשָׁךְ : על תהולות חשך. וְיִסֵּר עֲטֻרַת רֹאשִׁי : יסיר עטרת ראשי. מִבְּיַד אֱלֹהֵי יוֹפֵעַ : מביד אלהי יופע. לַעֲנֵךְ מִתְּהוֹלָה : לענך מתהולה. אֵיךְ יִתְרַד עָלַי אִפּוּ : איך יתרד עלי אפוי. וְתִשְׁבְּגֵנִי לֹךְ כְּצִרְיִי : תשבגני לך כצירי. יִתְרַד וְיִבְאֵר גִּדְרוֹי : יתרד ויבאר גידרוי. וְיִסְלֹו עָלַי דְּרָבָם : יסלעו עלי דרבם. מִבְּיַד אֱלֹהֵי : מביד אלהי. אֲנִי מַעַל הַרְתִּיק : אני מעל הרתיק. יוֹדֵעִי רִשְׁיִי : יודעי רשיתי.

תרגום

יוֹלֵנִי מִן : (י) פִּסְקוּ
 קְרִיבִי וְיִטְרַעֵי אֲנִי־יָוִי :
 (כ) גִּבְרֵי בֵיתִי וְלִחְנָנִי
 לְחִילֵנוּ תִּשְׁבְּעֵנוּ יַדֵּי כָּרְ
 גְמִינֵנוּ רַעֲיָתִי בְּחַמְסֵינֵנוּ :
 (ל) לְעִבְדֵי מְרִימִי וְלֹא יִתִּיב
 חֲסִי אֶקְבֵּא עִמָּה : (מ) רִחְוִי
 מִתְּקִרְתָּא לְאִתְּמֵי וְאִתְּמֵנִי
 לְבִי מֵי : (נ) לְחִדּוֹ נִבְטָא
 רַחֲסֵי מִיכְרִי אִסְרִי וְסִפְלִלוּ
 מֵי : (ס) רַחֲמֵי יְהוָה כִּל אֲנִשֵּׁי
 דְּעוֹרֵינוּ דִּי רַחֲמֵי אִתְּהַבְּטוּ בִּי :
 (ז) דְּמִשְׁפִּי יִדְבְּקֵי דְבַחַת
 מְרִי וְאִשְׁתַּחֲבִית בְּקִשְׁוֵי עַצְמִי
 חוּטוּ

משלח מסילה : (ג) אך דרו. לשון חכר : (ד) לבני בטני. לשון מגדלתו דביתו כאלו סס בני : (ה) עוילים מאסו בי. כבוד אני עשיתי נכרים וכל דבתי עשיתי : (ו) דבקה עצמי. שאני נחוס עמוני

מצודת ציון

יוֹלֵנִי מִן : יולני מן. קְרִיבִי וְיִטְרַעֵי אֲנִי־יָוִי : קרבי ויטרעי אני יווי. גִּבְרֵי בֵיתִי וְלִחְנָנִי לְחִילֵנוּ תִּשְׁבְּעֵנוּ יַדֵּי כָרְגְמִינֵנוּ : גברי ביתי ולחנני לחילנו תשבענו ידי כרגמינו. רַעֲיָתִי בְּחַמְסֵינֵנוּ : רעייתי בחמסינו. לְעִבְדֵי מְרִימִי וְלֹא יִתִּיב חֲסִי אֶקְבֵּא עִמָּה : לעבדי מרימי ולא יתיב חסי אקבא עמה. רִחְוִי מִתְּקִרְתָּא לְאִתְּמֵי וְאִתְּמֵנִי לְבִי מֵי : רחויי מתקרתא לאתמי ואתמני לבי מי. לְחִדּוֹ נִבְטָא רַחֲסֵי מִיכְרִי אִסְרִי וְסִפְלִלוּ מֵי : לחידו נבטא רחסי מכרי אסרי וספללו מי. רַחֲמֵי יְהוָה כִּל אֲנִשֵּׁי דְּעוֹרֵינוּ דִּי רַחֲמֵי אִתְּהַבְּטוּ בִּי : רחמי יהוה כל אנשי דעורינו די רחמי אתהבטו בי. דְּמִשְׁפִּי יִדְבְּקֵי דְבַחַת מְרִי וְאִשְׁתַּחֲבִית בְּקִשְׁוֵי עַצְמִי : משפתי ידבקי דבחת מרי ואשתחבית בקשווי עצמי. חוּטוּ : חוטו.

שפתי משלח מסילה. אך פסוק נכבדי וטלו חוסי : 19 ועצב

שני : (כא) חֲנִי הֲנִי אֲתֵם רַעַי בְּיָד־
 אֱלֹהִים נִגְנַתֶּהּ בִּי : (כב) לִמְהַר תִּדְרֹשְׁנִי
 כְּמוֹ-אֵל וּמִבְשָׁרִי לֹא תִשָּׁבַעוּ : (כג) מִי-
 יִתֵּן אִפֹּס וַיִּחַתְּבוּ מַלְאָכֵי מְרִיתִי בַּסֶּפֶר
 וַיִּחַקְוּ : (כד) בְּעֵט-בְּרָזֶל וַעֲפָרֹת לְעֹד
 בְּצִוַּר יִחַצְבוּן : (כה) וַיִּגְזְרוּ יַדְעִיתִי גְּזָאִילִי
 חִי

רש"י

מטובי זכרי : בעור שני . כל זכרו הים לקוי בשחין ובהולמים חון
 גמתיכי שניו : (כד) בעם ברזל . יחלבוני בצור . ואח"כ מעבידיו
 את הטופרת עליהם לתח לוחותיה מאלה שהכריזו להכריס וכן דרך
 חוקק לבן . ולא יתכן לפרש עם של עופרת שהרי כך הוא אלל האבן :
 (כה) ואני ידעתי גזאילי חי . וא"ז זה חוזר למעלה אהם מדרפתי
 ואני ידעתי גזאילי חי לפרע וסוף יתיקום ויעמוד : ואחרון על עפר
 יקום . לאחר שיכלו כל טובי טפר סוף אחרון ועמוד : יקום .
 יתיקום

מצודת ציון

מצודת דוד

שני : (כא) חֲנִי הֲנִי אֲתֵם רַעַי בְּיָד־
 אֱלֹהִים נִגְנַתֶּהּ בִּי : (כב) לִמְהַר תִּדְרֹשְׁנִי
 כְּמוֹ-אֵל וּמִבְשָׁרִי לֹא תִשָּׁבַעוּ : (כג) מִי-
 יִתֵּן אִפֹּס וַיִּחַתְּבוּ מַלְאָכֵי מְרִיתִי בַּסֶּפֶר
 וַיִּחַקְוּ : (כד) בְּעֵט-בְּרָזֶל וַעֲפָרֹת לְעֹד
 בְּצִוַּר יִחַצְבוּן : (כה) וַיִּגְזְרוּ יַדְעִיתִי גְּזָאִילִי
 חִי

שני : (כא) חֲנִי הֲנִי אֲתֵם רַעַי בְּיָד־
 אֱלֹהִים נִגְנַתֶּהּ בִּי : (כב) לִמְהַר תִּדְרֹשְׁנִי
 כְּמוֹ-אֵל וּמִבְשָׁרִי לֹא תִשָּׁבַעוּ : (כג) מִי-
 יִתֵּן אִפֹּס וַיִּחַתְּבוּ מַלְאָכֵי מְרִיתִי בַּסֶּפֶר
 וַיִּחַקְוּ : (כד) בְּעֵט-בְּרָזֶל וַעֲפָרֹת לְעֹד
 בְּצִוַּר יִחַצְבוּן : (כה) וַיִּגְזְרוּ יַדְעִיתִי גְּזָאִילִי
 חִי

בְּיוֹן שׁוֹרְקָנִיָּה עַל שְׂפָרָא יִקְוֹם :
 (כז) וְכִן יִקְוֹם דְּמִי דְּאִתְחַסֵּי שְׂפִיקִי
 חַיִּי קָא וּמִסְקִירִי אֲתֵמִי תוֹב
 עֲלֵיקָא : (כח) דִּי אֲנָא אֲתֵמִי
 לִי וְשִׁנְיָ תִּסְתַּבֵּן וְקָא חִילְעִי
 שְׁלִישִׁי כְלִיתִי כְּעוֹבִי :
 (כט) אַרְוֹם תִּסְקִירִין סִה נִרְדַּף
 לִי וְשִׁקֵּר סִתְקָא לְשִׁבְחָה בִּיה :
 (כס) דְּחִילִי לִסְוֹן מִן קִרְוִם
 שְׂקָא אַרְוֹם שְׂקִרְנִי אֲלֵתָא
 ע

דְּדִי אַחֲרֹן עַל-עֲפָר יִקְוֹם : (כז) וְאֲחֵר
 עוֹדִי נִקְפִיר-זֹאת וּמִבְשָׁרִי אֲחֹהָ אֲלֵתִים :
 (כח) אֲשֶׁר אֲנִי וְאֲחֹה-עָלֵי עֵינַי קָא
 וְאֲחֵר קָלוּ כְלִיתִי בְּחֵקִי : (כט) כִּי
 תֵאמְרוּ מִה-נִרְדַּף-עָלַי וְשִׁשְׂרִי דְכִבֵּר נִמְצָא
 בִּי : (כס) גִּזְרוּ לְכֶם וּמִסְפִּיר-חֵרֵב כִּי-תִמְחַח
 עוֹנֶה

רש"י

יתקיים : (כז) ואחר עורוי נקפו זאת . וסס אינם נותנים לצ
 לגזאילי . אלא אחר נמת טובי נקפו וגם ונקרו . הקניסה והכניסה
 סוף סוף שאמנתי שסוף לי כנוקף ומוחק זעורי כעו [ישעיהו י] וקף
 פכתי היער : ומבשרי . אני רואה משפטים : אלוה . לשון משפט
 ויסורים : (כח) כי האמרו מה נרדף לו . כעו [זכריהו ז] כי
 תאמר בלבדך שסוף משמע לשון דלמא לומר ושתהיו נותנים לבכס
 לחמול ולומר לעם נרדפנו . ושם דבר הנמלא בו מה סוף לעולם
 לא תמלא בלבכס הטובים הוזהר שם דבר על מה סוף עומד :
 (כט) כי חמה . שאתם אנדיליט עון ספיקי ליד חרב : למען
 חמון

מצודת דוד

מצודת ציון

שִׁשְׂרִי דְכִבֵּר נִמְצָא : (כז) וְאֲחֵר
 עוֹדִי נִקְפִיר-זֹאת וּמִבְשָׁרִי אֲחֹהָ אֲלֵתִים :
 (כח) אֲשֶׁר אֲנִי וְאֲחֹה-עָלֵי עֵינַי קָא
 וְאֲחֵר קָלוּ כְלִיתִי בְּחֵקִי : (כט) כִּי
 תֵאמְרוּ מִה-נִרְדַּף-עָלַי וְשִׁשְׂרִי דְכִבֵּר נִמְצָא
 בִּי : (כס) גִּזְרוּ לְכֶם וּמִסְפִּיר-חֵרֵב כִּי-תִמְחַח
 עוֹנֶה

שִׁשְׂרִי דְכִבֵּר נִמְצָא : (כז) וְאֲחֵר
 עוֹדִי נִקְפִיר-זֹאת וּמִבְשָׁרִי אֲחֹהָ אֲלֵתִים :
 (כח) אֲשֶׁר אֲנִי וְאֲחֹה-עָלֵי עֵינַי קָא
 וְאֲחֵר קָלוּ כְלִיתִי בְּחֵקִי : (כט) כִּי
 תֵאמְרוּ מִה-נִרְדַּף-עָלַי וְשִׁשְׂרִי דְכִבֵּר נִמְצָא
 בִּי : (כס) גִּזְרוּ לְכֶם וּמִסְפִּיר-חֵרֵב כִּי-תִמְחַח
 עוֹנֶה

עֲלוֹת הַרְבֵּי לְמַעַן תִּדְרְשׁוּן שְׂרָיִן שְׂדוֹת קָרִי : אֵל סוֹרְמָתָא מְבַר אֶסְלוֹן
 כ (א) וַיִּזְן צוֹפֵר הַגְּעֵמָתִי וַיֹּאמֶר : דְּמָרָא מִן עֵלְלָא דְתַקְדְּשׁוּ
 דְּבַר מְשֻׁשׁ הוּא קָרִי דִּיקָא : דְּבַר מְשֻׁשׁ הוּא קָרִי דִּיקָא :
 (ב) לָקֹן עֵשֶׁפֶן יִשְׁבּוּנִי וַיַּעֲבֹד
 וַאֲפֹר : (ג) מוֹסֵר בְּלִמְתִּי אֲשַׁמֶּע
 דְּרִישֵׁי קִרְבִּין לִי וְהַסּוֹל
 דְּרִישֵׁי קִרְבִּי : (ד) הוֹאֵת דְּרִישֵׁי קִרְבִּי : (ה) קְרוּיָא
 דְּקִסְפִּי אֲשַׁמֶּע וַיִּדַּע רִיקָא מִן
 קִרְבִּי יִתְרַבֵּי : (ו) תִּרְדּוּ
 וַיִּקַּח מִן אֶקְלָא מִן עֵזָא דְאֲשַׁמֶּע
 כִּי
 רש"י

תדרשון. ומצונו עוד הסודות כהם על הכשעים ויש אם למסורת
 שרין כחיו כמו שרין דין צעולם כמו [שופטים ס'] שקמתי בדורס קן
 רלויסו בהמחומא : [מעטס לוסר].

כ (ב) שעפי וישבוני. מהשבוני ישיבני מעטה לפי. ובעבור שאפי
 מש ושוק ושמתי בי שהקוחי ישיבני עיפוי לענות אתי שומע
 ממך יסודי כלמתי שחמה מלמתי ועל כן דבר רוח וענני מצינו
 להשיבך : חושי. שתיקות כמו עת לחמות [קבלה ג'] : (ד) הואת
 שפסם סודע אהם. עמד המעלה על פני כל הדורות מי עד :

מצודת דוד
 מצודת ציון
 [גפיל ג'] : שרון. אשר דוד הכיין הוא כושפס עלי על חום הוא מן העונות אשר
 בנאוס אשר כמו עד שקמתי בדורס הכרז בלא עיניהם : למען תרעון. בעבור
 [שופטים ס'] ודוד הוא מין דוד ומשפט : כי אחס תדרשון אשר ים דין בעולם בלא
 כ (ג) שעי. מהשבוני כמו בשפטים לאזב נבמלו כי הוא השפטו שיש משפית
 מחזונו [גפיל ג'] : חושי. ופסל יבסם אזב גורו לכס וחולו ממני
 מלפון חום ותרנסה : (ד) הואת. סכאל [שעלם המעטסם סהויל אשר יתרנסם על
 שפאלס
 רש"י ומר מדוע מרשעו אחי וסי
 פאלס
 פאלס בני חמות רע וחס בעבור מחלובי הסיורס הפספו שיש כי מן
 דר כהן לא קן הוא כי על חום בלא וחס בעבור קולר השדלות בידעה ס' בלא
 דסימי מה שאמר לדעה ויבנה חומם על אשר יתרשו חומו בדברים כי יסיו מעומדי
 [נפרעיות בעבור אז לפי אשר יפספו סם שיש משפית ומכלם גמול] :
 כ (ב) לבן. בעבור מרבים דברין כהם מהשבוני יכירוח אחי לסביב לך ועל כי
 ים כי הרנסה מרובם לחום ולברנסו כדבר כלמה ר'ל בעבור מרבים דברין
 ובעבור מרבים הכשעים אפיב לך : (ג) מוסר בלתי. על כי אשפט אפיב
 כפי ס עס שאפס מללים אחי. ולס כלון מוכנס לני יכריח אחי לביב לך :
 כ (ד) חומת. סם סכאפס סויל אשר אפס יבנה וסי וכאפס סל לא סולל לכנס

כִּי הִנֵּנִי רִשְׁעִים מְקַרְבִּים וְשֹׂמְתִים
 חֲבֵרָה עֲדִיר־רֵבֵעַ : (א) אִם-יִעָלֶה לְשִׁמְשֵׁם
 שִׁיאֵר וְרֵאשׁוֹ לְקֵבֵי גִיעַ : (ב) בְּגִלְלוֹ
 לְנֶצַח יֵאמָר רֵאשׁוֹ יֵאמְרוּ אָף :
 (ג) בְּחֵלוֹם יַעֲרֹף וְלֹא יִבְעָרָהוּ וְיִדְרֵד
 כְּחֵזֶן לֵילָה : (ד) עֵין שֹׁפְטִי וְלֹא
 תִּסְרְפֵה וְלֹא-יִסְדֵּר תְּשׁוּרָתִי מִקְמוֹם :
 (ה) בְּנִי יִרְצֵוּ בְּלִים וְיִדְרוּ תְּשׁוּבָתִי אוֹנִי :
 עֲצוּמֹתָיו

רש"י
 (ה) כי רגנת רשעים. כל ימי סוחם מקרוב בזה ולא לאורך ימים
 עומדה : וישבתת חבך עדי רבע. בזמן מועט מכלס : (ו) שיאו .
 נוסח : (ז) בגללו. גלל של רעי : (ח) ולא ימצאו. וידעו :
 (ט) ישופתי. רלחתי : (י) בניו ירצו בליים. הדלים ירצו כיו .
 על אשרי סדוס נאמר מעטס וז. שסיו גולטס ואכזרים על עמיס :
 וידרו תשבנה. ממס כסיו אונו. כח אוכוס :

מצודת ציון
 מצודת דוד
 פסל דוגמסו כנגלס גלויס וכו' [ס'ל כ'] :
 חב"י ער. דבר הכובס מן מולס מן סעס אשר
 סם ארס על חלרין : (ה) כי רגנת. אשר
 שפחם כרשעים סויל מומן קרוב כי לא
 פחמיד לזמן רכדע שימרו סוס סויל מומן
 דחוק : עדי רבע. ר'ל פחעכ וכן מועט
 ופסל כדבר כפ"ס : (א) אם ייעלה. חף אפס
 ויפבר ויעלס גכסו עד למימס וכלז
 יגיע עד לעבס סויל מלס גמול
 סכללס : (ז) בגללו. כנס חום סכר אכזר
 פולס ואבר רלכוס סכללחוס ימרו ח"ס סויל כי לא יפאל וזכר סס : (ח) שיאו .
 סכרי סויל מכלוס אשר יפון בעת סיקולס מן יפון סויל מן סעולס וסודיעוס חלריו
 לא יפולחו : וידר. יעד מן סעולס מכללות סלילס סויל סכולס וכלל סכרי
 כפ"ס : (ט) עין שופתי. סעין אשר רלחוס מלז לא מוספס עוד נלחוסו וכלז סקוסו
 לא יכחו סוד : (י) בניו ירצו בליים. כפ"ל רלו וישישו אפס דלילס על כגול אשר

יחיל מניו : (כב) במלאות ספקו יצד
 לו קליד עמל הבאנו : (כג) ידו ו
 לטלא בנסו ישלחבו חרון אפו ונקטר
 עיניו בלחמו : (כד) יכרה מבשק
 ברזל תהלפה קשת נחושה : (כה) שלף
 יתיר ו יוצא
 רש"י

לחלק לנטיס : על כן לא יחיל מניו . לא ילטה . כמו [שס] יחילו
 דרכיו . וכאנשי סדום עבדכ שהיה עניסה לרה באורחיה . כי כן
 הטיד [יחזקאל ט"ז] על סדום גאון שבעה לחס וגו' ידי ועיני לא
 התיקו . ודמותו פירושו חין שריר לאלו לא שהיה תלמיד חכמים
 על שולחנו . כמו ובשריהם אשר ס' קורא : (כב) במלאות הפקר .
 ושהמלאות תמות לבו די לו יר לו . הווא עליו לרה : ספקו . לבן
 די דמתחזקין כדי ספקו גמלא . ומלא להס . די ספוקן : כל די
 עמל הבואנו . תחזק עליו והווא ירד עניים : (כג) יהי למלא
 בשנו ישלח בו חרון אפו . שליחות חרון אפו יחי למלא בטנו .
 ואין זס לשון קללה . אלא לשון כוואס ועמיד : וימטר עלימו .
 הקל"ס : בלחמו . דנזק מלחמו פחיס אש ופטרית טעניו טאמך
 [כדל"ס] יט' ודי המזיר על סדום וגו' : (כד) החלפה . חליס
 במזוק הקשת והלו אש נוסו לעבד . מעבד אל עבר . ל"א מחלפו
 פקדמו כמו מחלפו קשת נחושה : (כה) שלף . השולף עליו אס
 ספק

מצודת ציון

יחיו דכיו [הקל"ס י'] : (כב) ספקו . על כן לא ילטה עובד ופשי להקיים
 די אריו : עמל . עול זק ונה ברה עמל
 עינאל [במדבר ג'] : (כג) בלחמו . בידו : (כד) במלאות ספקו . כח ימלא די
 מלבו מלחמה : (כד) מבשק . בלי זין
 כמו וימטר מבשק [יחזקאל יט'] : דר לו ובאילו יתלו מן המעט להרין וכל
 תחלופו . הטביר בו כמו חף סר לו
 [שני השנים כ'] : (כה) שלף . ענין
 הולאס
 בשנו נגדל טרבו ודי ישלח בו חרון אפו
 משו והרעש משו : (כד) יכרה . כאר יכרה מעלי זין של ברזל או קשת נחושה
 מעצור בו חליס מעבד אל עבר דרך
 מהלכו ר"ל ע"י כי יגלו מפרס חליס
 אושו השנים : (כה) שלף וגו' . על כי כן
 20

פסיקה וברקא פסוקיפיה
 תהוד עליו דחיליא : (כו) כל
 חשוקא קסיש לשפיתיה
 תתקריה טו דתתקם דלא תסי
 יתבי קשוב פשפטיה
 (כו) ופרסמו אגלי קורא
 סורתייה דברי ארשא וקסון
 לטקאשא ליה : (כז) שלפל
 שבור פתייה פשתייה וספריה
 סנילו קוסא דרתייה :
 (כח) דין חילק בר נש רשעא
 סליל
 רש"י

ספקו : ויצא . הנשק : מנה . מוחך הענה : וברק . פלוגות
 דל"ז' כמו למען היות לה כרך [יחזקאל כ"א] פורציה : פטרותו .
 של נשק : יחלק . ומשם היותו וספר על הרעע : (כו) לצפוניו
 ללודך מלפניו גמזס הלפניו לו : אש לא נפח . אש של גיהנס .
 ירע שריר באהלו . תנח רעה לשריר שיפאר שבהלו כל הסרסה
 כולס בלנשי סדום : ירע שריר באהלו . חילנו לוט הנמלס מוס
 צלח רעה ללהלו זו סיא אשחו שיהס לנבי מלח כן מלחיה סנדרס
 רבי תחומא : (כז) בתקומתה . לשון חויס סוקס כנענו : (כח) יגל .
 לשון גלות : נגרות . יהיו אולרופו תמותס למשיס ולנז כמו [מיכה
 6

מצודת דוד

סא לחרב ליה כאר מי יתף חרב
 פסיקס או לכ חרב ענדל סאריס
 ובחויס שז בו ילודך ושלדך עליו פחדים
 בו יהיס לבו חלל קברו : (כו) כל החד .
 כל מיני שבת הלכות טמוטס ושמורים
 לכות מלפניו נביו : רחליו . תחסיס
 אש חרב לא נוסח במתות הכעיריה ויכר
 מי כהיום כן לא חלא נכסו סבר ויהיס
 שמוטס זמן רב : ירע . יכרו וירודך כשחרי
 שאלו וסס אשחו חרבי יבואו עליו כן
 שיש . מרוב הלכות חרבי יבואו עליו כן
 המיסי יהיס נגלו ונודע לכל סחור רב
 להרע משנו מי סדור לא תתמו דנמות : (כח) יגל יבול ביו . טבואה אשחו ביוס
 יגלו מסס זכיס כוא עליו חף ס' כטמאל אשחו יכר עליו חף כמיס
 ספוגרים מבלי ספק : (כח) זה חלק . בגמול סיה סוא חלק של אדם רשע
 סייגן

רשע מַגְלֵתִים וְנִחַת אִמְרוּ מֵאֵל :
כא (א) גַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר : (ב) שִׁמְעוּ
 שְׁמַע מִלִּפְתֵי הַתְּהוֹמוֹת
 תִּגְדַּלְתֶּיכוֹם : (ג) שְׁאֵנִי וְאֶנְכִי אֲדַבֵּר
 יֵאָדָר דְּבַר תִּלְעֻג : (ד) הֲאֵנִי לְאָדָם
 שִׁחִי וְאֵם-מִדּוֹע לֹא-תִקְצֵר רוּחִי :
 (ה) מִנִּי-אֵלֵי הֲשִׁמְנו וְשִׁמְנו יָד עַל-
 פִּה

פן קדם יי ונתקפה סקריבא ו
 קדם אלקא :
כא (א) נאחב איוב ואמר :
 (ב) שמעו ושמעו ושמעו :
 (ג) קולו יתי ואנא אפלט
 ופו קמר דמלליה דיקד :
 (ד) אקשר דאנא לבר נש
 סלתי ואין פרו לא תקציר
 רוחי : (ה) אקטט קוחי
 ושחוקו

רש"י

כ כמים מנרים במוד : (כא) אמרו מאל . האמור עלו מלמט
 ספקוס אמרו לשון זכר מגזרת אמרי האזינה [ההלים ט']. אמרנו
 לשון נקבה מגזרת אמרות סודות : [מענה איוב] .
כא (ב) ותהי זאת תגזרותיכם . את אשר תחרישו והשמעו אלי
 זאת תהי לי תמוס מאתכם : (ג) שאוני . סבלוני .
 (ד) האנכי לאדם שירי . למה תעמדו על עמקתי . וכי אני לאדם
 במוט משוט שימנע קולי : ואם מדוע לא תקצר רוחי . לנשוק
 אזורה לי : (ה) פנו אלי . לשמוע : והשמו . התחמו לדברי :
 ושימו

מצודת דוד

מצודת ציון

והזיכה כמו וכמים סגורים [ט"ז יד] : הניח לו מלהים והגמול היה בעלשו
כא (א) שאוני . מלשון משא וסבל : הוא נחלם הליט אשר אמרנו הוא פן
 (ד) שירי . אמרי : תקצר רוחי .
 קיושב כאשר קורט כשיפתו ולא יוכל
 להאריך צד : (ה) והשמו . התחמט כמו
 והסורעניות כעמט מגלה עונם וכמו מגול
 קרשמים פן גמול הסביר לחי כ' וימנה משעו וכו' אמר לאיוב היה זה תמחן
 וזה סריח :

כא (ב) ותהי זאת . המזינס לדברי יתכן לי לתמוחוני : (ג) שאוני . סבלו אמרי
 וזכרו ואני חרד וחרד אלה . דברי תלעני פליסם הם יקום מס
 להקניט צד : (ד) האנכי . וכי אנכי חרד דברי אל חרם להאחזיק אין דמיו
 גמול להביט אמרי הלא אל כ' חרד : ואם מדוע . ר"ל ואל' הוא שאל כ' חרד
 גמול אינו מביט לי מדוע אל' לא תקצר רוחי ואף לא אשק כמר נש : (ה) פנו
 אלי . למען אמרי וכן הסביר ושימו יד על פה נסתמו כי לא תמחלו מענה
 להשיב

שחוקי ושון אנא עלטוקא :
 (ו) ואין דברים ונתקפתי
 ואמר דברי רמיתא : (ז) פרו
 רשיבא יתון וקטטו לחוד קני
 דקסין : (ח) קיעונו סכינו
 קרטיחו עמחון וכי קניחו
 לקסיהו : (ט) פתחו שלם
 עליה דלקא וליה סמיר
 אלקא פלתיחו : (י) חריה
 פקטיו ולא ושלם תשוב
 פוקתיה ולא פוקל :
 ישרון

פה : (ח) ואם יבדלתי ונבדלתי ואמרו
 בשלי פלצות : (ט) מדוע רשעים ידו
 יתקרו גם יבדו חיל : (י) ורעם ונח
 לפתיהם עמם וצאצאיהם לעניהם
 (יא) בתיהם שלום פתחו ולא שבתם
 אלהם עליהם : (י) שורו עבר ולא יגעלו
 תפלם פרתו ולא תשבל : (יא) ושקד
 כצאן

רש"י

ישימו יד על פה . שלא הדמו להשיב : (י) ואם זכרתי . דבר
 שאני רואה לומר מדוע רשעים ידו ונבהלתי . שאני רואה רשעי
 דור הסובל : (י) עתקו גם גברו חיל : (יא) שלום פתחו . שלא
 היו מוזקין שולטין בהן : (י) שורו עבר . את הנקבה . ולא יגעלו
 לא יודע בה זרע פסולה שיבא חוזה ויפלט מגופם בלא כהיון כל
 לשון סגולה פליטת היא . וכן בלשון משנה . מגיעונו דרוחמין . וכן
 כי שם נגמול מגן כדורים [שמואל ב' א'] פלט משהחמו והיס כלינו לא
 נעשה בשמן עטיו רגילין למשוה בשמן מגיני עור כדי שיפס חלק
 ועמלק את סדומה וסחטת סמכה בו . והוא כמו שרים משחו עגן
 [שעים כ"ב] : תפלט פרתו . בעמט את וולדה : (יא) ולא תשבל .
 בלא

מצודת דוד

מצודת ציון

להשיב : (י) ואם יבדלתי . ואלמר וכדפי
 כדברבים כאלם נבהלתי ורעדתי ורעדתי אחת את
 כשרי כי רע עלי כמעשה : (י) מדוע .
 חזק אמר מדוע יתון כרשעים ויקטו גם
 חזקו כשור : (יא) ורעם כבון . כנזים
 עמט כשוכס לנפיש ר"ל כחיים וכו' :
 עמטם יתן כמקום אחד וישמחו זה בזה :
 וצאצאיהם . ככל הדבר בע"א : (יא) פתחו
 שריחו כסם פחד מדבר עם : ולא שבתם .
 לא בא עליהם עקב פורעניות מאלוה : (י) שורו עבר . מעבר את נקבתו פי
 פלתי דרעו כעומק דתמס ולא ושלם כפי הכון ורמזו פלתי סוכרי כעמט ולא
 פלתי

בצאן עויליתם אלהיכם ונתקו : (יא) ישירו חוד טגא פליהו
 (יב) ישאו בתף ונכדו אישמוח לקול
 עינך : (יג) יבלו בשוב ימיהם ארבע
 שאלו רחמי : (יד) ויאמר אל אל סור
 חמנו ורשת דתך לא הפגנו : (טו) מה
 שנו ברגענו ומה נועיל כי נפגע
 בו

רשי

בלל פת : (יא) ישלחו בצאן עויליהם וגו'. בעת לידה היה סוּך
 ומצדק מיד ואם פוגע בעיני נלחם בו ויהיה אומרת לו אמו הכל
 לי מכפיים ומהחן שך . בהגדת בראשית . לך ותדליק לי את
 הנר בראשית כהם : (יב) ישאו . היו נוטין קול בשיר בתוך
 ובתוך : שוב . אינו ללל לשון שחוק על סם העבודה . אשבימנ"ס
 בלע"ז . כ"ש : (יג) וברגע שאלו יחתי . כשמגיע יום מותו היה מש
 לפי שטם בנתת בלל יוסין : יתמו . ירדו . והתנוגת נהתן :
 (טו) ומה נועיל . מה הנלם יש לנו : כי נפגע בו . אין אנו
 צריכין לו אפילו לסיפם נשמים כי דר ימלא ען הסך [בראשית ב'] :

מצודת ציון

א שבי אונדס קרוי שכול כמו כאשר
 שגתי שגתי [בראשית ג'] :
 (יא) עויליהם , עוולתם וכו' משון :
 מול ימים [ששים מ"ס] : ירקון .
 יקפון : (יב) עוב . שם כלי אשר :
 (יג) יבלו . עיני זקנה כמו אחי בלתי
 [בראשית י"ח] : יחמו . ירדו כפי שמה
 סבת [ואל ד'] : (טו) נוע . תפול
 ובכש כמו ואל תחגע כי [ימים ז'] :
 דער

(יד) ויחסי . הכאבוס הסם הארד לל סור עמך ממנו ולא תחוס לנו מאומה
 אל מחשן ודעם דרדק : (טו) מה שרו . כו' את ה' ואמר מה עדי כי נענוד

(טו) הא לא ישמאר פידהו
 מביהו סליכר בשעי רבמך
 פני : (יז) קאא שרנא רבשעי
 יקשי יומי עליהו מבריהו
 דרבינן ופלי ברוחיהו : (יח) והן
 חוד חמני חקם וקאא וקמא
 דשלקליה פלטיא :
 (יט) אלקא יאשי לבני צעריה
 יפרע

רשי

(טו) הן לא ירדם טובים . בתמיים . ופי חן כל טובם צדקם :
 צדק רשעים רחוק בני . איוב היה משבח בעלמנו שראם אומים
 ולא נעשה עמם : (יז) כמה נר רשעים ירדך . נלמעה סוף חוזר
 למה רשעים יחיו כמה חלוקי זמן זה . והזר ומקללם נר רשעים
 ירדך וגו' : חבליים . גודל הכאבו לם : (יט) אלה יצפון לבניו
 אונו . בתמיים . ופי מדה היא חן זה הרשעים כל ימיו ויהא בשלום
 וימות בשלום ואותו וכשעו ילפון סקב"ה לבניו לנקות לם : ישלם
 אליו וידע . שכן סוף לסקב"ה שיהלם לרשע עלמנו נמולו ויכין
 שרשעים

מצודת דוד

לו ופס חפלה יבוא לנו כאשר תפול אלו : (יז) יעד . ענין יחבר וקפול כמו דענוד
 (טו) הן וגו' . ופי באתם לה כיוס בידם
 כל טובם אשר שלו עיטיים בתמיים :
 עת . כאשר אל תחברו שגם אתי אבתי
 דרכם כי לא כן הוא עת הרשעים הסם
 חקקתמני ולא החמון כם : (יח) כהם .
 כאשר כהם יחזיקו רשעים דרים יבלו
 כטוב ימיים וזם יתולו רשעים מרובים מהם הם כמאמר ופי דרים כהם אשר
 חרדו כהלו לם ואבר יתן לם תהוקים יריום ומכאובים כחון אלו : (יח) והן . והן
 כהן מוסר על מהם שאמר בתקרא לפניו נומר כהם הם אשר יכיו דרים
 כהן לפני רוח ואבר יכיו נחון כהם טופס ונכבו ממקומו ומאדו אים וזכר
 סלח מעיני סהם אשר יקבלו כנמולות סהם ואמר זה הסבי' על דברי אשר
 שאמר תפולתו פורעניות רשעים חומר הספסחה וישוב הוא נומר סלח מעיני
 סהם אשר יקבלו כנמולות ודובם יבלו כטוב ימיים : (יט) אלה יצפון . ואלו
 שפס שאלום מטעני לבניו נמול עון כהול שאנם כחתי שאל מראיו סים מלא

ואינו ישלם אלקיו והניע : (כ) וראו עיני
 עיניו קרי בידו ונתחמת שניו ישלם : (כא) כי
 בהרעפתי בביתו אהרתי ומספר חדשיו
 הרצו : (כב) הלא לל ולמד דעת אוראו
 רמים ישלמו : (כג) זה ימות בעצם
 המו

וקרע לתיב נדע : (כ) והספ
 עיני תגריה ופו הוקיה
 דשדי יחמי : (כא) ארום
 פה רעויה גבימה גרתי
 וסגו ירחי אהליע
 (כב) תאשר נלאקא ופ
 מקרא הוא שפי מוקיא
 דא : (כג) פי ימות תחתי
 שלמותה

שלמותה בליה שדיו ושליו :
 (כד) גינתי אחקליאו ונלמא
 ומקרא דגרמו פסיס :
 (כה) וכן ימות נקמתי מקרא
 ולא אכל נקמתי : (כו) בקרא
 על שקרא שקביו ורחשמי
 פחמי עליהו : (כז) הן עליו
 קרמי מקשבון וקייאון בעלי
 החשילן

תמו כלו של אנו ושליו : (כד) עמינתי
 מלאך תלב וכן עצמתי ישקה :
 (כה) זה ימות בגפש מרה ולא אכל
 בפונה : (כו) יחד על עפר ישבנו
 ורמי תכסה עליהם : (כז) הן ידעתי
 מחשבונתיכם ומוזרות עמי תחבסו :
 כי

רשי

הסרשע לעשות : (כ) יראו עיניו בידו . שברו ואיני יכול למלא לו
 דמיון תכורה כי אם לפי עיני הספוק נראה שבר וכן סרבל לא מלא
 לו דמיון . [כידו לשין אידו א' מתחלק ב'] : (כא) כי מה הפצו
 בביתו אחריו ומספר חדשיו הרצו . כי מה הוא חושש תל"ר
 בלע"ז והפן צביונו לאחר מותו ללאג בחיי צבורעטוק העתידה לבוא
 עתה אם שפספס חדשיו נקאלו ויכלו לפי סרעם שהצטוה המוקס .
 והיו ימיו עמה ועשרים שנה [שם ו'] זאת היא שאמרתו לכם פני
 אלו והשמו : (כב) הלא לל ולמד דעת . היא אחד מכם אשר הוא
 תמה האל שילמד דעת עם הוא המדע האמת : והוא רמים ישפוט .
 כגון אני והאדריקים והשחובים הוא מייסר וכן וספרע מהם כמו
 [לקמן כ"ד] ולא יפנה דרך כרעיים האמור בנה ונחמטולה באגדת
 חלק . ל"א הלא ילמד דעת כלומר האני לרין ללמדו דעת בשפוט
 אמת . הוא עצמו יודע שכן הכל הוא ישפוט דינים רמים בנכסו
 ויעדלו וישמו תם לרקקת זס שמעתי ולא הראשון : (כג) זה . סרעם
 ימות

מצודת ציון

בכת ואין : (כ) בידו . עיניו כמו אידו בעלמו ישלם נמול הכעס וידע כי
 לו הוא מלשון כידו ודומה : (כא) הרצו . אלוים שופטים בלדן : (ב) יראו .
 קבצו כמו ויחז חזקו עולו [משלי ז'] : ומכאן עיניו ברעש עמלו ויראו כידו
 (כג) בעש . כחמו כמו ועלמו שברם ודמיון הוא עלמו ישלם תחמתו ונשמו
 הקין
 רצו כקנת בליו אחרי מותו ומה הוא חושב לזס החילול ומספר חדשיו אשר
 שוקבע לו כלא קבצו אליו וקבל את שלו וכבר נלמו : (כב) הלא . כיס מי אשר
 בעבור הלא ילמד דעת הכין משפטו והלא הוא יתקין ישפוט משפטים רמים אשר
 יפכו משפנות האדם : (כג) זה ימות . סרע חף כרעיים האחד ימות נמוק
 גלמטו

מצודת דוד

שלמותו וכל ימי חייו ישכן בהשקט
 ובשלוה : (כד) עמינתי מלו השדים מלו
 מלוא חלב ולא תכובים מוח שלמותו
 כחלו היו פסקין אורו כדבר המלחמה
 כי לו ימיו הסגב בהשעוים : (כה) זה
 ימות . והאחד ימות כנפס מרס מן קובי
 המול ולא אכל מעולם כסעודס טורכ
 ועמנה : (כו) יחד . והמה שוכבים לאחר
 הכינים על העפר יחד זה כוס והכמה הסכה על עינים דומה ברומה וכו'אמר
 מדוע יסיה מן סלג עינים היו עינים דבר כרעש חף לאחר ברומה יאו ומה
 פס שאלה חובשים להשכי על אמרי : וממנה . אכל מה מן התשכנות אשר
 פסו מקבילות ומגדלות הם כסו אולם פסירו בעצורו ולא תחמורו נאומר סס
 הרביים

רשי

ישות . נעש בעלם חמומו ומראה שלימותו לא חסר : שלאנן .
 כמו שתיקן : (כד) עמינתי מלאו חלב . לשון משנה הוא עוטמו בבית
 סנד . לוכרים הכינים יחד ושומן מעטלל ומתחסף לחובו כדי שיסא
 עוקן כשעולו בבית סנד ואותו כלי שלובדן חומו כדי להספק
 שגט לחובו נקרא מעטן חף כחן חלבו והלוחו ושומנו נקרא
 עמינו : (כה) זה ימות בגפש מרה . הרעים וקדושים אליו יקרע
 עיני מסס : (כו) יחד על עפר ישבנו . לאחר מותם אין טכר
 לבדו מיי סרע ומי הטוב כי כוס כן זה יחד על עפר ישבנו .
 (כז) הן ידעתי מחשבונתיכם . והשמות אשר עלי החמומו .
 פסירו לחשוב חמם . כי בשביל הרעס אשר באתי אחס אומרים
 כלו

מצודת ציון

הקין [ויחל ח'] : חמו . מל' מנימות
 שראנן . היא מלס מורכבת מן גלוס
 ושקן וככל עוד לומר ושליו הסלגת
 טעוין : (כד) עמינתי . סס השדים והוא
 מובחל מרדול' המעטן של חזקים [כ"ג]
 ס"ד] והוא סס גלי בשוים לאור צס
 טעינים להסחק שגמם : (כז) החמומו .
 עינו

(כח) כי האמרו אנה ביהרגנו ואנה
 אהל משכננו רשעים : (כט) הלא
 שאלתם עובדי ה' ואיתם לא תגברו :
 (ל) כי ליום איד רשע רע ליום עברות
 יחבלו : (לא) מייגרד על פניו דרכו
 והוא

תחשבו : (כח) ארום תיחרץ
 יתן בית ארבעה ונתן תרס
 רשעיו רבשישיא : (כט) הלא
 שאלתם עובדי אורחא וסגנונת
 לא תשקמונתו : (ל) ארום
 ליום תבירא וקמט פיש ליום
 רדקא ותעלו : (לא) פן
 יפצו קמטי ארציה ונתא
 עבר

רש"י

ראו : (כח) איה. דתו של זה שהיה נדיב וזיה הכל ומשכנות שאר
 רשעים. כלומר כמוהו כמוהם ברשעו אכד דתו [ולמה אתם בנותחים
 בשלוחתם] : (כט) הלא שאלתם וגו'. כל זה אתם מושלים על
 שנותם ואתוחות אכר סודיו אתכם לא תנכרום משום על לב כמו
 ויתוכר אליכם [בכאשית מ"ג] כי אמרו לכם אשר : (ל) ליום איד
 יחשך רע. הרעע מונע ונתקן מרעה ושומר ליום הקבוע לחידו.
 כמו אשר שכתו למה לך [לקמן ל"ח]. הבעתים והשכחים להודיעם
 עד אין קרב ומלחמה : (לא) מי יגיד על פניו דרכו. מי הוא
 הספק הגדול אשר יגיד על פניו דרכו ולא ידעו ממנו כמה הוא נגב
 זה

מצודת דוד

ענין הסרה כמו נחמתי עקיבו [ויפס] הדברים הסמישעים לכם תאמרו ולא את
 יג : (כח) נדיב. ישר ובעל תתן : הפקילות : (כח) כי האמרו. אשר
 ר' איד. פקדי רע : והשד. ימנע : תחשבו לומר איש בית נדיב ומאמר הלא
 עברת. מ"י טערה וזעם : ויבולו. ויבולו לא ימלא לו בית חוק להחזיק בה כי
 יחכם כסתר האלו מעלי פחד ומבלי מורך
 כמו
 ואיש חלל משנתו רשעים כי לא ימלא מי מהם סוכן כהלה כי לרוב פחד לבב
 יסתר עליו בית החוק ויהי מן האהל ותחבטו א"כ לומר סכפת רוב הוא
 בגמלו יחבט להם לגמול וטוב : (כט) הלא שאלתם. כלומר יכנס תהמה טעונו
 מה מן המשתמש כי הלא איתם לעובדי דרך הירעים פקירות היתרוים טעוים :
 ואינכם. הלאם וביטמן אשר נהנו מלפניהם הלא לא תוכלו להסתר אותו לומר
 שסימן ו' וכרי ולא כי הוא : (ל) כי ליום איד. והנה הם ספרו אשר לעם כל
 איד עולם כנס הרעע יתקן ממנו ולא פליי חסיה : ליום עברות יובלו. מוסס
 על ימיה רע לומר שרעה נתקן לעם אשר יבואו עבדות וטעוים וככל הדבר כ"ג
 ובאמר הלא כעבור זה יחזקו לבבו ולא יתקן ולא ימיר והנה מנגידם לרביעים
 ולא תאמרו : (לא) מי יגיד. ובעבור רוב הלחוח מן א"כ יובל הגיד דרכו [ענין
 ולהיותו

קבר מן ישלם ליה : (לב) ותא
 לקברו ישלם של דרשין
 יעיר : (לט) וספןו ליה
 פרשתא דספלא ופחיו קל
 בר גש יגדו וקמטו ליר
 סקו : (לד) ויגד תחמוני
 קמא ותיקתו אשפאר
 דהו יסקר :
 ואתיב

והוא יעשה מי ישלם לו : (לב) ותא
 לקברות יובל ועל דרשין ישקוד :
 (לט) ותקברו דגביו נתל ואתויו קל
 אדם ימשוך ולפניו אין מספר : (לד) ואיד
 תחמוני הגבל ותשבתכם לשאר מעל :
 ויען

רש"י

זה הסק"ם טעשה : ומי ישלם לו. וגמול מעשה מי ישלם לו :
 (לב) והוא לקברות יובל. סופו יובל לקבר : ועל דרשין ישקוד.
 כשהוא קובר בשדות אלל הגדוים. ידונו אותו על שלא קיים
 המצות השייכים בשדה לקט שכחה ופאה ושאר מצוות הטעוים בעומר
 וכגוים ולכן שקדו ומסרו עליו הפורענות הג"ם מר"ע : (לג) רבני
 בלש"ט בלש"ט : ולפניו אין מספר. לא תמשיכס לאותו דרך. כל
 אלה מצימות תחמוני עליו : (לד) ואיד תחמוני הבל. מאחר
 שחשבוטיים שגאר מעל. נכסחה ואכדה מכס תשובות הסכמס
 וסבבולס ולא נבאר בידם אלא פשוט מעל. מעל שם דבר הוא
 לכך

מצודת דוד

להכותו והפחיתו מן הטעוים כי הלא
 למחר יבנע לנו : ותא טעה. ועם כי
 סוף עשה את סוד אשר חשב לעשות
 א"י מי ישלם לו גמול : (לב) והוא לקברות
 יבול. כשיבול יומו יוסס לקבורה כדרך
 כל הארץ : ועל דרשין ישקוד. יספר
 לטוב על מן הקבר טעויו כגוים כי לא
 יתחמכו כקבורה למען לא יבאם את
 המימה [וקברו גוים ע"ס סופו כי אחר
 פ"ו] : (לג) תיקרו. ל' לרודם עבר כהל' אשר יקבר כס כלה ומקל כי כי יקבר
 מקום המעולה והנבחר וה"כ כבוב יעשו לו כמות כי אחר הרוי ימכר לו הדם
 לזומו וגם לפניו יבטו בלי מספר לכתי לרמי קבורתו ובדרך אשר מוסיס גדולתם
 והטוים : (לד) איד. כלומר וכסוים מן נבלה א"כ שאלו משנית ואלו גמול
 אליו תחמוני אותו באמר. ככל לומר ככאבוב יבנע אחריני ומי יושל המבול
 אלא אין אצתי : והשבוטיים. מה שסכחה לו מגמול הטעוים כנס הכובץ
 אשם כי טעוים אשם יושלנו על עמוזים מהם יקבלו טעוב ובאר א"כ
 זכ

חרגום

כב (א) וּבִצְלוֹ הַיְלָלוֹת הַתְּמִלִּי יֵאָמֵר : כב (א) וְאִיּוֹב אָלִינוּ יְהוָה
 מִיָּד וְאָמַר : (ב) אֲשֶׁר
 דִּלְאֵלְהָא יִצְאֵהָ גִבְר וְגַד יִלְחָף
 אֲשֶׁר בְּעֵלְיוֹן מִשְׁמַח : (ג)
 (ג) אֲשֶׁר אֵיךְ אֵיךְ לְשֵׁבִי אִיּוֹב
 חֲזַר וְאִין כְּסוֹן אִיּוֹב תְּשִׁילִים
 אִיּוֹב : (ד) הַמְּדַרְתֵּל כִּי
 יִבְשֶׁת יְדָיִי עֲשֵׂה בְּיָמָי : (ה)
 תִּלְאָ מֵל עֵינֵיךָ דְּמִיִּשְׁתָּ
 וְלִי

קץ

רש"י

לך נקד כולו קמן . וטעמו מלעיל . כ"ש : [מעטם חליטין] .
 כב (ב) הלאל יסכן גבר . הלצוך ולהלאת הוצר ועיל גבר והסס
 הטיה כמו ותי לו סוכת [מלכיס א' א'] והשני . לשון למוד . כמו
 הססן הסכתי [במדבר כ"ב] . וגם הראשון יתכן להיות נפתח לשון
 לעמוד . הלכות הוצר ולכרוז ילמד גבר . כלשך ילמד הסכל :
 (ג) החפץ לשדו . כמו כי עם הפלו בדיקו אחריו [לעיל כ"א] .
 הסכלה ומשש לו . אם תלדוק מעשך בהמוכה לפשו . שיהא עמך
 להמוכה בדכרין . ואם בצע . ממון לו אם תחס דכרין .
 (ד) הרמזאתך יביחך . או אם מיראה שירא עניןך יבא והמוכס
 עמך : (ה) הלא . יודע סוף כי רשעך רבש :

מצודת ציון

כב (ב) יסכן . ענין חטולת והכאה כמו
 יוכח דבר לו יסכן [לעיל] כיסוף
 ט"ו : (ג) החפץ . ענין זורק כמו אם
 לו אין חפץ בו [דברים כ"ב] : בצע .
 ענין הלאה ממנו סוף מה בצע כי נהגו
 ח' יועים ולא יחשו כעם שביסו לנשים
 אחרים ובעבור כי יראו אבר ביום רשע
 שמה כלהתן אבר לו בחייו וסכרוז
 כב (ג) הלא . ובי לאו יועיל ויכנס
 ח' עמו ויכסותו כן מה לו להשיב לך
 ח' חפץ . ענין זורק כמו אם יכנס
 ח' חפץ . ענין זורק כמו אם יכנס
 ח' חפץ . ענין זורק כמו אם יכנס
 ח' חפץ . ענין זורק כמו אם יכנס

חרגום

איוב כב

קס

וְלִי סִף לְעֵתֵיךָ : (א) אִיּוֹב
 חֲשִׁבֵנו אֲחִיד כְּסוֹן וְלִבְשִׁינוּ
 דְּרָשְׁתִּילֵינוּ מִשְׁלַח : (א) לֵא
 כִּיָּא לְשִׁלְתֵי מִשְׁתָּי וְכִן כְּסוֹן
 חֲמַנֵּשׁ לְחֵמָא : (ח) וְגַבְר וְגַבְר
 לִיָּה אֲרַעֵא וְסִבִּיר אֲשִׁין וְגַבִּי
 קָה : (ט) אֲרַקְלֵתָא שְׁרַתָּא
 קִרְקֵתָא וְאֲרַעֵרָא וְחֲתִי
 קִשְׁפָּד : (י) כְּסוֹל וְיִכְנֵא
 מְקַרְנֵתָא מִיָּדִין וְיִבְרֵלְתָא
 דְּלֵחָא

דש אדיר שדק פתאום

רש"י

(ה) ואיש ודוע לו הארץ . בתמים ובי מחמת סכית גדול חירס את
 סלכן . כלום סוף רלוי להסתיים : ישב בה . ילרין כס כמו ומשכו בקדש
 דברים

מצודת דוד

מור . כאומר אבל אני אביבין מלון בעבדיו
 סכרוז עמו דברר ביסורים כחלום סלך
 כי הלא דעך רבש רלל לגדל כמותך
 יחשב כל דבר לרבי כי סכסו ילמדו ממך
 וזה וזין קץ לעונותיך כי הכל נל ממך
 ומלוי כן : (א) כי תחבל . אם דבר מי
 מפסון ועם סוף כחום כי לא לום ממך
 והלך מן הכהנים שחין להם כ"א מלכות
 ונשאלו ערומים וקראם ערומים ע"ש
 מ"ד : (א) לא סיס . לא הסקות עיס
 חכמה את מי כתיב האסורים סיס
 סיס כעניי כעם האסורים עשים
 לו כל הארץ ועשה כה כל חפלו
 מים . מי שסיס באות פנים בעבור
 סיסה עלו ולא חפלו כן : (א) אכלמות .
 חס עינים כי רשע אומון מן הארץ
 ח' חפץ . ענין זורק כמו אם יכנס
 ח' חפץ . ענין זורק כמו אם יכנס
 ח' חפץ . ענין זורק כמו אם יכנס

תתאום : (יא) או חשך לא תראה
 לשפעת מים תהפך : (יב) הלא גלגלה
 גבה שלמים וראה ראש כוכבים כר
 דבנו : (יג) ואמרת מזה ידע אל הבעד
 ערפל ישפוט : (יד) עינים סתרו
 ולא יראה והגו שלמים ירהלה :
 וטו הארה עולם תשמור אשר הרבו
 בתי

דלוקא תהפך : (יא) או
 בהשוקא תשרי ולא תפסי
 וסוקתה קיא תהפך : (יב) הלא
 גלגלה מלכא מלכא שמיא וטו
 ריש כוכביא ארום וקו
 (יג) וימיר קה ידע אלקתא
 תאפשר דלקלא לאסתא
 דיו : (יד) עיניא סתרו ליה
 ולא ימיר ותקו רוקא דשמיא
 ויעל : (טו) הארקה בתקו
 סו שלטא תשמור דר מילו
 אנשי

רש"י

[דברים י"א] : (יא) או חשך לא תראה. כלו' לא חסן עיניך ובחשוקך
 עין לא תזכר : (יב) הלא אלוה גבה שלמים. ולא יספול לראות :
 וראה ראש כוכבים כי רמו. כמו וראש עיני שבסוף מענה המשי
 בלומר נותן את הסין בראש כוכבים כי רמו ובשיל קל המנה :
 (יג) מה ידע אל. כצטעס הסחך הבעד ערפל ישפוט.
 כסגדו הסחך הסו וראש וישפוט הסו : (יד) עינים סתרו. לפיכך ולא
 יוכל לראות : והגו שלמים יתהלך. ולא ידע את אשר בלכך. סוג.
 עגול עמוגם שמים כמו וכמוגם יתארכו [ישעיה מ"ד] קומם
 בעלג"ו : (טו) הארה עולם. סדך סלשוטס אשר מאו : תשמור.

שמואל

מצודת ציון

(יא) ושמרת : ושמרת כמו שפעת גמלים (יא) או חשך וני. או כל עליו חשך
 יתפסי פ' : (י) ערפל. עב סענו : אשר לא תראה את הפה להשמר פמס
 (יד) ודג. עיני עגול כמו חוק תב על או מרביט סביב כמו אוהך ור"ל הסו
 פני מים [קצו כ"ז] : (טו) רדכו. כנפול סוקן לך מלאכים וכעבוד הסחך
 סלכו
 הסחך או סקוקס סל דעכו והחשך עלך לכל חדע להסור או סרביס מלאכים סוקן
 לך עד שיהיה סן סנענו להשמר מוס : (יב) הלא אלוה. כלומר וסל חמסס כל
 חלכי פשים ותחכס נומר דדקתי און וזלח כ"ל תחשוב סלל אלוס כרוס כספיים
 וירדל חסל רלח סוכוכיס ותחילתה אשר רמו למעלה והחמר סלל כ' למעלה
 מכולם ויס א"ל מרחק רב ממנו לחזן : (יג) ואמרת. וכעבוד וס חממר ויס ידע
 אל מעטס בני חסל סלל רב החמך ובי דרך סעפול אשר סביבו ישפוט מעטס
 חלחס וכחומר וני סעפול סמסוק יסיה עוד סכס לבידע : (יד) עינים סתרו לך
 ולא כעניס לו להסמר ולא יראה דרך סס כי סלל יסלך על עגול סמסוי וז"ל
 כעניס יספיקו ביעו לך : (טו) הארה. סלס

אנשי שקרא : (טו) דאקסיליו
 סו ארעיא בללא סקניתו
 גארית בקרי אריו גסרול :
 (י) דאקרו להללא ויר
 פנא יפה יעבר שדי לחון :
 (יח) והוא ספלי כפיתון סוקא
 יתלביתו דרשעי רמתי
 סני : (יט) וססו צרימאי
 וחרון נפאת דרדו לחון :
 (כ) אין לא אקנישו סלקסוס
 יסמרתו גרתי אקטא :
 אלק

מתאין : (טו) אשר קמסו ולא ית
 נדו יצק יסודם : (יט) האמרים לא
 סור ממנו ומה יעל שמי למו :
 (יח) והוא סללא כפיתו סוב געצרו
 ושלמים רתקה מני : (יט) וראו צדיקים
 וישמחו וזכי יעל למו : (כ) אם לא
 גרתי קימנו ויתרם גלגלה אש :
 ותי הסרי בסוקוס
 הסכן

רש"י

שמרת בלכך לזכור מה נסיהת דסס : (טו) קמסו ולא עת. נגזרו
 בלא עתס. וסכר סל מכול לו גסרית וסל סל מדוס סולק בידוס :
 (כ) אם לא נכחד קימנו. סתשמור ורלתי אס לא נכחד קימס.
 קימנו כמו קומתו סל אותו סדור כמו [יסושע י"ב] בית אל ומלאנו
 וסל דכר עמנו כמו עשו : וחרם. גאוסס : אכלה אש. כדוחסין
 גדונו ר' כחמוסל דכס ספיו בעלי קומס ולא ממו כסמונות וכלו
 יעליסו כדוחסין מלמעלס : וסכו יסכס. קומס ויכיס סלסס. כ"ס :

מצודת דוד

פסל חמור בלכך הדרך אשר עשו בו
 כל בני טולס וחזר ופירס אשר דברו בו
 לחכי חון סס חמשי דור כמכול : (טו) אשר
 חלחתי כעבוד וס חקישו ומחלו
 קמטיס כלל עמס ל"ל כדמיו סן סעלס
 קודס ומכס כי סכר מי סככול כעק
 וירוסדס ל"ל כדכר אשר עמדו עליה :
 (י) האמרים. אשר חמדו על כלל סני
 סול סר מעטס ומכו דורו אשר יפעל בני
 מערכת סמסוי : (יח) והוא סלל. וזכי כי סקוקס כ"ס מלח כטיסס סטוב וסס
 יסיה סלס לכחס כסמחוס וכלחט עולו כרעטיס ססס רחקס ממני ל"ל לו חולס
 להכין סה רלחי כספוט וס סלל כיו סמריס סלס ומלס וס כמכו כסמחוס :
 (יט) וראו צדיקים. חו וכניו חלוקים רלח כסמלס ומחמו על אשר מלחו חמשי
 וס ולא מעטו חריו רעסס : כס. כ"ל ססס ועב עליסס כעבוד סכול דכסס
 (כ) אם לא. כחמס חלס אשר קיים וכוליו חוטט וסול נח ספענו כחמשי
 איוב ותי'] כא T. VIII. 21
 סעלס

(כא) תִּקְרָא עַם וְשֵׁלֵם כְּלָם תְּבוֹאֲתֶךָ
 טוֹבָה : (כב) קִחְנָא מִפּוּ תוֹרָה וְשֵׁים
 אֲבִיָו בְּלִבְךָ : (כג) אִם תִּשְׁעֹב עַד
 שְׂרֵי תִבְנֶה תִרְזֹק עֲלֶיךָ מֵאֲדָלֶיךָ :
 (כד) וְשִׁירֵי עַל עֵפֶר כַּצַּר וּבְצוֹר נִחְלִים
 אֲחִירָה : (כה) וְהִנֵּה שְׂרֵי בְצוֹרֶךָ וְכֶסֶף
 תּוֹעֲפוֹת

רש"י

(כא) חשבן . למה נסוה עמו שלם וחסיה שלם ולא חסרה :
 (כב) דרכים אלוה : תבואתך טובה . תפוזך טובה :
 (כג) רשות על עפר בצר . על אשר השיב אליו היתה על הכרך
 חוסן ומצורים : ובצור נחלים . בסלעים גבוהים שבנהלים עמוקים .
 ויהיה לך אוסף זכרות אופיר . היא סוגלת מלכים שהיו מנגלים
 ואולרים וזכר כהן מלומדי : (כד) והיה שדה בצריך . אם שדי זה
 קדם תמתי על פתחו קללה שימנה על אויביו] כמו
 ואם היתה בעוכרי [שופטים י"א] עם עוכרי . וע"י אורך דוננו מן
 המקראות חסרים כמו [ויסיה שדי שופט בצריך ואם מוכל לזוננו חול
 לשון

מצודת ציון

(כא) חשבן . ענין סתגל וכן וכל דרכי
 סתגל [עם ק"ס] : (כב) בצר . כמו
 כירס הסוה כלל שרש חלץ וסא חשי
 פרוס ותכונתו וכאשר ואחר תחוק בדעה
 פראה הסבחה כי טלם נאכרו ונה לרד ניוול
 כלו מן הטולט : (כג) חסן נא . לוח
 בסבחתו ותחל שמו בעולם ולא תתקע
 פתח אליך טובה : (כד) קח נא . מעתה
 פתחאין סתגל : (כה) אם תשוב . כאשר
 תשוב : (כז) חסן נא . לוח כטולג
 ר"ל פתקום יסיה לך לחוסן חלילי שפת
 יבאר פתקום ממעל גבוה : (כח) ויהי
 גזר חזק אשר בעקמם תאר יקמיהם
 חלילי שפתקום ממעל גבוה : (כח) ויהי
 חלילי שפתקום ממעל גבוה : (כח) ויהי
 חלילי שפתקום ממעל גבוה : (כח) ויהי

ספרי

תִּקְרָא עַם וְשֵׁלֵם כְּלָם תְּבוֹאֲתֶךָ :
 טוֹבָה : (כב) קִחְנָא מִפּוּ תוֹרָה וְשֵׁים
 אֲבִיָו בְּלִבְךָ : (כג) אִם תִּשְׁעֹב עַד
 שְׂרֵי תִבְנֶה תִרְזֹק עֲלֶיךָ מֵאֲדָלֶיךָ :
 (כד) וְשִׁירֵי עַל עֵפֶר כַּצַּר וּבְצוֹר נִחְלִים
 אֲחִירָה : (כה) וְהִנֵּה שְׂרֵי בְצוֹרֶךָ וְכֶסֶף
 תּוֹעֲפוֹת

רש"י

לשון חזק וחוסן זה פתחונו וסיה חוסן מכלריך . כמו וסיה על
 שפר בצר כלומר חוסן עתק חסיה כבצר . ולפי הענין כן פתחונו שפרי
 סופו מטיח וכסף תועפות לך לשון חוסן כמו ותועפות רחם לו
 [במדבר כ"ג] : (כו) ותשא אל אלוה פניך . לא תבוא להסיה
 פניך אלא לשאלו לרכיך היעני : (כז) וגדרך תשלם . מוכעת אחס
 שרילו קרבנותו שחלוני נדריך : (כח) ויקם לך . כמו ויקום לך :
 (כט) כי השפילו ותאמר גוה . ואם חוץך דוקך שכל חלמך
 דכעסם לסגיו ויגסה : ושה עינים . כללם כחלילי [חלילי] בשוננו וישע
 אלוה בידך ותפתחך : (ל) ימלם אי נקי . אין נקי כמו אי כבוד
 שמואל

מצודת ציון

ספרי פתח ותרוחם לך ר"ל יתברו כל
 עש : (כ) כי או . בשפתו ל"ל או תתעב
 נסובה על שפתו ר"ל הוא יענע נסך :
 תשא . חולל ל"ל ענין אל ל' לשלול
 זכר כי הסיה כטוח שיתלם שחלתי :
 יקם לך : ויגדרך תשלם . דרך סחוללים
 לרכיהם מלח במקום לגדור נדריים על
 חלילי שפתקום ממעל גבוה : (כח) ויהי
 חלילי שפתקום ממעל גבוה : (כח) ויהי
 חלילי שפתקום ממעל גבוה : (כח) ויהי
 חלילי שפתקום ממעל גבוה : (כח) ויהי
 חלילי שפתקום ממעל גבוה : (כח) ויהי

ספרי

כג (א) וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר : (ב) נַסֵּי כֵּן וַתִּבֹר אִיּוֹב וַאֲמַר :
 הַיּוֹם מִי שְׂחִי יָדִי כְבֹדָה עָלַי
 אֶתְחַתִּי : (ג) כִּי יִרְוֶהוּ וְאֶמְצָאֵהוּ
 אֲבֹא עַד-תְּבוֹנָתוֹ : (ד) אֶעֱרֹכָה לְפָנָיו
 מִשֹּׁשֶׁת

רש"י

[שמאל א' ד'] אין כבוד וכן לרזים אי שער סדר [משלי ל"ו]
 אין נאה להם שררות שלשתן הכרס ננחה במחלקות אחה . והע"ס
 : משן שתי סיבות מפרשין כן : ומגלט אותו אי נקי כבוד כסוף וכן
 : שמעתי . לשון אחר שמעתי שהיו אומרים מפי ל' יעקב . שהיה לשון
 : אדם סתווי בלעדי ובאקרה ויד' יחוס כתיבה כמו יחשבי בשמים
 [תהלים קל"ג] . הלל לל שמעתי מפי הרב : [מענה אוב] .

כג (ב) גם היום . אחר כל תחמוצין הללו : מרי שחי . במקומו
 : עומד כי אין תחום בדברים : ידי כבדה . מכה נגטי
 : תקיפה יתר מאנחתי שליט קובל וזועק לפי מתי : (ג) ואמצאהו .
 : גשופטי : תבונתו . עמון כסאו : (ד) מששם . הוכחה דברים :

הכרז

מצודת ציון

כגו אין נקי וכן אי כבוד [ש"א ד'] : נקי . העקום ימלט מהלכה אח מי אש
 : כבי . מלשון כרוז ונקי : אין נקי מעון והמלטות חסיה כעבוד
 : כג (ב) כיו . עינו מרד וסבוב : שחי . נקיות כפוך כי זכות חן עליו . [סבולס]
 : סבול תלואתי : ירו . מתי ע"ס מהמכנה כהיה אש ישוב לאוב לומר מה
 : שדודן להכות כיד : (ג) תבונתו . מלשון
 : ק

תקום צלמו כה . כחל וכחל עשוי ולחיש כחון וחש לרב כי ככל ילמדו
 : מה' אף יתעם עליו לומר אם אהבם כחל עשוי ותחל לומר דקתי כי תחלו
 : דעת חנו דוד תכנול אש כחל כהשגחה והלל מגבול עשם והללה נח והמכיתה
 : דרום ותקדמות אש לחו דעת כהיה מהם חוכר להשגחה ויחוש לו פתו לבז
 : ל' להמין כהשגחה ולבזק מן התרעמות ורו יבא חריתון :

כג (ג) גם היום . ר"ל אף עתה סרצפותי להרעם ולספר התללות כבוד
 : וסבוב ע"ל עוד מתי כבוד על הנחתי כי אין להעקב כבוד
 : עשוי : (ג) ירעתי . לדעת מקום חלל המלא לחו או יחייב נח עד מנון כבתי :
 : (ד) אשירטי . יריטי מסור לגניו משפט להשפט עמו ויחייב עמלי כי דברי
 : אשירטי

ציו ופתי אפלי כהקטנתא :
 (ה) אֶבְרַע סִלְיָא דְיִחְבְּנִי
 וְאֶזְרָא מִרְיָא יִשְׁרָא לִי :
 (ו) תְּבַסְנֵי חִילָא וְיִשְׁרָא עֲפִי
 לֹא קָבִים הוּא יִשְׁרָא תְּרַבָּא בִי :
 (ז) תַּמָּן תְּרַבָּא וּתְמָן עֲפִי
 וְאֶשְׁתַּיִב לְעֻלְמָא סִדְרָא
 יְהִי : (ח) הָא לְמִדְבָּרָא אֲהִלֹּף
 וְלִיחִי וְלִשְׁתְּרָא וְלֹא אֲתַבְּנֹן
 כְּצֻפְנָא קַטְרֵבְתִּיהּ
 וְאֶבְרַע סִלְיָא דְיִחְבְּנִי
 וְאֶזְרָא מִרְיָא יִשְׁרָא לִי : (ט) שְׂמַלְטֵי
 בְּעֵשְׂתִי וְלֹא אֶתְּבֹן
 יַעֲרָף

סלעיל

רש"י

(ו) הברב כח . דברים ומכחות של חטאי יריב עמדי : לא אך
 : מכה כפיה . לא ישים בי אך הריב של ומכחות פשעי ולא תשמונת
 : ישים בי כי לא ישים בי אך הריב של ומכחות פשעי ולא תשמונת
 : עילות : (ז) שם . במקום ריבתי : ישר . כאשר משפלותי יפה
 : מוכח ומגלה ונראה עמו לפניו : נובה . מוכח . ושם תפלתה ללכת כי לא
 : ימלא בי עון : (ח) חן קדם . למעלה הוא חסוד למי יתן דעתו גוי'
 : קדם מורה שנאמר קדמה מזרחה [שמות כ"ח] : אחר . מערב
 : סולל והמזרח קדמה מולט נמלא המערכת הסודיו של מולט :
 : (ט) שםאול . לפון : בעשתי . כשכרלו . אף עשה מקום כסאו סם
 : שאלטו סם : אחו . תרגום של ארשא . ותעד שבעטס תחת הסלע"ף
 : ואם

מצודת דוד

יחש : (ה) ארעה . יודע יחייב מה ישוב
 : לי כי אכין אמריו ועל סכל אחירי ואשוי
 : לו : (ו) הברב כח . כי יריב עמדי כרב חכ
 : צולת שמרתי המשפט הלל בודלי לא חף
 : כול ישים בי כפי רחמי כשמרתי המשפט
 : וכול תקדק קלי ויזון חכמי מאליו :
 : (ז) שם גוי' . שם במקום המשפט יחזוה
 : עמו יודע מפעלי וכן ידעתי שהלל זכאי ואכסיה נמלט ללח מן הכופס חופי
 : דיסורים : (ח) חן קדם אחר . חלל לא ידעתי איה מקום כבודו אם חלל לקבוע
 : כנחל הפתח והיני ר"ל לא אמתאחו ואם חלל לקבוע כנחל הפתח ולא חפין
 : לו איה חוץ : (ט) שםאול בעשתי . עם כי הוא עשה וברל גם פתח הסלע"ף עשפי
 : חל

איוב כג

תרגום

יעֲשֶׂה יָמִי וְלֹא אֶרְאֶה : (י) בְּיַדְעֵה דְרַךְ
 וְעֲמִידִי בְּחַנְיָ כְּזֹבֵב אֶצֶא : (יא) בְּאִשְׁרוּ
 אֲחֹתִי בְרָלְיִ דְרַכְּו שְׁמַרְתִּי וְלֹא אָסֵם :
 (יב) מִצֹּרֵר שְׁפַרְתִּי וְלֹא אֶמְלֵשׁ מִחֶרֶץ
 אֲמִי אֲמִירִי־פִי : (יג) וְהָאָה בְּאֶחָד
 יָמֵי יִשְׁכַּנְנִי וְנִפְשָׁו אֲחֵתִי בְּיַעֲשׂ :
 כִּי

רש"י

ואם לטון אחים הוא סיה טעמו מלרע חתה הח"ח : יעשה ימיו .
 כיסה פני הדרכים בפניו למען לא אראנו : (י) כי ידע דרך . אשר
 עמדי מסו לפיך רמזו כל לריב עמדי : בהנני . אשר כוסב אלא .
 אם יריב עמדי : (יא) באשור . במעגלו כמו אם חסה אשור [נקמן
 ל'א] . כון אשוריו [חטלים ע'] : ולא אם . רמזו רגיל לנכות :
 (ב) מחוקי צפנתרי אמרי פיו . יותר מחוקי מנומתי סייתי זרז
 לנפון אמרי פיו כמו לחם חוקי מנומתי [משלי ל'] : (ג) והוא .
 לפי שהוא יחיד בעולם ויודע דעתן ומחשבתן של בריות ומס יס
 לנס לדבר לפיו . לפיך חשונות מוכות לפיו : ומי ישיבנו .
 לפיך

מצודת ציון

יעֲשֶׂה . מלשון עשיה וכוסי : (יא) באשור .
 בלעדו כמו וחסו בדרך נוס [משלי ט'] :
 אֶם . מלשון נסיה : (ב) אשור . אשור
 כמו לא יעש [שמות י"ג] . מחוקי . דבר
 קטוע וזכר קרוי חק : צפנתרי .
 ספנתרי : (ג) ונפשי . רמזו כמו חן
 נפשי אל כסם הים [יחזקאל ט"ו] :
 אֲחֵתִי . חתקו כמו ארס למעו לן [ספר
 מלכים
 אחרתי ולא אסיר אותם מלני ויותר
 יעשם להכותני עמדי : (ג) והוא באשור . ועם כי נגלה לפניו וישר דרכי עמי
 הוא ברטם חתה ולא יאכזר להסיר מעלי כיסורים ומי יוכל להסיר אותה מחולי
 ואכזר

תרגום

איוב כג קסד

עֲשֵׂהְתָּ : (יד) אֲרוּם יִשְׁלִים
 בִּירֵד נִקְדְּשִׁיחָא נִקְרִי דְנִקְחֵחוּ
 וְנִישִׁין עֲשִׂיה : (טו) כְּסוּל
 דְּחִיבָנָא מִן קִדְשֵׁי אֲקִיבְתִּיר
 אֲחִיקֵן וְאֲחִיל מִוִּיה :
 (טז) וְאֶרְאֶה בְּרֵד לִבִּי וְשִׁי
 בְּהַלְגִּי : (יז) אֲרוּם לֹא
 אֲתִקְרֶת מִן קִדְשֵׁי תִשְׁוֹד וְנָן
 קִדְשֵׁי מִסֵּר תִּקְלָא :
 כִּדְוִן

רש"י

לפיך נפשו אותה ויעש : (יד) כי ישלים חקי . ידעתי כי לא ישיב
 ידו עד אשר ישלים חוק גזירותיו פורענות אשר נזר עלי : וכהנה
 ידבות עמו . כי כהנה רבות עשה : (טו) על כן . שאינו גומל לאדם
 כפי דרכיו : מפניו אבהל . וכסאתכונן בדרכיו אפחד ממנו : (יז) כי
 לא נצטיתי מפני חשך . בואת חיי נכסלי כי לא נלמתי [להלוטין]
 ולמיתות קצר מפני השחך הזה הכה עלי וכי לא כסמ מעמי אס
 כסומל הזה עד מותי : ובפני כמה אפל . על כי לא שכרש
 הפסוק חזר :

מצודת דוד

יעֲשֶׂהְתָּ יתאוו נפשו כן יעשה כיון במשפט
 כיון כולות במשפט : (יד) בו ישלים . כן
 ידעתי כי ישלים כי כל כיסוריו כפי החוק
 אשר נזר עלי ולא יסירם ממני כעבור
 כושר דרכי : ובהנה . כמו סדברים אשר
 נאלס אשר יעשה לפני אדם : (טו) על כן . כדראתי שאינו שורד מחוק נצתי
 אכסל מפניו ואכזר אחרתו מעשיו אפתי ממוט וזוא ככל כיון במש : (טז) ואל
 ידיר לבי . טעם על כיסוריו כיאל הוא עוד מורד כלין לכות מתפחד כיושר :
 שרי הברזלני . כל הדבר כמ"ש : (יז) כי לא נצטיתי . והכסה הוא כי מעולם
 עשיתי חסך ואכזרן בעולם לא נדעתי חיי מפני חשך כי לא היסם עלי וכסיסם
 אשכל בעולם כיה מ' מנסה את האפל מפני ולא לחיטוי ועל כי לא הורגתי
 אשכר ולא לחיטוי שפיע עלי עתה כזוא עלי זרוע שטעם נה כליני שורד רב
 וכסלס רכס :

כד (א) מרע משדו לא נצפנו עתים כד (א) פרו משדו לא
 ארעו ריעו קרי לא חו ימו : ארעו ענינו
 (ב) גבלות ישנו עדר גולו ורעו : (ב) חרפנו ישנו ערעא
 אצטו ורעו : (ג) חרעא
 (ג) חרעא יתמים יתנו חבלו שור
 חרעא יתמים יתנו חבלו שור
 אלמנה

רשי

כד (א) מדוע משדו לא נצפנו עתים . קבלה הוא זה למה לא
 נצפנו עתו ימי האדם מן הקב"ה שלא ידע יום מות האדם
 שמה לא ישהי פורענות וקדמנו יום המיתה : ורעו לא חו ימו *
 מיום האדם כמו חודש ימים ומתרגמין עידן בעידן סאלא . [ד"א]
 ומדוע ורעו ואוכעו של סקב"ה אינן יכולין לראות סוף דרכו
 ומדמיו : ימו . זו היא דרך סהב דימו כמו לא יחפך לבדו מימי
 [לקמן כ"ז] ומה סן המדות התמוהות : (ב) גבלות ישנו . אותן
 שדרכן לשהי גבולות שסן קיטן שדות כנגד שדות אחרים ובלילה
 הם מרבים גבוליהם שהיו עושים גדיהם בלילה בחוף החום שביטה .
 והיו משיג . דמתרגמין משנה . שהיו משיגם הגבול סאלא : עדר
 גולו ורעו . לעלמן : (ג) חרעו יתמים יתנו . ומשון כל רעו
 האמורים בעמין קרי דבר ואלוה לא ישים חפלה . להודיע עונם
 ולהמליחם

מצודת ציון

כד (א) חו . ענין גבול כמו מחו הפסל כד (א) סוד . פסל החל לקבול
 [ש ק"ף] : (ב) ישנו . כמו
 יסנו כסמ"ך ועניו כהחקק לאחר כמו
 והקידס לוח אחר מדוע לא יסו כדאלות הפסלים הם נאפים ומתקרים ונכנעים לפני
 המקוים כי מהלוחו סיס שכול יחד ותחבאו מפניו ולא יצרו פיו כי הלא כל
 יודעי המקום מן החמשים והשבעים לא כגבילו לו ומן לומר שהוא מתודע עם
 בעולם כי כולם הם אחר יאמרו שהוא קדוש לגוים . מגלי חליות והוא המתקדש
 עובדת השמים ומדוע ח"כ לא יתחבא כהם להיות נאפים מפניו ונכנעים לו לכל
 יסיו עם אמורים בהעמיתם הם : (ב) בחילת ישנו . וכן ראינו אשר רשע
 יצונו בגלות עיניהם כי יתעורר אל גבול רעייהם להרחיב גבולם וגוילים
 מדעייהם עיניהם ועוד יצונו מדו וירעו כהמיה בגוילה ומה סוד רע כפולה :
 (ג) חרעא . גוילים חמור היתומים ויתנו לעלמן כפרתם כד ומן האמורים יתמשיך

ארעא : (ד) גליו חרעו
 סן ארעא כהרא אפירו
 סקע ארעא : (ה) חו ביו
 כהרעא כהרעא נקפי
 לעבדיתו חרעא סקדסין
 לקבא כהרעא אפס ליה סוקא
 חרעא : (ו) חרעא סקלא
 רלחו חרעו וברעא חרעו
 יחסון

רשי

והמליחם גמולם : (ד) יחד חבאו עניו ארץ . ומפי ישראלים מהם .
 (ה) ואלוה הן הפראים . שהם לימודי מדבר לחרוב את העובדים :
 יצאו בפעלים . יאלו למלאכתן . ועם הוא הסמוכה : משרתי לשרף .
 מעקשים לערוף : ערבה לו לחם לנערים . למשרתיו ועניו של רשע .
 הערכם והמדבר סווח לו לחם לנרסם . שמשם הוא חוסף ואוכל
 וגול מה שהם אוכלים . לנערים . הם הסוללים אחו לגול . כמו רק
 אשר רכלו הנערים [כראשית י"ד] : (ו) בשדה . של אחרים :
 בלילו . ויצרו . לגול : וכרם רשע ילקשו . וכרמים של
 אחרים הכשפים האלו נטולים פרים . ילקשו אשפרינונ"ט נטולים
 לקש שלהם . לקש . לשון למה פרי כמו כהחלה עלות הלקש
 [עמוס ז'] * חרעס ויתן לעמוסה וכן יסד כרי אלעור [כהעמוס]
 חרעס מאחר לקש מארעה] . ד"א וכרם רשע ילקשו ולקשו אותם
 מהשחיתה

מצודת דוד

ארעו כי יעליו עליה לומר שיהא חייבת
 נסם ולא כן הוא : (ד) ימו . מטיס את
 האביונים מן הרק כי ירחים מהם לב
 יצאום ומוטיס לנחם כחורו לא דרך :
 וד . כל העמים כאלה חתלו כהמס
 נסתר ורחם מהם : (ה) חו פראים . הם
 הם כמו הפראים אשר נחבדי כי כ"כ
 משרתים שמה לשרוף טרף להורג האדם : ערבו לו . מוילאו לעלמו מן הערבה מחל
 ערבו כי גול כל הסודר הם וממנו פרנסת אחי יסו : (ו) בשדה . כל שדה חר
 יאחזו קולרים יבולו ואלו אינם שלהם אלא כרמו של רשע עם כי טוח יחד לחוש
 פניו כרם מנקור יבול שיה ימ"ה יאחזו תלקחם מה פניו ער אשר לא ימלא
 חרעו

איוב כד

חרגום

יִקְרָא : (ח) עָרוֹם יִלְבֹּשׁ מְבַלֵּי לְבָשׁ וְקָחָן : (ו) עָרְשֵׁי יָבוֹשׁ
 וְאֵן קָטוֹת בְּקֶרֶה : (ה) מִרְגֵּם הָרִים
 יִדְמָבו וּמְבַלֵּי מִקְסָה הַבְּקָר־צֹר : דְּמוּבֵי מַשְׁפִּינִן וּמְקַלֵּי־
 (ג) יִגְדְּלוּ מִיַּד יָרוֹם וְעַל־עַנֵּי יִתְבַּלְּו : שְׁמֵי נִשְׁמָו וְעַל
 (ו) עָרוֹם הִלְבֹּשׁ בְּלֵי לְבָשׁ אֲרַעְבִים נִשְׂאוּ אֲזִיזִים מְבַלֵּי גִטּוּ וְהַפְּזִין
 עִמָּר נִמְלוּ

רש"י

מסתמיסה כי את כל העניים ויתומים הם אוכלים [יקראו כמו וסיס
 פטרו למתקן זמן ארוך כמו ולקויה ללבן] : (ו) ערום ילבוש
 סס מליטס את הפנים : מבלי לבוש ואין כסות . שטלו כסוין :
 (ח) מורם . סיוד מן הסרים : ירמבו . יתלחלו אופן הערומים
 לפי שטבלי און מחסס כימי להססו זו : חבקי צור . נחכאס
 צננקו ססלטיס . וגס סס הרס ירד ומקלה טליס ורועטס . רטוב
 חרגום של לה . וכל מי שזינו מטוב קרוי לה מוישט"א : (ג) מישד
 יתום . יניקה סימוס מקוס מואל מאלכו ועומותיו . כמו למען
 סינקן וסכמסס משוד מוחומים [ששים ס'] : יחבלי . לטון אס חבול
 סחבול [שמוס כ"ב] וכמו חבול לה חבל [יחזקאל י"ח] : (ו) הלכו
 סס סלמוס בלי לבוש : ורעבים נשאו עמר . ורעבים נטלו סטומים

של

מצורת דוד

מצורת ציון

יבול ומזוה : יקרא . ענין אומר כמו
 וסיס פטרו למקום [לקטן יס'] : ולא ימכרו לקח את ישלו : (ו) שור
 (ז) ילבו . ענין סחמסס כמו זקן ילן ילבו . גוליס סלגוס וסנגול לרוב
 (ח) [ששים א'] : (ה) מורם . שפף סלון
 פטים : ירמבו . מלסון רטינוס ורחוס : מה לטוס עמוס בעת הקוד : (ה) מורם
 חבק . ענין סכוב סידים כדבר מה : הרים . על כי השקוקים ססס ילכו אל
 (ו) שער . ארובס של מכוהס כמו וסמסס בין סררים לסחסר . גס ממי סרוח ועשו
 עומר
 מְבַלֵּי מַחֲסֵה . בעבור שאין להם לבוש לחסות בו מפני הלטת חנקת חל האור להם
 פליסס סחוק סקוק : (ג) יגדלו מיד ירום . סרו כמו סרון עמוד יגדלו יתוס
 ליל סרוב סהידים חסר סרובנו גס יגדלו גס את סימוס : ועל עני . סמלונס ששל
 ענין יתוס למשון כי מעליס מליו לומר שבו חייב להס לטק כן סרו : (ו) ערום
 שיש . גוליס סמלונס וערומים אסרו ללכס ערום עבלי לבוש . מוכב של

פסוק

חרגום

איוב כד

קסו

קָשָׁלוּ סָתְרוּן סוּקְרָא : (יא) צִיץ
 אֲשֵׁרְתָיוֹן וְצִצְרוֹן סָשֶׁה
 מַצְרִיקָא מַצְרוֹ וּקְרִיתוֹן
 אֲצִיקָא : (יב) מְקָרָא מְצִי
 לִשָּׁא מְקָרוֹ וּבְשִׁמֶה קְפוּלִין
 מְקָרָא תַצְלִי וְאֶלְקָא לֹא יִשְׂרִי
 חֲרָבָא : (ג) הַיָּוֵן הָיָן מְקָרְדִין
 דְּאִירִיקָא לֹא אֲשִׁימְסִיבִי
 מְלֻחְתִּיקָא וְלֹא אֲתַמְבוּ בְּסִבְלִית
 לֹא רֹחַא

רש"י

של לקס ועוד יפטר ולעבים אוחס ססיו טשאיס עמר לפי שאלט
 גזוליס אוחס מהס סיו נסאריס רעביס : (יא) בין שורחם יצהירו .
 יפישו שמן כעלי זמיס . יקביס גוליס . כעלי כרמיס : ויצמאו .
 ללחר זמן . לפי שאלו סרשעיס גזוליס אוחס סרובס זג דימיס :
 כמדומס לי שטמין סוימיס שרובס גזוליס אוחס סרובס זג דימיס :
 (יב) סעיר מרמיס ינאקו . ממיס וזמדיס של עיר ינאקו סממס אופן
 [אוכסין] : לא ישים תפלה . להספיד עליס ולקח קמס :
 (ג) חסר . סרשעיס סאלט . סס דור סגזול סמרוז כזור . כשכיל
 סמער

מצורת דוד

מצורת ציון

פלה סלכו לומר סעניס טשאיל עומר
 סכמסס יעזרו ללכס רעביס כי יגזלו
 עומרס והין ללכס מה ללכלו : (יא) בין
 שורחם . עס כי מנשר סויכר בין שרובס
 בית ככו וסס כי דרבו אמיס את רעביס
 סלוליס אף לרדס ולרוב יקבוק ע"ל אמיס
 אמיס כי סרשעיס ססס גזול סמס
 זיינס וזילס מולטיס לסחוס : (וב) סעיר .
 מן סעיר ילחמו אמיס מוגרל סמסס
 [ג] תפלה . עמיס ככו גרוב סלין ס
 סמס
 וזלחו ע"ל . כחומר וזרן א"כ סחמלון כן מעסס ארוס סמס כשפטס ולא יסיס דמי
 פלס סלין לו טמס ירדן אף לרעב מה חסר ילכר סריכס מן סלמיס
 סכרוב וכרעב סלל ערוב ללכר נפס חסס לסעמיל כן סכסכוס סלס : (ג) חסר .
 סרשעיס סכמס סיו בין שפיר סמורדיס כזור ורזומיס ללכס וסס סלמיס חסר
 יפכר כס חו"י סחמוליס חסר יפאטו סכמס כמקוס סלור כ"ל סכר יסכו וס
 סרשעיס סכמסס יפאטו כזור סיוס כי טוב להס סחמס סללנס כי או יפסס מעמיס
 וכל ילכו מי : לא הברו דרבו . אמיס מעידיס דמי כזור ולא יעבו מניסטיס

(יח) לאור ו יקום רוחות יקמל עני ואביון
 ובלילה יהי בגבגב : (ט) ועין נאף ושמרה
 נשף לאמר לא תשטרני עין וסתר פנים
 ימים : (ט) חתר בהשן בתיים ימם חתמר
 לבו לא ירדש אור : (יח) כי יהיו ו יהיו ו
 בקר

(יח) לאורקא יקום קמולא
 קמול שניא ותשיבא ובליליא
 יהי חרד נקבא : (ט) ועין נאף
 ונשף לאמר לא תשטרני עין וסתר פנים
 ימים : (ט) חתר בהשן בתיים ימם חתמר
 לבו לא ירדש אור : (יח) כי יהיו ו יהיו ו
 בקר

רש"י

המטר שהיה עולה מן הארץ ולא היו ארזים נכלום : (יד) לאור
 יקום. אם הם עומדים ביום היו הורגים עוברי דרכים : ובלילה
 יהי בגבגב. להתור בתיים : (ט) והגואף. שבהם היה שומר ומנעו
 עד כסף לאמר וגו' ובהם ימים פניו לעבור עבירה. שכל כל
 אדם היו חשודין דור המבול על הגזל. שנאמר ותמלא הארץ חמס
 [בראשית ו'] ועל העריות שנאמר כי השחית כל בשר [שם] :
 (ט) יומם חתמו לבו. אותם שהיו חלשים מהם מעשות ליבסיות
 ביום היו חותרים בתיים בלילה. וזוים היו החומסים ומסגרים בתיים :
 לא ירדו אור. לא היו מוכרין את האור ולא הוא עם מהלכס :
 (יז) כי יהיו בקר לבו צלמות. שזוים היו נכבדים ובלילה היו
 סולרים

מצודת ציון

טמם שמו ולא מן הטוב [ישל א'] : כי לא ילכו לעשות מלומים כבוד ריוס :
 (יד) בגבגב. כסף מהם להתחמט הפנין : (יח) לאור. בעבור אור היום כמנע
 וכן יכו כרעף אורי [לקמן יז] : המלוי יקום כרועה שבהם עד לא יהיו
 (ט) שמרה. השמם כמו ואביו שגר את
 הדבר [בראשית לז'] : ישף. השבת
 לילה : השטרני. תהליני : (ט) חתר. גבגב לנכבד בשבת הלילה : (יח) ועין
 חתר כמו אם נמחתי ימלא הגבגב
 [שמות כז'] : החמו. סגרו כמו כי החמו
 סוף [שעשירי כ'] : לבו. להם :
 צלמות
 פנים נכל ירחיו מי : (ט) חתר. וכן הוא ילסם על הגב כי בשבת הלילה
 חותר כוח את הכסוי כמות סוף דרך החתירה לגבגב מה כבוד וזיומם סגרו
 א"ש נכל ירחיו כמות לבני אדם נמנע לא יזיומם מן ולה ירחו א"ש כבוד היום כי
 לא ירחו החומס : (יז) כי יהיו. הגבגב והנאף יהיו וזו מה ירחו למו הכקר
 צלמות

בקר לבו צלמות כי יכיר בלילות צלמות :
 (יח) קל ירחא ו על פני הים תקלל
 חלקתם בארץ לא יאפנה דרך ברכים :
 ציה שכל

בחדא צפרא דמי לחין חרד
 מולא דמחא ארום אשקמנדע
 פורקנות מולא דמחא :
 (יח) קל ירחא הוא לשמש על
 שפי מיה קיה ליש אורקא
 ששישתתון בארשא לא יכפי

רש"י

סולרים למהתרתם ולא היו ארזים מן המוכרין כלל : כי יכיר בלילות
 צלמות. מכיר סיס כל אחד שדים המבטלים ולא היה ירח מסם
 זרבותיו שירשו יומם חתמו למו ביום היו עושין סימנים הוכן חרפו
 של בית. והוכן גמיו של עשיר שהיו מפקדין אפרסמון אלל פעלי
 בתים עשירים ויודעים הם שיטמו בבית גמיו ובלילה מרחימם וסולרים
 עם וחותרים עם : (יח) קל הוא על פני הים. ששהו הלוךים
 נח ומחוללה מרחימם אותם ואומרים להם שעתיד המבול לבא עליהם
 סיה אומרים קלים אנו לשוט על המים וים לנו גומל ודברים קלים
 לעשות מהם חיות ושופע : תקלל חלקתם בארץ לא יפנה דרך
 ברכים. היו מקללים את חלקם בדרך לאמר לא יפנה דרך סמוע
 בדרך הלוךים הרעים ושומעים ברומו של מולם ל"א כרעיס הם
 הלוךים ופרכי הדור. כמו ונתהי לה את כרעיס משם [שופע ב']
 חרגום ונתן ית פרנסהם היו מקללים את חלקם בדרך לאמר לא
 יפנו דרך סמוע. שבעטים שלא יפנה את דרכם. ל"א תקולל חלקתם.
 מתקלקלת סיתה חלקתם שהיו עשומים וזעם לבעלה. כמו כי
 שהמות כל בער את דרכו [בראשית ו'] תקולל לשון לקלול כמו עוון
 אשר מקללים להם בניו [ש"ב י"ג]. ל"א תקולל חלקתם הדורום
 שאחרים

מצודת דוד

למות ומאור ימאסו זו : כי יכיר. (יח) צלמות. השבת כקבר : בלילות
 כאשר יכיר היום יכיר איש את רעבו כוח סוף מן כהלות : (יח) חלקתם
 הוא להם בלילות ללמות : (יח) קל הוא. כן בקרא השגם כמו רחל חלקת איהל [ש"ב
 כ] כאשר יכיר כחכיר היום הוא קל מאוד
 לשמות ולשוט כ"פ כסיים כי ירח ללכת חלקן מן יפנהו כמו הודפים ולם יפוח
 כ"פ סיים מקום חלון אנשים סולרים עם : תקלל. חלקתם אשר ילכו עליה חלקן
 כיה מקוללת מהל לפי שלא ילכו במקום אשר יעבד זיועם ל"א מתקול ליה ושמטם
 חלון אנשים מלומים עם אף לא יפנה ללגב דרך כרעיס כי יפחד מן האנשים המזויים
 צלמים

איוב כה כו

תרגום

אשׁוּה : **מִי הָיָה עֲדֵינִי וְלֹא יִצְחָקֵי**
וְכֹכְבֵים לְאִרְכֵי עֵינָיו : **(ו) אֵף כִּי**
בְּגוּשׁ רִמָּה וּבְגוֹלֵם תְּחַלְעֶה :
כֹּה (א) וַיֵּן אֵיבֹב וַיֹּאמֶר : **(ב) מִתְּהַעֲרֶרֶת**
לְלֹא-כֶחֱ הַחַיִּיעֶתָּה וְדַע לֹא-עֵץ :
וְהַמְּהַעֲרֶעֶתָ לְלֹא חֲכָמָה וְהַשְׁמִיעֵהוּ
לְרֹב

רש"י

(ה) עדידי . כמו ולא מדה עליו שחל [לקמן כ"ח] : ולא יאדוּל . כמו לא יכלו ארובים [שעיים י"ג] ואל"ף זו בהם כמו ולדדי את נפשי [שמואל א' ב'] אל"ף יחירה . ל"א לא יחטיל לא יחיה לו כל כשאינו מאיר אין לו כל והכאן שרכלה . ושיטה שמעתי : [מעטס איוב] . ושמה

מצודה ציון

(ה) עי . מנין הכהני כמו לא עדה עליו שחל [לקמן כ"ח] כי אשר עבר [בראשית ט"ז] מ"ה עדה : יאדוּל ויורה כמו שחלנו שחל [לקמן כ"ט] : וכו' . מלבטן זמט וכסירות :

כ"ו

(א) הושיעה . כן יקרא הכהני כי ישנה נעולם ולא תשוב לאין כהר
וכמוס כאין לעוול : **(י) אף כי** . וכו' שהיה אשר עבר תחלנו כהני מהל עול הכמוס אין לא יחשב ממנו מעט מן הכהני לרב והיה א"כ דקחו : וכן ארש הולעה . בעל דבר כמ"ש [העולם המהמנה הריא כי יאמר כן חלמה וכינו לבקום מפרכות כהנים] אם מיראה הרוממות אם מפחד הכועס חלץ אין לחם נגול על המקום כי לגודל רוממותו המקום והמלות הארש חף מעט מן הכהני יחשב לרב והיה א"כ דקחו :

כ"ז

(א) כה עויר . מהו העויר אשר נהה דבריו למי שאין בו כח מעצמו לביין החיטה הסעגרי : הושיעה . מלך מה שבמחשבת כהנים כאלוהים שופע למי שאין בו עוז כעוולו [לביין חלואו וכפל הדבר כמ"ש] : **(ג) מה יצת** . מהו שפוט שמת למי שאין בו חכמה לעם מעולו : והושיעה . וכי סודעה חכמה

תרגום

איוב כו

וְיִדְבַקְתָּ לְסוּקָא אִיבְקָתָא :
(ד) יֵרֵךְ מִן תְּחִילָא קְלִילָא
וְיִשְׁתָּא דְסוּן נְפִיקָא מִן :
(ה) אִשְׁרֵי דְנִבְיָא דְתַמְסִיקוּן
תִּפְרִקוּ וְאִינוּן מְלִיכֵי לְפִינָא
וְיִשְׁתְּרִימוּ : (ו) עֲרִישְׁתָּא
קַמְרָם שׁוֹל לְקִבְלֵהּ וְלִית
חֲסָפָה לְבֵית אֲבִיקָא :
(ז) דְקַסְתָּ צְפוּנָא עַל לְקָא
וְקָה

רש"י

(ד) ונשמת מי יראה מוכן . מי שם כך סווח סווח סווח מפיך מי לא ידע זאת : **(ה) הרפאים** . עיטנס המרסה את הכניות : יחוללו . שבעס חללים שלו : מתחת מיים ושכניהם . בעמקי עמקים וגם סווח : **(ו) ערום שאלו נגדו** . לדעת ולרלות את כל עם שבתוכו : **(ז) על בליטה** . אין כלום כיסוד כי הם עומדים באויר על חוק וזכותו של הקדוש ב"ש . והדגס פי' בליטה משוב כעו [הסלים ל"ב] בנמת וכן עויו כללוס [כך רחמי סל"ה] : מחסס

מצודה דוד

אלוהים בעשור מרובים וכפל סוכר רכוש
שפוט כדוך הסהלו ומלעיג : **(ד) את**
פי . אל מי סגרת רכוש כללים וכלומר
ודי יפלה מי ארשיו יודעס מעלשו עד
עשירך לדרכיו : ונשמת פי . שובת
הרוח של מי יחלס עמר ל"ל מפי שפוט
הכרשים האלו ודברך לעב אשר :
(ה) הרפאים . כלומר וזה בלח נפשי
מרוממות האל כנס יופי מוז דמכר

מצודה ציון

ימר סוכרים : **(ד) את מי** . אל מי ו נשמת . מלשון שובת וביבית רוח כמו מנשמת אלוים יחוללו [עיל ד'] ועינוי הדור כהא כפתח רוח וכלשר יחמר ויחיל לקן [כתקוב ב] : **(ה) הרפאים** . כן יקראו סתמוס ע"ש ערשו ומחלו פי' מ"ס : ויחלל . מלשון חלל וקוב : **(ז) שאל** . סווח גריכיסס אין ארדון : **(ח) תרוה** . מעט דבר

וכס שבעס מדורי גיבנה וסווח מתחת ספוט וסוכוניס ככס כי פתח חלל יס לגיבנה כוס : **(י) ערום וגו'** . ועס כי סווח בעומק ארץ מתחת למים ע"ל"ו ודגס המקום כל אשר בו כללו סווח ערום בעלי מחסס : **(ז) נהא צפון** . ל"ל רקס חלץ על חורו כי אין עוס דבר מחוקק ועל כי עיקר רישוב סווח כפלה סלפון ו"ל"א טוס נפון וגו' : על בליטה . על דבר שאין בו משק כי כל מעמדה כדור חלואו לבל יקרב לפניה מן הסהלות סווח כעבור כי כל חלקי סווח פשוטק לטווח וסוכו כל כדור חלואי נשען על נקודס ספרכו סווח חלמיס סוכדו נרודס שפוט מחלוקס

הַלִּמְחָה : (ט) אֲדַרְמִים בְּעֵבְרֵי וְלֹא-
 יִדְבַק עֵנָו תַּחְתָּם : (ט) מֵאֲחֻז פְּרִי-
 כַּפְּתוֹ מִרְשָׁע עֲלֵיו עֲנָנוּ : (י) חָק הַגֹּב עַל-
 פְּנֵי-רַמְיָם עַד-תַּמְלִילֵי אֵזֶר עַם-הַשֶּׁהָהָה :
 (יא) עֲשׂוּרֵי שְׁמֵימָם יִדְאָפוּ וְיִתְבַּרְאוּ
 א' בַּמָּקוֹם א'
 מַגְדַּעְתּוֹ
 א' בַּמָּקוֹם א'
 (יא) שְׂמִירֵי דְרָשְׁפָא קַבְּשִׁינוּ וְהִחִינוּ קו
 מוֹטִיחָה

רש"י

(ח) תחתם. טחה תמים. ולא נבקע עני. מעולם שיפלו מימינו
 יחד: (ט) באחז. במתלותם פני כסא הכבוד כולו כגון יסד השך
 פתחו [שם י"ח]: פרשו. על הכסא עמנו. ודמות על ראשי הכתובים
 קרעו [יחזקאל א':] (י) חק הגב. בלע"ז קומע"ש לשון ובמחומם
 יתארסו [ישעיה מ"ד] סיבגן בחול. להיות לו חול לחוג [ס"ה]
 חוק גבול תולס לא יעבור הים אוחו חוג. עד שיכלה אור וחשך:
 (יא) ידופפו. כשכרלם והקריטם היו רופפים וגעגועם ועמדו ביושב
 ובחמק: ויתבחרו. (תוהו ועולה. ס"ה כלדס תוהו ועמדו) במקום
 אחד

מצודת ציון

ועד שאין בו ממש: בלימה. היא שמי
 מצינו עלי פס: (ח) זרר. קושר כמו
 ארזו כסנו [בראשית מ"ב]: (ט) כסה. טעות לגד ומעולם לא נבקע העין תחת
 כמו כסא בל"ף: רישו. משון פרישה
 ועין נוספת: (י) הג. ענין סבוב ויגול
 וכן חתום שמים יתלך [לעיל א':] כמ"ס השמים כה"ל [ישעיה ס"ו] ואמר
 תהלים. משון ליוון: (יא) ידופפו. יעצו ב' ופמוריו יתפללון [לעיל ט']
 תרגומו
 ישיה טוויים הלכו ב' יתעבב הארץ: (י) חק הגב. עשה חוק קפחת החול על
 פני הים וכן יתבכרו על גבעת החור עם החשך ר"ל לעולם פס שבתר
 ה' טעום כולו: (יא) עשורי שמים. הארץ הקלה עשורי השמים כי היא מרבו
 לטס יבאלו עממיים וכו' וכל דבר נבשי אשר כפרכו לטס הטיקו ויטודו ואמר
 לטס יעמיים ייעדו פקיעום הארץ ויעשו מקומם ואמר יגער כסס המקום יעשו
 כס קומם

קוֹשִׁימָה : (יב) בְּחֵילֵי אֵזֶר
 נָבֵא וּבְמִלְחָמֹתָיִךְ מֵתָא וְנִבְרָא :
 (יג) בְּרוּחַ מִפִּיָּךְ אִפִּי שְׂפָתָא
 אֲשַׁמְרֵהוּ בְּרַחַת יְדֵי אֵזֶר
 דְּקָשִׁיל לְחֵקָא טְרִיק : (יד) קָא
 אֲלִינוּ קִיפֵי אֲרֻחֵי וְהֵי יָהּ
 אֲתַקְצֵי קוֹ קַצֵּי סִלְמֵיהּ
 וְשִׁמְרֵהּ מִפִּי וְרַחֲמֵהּ וְנִבְרָחֵהּ
 פו וְאֲסִיף
 מַגְדַּעְתּוֹ : (יב) בְּלוּ רַגְעֵי הַיָּם וְיִתְבַּרְאוּ
 וּבְחִבּוּנוֹ קְרִי נִחְזֵן רַגְבֵי : (יג) בְּרֵיחַ
 שְׂמֵימָם שִׁפְרָה הַלְלָה יֵאָדוּ נִחְשֵׁי בְּרַחַת :
 (יד) הָרִגְלֵיהֶם קָצוּת רִדְדוּ וְדִמְיוֹ קְרִי וְשִׁחַי
 שְׂמֵן דְּבָרֵי נִשְׁמַעֵי בִּי וְרַעֲשֵׁי גְבֻהֵיהֶם
 וּבְרֵיחֵיהֶם קְרִי מִן יִתְבַּרְאוּ :
 ויסק

רש"י

אחד: (יב) רגע הים. כמו טורי רגע [לעיל א'] נקמסו קממסו
 געשו עד שנקו לקמסו אחד המוקל לסס: מחץ רהב. מלרסו קרויין
 רכסס: (יג) ברוחו שמים שפרה. בדבריו וכו' פיו אוכל כמו
 ונטס אוכל שפריו [ישעיה מ"ב]: הללה ירו. את פקעס הנקלס
 נחש בריח [ישעיה ל"ו] לשון חיל ולרס. וכן בעקוס אחד. סלס
 זלס היא סמלככס רכס מחוללת טיין [שם י"א] ל"א יסדס ירו אפי'
 לויקן. כמו בצמות חוללתי [משלי ח']: (יד) קצות דרבינו. קלוס
 ומעוטס לפי שאר גדולות טעו: ומה שטיץ דבר נשמע בו. מה
 רעו דבר ארס יכול לטכין מפעלוטס ד"ל שטיץ כמו לשמלס לגמטו:
 ויסק

מצודת דוד

בקומם כלרס הכתמים מנערת תפאיים
 עליו ושמד על עמזו: (יב) בחזו. ברב
 כרב כמו נקע הים ובחנות סכס בו את
 מלרס כי סכל דעמס ומסס אל הים
 לנכרסם נעס: (יג) ברוחו. כרוח פיו
 אוכל את השמים על הארץ וידו כרסלס
 את הליוון הרומס נחש ומכרילס את הים
 חן הקלס אל הקיס: (יד) חן אהל. סדכיס
 סדכיס האלס כסס מקלס דרבינו ומס
 מלוד דבר מעס אשר נשמע בו ר"ל כן
 לא ידענו ולא שמענו כ"ל מעס מדרבינו
 לא כולס חלף אל חלק גדול מסס: ורעס.
 חף גבורותיו הנשמעים לכל קול רעס
 פ' יוכל לסחנות דעת מלופני כנעללות
 אש' כסס וחף ר' כנעסים כסמס ממעל ופתח
 ללחץ אשר לא ידעס אטס וכלופני
 טנס

כז (א) ויקם איוב שאת משלו ויאמר : כז (א) ויאסר איוב לשפל
 (ב) דו-אל תמר משפתי וישלי
 תמר גפשי : (ג) כיר-ל עוד נשמת ב
 ירוח אלוה בנפי : (ד) אם תדברנה
 שפתי עולה ולשוני אם יתנה רמיה :
 (ה) תלקה לי אם אצדיק אתכם עד
 אנוע

רשי

כז (א) ויקם. עמדו רעיו מענות כאשר הוכיחם אלוה כי עמדו
 לא ענו עוד [לקמן ל"ב] : (ב) חי אל. שכופה הוא כי
 גלגלה הסיר את משפתי. מכלן דרש רבי יוסע שמהכס עבד איוב את
 המוקס אין חרס נודר כמי העלך חלל א"כ אוכב את העלך :
 (ה) אם אצדיק אתכם. אם אומר סדין עמכם לחייבי : לא
 לחסר

מצודת ציון

כז (ב) חי אל. ד"ל כמו שחל הוא הכה השמעתיו יותר מאשר השמעת ועדין
 חי וכן חי כי [מ"א י"ז] : לא סגפתי לחלק גדול ממלכות כי
 יצא. מלשון מירום : (ר) יתח. ידבר [העולה מהמעט הריח כי יגיע על
 שמו ולשון סגס. [סס"ג ל"ב] : בלדד שאמר דברים כיוצאים ללל וימטע
 תמתי
 ואמר שגלי עדין לא כגיע חף הוא לחלק גדול ממלכות כי ולא את להשיב
 יצור כי כבודות הלשג כליו אתר לו מה בך שלמי רוממות המוקס ושלכות החרס
 יאמר העפעט מן הפרי לך כלל הוא העפעט הכרי מן הרשע יאמר לך ומה
 זה ולא יסג לו גמול :

כז (א) ויקם איוב. גרלוהו כי אין מי יענה לו על חמיו הוסיף עוד להשיב
 קול בדברי מבל ואמר דבריו והסגל הוא כתיב לא ידעו עיט ושי
 וכדומה : (ב) חי אל. כרתי נכעתי חי אל אשר כסיר משפט גמול משפט כסמ
 משמר סבל בני מערכת המים : ושוי. מוטב על חי לומר חי שדי אשר כמר
 נכסיו וכולל כעני כמ"ט : (ג) כי כל עור. אשר כל זמן שחיים נשמתו כי ורוח
 חיים מאלוה יסיה כחי : (ד) אם תדברנה. מוטב למעול לומר נשמת או
 כדומה יסיה עלי אשר כל ימי חי הם חזכרתי עסקי עולה להתקן כחוס או
 אם לשוני ידבר רמיה להדיק עלי את הדיון מן הכסף ולחון עם כי לני לאן
 יחשוב כחוסה לא אופק כחוס ולא חורס כרמיה : (ה) תלקה לי. תולין וגנאי
 ומה לו אם אומר כרמיה שחמס דרדיקס בדבריהם והדיון עמכם כי כן הרשעתי כי
 כחיל

כז (א) ויקם איוב שאת משלו ויאמר :
 (ב) דו-אל תמר משפתי וישלי
 תמר גפשי : (ג) כיר-ל עוד נשמת ב
 ירוח אלוה בנפי : (ד) אם תדברנה
 שפתי עולה ולשוני אם יתנה רמיה :
 (ה) תלקה לי אם אצדיק אתכם עד
 אנוע

רשי

כז (א) ויקם. עמדו רעיו מענות כאשר הוכיחם אלוה כי עמדו
 לא ענו עוד [לקמן ל"ב] : (ב) חי אל. שכופה הוא כי
 גלגלה הסיר את משפתי. מכלן דרש רבי יוסע שמהכס עבד איוב את
 המוקס אין חרס נודר כמי העלך חלל א"כ אוכב את העלך :
 (ה) אם אצדיק אתכם. אם אומר סדין עמכם לחייבי : לא
 לחסר

מצודת ציון

כז (ב) חי אל. ד"ל כמו שחל הוא הכה השמעתיו יותר מאשר השמעת ועדין
 חי וכן חי כי [מ"א י"ז] : לא סגפתי לחלק גדול ממלכות כי
 יצא. מלשון מירום : (ר) יתח. ידבר [העולה מהמעט הריח כי יגיע על
 שמו ולשון סגס. [סס"ג ל"ב] : בלדד שאמר דברים כיוצאים ללל וימטע
 תמתי
 ואמר שגלי עדין לא כגיע חף הוא לחלק גדול ממלכות כי ולא את להשיב
 יצור כי כבודות הלשג כליו אתר לו מה בך שלמי רוממות המוקס ושלכות החרס
 יאמר העפעט מן הפרי לך כלל הוא העפעט הכרי מן הרשע יאמר לך ומה
 זה ולא יסג לו גמול :

כז (א) ויקם איוב. גרלוהו כי אין מי יענה לו על חמיו הוסיף עוד להשיב
 קול בדברי מבל ואמר דבריו והסגל הוא כתיב לא ידעו עיט ושי
 וכדומה : (ב) חי אל. כרתי נכעתי חי אל אשר כסיר משפט גמול משפט כסמ
 משמר סבל בני מערכת המים : ושוי. מוטב על חי לומר חי שדי אשר כמר
 נכסיו וכולל כעני כמ"ט : (ג) כי כל עור. אשר כל זמן שחיים נשמתו כי ורוח
 חיים מאלוה יסיה כחי : (ד) אם תדברנה. מוטב למעול לומר נשמת או
 כדומה יסיה עלי אשר כל ימי חי הם חזכרתי עסקי עולה להתקן כחוס או
 אם לשוני ידבר רמיה להדיק עלי את הדיון מן הכסף ולחון עם כי לני לאן
 יחשוב כחוסה לא אופק כחוס ולא חורס כרמיה : (ה) תלקה לי. תולין וגנאי
 ומה לו אם אומר כרמיה שחמס דרדיקס בדבריהם והדיון עמכם כי כן הרשעתי כי
 כחיל

וְיָאֵבֶן : (א) הַשִּׁינְיָה בְּמִים בְּחֹרֶת
 לַיְלֵהָ וְנִבְתָּה סוּפָה : (בא) יִשְׁאֲרֶה קִרְיָה
 וְיִשְׁעָרֶיהָ מִמְּקָמָהּ : (בב) וְיִשְׁלַךְ
 עֲלֶיהָ וְלֹא יִחְמַל מִיָּדוּ בְרוּחַ יִבְרָח :
 וְיִשְׁלַח עֲלֶיהָ בְּמִים וְיִשְׁלַח עֲלֶיהָ
 מִמְּקָמָהּ :

צִינִי מִקָּח וְלִירֵי :
 (ב) מִתְּבַקְּשֶׁה הַיָּד מִיָּא
 רִשְׁמָא לִיָּא מִלְּקִלְיָה
 וְקָא : (בא) יִשְׁלַח רֹחַ
 חַיָּיָא עַל וְיִשְׁלַח עַל
 אֲתָרֵיהּ : (בב) וְיִשְׁלַח עַל
 וְלֹא יִחַם מִן יָדָה עֲרַק
 וְיִשְׁלַח : (בג) יִשְׁלַח עֲרִיצוֹ
 וְיִיָּחוּ וְיִשְׁחַק עַל מִן אֲתָרֵיהּ
 אַרום

כי

רש"י

(א) בלהות . מנזיק : נגבתו סופה . ותשליכה לדרסוים :
 (בב) וישלך עליה . המשלך עליו רעם ולא יחמול : מידו . של
 רעם ומכחו וממקומו : ברוח יברח . בן עלמו טהים מטייעו בתחילה
 יברח ממנו ירו בעטת כלונו . כמו שפסח חרובס לסמן
 [מצילס ז'] : (בג) ישלח עליה כפיו . יודעים (אוחס) לפנים
 ועטס רואים בעברו :

י

מצודת ציון

מצודת דוד

וְיָאֵבֶן : (א) בלהות : (ב) בלחות :
 בלחות : (א) וישערה . רוח טערה ויעקר
 וכן כמון יוסער מגורו [כושע י'] :
 (ב) יושפח . כמו יושפח כספ' וכו' וכו'
 וכו' כמלח כמו יושפוח חת כפין [מגבר]
 [י'] : עליה כפיו . עליו כפיו : וישלח .
 וכו' כמשתת קול בקצות הכתמים וכן
 ישום וישלח [ינימיס י'] :
 יקו

יעקרו מקומו וכל הדבר כפ' : (בב) וישלך . זה עברו להשליך הוא ילך
 ויער כדכס מן החרום ולא יחמול עליו וכל עשרו וטובו יברח מידו : (בג) וישלך .
 וכו' אחר ידו נפסס יכס כפיו או בעה על מפלתי כדכס כרוחם באבדן דבר גדול :
 ויעקר . על עברו יעקרו כל מאתי מקומו אשר רחם כבלותו וגם כשריק
 יחיה מדרך כרוחם באבדן דבר חשוב וישע הוא על רחמי אמרו לומר לה
 [מצננס] שגם כרעש עמודת למקרי סופו כמו הדקיק להם יבחר מי כרעש לא
 שפס עליו כדקיק כי ישעש כמעטוב כפיו ולא כן כרעש :

כח (א) ארום איה לסימא
 מִמְּקָמָהּ וְאֲחֵר לְהֵבֵא
 קִסְפִּינוּ : (ב) פְּרֻלָּא מִמְּקָמָהּ
 וְהִקְטִיב וְהִקְטִיב יָדָה בְּרִבְסוֹת :
 (ג) סוף שני להשוקא וליקל
 שפסא הוא כפספסא אבניו
 כסולקס דתמסין עקס חסוד
 [סולי] סוףא : (ד) תמסין
 נחלא

כח (א) כי יש לבסוף מוצא
 ליהב יקפו : (ב) ברזל משפך
 קח ואבני יצוק בחושבה : (ג) עק
 שלם לחושך והלבלב הקבליה וקא תמסין
 אבן אפל וצלמרות : (ד) פרץ נחל וקמס
 בר

רש"י

(א) כי יש לבסוף מוצא . גם זה טעם אחר לדכרי כרספון
 שאמר לדקתי כהוקתי . כי למה אחיה רעם אם בעשיל
 כספך וחסב . לכל יש מוצא וסוף . אבל החכמה מאין תבא זה סוף
 הפרסס . ויחיה יקרה מכל על קן כל ימי תחיו לבי עליה ללמוד :
 מקום . גם לזכר שמשם יזוקו ויחיו אוחו : (ב) ואבן יצוק נחושא .
 ימן הסר ילק האומן את היחשה . סרי תחילה וסוף יש לכל דבר
 אבל הטולם יכלה וכל אשר בו : (ג) קץ שם . המקום מפי היס
 הסחך שחשמים נמלחו והסדק תכלה . וכלל תכלה דבר הוא חוקר
 לו . אבן . אשר עמש יאל לו חשך וללמוד חבן מקום מוצא פורעטום .
 כן נקדלה חבן מקום פורעטום כלדס הינפך את רגליו בלכין שיש
 לו לער כ"ס . כמו קו חסוה ואכתי כוסו [ישעים כ"ד] . דמן טורף
 פסגוהם חבן וגו' [דטלס י"א] : (ד) פרץ . על מדום וממורה .
 נחלי

מצודת דוד

מצודת ציון

כח (א) כי יש לבסוף מוצא . כוסף לאחם
 דכריו שפף חס מקדס אחד
 לזדק ולרעש עליו יש לאחוז כדק כי
 כסס לכסף יש מקום מוצא וכ"י יש מקום
 לזכר אחר הוא לזק עמש וכסס מקומות מן האדמה : (ב) ברזל . חף כבדור יש
 לו מקום מוצא מן הכער אשר יוקח עמש יש אבן אשר יזוק נחש ח"י כרס
 לעין מקום מוצאם וחזר ונראה עמש יוספו יש י סמליה לכס כי לא לעולם יחולץ
 הכסף ויכסב וכו' במקום אחד : (ג) קץ שם יחשי . חף לחבן שם קן עמש סמלס
 כי כבדור כיום תכלה החשך ור"ל לכל דבר יש מליה בין לטוב בין לרע : וכל
 חבליה . במקום כ"ה חוקר לרעס מליה כל דבר תחי יסיה עס כי אהנה לא דבר
 שפס מליה כל דבר : אבן אפל . וכן חוקר לרעס מפי חילס יסוד כחופו וללמות וכו'
 קדור סמלי : (ד) פרץ נחל . כנס עממיס י"ו סחלל גרוד לנטות עמש
 כססוס

וְהַשְׁמַתִּים מִיַּד־נָל דְּלֵוּ מֵאַנְשֵׁי
 נְעוּ : (ה) אֶרְצֵי מַמְנֵה יִצְאֵם לְחַם לְחַמֵּיהֶּ
 הַרְפֵּךְ כְּמוֹ אֵשׁ : (ו) מִקֹּסֶם־סִפְרֵי אֲבֹנֵיהֶ
 וְשִׁמְרֵת וְהִבֵּ לָוֹ : (ז) הַחֵיב לֹא־יִדְעֵ
 לָשׁ וְלֹא שׁוֹפְטֵה עֵין אֵיהֶ : (ח) לֹא־
 הַדְרִיכֹוּהוּ
 (ט) אֲחִיקָא דְלֵא חֲסִפֵּה עֹסֵף וְלֵא חֲסִפֵּה שִׁין קִרְפִּיקָא : חֵיא שְׁבִיל אֵלֵךְ
 שֵׁי דְלֵא חֲסִפֵּה קִסְלֵי דְעָרָה חֵיז עֹסֵף וְלֵא חֲסִפֵּה שִׁין קִרְפִּיקָא
 רש"י

נחלו אש ונפריה : מעם גר . ממקום שהוא טובע ויגיר . הנשכחיה
 מני רגל . אלו אנשי סודים ששיכחו חוכת רגלי ארזים מאלהם .
 שהיו משמימים השוכנת במטוס אש היה ארוך יותר מקטעין רגלו .
 ואם היה קצר מארזיךן אותו קך מפורש באגדה : דלו . ע"יפרייה
 נחל זהו מאנוש נעו : (ה) ארץ אשר ממנה יצא לחם . והסך
 מקומה כמו אש : (ו) מקום ספיר . היו אבנים : (ז) לא ידעו עיני
 לא עכר עיניהן חיל של לבטין : ולא שופטו עין איה . לפי שהיא
 רואה יותר משאר עופות . ולכן נקראת ראה שהיא מומרת בכבל
 ורואה נצילות בהתן ישראל קך מפורש באגדה כלומר לא תכרום
 מרגלים

מצודת ציון

עיני חולה ונפריה כמו מים מוגרים
 [מיכה א'] : והשחיתים . אשר נכחיה וכן
 סגולתו אהו [יובע י] : דלו . וכמו
 והסוכנו כמו דלו עיני למרות [ישיה
 ח'] : (ה) ותחיתה . מקומה : (ז) חביב .
 שכל דרך י עיני . שש עוף מברין וכן
 חזי : שופט . ראהו כמו עין שופט
 לעיל
 פלגיהם והסך מקומה והסיה יבשה כמו
 אבניה גדולים כש הסך ספיריה וסס הרפוח
 (ז) חביב . בצואת ספיריה שמהם לטות
 חזי כי לא ידעו עיני ולא ראהו עין
 חזי כי לא ידעו עיני מה מגולל כשמתון
 הורכבו

חס לא פילי בה גני ארזון
 לא נאר פילי ליקא : חזיא
 לא תליבו בה גני ארז וְלֹא
 קטא פלתי חזיא : (ב) בְּשִׁמְרֵי
 אֲשֵׁים וְבֵית הַרְפֵּ סוּ שְׁמִירָתוֹן
 סוּרְיָא : (ג) פִּשְׁפְּרִיו נִצְרִיו
 גִּזָּא וְכֵל אֲנִיקָא חֲסִי עֵינָה :
 (יא) מן חזילי עברא וכן
 רש"י

פרגלים : (ח) לא עדה עליו . עכר כדמתרגמין פסך עכר בין
 הכתמים [כרלסיה ט"ו] רעדא . שחן ושחל . משעשע שמות הכתמים הם
 והסבג"ם מה עשה : (ט) בהלמיש שלח ידו . והסך שרטי ההסיה
 מלמטלה למטה : (י) בצורות יאורים בקע . חוזר למחילת עיניו
 שאמר כי לכל דבר יש מולא ובלמות בקע מולא הילאורים וכן . כל
 יקר רלסיה עיני . מטיחן ילא לכריות : (יא) מבכי נהרות חבש .
 בכריתאח הפולס שכבכו המים הסתחומים כפי כמו נכבי ים [איוב
 ל"ט] . חבש . כמו ויחבשו את המורו [כרלסיה כ"ב] כ"ש . (ס"א)
 מבכי וכו' מפני בכיהן של ישראל שהיו בוין לאנני מהם נשמה חכש
 וסיקן להם מים מן הסלע . ויחבשו להם את המרגס וספקין :
 וטעמא

מצודת דוד

ידריבונו . לא עבר דרך בו בני גלואס
 פריעי החיות חף לא עבר עליו שחל
 לעולל כשמתון : (ב) בחלישי . בצואת קך
 הספוקים החקוקים הגדלים כברים זה ימלא
 ספוקים אה ידו כסס ומספר את הכרית
 שהיון : (ז) בצורת . בצואת סוף האורנים
 פקע כמקומה יאורים עד כי יבשו האורנים :
 שחן יקר . כל הכריתים יקריס אהר
 פגולם הטע עיני המקום רלסיה מטיחן
 דאש חזי יבלו לחומרם עד כי יאנחו לא
 דאש הכל חזל ידועים הם למקום :
 (יא) מבכי נהרות . כצואת פלגיהם הסכות
 וסכפיה וסוכפיה כמאלו וכצואת קך חלרן
 ישיעין חלרס וירפס פשיעו עד כי יבסס פני
 חלרסיהם וכוונתו חלרסיהם
 22

מצודת ציון
 [למיל כ'] : (ח) הדרייבו . עיני אדם
 וסלון וכוא משון דרך : שחן . מניגוחים
 וכן עקן על כל בני שחן [קטן ס"א]
 וברזל' אהבי יתבולם אהבי שחן סו [שכ
 כ'] : עדה . פכר וכן דרך יחן [למיל
 כ'] : (ג) בחלישי . בצואת חזי ופני
 אלו יפול לטון חלמיש חלל על סוור אהר
 חלמיש מלי וקר וכן חלמיש למעשי
 מים [סלסין ק"ד] : (ז) בצורת . פני
 נור וכל : יאורים . חלמיש : יקר .
 עיני חטיבות : (יא) מבכי . עיני שופין
 הכים

הַבֶּשֶׁת יִרְעַלְתָּהּ יָצָא אֹרֶךְ : (יב) הַחֲכִמָּה
 מֵאַיִן תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בְּיָרֵךְ :
 כִּי לֹא יִדְעֶה אֲנִישׁ עֲרֶבֶת וְלֹא תִמְצָא
 בְּאַרְץ הַחַיִּים : (יג) תִּמְצָא אֲמָר לֹא כִי
 הוּא

רש"י

והעלמה יוצא אור . הלון יש ברקיע ושמו העלמה נמשח חולדות
 השמש לתקופתו . בפרק רכי אטיעור כלומר לכל דבר יש מוצא וסוף
 רק לחכמה לא מוצא לה אלא מצינו ולא סוף עולמים : (יב) והחכמה
 מוכיח : (יג) ולא תמצא בארץ החיים . בני שמחים אלה בני
 שמחה עלמו עליהם בנינו וברעובן : (יד) החרם אבר לא בי הוא .
 אם השלמה לוירדי תחום העוסקים במואל מרגלותיו ובמואל זכר וכסף
 פמקום הסומות הארץ . יאמרו לך לא בי היא . איני בקי בסוואה
 ויש אמר . ויורדי הים לסוואה יאמרו לך לא עמדי חכמה . למה
 לפי שאינם יכולים לקנותה כשאר שקומטיו לחם מעושרם בדמיה .
 כלגדה הוא ואמר שבשעת מ"ח כל השען לפני הקב"ה והמר לו היכן
 תורה א"ל אלל בן עמסר . באל לו אלל משה אמר לו היכן תורה אלל
 י . באל לו אלל י . אמר לו היכן תורה לא בי היא לך אלל בן
 עמסר באל לו אלל בן עמסר אמר לו היכן תורה אלל תחום . באל
 אלל

מצודת ציון

כפיס וכן נכני ים [לקמן ל"ח] : חבש . ותכלית לכל דברים הטופינים לא יחשב
 פניו פניו וכלוא כמו חבש עמון [לקמן] א"כ הולחם למחיה : (יב) והחכמה .
 מ"י : (יג) ירבה . עניו כשווי ושושון : אלל הולחם החכמה לא בן הוא כי
 סגור מעומה תקום היא מאלה בלה אין לה
 נקום נופי כהוליא אומה עד שחשוב כאלה ילה הדבר היותו חלוק גם החכמה :
 ויא יו . ח"ס המקום כהוליא חכמה וכל דבר בע"מ : (יג) לא ידע . ואלה
 אין לדעת ולסעוד מוכיח כי כל החיים לא יבין בה סוד חיל ויהי דבר המעקיימות
 לעד : ולא חבא . אינם מאלה לקנות חלקם הארץ אשר שם בעלי החיים ויהי
 חלק סגולה מן הכול : (יד) החרם . אלו היה עשיר ליהיה חלקו ח"ס החכמה
 לקנות שם החכמה כי החכמה עשיר לומר לא בי היא החכמה ח"ס יפגוש מי
 לא ח"ס כהוליא לא יבין לקנות שמה יעזיב לחמד לא עמדי הוא ויהו מדרך
 חכמה ויהיה לחמד ארץ ארץ לטעי עומה החכמה ח"ס ח"ס חכמה לחמד
 22

היא ויבא אחר לית עמדי :
 (סו) לא יתקב דבם סניו
 הולחמה ולא יתקב סניא
 חכמה : (סז) לא השקלתי
 קשקלון דסו אוסר בקיוליו
 יקר ושינויא : (יח) לא יתקב
 דתקא אשקלרא וסורתי סניא
 אוסריו : ח"א לא יסררה
 גבר עסר גרבה וסניא
 לא יתב הולחם סניא דתקא
 סניא : ח"א לית אשקר דחשכתה בקליהא
 ארציו חיקראי סיד דתקא וסו דלא יסררה אולא וסניא סיד וסניא
 וסרה ארבה לשקלא דאמי סניא : (יח) סניליון
 וביוליון

רש"י

אלל תחום אמר לו היכן תורה אמר לו אין עמדי . לך אלל בן
 עמסר באל לו אלל בן עמסר א"ל היכן תורה . אלל קב"ה ויהו
 שאמר תחום אמר לא בי היא ויק אמר אין עמדי : (סו) לא יתן
 עמור . זכס סגור זכס וזכ טוב שבשעת שנתפח כל העוה של זכס
 נסגרות : (סז) לא תשכח . לא תשכח . לשון סולו לזכס כעברות
 [סליס ס"ח] המשכחה לומר חכמה היא ככחם אוסר וכשבוס
 יקר לא ש"כח סוף לה . וכן הסמולחיס בסו [ארכה ד'] :
 (יח) ותמורתה . לא כלי סו . זכס ססור מנחיס כמרגלות
 כהמות

מצודת דוד

חכמים הם לא יקום פתולס ירחם ס'
 וכאלה יאמר למסו : (סו) לא יתן . אין
 מי יתן במחירה ובמקומס זכס סגור כי
 א"ל לקנותה כזכס : דלא ישקל . כפל
 סדרכ בע"מ : (סז) לא תשכח . לא תשכח
 נחכמה ככחם אוסר ח"ף לא בשום יקר
 וחבש ח"ף לא בספור ר"ל אין שבת
 להכחם מן לומר עליה שד"א מבוטח
 כולו כי באלמ החכמה עוד יוקר ויקר :
 (יח) לא יתקב . לא יתקב עבד אל"ס
 זכס וסוכיס : ותמורתה . מול לא תשכח
 בניס כחומר לא יחיס תמורתה וחסלה
 22

יִרְכְּלֶנָה וְגַם תִּרְכָה : (כח) וַיֹּאמֶר לְאֵלִים
הֵן יִרְאֶה אֲדוֹנָי הֵיא הַכְּמָה וְסֹד
- מַעַי בַּיָּהּ :

כַּמָּה יֵאָו וְנִסְפָה אִיּוֹב שְׁלָחַת מְשָׁלוֹ וַיֹּאמֶר :
(כט) מִיִּיִתְגַבְּנֵי כִירְחֵי־תִרְכָם
כִּימִי

רש"י

הכל : ויספרה . ספר אומיותם כפולות ופשוטות ראשונה ואמנונות
ואחרונות אמנם הוא חותמו של הקב"ה וכן בשאר ספרים כזה כל
דבר ודבר באותיות סללו . והכל מפורש בסוד ספר יזרה : הבינה .
זמנה לזירה : (כח) הן יראת ה' היא הכמה . זו לזירה לא וכן
הכמה יספ כלה יזרה : [מענה לזבן] .

כַּמָּה (ב) מי יתגבי כירחי תרם . כימים קדמונים שסימי בגדומי :
כהלו

מצורת דוד

וּבְסַמְתָּ כִּי וְסָפ לִמְסָה כְּסֹפֵר לַמֶּשֶׁן
פְּתִיקִים לַעֲד וְסִימֵס כְּסֹדֵר כִּימְרֵה כְּסֹן
וְגַם חִקְסֵה לַעֲסֵה כֵל מַטְוִיִּים וְכֹחַ עֵינָי
מִלֵּאָה וְחֹזֵר לַמַּעֲלֵה לַעֲסֵה לֵוִי כְּסֹן
אֵלֵיכִי וְדַבְּרֵה כִּי הַכְּמָה כֵּס מַחֵו :
(כח) וַיֹּאמֶר לְאֵלִים . לֵאלֵהוּ וְכֹחַ וְכִי
חִמְתָּ הַלֵּס כְּלֹסֵם מִפְּתִיק לְכַסֵּיב עֹתִיק מַחְסֵיב
הַחִמְתָּ סִיב כִּיחַ כְּלֹסֵה חִמְתָּ כִּי חֵל הַלֵּס
כִּסֵּה יִחַל כִּי כִחַ הַכְּמָה כֵּל הַכְּמָה
וְסִמְתָּ מִן סִיב כִּיחַ הַכְּמָה חֵל הַכְּמָה
עַל יֵד יִחַל כִּי חֵיב דְּבָרִים עֲמֻלִים
חֵרֵב אֵין לְכַסֵּיב עַל כִּי סִטְעֵה כִי חֵיב אֵין
חֵרֵב הַכְּמָה כֵּלֵם וְכִחַ חֹזֵר עַל הַחֵיב
חֵרֵב חֵרֵב חֵרֵב כִּי יֵד לְכַסֵּיב מִחֵלָה וְגַמְר
לִמְרֵה כֵּלֵם הַכְּמָה סֹדֵכֵה כֵּלֵם הַחֵיבִים
חֵרֵב לְקֹטֵס עֲבֵלֵי יִחַל כִּי וְלֹס חֵף חֵם
תִּקְרֵה חֵרֵב לְנִדִּיק וְלִמְרֵה יֵד לַחֲחֵה כְּלֵרֵב
וְצִרְחֵה כִּי לְכַסֵּיב עֲמֻלֵי הַחֵמְסֵה הַחֵמְסֵה

רש"י

חֵימָה יֵד אֵלֵיכִי וְסִימֵס :
(ג) בְּהֵלוֹ נָרוּ : לַמֶּן אֹרֵה וְסַמְתָּה : לְאֹרֵה . חֵימֵי סֹדֵכֵה .
כֵּלֵם חֵךְ וְלֵרֵס סִיחֵסֵה כְּלֵס לַמֶּסֶל לִי סִיב אֹרֵה : (ד) בִּימֵי חֵרֵבִי
בִּימֵי קִדְמוֹתֵי לַשֶּׁן אֲרַמֵּי סֹחַ חֵרֵבִי וְאִפְלוֹ : בְּסֹדֵר אֵלֹהֵה עֵלֵי אֲחֵלֵי .
כְּסֵרֵיב כְּסִיבֵי לַשֶּׁן כְּלֵסֵה לְאֵהֵלֵי לְסֹדֵכֵה דְּבָרֵי סִקְבֵיבֵה כְּמֹכֵס :
דְּכַגְדֵר כִּימֵה לַעֲסֵה : (ה) נַעֲרֵי . מַשְׁרֵחֵי : (ו) הַלֵּיבֵי . רַגְלֵי :
בַּחֲמָה . כְּמֹה כְּמַמְסָה : וְצֹדֵר יִצְקֵה עֲמֻרֵי פִלְגֵי שֶׁמֶן . כְּלֹמֵר כְּמֹס
כֹּחַ וְכֵל חֵמֹס לֵב הַסֹּמֵסֵה כְּחֵלֵי שֶׁמֶן . יִזְקֵה . כְּמֹה וְיִקְטֵה :
(ז) קִרְת . תִּקְרֵס עֲבֹס מִמְכַת לְכַסָּה לְכַסָּה לְכַסָּה לִנְכַת לִנְכַת לִנְכַתֵּה חֵיבֵר . וְכַלְכַּסֵּר
כְּמֹכֵס

מצורת דוד

חֵימֵימֵי כְּכֹדְמוֹסֵה קִדְמוֹתֵים כְּמֹה סִימֵס
חֵלֵב מַשְׁרֵחֵי חֵמֹס : (ז) בְּהֵלוֹ נָרוּ .
כְּסֵרֵבֵה חֹרֵה חֵמֵסֵה עַל לַחֵיב וְכַסֵּיבֵים
חֵךְ כְּעֹלֵם לְכַסֵּיב חֵלֵי לְאֹרֵה כְּכַסֵּיב עֵלֵי
חֵחַח חֵמְקֹס : (ח) אֲכַרֵּי . מֹסֵכֵם עַל כִּי
סִימֵי לִמְרֵה מִי יֵדן חֹזֵיב לִכֹּת חֵלֵב
סִימֵי כִימֵי קִדְמוֹתֵה כְּמֹה חֵמֵסֵה כֵּלֵם
חֵלֵב חֵמֵסֵה סֹדֵר כְּדָבָר מִחֵסֵה חֵלֵם :
(ח) בְּהֵלוֹ . כְּמֹס סִיב עֹדֵר מִיֵּד עֲמֻרֵי
לְכַסֵּיב לֵי וְנַשְׁרֵי כִיחַ סִיבֵיבֵיבֵה לְכַסֵּה חֹזֵיב : (ז) בְּרִיחֵן . כְּמֹס רַחֲמֵה סֹפִיבֵים
מַסְכֵיב חֵמֵסֵה וְכֹחַ מַעֲרֵב גִּזְמֹחַה וְהַכְּלֵה לִמְרֵה לֵכֵה גִּזְמֵה כְּכַסֵּיב עַד כִּי סִימֵס
לַחֵב כְּכַסֵּיב כְּכַרְךֵה אֵין מִי חֵמְסֵה כִּי כֹחַ יִצִּיבֵה לֵכֵה מִרְכֹּב כֵּל . וְצֵדֵה . כְּסֵרֵב
סִימֵסֵה : (ז) בַּצֵּרֵי . כְּמֹס יִחַלֵּה מִיֵּד וְסֹפֵר חֵלֵי מִן וְכֹחַ מַעַל עַל מַרְבֵּיבֵה כְּכַסֵּיב וְגֹדֵל
לַחֵב כִּיחַ עֲמֻרֵי כִיחַ יִזְקֵה . כְּמֹס יִחַלֵּה חֵלֵב אֵלֵי חֵרֵב לְכַסֵּיב כְּמֹסֵה חֵקִיבֵים
רש"י

(ח) ראוני גענוי ונחבאי יאישלים קמו
 ונשיניא יקומו ונמו :
 (ס) נבידאי גנישו כפליא
 ואדאי ישוון לשוהון : (י) קל
 ארבלון אפפרו ולישנהון
 למרעיוון אדפנת : (יא) ארום
 אונדא קפמא אפנת קב לי
 נשיא דמית ואפנת עלי :
 (יב) ארום אפניב שניא דגמי
 ונמ ולא קפיד ליה :
 (יג) ברקתא דאובדא עלי
 ולב

רשי

בנחוב סייתי מנין מנשי : (ח) היו נערים כוראים אותי ונחבאו .
 ונשינים עומדים מפני : (ס) שרים עצרו בבליים . ומנפס סמלסח
 פני חמלה : (יא) כי און . אבך שמעה מלחי ומאשרתי : ועין ראהה .
 ככל מקום בנדולי וכשר מדתי : (יג) ברכת אובד . אדם מש
 בעונו ומכר : עלי תבא . כי סייתי ון את בניו ואת אשתו ורבותיו
 אמרו שהיה נזול שהם יתנועים ומשכיחה ומחזירה להם ופשמם
 דקרה לינו נראה כך שאין קריו אובד אלל דבר שהוא עלמו אובד .
 כמו ככלי אובד [תהלים ל"א] וכן תעיתי כשם אובד [שם ק"ט] אלף
 ארזכות

מצודת דוד

אפיר : (ח) ונחבא . הסתוו פמם : שדרם לנפח כשער העיר כמ"ח אל זקרי
 (ט) ערו . מנעו כמו ועזרו בניין . העיר השערי (דברים ל"ב) : ברחוב :
 (י) אפיר ד' : זבך . קב יוד : (י) להם . כעת הכינוי משגי ברחוב העיר :
 בלשון חזק : (יא) ותאשרתי . עין שנה . (ח) ראוני . בלשך רחל אותי כנעני את
 והגלו כמו אשתי האיש [ה'] נחבאו לכשתם להרחות לפני : קמו
 נפשו . קמו מפני ונשאלו עומדים ולא
 נפשו
 פנאם לגם לבנה עמדי : (ט) ערו . מנעו כדרכי ולא הסלמו אמריהם כעבור
 בואי וסמנו פיהם ככסם ולא דברו עוד : (י) נחבאו . נסחרו קולם ולא היה בשמ
 וכו' ולו דבס לבנות אל חסם לגל וכלו לדבר (יא) כי און . וכלל כאל לי בעבור יוד
 יודי כי באוון אבך שמעה כמון מפעלי סוס מפכתא אותי והעין אבך רחמס
 מיכב דדיי סוסה מעורה על דקתי : (יב) ביאמלם . כי דרני סוס אבך אלמס
 בכל עם בניו מנעקחו אבך זיקט מפני וגשוו חף את סיוחם וחק את כל מי
 שאין לו עוז כחלום עמרו מקישי חמל את כולם סייתי ממלם : (יג) ברבתי אובד .
 כלם

סייתי ולבאי דארשלקמא אפלי
 ונשיניא יקומו ונמו : (ח) ונשיניא
 לבישית ונאקשניי תוד קפילא
 ונאפנתא ד'ני : (ס) נדוד
 שניון מניתי לקפיד אפילו
 למניקא אפא : (יא) פיר
 תעיתי למפנתא דרפסי לקפידא
 ופיל לקפוד שרמא דקמיל
 לקנרא אפא : (יג) אפא
 אפא למשיניא ונרא דלא
 צדיבת אפשישנייה :
 (יח) ותברתי נבי קמלקא
 אפשיסי קפתי עראי : (יח) ונפכתי עם תוקפי דשרפני אפניי ופיר קלא
 אפסי

רשי

ארזכות [ירמיהו ל'] : ולב אלמנה ארנן . שהיה מסיל שמו על
 אלמנות לנאמך קרובתי היא או אני אשיאנה כדי שיקפלו עליה
 מוכעים : (ד) צדק לבשתי וילבשני . כדפתי אחרי הצדק וואל
 עמאל לי כמעט ולנפח סמם הכפטיים נאחם כן היה משפטי נאחמוסור :
 (יח) ואמר עם קני אנוע . בשכיל מושר מדתי סייתי אומר בלתי
 בשלמות יסיה קיי ויחי נכון מעי : ובהול ארבה ימים . עוף ושמו
 חול

מצודת דוד

פלא עלי דרכה כהים האובד עמיו כי (ט) לפסח . נהר בגניו : (י) מלחמת
 מנפטי וכו' נדך אופי : ארנן . הוא הפסח מן מלחמות נפודים [שם לוח'
 סעמדי דבנס ושמתה כי סעמדי סעדי וסס עמדים בהמות : (יח) קני . מודי
 פמה : (ד) צדק לבשתי . מרנס בוימי
 צדק עדי כי סייתי מנופך כה : וילבשני . הדרקס עממס כהם אלי לנבונס עמיו רל
 כ"כ סייתי מנין לנדק עדי שכל עם כחא אלי עמיים מודוים לחננס כי כן דוד
 סעמדי לחלות פני חים ממן : כמעיל . כמו כמעיל כהול לבוש העליון וכמו
 סעמדיס החנוס על רחמס ממפל אבך בעבור זה מדרסם לסיוד זכיס ונקיסי כן
 סייה משפטי זכס ונקיס מפלי סוים פס : (ס) עמיים עמי . ר"ל מי סהיס עור וז
 פסח ולא סוים יכול לנשות דרסו בעבור זה אני סייתי מנופך לו וכרי הוא כהלי
 סייתי לו לעמיים ורגלים : (פח) אב אבי . סייתי לחינוים כאל לכושיים מן
 מומסיס : ורוב גוי . כהאר לא ידעתי למות דבר כריב סייתי חוקך לדעתי :
 (יח) ואשברה . שברתי עמי העול אבך יחל כסם את החינויים וכו' אפתי אל
 ספרס בזין עמי רל כהמתי כוחס וכו' אפתי כולל משה יום : (יח) אבך .
 בעבור

(יט) שְׂרָשַׁע פָּתַח אֵלָיו יָמִים לְפָל יָרָן
 בַּקְצֵירִי : (ס) בְּבוֹרַי תִּדְרֹשׁ עֲמִיר וְקִשְׁתִּי
 בְּרִי תִחְלֹף : (כא) לִי־מִנְעוּ וְיִחַלּוּ
 וְדַמְעוּ לְפָנַי עֲמִירִי : (כב) אֲחֵרַי דְּרָבִי לֹא
 יִשְׁנֹו וְעֲלִימוֹ תִּחַף מִלְּתִי : (כג) וְיִחַלּוּ
 כַּמִּשָּׁה

רש"י

חול ולא נקנסה עליו מיתה שלל טעם מען הדעת ולכסוף חלף כנס
 מתחדש ומהר לנעדרותו : (יט) שרשי פתוח גור' . כל זה הייתי
 אומר כדבי שלל יבש שכתי ולא ימות קצירי כמו ועשם קציר [לעיל
 י"ד] וכן יוקנת מנסיס כמים של אינן . ואתרתי שכדורי יתחדש :
 (ב) עמיר . המעד : קשתי . וליחתי מתלפף המעד למנוח : (כא) לי
 שבעו ויחלו . הסומטים דברי הוי מיתלים שתקיעו . ודיא מתקיימם
 כי מוכרת חרעם סיה בדי : (כב) תחף מלתי . לשון כנולח וכן
 לא טיף על בית יתקן [עמוס ז'] כלומר כנולח סיה דברי :
 למלקש

מצודת דוד

והוא מושל מלכותו קצור [דברים ל"ג]:
 (יט) ירין . ענין המהר כמו חלף עמי
 [לעיל י"ז] : כבדירי . בעמיר כמו ועשם
 קציר [לעיל י"ד] : (כא) ודרשו . והקפו
 כמו ידוע הארון [ויקרא'] : לש עמיר .
 אל עמיר : (כב) ישנו . מל' עמי :
 חפס . ענין רגלו והוא מושל לרדוד
 וכן אל חסיו ישעיון [מית' ב']
 עמו
 היה מתלפף את כדורי כי בעבורם ויתלפו לו כל הטע כלל כבוד תדע : (כא) לי
 שבעו . כל' חוקק יד עולבים עד עבר משעו לו לכל אחריו ומתקם דברי סיו
 מייחלים ומתחלים שדברי דברי : ודרשו . והמם שחקו אל עמירי ולא עבר לנכס
 לנכסיו ומתחלים : (כב) אחירי דברי . אחר אחר דברתי את דברי לא בהחלתי
 לקח עול עמי על הדבר הכול : ועליו . אמרי פי סיה מדובר בימים כי
 יפגרום אז עמי על לי למחר יתכזב אמרי : (כג) ויחלו . היו מייחלים ומתקיים למנוח
 אמרי כאשר יקו אנשים למטר כפמים ולחצר זמן לחיבור רב פתחו סיהם לרדד
 דבריהם

כַּמִּשָּׁה לִי וַיִּפְתַּח פְּעָדִי לְמַלְקוּשׁ :
 (כד) אֲשֶׁתְּךָ אֲלֵהֶם לֹא יִבְאִינִי וְאוֹר
 פָּנָי לֹא יִפְלֹן : (כה) אֲבִירַי בְּרַבִּים וְאִשְׁבִּי
 רֵאשׁ וְאֶשְׁבֵּן בַּמִּלְכָּה בְּבוֹדִי בְּאֶשְׁרֵי
 אֲבָלִים יִגְחַם :

ל (א) וקדו שמתני עלי
 דעקרו פני ליוסיו
 כי דחיתו אהרחהון לשואה
 ע

רש"י

(כג) למלקוש . לזמן ארוך היה מדבריס . כי רוב ממוציהם שחקים
 טסיו תלויים לשמוע דברי : (כד) לא יבאוני . שאם שחק עמסי
 מפני חשיבותי : ואור פני לא יפלו . היו יראים להתקרב אלי
 ולטעם לכס בי : (כה) אבירי דרבים . כל דרביס ועלמם אני הייתי
 צומח להם סיו שאלים לי איש דרך נלך ומה נעשם : ואשב ראש .
 אם סיו ממוציהם אני הייתי מנכס בראש הממוציהם :

מצודת דוד

דברים כי תחמיו עד אשר דברתי אלי
 כל דברי תחלים : (כד) אשתך . כאשר
 סיחתי משחק חליטם לא תחמיו בעמסם
 שאני שחק חליטם כי סיו דרדו לו להם
 לגדל חשיבותי : ואור פני . והם כי
 שחקתי חליטם טעו לא היו מברעין
 ומחשנין וזה פני להגיס דעה עמדי
 להקל כבודי ולהסבות עמור פני .
 (כה) אבירי . אני הייתי צומח דרבים אשר
 יבאו כס ויבשתי בראש כולם ושמתני
 עינים במקום המעולם כאשר ישנו מתוך הגדוד : כאשר אבליים יגחם . הייתי
 להם כליש אשר יתם את האבלים ר"ל כמו שטוב ימו לב לשמוע דברי הנתחם
 להסיר מעליהם את ריבונן כן כולם נתנו לב לשמוע אמרי ומזון לראשית אמריו
 ועבר בעבור גדול חוקק סיה כוס הכהים מיוצר להם ומתקיים ימיהם סנה תשבת
 סיהם מתלפף כדורי נחת לי כבוד הדם כלל פסם :
 ל (א) ועתה . כאשר חל לא כן סיו כי עמם נהק עוד דברי כי שחקו עלי אף
 תבנים צעירים ממני לשים ובדו משחחם אשר מחסיו את האדם אדם
 אדם

הייתי וגאיתי לתם למלח : (א) תעבוי
 רחמי בני ויפני לא יאשיבו רק : (ב)
 כי יתרחו יתרי פתח ויעני וירקן
 מפני שלחו : (ג) על עיניו פתח פרוח יקטבו
 הגלגל שלחו ויכלו על ארצות אדם :
 (ד) נתמו נתיבתי להתיח לחותי קרי יעילו
 לא

רש"י

משפילם. לטון נכס רוח : (א) כי יתרי פתח. יתר קשתי פתח
 [שאלמתי למעלה וקשתי תחליף] כלומר כתי הכוים מי שבידו
 לשאתו : (ב) וירם מפני שלחו. רכטי שהיו מרוסטים בו שלחוהו מפני
 כי אינם ידעם ומתם ממני : (ג) על ימין. על ימני עומדים
 פרחים קטנים אשר הדיוטים שאיני חשוב בעיניהם להכנע מפני.
 רגלי שלחו. הם המנוקים לך לנס דומקים אותי הלאה : (ד) ויכלו על
 ארצות אדם. כל דרך נבלה שיש להם לעשות עושים מטיילתן לפי
 ואלו ולא יכלו : (ה) נתמו נתיבתי. הסודם ואין מושפין להם.
 נתמו

מצודת ציון

כאלים [ישימי ט"ו] : (א) יתרי, הוא
 חבל קשת כמו כונני חלם עליו [הטלים
 64] : פתח. ענין הסתרים כמו פתח
 למוסרי [עם ט"ז] : וירם. הוא הכושים
 בני הכוס לטונו בו אל הדרך כמו שכתב
 וירם [עם ל"ב] : (ב) יתרחו. ענינו מי
 שחזרתי לנמות והסתירה שער זקט
 וברח'ל רחמי לטונו [מדות ט"ח] ויכלו
 [ל"ז] : (ג) נתמו. כמו נתמו אלני כי
 יתרח'ן מתחלף וזהו ענין שבידו :
 להתיח. לבדו כמו יעזב כהוהו [הטלים
 37]

לפתור על ימני וכשר להם המוקם שלחו וגברו רגלי הרכסם הלאה והוא
 דרך ציון : (ד) ויכלו. הרכסים אשר יכלו כנס לנער ולגבר אותי עשו אותם על
 ששילם ודרך יעושה לנוד התחדם לנח כסם : (ה) נתמו. הכניע אשר איני אלך
 22

לשוקעתי סבבון ליה רפיד
 לחן : (ד) פתחתי פלטיית
 גללי יקא אתן תחיה וישא
 סתוללתי : (ה) את אהבה עלי
 רשתיא תרוח'י מנפסא
 בעתיא וידו קציה עברתי
 מורקתי : (ו) וקדו עלי
 סאעטא נפשי יתרוני ופי
 צייקא : (ז) ליקא גרפי
 סתקסמו פי ויקסמו ופי
 לא

רש"י

נחמו כמו נתמו וסמ"ך מתחלפת בלד"י : להתיח ויעילו. להקטיטי
 מוסיפין : (ד) כפרתי רחב. שנגדך שהכל צאים ועוברים שם. כך
 יאחי יחד עלי להלטימי : התיח שאה התגלגלו. כלומר מתגלגלים
 וצחק בסתר עד שמוגיין אלני להקטיטי כדי שלא אשמע מהם :
 (ה) החפץ עלי. נהפך עלי : הדרך ברוח. רעה אח : נדיבותי.
 רוח נדיבם שטים שורה עלי מתחלים : (ו) וקדו עלי. על הכרס
 הוחת השתפר נפשי כלום שתתפסם רוחו. כי יאחוזי וסופני אותו
 להשתפר נפשי : ימי עני. שאני כסם : (ז) נקרו. כמו הסניע
 להכניסם הסם מתקר [במדבר ט"ז] פורק"ך בלע"ז. הסולטים
 מנקרין בשבי מעל עלי : ורעקי. נדי חין להם ממותם. ניד
 בלשון

מצודת דוד

כע נתמו ויכרו ר"ל מוסיפי אותי לעשות
 תפי : להתיח ועילו. הכת עושיים
 לכנורו התיח ובעדי עם יין להם כים
 מור ומוטבת מה ע"ז יעשוהו סמחתי' אוהבי
 (ד) כפרתי רחב. כמו פלס רחב' אשר
 יצא כה המים כשפך רב וי' ומאוסו רבים
 יחד לבוא אלי לעטרי ומקום חתן יקחו
 ויסבבו לבא אלי שלא ירחיבו כסם להטעם
 שם עד לא יבואו : (ה) החפץ עלי
 קטוב כהלות הפסם עליהם לבוא אלי ותרדוף עמי כרות הודק פון הדיח
 וישיבוהם הרעילה לבוא עלי כות עתה עברם מטר נעב כות המהמר לטעור
 מקומות : (ו) וקדו. הואיל ועברו וישושה השתפר ופי' אשר עלי ויוצא
 לנח' כי ימי בעיני יאחי אותי ואין ישיבוהם כאלם להולאי יודם :
 (ז) נקרו. כלילם יכרד חלני עד כי נקר

מצודת ציון

[ל"ב] : ועילו. מלשון תועלת : (ד) יתרחו.
 יבואו כמו אחת בקר [ישעיה ל"א] :
 (ה) נדיבותי. כי תקרוב לנפש על פי היות
 בעת הכנייתו וכן נאמר וזוה נדיבם
 מתמני [הטלים ל"א] : (ו) עני. מלשון
 עני ויסורין : (ז) נקר. עניו נקיצם
 וסביבם כמו יקדו עוירי חל [תמי' ל"ז] :
 ועי"ן. כי יקראו גרדיים בלשון ערבי :
 ותפסם

אִם-בְּמִידוֹ לָקַח שׁוֹעַ : (כה) אִם-לֹא
 בְּכִיתִי לַקְּשָׁה יוֹם עֲנַמְהָ בְּפִשֵׁי יְרֵאָבוּן :
 (כו) כִּי טוֹב קִיַּיתִי וְנָבֵא רַע וְנָצַח הַחַיָּה
 לְאִיּוֹב וְנָבֵא אֶפֶס : (כז) מַעַי רָחַמְהוּ וְלֹא-
 דַּעַמְהוּ קִדְמָנִי יִמְרָעָנִי : (כח) קִרְבֵּי
 רַחֲמֵי בְּלֹא הַתָּה קָמְתִי בְּפִתְלֵי אֲשֵׁנִי :
 אִח

רשי

מנוח אמון [נחוס ג'] הכולל פיר לנולדים ותעשה באשור טאנדר הסס
 אשור ארז בנבטון [מוקאל ל"א] ועוד יפתח לכן שוע . הפלה והתחיה
 גועלת דסס : (כה) אם לא בכיתי לקשה יום . וידע ומכיר אם לא
 סימיו רחמני וזכוס על עטיס קשי יום ועגמה נכסיו לאכזריוס כי טל
 על אלס באשתי זמח : (כז) כי טוב קייתי וגו' . כלומר כי הגמול
 סוס רלוי לי : (כז) ולא דמו . חין יכולים לדיס ולהתחיש :
 (כח) בלא המה . לא שופטי השמש והגני קודר :

מס

מצורת ציון

הסוד [מיס ח'] : במידו . ענין שער כמו
 שפיר שמיס ח' [שוע] : שוע . מלכות
 ימיסוע ומלח סוד' ונאשח ימחז בול כריס
 [קתמ מ'] מן יודל : (כה) נכמה . דלסס
 ידכדל' עגמח נפח [מגילס לח'] :
 (כו) ותיחלה . מלכות מוחלם :
 (כז) רחמ . נתחממו כמו רחמ רחמיס
 [יחוקל לח'] וסוח עניני חמלס ונאשח
 ימחז כמחור רחמיס [בדחשימ מ"ג] אשכ
 עס כוח ענין מוחס כמו כמחור כמחור
 ימחז [מיס ח'] : דמו . שפוק כמו וידעו למו
 ענין [עילי ליס] : קדמוני . ברו לופי
 עק מדוע קדמוני כרכיס [עילי ג'] :
 (כח) קרי . ענין שחרכס כמו שמש וירח
 קדור
 מלי בלא טון וסעס נאחמחז שומקני העון
 וילכו לסס ולגן קמתי בקהל רב ונאשח
 כחילי

אָבְעִי : (כט) אָתָּה וְיִצְחָק
 לִירוּחֵי וְחִקְרָא לְבָרָה
 בְּמִסְתָּא : (ל) מִשְׁכְּבֵי שְׁתַּם
 בַּעֲשֵׂי וְנָרְחִי חַדְרֵי בֵּן טוֹבָא :
 (לא) וְנָוֵא לְאֶבְלָא כְּנִי
 וְאִמְבִּיר אֶפְתִּיל לְהַלֵּי קִנְיִן :
 לא (א) קִים גְּרִיתִי לְעֵינֵי
 וְסָה אֶסְפֵּל עַל
 בְּחוּלְתָא : (ב) וְסָה חֵלְקִי
 עַל הַרְיִב אֶלְתָּא כְּעֵלְתָא
 וְאֶקְרַע שְׂרִי מִשְׁפֵּי מַחֲרָא :
 חלל

רשי

(כט) הגנים ובנות יענה . מסוקוס דככי כל ימיסס : (ל) חרה .
 לשון דבר נחרס ומתייבש מפני חוס האש . כמו נחר מפוח [רמיס ו']
 ומכוס נחר [מוקאל ט"ו]
 לא (א) ברית כרתני לעיני . שלל לססתכל באשח איס : ומח
 אתבונן על בתולה . מס לי לסתבונן דס כך סיחס
 חסידוטי שלל לחס מין חסילו עפמיס שמש לאחר ימיס חססל
 ונעלמתי כדוך אחריוס . כך מפורס באכוס דר' : נמן : (ב) ומה
 חלק

מצורת דוד

סחילי ובין כך ובין כך לא ילכו חסידוטיס
 (כט) אח חיורו . חסי דומס לחמיס וכנסת
 יעסר כי חסס יעסועו ויעסוק חמיד מעל
 ספסק וכך גם חני : (ל) עורי שר
 מעלי . נחזר עורי אשכ ממעל וסמחי
 כתיבס מן חוס חסני : (לא) ויחי לאכל
 כנוריו . מס שחורגלתי מוח לשמוע קול
 נסור וסונג וסרן עסח לעסוק כחלל
 וקול בזכוס :
 לא (א) ברית כרתני וגו' . לחומר פדוע קרילס על אלס סלח כרתי בזכוס למימי
 קלל לא ססתכלו כס כ'א זמן מועס ושח חחכב חויי אהלסח חני או חני אכל
 לא רככתי לסתבונן כס יוצר כסיבור כריס : (ב) ומה חלק . קובל וספרסס
 עשר רלו חל מכו חלק כריסן לי מן חלוס עפעס ימלסס נפוח מפיס : ונחלת
 חל

הַשְׁלִיחַ וְהָיָה בְרָחָה וּבֹהַן מִשְׁפַּחְתּוֹ
 וְהִתְנַי וְהָיָה לֹא-אֵצֶל פֶּתַח : (לה) מִן
 יָקוּלָיו וְשָׁמַע עַל יְהוָה הוּא שָׁרֵי יַעֲנֵנִי
 וְסֵפֶר כְּתָב אִישׁ רִיבִי : (לו) אִם-לֹא
 עַל-שִׁבְמִי אֲשָׁאֲנֵה אֲעֲנִיבֵנּוּ עֲשׂוֹתַי לִי :
 לִי : (לז) כִּינֹה פִּסְקִימִי אֲמַצִּיבֵהוּ
 וְדָבַסְתָּ אֶרְמִיָּהוּ אֶתְרֵכְנִיבֵהוּ :
 אִין
 אֶקְרַבְנֵהוּ

רש"י
 נמחצוהו: (לד) כי אערון . מהחילה הייתי מנכיח העון רכש של
 נשפים ופחה חף כשרים זה העם לא היה [ישעים כ"ג]: והתני .
 מרמזי: (לה) הן תרו שרדי יענני . ולואי שיעד עלי העקום כדוך
 כנוו שכתב עלי את ישר ויהא אלהים [לעיל א'] גם נמש שכתב ספרו
 וספרי יעיד עלי . וכן היה איוב חומר הכה להוות אומי ואת כשרי .
 שדי יענני . לבקשת זאת : וספר כתב איש ריבי . כתב גם הוא
 ספרו להוכיח עמי : (לו) אשאונו . לכובד את ספרי : אענרנו .
 אקשרנו לספר עמדות לי : (לז) מספר צעדי אנדרנו . לאחוזי
 הליט

מצורת ציון

(לה) אערון . השבור כמו כבודו נחלים
 [לעיל ג'] : והחן . עם רב והמסופת יחזור
 אשר רכש : והתני . מלפון חתב ובר :
 ארש . והשקוט כמו ידועו הכרן ויפקה
 י': (לה) תרו . כמו תרו ויבוא מלפון
 תלואו ותחסר האלף וכן ח"ה נבגו וכל
 ולא תחלוש [בדברים ט'] ת"א ולא תיבד :
 יענני . מן פנים והחשב : וספר . כח"ו
 כ"א מקום או : (לו) אם לא . הוא ענין
 כוונת עם או לא שומי ודומתה [הלל'
 קל"ח] : אערנו . ענין ענינה וקשרה
 יק עמדי על נגרותו [תלמי' ו'] :
 תמיס
 די יש מספר ויחוקו : (לז) אם לא . אם האלה איש אשר יפלה תשקתי נחמה
 פסדי אלה כהם נחמה אלה חוסי על שמאי ולא יסיה עלי לפעל והקשרו חוסי
 על הליט לסימני : יעמדות כי- מאל חלמה והפסל נז : (וז) מספר . חגדי לה

וְהָיָה אִין עַלִי אֶרְמִיָּהוּ הַקְּפוּל
 וְסֵפֶר מִלְּפִימָה קִנְיֵהוּ :
 (כט) אִין חִלְהָ וְיִפְרִיתָ בְּלֹא
 קֶפֶף וְנֶשֶׁף דְּקִרְוֵתָ אֶת-חַסְתָּ :
 (מ) תִּלְחֵה וְנִשְׁמָה וְיִסְפוּ פִלְי
 תִּלְחֵה פִּתְרָתָה וְהָיָה שְׁלִיט
 שְׁתִּיבֵהוּ אִיב :
 וּמִסְקו

רש"י
 סליט: (לה) אם עלי ארמתי תועק . על לקם שכהם ופלאם
 ומעשיות שלא הולאתי מעשיות כלאו : ויחד תלמייה יביבון .
 שחכתי בשור ובהמור חסדיו : (לז) בלי כסף . לשבור ספרים
 ולעסקם ד"א זה ומסר ולרת דמקב בידך [בדברים י"ד] :
 גופש בעליה . הליט המובד הם : (ט) באשה . [דבר מבלית]
 כמו בלושים [ישעים ה'] ואם לא עשיתי קן תחת חסה ילא חוח
 תנא ל' אושעיל למדחק תורה ד"א שרם העעלה חוסיס יסם לזרעם
 חסיס ושרם העעלה בלושים יסם לזרעם העעלם חוסיס יסם לזרעם
 חסה ילא חוח עד כהן הוא חוזר ומתכבד כמה כנאות ואת אושר מנו
 דברי

מצורת דוד

מספר פסוקיו ר"ל אלה לו מלפניו לני
 ויקרב חומו כמו שמקריבו את ספר :
 (לה) אם עלי . חוד לדביו הכחשים אחר
 אלא תחת ידי חושק עלי להכריע סוף
 אליו כנול והם תמיס יבול ותי יביונו
 להחוקו על כסותם תחת ידי עבר כעולתם
 עובדי הרעם ויהי ענין מליט : (לז) אם
 ברה . פחה חור ויפיר חלמינו נזמל אם
 מחרים לעובדי האדומים והכרתי עם בעליה כראשונים לעשוק
 שרם עבלי כסף עבדו : (מ) תחת שפח . חזי יהיה נמול כשומם כמקום חסות
 כדורוסי ילא חוח ומקום השקודם אלה כלם : חמו רבני איוב . גם אלה
 דברי איוב שאמר הנה נמלתי חסדי לא חזיר עוד מעתה וחלומי הנה כבר
 פסדתי טובר דברי ורוב המלוכס כהלא אלא חרם מניתי הגדולה והגלויה כהנה
 לי מלא וכן לי מעמד על דברי כהמלוכס ומה אלא חוסיק לדבר עוד [שעול
 פסדכרים כהלה כי יספר מניתי גדולה ויגדל גללותם סיסו לו מלא וישרי מעשיו
 אשר עמלתי נחלו לו הגדולה וישרי . חזי הרע דוד : יסם אלא כהנה כי חף
 וישכחו

לב **ו** וישברתי שלשת האנשים האלה
 מענת את איוב כי הוא צדיק
 בעיניו : **ו** ויהי אף ו אליהוא בן
 ברקאל הבתי המשפחת הם באיוב הרה
 אפיו על צדקו ופשו מלאהים :
ט ובשלשת רעייו הרה אפיו על אשר
 לא מצאו מענה וירשעו את איוב :
 אז איוב חל במסע אהלים ואליהו

רש"י

דברי איוב. אלה כך אמר איוב הם לא עשיתי כן יתמו דברי איוב
 ולא יבי החתן הם לו ועבר לפתך בערתי הקודש [דברים כ"ו] כך
 ראיתי בפסוקה בפרשת עשר השער [ס"ד] מפורש כן מן הפסוקים
 הכללו : מענה אליהו.

לב **ב** ממשפחת רם. אברהם שגמר האדם הגדול בענקים
 [יחזקאל י"ד] זה אברהם : טאלהים. יתור מן המעוק :
ג וירשעו את איוב. זה אחד מן המקראות שהקנו סופרים את
 לשון הכתוב וירשעו כלפי המעוק בשתיקתם היה לו לכתוב אלה
 שכינה הכתוב. וכן ולא חרסה בערעו [במדבר י"א] בדרעם ס"ל
 לכתוב. אלה שכינה הכתוב וכן הרבה מקומות כדברי ובמסורת
 הגדולה

מצודת דוד

לב **א** וישבעו. כמו וספיקו כמו האעריים וכויו משפחות ויבטו וחקי וסבול
 שיהיה חסר כלל הדברים שיה ליהודי בהם וירבה לומר מרבות ידקשו ויבדו
 סתמנה וישעו על עמו גמול עונם את חסר בדרך מה :
ב וירשעו. משום הרעים המזימים ספיקו מלשבו לאיוב כי הוא החוק
 לא עמו לאדיק וספחה לא מולו מענה בדברי הסיפורים אשר ברו
 פלו : **ג** הבויו. מצינו חזרו אחי אברהם כח"ל את עון כבודו ואת כזו
 אחיו [בנחמה ל"ג] : המשפחה רם. כי רם היה מורש ברו : באיוב. על איוב
 חרש על משפחתו את עמו ויתר מן חלו כי ביד המערה ונעק מענו גמול ודקו :
ד רעי. של איוב : לא שמו. לא השילו למול מענה על דברי איוב :
 וירשעו

א וישברתי שלשת האנשים האלה
 מענת את איוב כי הוא צדיק
 בעיניו : **ו** ויהי אף ו אליהוא בן
 ברקאל הבתי המשפחת הם באיוב הרה
 אפיו על צדקו ופשו מלאהים :
ט ובשלשת רעייו הרה אפיו על אשר
 לא מצאו מענה וירשעו את איוב :
 אז איוב חל במסע אהלים ואליהו

רש"י

סגולה : **ד** חכה. המתין : כי וקטנים חמה טמנו לימים .
 פלחמים לכן חל לו עד ששתקי סס : מענס אליהו : **ו** וזולתי.
 ידלתי : **ח** אכן רוח היא באנשו . הסמנה ולא ע"י מי וימס חקטי
 חלל

מצודת דוד

ירשעו את איוב. הוא ספיקו סופרים
 ידית כתי אל המעוק ור"ל כזה שלל
 מולו מענס המעוקו דין שמים וכלל חקוב
 יחמד שמשם שלל הכינו גרשו לאיוב
 שירשעו עוד ויתר להרבות כהמנו כי
 שבו ששעו חודו לו : **ד** ואליהו חכה.
 עד כי המתין מלשבו את איוב בדברים
 כשמורים כלבו מולו חתל להתקן ויכו לפי ששלל הרעים סמס היו וקטנים מענו
 למספר ימים ולא רזה להביע חמישים למעיסו והאחד יחמד למס : **ה** וירא .
 כאשר ראה אשר חין מענס בסימס אל חרש פלו גם עליהם ולא המתין עוד :
ו וירשעו. כמו מדרמיים לא כי הוא כי המעורר בעיניו לא ידעתי מס
 כי אני צעיר וימס והחם וקטנים על קן ודלתי מלהבדו בעיני לכו : **ז** אשתי .
 כי אחרתי כמו שפרסתי כימיס וילמד הכבוד ליהודי כיוולן ק רוב הכנים וידימו
 חקמה לבעליהם : **ט** לפי רוב הכנים ירבו החמורים ובהנהגתו כענו ולא אחרתי מס
 ידעתי אשר כי ידשו סמס ובעבור זה חזלתי אחרי כי ידלתי מן הסיס לבד :
ח אכן. אחת רואה אני עסק כי רוח הבלתי אשר סיה בלעם סיה המלמד
 בנאמא

באנשו

בגאגש ונשמת שתי תבינים : (ט) לא
בקים דקבטי אקניים יקבטי משפטם :
ו לבו אמתתי שמעתי לא אחזה דעי
אדראני : (יט) רון התלקתי ו לקרבכם
אזין עד רבובותכם עד תחקרון מלין :
ויב ויעדים אתבונן והנה אין לאיוב
מאית שגרה אמרוי מכם : (יט) פן
תאמרו מצאנו חכמה גל ידפנו לא
איש

רשי

אלה רוח המקום הוא : (יב) ועדיכם אתבונן. התבוננתי בכס וראיתי
כי אין מוכיח לאיוב : (יג) פן תאמרו. אל התאמרו מלאטו חכמה
כשתקמו שלם לקטעו עוד : כי אל ידפנו ולא איש
לכס

מצודת ציון

[גמל יב] : (א) החליתי בעין התמוס
כמו ויתל עוד [כחשתי ח] : אויב.
אקניו חלוי : (יב) תריבים. וחלויס
כמו מעד עוד [לעיל ד] : (י) ירמו.
עניו נסחיה ודחיס כמו ענה דף [ויקרא
ל]

כי אין הדבר תלוי כ"ל ברוח השגלי ומעט מהם אשר קט אוסם : וקניס .
עלה על מחשבה כענין לעור לא וקניס יבנו משפט פחמיה עם כי יארכיו ימי
השחרות והסקת חקירוסם : (י) לב . הואיל והחמיה תלוי ברוח החרס לכן
אמרתי לאיוב משעה לו אגיד דעתי חף חני עם כי חני נעיר למים כי חלוי הוסיס
דחוי ביומר : (יט) ת החלתי . כנס כנס מערבו דרכי האומר כי החלתי עד האמש
דבריס וסיימי מחיין אמרוס : (יב) תריבים . ואל דבריס וסיימי משבונ וסנה חני כנס
וכאל ככל ענין כמ"ס : (יב) תריבים . ואל דבריס וסיימי משבונ וסנה חני כנס
כבר אמרוס לאיוב חני חרס כמו ענה אמרוס ראוים לו כאשר כנס לא שמעתי
עליו קול אמרוס חל לא כנס מהם : (יג) פן תאמרו . פן תחשבו למר רנה
אולט חכמה שובתת ומוחמת יואר לו שז ברדו פן דר חרס האל הוה כעבוריו
יחול ידעו ולא איש מנעי ולא חרס כמ"ס דרדני דיעה בלא דינה ונאמר סנה
חלום לא בחכמה ודבריס כי חני חס פכניה כחלויס לו לשמתי כחלויס לברו

ידה ולא פדר לתי סליא
דקטיקיסון לא אמרעה :
(ס) אקברו לא איובי חוב
אספסי קנהון סליא :
(ס) ואריבית ארום לא
ויפלוו סקסוי ולא אמרבו
חוב : (י) אמרי לחוד אמר
חלקי אמרי סקסוי אוק אמר :
(יח) ארום סליתי מליא
סקסוי רום דרביס : (יט) הא
דכרי עד חקר תרת דלא
יחחמו

רשי

לכס למעט כבוד המקום בכך : (יד) ולא ערך אלי מלין . קובלאת
סווא אוי שלם ערך חני מלין : ובאמריכם לא אישי בנו . לא בחוקן
אמרוס ססטימותס לו סייטי משינו : (ט) החתיקוי . סרו מסן מלין .
(יט) הנה בניני . מלה רוח דבריס לכסבו כחלוס : כיון לא

מצודת ציון

הואיל וכואו יודע כעלמו שאין בידו עון
דבוכנס קר דבר הכובן חלוי : (יד) ולא
אמר ע"ז לא יחשוב
איוב סדרי עמדו כי כל סעטתא אשר עבר
לפניו דבריס ססיפור יושב דרכו וסבון
סוכבשו סנה כל חלם לא ערך חני וסבון
חני פון כנס לרוח אמרי כי לא אמריס
לו לחמריס למר סנה לו כעבור סבויס

פשוט ליעול לרוחוס ססיפור יושב דרכו : (ט) ותי . כעבור סלחוס הכוונס
מכרו כי חיוב סתי דבריס ולא מלאו עוד מעוס סכרו דבריס ספסי ולא ידברו עוד :
(ט) ונחלתי . כאשר כנס מתהלס כוחלתי כי חשכתי סססה ימינו כסכל חף
ברחויס כי לא מלאו חמסה כוחלתי עוד עד כי לא יוצר כלל עד כי סקרו ולא ענו
עוד והמו דבריס מכל וכל : (י) אמנה . ענה סססה חלתי כי חקוי ולא ענו
פענו סס חף חני אגיד דעתי : (יח) כי סחתי מליס . חף חל חל לא יכחלס כי
חלוי מלה פן אמרוס ואויר חלל כעני דחוקר וסרה לי כעבור סריבית לחמריס
אשר סס וסוא מלינו סליס ססלנס : (ט) ברס . כחור יין חרס לא יסח וסל
ש סספו ולס כואו חקוי ביומר עד אשר יקס חרס כחלר ויאל וסמו נחדוס חרסיס
אשר יסקטי מר מחוק סיון אשר כנס ויאל חרס סיון מלינו פן דבריס

איש : (יד) ולא ישרה אלי מלין
ויאמריכם לא אשיבנו : (ט) תתו לא
ענו עוד דקטיקוי סרסם מליס :
(י) ודחלתי סר לא יברו פני עמדו
לא יענו עוד : (יט) אענה את ימי
חל קר אמרו דעי את ימי : (יח) כי
מליני מליס דעליתי ידתי כסני :
(יט) הנה בניני מלין לא ישרת באבות
חדשים

רשי

לכס למעט כבוד המקום בכך : (יד) ולא ערך אלי מלין . קובלאת
סווא אוי שלם ערך חני מלין : ובאמריכם לא אישי בנו . לא בחוקן
אמרוס ססטימותס לו סייטי משינו : (ט) החתיקוי . סרו מסן מלין .
(יט) הנה בניני . מלה רוח דבריס לכסבו כחלוס : כיון לא

מצודת ציון

[יז] : (י) עד . סור : (ט) עמרו
סקרו וכן עמדתי וסבון ספסי כי [גמל
ל] : (יח) סחתי . כמו פלחתי
איוב סדרי עמדו כי כל סעטתא אשר עבר
לפניו דבריס ססיפור יושב דרכו וסבון
סוכבשו סנה כל חלם לא ערך חני וסבון
חני פון כנס לרוח אמרי כי לא אמריס
לו לחמריס למר סנה לו כעבור סבויס

פשוט ליעול לרוחוס ססיפור יושב דרכו : (ט) ותי . כעבור סלחוס הכוונס
מכרו כי חיוב סתי דבריס ולא מלאו עוד מעוס סכרו דבריס ספסי ולא ידברו עוד :
(ט) ונחלתי . כאשר כנס מתהלס כוחלתי כי חשכתי סססה ימינו כסכל חף
ברחויס כי לא מלאו חמסה כוחלתי עוד עד כי לא יוצר כלל עד כי סקרו ולא ענו
עוד והמו דבריס מכל וכל : (י) אמנה . ענה סססה חלתי כי חקוי ולא ענו
פענו סס חף חני אגיד דעתי : (יח) כי סחתי מליס . חף חל חל לא יכחלס כי
חלוי מלה פן אמרוס ואויר חלל כעני דחוקר וסרה לי כעבור סריבית לחמריס
אשר סס וסוא מלינו סליס ססלנס : (ט) ברס . כחור יין חרס לא יסח וסל
ש סספו ולס כואו חקוי ביומר עד אשר יקס חרס כחלר ויאל וסמו נחדוס חרסיס
אשר יסקטי מר מחוק סיון אשר כנס ויאל חרס סיון מלינו פן דבריס

וְאָנֹכִי עֹלֵיךָ לֹא יִכְבַּד : מִן אֶתְּךָ
 אֲנִיכָה בְּמִצְוֵי וְקִיל מִלֵּוּן אֲשַׁמְעֶה :
 (ט) וְגַ' אֲנִי בְּלִי פִשְׁעֵי מִתְּךָ אֲנִי וְלֹא
 מִן לִי : (י) בְּזֵן תְּנוּאוֹת עֲלֵי יִבְצֵא
 יִתְשַׁבְּנוּ לִי אֲנִי : (יא) יִשָּׁם בְּפֶד
 בְּגִלְיָ אֲשֶׁמֶר בְּלִי אֲרַחֲמֵי : (יב) הַיְיָ אֲמַת
 לֹא צְדָקָה אֲנִי אֲנִי כִי יִרְבֶּה אֲגִלְיָה
 ח' וְיִרְאֵה מֵאִישׁ

ישר: (ח) קום אמת
 באיני וקל מלון אשמע:
 (ט) גי אני בלי פשעי מתך אני ולא
 שוני אני ולא מירבתי לי:
 (י) קה תרוסקא עלי יבצא
 ותשבעני לבעל דבצא ליה:
 (יא) ישע בישע כלי ישר
 כל שקילי: (יב) הא דא לא
 ופיא אציקו ארום ויבכב
 אלהא

רש"י

(ז) ואכפני כשיי כמו חק עליו סיו [משלי יז]: (ח) חק
 טכור ומשפך כמו זר לא יחוק ראשו. וכמו בכל חסין את הכלים:
 (י) תנואות. עלילות לבן טוהלים [שופטים יד] לשוב מן האקום:
 (יב) כי ירבה אלה מאנוש. אין טקום לך כל כך לדקדק אחר
 סלס

מצודת דוד

לעדה: אכפי. מלון כפי ונגיפה
 כמו כי חק עליו פיו [משלי יז]:
 (ב) די. מלון וזת וסירות. חק. נכר.
 ותטק וברזל למכר לחפיה טוהלים
 [דבר סוף]: (י) תנואות. עלילות ודברים
 הכבושים ון וידעה את טוהלי [במדבר
 יז] ויבן טוהל טוהן מן טוהלי טוה
 עבק [שופטים יד]: (יא) כפר. טס
 כפי עלים לסור כסר רגלי טקום ון
 ודעה כסר [משלי יז]: (יב) ירבה. יגדל
 פשו ורבי הטק [דברים טז]:
 יאונט
 לטור כל ארומי לכל אכרה טס כי
 רגלי טוהלים ואל לי לנט ולי ארבע טלי טכחוזה טר כלי די וטס כדריס
 סלס טפטי אחר טר: (יב) מן אחר טר. ר"ל טס ואל אחר הטק טל טר
 טר טפטי אחר טר על כי ירבה אלוה טפטה מן האקום ואל סלס חטי טק
 מן וזת כל טקום כל אחר יגדל טור טפטה סלס וטוהר לא אכר כל טס
 אכריו טרן טל אחר טעור די ארז מל טון כי יבן אטס זיק ועלי לא
 טרעס טלי די דודי טרן טס טקום יבאר ירז אטרו למס טפטה טלס

מִלְאֵי שָׁמַיִם : יִט מְדוּעַ אֲלֵיךָ רִיבֹתַי
 כִּלְיֵי אֲזִיזֵי לֹא יִעֲנֶה : (יז) כִּי יִרְבֶּה אֲמַת
 וְדָבָר יִלְלֵי וְכַשְׁמֵיִם לֹא יִשְׁמְרֵהוּ :
 (ט) בְּחֵלְוִי הַיְיָ לֵילֵהּ בְּנִפְלַת תְּרַמְּתָה
 עַל אֲנָשִׁים טְגִנוּפוֹת עֲלֵי מִשְׁכָּב :
 (ט) לֹא יִגְדֵל אֲנִי אֲנִי אֲנָשִׁים וּבְמִשְׁכָּב
 יִרְחֹם : (י) לְחֹסֵר אֲדָם מְעִשֶׂה לְמַת
 מַגְבֵּר

אלהא מן בר נש: (יט) טא
 דון ליתיה נקמת ארום קל
 קתמין לא יתיב: (יז) ארום
 בפרא שופא יפלא אלהא
 וקתמא לא אצטרוד לקספיהו
 (ט) בקלסא מן חוקתא
 דליליא טר נפלת שיקא
 טקקא טל קג נשא כתיסקא
 טל פי טרדקא: (ט) טקדיו
 וכלי אידנא בגו נשא
 ויבפר דוקתון דהיום:
 (י) לקסר ארז טעשה למה
 יזכר לקסדא בר נש מן
 עוברא

רש"י

סלס. כי טרבה יט להקפי' לדקום יותר מאנוש: (ט) או יגלה
 און אנשים. כמו טפטה לביעולך כחלוט טלוה: ובמסרם ירחם.
 חוקתן ומייסכן דיסוקין על טוהם: (יז) להסור אדם. כחלו:
 בעשה. טסיה טרעטו לעשות וגוה מגבר יכסה. דיסוקין למען
 ככנישו ולהספילו לטוב כדי שיחשך נפשו מעיטה נמורה. גוס. כמו
 גלוט

מצודת דוד

חשבת למשכט וכו': (יז) מדוע אליך
 ריבות. מדוע טמנת למולו על אשר לא
 יענה לחוס על דבריו ר"ל לא יגלה חסין
 חלום כסר חטא וחס למען יחל טס
 וימכר לבו וזו טס טמנת טפטי ויחטאי
 טרועיני [משלי יז]: (יז) כי בשר
 טוס לא כן טוה כי כלי ירבר טעין אחר
 וטור טעין טמי אשר לא ירעה אחר
 טרחוטה ואל ינין טס: (ט) בחלוט. טלחם טוה כי כחלוט מרחלי טלוה וי
 פשה נופלת טרמנה על אכריו ויחא טעס טקום וזו טפטי יטמנה על טמכ
 יסא טעס קול לרא לי טכחו: (טז) או יגלה. כחלוט יגלה חסין אטוטי כי וטס
 על כחלוט דבר ירעס אחר נגור טלי כטרי טרה נגלה דבר אחר טס וטס:
 ובכטרי ירחם. וחס לא יעלו נרעס טי כחלוט ואל יטור לי ח' אי מגור חוהטס
 טס טפלה ירחם. וחס לא יעלו נרעס טי כחלוט ואל יטור לי ח' אי מגור חוהטס
 לפי ואלס טס כחלוטס נגור ומ' טפ טרעס על דטל וטחמ טוה כן ח' וטס
 [סלס יז]: (יז) להסור. ר"ל טחלה יגלה חסין כחלוט למען יסור ח' ארז
 מן טפטה טגוריס אחר ישע לר' ומען יסיה נכסר כחלוט מן חלוט לבל
 יופי

חרגום

מגבר יכפה : (יח) ויהיה נפש מגבר
 שחת ויהיה מעבר בשלח : (יט) והיכה
 במכאוב על משקבו ורוב ורוב קרי
 עצמו אהו : (כ) והדברתה היתה על פי
 ונפשו מנאבל תהארו : (כא) וכל
 גשרו מרמי ושלש קרי עצמותיו לא
 ראו
 ולשונו נרמז לא אחרתו : וקריבה

רש"י

גאוח : (יח) והיה מעבר בשלח . בשלחו ובהכרתו של מלאך המות
 כלומר לטובתו הכיף עליו יכונן . שלח . כלי זין . וכן [בעורל
 נחמיה ד'] ידו וגו' והמה מחוקק השלח : (יט) והיכה . לשון חוכמה
 שיש בו מעוט : ורוב עצמו . שהוא איתן מוכיחן במכאוב :
 (ב) וההוהו חיתו להם . מהלכת נפשו וחיותו של חולם כל מאלל :
 גפשו . מזהמתו כל מאלל האוח : (כא) יכל בשרו מרוא . יתקן
 בשרו ממלאה . כמו כזו דמעות עיני [ארכיב ד'] מכלות עינים
 [וקלה כ'ן] ושפו עצמותיו . מתנתקן מנקומן . ושופו כמו דפן
 מדוכתיס

מצודת ציון

(יח) בשלח . חזק כמו יופע שלח לרוב
 ארכיב [כ'ן] : (יט) והיכה . ענין גמול
 מה זק והוכחותו ככעט אכסיל [ג'כ]
 [א] איתן . חק כמו איתן משקן
 [במדבר כ"ד] : (כ) וההוהו . ענין מואס
 ומוצו וברחלו והן מעבירין הוואס
 [חולין קס"ו] ור"ל המאוס וסלנוך .
 (כא) ענין חוכמה כמו אלא יוכיח
 רש"י

איתן וחק כי אולי ישלח כמעט מן המכאוב : (כ) וההוהו . והא ענין לא
 כשילי חיי תכדו החילי עד כי נפשו חיוני תהאס את הלוח : אבל תהא
 תהאס את מאלל עד שלח חזק לה : (כא) יכל בשרו . או משמן כשרי יוש
 יכלה מן המאויס ר"ל תהאס לנלח בללו ויהא לשון גליון הסבר והף גלמושי
 שישבו מן המאויס ר"ל חזק לשון האהר כי כפניס כספ פ"ג ק' הוא בלחם :
 24 וסתר

חרגום

איוב לג

(כב) וקריבה לשותקא נפשיה
 ונשקס ה לסיחוקא : (כג) אין
 אית עליו ויחוקא מנפשו
 פלאקא תהא פקליתא קו
 בני אלה פשיטא למהא
 לבנו נש חריטיות : (כד) והא
 עליו נאפר חוקא תיהא סלפסח
 דשותקא אשכחית פורקא :
 (כה) אחרתליס כפריה יתיר
 קו כרמקא ויהא ליוס סלפסח

רש"י

מדוכתיס [חולין מ"ב] : לא ראו . אין להם מראה וחומר : (כג) אחד
 מני אלה . כמגדיר פשטו והוא ילין ישכו : (כד) וההנו . העקוס :
 כופר . והוא פדיון : (כה) רפשו בשרו מנער . רוטפש אשק"ס
 בלע"ז מנער . נחמור בשרו מן הסטר שיהא מטער ומטוק
 [בייסורי] חיו . ואין לתיבס זו דמיון במקרא . וגרי ספטיס
 סולרנט לפרכו כמשתע העיני . וספוטו בלשון רש"י ואומר ספטיס
 נקוספת בו כמו [בכרסית מ"ד] לנעדק טועס סוף מאוד כי אין
 סי"ם מוספת בתיבה כי אס בלשון מהפעל . או נחפעל ובה"כס

מצודת דוד

(כב) וקריבה . ונאפר מדיין לא הסול
 קריס נפשו לנלח אל הקבר כי יסחט
 פחד : והיותו . נפשו חיונית קריס לנלח
 על ידי גלוחי מ"ס הפמיות הוה האוס :
 (כג) אס אי עליו . כאשר יהיה דרון או
 גריר של פלסא אס יחא עליו מלח
 פנמו זכות ועליון טוב לגריר על האוס יושב מס אבר שפי אהם המלך סוס
 סוף אחד מן חלקי מן התק"ס מנמדים פליו חוכה וסוף אברו פליו זכות :
 (כד) ויהנו . עליו יתק איתו סקוס ויחיד או חוכה וסוף אברו פליו זכות :
 סחא כי כסאוס סרד סולא סוואס ויחיד די פדיון סלפסח סרד איתו מרדס
 יושב סוואס לגרול ור"ל יתבס יתביס חת ככל : (כה) רפשו . ור"ל ירעס כסא
 ופנרס כשרי יוקר משי ועוריו כי חרד סרדס לסיס או רשוכ ומפלה ככסר :
 יושב ליסי פלסח . כחוק ונכריותא

עַם יַעֲקֹב אֶל-אֱלֹהֵי וְיִרְאָה וְיִרְאָה
 פְּנֵי הַתְּרֻמָּה וַיֵּשֶׁב לְאֵיגֹשׁ עֲדֹקְתִי :
 כִּי יִשָּׁר : עַל-אֲנָשִׁים וַיֵּאמֶר הַמַּאֲתֵי
 הַיָּמִים הַהֵמָּנִי וְלֹא-שָׁוָה לִי : (כח) פָּדָה
 נַפְשִׁי מִמֵּתָי בַּשָּׁמַיִם וְהִוָּה קִרְיַת בְּאֵר
 הַתְּרָאָה : (כט) דָּן-דָּן כִּלְ-אֱלֹהֵי יַעֲקֹב-אֶל
 פְּעֻמִּים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵי-עָבָר : (ל) לְהַשִּׁיב
 נַפְשִׁי קִי הֵאֵר
 נַפְשִׁי

רש"י

שיכורם לר"ק אלא בשאר סיבות כמו דק' למסק' וכגון לרוע ויקרע
 י"ב] נטרע . ז"כ נאמן וילכו ויטעו [יבטע ט'] לידם הלטיידט
 אוחו : ישוב . דכחו וזכרופסה ימי כחמומו : (כו) בתרועה
 בהפלה : (כז) ישר על אנשים . יעשה שורות של הגשים כשגול
 מחלו ויחודם יולרו : ולא שוה לי . לא נהיה לי סכר בדבריו :
 (כח) פעמים שלש . מייסוס על עוונותיו בחלו שלם להשקותו . והם
 יסר יעשים לפניו ודאן מן גיטס ומן הויטה שנאמר ועל ארבעה לא
 שטיבו [עמוס א'] : [מענה אליהו] .

מצודת ציון

(כח) ישר . פניו ירכים כהפלה כמו ויפטר (כו) יעיר . והבאר יסר אל אלוה ורעס
 יחקק [כח'א' ט'] : (כז) ישר . יעיר . אוחו כהפלה וירא פניו להודות לפניו
 ישר כמו והארז נדרד כיום [משלי ט'] : כהרועס על גבול נפשו מן המות :
 מעיירי . העקמו והוא פשוט עון ועומו : וישר . והו עוד ישר לו היקוס גמול
 והאלק
 נפשו מן המות : (כז) ישר . והארז יעיר

(ל) אל מצודת המות ויפטר דברים ויפטר היה חטאיו ועויתי אם דרך הישר
 ה' אלוהי דוד האלו ויפטר ובעבור זה כל עלי כהמלוך ולא על חנם : (כח) פדה
 אשמו . כבודו היה קודם נפשו מעבור כפחה הקבר ונפשו כהיווי תהלה כחור
 אדום ר"ל כלה המות ויפטר על מעשה כבודי אכל לא יזכר מה מעלתו : (כט) דן
 דן אלה . דברים אלה יעל האל פעמיים שלם עם האדם ר"ל הארז יפטר ויחשוט עד
 על פעמים יעורר לנו למורה בחלום והם לא יוכלו יזכר כמחל : (ל) להשיב .
 נפשו לביטו נפשו מן הקבר והיווה עוד נפשו משיכה בלור החיים כהחיים
 26

לַמַּאֲתֵי אֲשֶׁר מִן שָׁמַיִם
 יִמְרָא גְבוּרַת חֵמָה :
 לֹא אֲצִיחַ אִיּוֹב מִכָּל מַעַר
 שְׂחִיק וְאֵינִי אֲמַלֵּל : (לכ) אִין
 אִיִּר כְּמֵי אֲחִיב וְחֵי כְּמֵי
 אֲרוּם אֲדִיבִי לְנִפְאוֹתָי :
 (לג) אִין לֹא אֶת-גִּבְרַת מִי
 שְׂחִיק וְלִקְשָׁן הַיִּבְקָא :
 לד (כ) וְאִיבִי וְלִיהוּא אֲמַר :
 (כז) שְׂפִשֵׁי חֵיטִיטִי
 פִּלְי וְהִשָּׂא אֲצִוְתִי לְמִסְרִי :
 טו אֲרוּם אֲדַקֵּא כְּמֵי בְּחָק
 וּמְרִינָה

לד (ג) כי און מלון חבון . נחמסלת כאשר החך יטעם סחולל :
 משפט
 מצודת דוד
 פשוט' : (לא) הקשב איוב . כאומר הכס
 פעמתי כי על עמי שחמרת שלא יענה
 ספקוס לגני חרם כי לא כי הוא כי
 בחווי וסכמלו כי מן חמרו וספק
 עוד נשפט חלי ובחוק והלכי חרוב לגביי על יסר וסרד : (יב) אם יש מלון . אם
 יס מה עמר . לביטו על הדברים שגבר חמריי הכס עליסם ודבר כל אשר מה
 לגבר כי כל הפני להקור חורו וטוב לך לדבר כל מה שנלגבו ועל טולס
 לבייפוך דבר האמת והקור כל חתול מלגבר ומשפחו דברים ככסר ספאר
 א"כ דברים טובים ולא חתול עוד : (לב) אם אין . אם אין בודו מה לכביי שפעס
 חלי . והכרס והלמוד חמסו כומר הכברים (כעולה מהכפססס והוא חרם חרם לחיב
 סני חרם כמור כאשר שאלת וחלי חשיב לך היקוס כאלו יעל מה שחלוק איוו
 למר מדוע לא יענה ספקוס לגלות לחים כשעו ישיב לחמר לא כי הוא כי בחלום
 ידבר ט ויכווחו כמחלמו או היה החמרים לגבו ויסר עוד מה סמרי ספקוס חף
 יכיווחו לכביי עוד על חמרי ספקוס חף
 לד (א) ויען . לפי שבעמסס כהלמוסס לביטו על דבר הגלות כשעו אל האדם
 פחס כל לכביי דברד גמול הסכר והעונו לאס נמן ריחו כין עמן לעמן
 להמנוק יעס כדברד וספקוס יכרלוסונו והחולו בעמסס : (ב) ששש חמסס . חר
 פניו כליי סמיוס וחמר חמסס סממו עלי והמס ודעיסס חלוינו חמרי כי
 פמסס כבינו לכבין חמרי : (ג) כי און . כמו שחלוק חמון קומט הדברים אל פי
 פסס וכמו סחמך יעסס דריוו לחמול לעסס כמר חל או פמסס ק בעלי חמסס
 26

מצודת ציון
 (לב) חמרי . הלמוד כמו ויפטר (כו) יעיר . והבאר יסר אל אלוה ורעס
 יחקק [כח'א' ט'] : (כז) ישר . יעיר . אוחו כהפלה וירא פניו להודות לפניו
 ישר כמו והארז נדרד כיום [משלי ט'] : כהרועס על גבול נפשו מן המות :
 מעיירי . העקמו והוא פשוט עון ועומו : וישר . והו עוד ישר לו היקוס גמול
 והאלק
 נפשו מן המות : (כז) ישר . והארז יעיר

יָשִׁיב : (סו) וְאֵם-בְּנֵיהָ לְמַעַן-יֵאָדָר
 הַבְּחִינָה לְקוֹל מַלְיָ : יום הַבָּיִת שׁוֹמֵר
 מְשַׁמֵּם יִהְיֶהשׁ : וְאִם-יִצְדֵק בְּבִיר
 תִּרְשָׁעִי : (יח) הַבָּיִת לְהַקְדֵּה לְהַעֲלֵל
 יִשָּׁע אֶל-בְּנֵיהֶם : יום הַשָּׁמַר לֵא-
 נִשְׁאֵל וּפְנֵי שׁוֹרִים וְלֵא נִשְׁאֵל לִפְנֵי-
 דָל יִרְמֵשׁשׁ יִדְוֵי בְלֵם : (כ) רַעַע ו
 יִתְרו

(כ) בְּשִׁמְךָ יִסְתַּחֵף וְיִסְתַּחֵף
 וְיִסְתַּחֵף לִילֵךְ מִדְּרֹבָיו
 לֵא קִיֵּל יָקָא : (כא) מִשָּׁל
 וְיִשְׁעֵי שֶׁל אֲדָרְוֵי קֵינֵי נִשָּׁא
 וְקִלְחָן מִפְּסָחֵי יִתְּסִי :
 (כב) לֵית מִשְׁוֹף וְלֵית מוֹלָא
 דְּסִבְתָּא לְאַשְׁקֵיָא מִקּוֹן קִבְרֵי
 דְּסִבְרֵי : (כג) אֲרַם לֵא עַל
 גְּבֵר וְשֵׁנֵי עוֹד לְסִיבֵל לְוֹרֵר
 אֲלֵקָא קְרִינָא : (כד) יִתְּסֵר
 קְלִי יָפֵא דְּמַגְעִין גַּם מִיָּא
 וְאִקִּים

יִבְרָע וְהַצְרֵה לֵילֵךְ יִבְעֵשׂ עִם נִעְבְּרֵי
 וְיִסְרֵד אֲבָיו לֹא בִיד : (כא) מִסֵּרְעִינו
 עַל-דְּרֵבֵי-גֵשׁ וְכָל-מַגְעִינוּ יִרְאֵהוּ :
 (כב) אִין-חֲשֵׁדֵךְ וְאִין צִלְמֵת לְהַסְרֵד
 עִם פְּעֵלֵי אִין : (כג) מִי לֹא עַל-גֵּיִשׁ
 יִשָּׁם עוֹד בְּהִלְוֵי אֶל-גֵּיִשׁ בְּמִשְׁפָּחָא :
 (כד) רַעַע בְּבִירִים לֹא-יִתְּסֵר וְיִעֲסֵד
 אַחֲרֵם

רש"י
 [שְׁעִים ל"ב] : (ב) רַעַע . יְמוּתוֹ . כְּשִׁילֵס : הַחֲצוֹת לַיְלָה . כְּמוֹ
 שְׁעֵסֵס לְמִזְרֵים : יִבְעֵשׂ עִם . [כולל] בְּרַעַע וְיַעֲבֹדוּ : וְיִסְרֵד אֲבִיר .
 כַּח שְׁלֵסֵס : לֹא בִיד . לֹא יִמְנוּ בִידֵם וְאִין לֵסֵס כַּח : (כג) כִּי לֹא
 עַל אִישׁ יִשָּׁם עוֹד . כְּלוֹמַר אֲמַרְתָּ לֹא אֶחָוֹס יִשָּׁם בִּין [לש"ל] קֵק
 חֲעֵלִי לְכַד וְחֵי מַשִּׁיבְךָ לֹא יִשָּׁם סִקּוֹת בְּיָדְךָ סוֹף עַל כְּרִימְתֵי
 עֲלִילוֹת מוֹסַפֵּס עַל פְּעֵסֵס : עוֹד . לְשׁוֹן מוֹסַפֵּס : לַהֲדִךְ אֵל אֵל
 בְּמִשְׁפָּחָא . כִּשְׁחָא בָּא עַל כְּרִימְתֵי לְהוֹמַתָּ עֲמֵסֵס : (כד) יִתְּסֵר .
 יִכְוֵן

מצודת דוד
 פִּשְׁפֵּה יָדָיו הֵסֵם וְאִין סִפְרֵס בְּיִמֵּיהֶם
 מוֹל מִקְּפֹס : (ב) רַעַע יִתְּסֵר . חֲשֵׁב
 כְּמוֹל מִקְּפֹס פְּתוּלִית דְּכַרֵּי וְיִזְוֵא
 כְּעֹבֵד גְּבוּל עוֹבֵד הַלֵּל מִיִּמֵּיהֶם וְיִתְּסֵר
 בְּרַעַע אֲחֵד זֶה כֹּס אֵם דַּל וְחֵס עוֹבֵד :
 וְהַחֲצוֹת לַיְלָה . לְעַמְּסֵים פְּתוּלֵס חֲתוּת
 לִילֵס יִתְּסֵר וְיִסְרֵד הֵסֵם וְיַעֲבֹדוּ מִן כְּעוֹלָם עַל כִּי חֲסָף לֵו וְכֹס מַפְּסֵם סִרְוֵה אֵם
 מִחֻרֹס אֲבִיר כֵּסֵם לֹא בִיד וְזִמְלֵא כֵּלֵא מִסֵּס וְאִין : (בא) כִּי עֲוִינוּ . כִּי מִקְּפֹס מַבְּרִית
 עַל כִּל דְּרִבִּי אִישׁ וְגַי וְכֵאֲבִיר יִתְּסֵר לֵו בְּדֵי מִרְסֵה יִמְלַח דְּכַרֵּי וְכַרֵּי מִן כְּעוֹלָם
 אֵם דַּל וְחֵס עוֹבֵד וְחֵס רִבִּים הֵסֵם חָף מִכֵּי סִכֵּי דְּרֹבָיו : (כב) אִין חֲשֵׁד . אִין
 כְּמוֹבֵן מַתְּסֵר פִּתְנוֹ לִיחֵת לְמַפְסֵד לְמַפְסֵד חָף מִכֵּי יִרְאֵי מַתְּסֵים אֵל מוֹל מִי כִי :
 (כג) כִּי אִין חֲשֵׁד . כִּי אִין דְּרִבִּי לְהִסָּם עַל חָף עוֹבֵד וְכֹס עַל הַחֲוִי עַד שִׁלְמֵד
 סִלֵּם חֲלֵקֵךְ חֵל חֵל מַתְּסֵר כִּי הִרְסֵם כְּעוֹבֵד עַל הַחֲוִי וְעֹבֵדוֹ עַל אֲרִיחָא עַל
 מִיִּסֵּי פִּשְׁפֵּה הַחֵסֵם לְבֹסֵם גְּבוּל כְּעַרֵּס כְּעֵסֵס : (כד) יִתְּסֵר יִתְּסֵר מִקְּפֹס

רש"י

בדו ויגוע כל כשר יחד : (סו) וּאֵם בְּנֵיהָ . וְאֵם חֵסֵס חוֹלֵס הַכֵּן
 מַתְּסֵס זֹחֵל . בְּיִמֵּיהֶם ז' אִישׁוֹ חֵס דְּכַר אֵלֵל לְשׁוֹן לוֹו כְּמוֹ בְּיִמֵּיהֶם כְּנִיעוּ
 [הַסֵּלֵס ס'] לְמִיכָן מִיחֵס אֵלוֹ עֲמֵן לְמַעַלָּה בְּכִי"ח וְכֵל שֶׁאֵר בְּיִמֵּיהֶם
 עֲמֵן לְמַסֵּה כְּנוֹן : (יז) הַאֲף שׁוֹמֵר מִשְׁפָּחָא . מִשְׁפָּחוֹ סֵל שׁוֹסֵס
 זָדָן : יִחְבּוּשׁ . וְהֵ"ס אִישׁוֹ מַתְּסֵר כִּי לֹא כְּנוֹן עֵסֵה אֲשֶׁר
 זֹחֵל מִי שְׁחָא לְדִיק מֵאוֹד תְּרִשָׁע : כְּבוֹד . לְשׁוֹן מֵאוֹד : (יח) הַאֲמֹר
 לְמִלְךָ בְּלִיעַל . וְכִי כְּנוֹן וְרָלוֹ לְאֲמֹר לְמִלְךָ בְּלִיעַל . וְלֵאמֹר כִּשֵׁע אֵל
 דְּרִיבִי : (יט) אֲשֶׁר לֹא בִשָּׂא פְנֵי שְׂרִים . כְּלוֹמַר לְמִלְךָ עוֹלֵם אֲשֶׁר
 אִין עֲשׂוֹל מִיִּסֵּס לְפָנָיו : שׁוּע . שֵׁר . כְּמוֹ וְלִכְוִילֵי לֹא יִלְמֵר שׁוּע

מצודת ציון
 יִבְרָע : (יז) יִחְבּוּשׁ . מִיִּן מַתְּסֵס עִם הַחֲוֹסֵס וְחָף אֵם לֵל כְּשֵׁר יִתְּסֵר כִּי סֵסֵל
 סִחָף חוֹבֵס כְּמִלְכֵר אֵם מַתְּסֵיב וְכֵן לֹא עֵל וְיִמֵּי אֵ"ל יִתְּסֵר כְּנוֹן : (סו) וְאֵם
 אִישִׁי חוֹבֵס [שְׁעִים ג'] : כְּבוֹד . חֻקֵּס : בְּיִמֵּיהֶם . אֵם יֵךְ לֵךְ בְּיִמֵּיהֶם זֹחֵל וְכֵן
 (יח) שׁוּע . דְּרִיבִי כְּמוֹ וְלִכְוִילֵי לֹא יִלְמֵר זֹחֵסֵס וְהַחֲוִיֵּס לְקוֹל מִיִּן פִּשׁ אֲבִירֵר
 שׁוּע : מוֹד : (יז) דָּאָן . וְיִי אֵף גַּם זֹחֵל חֲתוּר
 מַתְּסֵרֵס מַתְּסֵס כֹּחֵל כְּמוֹבֵן כִּי מִלְכֵר אֵם אֲתַמְּסֵל חוֹבֵס בִּיד מַתְּסֵרֵס מִיִּמֵּיהֶם
 וְיִקְסֵר אֲחֵד לְדִיק וְלִשְׁפֵס כֹּחֵן מַתְּסֵס וְכִי כְּנוֹן אֲבִירֵס כְּנוֹבִיס כֹּחֵל
 מִיִּשְׁעֵי אֵם מִקְּפֹס אֲבִיר כֹּחֵל חֲתוּר דְּרִיק כְּבוֹד וְחֵל יִתְּסֵר מַתְּסֵס כְּמוֹל
 לְמַפְסֵד כֵּסֵל בִּיד מַתְּסֵרֵס : (יח) וְאֵם . וְכִי רָלוֹ לְוֹרֵר עַל כְּעַרֵּס שְׁחָא בְּלִיעַל
 חֵל לְוֹרֵר רַעַע עַל חֲתוּר מַתְּסֵרֵס וְכֵסֵל לְחֻבֵס כֹּחֵל עַל מִקְּפֹס : (יט) אֲשֶׁר לֹא
 יִשָּׁם הַלֵּל שׁוֹל אֲבִיר לֹא כֵּל רַעַע פְּנֵי שְׂרִי לְוֹרֵר לֵסֵס עַל מַתְּסֵל וְלֹא יִכְרֵר לְפָנָיו
 מִי שֶׁאֵם כִּשֵׁע וְכִי שׁוֹל מִלְכֵר לְדִל לְסִיוֹע וְאִקִּים דְּכַרֵּי מַתְּסֵס כְּמוֹל כִּי כֵּל
 מַתְּסֵס

(ו) לא יזהר רשע ויטעם עיניו ויין : תמים לבא : (ז) לא יתע
 מרבה ודו עני רב : (ח) לא
 (ט) לא ירבע מצורק עינו ואדו מלכות
 לבסא וישבם קצצה ויגברו : סלקא תקניא לסיבא על
 פורס פלסקא ויחזיקנו
 (ט) ואם אסורים בגוקם ילכוך בחבלך
 לעלמא והתקוהו : (ח) ויאן
 עני : (ט) ויגד לקרם פעלים ופשעיהם כי
 יתברו : (י) ויגל אגונם לשורר ויאמר
 כי
 (י) ויגל טקפיהו לקריתא ואמר

רשי

(ו) לא ירע מצדיק עינו. עד אשר עם מלכים וישיבם : (ח) ואם
 תראה לדיקום שיבו אסורים בדיקום של יסורין והלאים . או ילכדו
 בחבלי מוטי . בלשון גורל ומפדים נקרא חבלי ובלשון דלגה נקרא
 חבלי יולדה . בחבלי מוטי קודש בלשון אינו אלא שהטלו לפניו ובל
 לפרע מהם למוותם לנקותם ולהחזירם לשב חלו : (ט) ויגד
 להם פעלים : כי יביטין הללו מודיעם שהטלו לפניו . וכל דברי
 אליבא הנחמין שלמים היו ולא קתוין להטיל אל הדג על
 סימורין אם דקק כי לטובה סן קן . ויאמר כי סימורין ישובון
 מאון

מצורת ציון

[ציון] : (ז) ומשם . עינו דברו כאלו
 וסודן וכו' זה יסוד משפט הכהנים (דברים
 [ח] : (ז) ירע . מלשון גרשון : לבסא .
 כמו כסא למד' במקום הכה' וכו' ישיבם
 לבסא [ט] : (ח) בדיקום .
 בשלשלות כמו בדיקום יעברו [טשי] ו
 פ' : (ט) בחבלי . מלשון חבל וימר : עני .
 מלשון
 כסא ויגבו עד למעלה : (ח) ואם אסורים . זה לפעמים יקרה אשר הדיקום
 שקורים בשלשלות יסורים וילכדו בחבלי מוטי : (ט) ויר . ר"ל לא קרע להם כחא
 מצור אפין כאקום מפניה כל על חבל גז כהצגה בלא כי סרו מעט מדרך
 ישאר ויחיל עליהם ויסורין וכו' כאלו מגיד להם רוע פעלים ופשעיהם אשר סודן
 ויבאם המצורים והולכים אף הם ויטע אליהם כמעט קם : (י) ויגל . כיון יגלה
 אהם לקבל מוסר ויאלו יאמר להם אשר ישובון מן האון אשר החזינו לחזון כס
 25
 לטוב

באשר יחזוכו מן עקבתון
 וישא דקסין ללמא : (יא) אין
 וישאון וקלחו לה ושלמון
 יסורון קרב ויעניו
 בקוססו : (יב) ואין לא
 ישעונו בני קרבא עקרון
 ותקרון סדלית מקרא :
 (יג) ויהי לבא ישון רוקא
 לא יקעו רחמיא ארום
 בפתחו : (יד) תבא בשלית
 נפשית ותפתחו סוד קרי וכו' :
 (טו) וקצי שקא במוסיה

יפתרם ברוקא ספקתו : ואף

מאון : (יא) אם ישמעו . ויעבדו : (יג) ותנפי לב . ססס
 כשעים אם ישעו קפ . בלא יסורין עליהם מהכרס ומגדס :
 לא ישעו . לפעו בחמה כשסו אוסרן בייסורין לסיכך לה רחמס :
 (יד) תבא בנער . ובטיקן ספליהם נפסס : (טו) יחלי עני
 בעניו . וזה העני ססס עלמו רש לדבר הממוס יחלי מנייהם
 כעצל מעו ססביא עלו : ויגל בלחץ אונם . בלחץ ססביא עלם
 מנלם

מצורת דוד

ולפניה ח"כ יתבס לנס : (יא) אם ישמעו .
 אם יכזבו פ"י סימורין אשר לא טוב עשו
 וישבו לעבו ח' כ' כאלו : יבדו . או
 ישעו יחד ויבאם כסוב ומתה נעמיים
 כי ישגה החתים : (יב) כבדא יעבדו .
 יעבדו מן הפעלים כבדו וישעו ע"כ לא
 פיה כסס דעת להכין סודלות סימורים
 [ט] : (יג) ותנפי לב . חבל הכרס
 כמתייחס לנרס למלות חלחלו ופסונו
 כחבר חסרם ביסורים כי חוליס סל
 כפצרתם סתמו ויכעסו על רוע ספסר
 ויחזיקו אפין מקום לתעלה : (יד) תבא כבדו . ולכן תבא
 ויחזיקו . נפסס קחיוני סלל מוס כיון קדשים ר"ל
 כמקום מוסל כחיה וכו' :
 לנס : (טו) יחלי . כנס כחאם סוני
 כסימורים לטובס יחסי כי המעוים כיוסר
 כנס כבדו סעונו ויחלנו כאקום מדון
 כיוסס סקסס יחסי ועוד כי בלחץ ספקתו
 יגל

(טו) וְגַם הִתְקַדֵּשׁוּ מִפְּנֵי רַבְּךָ לֹא-
 מִצַּדִּיק תִּתְהַלְּלוּ וְגַחְדוּ שְׁלֵהֲתֵךְ מִלֵּא-
 וְדָשׁוּ : (יז) וְתִדְוֹשֶׁשׁ כְּלֵאֲרֵי אֵין
 וְשִׁשְׁפֶּט יִרְמָבוּ : (יח) בְּיַתְהוּ פֶן-
 יִסְרִיף בַּשֶּׁסֶק רַב־בְּפֶר אֶל-יִשְׁתָּה :
 (יט) הַצֵּדִיק שֹׁמֵר לֹא בָצַר וְכָל-
 מַאֲצִי

(טו) ואם יצאך פניך מן פניך
 אפתי ולא יתקן אפתי
 ויגיש פתוך סלף דרביא :
 (יז) ודיו דמקא אשלימא דין
 והלכא שפריו : (יח) ארום
 ודן דלמא אשגיד קספת
 פולא ופי פורקא דמקרא לא
 יגדע : (יט) האשפר דקספטר
 בעיקר וכל דקספוליו שפיקון
 חילא

רש"י

עגלה את אזנו לאמר טוב אלי : (טו) ואף . זאת עוד [טוב] גדולה
 עשך לך ביסודין כללו : היתוך . היתוך מניסם שפס לך ומחסיס
 רחב : לא ברוך . כדי שיהא עשכא לצור לחוכם ולא עוד אלא
 שחוכה עמול הכא ונחם שלחק מלא דין : (יז) ודיו רשע מלאה .
 ולא נתמלחה ביסודי הרשעים : דין ושפוט יחבטו . כדין והכשפט
 (יח) כי החם . גדולה חסיה : פן יסיתך . ילך דברים : בשפך .
 אם לשר השפך וסרכ אמריך לאל ונאמר שהעלה חסיהם רב עמון
 כל יתך פנחס : (יט) היערך שערך לא בצר . ופי בלח לערוך
 נעקא

מצודת ציון

לחסיס (פסוק ו') : (טו) היתוך . מלאו
 יתחור עוד : (טו) ואף היתוך . אל עול
 פנים בזמן [קטן ל'] : (יח) בשפך .
 פנו כשפך כמלך ובעט דין ספוק
 והאזן : שר . דיון כמו חם כפר
 יצא מלך [שפוט י'] : (יט) שערך .
 פלגא שר ודכר : אברה :
 מלאו
 פנסי כשוכ' : (יז) ודיו רשע . ואף אם נתמלחה מדין יסודי כראוי לרשע עם כר
 כלה לטובת החצר כי הדין והשפט כהאיש עוין הם יסעודו אחרת הנהל מדין
 גייסם ולהחונם כשוכ' : (יח) כי חסר . כי חסם כ' חס עליו ליתך למבחן כי פן
 יסיתך יתך וכשפך כמקום בעבור די ספוק לךך כמני שאלתי וישאן יסודי וכשפך
 [צדקו ל'] וכשפטיס עמק לו וסכיה בשר כחשח אז חף רב ספר לא יסך
 פדיו גייסם ל' חף כצדק יסודי לא יסיה דיון להכלל מדין גייסם וא"כ מלא
 שפך יסודיהם כי ענה ספיה כמור פן הוכסל' : (יט) הישר . וכי יסיה שררך
 מור

חילא : חיא האשפר דקסטר
 צלוקה לא קסמקא וכל פה
 דקספיו פן בדקסיו חילא :
 (טו) לא תרחוק דגלייא לקסמא
 שפטיא באריתיו : חיא לא
 תער אמת מקור דגלייא
 קסמקא צפניא חלופיתו : (כא) אקסטר לא חרפי לקסמא ארום של רב
 בתרא

רש"י

למקם מלא חסוךך טוב לרס ושום מאמאי כח לאוסך . אם כן
 כמס יגכה את חובו : (כ) אל תשאף הלילה . כלומר ואך לך
 לבחור בייסודים אחרים אל תשאף ותחאוס הלילה שכה לאמרס
 לעצמך ולמחברך . לסלק אותם מן הסולם כשכיו תחאוס במקומם
 בשלום . כי אם אכדו בעולם הסו וכו' : לעלות . כמו אל
 סעלי בחאי יעו [מסלים ק"ד] כעלות גרם בעתו : (כא) השכר אל
 חסן אל און . לדון ולומר סיה לו לשפטו ביסודי עמות : כי על .
 יסודיו סללו יע לבחור ויתר מטיעות . ארס שנהנו בו ככוד ולמוד
 צעשור כל יעו ויעמוד על המקח ואין לו דמיס ובוים וסוד לבימו
 בפמי נפש . ואלס איוב עני סיה עם היסודין . לא מליט שליכד
 אלא ככמותו אכל כל כסף חסר ואפילו איכד ביעמות עם כסף חסר
 טוב לו לסוים עני וחולה עמיות וסולך ביוקיס ואין כידו כלום
 יתך עמורס כעדרס רבי פנחמאס מן סמקרא סוס כי מטיין סיה יסודי
 איוב

מצודת דוד

שדך ופוקין מבלי פקדים לה לרס וכל אפיך
 כח ופוק יסודי כי סלף את סמחיד סוכי'
 כעטס כמקום מרוב כל והאכר עדי ער :
 (כ) אל השאף . אל סחלוס לרס סוכס
 גלייס ארז חלס על סעמי' לסחלק פן
 כעלס כמקום ארז יכבו כפן וכס דור
 ככולו יסודי וחכמיהם שפטו כמקום מרוב טובס ונאכדו כמקום ודל אל
 שחלוס אכב כעלס כסחמדיס מלי ככס ארס כי פן סלכד כמו סעמיס סלחס :
 (כא) חסר . ללח סכר שפטס ואל ספוס אל חן לרשיו דין שפס כי כע
 סוס כרסם כלס סלון יוסר פן כככנטס לגול כמקום טוב סדון סמו כפסס אל
 ספס

נכב **וְהַדְרִיגָל יַעֲנֵב בְּכֹחַ מִי כְבוֹדִי**
מִדָּבָר : (כט) **מִי־יִפְקֹד עָלָיו דְּרָכָיו וְיִרְאֶה**
אֲחֵר פְּעֻלַּת יְעוֹבֵה : (כד) **וְזָכַר בְּרַחֲמֵינִי**
פָּעֻלָּה לְאֲשֶׁר שָׂרַדְתִּי וְיִנְצֵנִים : (כה) **כֹּל־**
אֲנִים חֲזוֹנָיו אֲלֹנֵשׁ יָבוֹם מִדְּרוֹק :
 הן
 רש"י

לויכ מסורי עטות וכן באגדה גמורא : (כב) הן אל ישיגב בכתי .
 מסוך שכתו גדול ואין להכלל מפניו לפיכך אין כמסו מורה . כשמוכס
 לחוטם לשבו אליו מתרס קודם מהס לשי טחוף וידע שאין יכול להסתמ
 ממכחו כמו שהס מתרס בטרעה על כל מהס ומכס הכני עבוי
 מהר עכוה [שמות י'] וסני עבוי מהר ארבע וכן מוס . ומנך פ"ו
 כשעולם להקס מלאכיו דא עליו פתאום טלס יתרס בויחזור ויכלל
 ממנו : (כג) מי פקד עליו דרכו . ילוס עליו מעולם חס הדכך חס
 חלך : (כד) וזכר דרכיו ונסוכך בשעיה מאלין שבה פועל עזותיו :
 אשר שרדו אנשים . אשר רלו חטוים . כמו [במדבר כ"ד] חטוים
 ולא קרוב : (כה) חו בו . בפעלו : מרחוק . מילכת עולם עד
 נכשו

מצודת ציון

י' : (כב) מורה . מבין כמו ירה ביש . חסיף לעשות כוחת : (כג) הן אלו .
 [שם ט"ז] : (כד) רוב . סוכמו : מדוע לא חטוים עמך למולו כולל :
 (כה) חטוים . מגדלו כמו כחור בלגון סכר יחזקו ויחמוס חס אשר יבר עשיו
 ויבס [הכלים ט"ז] : שרדו . רלו כמו חף חין מי מכוסו משלך בשל הכס
 חטו שחלים [לעיל י"ט] : (כה) חו . חס מי ירלו ויכלל בידו להרע או להכניס :
 רלו כמו כערי החס [לעיל י"ד] : (כז) מי פקד . מי לוט עליו דרכו למדוד
 יבס
 נכב כ"ז טעם לו וינשים [למדו חס יבס וכשעיה חס אלכו יקר נכשטי
 אשר יחזרו לו פעלה מולו ואל' כוחלו חון לו ערך ודמיון חס זה לא חטוים
 למולו : (כד) וזכר . חן דעמך לומר חטוים כי כשחך מגדלו פעלו אשר חס
 חטוים ל"ל חיועום וסנולתו לכל מגדלו מבחכך מלמד כעלמות וסוכמות אשר
 לא חס : (כה) כל אדם חו בו . כס כל בני אדם כוללים חס ככשו כי כול
 יזכר חן כל אדם וכולל חלומם כפי ערדו ביש מרחוק וליך חטוים סכמוס [ל'
 חלס חס נכשטי כחלך ונטיי סחלמד חיוע חן חלל יבס [הכלים י"ד] :

בְּרַחֲמֵינִי : (כו) **הַדְרִיגָל יַעֲנֵב וְלֹא נָתַתְּ מִסְפָּר**
שְׁנָיו וְלֹא־חִקְרָה : (כו) **כִּי יִרְעֶה וְסַפְּרֵה**
מִיָּם וְיִקְרַח מִסְפַּר אֲדָמוֹ : (כח) **לֹא־שָׁחַדְתִּי**
שָׁתֵקִים וְיִרְעַפּוּ עָלָיו אֲדָמָה רַבָּה : (כט) **לֹא־**
אֶחְיֶיבוּ מִפְּרִישַׁי עַבְדֵי הַשְּׂאוֹת סִבְתִּי :
 (ל) **הֵן פִּרְשׁוּ עָלָיו אֲדָמוֹ וְלֹא־שָׁחַדְתִּי הֵם בְּפִי** :
 כי

רש"י

פכשו : (כו) מספר שניו ולא חקר . לפיכך לר"ך לאות להטות
 מרחוק לשאול מה שחלע בראשונים וילמד מהס : (כז) כי ירע .
 כי ירע . כמו ומגרס חיס [לעיל ט"ז] יש פותרים יגרעס מן
 שמים להוכיח חין : יוקר . סקקעיס חס סמטר : לאדו . לענו :
 (כט) אף אם יבין . או חס יבין חסס מה יס במסככי עד כחמוס :
 השאות . לשון מרפל סוכמו : (ל) הן פרש . על סעב חס אוין
 וסכטי

מצודת דוד

(כ) **חַו אֵל שַׂיִם** . כסס חלל גדול מלך
 אלו דעס לשכר גדלו ומכסר שניו רכבו חון
 ויבס לסי כי חון לסי חלס חלס ולי
 חקב ח"כ סקחול חסמלמולו ולי חמסכר
 עשיו : (כז) כי ירע . חולס עשט ויבס
 מלך פועותיו כי נכשטיס ויבס נכשו יי
 ככטר סס כי כרסס מטר כיו ככטר חל
 פנו מ"מ כחפלו ויכל חס ככטר :
 (כח) אשר יזכר . ולכשטיס ככטר חס
 יזכר חקוים מחלוצ חסס חס חס ככטרס
 פפעל ע"י כשעל לא יזכר חל על חכטר
 מ"מ יכשו מחלוצו סוכו לעכור חלוצ
 חלס כ"ל ר"ל זיק חססו בידו ככטר
 על ככטר : (כט) אף אם יבין . חף ככטי יבין חקוים עת כול ככטי חייב
 ככט חתה ככטיס : השאות . עת כול ככטי עשיו ככט אשר כול ככטר על
 יזכר חלומם וכול ככל עשיו ככטי : (ל) חן פרש . ככט נכשטיס יגכור חסדו
 ויפדו על ככט חס מסרו ככט מחלוצו סוכו וחס ככטי חס ונכטי יבס לכל
 יתמול

מצודת ציון

(כו) **חַו אֵל שַׂיִם** . מלי נרעון וסכרון : נכשו .
 מלי טיפין : ויקר . עשיו ויקק כמו ויבס
 ויבס ויקק [לעיל כ"ח] : לאדו . לעניו
 כמו וזכר עשט חס [בראשית ז'] :
 (כז) **כִּי יִרְעֶה** . חולס עשט ויבס
 מלך פועותיו כי נכשטיס ויבס נכשו יי
 ככטר סס כי כרסס מטר כיו ככטר חל
 פנו מ"מ כחפלו ויכל חס ככטר :
 (כח) **אשר יזכר** . ולכשטיס ככטר חס
 יזכר חקוים מחלוצ חסס חס חס ככטרס
 פפעל ע"י כשעל לא יזכר חל על חכטר
 מ"מ יכשו מחלוצו סוכו לעכור חלוצ
 חלס כ"ל ר"ל זיק חססו בידו ככטר
 על ככטר : (כט) **אף אם יבין** . חף ככטי יבין חקוים עת כול ככטי חייב
 ככט חתה ככטיס : השאות . עת כול ככטי עשיו ככט אשר כול ככטר על
 יזכר חלומם וכול ככל עשיו ככטי : (ל) **חן פרש** . ככט נכשטיס יגכור חסדו
 ויפדו על ככט חס מסרו ככט מחלוצו סוכו וחס ככטי חס ונכטי יבס לכל
 יתמול

תרגום

יִסְרִיחַ עַבְדֵי אֱלֹהֵי עַגְלֵי אֹרֹן : יִים וְהָאָה
 קַסְבֹּת וְכַתְּבֵיהֶן בְּתַחְבּוּלֹתָן כַּחַבְּלוֹתָיו כִּי
 לִפְעֻלָּם כָּל־גִּישׁוֹרֵי יָצוֹם וְעַל־פְּנֵי
 תַּבַּל אֲרָצָה : (יג) אִם־לְשִׁבְכֶם אִם־
 לארצו
 קָשָׁא מַלְיָ יֵה וְקִשְׁדֵי יִשְׁדֵּי לְקַל דְּקִשְׁתֵּי עַל אִפִּי תַבַּל אֲרָצָה : (יג) אִין אִין סְקָרִיָּה
 דְּמִדְּעֻנְתָּהּ

רש"י

של המקום : עגן ארון . עגן משכו : (יב) הווא . המנוגה מביבות
 מהספק בתחבולותיו של מקום לפעול של נשמים לפועלו המוטל עליהם
 לפשות אם טוב ואם רע מהספק בעסיבות הרבה כלותו שטינו כרי שחי
 יכרעו כל"י לדיקים גמורים בר"ם ופסקו להם נשמים לסוף כרכו
 לפחות מסה אי אפשר שכבר עזרם גורם אלה הקב"ם מורידים
 שלא בזמנם ועל ארץ שזיכה לזיכה להם ועמים למזכר כיצד כו' :
 כל אשר יצום . לאותן נשמים לפשות לארץ . [ד"א וכו' מביבות
 מהספק בתחבולותיו . מקוף עניני וימותו מביבות הכריס שיחי
 שומים מגל רומותיהם . בגדת והיה עקב] : (יג) אם לשבש . אם
 לטועמות בני ארץ מורידים בהרים וגבעות שאין מקום זריעה :
 אם לארצו . לזכירם כאשר נגזר בתחילת דין לא לשכח ולא לפנים
 ען

מצודת ציון

רמז : יסר . יסר כמו ופיקן אוחס
 [מחלל לין] : (יב) בתחבולותיו . ענין
 הסתמכות כדבר מס : תבל ארצה .
 מקום מיושב עבדלך נקרא תבל ור"ל
 במקום להקים ביתך בית ע"פ הדומה ל"ל
 מה שהעבים מהספדים כנס ונסת
 במקום נדרשו כמו ארמת עמר [דניאל
 י"ג] : (יג) לשבש . ענין שובם שהעוברים
 על דו יד כחש יחסלו יוכר הוא במקום עמק
 לארצו . פשט יספקן לזכור הכתוב להלך כי' ל"ל אל המקום אשר הכתוב הכתוב
 הכתובים

תרגום

דְּמוֹתֵימָא בְּקַסְבֵּיָא וּבְכַתְּבֵיהֶן
 אִין סְקָרִיָּה בְּנֵיָא לְאִיְלֵהּ
 מִדְּעֻנְתָּהּ וּמִלְּפָתָא אִין סְקָרִיָּה
 גִּישׁוֹרֵי יָצוֹם וְעַל־פְּנֵי
 דְּבִרְפִי וּפְסָמֵיהּ : (יג) אֲצִירֵי
 דְּאִיוב קֹס וְאֲפִיקֵי פְּרִישׁוֹתָא
 דְּאִלְפָּה : (סו) מְרַבֵּת כִּי
 יִשְׁעֵי אֲלֵהָ וְנִרְמָא מְלִידֵיהּ
 וְיִשְׁעֵי עַגְלֵי סְקָרִיָּה :
 (סו) מְרַבֵּתָא עַל בְּרַשְׁתֵּיהּ קָבִיא פְּרִישׁוֹתָא דְּשִׁלִּים פְּקָרִיָּה : (יג) דִּי לְבוֹשֵׁי
 מִשְׁחָתִין

רש"י

מן השורס . אלה בעימות : אם לחמד . שנטשו סודר עשיוותם
 לזקוקים משהיו בראש השנה . וזאת נשמים שנגזרו בעימות מהספק
 בתחבולות מביבותיהם לירד בחסד בזמנם ועל הארץ הזריכה להם
 שלא תרד טפסה מסה לאיבוד . [ימלאוהו מטר] לאחם עין המדומ
 הללו : (סו) בשום אלוה . חק ברית עליהם היסך תלוים במלמד :
 (סו) מפלשי עב . גילו עב . לשון עבוי מוסלם . כלומר לארץ
 ולכתתן של עמים : התרע . עליהם מפללות תמים דעים : (יז) אשר
 נגזר

מצודת דוד

פסוקים אלו אשר הכתוב נגזר עליהם .
 אם לחמד . פשט יספקן לזכור הכתוב
 לפשות בז שור חסד
 שגזרו וכו' כאשר נגזר מתחלה יחשב
 בשמים וזכר"י לזכור מעשיהם כנס
 יפילו חסד לזכורם במקום ביתור נזק
 ואינו מחדר טפה לרדת במקום שאין
 שם זרע : ויבארו . חזר הוא על כול
 ור"ל וישקן וישקן את המטר לאחם מהלן
 כלומר את חמרי ושקוק וזן לכן הכתוב
 יחשבו ולא אל המערים : (סו) התרע . ר"ל
 כלה לזאת חמסו ודעת מה שכתבתי
 חמרי שם אלוה המטר על הכתוב
 כלה לזאת חמסו ודעת מה שכתבתי
 חמרי שם אלוה המטר על הכתוב
 כלה לזאת חמסו ודעת מה שכתבתי

הדרגות

בגדר המים בהשקם ארץ מדרום : ששפניו בר קשרו ארץ
 עיה מר קצו עמו לשחקים הזקים כראי
 מוצק : יום הדיענו מרה נאמר לו
 לא געיד קצו השק : כי תוספת
 לו כי אבדו אים נאמר אשיו כי
 יבלע

רשי

בגדר המים : בהשקטו ארץ מנוח דרומית שאינם הורגת את
 העולם בקרה שרוע מנחמת מהממת שנאמר רוח קדים הריטית
 [יונה ד'] שמשתקת כל הכוחות מפנים : (יה) חוקים : הרקיעים :
 בראי מוצק : כראי שהשקט רוחו בו : (יש) הודיענו : מה נאמר
 לקצו"ה דבינו עמו : לא נוכל לערוך אליו מפני שהן אשר סתרו
 סביבותיו : (כ) היספר לו כי אדבר : וכי כמדח הכריתו הוא שלדך
 שיספרו אליו דברים הולאים [מפינו] : אם אבר איש : אומר
 מפיו : כי יבלע : ויגלה אליו מד : כמו שן יבולע למלך [שמואל
 ב']

מצורת ציון

(יה) חרקי : ענין פרישה ושטחה כמו
 לרוקע חדר [ההלים קל"ו] ושפטו
 שחוקים כח"א הכוונה וקול כדבר סמוכן
 ומסור רבים : לשחקים : כחא כה"ג
 כמקום את וכו סגור לאבד [שמואל ב']
 ג' : כראי : מ"ל לחים ומיחא : מוצק :
 הוא הלא הם דומעין ומלון בה לפי
 התפירות להחמם והואמר והם היו
 ככל בה מ"ל המערכים היו ח"ג מהאש
 ככלע

לדעת הכל כאשר דעת דברים טעונים : (ח) חרקי :
 החוקים מנחלים המים כעשש צידיק שבוה חוק : וכו פרישה עמו את החקיים
 שיקרנו לו שחם חוקים כדבר הכריות מנחלים דבר המוקד בעת יקבו אותו אשר
 ידור מ"ל והואמר וכו כי ואל קר עד שהאמר הערש לפניו משפט : (י) הודיענו :
 הודע לנו מה נאמר : כעשש והואמר גם אתו כינו מנחמים עמו בעבור חן
 אומר לא מה נאמר : יא נעיד : הלא לא נוכל לסדר משפט למולו ח"י חשם
 לדעת אשר עמו מול חממת החקיים : (כ) היספר לו : ר"ל מה לנו לערוך עמו
 שפטו וכי מנחלק יספר לו אשר אדבר הלא הכל ידוע לו : אם אבר : וכי אשר ח"ש
 נבר

ובא ידון לא חסן מקרא : ובלע : (כא) ועתה ו לא ידע אלו
 בושם הוא בשקמא ויהיא : בהיר דרוא : בשחקים רות עתה
 וישמח לא אקפילו בארמא : ותפירות : (כב) מצפון ותרב יארה על
 לאקמא סלא וסקרא ורית : אלה
 צברון ונאמן : (כג) מצפונא דנקא וי"י קדם אלקא דחיל שכתורא

רשי

צ' [י'] יגלה ודעותיו כי' היסופר כל שנחו לו : כי אדבר כי נדבר
 בו ובנבוכתו : אם אמר איש לספרו כולם : כי יבולע ממקומו :
 (כא) ועתה לא ראו אור : בסוף דבריו של אליהו חזר לקחת אותן
 שלשת רשי איוב על לא נאלו מענה ואמר ומהם שלשת רשיך אלס
 שהים לנס להשיבך כל דברים אלו שאמרתו לך : לא ראו אור : נעשו
 סמם כנפלים אשר לא ראו חמם : בהיר הוא בשחקים : דומם
 לבהירים הנלאים בשחקים לכויר גשם : רוח : דה ומטהרתן
 ומעצרתן ואין מער יוד : כך הוא דוגמא שלסם החילו להשיבך
 וסוף עמדו ולא ענו : (כב) מצפון ותרב יארה : כרי הוא כחור
 על כהלשונות [ועתה לא ראו אור] ד"ל מדרש חממים ששחקים
 נלא כהרות עניים לכויר גשם רוח עכרה ותסחרם : ואין גשם
 יוד : זה מדרש חממים ואינו מחיישב על סדר המקראות : [מלפון
 וסב יארתם : מנגש רוח לפותק ומעציר גשם סדר המקראות : מלפון
 שחקים מעליהם הוסך [אכריה ד'] : על איהו : מלפניו : מלפון
 וסב יארתם : נלפון הוסב הסוב להפון שיחיו את עלמן למאוס
 שחקים

מצורת דוד

דבר אשר יספר פמנו וכו כל ענין צפ"ש : כבלע את הקדש [במדבר ד'] : (א) בוד :
 (ב) ועתה : כשאל לטלים דבריו אמר : מאיר ומאיר : (כב) מצפון : ענין סמוך
 ומהם חומר אני דרך כלל סיס לפעמים : וסבא וחמי צ' מליס לחאם על סיסב
 לא ראו אביס חור בשמש וכו לאמר : בה משאם סמון : והב : ר"ל חזק וק
 יבסם סען ועס כי סביר הוא כמקומו : כובד וכן שחקים מעליהם הוסך [אכריה
 בשחקים ומאיר מ"ל חבל כאשר עברת : ד'] : יארה : יבא כמו ורחם מרכובת קדש
 רוח ומסר את שחקים סן סעון לו : דברים
 יראוהו וכו סקרא קר ומוכן מחלי : (ב) מצפון : ר"ל וחס בשמש אשר נחאס
 הוא לפון כל אשר יסר שמים נעלם הוא כאשר יכסו סעון וחקי א"ל יוכח ממפניו
 סג דעון וחקירות מעקרות כוכב : על איהו : הלא נעלם הוא כל סן
 26 וחד

לְעֹלָם נִדְרָא הוּד : (כג) שְׁרֵי לֹא־
תִצְאָהוּ שְׁרֵי לֹא וּשְׁשֵׁם רֵב־צִדְקָה
לֹא יִנְהַן : (כד) לִבְנֵי יִהְיֶהוּ אֲנֵשִׁים לֹא
יִרְאֶה בְּלִי-חֲכָמָה לֵב :

ויען

לְשִׁשִׁי טַקֵּי יִילֵא וְיִנְיֵא וְסוּשֵׁי אֲרֻקְתָּא לֹא יִפְתָּה : (כד) לִבְנֵי מִן
דְּחֵילֵי טַקֵּי עֲבָרָא לֹא יִחְתֵּל בְּלִי טַקֵּי לֵב : הָיָא טַקֵּל דְּרֵחִילֵי טַקֵּי
עֲבָרָא לֹא יִפְתֵּי מִבְּרֵי חַד בְּלִי טַקֵּי לֵב :

ואמר

רש"י

הַקִּבֵּס וְהַמְאִמִּים בְּהַלּוֹם הַטְּרָל מֵאֲדָר] : (כג) שְׁרֵי לֹא מִצְאֻדָּה
שְׁרֵי כַּח . לְעוֹר מִשְׁפָּטֵי עַל הַכִּרְיוֹת מֵגוּלָּה כַּח כִּי אִם בְּרַחֲמֵים
וּכְסֻפֵּי הַכִּרְיוֹת שֶׁם בְּדַבָּר מוֹטֵט לְפִי הַיּוֹכֵל . קוֹנֵן מִנְחָה . מִתְּלִים
הַשָּׁקֵל . תּוֹרִים וְכִי יוֹנֵה . בִּקֵּר וְאֵלֶּן . וְלֵא טַרַח בְּקַסֵּי רֵאִם וְהַמּוֹרֵם :
וּמִשְׁפָּט . יִסְרוּן : יִסְרוּן . לֵב . הַכִּרְיוֹת יוֹהֵר מֵאֵלֵי . וְכֵן לֹא עִנִּים
הַסְּדִיק יוֹסֵר מֵאֵלֵי בְּהַם שְׁלֵי אֲסֻפֵּר כִּי אִם לֹאשֶׁר יוֹד : (כד) לִבְנֵי
יִדְרָאוּ אֲנֵשִׁים . מִלְּהַחֲוֹכֵה לְהוּ כִּי : לֹא יִדְרָא כָל הַכְּמִי לֵב .
סִמְחָתְחִמִּים לְהוּ כִּי שֵׁן מִמֶּמֶס בְּעִינֵי כְלוּם . וְרוֹחֲמוֹנוּ טִירְשׁוֹ עַל אֵשׁ
שְׁלֹמֵר

מצודה ציון

דְּרִיס [צ] : הוּד . עִינֵי כְמוֹ סֵדֵר וְהָיָה : וְחָד טַקֵּי אִלֵּי חֲקוּן סִיבַסֵּס מְדוּחֵי :
(כג) שְׁרֵי . גְּדוּל כְּמוֹ טַכְחָה עֵלֵנוּ [לְפִיל]
וְעִינֵי שְׁלֹמֵר גּוֹרֵה הַחֲלוֹת [מִשׁוֹט ט"ו] :
(כד) שְׁרֵי לֹא מִצְאֻדָּה . עַם כִּי לֹא מִלְּחֻמֵּי
חָד

יִלֵּא כַּח שְׁרֵי רֵל עַם כִּי לֹא טוֹל לְהִכִּין מִלְּחֻמֵּי וְהַכְּבֵּה מְדוּחֵי מִפִּי בֵן יִרְעֵי
כִּי הוּא מִנְיָא כַּח אֲלֵל מִשְׁפָּט וְכֵן לְדַקָּה וְלֹא יִשַׁע אֵל הַרְחֵם מִלּוֹ כִּי אִם מִגּוּל
מִשְׁפָּט יִשַׁע לוֹ : (כד) לֵב יִירָאוּ אֲנֵשִׁים . עַל כִּי בֵל מִשְׁפָּט מִשְׁפָּט לֵב
יִחְדוּ מִמֵּוּ הַלְּחִים וְלֹא יִמְרוּ שׁוּ כִּי לֹא יִרְאֵה כֵל הַכְּמִי לֵב רֵל אִף הַכְּמִי לֵב אִיִּים
וְהַכְּמִי לְפִי וְהָיוּ וְהָיוּ אֲחֵרֵי לְהִכִּין לְכַסּ פְּוִים מִשְׁפָּט כְּמִי לֹא יִכִּי שׁוּ לְפִי דֵל
[לְעוֹל ל"ד] כִּי שֵׁן מִשׁוֹ פְּוִים לְפִי . [הַסְּוֵל מִשְׁפָּט כְּמִי לֹא יִכִּי שׁוּ לְפִי דֵל
מִשְׁפָּט אִף מִשְׁפָּט יִיבֵל עַל הַרְחֵם מִן הַטְּרָל כִּי יִאֲמַר מִשְׁפָּט
מִן הַרְחֵם וְלֹא לְעַמִּים יִקְרֵה יֵל לֹא קִי הַכְּבֵּה כִּי עוֹלָם וְכֵן יִבְרֵי אֵל הַכְּמִי
יִשַׁע עַם מְדוּק יִסְרֵי וְיִסְרֵי לְאִיִּים עַם מִיִּין כְּלוֹ יִסְרֵר [לְגוֹל אִיִּים לְמִשְׁרֵי
שְׁשֵׁם ל"י וְיִבֵּל מִן מִיִּים וְיִשְׁפַע בְּרַעַן יִשַׁע לֹא שִׁים מִשְׁפָּד לְכַסּ בְּהוֹל הַיִּם
26

לח (א) וְאִמְרֵי יוֹי אִיִּב כּוּן
שְׁלֵטֵל אֲדָרְגָרָא וְאִפֵּר :
(ב) כּוּן הוּא דִּין כְּמִשְׁלֵד סְלִיָּא
מְסִילָא קְרִילִית מְקֻדָּתָא :
(ג) וְכֵן קָרוֹ עוֹד וְגָרָא מְרֻדָּה
וְאִבְעֵד

רש"י

שְׁלֹמֵר לוֹ אֲלִיחֻס לְפִי שְׁחִים מְעִיל אִיִּים יִסְרֵם עַל דּוּק חֲסִים .
לְפִיכֵן לֹא זְכוּת לְהַתְקִיִּים לֵךְ בְּעִינֵי חֲמֵי לֵב : [מַעֲנֵס ה"י] :
לח (א) כּוּן הַסְּעָרָה . מִנֵּה שְׁעָרוֹת שְׁלֵן וְאִשְׁכֵּיךְ דְּבִרִים כְּגֻזֵן .
[מִן הַסְּעָרָה . שְׁהַרְפַּעְתִּי אֲשֶׁר בְּסַעֲרֵי יִשׁוּעִי לְפִיל ה"י]
מִמֵּנָה חֲשִׁיבִי לֵךְ כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּסוּף הַעֵמִין . מִי סִלַּג לְשַׁקֵּף הַמַּעֲלֵס
גּוֹמֵל לְכָל שַׁעַר . ד"ר בְּסַעֲרָה כְּסִטוּ בְּסַעֲרָה רַחֲמָיו . כְּדַמְפַּרְט
בְּסַפְרֵי : (ב) מִחֲשִׁיךְ עֵצָה . עַלֵּה שְׁחֹרֵה וּסְכֵלָה ד"ר מִזֵּה מִחֲשִׁיךְ
עַלֵּה בְּלִי דַעַת . אֲמַר הַקִּבֵּס כִּי מִן זֵה מִחֲשִׁיךְ עַלֵּה עַקְלָקֵל בְּעֵלִים
וְכִרְוֹב דְּבִרִים שְׁכַחְתִּי אִיִּים חֵם וְיִסֵּר בְּחִמְלֵה סַפְסַר כְּדִי לְחוֹל שְׁמֵו
עַלֵּו . וְסוֹף בֵּל וְהַחֲשִׁיךְ וְקַלְקֵל מִה שְׁעִלְתִּי כְּרִוֹב דְּבִרֵי וְלִאוּב עִנְיָו
מִי זֵה מְעִילֵים עַלֵּה [קָרָן מ"ב] חֵילֵי סִיִּיִּי וְיִזַּע עַלְפָּן לֹא סִיִּיִּי
מַרְבָּה דְּבִרִים וְהַקִּבֵּס חֲשִׁיבוּ וְכֵלֵל אֲבָרְכֵם לֹא סִיִּיִּי וְיִזַּע
בְּסַעֲרָה . קַן מִלְּאִחִי : (ג) אֲוִיר נֹא כְּבִיר הַחֲצִיץ . כְּמוֹ עוֹ שִׁמְעוֹרַר
מִן

מצודה דוד

שֵׁשֶׁס כְּסִי מְרֻוֹב לֵב וְסִים אֲדוּד לְנַח כְּדוּר
כַּמְּבֹרָל אִף וְיִכּוּחוּ עַל מַה לֹּא יִכּוּפֵי מַלְּחָו
לְמַקּוֹס כֹּלֵל כֵּל בְּדוּד וְחָד דּוּפֵס לֵב
וְיִזְכִּיתָ עַל הַסְּבָחָה מִלִּי כִּי הוּא יוֹזֵר הַעֵינִן וְחָד לֹא יִסֵּס חוּף אִף יִזְכִּיתָ מִמְּלֻחֲמוֹתֵי
יִסְדוּעִים לֵב וְסֵם כִּי עוֹד הַכְּעִלְמִים אִף יִסֵּי לְאִיִּוב וְיִסֵּר הֵלֵל דַּעַת מִשְׁפָּטְכִי
וְיִפְדוּת לֹא טַרַח יִסֵּר הַכְּרִים אֲלֵל ע"כ כֵּל מִמֵּוּ הַסְּבָחָה וְחָן לְדַעַתֵּי וְלֵא אֵלֵי
לְהִכִּין חֲמֵר מִשְׁפָּט . כִּי קָרֵה דַעַת חֲלֹס לְכִיִּין מִשְׁפָּט ה"י וְכִסְמוֹתָן :
לח (א) כּוּן הַסְּעָרָה . כִּי עֲגֵלֵה חֵיִי כִרְוֹחַ סַעֲרָה : (ב) מִי זֵה מִחֲשִׁיךְ . כִּי הוּא זֵה
חֲמֵר מַלְּחָו לְפִי הַחֲשִׁיךְ וְכֵסֵל הַמַּעֲלֵס חֲשִׁיבוּ עַמִּי כְּדִבְרֵי הַסְּבָחָה עֵלֵנוּ :
מְסִילֵיךְ עוֹד . אֲשֶׁר יִאֲמַר שְׁכֵל כֹּחַ מַעַל הַסְּעָרָה וְכַעֲבוֹר עַם יִגְדֵה הַכְּבֵּה
(ג) אֲוִיר נֹא וְיֵוֹ . כּוּן מִיִּין חוֹזֵק וְרִיזוּתֵי כִי הַכְּבֵּה מִשְׁפָּטֵי כּוּן מַעַל : וְאִשְׁכֵּיךְ
26

(יב) הַיְמִינִיךָ צִוִּיתָ בְּקֶרֶב יַדְעֶהָ יָדָהּ

השחר קר שחר מקומי : יט לאחור

בַּבְּנוֹת הַיָּאֵרָן וַיַּעֲדוּ רֵשִׁים מִמֶּנָּה :

הכבדים בראשית היתה

(יז) מִתְּחִלָּה בְּקֶרֶב חוֹרָם וַתִּתְעַבֵּוּ

קרינו אקריה : יט לשיח

עַל הַלְוִיָּה כִּמוֹ

קנה : היא לשיח קסמא

דַּאֲרָא דִישָׁרָא וַאֲשִׁילֵו דְרָא

דארא דישרא ואלילו דרא

וַיִּזְעַם : הִיא אֲפֻסְתָּהּ בְּרַד סִינָה חֲתָמָא דִּילְהוֹן

והיא : היא אפסתה בראד סינה חתמא דילחון

וַאֲחֲתָתְהוֹן בְּרַד כִּמוֹ

ואחתהון בראד כמו

בְּשִׁמְחָתָהּ

בשמחתה

רשי

וסם מעלות סביד למיר : (יב) המיטר . מיום שולגם : (יג) לאחור

בבנות הארץ . ועוד הענין לית לאחור כגם הארץ כלום שאחור ככנסי

סעולת ומנעם כן א"י עמיד לאחור ככנפוחים ולנער את הרעשים וכו"ל

ואי יטה דו וכסל עור [ששים ל"א] כשאלם אוחו בידו דבר ומנעם

ידו וסו וסל : (יד) חתהפך . צליורון] : כחמר חותם . מנעם

זרם אלם כמותן . ובחמיה סמיהם ימיו ישמדו בלבושים :

וימנע

מצודת ציון

מצודת רוד

הגול : (יב) השיר . הוא כמו בוקר : ובמקומו יום גליו כסעם וגלון ולח

המנים : (ט) יעשו . מנין הכילה מו סדר אשר

ימניו עמ כד כמו גליו נעמי

(ממיהם ט') : (יז) חתם . זרם כמו חותם

קמיה

ולא יתח ותם לא ריה כנע לי לקיים בנתי סיה א"כ רחיו לו לנח תקום

המנים : יקום . הישע את השמש הכחול הכח איה מקומו אשר ישכון עם הכחומר

כח און לו עת לנח ורחו ככל ענין כ"ס : (יג) לאחור . הוא שפך קר

ואילו אשר כח זמית לאחור כקומו הארץ ויעשו כרעשום ממנה והלדיו כבאר

בס וכל כעול ואשר אשר ככל האדו וישאר קר נח ובי און פגעה כיה ו :

(יז) חתמה . ומל אלם חע עם כי סתהפך חותם זרם כהרם כח מנע

לסוח כחומר וכטיס חותם ע"ל ישמדו כחמיה ויכוד כרלחשום ובמו כמלבוש

אשר יקולו וחודו וכטיס ובי הוא כרלחשום וכל לסידי על הארץ שפך

פחמיה כחצו שסל כה מזל המערה ופי סטע וחס"ל הוא כמנע אלם ככנע

והוא חמר לו כמקום אלם חתום חמיה שז און לפניה על חתום

אֲשִׁפְתָּהּ בְּרַד כִּמוֹ סִינָה

(טו) וַאֲחֲפִי כִּן בְּשִׁינָא

בְּחִירְהוֹן וְאֲרָעָה בְּרַקְסָא חֲתָמָה :

(טז) אֲשִׁשֶׁר דְּשִׁלְתָּא מִן

סַרְקִילֵי סִינָה נָפָא וּבִשְׁלֻשׁוֹ

חֲתָמָא חֲלָקָא : (יז) אֲשִׁשֶׁר

דְּאֲחֲלִיאָא לְךָ מִגְּלִילֵי כֹחָא

וּפְשִׁלֵי מוֹלֵי כֹחָא דְרִיקָא

חֲתָמֵי : (יח) אֲחֲפֻנְתָּא עַד

פְּתֵי אֲרָעָא דְרִיקָא דְעָמָה מְרֵי

אִין דְּשִׁקָא כְּלָה : (יט) אִינּוֹן

אֲרָעָא יִשְׁרֵי נְחֹרָא וְחֻשְׁבָּא

חִיבִין אֲפֻסְתָּהּ : (כ) אֲרוֹם

תְּבַרְזִיָּה לְחֻשְׁבָּא וְאֲרוֹם

חֲקֻבָּא שְׁבִילֵי בִיתָה :

(כא) רִמְנַע . או מרעשים אולם וכו"ל חזווע רמס משכר

(כב) נבכי ים . מכרי ים . כמו נבוכים סס באלן [שמוס יד']

(כג) שערי בות . זס נכוסס :

רשי

מציודת ציון

ממיה [יחזקאל ל"ח] : (טו) רמס . כמס

נכוסס כמס כמס כמס כמס

נכוסס כמס כמס כמס כמס

נכוסס כמס כמס כמס כמס

נכוסס כמס כמס כמס כמס

נכוסס כמס כמס כמס כמס

נכוסס כמס כמס כמס כמס

נכוסס כמס כמס כמס כמס

נכוסס כמס כמס כמס כמס

וכא דיעת בראי תולד וספסר ימדך
 רבים : (כב) דבאת אל אצרות שלג
 ואצרות ברד תראה : (כג) אשר השכמתי
 לעת צד ליום קרב ומלחמה :
 (כד) אריות רדודי יתלק או יפץ
 קרני עלי ארצין : (כה) מייפלג לעשפת
 תעלה

רשי

(כא) ידעת כל זאת. ודי אז חולד כשכרחתים : (כג) אשר השכמתי. סמנתי : לעת צד. להמשה מלטיס בנכעון : ליום קרב. מלחמת גזר ומגוג : (כד) יחלק אור. תימור של המס מפלג לכלן לכלן קרתי אל : קרים. שמש בזרח : (כה) מי פלג לשפת תעלה. בערבות קרין לשערא טיטפאל כל שימר ושימר שבראש פלגתי לו תמלס גומא יניק מגוה שאלו טיטס וזיקות גומא אחד מהשיכות עמור טיטו של אדם וזה לא נתלפסו לי. דין איוב לאיב נתחנף לו אחי מן הסערה : ד"ח

מצורת ציון

(ב) קרב. גם הוא ענין מלחמה כמו המלמד
 ימי לקר [סלסיס קרין] : (ב) יפץ. יפץ
 גמון ויפץ טס [שמות ה'] : (ב) פלג. חולד או בזון מנולה ועסר בידעת אש
 ענין מלוקק כמו וטלס הלקן [לחשיית
 ה] : יטפה. מנולה טיטס כמו ודחו
 כחל
 (ג) אשר השכמתי. אשר מננתי מלודת מלודת כפי' ויחולד וגר לא תך חלס
 [שמות ה'] ונאלחו מלודת כחור לטוח מוניטס לפי זר להכר לחמשה מלכי
 האחריו כפי'ס וס' כלקר עטיס חרטיס גדולות מן הסמיס [ויטעס ה'] ולווס
 קרוב ומוחמס על גזר כפי'ס ועכטטי וגו' אכסי אלגביט וגו' [יחוקקל לחן] קרודלי :
 (ד) א. א. א. ריל בידעת חסס או סודך אשר יחלק אור הכמש לרדס בעולס בדרך
 מעופף אל יתור כרומס אח סכרד סחול וחסס או סודך אשר יפץ עמלו על הלך
 יחיה קריוס טיטס כרומוס ואל ימיל אח סכרד לחין ונשאר מלוי ועומד וכוונתי וחס
 חיל. ג. ח. ח. כרוב חרץ שכלי חסס : (ה) מי פלג. מי חלק חסריס לכס
 וטפס לכמש כס אל הפקוס מן הפקומוס אשר אלונו נלכס ומי עלג דרך וקולוס
 ערס

לשני קליא : היא סו פארי
 לשפסא דחומקס קריצי פיא
 וקצתתון דלא לעילא ואורקא
 לשני דקצתון סספון פיא
 קקליא : היא פון עבר לשפסא
 לקרובא קריצי וקליא ארקא
 בשניא דרפתס ספרא קקליא :
 (ט) לאקתא ספרא על ארקא
 דליח כה גבר ספרא דלא בר
 לש פיה : (כו) לקספס דרשוא
 ואחרששתא וקריביא ספסגות
 דתקא : (כז) נאח לספרא אקא או סן אולר קריסי פול : (כח) פקריקא דרין
 פקס קרקא וקליא דקספי סן וליד וסיה :
 רשי

ד"ח לשפס פופת גשס שופק פלגתי לכל טיפס גומא בעטיס. שאלו
 יודות גומא אח כ' טיפוס מעשפוטס אח סלקן וטעווס טיט :
 ודרך לחויו קלות. מי פלג. כל קול וקול יס לו פביל. ואס טיטס
 סולטיס בשביל אחד סין סכריוס סוכלות אח סקול : (כז) שאה. הדין
 טיטס חסיטיס כרעט : (כח) אגלי סל. גלי טל. והלני' יתורס כמז
 ואחמוס בלוטיס [לני' ג'] ואלני' יתורס כרשס כתיכס לטויה שס דבר
 כדחת חרכ. כמו טיטוס חרכ [יחוקקל כ"ח] נשקת חרכ. ל"ח אגלי
 כמו אגלי סל. כמין אגמטס פלטיס שספל נתון כהן. לע"ד מתחלק כמז
 כספר עורס. גשס כמו לשכס [נחמיס ג'] : (כט) ונפר .
 גריס"ח

מצורת דוד

פרסס אל חקוס אשר ילי : (ב) להמפור.
 לכוירד ספסר על חרן גנוטס ויטפס עד
 לא יב כס חוץ ועל מוקס מרדכ סממס
 שרין כס ארס לגורל סרבוטס וכו' כל
 עיו ספסר' : (ב) להשביע שאה. להשביע
 עיו ספסר' אח חרן חרן וסמתי וכו' וכו' וכו'
 כס סולא חרס : (ב) חרס. חרס יס
 נסרד כל עיו ילד עטיי סכר אשר ילי :
 [לעיל ג'] : (ב) חרס. חרס יס וכו' . אשר
 חטיס כקסס מן סקוד וכן מנין חקוס
 סכרס [יחוקקל ח'] : ונפר . כוח סולא
 כימי חקוד כמס סכר וכן סכור סכר יפץ
 סלמי

איוב לה

הרגום

וְיִשְׁכְּנוּ עִיּוֹם יִתְחַבְּאוּ וּפְנֵי יְהוָה
 יִתְקַדְּרוּ : (לא) הַתְּקַשֵּׁר מַעֲדָנוֹת כִּימָה
 אֲיִימוֹתָיִם כְּסִיל תַּפְתָּח : (לב) הַתְּחַצֵּא
 בְּחַיִּיתָ כִּימָה וְעֵשׂ עַל-בְּגֵדֶיךָ תִּתְחַם :
 (לג) הַרְדֵּת תְּהוֹת שְׂמֵימַם אִם-תִּשְׁתָּם
 וְשִׁשְׁרֵי בְּאֶרֶץ : (לה) הַתְּרִים לָעֵב
 קוֹלְךָ
 רִשִׁי

ג'רש"ה : (ל) כאבן מים יתחבאו. על ידי הקשה שמגלד טיפס
 שמל טיפס : ופני תהום יתלכדו. בו ותהמו להחד. (לא) מעדנות
 ביטח. קיבור כימה. טלה חלה כל קורבו ותחיד את העולם בינים : או
 מושבות כסיל תפתח. להוציא חמה להטיב לימה של כימה :
 (לב) מורות. כל שאר עולות : ועיש. כובע גדול שבכימה. וסרכס
 כובעים קבועים בו וטל ד' כובעים ממנו לפתוח ארבעות
 שמעול וקבצו במזל טלה ועמד סכ"ה להחזיר לו תחומה :
 (לג) משפשו. שטיחה המעלות הממונים להביא על הארץ קור וחום קן
 ומקיף : (לה) התרים לעב
 קולך

מצודת ציון

מצודת דוד

[ה'סלס קפ"ו] : (ז) יתחבאו. מל' מחבוא
 ומסוד : (ח) מעדנות. ענין קבורים
 וכן יול' אלו אבג מעדנות [א"ח ט"ו]
 ודוד'ל' הסוד רח"י מעדנים [ל"ס ט"ב]
 מושבות. חמר דוד מכל מי סכס הסויו
 בו לזעזע וי"י מטיחה הלוועות יתחכו
 יתפרשו : (לב) מורות. כמו מולות כ"ה'
 בפקוד סכ"ד וכן ומזמים קרב [ג'ג'
 ז"ן] : על בניה. עם בניה וכן ויבואו
 חלוצים על הכהן [שמות ל"ב] : תגה.
 מוסיגים כמו ולא נחם אליהם [שם י"ג]
 (לג) שטישו. מלבן שער והוא ענין
 תמטלם
 אונס מול פיש עם בניה וסכ קבוצה
 (לד) וייעה. אולם הדע גדוהם לכה
 ח"ה מלך מי יאסול כל מי לחכר מי לרעב מי
 לגוים ודומה : (לה) התרים
 חלם

איוב לה

הרגום

לְעֵבָר קִלְדָּ וְדָקַחַת בִּיא
 תִּקְשָׁר : (לה) אֲשֶׁר דִּחְשֵׁב
 בְּקִרְוֹ וְהִכּוּן יִיחַדוּן לָךְ הָא
 אָנָּן : (לו) מן שני בבלון
 חֻקְתָּהּ או מן יריבה ללכא
 בִּרְגָא : תיא למדגול ברא
 בְּיִזְמָה לִמְקַלָּא מְרִיבָה :
 (לז) מן ימני לשמתי שמאי
 בְּחֻקְתָּהּ וְכִילָתָה שְׂמֵימַם פִּן
 יִשְׂרִי : תיא מן ימני סוכבי
 שְׂמֵימַם בְּחֻקְתָּהּ וְעֵשְׂהּ דְמַחְלִין
 קִנְיָנָא דְשְׂמֵימַם פִּן יִשְׂרִיב : (לח) דו אֲשֶׁרָא שְׂמֵימַם לְשִׁתָּא אֲרִבְשִׁי :
 הַתְּחַד

ללוות עליו להקשר בחשכה מים להכות שפעת מים מנכך. וסוף
 קדרות העבים. כמו או חשך לא תראה [לעיל כ"ב] או שפעת מים על
 פך יוככך מן השמים : (לה) ויאמר לך. במקום שמהלחו שם סגנו
 שבוו שלחוחך שלין לריבין לחזק למקומן לכבי שולחן שהשכינס
 בכל מקום : (לו) בשחת. אלו הכליות : לשכוי. זה חרנגול לשון
 חכמים ויש אומרים זה הלך שהוא שוכס ונפוס ומחשב את הטלדות :
 (לז) יספר. ידבר ויחזיר הפקודס : ובלי. עטוין כדודוס שהגשמים
 כטסיס בו שם כמו נכל יין : (לח) בצקת עפר. ביום שילקטי
 עפר : למוצק. ליסוד מולס כאלמנעויה : ורגבים ירבקו. סכיומויה
 לנדרין

מצודת דוד

אח' מרים לעב קולך להודיך הסטר וסוף
 גשע לך ויככך שפעת מי חמטר :
 (ה"ה) הרשעה. האם טמנה בקיום אשר
 ילכו וסכ ישיבו ויאמרו הנו ונעשה בדרכי :
 (ז) מן שני. מי שם חממה ככלות מי חו
 כן בניה ללג : (ז) או יספר. מי הוא אשר
 יעשה את השמים יסריס כשפיר מוסיגים מן
 העננים ומי הוא השכיב ופזרם תמחה
 לשחקים את נבלי השמים וסכ טעננים :
 (לה) בצקת. מוכס על מי וסוכי האמור
 סוכן
 אודום כמו ונבליס ונפלו [ירמיהו ח"ה] ופל טעננים יחמך כלי שאל : (לח) בוקת
 לנשו

איוב רה

תרגום

ולט) הַרְצִיז לְבָבָא שְׂרָף וְהִתַּת כְּפָרִים
 תְּקַמְלָא : (א) כִּי-רִיבֵיהוּ בְּמַעֲשֵׂי יֵשׁוּב
 בְּרַבָּה לְמֹא-אֲרָב : (אא) מִי יִכְוֶן לְעֵיב
 צִדוּ בִּי יְהוָה וְלִדּוּ קִרְיָא אֶל-אֱלֹהֵי יֵשׁוּב
 יִתְעוּ לְבָבֵי-אֱמָל :

הדרת

רש"י

לגדרין פד כי הנמלאו ארכו והכפו (א) ישחו. מומדים כפוסים
 לחוב קן דרך האורבים לשוח ולכופ טמנן כדי שלא יכירו בהם :
 (אא) יתעו לבלי אבל. שארבים שונאים והקב"ה מומצין להם יושבין
 כנכרסים מלאותן ונכנסין למך פיהם :

יעלי

מצודת ציון

צ"י יזקק והכנס : ונביא, כס החיובים
 כמו רבי נתן [לפ"ל א'] : (א) ישחו.
 יכפשו קומתם כמו קודר שחתי [הטלים
 א'] : במענות, מל טמון ומגור : כמו
 ר"ב : לחוב וכן פ"י [למנן מ'] :
 (אא) ציון. פני מון כמו להם ציד
 [ויכנס פ'] :

יעלי

הלא אני נחמי חמה כהם למאז טרף ארז יכפשו קומתם כמדורס לכל ינעמו
 בהם היותו יבדחו ויושבים בהם כמובל לחוב על החיות לטרף טרף : (אא) ישחו
 יכו. מי הוא ממנו לנורב לידו ונחמי כי ילדי כעורב ינעפו אל ה' ובהם חושבים
 ארבים יודעים מה לשבח על שחן להם אוכל ואחי הוא כעורב להם והאמר ר"ל עלכי
 מי כעורב כמה לנבים בילודם והרבים רואים מלכו שחור והם לנבים חושב שהם
 מי נזונים שחן ארז על האם לה ימאח בהם וממלאו לזנב והמקום מומצין
 להם יושבים מלאים ונכנסין לחור כי הם למאזים והאמר ארז חסן קן האמר שארבים
 מנצחין כנפלים :

כרדפת

תרגום

איוב למ

למ) אֲפֹשֶׁר יִרְבֶּעָא עֵדוּ
 פִּלְגְרֵיהוּ דְרִיבְלֵי פִּינְרָא
 בְּרַסְפָּעִרְיוֹ דְאִתְמָא חַמְסָר :
 (א) חֲפְזֵי יִרְמִיא דְשִׁלְמוֹ וְיִתְנַע
 עֲרֵי פִלְגְרֵיהוּ : (אא) חֲפְזֵי
 צִיְהוּ סְפִילְקוֹ צִיְהוּ
 קְשִׁירוֹ : (ד) חֲפְזֵיהוּ צִיְהוּ
 יִסְוּ

רש"י

למ) (א) יעלי סלע. אשפספוק וסואנס את ולדם ועולה לראש
 סלע גבוה כשדורפת ללד כדי שיכול ללרן וימות והקב"ה
 מומצין לו נשר ומקבלו בכפשו : הלל אילות תשטר. לשון חיב
 בילדם [אכסד ד'] האילם רחמסן זר ואין סוולד יכול ללחם וכשמה
 לידם ארי מומצין לה דרקון ומטישם ברחמם וכמה. ואם מקדים
 ומאחר נגמ מיד מהם וצין אותם נגשים ארזי מחליף וצין איוב
 לאיב נחחלף לו : (אא) תפלהה. מהקבץ רחם שלהסומולו ה'
 סוולדות וחכלי לידם טלסם : תשלחנה. מעליסם בלדסם לנגמ
 שארי מומצין להם : (ד) יחלמו. יחזקו ולא שבו למו. מעשרבו
 קלח

מצודת דוד

למ) (א) הדרת. ארז"ל אילם א חמית
 על בניס וכשמה כמורעס ללדם
 עולה לראש סלעו כדי שיכול ולרס ללרן
 וימות והמקום מומצין לה נשר ומקבל לה
 סולד על כפשו ולזה האמר לרזוב האם האם
 ידעת מה לרסם להמון כי כהנר : הלל
 אילות. ארז"ל אילם א חמית דר קרון
 כשדורס ללדם מומצין לה המקום דרקון
 ומטישם ברחמם ומחמסם ויולתם כקלח
 ולזה אמר האם האם חמור כעת האמר
 יצולו לה חיל וחכלי לידם לידדמן לה
 דרקון : (אא) חמסר. ופי חמסר לה
 יכחי ליד מתי תמלחנה וי' ידעת עה
 (ז) הרבענה. סלח האמר כהרמס ללדם
 הרכס וזולת מעמסו חת ה' כי ילכו ליד סלע חתר הלידם חכלי זרר אל
 כהילתם : (ד) חלמו. וסוולדות וחמיו ומעמסן ויכסי כהילתם ולא תחמסן עה
 בילדם וכמה גדלים כחון לחורב כיום
 ולקחת בילוב וכמה וזולתם מלח פ"י
 חמסר

חמסר

יָדְבוּ בְכָר יָצֵאוּ וְלֹא-יִשְׁבּוּ לָמָּו : יִמְנוּ בְּקִמְיָא יִסְמוּ וְלֹא יִמְנוּ
 (ה) מִי־יִשְׁלַח פֶּה־אֶת תְּשֻׁעֵי וְסִדְרוֹת עֲדוּד
 בְּיָמֵי פִתַּח : (ו) אֲשֶׁר-שָׁמְתִי עֲרֵבָה בֵּיתוֹ
 וַיִּשְׁכְּנֵנִיו בְּמַלְחָה : (ז) יִשְׁתַּח לְרַמְיָו
 קָרָה תִשְׁאֹת וְנֹשֵׁף לֹא יִשְׁמַע : (ח) יִתּוֹר
 תִּרְגֵּם מִדְּעוּהוּ וְאַחַר כָּל-יָרוּק יִדְוֹשׁ :
 (ט) רֵאֵנִיבָה רִים עֲבָדָה אִם-לֵלוֹ עַל-
 אֲבוֹנָקָה : (י) דַּהֲתַשְׁרֵי־רִים בְּתַלְמֵם
 עֲבָתוּ

רש"י

קַלַּת יַדְלוּ בְּכָר בְּזוּכֵים וּבְתוֹאִים וְאִינִם לְיוֹכִים לְגִדּוֹל אֲרִיסֵם וְאִמִּים :
 (ה) חֲפֵשׂ . שְׂאֵן אִרְס יוֹכֵל לְגַדֵּל פֶּה־לִּלְמַדוֹ עֲבוֹדָה כְּבוֹדוֹ :
 עֲדוּד . הַמְּזוּר הַכֵּר : מִי פִתַּח . מוֹסְרוֹתָיו שְׂאֵן טֵלִיו עוֹל אִרְס :
 (ח) יִתּוֹר הָרִים בְּדַעְוָהוּ . הוּא עֲלָמוֹ מִלֵּו עֲמוֹס עֲרַעֵם : (ט) רִים .
 כְּמוֹ

מצודת דוד

כְּמוֹ צִיר תַּלְמוֹת [לְשֵׁל א'] בְּכָר . אֲמוֹס וְאִינִם שְׂאֵן לִסֵּס לְכוֹת מַעֲשֵׂה
 וְיִזְלֵא אֲדוּמוֹ הַכּוֹלֵל [בְּרַחֲמֵים מִי'] חֵא' מַכְבִּיֹּא :
 לְכָרָה : (ה) פִּיֹּא . כּוֹחַ הַמְּזוּר הַכֵּר :
 חֲפֵשׂ . לְחַרֹּס : וּמְסִירָה . קָרָה לְרוֹטוֹת
 הַסּוּל כְּמוֹ מוֹסְרוֹת וּמוֹסוֹת [וְאִינִם לִי'] :
 עֲדוּד . מִלֵּו לְמִוּד מְדַרְךָ [עַם ל'] תְּהַרְמוֹת
 כְּעֲדוּדָה : (ז) עֲרֵבָה מִרְחָה . עֲשׂוּת כְּמוֹ
 מְדַרְךָ וְכוּ כְחָרֵךְ עֲרֵבָה וְשִׁמְחָה [עַם ל'] וְכִמוֹ
 אֲרָן מַלְחָה [עַם ל'] : (ח) הַשְׁמָאֵת . עֲשׂוּת
 כְּפִיִּים וְדַעֵם כְּמוֹ מַשְׁחוֹת חו' [כְּמוֹסֵי ד'] :
 בַּגֶּשׁ . הוּא כְּסוּפָה עַל מַלְחָה : (ח) יִתּוֹר .
 יַדְלוּ כְּמוֹ מַחֲרֵךְ הַכֵּר [כְּמַדְרֵי יָד'] :
 (ט) הַיֵּבָה . כִּירְלֵם כְּמוֹ לֹא אֲהֵי יַעֲבִי
 [כְּדַרְסֵי לִי'] : רִים . כְּמוֹ רִלֵם וְכוֹחַ יְכוֹל
 גְּדוֹלֵם : יִלִּין . עֲשׂוּת הַמְּדוּם כְּמוֹ וְדִין לֵקֵי כֵּה [שְׁפִיעֵי ח'] : אֲבוֹנָה . הוּא הַתְּקוּף
 מַשְׁחִילֵין עַם חֵת כְּכַסְּבוֹת מִגֹּא וְחִמְדֵי אֲדוּמוֹ כְּעֲשׂוּת [עַם ל'] : (י) בְּתַלְמֵם עֲבוּתוֹ . כְּפִיִּים
 מַשְׁחִיבֵים בְּצִיִּים מַלְלוֹ אֲחֵר כְּכֵלִם עֲבוּתוֹ וְתוֹלֵם הוּא הַעֲרוּכֵם כְּעֲשֵׂה כְּחִיִּים כְּמוֹ

אֲשֶׁלִּיִּית אִין יִשְׁבֵּד גִּלְסָא
 בְּחָרָד : (יא) אֲשֶׁר דַּהֲתַרְחִין
 בִּיחַ אָרוּם מִי מִלִּיחַ וְחִשְׁבוֹת
 לְנִפְתֵי לַעֲקִירָה : (יב) אֲשֶׁר
 דִּפְסִיו בִּיחַ אָרוּם וְחֵיב וְיִשְׁבֵּד
 דְּאֲרִירָה : (יג) כְּמַשׁ : (יד) גִּלְסָא
 דְּתַרְמִיל קָרָה דְּהַשְׁתֵּבָה
 דְּמַצְרִיָּקָא אִין אֲבָרָה דְּמִרְחִיקָא
 דְּמַצְרִיָּקָא : (יד) אָרוּם הַשְׁמוֹת
 לְאֲרָעָה בִּישְׁתָּא וְעַל אֲרָעָה
 הַחַרְג

רש"י

כְּמוֹ רִלֵם . עֲבָדָה . לְעַבְדָּךְ . (ז) בְּתַלְמֵם עֲבוּתוֹ . [זו] קִשְׁתָּה רִלֵם
 עֲבוּתָה תִלֵּם שֶׁל שׂוֹךְ] עֲבוּסֵם הַכֵּל שְׂקוּכֵיכֵן שׁוֹרִים לְתַלְמוֹ הַמַּחְרִישֵׁם :
 יִשְׁרָד . יִתְקַן הַשֵּׁס : (יא) הַתְּבַחַחָה בּוֹ . לְאִסּוֹף תְּבוּחָתְךָ כְּשֵׁבִיל
 שְׂכָחוֹ כֵּךְ וְיִכּוֹל לְסַבּוֹל הַכֵּסֶה : וְתַעֲזוּב אֵלֶיךָ . לְאִסּוֹף אֶל
 הַכֵּסֶה : (יג) כְּנֶף רֶגְעִים גַּעֲלָהָ . כֵּן עַם טוֹף גְּדוֹל רֶגְעִים וְכִלְשׁוֹן
 מַעֲסֵה קָרִי בְּכִי יוֹכֵי : אֲבָרָה . כֵּל טוֹף קָרִיו אֲכַרֵּה עַל עַם שְׂפוֹתֵם
 כְּלִמְזַר אִו טוֹף שְׂמֹנו חֲסִידֵי וְטוֹף שְׂמֹנו מוֹלֵה רִלֵם עִם מַנְהַס :
 (יד) תַּעֲזוּב לְאֲרָץ בִּיצֵהָ . וְהוֹלֵכֶת וּמַתְחַמְמַת לְהַחְזוֹק עַל עַטְר
 הַחַמְסִים

מצודת דוד

הַמַּחְרִישֵׁים כְּחֵלְסִים כְּבוֹחַ חֲרָלוֹ וְכוּ עֲבוּד
 הַיָּדִים תַּמִּי זָרֵם וְכוּ יִבְחַח רַגְבֵי הַמַּקְטִיף
 אֲחֵר אֲחֵר חֲרֵעַ הַלְחָרֵם לְמַעַן יִכְסֵם כְּעַרְף
 מַעֲטָה : (יא) הַתְּבַחַחָה . וְכוּ תַּבְחַח בּוֹ עַל
 מִי כָחוֹ כֵּךְ וְתַעֲזוּב אֵלֶיךָ יַעֲבֵד חַרְבֵי כְּסֵד
 לְסוּחֵם יַמְרֵם : (יב) הַתְּחַאֲסִין וְכוּ הַתְּחַאֲסִין
 בּוֹ אֲחֵר יַעֲבִי לְטִירָה גְּדוֹלֵה וְעַד וְהַתְּחַאֲסִין
 בְּרַקַּב הַכֵּסֶה וְכוֹחַ עֲשׂוּת מוֹלֵיֵם לְמוֹר הַכֵּל
 אִין לְחַמְטוֹי עַל חֵת כְּכֵל יִזְכֵּל וְאִזְכֵּר
 וְעַי הוּא הַמְּחַוֵּן מַחְלָם לֹא אִין וְאִין
 חַמְטָה שְׁחִינֵי מַעֲשֵׂה כְּסִפִּים : (יג) כְּנֶף
 דְּרִגְמֵם . הוּא עַם טוֹף וְדִרְדִּיל קָרָה טוֹם
 וְקָרָה רֶגְעֵם עִלֵּם חֲמַתָּה וְחֵרֵב וְעִשֵׂי
 כְּפִיִּים וְחֵרֵב כְּכֵל טוֹף רֶגְעִים מַשְׁחִיבֵים כְּכֵל
 עַת חֵרֵב מִיִּין כְּכֵל טוֹף חֲסִידֵי אִו עַל עַטְר
 שְׂקוֹ כְּטוֹתֵם כְּפִיִּים עַל הַכֵּרֵךְ וְכוּ עַל עַטְר
 עֲלִיִּים לְחַמְסֵי רִלֵם חַמְסֵי אִמִּים עַל עַטְר

איוב למ

הרננים

תתקם : (טו) והשבח כִּי־הִגַּל תִּזְרָה
 וְהָיָה הַשָּׂדֶה תְּרוֹשָׁה : (טז) הַקְּשִׁית
 בְּגֵיתָ לֹא־לָהּ לְרִיק יַעֲבֹה בְּלִי־פֶתֶד :
 (יז) כִּי־תִשָּׂא אֲלֹתַי הַכֶּמֶה וְלֹא־תִלַּק
 לִי אֶבְרִיזוֹ : (יח) גַּעַת בְּפִרוֹם תִּמְרֵי
 תִּשְׁתַּק לְפָנָיו וְהִלְכָבוּ : (יט) דַּעְתָּן
 לְפָנָיו בְּתִרְהַר הַתְּלַבֵּשׂ צִוְרוֹ רַעְמָה :
 הַתְּרוּעֵשׁוּ
 חֲרָהּ : (כ) וְשָׂלֵא אֲרוֹם וְהָלַק
 תִּדְרֹגָה וְתִעַר כְּרִם
 תִּדְרֹשֶׁנּוּ : (כא) שְׂתַנֵּא עַל
 בְּגֵיתָ דְלֵא דְלֵא דְלֵא לְמִרְיָמָה
 לְעִינָה פְדִלִית דְלִיקָא :
 (כב) אֲרוֹם אֲשִׁינָה אֶלְמָה
 חֲזַקְרָמָה וְלֵא פִלְגֵי לֵא
 פְדִינְיָמָה : (כג) בְּעַן בְּחִרְמָה
 מִסָּא מַחְמָה לְמִסָּא וְלִכְרִיבִית
 (כד) תִּשְׁמַר דַּחְתּוֹ קִלְמָסָה
 בְּחִרְמָה אֲשִׁינָה דְכַלְפִּישׁ
 צוּרָה

רש"י

חמסם : (טו) ותשבח כי רגל תזורה . לביאתם חקענה : (טז) כי הקשית . הקשה ביה מלכה כאליו אינם שלה : לריק יעבה . והיא יכלה שהאדם : בעת במרום תמריא . כל לשון המראה כאלם לו מדות אחרות וכן כן סורר ומורה [דברים כ"א] ובלשון גמרא לימרא לכתיה דרבי זביד אמירא ונפקא [כתובים ס"ג] וכן איתא לימארם ושיין ברש"י בחולין [דף ל"ח] . ועלישע [דף ע"ג] ד"ם ואמרנו : (יט) רעמה . לשון רעם וכעסה כמו רעמו פנים : כלרעה

מצודת דוד

(טו) תורה . ענין עמור ללואו כלכעיש וכן וברעה תבנה חמסם [אעשה י"ט] : (טז) וזכה כולתה משה וזכרת חרשה . מל' דיעה וכחמה : (טז) הקשית . חרש רגל עובר אורח ממערן אולם ורגלי כיה מלה מורכבם ען קשה סח וכל' חוק הסדה מדוש אולם : (כ) הקשית . כקשה לכל וסחה מדעשה ועם כי היא כשי"ן וכן קשית לכו מיראחד [עס י"ג] : וזכה בלי פחד אם יהיה יגיעה לריק רגל (יז) השח . הכשית כמו חסם ישראל אינה חושפת לבדוון הכשיות חרש יורען לא תמתי [עס י"ח] : (יח) הבריא . חלש מרי ומרד : השחק . חלש : חלק בנינה לשמור ביחיה כדרך שאר הכשיות : (יח) בעת . כאשר תהיה בעת חרש חתוון לעין בשמים סנה המבור כהא ומשק לדרסה ומחוק לסם ולרובנו ר"ל אינה חושפת חל יעבור עליהם סוס ורובנו יודע אולם וכלומר וזי אוח השומר אולם חל הני וחוק חלשם שאיני משחית עמיהם : (יט) היתון . הלא חסם נהם לסוס גבורה נהיה לו חסם סלק מכל ישר

בג"ח

הרננים

שְׂרִיָה חֲקֵמָה : (כ) הַתְּרוּעֵשׁוּ
 הַיָּד עַל־שִׁבְחוֹ לִשְׂרִישָׁמָה
 דְּחִיכִיתָ אֶמְקָמָה : (כא) פִּתְחִירֵן
 בְּלִיקָא וְחִיזֵי בְּסִילָא מִסֹּח
 לְקַרְסוֹת קַרְסָא : (כב) חֲרָהּ
 לְדִלְקָמָה לֵא תִחַר וְלֵא יִחַב
 סוֹ חֲרָם קַסְיָא : (כג) עֲלִיו
 אֲשִׁינָה וְזִמָּה פְדִינָא שְׂתַנֵּא
 שְׂרִינְיָמָה וְחִרְמָה : (כד) בְּרִיזוֹ
 חֲרָהּ יַעֲבֵד פְּתִימָה בְּחִרְמָה
 וְלֵא

רש"י

(כ) כארבה . מדלג ומקסן כלרעה ומרעיש סביבו . נחרו . כשסוס טפת בנחיתיו בקול ילעה סוף : (כא) יחפרו בעמם . כמו יחפרו לנו את החלץ [דברים ח'] שדרך הפלשים אורכים בעמקום וזנמלים : וישוש בכח . והסוס שמח ויולל לקראת נשק : (כב) ולא יחח . ולא ירחל . (כג) תרנה אשפה . מללחם מים ומקשקות זו כזו ומשמע קולם : לחב חנית . לני של ברזל . [חמית של ברזל קרוי להס כמו ויזע גם הנלכ אחר להסם . שופטים ד'] : (כד) יבמא שרץ . טושה גומות ברגליו . ש"ל ינמא כמו הגעשילי נל [בראשית כ"ד

מצודת דוד

פ"ח : התלביש . הלא חסם כלכעש וזכרה בקול תחויים כעסם : (כ) הירעישו . ופחד : נחיר . בקול הויזא מנחיוו כס חלשם חרעישו כקפיוס ודלוג כלרעה סוס דלוג ממקום למקום וסוד קולו הויזא מנחיוו סוף קול חמיה : (כא) יחפר . לרוב מרחונו ירגלו ען הסרשם בעמם כסווא מקום מוקן להחריב וכעבור רוב כחו ישיש כאשר ילא לקראת נשק כי יבמא כעשו לעמוד מול נשק וזכה עניו מליס : (כב) יחחק . ינעם על כל דבר הכפחיוו וזה ינעם פשוט וזכר ולא ינעם להחיוו עברי יחיה חרש : (כג) ערבה . כאשר פרוסו כלכעשם חרש ערבו רגל כאשר יחחק לרען והחיוו חרש כלכעשם מקשקות ונעמשים מן קול רינס וכלשר ישמו ערבו לכס חמית וכלכיוון : (כד) ברעש . לח כרעם ופראן ער פסרס ירען מרען

רש"י

איוב למ

(כ) הַתְּרוּעֵשׁוּ כְּאַרְבֵּה הַיָּד נַחְרֵה אִמָּה :
 (כא) יַחְפְּרוּ בַעֲמָם וַיִּשֹׁשׁ בְּכַח יִצְיָא
 לְקַבְּרֵת־נַשְׁק : (כב) יִשְׁתַּק לְפָתֵחַ וְלֹא
 יַחַח וְלֹא יִרְחַל אֲשׁוֹב מִפְּנֵי־חֶרֶב : (כג) עֲלִיו
 תִּרְנֶה אֲשַׁפֵּה לִבְךָ תִּנְתַּע וְיִבְרִין :
 (כד) בְּרַעַשׁ יִרְנֵה יִבְמָא־חֲרָץ וְלֹא
 יִאֲסֹן

ב"ד

יָעֲלוּ בִּי קוֹל שׁוֹפָר׃ (כה) בְּרֵי שׁוֹפָר׃
 וְיִבְרָחַן הָאֵל וְיִרְחֹק יָרִיחַ מִלְחָמָה רַעַם
 שׁוֹרִים וְהִרְוֶהָ׃ (כו) דְּרִמְבִּנְתָּה יִבְרָחַן
 נֶגַע יִפְלֵשׁ נִבְרָשׁ כְּבוֹשׁ קִרְיָתָיִם׃ (כז) אִם
 עַל-פִּיךָ יִבְרָתָה נֶשֶׁר וְלִי יָרִים קֶנֶן׃
 (כח) פִּלְעֵי יִשָּׁן וְיִהְלֶנּוּ עַל-שׁוֹן-לַעֲלֵה
 וּבַצְרִיחַ

רש"י

כ"ד] : ולא יאמין . מרוב שעה שסוף מתאוו למלחמה : כי קול
 [השופר] של מלחמה : (בה) ברי שופר . לשון די שבב לו בסברה
 שופר : ואמר האה . לשון שאומרים [העובדים] כשכן שמחין כמו
 שאומרים אהה שמחתי אמר : (כו) יאבר נין . יגדל הנן כנף ומלאך
 הוא דומם לדמות כן ומשמד קושי הרוח דרומית צפרימות כנסו
 שלא יחריב את העולם . [מן אה יעלו כרעם בטעות וז"ל אחר
 פסוק למ"ד בפסוקתא דאחרי מות אה על פיך כו' מהר"ן] : (כז) אם
 על פיך יגביה נשר . השכינה שנאמר כשר יעיר קנו [דברים ל"ב]
 היה שמעך פמליה שלא יזיקו לאהרן בדואו אל הקדש ביום הכפורים :
 (כח) סלע ישכן ויהלון . צמח היה אהרן בצמחת הקטורה כשנשתה
 על

מצודת ציון

(כה) ברי . הכרע כמו דרי אה [ויקניס
 א"ל] : האה . הוא לשון שמחה כמו האה
 נפשו [שלים ליה] : יריח . מלאונו רוח
 ור"ל יריגה : רעם . כרע כמו : (כו) יאבר .
 פלגון אברס ובק ור"ל יקום כנפיו :
 נין . שם שוף [נבו] קנו . מ"ל קנמוד :
 (כז) אם סלע . כי יקרא אחריו הכולל מן
 סלע

צרי חיל וסמינו מרופס עד יבנו אהי הכלל מתנופות סמוס אחר החיל כל
 פליס : (כז) הכניעתי . וכו' הכניעו כלל פשמך יקום ויפרו כשני לשון
 נפחת הכרע כי שם יחס לו צמח הכרע : (כז) אם על פיך . ווי ע"י האמיר יריגה
 פמלי לשון השמים ויאר שמאל כל כשפות וכו' ע"י מאמיר ירום מדורו למלאו מן
 פלו : (כח) סלע ישכן . שכן הוא על סלע הים ושם ילונן לקרל ויהי ויהי
 27

כְּדֹם מִיַּד וּמִקַּתָּא׃ וּמִצְרִיחָהּ׃ (כט) מִשֵּׁם הַפֶּה אֵלֶּי מְבַרְכִי
 (כס) קִפְפוּן חֶפֶר מִיִּבְלָא׃ עֲיִנָּו וְיִבְסוּ׃ (ל) וּמִפִּתְרָהּ וּמִרְחוּוֹ קִיר
 לְקִרְחִי עֲיִנָּו פִּסְתְּלוּ׃ וְיִשְׁעֵי-דָם וּבִצְרֵי-שֵׁר׃ וְהַלְלִים שֵׁם הָאֵל׃
 (ל) וּמִפִּתְרָהּ וּמִרְחוּוֹ קִיר׃ וְיִשְׁעֵי-דָם וּבִצְרֵי-שֵׁר׃ וְהַלְלִים שֵׁם הָאֵל׃
 וּבִצְרֵי דְמָן וְהַלְלִים מִן הָאֵל׃ וְהַלְלִים שֵׁם הָאֵל׃

רש"י

על אהן שמים : (כט) משם חפר אבל . הספל על לרי כל הסנה
 ואחר כל הכבוד סה ראה צמיחה שני אפרוחיו נדב ואחיהם שמתו
 להקדש שני בהם שנפלו יומתו על הסחר : (ל) יעלעו . ואיך
 אלה כפי מדת בלעזו דם וימים ונראה כבולע כרעה לאומר טל על
 וכן בלשון חכמים בהשקאת כוטה [סוטה כ'] מערעירין אותה ומשקין
 אותה בעל כרחה . וכן לרי לעקת שער יועטרו [ישעיה ט"ז] לשון
 קריחת גרון דומם לכך ופי' הסך דבר הכניא ובאשר חללים שם
 הוא לאכול . ורבותיו דיומו כל ענין זה באהרן בעסקתה דאחרי
 מות . [מעט ס'] :

מצודת דוד

כי כדום כרעה משלם הרוח לא חיק לו :
 על פי . שכן הוא על חדודי הסלע הכובע
 כן חף יסכן על שו' מזהרם הוא חיו
 סיווא תמגדל גבוים וסווא כל ענין כמ"ס :
 (כט) משם . ר"ל סנה יבחר לכה במקום
 גבוים כי משם יחפץ למלאו חולב כי משם
 לתרחוק יבטו עיניו ודברך שומד במקום
 גבוים : (ל) ואפריחו . וכעבור זה מליו לו
 האוכל עד האפרוחיו יבטו עד תחת
 שיעוריהם : ובאשר . ובמקום אשר יאמץ
 פס חללים שם הוא לאכול כשר ונחמות
 פשיעו ולאופרהיה כל אלה כשנבטחו וחקי
 שפסעם סחא כי ויבטחו אלה לפר חין ערבו לך
 נפש להסיר אחי כולם פניו
 פסח וכדיות מן אהן נבטח בחא"ס עם סחוא
 מעד לטבע וכלס ח"ס תלונתו דברך נבטחו
 והסוגם כי אז יקבל כלל כמפסעו ויפסק
 לספר מעשיו כסחואם לאומר לו ומדוע ח"ס
 חסיה מלהסיר אחי וישוב לו עד שלא
 בלדק ששט שאינו פגמתי כשלים כי ל
 ק' הוא כי פגמתי סחא ככל דבר חף
 כמ"ס ויסגר אהן כשנבטחם :
 27

סכ

כסלע וכן שן כסלע חסבנז מזה [ש"א יד']
 וסווא מוסאל מן סכס כסלע : ומצד
 מגדל גבוים כמו מלחוח סלס [שעיה
 ז'] : (כט) חפר . מגדל ומחפז :
 (ל) ואפריחו . כי יקדחו כשפות כמסמס
 כמו אפרוחים או יבטו [דברים כ"ג] :
 יעלעו . יבלעו כמו שפמם כפי טעמו
 [שכלי כ"ג] :

(א) וַיִּבֶן יְהוָה אֶת-אֵיבֹב וַיֹּאמֶר : (א) וַאֲמַיִב יִתְּיָא אֵיבֹב וַאֲמַר :
 (ב) אֲשֶׁר רָצִיתָ עִם שָׂרִי
 וַתְּבִי עִינֵי מַלְאָכָי וַתִּבְרָחַה :
 (ג) וַאֲמַיִב אֵיבֹב יִתְּיָא וַאֲמַר :
 (ד) הֲאֵא אֲנִי אֶלֶּלֶתָּהּ הֲאֵיבֹב
 אֲנִי שָׂרִי לְמוֹט : (ה) הֲוֵא
 וַאֲמַיִב אֵיבֹב יִתְּיָא וַאֲמַר :
 (ו) אֲנִי שָׂרִי לְמוֹט וְלֹא אֵיבֹב
 וַאֲמַיִב אֵיבֹב יִתְּיָא וַאֲמַר :
 (ז) וַיִּבֶן יְהוָה אֶת-אֵיבֹב וַאֲמַר :
 (ח) וַאֲמַיִב יִתְּיָא אֵיבֹב וַאֲמַר :
 (ט) וַאֲמַיִב יִתְּיָא אֵיבֹב וַאֲמַר :
 (י) וַאֲמַיִב יִתְּיָא אֵיבֹב וַאֲמַר :
 (יא) וַאֲמַיִב יִתְּיָא אֵיבֹב וַאֲמַר :

והודיעני

רש"י

(ב) הרב אם יסור . הטעם שדי אדם יסתר : מוכיח
 אלוהו יענה . הבה להחוכה יענה דכריו : [מעטס איוב] :
 (ה) אחת דברתי . כלומר מעט אמרתי ולא אוסיף עוד . ויש
 מפרשים אחת דכרתי אשר דברתי [למיל ט'] הם ורשע הוא מכלס
 לא אטעם עוד וחסים אמרתי [למיל י"ג] אל טעם עמדי לא
 אוסיף

מצודת דוד

(ב) הרב . מ"ל ר"ב : יסור . מלשון (א) ויען . מתחלה פסק עו מתיא
 מוסר : (ד) ר"מ ט"י . אל פי . למען יסוב לו דבר עם ואלא
 סעו ופני [למיל כ"ח] : (ז) אור . עמד ולא ענה כסוב לו עוד : (ב) הרב .
 הוא כס"א האלוהו כי שאל לו הלא חסם
 סכר עם שדי קבל מוסר מדברי הלא המתוכה עם אלוהו רחמי לו לענות תשובה
 וחסם או משום : (ד) הן קלחי . כסם כדברי בעמי אצלי קל מלך ולא למדתי
 אלוהי עמי ידי אל פי ולא דברתי מאומה כאלך פסקת מתאמרך : (ה) אחת דברתי
 דאומר כסם האתם אשר דברתי מאומה כאלך לקחו חגר על אשר פסקתי וכלי כד
 סתברתי עם דברתי אזי אלה טעם לא אצבי עוד על דברך להסתיק פתחתי כי עסם
 חסתי אזי שאל מתיא כד סתברתי אצל הכל כדן : וחסים . אכלו עמי האלוהו אשר
 חסתי ונמר אל הכל כל כדמתחם מודו ח"כ ויהא כסם על סדקיו וסוב על הרשע כסם
 עסם כי ערוין לא חסם מוסר עליהם ע"ל לא אוסיף עוד ללבוז כי ירחיץ לברכר אחריך :
 (י) אד א"ג גוי . הא ענין וירום כי התגור כנפשו הוא מורו : אשאלך . אל
 27

(א) וַיִּבֶן יְהוָה אֶת-אֵיבֹב וַאֲמַר : (א) וַאֲמַיִב יִתְּיָא אֵיבֹב וַאֲמַר :
 (ב) אֲשֶׁר רָצִיתָ עִם שָׂרִי
 וַתְּבִי עִינֵי מַלְאָכָי וַתִּבְרָחַה :
 (ג) וַאֲמַיִב אֵיבֹב יִתְּיָא וַאֲמַר :
 (ד) הֲאֵא אֲנִי אֶלֶּלֶתָּהּ הֲאֵיבֹב
 אֲנִי שָׂרִי לְמוֹט : (ה) הֲוֵא
 וַאֲמַיִב אֵיבֹב יִתְּיָא וַאֲמַר :
 (ו) אֲנִי שָׂרִי לְמוֹט וְלֹא אֵיבֹב
 וַאֲמַיִב אֵיבֹב יִתְּיָא וַאֲמַר :
 (ז) וַיִּבֶן יְהוָה אֶת-אֵיבֹב וַאֲמַר :
 (ח) וַאֲמַיִב יִתְּיָא אֵיבֹב וַאֲמַר :
 (ט) וַאֲמַיִב יִתְּיָא אֵיבֹב וַאֲמַר :
 (י) וַאֲמַיִב יִתְּיָא אֵיבֹב וַאֲמַר :
 (יא) וַאֲמַיִב יִתְּיָא אֵיבֹב וַאֲמַר :

והודיעני

רש"י

אוסיף : [מעטס ס' מן סטערס] : (ח) האף . כסם חסר משפט
 מוכיח בדברך להסר משפט : והכלאות טעום מעוקל : (י) ערה .
 לשון עדי ותכסום : (יב) והדך . לשון דמו כדמוס [במדבר ט"ז] :
 ככעום

מצודת דוד

אשאלך ואלא כודיעני מאכסו עליהם
 וסאלה סוף אשר שאל וחס ורע וגו'
 ומתוך ויחן ודופס והלמר שיעיב לו חס
 פורס כוח להכריעם כאלה : (ה) האף .
 שורס להכעוים גם על זמם והמר לו וכי
 גם משפטי חסר וכאומר כלה או קסם
 סתכלאוסים כי חסבו משפטי כעל על
 כי לא אצבי לזים נעמו : ורשעיני .
 י"ל חרשע משפטי כעבור כי מתחבו לוסיך
 לנדיק כי על רשע וסוב לו חין משל
 פדוק הוא חס רשע אכל עיקר מתיאסו כיה על זדוק ועס לו וכעבור משל
 יסחי כי חסב פנמו לזדוק וסס מעוים מלך והמר לו מתקום וכי כעבור מתחבם
 ימאל סום כעלמו שאל יעסם נטיים עמי מדוך לו כסם כח רכ מלך ויפסול ככל
 דבר יחף כנחא כסמים וכענין שאלמר שמש כנענון דום וגו' וירום כספם וגו'
 פלמן לנדיק וי יי לך כח כיוצו כח [יובסם ז'] ולס חסר לו חין חסתי
 מקול לגור סם על זכא כסמים וכענין שאלמר שמש כנענון דום וגו' וירום כספם וגו'
 כאלמר כסם ססם לבחון סכרד קאסר יחוס לנדיק עלם והמתי : (ט) ערה .
 חסר לטעום מעוים ופנלום : (יא) חסר . פער עברות חסר וכעסן על רשעי סם
 אשאלך חרתי ויחוס לנדיק עלם : (יב) חרתי וגו' . הוא כסל ענין ע"כ
 28

והיה רשעים תהיה: (יג) סמנים בעפר
 יחד פניהם תבול בשמן: (יד) וגם אני
 אודך ברחמיך להימנה: (טו) הנה
 גא בהמות אשששעתי עמך חציר
 בבקר ואכל: (טז) הנהיגא כתי בתמנו
 ואנו בשרירי במנו: (יז) יחפץ וגבו
 כמו
 ותגא

רשי

(פו) בהמות . מוכן לעמוד : (פז) כרו בתמנו . גילו מעונים
 ונסתרים ולא נהקו לגמרי . כמו שרירי . כמו שרץ [שיר ז'] :
 (יז) יחפץ . כמו יחסו מתקשר וכן לשון כעמים דהתיאור כי אופסה
 חולין

מצודת ציון

יחד . ענין כחשים כמו תבול אשש ער
 רכא [תכלית ז'] : (יג) סמנים . ענין
 נסמנים במקום נסתר כמו וסמ
 פמונים תהיה [יחוסע ז'] : הנה . ענין
 ענין תפיסה ונעירה כמו מבני הנה
 תבול [לעול ז'] : (טו) נא . ענה : גורתן :
 (יז) וגם אני אודך . האשר
 תבחה . כי שמו כסמות ונמ' כסמות
 שרירי חלק [תכלית ז'] וסוף שרירי :
 לשון ואנו . וכוחו כמו מוחלי חול
 [הושע י"ג] : כשרירי . כשרירי כמו
 שרירי חלק כסמות [יחוסע ז'] : יחפץ .
 כמו יחסו דר' במקום י"ן כי יחפץ .
 תהיה וכו' עלי תשון וסמנים :
 פדיו
 פדיו ונלוח כאלו אשר חין כי עמוד
 מלכל גמול וסמ האתח הוא ככסות אשר
 פסה שדעו עמך ולא פח : חיר . עם כי
 עמולט כי יחל עבר כסוד כבדק : (טז)
 לא למד לשרוף ערף ולא טרע ח' כחו
 וסוף כח כעס : ואנו ג' . וכו' כעבור
 (יז) יחפץ . ימנן יכירע וכו' אשר כוח
 26
 תרפוי

תגא דחיו קששיו :
 (יח) אקרוי תפיון תוד שפיר
 תשא נרמי תוד סקלנא
 דתפולא : (יט) הוא שרואי
 ארתיה דאלקא דקדוה וסב
 פסיה : (כ) ארס קל שרוא
 יסבורן ליה וכל תנה קרא
 עשמון פסון : (כא) תחת
 קלליא יגי קשפור קנא
 ופרקא

רשי

[חולין מ"ז] קשה כעין : פחדיו . גילו : ישרנו . גדלים כמו ושתכנו
 [לכס א'] או שרירי מטה בשלון משנס וסוף לשון גדיל : (יח) אפיק
 חזק : נרמיו . עמיו : כממשול . כמשאול של כדול : (יט) ראשית
 דרכי אל . מכרסמית נכרסא רלס לכהמות : העשו . סקב"ס
 [בעמל] ימחשו : (כ) כי בול הרים ישאו לו . ובספר תכלית
 כתיב כסמות כשרירי חלק חלק הכים נשאו לו ויבול וכל יוס
 כוסס סם כולס . עד כן יכר כש" מכלן וסליק לשון לשון רש"י .
 (כא) צאלים . אל צאלנא :

מצודת דוד

שרירי . נגיד כילו סמס כסום כאלו
 פיו עמיו חלני : (יח) אפיקי תושע .
 ים לכן חזק כתיבס : נרמי . עמיו
 כדבר עב וכדו של כדול וכל ענין כ"ג :
 (יט) הוא ראשית . רל' אלות כתיב רלסון
 לכהמות : תשע . לרב חזק חין ימי
 וכל לו רק כי אשר עשאו סוף בעמיו
 עיב חלני דכדו לכסות עס : (כ) כי בול .
 כי הרים וסמלים וסמוליהם לו יבול
 כי לא יחכר לחמו ועס כל רב כח
 יתקון כל חים כסוד כמקומו ולא יתקון
 פיו מטה להחירע עס : (כא) תחת .
 כדבר סבורן וכסותו דכיס רל' וי יכב
 חתח חלני סלל כלה לרב גדלו חין
 חלני בעולם לטכ עליו וככהמותו
 יתקיים עמיו אל להגו עליו כחמה
 סמס : כשרירי . רל' וי יכב כשאר
 קסו אר גופא כדול כסו :
 יססו

יכסו

מצודת ציון

פחדיו . גילו כי מרחו חלק [ויקרא כ"ג]
 ח' פדיו פחדן : ישר . ענין ספיק
 וספך כיוו כלבים שרירי [נחל ח'] :
 (יח) אפיק . ענין חזק כמו ומש
 תפיקוס דפס [פעל ז'] . גרשו .
 פמון כמו תפסר גרס [מנלי כ'] :
 כסמול . ענין משא כדכ כמו וסל סחול
 עמיו וסמול וסמול וסמול וסמול
 פ' סכעל וכן כל סמול [לקמן מ"ח]
 וסמול וסמול וסמול וסמול וסמול
 כמו יבול חלקן [מנלי ז'] : (כא) צאלים
 בשלון

הַצֹּהֵר : (כב) יִסְכְּחוּ צֹלִים צִלְלוּ יִקְבְּחוּ
 עֲרֵב־יַחַל : (כג) הֵן יֵשֶׁק נַהֵר לֹא
 יִחַחוּ יִבְשׁוּ וְיִרְגְּזוּ יִדְוּ אֶל־יָדָיו :
 (כד) בְּעֵינָיו יִקְהַן בְּמִיָּהִים יִקְבֵּא־אֵף
 (כה) תִּמְשָׁךְ לִירוֹתָן בְּהִבְרָה וּבְהִלָּל
 תִּשְׁקִיעַ

רש"י

(כב) יסכחו צלים צללו. אותו כל של סתק קנה ולא מוכך ומסוכך בצללות [הכנס] : (כג) הן ישק נהר לא ירחפו. פתח שמיניו פתח ודעים וסוף נכר הגדול עשוק וגזלו מן הכריות צמתיים: ולא יחפזו. ולא מתקשה בשנו על שתיים כמו יספחו ונכו: יבשה כי יגיה ירדן. בשוח סוף למשך כל הידוך לפתח אלו היה שוחם שם כמו גורו מעטן [תהלים כ"ב] : (כד) בעיניו יקבחו. העוקב וקחמו בצביון בו ונרעד מלימותו: במוקשים. כלי אומנות של יחידים שעולים בהם דגים : (כה) תמשך לירותן וגו'.

מצודת דוד

מצודת ציון

מלשון כל: וברח. עיניו טוים סוף כמו יבגלה גומא בלא כלל [לעיל ח'] : המס רחיים ליות כללו לפי גדלו כלל (כב) יסכחו. מלי סתק: ערבי נהר. שם חלויני סתק הגדלים אלא כחול : (כג) ישק. מלי עשוק וזול: נהר. ר"ל כל נהר ארץ יבשה עמו: יחפזו. מלי חפזון ויספוחו: וירגזו. עיני המפסח כמו גרזון מרחש אף [לעיל ח'] : (כד) בעיניו. כגי' תהוה מקבוק עד כמו שפסחים הסתך [הלים ל"ו] ומשפטו עד שפסחים ועיניו ירוח עיני מעין מים עין פסחים [לעיל ח'] : (כה) בהרה. הוא מלי יסכחו וזכר לירדן. אף כל ירדן. אף כל המעיות מקום נעשות סוף טעם מתפרש פסחים: בדין לפתח הכל יסעל פיו עד קרקעית יסודו ויקבחו אלו כמתוקים ארץ ירדן כלבים ודמויו י יפגע בהם כלחו וסוף ירדן פלגה וגומא ועיני מליט: (כה) תמשך לירותן ותמשך 28

ה"ח

לִישׁוּנָה : (כז) אֲשֶׁר הִחֲשִׂי
 אֲנִיקְלָא בְּחַיְבִיָּה וּבְסִלְקָא
 תְּנַקְבֵּי לִיסְתִּיה : (כח) אֲשֶׁר
 דִּימְנֵי לְהַדֵּי בְּשִׁמְיוֹ אִין יִפְלֵל
 לְהַדֵּי בְּרִיקָו : (כט) אֲשֶׁר
 דִּיקְדוּר קָם קָדָם תּוּבְנֵיָה לְעַבְדֵּי
 פִּלָּח עֲלֵיהֶם : (כס) אֲשֶׁר
 דִּיקְנַחַף בִּיהַ יוֹד צִרְיָא
 וְתִקְטוּרֵיהַ

רש"י

כאשר תמשכנו בהמה. ותשום אגמון בלשונו יסדך אלך תמטוט כלומר לא תוכל [להתקרב אליו] בכלי מלואה: תשקיע לשונו. ותויד שקיעת הכל [בלשונו] להוליו ממקומו: (כו) אגמון. סוף כפוף כמו יספה ואגמון [ישעיהו ע'] . ומשוויו של כדול לאור בו דגים: חתשים. אם תשים אגמון בלשונו להוליו עין סיס: וברוח. כלו של יחיד דגים: חקב. כמו תנקבו: (כז) הירבה אליך התנוגים. אם ירבה לך תמטוט ויקבש על נפשו שמתסו: אם ידבר. כפל מלה: רבות. דברים של תמטוט: (כח) הירבות ברות עמך. אם יכרות ברות לעבדך שתקחמו ליות לך עבד עולם: (כט) תמשך לירותן אם תמשך ותטייל בו כליו

מצודת דוד

מצודת ציון

כ"ח התיבות בדבר הסודו וכו' עקב נסתר ממלכות כבודות מלכותיו ואמר לו וכו' תמשך לירותן מן המים זהו כאשר יתפזר ימי סודים: וברבב השקיע לשונו. הוא המון וכליו אמר ותכל תשקיע בלשונו וכן ותשם כבודו עיניו [מ"ט ע'] ומשפטו ותשם כבודו בעיניו לחיות וכו' תשים אף החכל חן שומך לשונו ולשונך החריך: (כו) התשים. וכו' תשים אגמון בלשונו וכו' תנקבו לחיו כחות כדרך אשר ישנו לומר הדגים לומר כי לרב כחו לא יטייל בחיולו חף ידוע עם גבורים: (כז) הירבה. אף ירבה לך תמטוט ודברים רבים כדני ועמו לנכחו וכאומרם הלא א"ל לנורו וכו' ותן אליך לפנני: (כח) הירבה. וכו' יכרות עמך ברות שתקחמו לעבד עולם ותכלו כבדות וכו': (כט) תמשך. תלעגי בו כאשר תלעגי בלשור אשר חתן לפניו נשעונו כדוואל אל הפח וסוף יודר כס להוליו ונלכד שם וכו' השוק שם הפולר אשר יכוסו

תרגום

לנ עררוד : (א) יקר וקרו גליו תברום ותקפודיה לפלחוד :
 הצורה בן כנענים : (א) תרופל : (ב) יקרודו גליו חרסא
 בשטות שרו ובצלל דגים ראשו : (א) אפטר דקפלא בספלחא
 טקפיה וקננה דענא רישיה : שים

רשי

סוף אסור קטן . ואם תקשרנו לאזרי [ס"א לזוך] נעריך הקטנים
 שטיילו בו לכפרים קטנים שמתין לחימוק למייל ולפיסו : (ל) יכור
 עליו חברים . אם יכרו ויחמנו עליו חברים ומכשים לטר אותו
 להולילו מן סיס פ"י מכשפות שחלוכו ויחלקוהו בין תגרים כענין
 שששים יליד סיס שלדן דגים גדולים בתחמם וכלים התגרים
 וקוים מסס . יכרו לשון כורס שוחס [יכעיס ית] : חברים . לשון
 יחוכר חבר : כנענים . תגרים : (א) החמלא . אם ממלא החוקך
 והמטה סיכות מעורו : ובצלל דגים ראשו . [ואם המטה
 מראשו ילל דגים] . ככל לשון ללל דגים סוכה דגים ולסוכס
 טעמיה מראשו קורא חוסס ללל דגים לפי טעמיה מענו . ללל
 אפודרין כלפי לשון כל סוף וסוף מחיכות כפולת כמו ירקק
 אדמוס [ויקרא י"ד] קתלה [דכרים ל"ב] קעקע [ויקרא י"ט] :
 שים

מצודת דוד

נחור וקן : (א) יכו . ענין סודס כשו
 יכור גדול [מ"ו] : חברים . כעלי
 קאמסיה מנו וחוכר חבר [דברים י"ח] :
 יחודיה . ענין חוקק כמו וחקן לזרע
 יחוח [דניאל י"א] : כנענים . סוררים
 יאנו כנענים ככדי חין [ששים כ"ג] :
 (א) החמלא . ענין חחוד ובריה כמו
 ימולל וכס [חברים ז'] : שבות . מ' .
 חין וכס סוף כעין ון ושמש חין
 לזעז [משלי כ"ג] : ובצלל . סוף שס
 כל מלי כרדי חסר כי וילל יקעק
 חלל חר ורוא מ' ללל כפופר [שוחס
 חין] חל כשכו כפופר

תרגום

עלכ) שני עליו אקד אקרי
 קרב לא חסוף :
 מא (א) קא ארין סמיה
 קקרבא חפרי
 לקחסי יסלוס : (ב) לא
 אקרבא ארוס יערינה וכן הוא
 קדסי

רשי

(לכ) שים עליו כפך . התגבר לערוך לפניו טעשים עליו כפך
 להסוח : זכור מלחמה אל חוסף . והל חוסף זכור נזכרח להלחם
 צו במלחמה [אל תטה] אל חוסף ען יספ כמו ולא יספ עוד
 לדעתה ובלע"ז בקייטרי"ס [כראשית ל"ח] . [אל חוסף] סמ"ח נספחם
 מפני סוף פסוק . כמו אל חוסר [כראשית מ"ט] וסחר [כוח כ"ב]
 וכן הכרס כמוהו :
 מא (א) הן תודלחו נכובה . סן אל חוהלחו נכוסס מלל יסל
 צו כח להלחם ולזח ממקומו : דגם אל מראיו יסל .
 אס גס אל מרליה פניו יוסל ויושלך חרס לעמוד לפניו להסמכל צו
 מפני יעורו : (ב) לא אכור כי יעורני . חין אכור נכור וערין
 אשכר ימורכו טעמיה ועורכרו ממקומו לסקומו : מי הוא . אשכ
 יתלכ

מצודת דוד

ללודו כוס : (לכ) שים עליו כפך .
 כחון חל וסס עליו כפך לחחו צו וכן
 ידעשי כי חל חוסף עוד מלחמה למולו כי פס מחר ידעשי לערוך וטעמו
 ממנו וסוף ענין מלחם :
 מא (א) הן תודלחו . כוס חקוק סלחם עמוד חפכ ומשקך צו כי חקוק
 מלכוס : דגם . יס חסיכות סקן קיימות וכן ואס ערה סכס חפשי
 ענה מל [כראשית י"ז] ור"ל כוס גס חל מרליח פניו יושכן כרסו עמוד נגדו כי
 חיתו רכס וחין ח"כ ילחם עוד עמוד : (ב) לא אכור . לא ימלא מי שיהיה חסר
 על עניו לעבור כערו שיעור עמו מלחמה כי חלל יאכר עמלו לדעם :
 מי הוא . ואס חין מי לעמוד למולו ח"כ מי סוף אשכר יחילכ לפני מלחם
 צדי וסוף חור למעול לער חס חיים ידקס כחלם חלכר ילחם חיינו מפשו יי
 נפל

תִּתְהַל אֹד וְעֵינָיו כַּעֲפַפ־שָׁחַר : (י) נִירָיו תִּנְהַר נִהָרָא וְעֵינָיו
 קִתְּקִיר קִרְצָתָא : (יא) כְּסוּסִיָּה
 בְּעוּרָא יִתְלַבֵּן גַּצִּין דְּטוּר
 יִרְזַמְלֵבָּ : (יב) מְנַחֲרִיו יֵצֵא עֵשֶׁן
 בְּרֹד נִפּוּחַ וְאַנְטָן : (יג) נִפְשׁוּ גַחְלִים
 תִּלְהַם

רש"י

תִּתְהַל אֹד וְעֵינָיו כַּעֲפַפ־שָׁחַר : (י) עֵשִׂיתִיו תִּהְיֶה אֹד . כָּל עֵשֶׂת
 וְעֵשִׂיָּה שֶׁהָאֹד מִתְעַטֵּשׂ יִהְיֶה וְיִזְרַח אֹד : תִּהְיֶה . כִּמוֹ כִּהְיֶה כִּי
 [לְעֵיל כ"ט] : וְעֵינָיו כַּעֲפַפ־שָׁחַר . עֵינָיו זֹרְחוֹת וּמְאִירוֹת כְּדִמְדוּמֵי
 חֲמָה כִּמוֹ לֵעָם דְּקָר שֶׁהִשְׁמַשׁ מִתְאַדְמַת : (יא) מִפּוֹ . מִשְׁלֹכְכֶם
 כִּי־וּלְחַת מִמֶּנּוּ : לִפְדִּים יִהְיֶה . לִפְדִּים יִוְלְחוֹת מִפּוֹ : כִּי־וּדִי אִשׁ .
 כִּמוֹ לִפְדִּים : יִתְמַלֵּא . פִּתְרוֹנוֹ לִפִּי עֵינָיו שׁוֹ"ט אִישׁ־קְמוּלֵ"ר :
 (יב) מְנַחֲרִיו יֵצֵא עֵשֶׁן . כְּסִיר נִפּוּחַ עַל הָאֵשׁ שֶׁמִּעֲלֶה עֵשֶׁן . וְאַנְטָן .
 פִּתְרוֹנוֹ לִפִּי עֵינָיו לְשׁוֹן כְּלִי חֶרֶס הוּא כִּמוֹ דוּד נִפּוּחַ כְּעֵינַי שֶׁאֲשַׁר
 [יִרְמִיָּהוּ ס'] סִיר נִפּוּחַ אֵינִי רוֹאֶה : (יג) נִפְשׁוּ גַחְלִים תִּלְהַם .
 גַּחְלִים

מצודת דוד

חֹס הַטְּבַע כְּאִילוֹ הִיב מֵלֵא אֵשׁ וְכִלְיָ
 יִכְרִיק וְיִחַד כְּעַם יוֹלֵא הַכֵּל וְעַם כִּי
 טַבַּע הַדְּגִים הוּא קָר : וְעֵינָיו . כְּקִיעוֹת
 עֵינָיו רַחֲבִים וּמוֹסִירִים כְּכִיעוֹת הַשָּׁחַר :
 (יא) לִפְדִּים יִהְיֶה . מִרֹב חוֹס הַטְּבַע
 יִחֻמַּס כֵּל פִּי כְּאִילוֹ לִפְדִּי אֵשׁ הוֹלֵכִים
 מִפּוֹ וְכִלְיוֹ נִיזְלוֹת נִשְׁלִים מִמֶּנּוּ וְכֵל
 הַדָּבָר לְהַפְלֵג הַעֲנִין : (יב) מְנַחֲרִיו .
 הַכֵּל הַיּוֹצֵא מְנַחֲרִיו הוּא רֶכֶּב וְנִרְאֶה
 כְּעַן לְגוּל הַחוֹס וְדוּמָה הוּא אֵל הַכֵּל
 הַיּוֹצֵא מִן הַרְדּוֹ וְהַחֲמוֹן כִּשְׁהוּ נֹפֶת
 וּמְרִיחַת וּמִעֲלֶה אֵז הַכֵּל רֶכֶּב : (יג) נִפְשׁוּ
 עֵימָתוֹ מִלֶּסֶט גַּחְלֵי אֵשׁ וְכִלְיוֹ לֶכֶּב יֵלֵא
 מִפּוֹ

מִפּוֹ . שֶׁ כְּלִי מְכִיל הַכְּשׁוּל : (יג) נִפְשׁוּ .
 גַּחְלִים כְּחֶסֶד ק"ף הַדְּמִיּוֹן וְכִי־
 נִתְלַחֵם

מצודת ציון

הַטְּבַע יִדּוּעַ כְּדוּלֵל וּכְּאִילוֹ הַטְּבַע
 בְּחַפְזוֹ [כְּרֹכֹת כ"ד] : תִּהְיֶה . תּוֹרִיחַ
 כִּמוֹ כִּהְיֶה נֹר [לְעֵיל כ"ט] : כַּעֲפַפ־
 הוּא אִישׁוֹן הַעֵין וְכִשְׁאֵל לְכִיעוֹת אֹד
 הַשָּׁחַר וּכְּעֲפַפ־שָׁחַר [לְעֵיל ג'] :
 (יא) לִפְדִּים . הוּא הַעֵן שֶׁמְנַדְדִים כִּי
 אֵשׁ וְאֵף הוּא יִכְבֵּר מִן הָאֵשׁ וּכְּלִפִּיד
 יִכְבֵּר [יִשְׁעִים ס"ב] : כִּי־וּדִי . עֵינָיו
 יִיזְלוֹת וְהֵינִי לוֹ דוּמָה : יִתְמַלֵּא . יִשְׁלַח
 בְּאוֹ אֵל מְרִיחַ וְיִסַּל : (יב) מְנַחֲרִיו . הַס
 הַקְּבִיעִי הַקֵּץ כִּמוֹ כוֹד נִחְוֹ אִימֵה [לְעֵיל
 ס'] : כְּרֹד . כְּקֹדֶה כִּמוֹ כְּסִירוֹת
 וְכִדּוּדִים [דְּכ"ב ל"א] : נִפּוּחַ . מִעֲלֵה
 דְּפִיחָה כִּמוֹ סִיר נִפּוּחַ אֵינִי רוֹאֶה [יִרְמִי'
 ס'] וְיִקְרָא כִּי מִעֲלֵה נִפּוּחִים וְאֲנֵעֲבוּעוֹת :
 גַּחְלִים כְּכֹדֶךְ שֶׁאֵלֶּה : גַּחְלִים .

תרגום

איוב מא

רכב

תְּלַחֵם וְלִלְחָב מַפְיוּ יִצָּא : (יד) בְּצוּאר
 יֵלֵן עֵז וּלְפָנָיו תִּדְרֹץ דָּאֵבָה : (טו) מַפְלֵ
 בְּשָׂרוֹ דְּבָקוּ יִצּוֹק עֲלָיו בְּלִי יָמֹם : (טז) לְבו
 יִצּוֹק כְּמֹתֵי אֲבָן וְיִצּוֹק כְּפֶלֶח תַּחְתִּית :
 מִשְׂרַע

תְּלַחֵם וְלִלְחָב יִצְאָה מִפְּיָא
 קִצְק : (יד) בְּצוּרִיהּ יְבִית
 שִׁינָא וְלִקְרָמֵי תִדְרִץ
 דְּאֵבָנָא : (טו) שְׁלָרֵי דְּבִרְיָה
 סְתָרְקוּ וְתִפְסַד עֲלָיו דְּלָא
 תִּיֵּץ : (טז) לְבִיָּה סְתָרְסַד תִּיד
 אֲבָנָא וְאִתִּיד תִּיד פִּלְחָא
 אֲרִישָׁתָא

רש"י

גמלים בערות ולוטות ולסוות דולקות יולאם מפיו: (יד) בצוארו
 ילן עז. גזורה: ולפניו תדורץ דאבה. שאין דאבון ועליון לפניו
 שאינו מתיירא משום בריה תדורץ לשון ריאה ושמה: (טו) מפלי
 בשרו דבקי. נדבקות ומכופות או באו שהגנים כן נעשין חסימות
 חסימות כבשרו ומדובקות זו באו ודגן גדול כשסוף מבוטל כראות
 חסימות כשסן שוכות או ע"ז וזו אללז או כן סולך סדור סמלה תחלה
 דבר בקשקשו של לויטן ואחרי כן בחסימות בשרו וחזוק לבו:
 מפלי. לשון חסימות כפולות ויש לומר כמו פלי פלויי שכלשון גמרא
 [דבר כ"א] לשון ביקוע ביקועי חסימותיו. דבקי ב"ה קמואס
 בקמ"ן קטן כמו ולשונם לחכס דבקה וכן הרבס בחתנחמא וסוף
 ססוק: יצוק עליו. כל מפל ומפל יצוק זה על זה אשר לא ימוט
 ולא יתפרד זה מעל זה. יצוק. לשון מולק והוא לשון עשוי כמו
 ידד מן ידו. יצוק מן יק. ידוע מן ידע: (טז) לבו יצוק כמו אבן.
 לבו

מצודת דוד

מצודת ציון

ציון: (יד) בצוארו. עם כי לצואר הוא
 ספקוס סיותר חלב ככל בע"ה אבל
 לצוארו יתמיד כעין והחוק: ולפניו.
 החס אשר הוא לפני הצואר תשמח את
 סעליון ר"ל כ"כ היא חזקה ומשמרה
 עד לא תעלב מדבר מלאוב כי אין דבר
 ייחקה: (טו) מפלי בשרו. חסימות
 בשרו כמה דבוקים זה בזה כאליו היה
 יצוק עליו בייצוק חתם ולא ימוט או
 יזא כחצר ימוטו החסימות כשאר הדגים
 כי דרך כשר הדגים להיות חסימות
 על מל או וטח לכפרד החסם זה מזה:
 (טז) לבו יצוק. לבו הוא בייצוק האש
 ק

קלעא דבסלעא אבנא ושריקא :
 (יט) נחשיב לקלעא פרוקא
 לקלעא בוקשקא כרבוטא :
 (כ) לא ופרקיה נקרא קאקא
 לזיל אהשבו ליה אבני
 קלעא : (כא) תיד גלי
 אהשבו ליה נרניא ונתד
 לקלעא רוסקא : (כב) תח הוי
 פרוו דסקדיו תיד תספא
 יסד

חנית מפע ושריה : (יט) יחשב לתבן
 ברול לעין תקבון נחששה : (כ) לא-
 יבריהנו ברוקשת לקש נהפכו-לו אבני
 קלע : (כא) בקש נחשבו תותח וישחק
 לרעש בידון : (כב) תחתיו חדודי חרש
 ירפד

רשי

חרב וחנית ושרים. ו"ל מסע דוגמת חכן שלמה מסע וגו'. [שם
 א' י"ן] וזכו פתרונו חנית משא שהוא גדול ואינו נח לטלטל כל כך
 מפני שהוא גדול וחזק מאד כענין שנאמר בגלות הפלשתי וטן חניתו
 כמזר אורגים ולהכה היתחו שם מאות וגו' : ושרים. שריון :
 (יט) יהשב לתבן ברול. כלי זיין של ברול חובים לפניו לתבן.
 וכלי זיין של נחשת הן לפניו כרקב עץ : (כ) לא יבריהנו בן קשת.
 לא יברכה מפני בעל קשת וחלים ואבני בלסטראות הכי הן לפניו
 קש : (כא) תותח. הוא כלי זיין ופתרונו לפי עיניו : וישחק
 לרעש בידון. לרעש מהומת בעלי מלחמות נוטלי בידון הוא משחק
 ומעיל שלימו מתיירא מפניהם : (כב) תחתיו חדודי חרש. במקום
 חניתו יש זכריו שמש כי ספורים שלו אשר תחתיו בבטנו מאירוח
 ומזרחות כשמש. חדודי. גמו חרב חדש שיהא שנונה לזה
 ומלובנה. ועל שם כך קורא לזכריו חדודי. חרש. שמש. וכמו
 כחומר לחרש ולא יזרח וגו'. [לעיל ט'] בערס תלא חרסס :

ירפד

מצורת דוד

מצורת ציון

הס שמוס כלי זיין : (ב) בוקשת. חמר
 בדרך השאלה על החן היוזא מן הקשת
 ככן היוזא מן האם : קלע. כן שם הכלי
 אשר יורקו בו האבנים וכן כף הקלע [ש"א
 כ"ח] : (א) תותח. שם כלי זיין
 לזרוק בו אבנים גדולות לספול החומה :
 בידון. מין חנית או רומח : (כב) חדודי.
 מלי חד וחריף : חרש. כמו חרש כסמך
 ירפד

ברקב כי לא יזרקו כאלם : (ב) בן קשת.
 החן לא יברוח אוחו כי לא יפתח ממנו :
 בחבולו. למולו נספכו אבני קלע לקש
 ר"ל לא יזרקו לו כמו שאין קש מוזק
 באחד וקלעם ע"מ : (א) תותח. אבני
 פותח : לרעש בידון. להמייט קול בעלי
 בידון : (כב) תחתיו חדודי חרש. סלעי
 חריפי דומים לתרסים חדים המה לו
 משחק וזוא שובק עליהם זלא ירגיש בהם :
 28

יִרְפָּד וְרִצֵּן עַל־יָמָיו : (כג) יִרְתִּיחַ כְּסִיד

מִצִּלָּה יִשֵּׁם בְּמִרְקָחָה : (כד) אַחֲרָיו

יֵאֵר נְתִיב יַחֲשֵׁב תַּהֲוִם לְשִׁיבָה :

יַחֲשֹׁב תַּהֲוִסא לְשִׁיבָתָא :

יִפִּיד דְּתִקָּא סִינָא עֲלֵיו סִיד

(כג) סְרַפְחָה סִיד דִּיקָא סִצְלָתָא

יִפָּא יִשֵּׁי הִיד סְתְּקָלָא :

(כד) בְּתָרֵי יִגְדַר שְׁבִילָא

יַחֲשֹׁב תַּהֲוִסא לְשִׁיבָתָא :

רש"י

יִרְפָּד הַרְוֵן עַל־יָמָיו . מַלְא כְפֹלֵה יִרְפָּד הַרְוֵן מוֹסֵב עַל חֲדוּדֵי
 חַרֶשׁ : עַל־יָמָיו . מוֹסֵב עַל חֲתִימָיו בְּמִקּוֹם שֶׁהוּא שֵׁם עַל חֲחֹלֶזֶס
 יָמָיו רִישׁוֹדוֹ מִזְרִיחַ כּוֹסֵב הַרְוֵן כְּעִיֵן שֶׁלֹּאמֵר רִפִּידוֹ זֶסֶב [סִיר ג']
 חֲרוֹן מִיֵּן זֶסֶב כְּעִיֵן שֶׁלֹּאמֵר מִחֲרוֹן תְּבוֹאֲתָה [מִשְׁלֵי ג'] טוֹב פְּרִי
 מִחֲרוֹן וּמִסּוֹ [שֶׁס ה']. יִרְפָּד לְשׁוֹן מֵלַע וּמִסְרָב כְּמוֹ רִפִּידוֹ זֶסֶב
 [סִיר ג'] : (כג) יִרְתִּיחַ כְּסִיד מִצִּלָּה . כְּסִיד קָטָן נְפוֹחַ שֶׁמַּעֲלֵה
 מִסְרָס רִפִּיחוֹת הַכּוֹפּוֹת וְרִלּוּפוֹת בֵּן הוּא מִרְתִּיחַ אֵת הַמְּזֹלֶה שֶׁהוּא
 גְּדוֹלֵה וְעַמּוּקָה : יָם יִשֵּׁם בְּמִרְקָחָה . כְּמִרְקָחַת רִיקוֹחַ בְּשֵׁמִים שֶׁהוּא
 מְעוֹרָב כְּמוֹ בֵּן יִשִּׁים וְיַעֲרֵב אֵת הַיָּם כִּשְׁהוּא זֶז מִמְקוֹמוֹ : (כד) אַחֲרָיו
 יֵאֵר נְתִיב . כִּשְׁהוּא פּוֹרַח וְשֵׁעַ בַּיָּם אֲחֲרָיו עֲלִיר נְטִיב הַתְּהוֹם
 שֶׁלֶפֶס שֶׁעַה שֶׁהוּא פּוֹרַח וְאִין שֵׁם מִיֵּם מִחֲמַת מְרֹלָה פְּרִיחוֹת : יַחֲשֵׁב
 תַּחֲוֹם לְשִׁיבָה . תְּהוֹם חֲשׂוֹב לְפָנָיו בְּחַלְשׁוֹת וְתַשׁוֹת . לְשִׁיבָה לְחַלְשׁוֹת

של

מצורת ציון

יִרְפָּד . עִיֵן הַכֶּסֶף לְמַשְׁכֵּב כְּמוֹ רִפִּידוֹ
 יִצִּי [לְפִיל יוֹ] : הַרְוֵן . מַלְא חֲרוֹלִים
 וְחֲדוּדִים כְּמוֹ לְמוֹרַג חֲרוֹן [יִשְׁעֵי מ'א] :
 עֲלִי . כְּעִלִּי וְתַחֲסֵר ל'ף הַדְּמִיִּין :
 (כג) כְּסִיד . כְּעִיֵן קִדְרֵס כְּמוֹ סִיר הַכֶּבֶד
 [שְׁמֹת יוֹ] : מִצִּלָּה . עוֹמֵק הַיָּם כְּמוֹ
 וְהַשְׁלִיכֵנִי מְזֹלֶה [יוֹנֵה ב'] : בְּמִרְקָחָה .
 עִיֵן עֲרֹבֵב כְּמוֹ דוֹקַח מִרְקָחַת [שְׁמוֹעַ
 ל'] : (כד) נְתִיב . שְׁבִיל וְדֶרֶךְ : הַרְוֵם .
 עוֹמֵק
 בְּדֶרֶךְ הַלּוֹכוֹ וְאַחַר כִּי יִשׁוֹם לְהִלָּה יֵאֵר לְהִלָּה יֵאֵר נְתִיב ר'ל נְתִיב שֶׁלֶךְ בִּזְ מִלָּה הוּא
 עִיֵן מִיֵּם כִּי לְרוֹחַ רַחֲנוֹ לֹא בְּמִסְרָס יִשׁוּבוּ הַיָּם לְכַסּוֹת רֹחַב הַנְּתִיב : יַחֲשֵׁב
 תַּחֲוֹם לְשִׁיבָה . כִּי בְּדֶרֶךְ מִהַלְטוֹ נִדְחָה הַיָּם מִמְקוֹמוֹ וּמַעַם מִן הַיָּם יִכְאֹר
 פִּתְחָם לֹו וּמִחֲשִׁיב הוּא אֵת הַתְּהוֹם בְּעִיֵי הַרְוֵחַ לְאִישׁ שִׁיבָה כִּי הַמְּקוֹם הַהוּא יִכְאֹר
 לְפָן רִי בְּשִׁפְטֵים עוֹמְקִים נִדְחָה חֲשׂוֹךְ וּשְׁחֹרֵף אֲבָל כְּשִׁיבָה עוֹמְקִים נִדְחָה לְפָן

ה"כ

(כה) אין על עקרא שולקניה
 דשכריה דלא יתבר : (כו) ית
 קל עקרא יתמי הוא סליד על
 קל בני כורי :
 ואתיב

ייען

רשמי

של זקנה וטיבה : (כה) אין על עפר משלו . מ"ס חס"ף קמ"ן
 ופתרונו ממשלתו שאין ברים מושלת עליו והוא שם דבר מושל ושלטון
 ועל כן מ"ס מנוקדת בחטף קמ"ן : העשו . כמו העשוי . ולא ידעתי
 לו ריע ופתרונו העשוי עלי פחד ומחאה שאינו מתירא מן סבריות
 כמו שלאמר בכוס ישחק לפחד ולא ייחס [לעיל ל"ט] : (כו) את
 כל גבה יראה . כל הגבוהים שבעולם הוא רואה תחתיו וכן הוא
 מנא העולם אשר אוחו העומד למעלה רואה את התחתון יותר ממה
 שרואה [התחתון את העליון מהכ"ז] ואין לתחתון גבורה ולתחתון
 גוד העליון וליתן זס רואה את כל הגבוהים לומר שאין להם גבורה
 כנגדו : הוא מלך על כל בני שחק . מלה כפולה על כל בני גאווה
 יראה והוא מלך על כל בני שחק בני גסות הרוח שבראשי בעולמי

שלין

מצודת דוד

מצודת ציון

א"כ במלכו ימעיט גובה המים ומחשיב
 סתום בעיני הרוחא לאיש עיבה במראה
 לכן : (כה) אין על עפר משלו . אין מי
 על עפר הארץ להיות נמשל ודומה לו
 אשר יהיה עשוי לכל יפחד ויחת מאוס
 דבר בעולם כאשר הוא לא יחת : (כו) את
 כל גבה . עם שהוא ממים מתחה לארץ
 מ"ט רואה הוא את כל הגבוה וחסוק אשר
 טענאות מכל מקום לא יחת ממי והוא מלך ורואה על כל אשרי גאווה כי הוא
 מנאה על כל ואומר הנה השמעתין פלאי יציר כפי וממנו תשכיל גודל
 דוממותי . [כעולם מהטענה הריהו להשיב על תלונתו מדוע מכתו אחסה
 והוא את הסוב עש כי ישיב אמרים לומר הנה לדיק אמיתו יש כח הדרוש
 כמו לאי למשל במטה ובמשל ובחזן נה אם חוכל לענוש החוטאים באשרי פיד
 אז חודס לך גם אני שדיק גמור אחס הכל מס כרך שאתה מבנה עמך ואס
 לא כן הוא כ"א היים לדיק אמיתי כנס לא קרסה ידי מלשלט גמול חף אין מי
 יתח בודי ויספר מפלאי עוד הכר ומפלאי פלויני להטיר מכה גדולה
 סקוס שליין מי יוכל לפתוח בידו מלשי' גמול ועס כי אין חוכ מופל

כל

מ"ט

מב (א) בָּעֵן אִיּוֹב אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר : **מא** (א) וְאִתּוֹב אִיּוֹב ית' מ
 (ב) יִדְעֶתָ יִדְעֵתִי קִרִי כִּי־כֹל
 תִּוְכַל וְלֹא־יִבְצֵר מִמֶּנּוּ מוֹמָה : (ג) מִי
 יָהּ | מַעֲלִים עֲצָה בְּלִי־דַעַת לִבִּי הַגְּדֵתִי
 וְלֹא

רש"י

שלין להם כנגדו ממשלה ושכרה . והיאך נשאך לךך לשאת ראש
 לפני להחוכמה נגדי כי הנני עושה את כל הנפלאות האלה : [מענם
 איוב] .

מב (ב) יִדְעֵתִי כִּי כֹל תִּוְכַל . כי הכל הכול לעשות כאשר ישר
 בעיניך : ולא יבצר ממך מומה . כופל מלתו שליך מומה
 ומחשבה נבחרת ונחסרת ממך אשר כל מחשבותיך הכולל לגמור
 ולנמלאות כי בידך כח וזכורה ובידך לעשות כל העוב בעיניך ומקרא
 זה דוגמת ועשה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות [בראשית י"ח] :
 (ג) מִי זֶה . אשר העלים וכסה עלתו ונפלאותיו של הקב"ה בבלי דעת
 ידעתי כי הכל בידך לעשות וע"כ הגדתי קצת מגבורותיך כאשר
 היו

מצודת ציון

מב (ב) כֹּל . כמו יכול והוא מלשון
 יכולת ונפלה פ"ה הפעל וכן
 בול כרים [לעיל מ'] : יבצר . ימנע כמו
 ועתה לא יבצר מהם [בראשית י"ח] :
 מומה . מחשבה ור"ל חכמה כי החכמה
 היא
 ימנע ממך שום מחשבת חכמה וכן אמר מאז חכם לבך והאמין כח [לעיל ט'] :
 (ג) מִי זֶה וכו' . ר"ל חולם למה שאמרה במענה הראשונה מי או מחשך וכו'
 [לעיל ל"ח] כי מעלים ומחשך הוא אחד בזכונם אלא שאחו ל' כבוד כאילו אמר
 לו המקום מי הוא זה אשר מלאו לבו לחשוב שנעלמה ממני עולם כוונה והמחשבה
 פסיה היא מבלי דעת כי יחשוב שאמרתו הכל ביד המעורר : לכן . ר"ל פ"ה אשיב
 לכן נעבור הדבר ההוא בעלמו על שהייתי בלי דעת לזה הגדתי אז הסלמות חכם
 ולא הייתי מכוין אז מהשגחתך הנפלאה כי הדברים אשר ספרת מגדול השגחתך
 כיון נפלאות ומכוסות ממני ולא ידעתיים מאז וכאומר באתם מבלי דעת הראשית
 ופה שאמרתי חולם עשה אתם שפרת לי מהשגחתך אודם לך שהאמת הוא ק :

איוב מב רכב
 ולא אבין נפלאות תפני ולא אבין :
 (ד) שמעתי נא ואנכי אדבר אשאלך
 והודיעני : (ה) לשמע און שמעתיך ועתה
 עיני ראתה : (ו) על בן אפאם ונחמתני
 על עפר ואפר : (ז) ודע את דבר
 יהוה את הדברים האלה אל איוב
 ויאמר יהוה אל אליפן התמני ויהי
 אפי קד ובשני רעיך כי לא דברתם
 פתח באתח אל

קדשן מי ולא אנדע :
 (ד) שמע דרון ואנא אפלא
 אשאלך והודיעני :
 (ה) לקשמע אודנא ששמעתיך
 ודרון עיני תפית יתך :
 (ו) קמול דתיקנא באסיח
 שתי ואתנפית סבני דהרון
 ספרא וקסם : (ז) ודע בטר
 דפללי ית שתכנא האלון עם
 איוב נאר יי לאלפו דסון
 חסון סקור ריבון קד ובתרי
 סקרו ארום לא סללתון לותי
 כונתא

רשי

סו עם לבני כאשר ידעתי : ולא אבין . אבל לא הכנתי כ"כ כאשר
 (ה) לשמע און שמעתיך . כמה וכמה פעמים שמעתי שמעך ועתה
 פני רחם את שכינתך ע"כ אשר זכיתי לחזות שכינתך מואם את
 נחמי וחסיה מתנחם הילן הייתי שוכן בקבר לשוכ לעפר ואשר אשר
 נקחתי משם : (ז) ובשני רעיך . כללד השומי ולושר כעמתי :

מצודת דוד

(ד) שמע נא . חזר והמר לוי שמע נח
 אלי ואנכי הדבר להשיב למע שאמרתי
 בשפתי השניות : אשאלך והודיעני . ר"ל
 אשאלך ממשכונ פלואתי וסביב האם האמת
 ק : (ה) לשמע און . ר"ל ע"י איוב כנס מאן שמעתי שמעך וכאשר ידע סיס
 סדר דבר כששמע און חקוק כ"כ בלב כשומע אבל עתה פני רחמך וממך יאלו
 שפתי ולזה כתיב הם חקוקים בלב ומלחתי א"כ תשובה שלא מקור ד מנע
 לשל לי גמול כ"א כעבור שמיין לא כעמתי להכלים בלד בשלימות רכ ואון
 לי גמול מה לבקש מידך : (ז) על כן . כעבור חכמה סבבג אשר כעמתי כנס
 ונחמתי . עתה יש לי מחומין רב על הער סביים כי כמורס חון מול יקר סבבג הייא :
 ע"כ וכו' וכו' כהן האמר [לעיל ב'] כי כעור סוס סיה סס לכוני האמת :
 (ז) וכשני רעיך . כמה כללד ולושר : כי לא וגו' . על אשר לא דברתם כעבורי
 סאוס

אלי נכונה כעבדי איוב : (ח) ועתה קחדי
 לכם שבעת פרים ושבעה אילים ולכו ו
 אל עבדי איוב והעליתם עולה בעדכם
 ואיוב עבדי יתפלל עליכם כי אם פניו
 אשא לבלתי עשות עמכם נבלה כי לא
 דברתם אלי נכונה כעבדי איוב :
 וילכו

בנחא כעבדי איוב : (ח) ועתה קחדי
 סיבו לבון שבקא חורין ושקא
 דקרין ואולו לנת עבדי איוב
 ותסקון עלתא אכסולכון ועבדי
 איוב יצלי עליכון ארום אלת
 אשוי אשב סן בגלל דלא
 לקשפר עקבון קלנא ארום לא
 סללתון לנתי כינא כעבד
 איוב

רש"י

כי לא דברתם. שהרי לא דברתם חלי מענה נכונה כעבדי איוב
 שהרי הוא לא פשע כי אם על אשר אמר [לעיל ט'] הם ורשע
 הוא מכלה וע"י השטן המקטרג את העולם שנאמר [שם] הם שוט
 ימית פתאום וגו' ואם הוסיף לדבר מפני קושי יסורין אשר כבדו
 וחזקו עליו דיבר אבל אתם פשעתם על אשר הרשעתם אותו לומר
 [לעיל ד'] הלא ידבר כסלתך והחזקתה אותו בהזקת רשע ולבסוף
 הייתם משותקים ומנוחמים לפניו והיא לכם לנחמו כאשר עשה
 אליהו ולא די לאיוב בדרתו ויסוריו כי גם הוסיפתם על השתתכם
 פשע להקטיטו : (ח) והעליתם עולה בעדכם. למטן תתלכו
 יתחפייסו לפני וכלבד אשר עבדי איוב יתפלל עליכם אשר הסלת
 להשתתכם ולפשעכם לא הזכור עוד : כי אם פניו אשא. שהרי
 פניו

מצודת דוד

מצודת ציון

(ו) אלי. בעבורי : (ח) לכם. לעמכם : תשובה נכונה ואמיתית כי אמרתם שנאו
 כי אם. כי אשר : נבלה. דבר נעור לו היסורים בעבור רוב פשעו ולא ק
 וגנות ועל שם זה יקרא פתח המעלות הוא כי לא הרצה לפשע הולח לא הניע
 אש עדיין להנלות השלימות וגמול המעט
 הוא מלך החדס ולא ראויו הוא לקבל החדס : כעבדי איוב. כמו שאיוב לא דבר
 נכונה שאמר שכל בא מפתח המערכה כן אתם לא דברתם נכונה כמה שאמרתם
 שכל לו בעבור רוב פשעו [ועם זאת איוב לא דבר נכונה מ"מ קראו עבדי
 וארו"ל מנאו שאין אדם נחפס על אערו כי בעבור קושי היסורין דבר מה שדבר
 (ח) והעליתם עולה. לנאות אתכם חלי והיוב יתפלל עליכם ע"ז כי אשר פניו אשא
 ואכרז

(ט) ויִלְכוּ אֲלֵיפוֹ הַתִּימָנִי וּבִלְבַד הִשְׁתַּחֲוֶה
 צִפּוֹר הַנְּעֻמָּתַי וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים
 יְהוָה וַיֵּשֶׂא יְהוָה אֶת־פָּנָיו אֵלָיו :
 (י) וַיְהִי שֶׁבַע אֶת־שִׁבְתֵי שָׁבוֹת קָרָא אֵיב
 בְּהַתְּפַלְלוֹ בְּעַד רַעְהוֹ וַיִּסַּף יְהוָה אֶת־
 כָּל־אֲשֶׁר לְאֵיב לַמְּשֵׁנָה : (יא) וַיָּבֵא
 אֱלֹהִי כָל־אֲחֹיו וְכָל־אֲחֹרָיו וְכָל־יָדָעִיו
 לִפְנֵים וַיֹּאמְרוּ עִמּוֹ לַחֵם בְּבֵיתוֹ וַיִּגְדּוּ לוֹ
 וַיִּנְחָמוּ

איוב : (ט) ואלו אליפו דמו
 תפן ובקדר דמן שתי אפר
 דמן גמקה ועברו חיד דמלל
 להום מיקרא דני וניסיב מיקרא
 דני ית אפי איוב : (י) ומיקרא
 דני אקוב ית גלות איוב
 דבלאיתיה קסול דתכרו
 ואסיף מיקרא דני ית כל די
 לאיוב כבוסלא : (יא) נאחו
 לחיה כל אחיו וכל אחותיה
 וכל חסיו סן קרפח דגא
 נאצלו עמיה לחקא בביתיה
 ויגדו

רשי

פניו אשא לקבל תפלתו [כי אם כמו הרי אם כמו אשר מהר"ז]
 הרי אם כמו אשר וכן עד אם כלו לשמות [בראשית כ"ד] אם כוסר
 וישת עליו [שמות כ"ד] וכן הרבה : כי לא . שהרי לא : (ט) וישא
 ה' את פני איוב . וישא כמו נשאתי פניך גם לדבר הזה [בראשית
 י"ט] שקבל תפלתו והסביר לו פנים : (י) שב את שבות איוב
 בהתפללו . אין שכ נוסף לומר בענין זה וסרי הוא כאלו כתוב והסיב
 את שבות איוב בהתפללו : בעד רעהו . בזכות שהתפלל על כל
 ריע וריע שלו : למשנה . על אחד שנים [נראה דקאי גם על מ"ט
 למעלה שהיה לו לומר השיב מהר"ז] ולא דקדק המקרא במלתו :
 (יא) לפנים . כל אשר היו אוהביו ומכיריו בטרם הגיעו אליו
 היסורים .

מצודת דוד

מצודת ציון

ואקבל תפלתו ונלתי עשות עמם פונם
 עבור ומגונה על אשר לא דברתם בעבורי
 פסוקים נכונם כאשר לא דבר איוב נכונם
 [וע"ז ישא פני איוב כמ"ט למעלה כי
 הוא דבר מקושי היסורין ואין אדם נחפס על צערו] : (ט) וישא ה' וני . ר"ל קבל
 תפלתו ומחל להם הפון : (י) בהתפללו בעד רעהו . בעבור כי התפלל בעד כל רע
 ורע שלו לזה שב ה' את שבונו להיות נחמו כי המתפלל על חבירו הוא נענה
 מחלה : ויסק . אח"ו הסיף ה' על כל העושר אשר לו עד אשר הגיע למשנה מה
 שביב לו מחו : (יא) וכל ידעיה לפנים . אוהביו ומכיריו אשר היו לו לפנים טרם
 בוא

וַיִּחַדְתִּי אֱלֹהִים עַל כְּלֵי־דַעְתָּהּ אֲשֶׁר־הֵבִיא
 יְהוָה וַעֲלִיּוֹ וַיִּתְגַּדְּלוּ אִישׁ קְשִׁימָה אֶתֶת
 וְאִישׁ גָּזָם וְהָב אֶחָד : (יב) וַיְהוּה בְּרַךְ
 אֶת־אֲחֵרֵית אִיּוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ וַיְהִי־לּוֹ
 אַרְבַּעַה עֶשְׂרֵת אֱלֹף צֹאן וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים
 גַּמְלִים וְאֲלֹף צֶמֶד בָּקָר וְאֲלֹף אֲתוֹנוֹת :
 יג וַיְהִי־לּוֹ שִׁבְעֵנָה בָנִים וְשְׁלוֹשׁ בָּנוֹת :
 (יד) וַיִּקְרָא שְׁמֵיהֶן־אֶחָת יַמִּימָה וְשֵׁם
 הַשְּׁנִית

וַיִּחַדְתִּי לֵיהּ וַנְחַמּוּ יִחִיהַ עַל קַל
 בְּיַשְׁמָתָא דְאַתִּימִי וְזַכְרֵי דְהַבְּו
 לֵיהּ זְכַר חֲרֻפָּא תְּרָא וְאַנְשׁ
 קַדְשָׁא דְנִהְיָא חַד :
 (יב) וַיִּסְתַּדֵּי בְּיֵי זְכַרְיָה סוּפָא
 דְאַיּוֹב מִן קַדְמוֹתֵיהּ וְהוּו לֵיהּ
 אַרְבַּסְרֵי אֲלָפִין דְעֵזָן וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִין
 דְגַמְלִין וְאֲלָף סוּדְגִין דְחֲתוּרִין
 וְאֲלָף אֲתוֹנִין : (יג) וְהוּו לֵיהּ
 אַרְבַּסְרֵי בָנִין וְשְׁלֹשׁ בָּנוֹת :
 (יד) וַיִּקְרָא שְׁמֵיהּ בְּחֲדָא יַמִּימָה
 וְשֵׁם

רש"י

סיפורים: קשימה. [ר"ל שלא תאמר שהכונה שיש שנתנו לו קשיטס
 ויש שנחן לו חסם לכך כתב רש"י ולאיש פירושו כל אחד ואחד
 פסר"ו] מעה: ואיש. וכל אחד ואחד: (יב) מראשיתו. יותר
 מראשית עושרו: (יג) שבענה. הם פעמים שבע שתי שבעיות
 כמו [ויקרא י"ב] שבעים שהם שתי שבעות: (יד) ויקרא שם
 האחת ימימה. על שם יוסין נקראו שמוסיסין: ימימה. לחם ומלונכס
 כיום

מצודת ציון

מצודת דוד

כמו ואלה לפנים בישראל [רות ד'] :
 קשימה. הם מטבעת וכן כמאה קשיטס
 [כרמית ג'] : נוס. עדי האף כמו
 דמתי האף [ישעיה ג'] : (יב) אחרית.
 שוף סימס : צמר. זוג כמו ויקח למד
 בקר [ש"א י"א] : (יד) ימימה. החמה
 תקרא
 שורו. בדברי פנחומין : איש. כל איש ואיש נחן לו לדורון קשיטס וגו' וכו'
 פנחן כחלום פיבס יסרה: (יב) מראשיתו. יותר מהכרחה שכרנו מאז כראשית יצאו :
 פריכה עשר וגו'. כפל ממה שחיס לו מאז וכת"ש למעלה ויוסף ה' וגו' למעשה :
 (יג) שבענה. שני פעמים שבעה כפול ממה שחיו כראשונה : (יד) ויקרא
 השם והכניס סכס נכסלו כזכר כיום ונקראו בשמות מ"ש יופיס : ימימה
 פחיר

איוב מב

ב

השנית קציעה לשם השלישית קצ
 הפוך : (מו) ולא נמצא נשים יפות
 בבנות איוב בכל הארץ ויהי להם
 אבותם נחלה בתוך אחיהם :
 (מו) ויהי איוב אחריות טאה וארבעים
 שנה וירץ וראה קר את בניו ואת בני
 בניו

לשם תנא קציעה ושם
 קלימא קרו הפוך . וסימא
 היה קרי לה בנות שוקרא
 לימא קציעה היה קרי לה
 בנות נקרא קשין קציעה קרו
 הפוך היה קרי לה בנות פני
 וי נקרא אפיקא היה אפיקא :
 (מו) ולא אשקבה לשיא
 שפיקא היה בנות דאיוב
 בכל ארעא ויהי להם אבותם
 אפיקא בקשע אחותו :
 (מו) ותא איוב בטר דנא

טאה וארבעין שניו ותא ית בניו

רשי

כוס : קציעה . ריחם נודף ערכ ומזווס קליעס של בושם : קרן
 הפוך . על סס סקרו שותטין בו כחול וזוכית טנא' ומקשי בסוך
 פיך [ירמיהו ד'] : (מו) ולא נמצא נשים יפות בבנות איוב ונו'
 ולא נמצא מעטס של נשים יפות כמעטס יוסי של בנות איוב ומקרא
 זס דוגמת ויהי אכסיוס אשר כיו סמאיוס [כמדכר ט'] וכן סרכס :
 ויהן להם אביהם נחלה בתוך אחיהם . ממוך [חשיכתן סמא']
 ויוסין נקן להם נחלה עס סאחיוס :

ישכע

מצודת דוד

חלילה טיפס כחור כחמס : קציעה .
 ריחם סיה נודף קליעס של בושם :
 קרן הפוך . וסר סיה לה כחכו הפוך :
 (מו) ולא נמצא ונו' . לא סיה נמצא ככל
 חלרן נשים יפות דומות כיוסי ככנות
 איוב : ויהן . כעבור חשיכתן ויוסין נתן
 להם אכיוס ירושם נחלה כמוך אחיוס :
 סיטורין : וירמיהו ונו' . רחס כעיוו
 (מו) אחיו וזר . אחרי סלכו אמר
 ארככס דודוס פניו ולא חס מי יכס
 נחיי

בְּנֵי אַרְבַּעַת הָרוֹת: (יז) וַיִּמָּת אִיּוֹב זַקֵּן
וַיִּשְׁבַּע יָמָיו: (יח) וַיָּקִים אִיּוֹב קִיָּה
וַיִּשְׁבַּע יָמָיו: (יח) וַיָּקִים אִיּוֹב קִיָּה
וַיִּשְׁבַּע יָמָיו: (יח) וַיָּקִים אִיּוֹב קִיָּה

ח ז ק

ספר איוב נשלם בעזר אל . אשר נכתב על יד יקותיאל :

סכום פסוקי של ספר איוב אלף ושבעים וסימנו וגליתיו להם עתרת שלום ואמת
יחזיו אשר קוממו ולא עת . וסרריו שמונת. וסימנו אהב ה' שערי ציון . והקאפיופול
הם ארבעים ושנים וסימנו ארני במ סיני בקרש :

רש"י

(יז) ושבע ימים . מן שבע יאמר שבע בדכיקות :

מצודת דוד

מצודת ציון

המד . שם אכן יקר כמו אכני פוך וקמס בחייו : (יז) ושבע ימים . ר"ל שתי
ימים רבים ובהרבה טובה עד שהיה שבע
מכס לגודל רבנים ולמרבית הטובס
שהיה לו כסס והוא ענין מליצה :

זמנוח טעם לכן טעמו
א טכר טעזיר נע
טכו זקניט טקזנס כנ
עזר נע

הוקדשה הדפסה מיוחדת מהגוה
הזה לעילוי נפש רוח ונשמה של

הזקן הנכבד המרוחם

ציון יוסף דוד מראד זלכה

הכהן

הנצ"בה בנ"ע

גלב"ע יום ש"ג' 1408 סליו התשכ"ג

5727

מואפסה 22 נוסמבר 1967

תרגום

ל בני בניו
רוח וקפה את
לשון יוסף :
חוק

ל די יוסף אל :

לחם עבדו שלם

ל ש"י יוסף יוסף

בקרש :

כדניקות :

צורת דוד

שבע יום

כרכם טונס דוד

דניס ומלח

שולח

פז

